

KA

OLL

A. or,

Tataka

3246^m₌

JĀTAKATTHAVANNANĀ

BY

V. FAUSBØLL.

LIBRARY

1875

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. V.

LONDON

KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.

1891.

[All Rights Reserved.]

PRINTED BY NIELSEN & LYDICHE, KOPENHAGEN.

TO
THE ENERGETIC STARTER AND SUPPORTER OF THE PĀLI TEXT SOCIETY

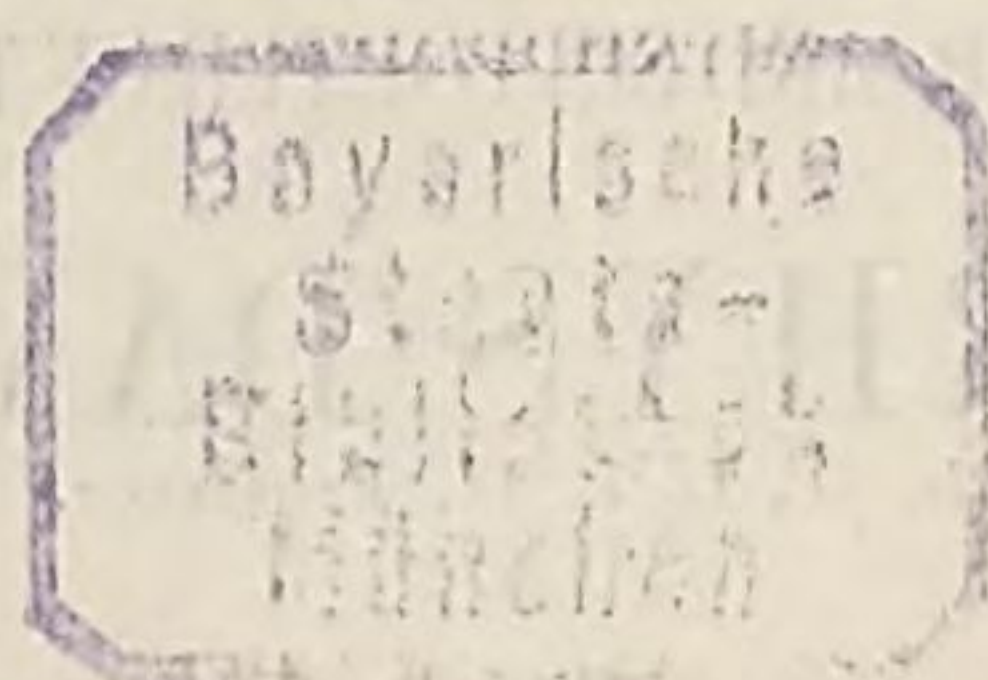
T. W. RHYS DAVIDS,
Ph. D., L. L. D., Professor,

AND

THE STRENUOUS AND INGENIOUS INTERPRETER OF THE PĀLI LANGUAGE

THE REV. **RICHARD MORRIS,**
M. A., D. D. L.

THIS VOLUME IS DEDICATED WITH PROFOUND RESPECT.

PRELIMINARY REMARKS 6.

I have done my utmost by abbreviations to compress the text, still it has not been possible to finish the book in 5 vols, as originally computed, because of the many verses that appear in the latter Jātakas and take up so much space. In the remaining part of the book there are also many verses, but by employing local abbreviations, if I may say so, I mean abbreviations in each separate Jātaka besides the general ones, I hope to finish the whole of it in two more volumes.

For the Cullahamsajātaka I have had one extra MS. written in Siamese characters procured for me by Doctor Sofus Deuntzer at Bangkok and marked *S^{dr}*. From the Various Readings it will be seen that this MS., in most instances, agrees with B in opposition to C.

Kopenhagen, 29 June 1891.

V. Fausbøll.

ADDITIONAL ABBREVIATIONS.

A. after ti means attho.

Ā. = āha.

Bā. = Bārāṇasī.

Bhi. = bhikkhave.

Dh. = dhammaṃ.

J. = Jetavane.

Ta. = tattha.

Dh. d. = dhammaṃ desesi.

G. ā. = gātham āha.

J. s. = jātakam samodhānesi.

T. a. = tass' attho.

I. v. h. = idam vuttaṃ hoti.

T. a. p. S. = tam attham pakāseto Satthā.

K. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. = kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinā ti pucchitvā imāya nāmā
ti vutte na bhikkhave idān' eva pubbe.

ADDITIONAL APPENDICES

1. The first of the two parts of the first appendix is a list of the names of the persons who have been named in the first appendix of the first volume of the work.
2. The second part of the first appendix is a list of the names of the persons who have been named in the second appendix of the first volume of the work.
3. The first part of the second appendix is a list of the names of the persons who have been named in the first appendix of the second volume of the work.
4. The second part of the second appendix is a list of the names of the persons who have been named in the second appendix of the second volume of the work.
5. The first part of the third appendix is a list of the names of the persons who have been named in the first appendix of the third volume of the work.
6. The second part of the third appendix is a list of the names of the persons who have been named in the second appendix of the third volume of the work.
7. The first part of the fourth appendix is a list of the names of the persons who have been named in the first appendix of the fourth volume of the work.
8. The second part of the fourth appendix is a list of the names of the persons who have been named in the second appendix of the fourth volume of the work.
9. The first part of the fifth appendix is a list of the names of the persons who have been named in the first appendix of the fifth volume of the work.
10. The second part of the fifth appendix is a list of the names of the persons who have been named in the second appendix of the fifth volume of the work.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 48 l. 29 read „idha āvāṭaṃ khaṇitvā tasmim etc.
 — 65 l. 24 add (= Sumaṅgala- I $\frac{156}{1}$) after tathā.
 — 87 l. 24 read Indassa vākyena hi Saṃvaro.
 — 93 l. 24 read paridevamānaṃ.
 — 109 l. 2 cfr. Senart, Mahāvastu I p. 282.
 — 123 l. 15 cfr. Mahāvastu I p. 281.
 — 140 l. 17 cfr. Sumaṅgala- I $\frac{155}{17}$.
 — 180 l. 21 read karuṇā.
 — 354 l. 9 read Saṃyamassa for Seyyassa.
 — 364 l. 24 read Bārāṇasiraṇṇā pana Saṃyamena.
 — 372 l. 25 read baddhabhāvaṃ.
 — 384 l. 27-29 read „Sāmi, paṇḍuvaṇṇo si jāto, kin nu te kāci cintā atthi,
 udāhu rājā - - taṇhā uppannā - - taṇhā - - naṃ. (Neglect of the
 compositor in the last proof.)
 — 387 l. 12 cfr. Mahāvastu II p. 49 sq.

-
- Vol. IV Page 5 l. 36 ^{11. 14} read C^{ks}.
 — — 48 l. 16 read niddhāpaye, cfr. $\frac{41}{26}$, III $\frac{99}{8}$.
 — — 57 l. 2 read na asmase.
 — — 64 l. 8 cfr. Feer, Saṃyutta- I p. 18 sq.
 — — 71 l. 18 cfr. III $\frac{313}{10}$.
 — — 89 l. 1 read rājā satim.
 — — 95 l. 14 read ekadā.
 — — 132 l. 15 read ayapattē' eva, cfr. V $\frac{359}{4}$.
 — — 141 l. 1 read patidissati.
 — — 163 l. 11 read modathavho.
 — — 166 l. 1 cfr. Milindap. p. 422.
 — — 177 l. 5 read gāmakūṭakammaṃ vā pisunakammaṃ vā.
 — — 192 l. 27 read appaṭivekkhitvā.
 — — 239 l. 22 read sammantaṃ.
 — — 266 l. 23 read me.
 — — 285 l. 8 read paribhāsentī.
 — — 357 l. 24 read vedayittho.
 — — 398 l. 6 cfr. Saṃyutta- I p. 2.
 — — 499 l. 26 read: ¹ Bā Ck

ZONITICA 902 ZONITICA

1. ZONITICA 902 ZONITICA

2. ZONITICA 902 ZONITICA

3. ZONITICA 902 ZONITICA

4. ZONITICA 902 ZONITICA

5. ZONITICA 902 ZONITICA

6. ZONITICA 902 ZONITICA

7. ZONITICA 902 ZONITICA

8. ZONITICA 902 ZONITICA

9. ZONITICA 902 ZONITICA

10. ZONITICA 902 ZONITICA

11. ZONITICA 902 ZONITICA

12. ZONITICA 902 ZONITICA

13. ZONITICA 902 ZONITICA

14. ZONITICA 902 ZONITICA

15. ZONITICA 902 ZONITICA

16. ZONITICA 902 ZONITICA

17. ZONITICA 902 ZONITICA

18. ZONITICA 902 ZONITICA

19. ZONITICA 902 ZONITICA

20. ZONITICA 902 ZONITICA

21. ZONITICA 902 ZONITICA

22. ZONITICA 902 ZONITICA

23. ZONITICA 902 ZONITICA

24. ZONITICA 902 ZONITICA

25. ZONITICA 902 ZONITICA

26. ZONITICA 902 ZONITICA

27. ZONITICA 902 ZONITICA

28. ZONITICA 902 ZONITICA

29. ZONITICA 902 ZONITICA

30. ZONITICA 902 ZONITICA

31. ZONITICA 902 ZONITICA

32. ZONITICA 902 ZONITICA

33. ZONITICA 902 ZONITICA

34. ZONITICA 902 ZONITICA

35. ZONITICA 902 ZONITICA

36. ZONITICA 902 ZONITICA

37. ZONITICA 902 ZONITICA

38. ZONITICA 902 ZONITICA

XVI. TIMSANIPĀTA.

1. Kimchandajātakā.

Kimchando kimadhippāyo ti. Idam S. J. v. uposathakammaṃ ā. k. Ekadivasam hi S. bahū¹ upāsake ca upāsikāyo ca uposathike dhammasavanatthāya āgantvā dhammasabhāyaṃ nisinne
„uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte
„sādhu vo kataṃ uposatham karontehi, porāṇakā upaddhuposathakammasa nissandena mahantaṃ yasaṃ paṭilabhimsū“ ’ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Brahma datto dhammena r. kārento saddho²
ahosi dānasīlauposathakammesu appamatto. So sese pi
amaccādayo dānādīsu samādapesi³. Purohito pan’ assa para-
piṭṭhimamsiko⁴ lañcakhādako kūṭavinicchayiko⁵ ahosi. Rājā
uposathadivase amaccādayo pakkosāpetvā „uposathikā hothā“
’ti āha. Purohito uposatham na samādiyi, atha nam divā
lañcam gahetvā kūṭaṭṭam⁵ katvā upaṭṭhānam āgataṃ rājā
„tvam⁶ uposathiko“⁷ ti amacce pucchanto „tvam pi⁸ ācariya
uposathiko“ ti pucchi. So „āmā“ ’ti musāvādam katvā
pāsādā otari. Atha nam eko amacco „nanu tumhe na uposa-
thikā“ ti codesi⁹. So āha: „aham velāyam eva bhuñjīm,
geham pana gantvā mukham vikkhāletvā uposatham adhiṭṭhāya

¹ Ck Bd -u. ² Bd su-. ³ Ck -dā-. ⁴ Bd adds viya. ⁵ Ck Bd ku-. ⁶ Bds tumhe. ⁷ Bds -kā. ⁸ Bds omit pi. ⁹ Ck ce-.

sāyaṃ na bhuñjissāmīti, rattim sīlaṃ rakkhissāmi¹, evaṃ me
 upaddhuposathakammaṃ bhavissatīti². „Sādhu ācariyā“³ 'ti. So²
 gehaṃ gantvā tathā akāsi. Pun' ekadivasam tasmiṃ vinicchaye
 nisinne aññatarā sīlavatī itthi aṭṭam karontī³ gharaṃ gantum
 5 alabhamānā „uposathakammaṃ nātikkamissāmīti“ upakaṭṭha-
 kāle⁴ mukhaṃ vikkhāletum ārabhi. Tasmim khaṇe brāhma-
 ṇassa supakkānaṃ ambānaṃ⁵ ambapiṇḍī⁶ āhariyittha⁷. So
 tassā uposathikabhāvaṃ ñatvā „imaṃ⁸ khāditvā uposathikā
 hohīti“ adāsi. Sā tathā akāsi. Ettakaṃ brāhmaṇassa kam-
 10 maṃ. So aparabhāge kālaṃ katvā Himavantapadese Kosiki-
 gaṅgāya⁹ tīre tiyojanike ambavane ramaṇīye bhūmibhāge so-
 bhaggappatte kanakavimāne alaṃkatasirisayane suttappa-
 buddho viya nibbatti alaṃkatapaṭiyatto uttamarūpadharo soḷasa-
 saḥassadevakaññāparivāro, so rattim yeva taṃ sirisampattim
 15 anubhoti, vemānikapetabhāvena hi 'ssa kammaṃ sarikkhako¹⁰
 vipāko ahosi, tasmā aruṇe uggacchante¹¹ ambavanaṃ pavisati,
 pavitṭhakkhaṇe yev' assa dibbatbhāvo antaradhāyati, asīti-
 tālahatthappamāṇo¹² attabhāvo nibbattati¹³, sakalasarīraṃ
 jhāyati, supupphitakimsuko viya hoti, dvīsu hatthesu ekekā va
 20 aṅguli, tattha¹⁴ mahākuddālappamāṇā¹⁵ nakhā honti, tehi
 nakhehi attano piṭṭhimaṃsam phāletvā uddharitvā khādanto
 vedanāmatto¹⁶ mahāravaṃ ravanto dukkhaṃ anubhoti. Suriye
 atthamente¹⁷ sarīraṃ antaradhāyati, dibbasarīraṃ nibbattati,
 alaṃkatapaṭiyattā dibbanāṭakiyo¹⁸ nānāturiyāni gahetvā pari-
 25 vārenti, so mahāsampattim anubhavanto ramaṇīye ambavane
 dibbapāsādaṃ abhirūhati¹⁹. Iti so uposathikāya itthiyā amba-
 phaladānassa²⁰ nissandena tiyojanikaṃ²¹ ambavanaṃ paṭilabhi,
 lañcaṃ gahetva kūṭaṭṭakaraṇanissandena pana piṭṭhimaṃsam

¹ Bā - mā ti. ² Cks omit so. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bās - kaṭhe-. ⁵ Bā
 ambaphalānaṃ. ⁶ Cks -im, Bā -i. ⁷ Ck -riyitta, Cs -rayittha, Bā -ra-. ⁸ Bā
 imāni. ⁹ Cks -sa-. ¹⁰ Cs kammasasarikkhako, Ck kammasari-, Bā -sarikkhiko.
¹¹ Bā upaga-. ¹² Bās asītihatthatalakkhandhappa-. ¹³ Bā nippatti. ¹⁴ Bā
 hatthā. ¹⁵ Bā -ṇa. ¹⁶ Bās -nappatto. ¹⁷ Cks -mante, Bās atthaṅgamite taṃ.
¹⁸ Bā -kitthiyo. ¹⁹ Bā -hi. ²⁰ Ck -naṃ, Cs -na. ²¹ Cks -kā.

uppāṭetvā khādati, upaḍḍhuposathassa nissandena¹ rattim
 rattim² yasaṃ anubhoti³ soḷasasahassanāṭakiparivuto⁴ [pari-
 vāreti⁵]. Tasmiṃ kāle Bārāṇasirājā kāmesu dosaṃ disvā
 isipabbajjāṃ pabbajitvā Adhogaṅgāya ramaṇīye bhūmippadese
 paṇṇasālam kāretvā uñchācariyāya yāpento vihāsi. Ath' eka- 5
 divasaṃ tamhā ambavanā mahāghaṭappamāṇaṃ ambapakkaṃ
 Gaṅgāya patitvā sotena vuyhamāṇaṃ tassa tāpasassa pari-
 bhogatitthābhimukhaṃ āgami⁶, so mukhaṃ dhovanto taṃ
 majjhe nadiyā āgacchantam disvā udakaṃ taranto gantvā
 ādāya assamapadaṃ āharitvā agyāgāre⁷ ṭhapetvā satthakena 10
 phāletvā yāpanamattaṃ khāditvā sesaṃ kadalipaṇṇehi paṭicchā-
 detvā punappuna divase divase⁸ yāva parikkhayā khādi. Tasmiṃ
 pana khīṇe aññaṃ⁹ phalāphalam khādituṃ nāsakkhi, rasa-
 taṇhāya bajjhitvā „tam eva ambapakkaṃ khādissāmīti“ nadī-
 tīraṃ¹⁰ gantvā nadim olokeno „ambaṃ alabhitvā na utṭha- 15
 hissāmīti¹¹“ sanniṭṭhānaṃ katvā nisīdi. So tattha nirāhāro
 ekam pi divasaṃ dve pi tīṇi catupaṇcacha divasāni¹² vātāta-
 pena parisussanto olokeno nisīdi, atha sattame divase nadī-
 devatā āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ nātvā „ayaṃ tāpaso taṇhāva-
 siko hutvā sattāhaṃ nirāhāro Gaṅgaṃ olokeno pi nisīdi, 20
 imassa ambapakkaṃ adātuṃ¹³ na yuttaṃ, alabhanto marissati,
 dassāmi 'ssā¹⁴“ 'ti āgantvā Gaṅgāya upari ākāse ṭhatvā tena
 saddhim sallapantī paṭhamam gātham āha:

1. Kimchando kimadhippāyo eko sammasi ghammani,

kim patthayāno kim esaṃ kena atthena brāhmaṇā 'ti. 1. 25

Tattha chando ti ajjhāsayo, adhippāyo ti cittaṃ, sammasi ti acchasi,
 ghammanīti gimhe, esaṃ ti esanto, brāhmaṇā 'ti pabbajitattā tāpasam
 ālapati, idaṃ vuttaṃ hoti: brāhmaṇa tvaṃ kimadhippāyo kim cintento kim
 patthento kim gavesanto ken' atthena imasmim Gaṅgātīre Gaṅgaṃ olokeno
 nisinno ti. 30

¹ Ck omits pana - - nissandena. ² Bā only one ratti. ³ Cks -bhonti. ⁴ Cks -tā.
⁵ Bā -si, C^s parivāreti corr. to -cāreti. ⁶ Bā -māsi. ⁷ Ck agya-. ⁸ Ck only
 one di-. ⁹ Ck -a. ¹⁰ Bā -re. ¹¹ Bā upaṭha-. ¹² Ck dvepi niṇja divasāni.
¹³ Cks ā-. ¹⁴ Bā tassā.

Tam sutvā tāpaso nava gāthā abhāsi:

2. Yathā mahā vāridharo kumbho supariṇāmavā
tathūpamaṃ ambapakkam vaṇṇagandharasuttamaṃ. 2.
3. Tam vuyhamānaṃ sotenā disvān' amalamajjhime
5 pāṇīhi naṃ gahetvāna agyāyatanam āharim. 3.
4. Tato kadalipattesu nikkhipitvā sayam ahaṃ
satthena naṃ vikappetvā khuppipāsaṃ¹ ahāsi me. 4
5. So² 'haṃ apetadaratho³ vyantibhūto dukhakkhamo
assādaṃ nādhigacchāmi phalesv-aññesu kesuci⁴. 5.
- 10 6. Sosevā nūna⁵ maraṇaṃ taṃ mamaṃ āvahissati
ambaṃ y'assa⁶ phalaṃ sādum⁷ [yam uddharim⁸] vuyhamānaṃ
[udadhismā⁹] mahañṇave. 6.
7. Akkhātan te mayā sabbaṃ yasmā upavasāma' aham,
rammaṃ pati nisinno 'smi, puthulomāyutā puthū¹⁰. 7.
- 15 8. Tvañ ca kho me va akkhāhi attānaṃ apalāyini,
kā vā tvam asi kalyāṇi, kissa vā tvam sumajjhime. 8.
9. Ruppapaṭṭapalimatṭhīva¹¹ vyagghīva girisānujā
yā santi¹² nariyo¹³ devesu devānaṃ paricārikā 9.
10. Yā ca manussalokasmiṃ rūpen' anvāgatitthiyo¹⁴ —
20 rūpe te sadisī n' atthi
devesu¹⁵ gandhabbamanussaloke¹⁵,
puṭṭhāsi me, cārupubbaṅgi brūhi,
akkhāhi me nāmañ ca bandhave cā 'ti. 10.

Tattha vāridharo kumbho ti udakaghaṭo, supariṇāmavā ti susaṇ-
25 ṭhito¹⁷, vaṇṇagandharasuttamaṃ ti vaṇṇagandharasehi uttamaṃ, disvānā
'ti disvā, amalamajjhime ti nimmalamajjhe, devataṃ ālapanto evam āha,
pāṇīhīti hatthehi, agyāyatanamāharin ti attano agghihuttasālaṃ āharim,
vikappetvā ti vicchinditvā¹⁸, vikantetvā ti pi pāṭho, khādin ti pāṭhaseso,
ahāsi me ti taṃ jivhagge ṭhapitamattam eva sattarasaharaṇisatāni¹⁹ pharitvā

¹ Ck -sa. ² Ck yo. ³ Ck -dharato. ⁴ Cks -pi. ⁵ Cks sositvā nūna, Bā
sositvā nanu. ⁶ Bā passa. ⁷ Ck -dhum. ⁸ Ck sam-. ⁹ Ck -samā, Bā
-sammā. ¹⁰ Bā -u. ¹¹ Cs -palimatṭhima, Bā rūpapaṭṭaplamatti, Bā rupa-
mattaplamantīva. ¹² Ck yassanti. ¹³ Bā nā-. ¹⁴ Bā rūpenānvā-. ¹⁵ Cks
devesi. ¹⁶ Bā gandhabbesu-. ¹⁷ Bā -saṇṭhāno. ¹⁸ Ck chin-. ¹⁹ Bā -ṇisa-
hassāni.

mama khudañ ca pipāsañ ca hari, apeta daratho ti vigatakāyacittadaratho, sudhābhōjanam bhuttassa viya hi tassa tam sabbadaratham apāhari, vyanti-bhūto ti tassa ambapakkassa vigatanto jāto, parikkhīṇaambapakko hutvā ti attho, dukkhakkhamo ti dukkhena asātena kāyakkhamena c' eva cittakkhamena¹ ca samannāgato, aññesu² kadalipanasādīsu phalesu parittakam pi 5 assādam³ nādhigacchāmi, sabbāni⁴ jivhāya tthapitamattāni tittān' eva sampajjantīti dīpeti, sosetvā⁵ ti nirāhāratāya sosetvā⁶ sukkhāpetvā, tam mām⁷ ti tam mām⁸, yassā 'ti yam assa, yam⁹ ahoṣīti attho, idaṃ vuttaṃ hoti: yam phalaṃ mama sādum ahoṣi yam aham gambhīre¹⁰ puthulaudakakkhandhasamkhāte mahāṇṇave vuyhamānam tato udadhisamā uddharim¹¹ amam mama 10 maraṇam āvahissatīti maññāmi, mayham¹² tam alabhantassa jīvitam na-ppavattissatīti, upavasāmīti khuppipāsāhi upagato¹³ vasāmi¹⁴, rammam pati nisinnō smīti ramaṇīyam nadim pati aham nisinnō, puthulomāyutā puthū ti ayam nadī puthulomehi macchehi āyutā, puthū ti vipulā, api nāma me ito sotthi¹⁵ bhavēyyā 'ti adhippāyo, apalāyinīti apalāyitvā mama sam- 15 mukhe¹⁶ thite ti devatam ālapati, apalāpinīti¹⁷ pi pātho, palāparahite¹⁸ anavajjasarīre ti attho, kissa vā ti kissa vā kāraṇa idhāgato sīti pucchati, ruppapaṭṭapalimatthivā¹⁹ 'ti sutthupalimatthakāñcanapaṭṭasadisā²⁰, vyagghivā 'ti līlāvilāsenā taruṇavyagghapotikā viya, devānaṃ ti channaṃ²¹ kāmāvacaradevānam, yā ca manussalokasmin ti yā ca manussaloke, rū- 20 penanvāgatitthiyo²² ti rūpena anvāgatā²³ itthiyo, natthīti attano sambhāvaṇāya evam āha, tava rūpasadisāya nāma na bhavitabban ti hi 'ssa adhippāyo, gandhabbamanussaloke ti mūlagandhādīnissitesu²⁴ gandhabbesu ca manussaloke²⁵ ca, cārupubbaṅgīti cārunā pubbaṅgena varalakkhaṇena²⁶ samannāgato, nāmañ ca bandhave cā 'ti attano nāma gottāñ ca bandhave 25 ca mayham akkhāhīti vadati.

Tato²⁷ devatā attha gāthā abhāsi:

11. Yam tvam pati nisinnō si rammam brāhmaṇa Kosikim sāham²⁸ bhusālayā vutthā²⁹ varavārivahoghasā. 11.

12. Nānādumagaṇākiṇṇā bahukā³⁰ girikandarā 30 mam' eva pamukhā honti, abhisandanti pāvuso³¹. 12.

¹ Cks cittakilamathena. ² Bā adds paṇa. ³ Ck Bā -da. ⁴ Bā adds me. ⁵ Cks sositvānā, Bā sositvā. ⁶ all three MSS. sosi-. ⁷ Ck man. ⁸ Bā mama. ⁹ Ck omits yam. ¹⁰ Bā -ra. ¹¹ Bā -ritam. ¹² Bā mayhe. ¹³ Cks upā-. ¹⁴ Cks -mīti. ¹⁵ Bā sutthi. ¹⁶ Bā samukham. ¹⁷ so B^s; Bā apalāsinīti. Ck apalāyiti, C^s apalāyinīti. ¹⁸ Bā malāyarahite. ¹⁹ Bā rūpapaṭṭaplamathivā, B^s ruppapaṭṭaplamattivā. ²⁰ Cks -sam, Bā -si, B^s -sī. ²¹ Cks cha. ²² Bā -nānvā-. ²³ Cks -ta. ²⁴ Bā -khandhā-. ²⁵ Bā -esu. ²⁶ Bā urulak-. ²⁷ Bā add sā. ²⁸ Bā aham. ²⁹ Bā vutthā, B^s vuttā. ³⁰ Bā adds na. ³¹ Bā add -se.

13. Atho bahū vanato 'dā' nīlavārivahindharā
bahukā nāgavittodā abhisandanti vārinā. 13.
14. Tā ambajambulabujā nipā tālā c' udumbarā²
bahūni phalajātāni āvahanti abhinhaso. 14.
- 5 15. Yam kiñci ubhatotīre phalam patati ambuni
asamsayam tam sotassa phalam hoti vasānugam. 15.
16. Etad aññāya medhavi puthupañña suṇohi me,
mā rocaya-m-abhisāṅgam paṭisedha janādhipa. 16.
17. Na vāham³ vaddhavam maññe yam tvaṃ raṭṭhābhivaddhana
10 āceyyamāno⁴ rājisi maraṇam abhikaṃkhasi. 17.
18. Tassa⁵ jānanti pitaro gandhabbā ca sadevakā
ye cāpi isayo loka saññatattā yasassino,
asamsayan te⁶ jānanti vaddhabhūtā⁷ yasassino ti. 18.

Tattha Kosikin ti yam tvaṃ brāhmaṇa rammaṃ Kosikigaṅgam patini-
15 sinno, bhusālayā vutthā⁸ ti bhuse⁹ caṇḍasote¹⁰ ālayo yassa vimānassa
tasmiṃ addhivatthā, Gaṅgaṭṭhakavimānavāsiniṭi attho, varavārivahoghasā ti
varavārivahena oghena samannāgatā, pamukhā ti tā vuttappakārā girikandarā
maṃ pamukham karonti, ahaṃ tasmaṃ pāmokkhā homiṭi dasseti, abhisandan-
tīti sandanti pavattanti, tato āgantvā maṃ Kosikigaṅgam pavisantīti attho,
20 vanatodā¹¹ ti na kevalam kandarā va atha kho bahū vanatodā tamhā tamhā
vanamhā¹² udakāni pi bahūni pavisanti¹³, nīlavārivahindharā ti maṇi-
vaṇṇena nīlena vārinā yutte udakakkhandhasaṃkhāte vahe dhārayantiyo, nāga-
vittodā ti nāgānam vittakarena¹⁴ vanasaṃkhātena¹⁵ udakena samannāgatā,
vārinā ti evarūpā hi bahunadiyo maṃ vārinā va abhisandanti pūrentīti dasseti,
25 tā ti tā nadiyo, āvahantīti etāni ambādīni ākaḍḍhanti, sabbāni hi etāni
upayogatthe paccattavacanāni, atha vā tā ti upayogabahuvacanam, āvahantīti
imāni ambādīni tā nadiyo āgacchanti¹⁶ upagacchantīti attho, evaṃ upagatāni
pana mama sotaṃ pavisantīti addhippāyo, sotassā 'ti yam ubhatotīre jāta-
rukkhehi phalam mama ambuni patati sabban tam mama sotass' eva vasānugam
30 hoti, n' atth' ettha saṃsayo ti, evaṃ ambapakkassa nadīsotena āgamanakāraṇam
kathesi, medhāvi puthupañña 'ti ubhayam ālapanam eva, mā rocayā 'ti
evaṃ taṇhābhisaṅgam mā rocaya¹⁷, paṭisedhā 'ti paṭisedha¹⁸ nan ti rājānam
ovadati, vaddhavan ti paññāvaddhabhāvam paṇḍitabhāvam, raṭṭhābhi-

¹ Bā dhanatodā, Ck^s vanātodā, read vanat' odā or vanato 'dā? ² Bā -talamudum-
parā. ³ Ck cāham. ⁴ Bā adds hutvā. ⁵ C^s tattha. ⁶ Bā adds pi, Ck vi. ⁷
Bā saṇhabhūtā. ⁸ Bā vuṭṭhā. ⁹ Ck bhūye, Bā bhūse. ¹⁰ Bā -tena. ¹¹ Ck -jā.
¹² Ck vanamānā. ¹³ Ck tīti. ¹⁴ Bā vittakamraṇena, Ck vittikarena. ¹⁵ Bā
dhana-, Ck adds vā. ¹⁶ Bā ākaḍḍhanti. ¹⁷ Bā rocatha. ¹⁸ Bā -dhehi.

vaddhanā 'ti raṭṭhassa abhivaddhana, āceyyamāno ti maṃsalohitehi
 ācīyanto¹ vaddhanto² taruṇo va hutvā ti attho, rājīsīti taṃ ālapati, idaṃ
 vuttaṃ hoti: yaṃ tvaṃ nirāhāratāya sūssamāno taruṇo va samāno ambalobhena
 maraṇaṃ abhikaṃkhasi na ve ahaṃ tava³ paṇḍitabhāvaṃ maññāmīti, tassa
 'ti yo puṇḍalo taṇhāvasiko hoti tassa taṇhāvasikabhāvaṃ, pitaro ti saṃkhā- 5
 gatā brāhmaṇa ca saddhiṃ kāmāvacaradevehi gandhabbā ca vuttapakārā dibba-
 cakkhukā isayo ca asaṃsayāṃ jānanti, anacchariyaṃ c' etaṃ yaṃ te iddhimanto⁴
 jāneyyūṃ: asuko nāma taṇhāvasiko ti⁵, tesāṃ bhāsamānānaṃ vacanaṃ sutvā ye
 pi tesāṃ vaddhabhūtā⁶ yasassino paricārīkā⁷ te pi jānanti, pāpaṃ⁸ karontassa
 hī raho nāma n' atthīti tāpasassa saṃvegāṃ uppādentī evaṃ āha. 10

Tato tāpaso catasso gāthā abhāsi:

19. Evaṃ veditvā vidū sabbadhammaṃ
 viddhamsanāṃ cavanaṃ⁹ jīvitassa
 na cīyati¹⁰ tassa narassa pāpaṃ
 sace na ceteti vadhāya tassa. 19. 15
20. Isipūgasamaññāte evaṃ lokyā¹¹ veditā sati¹²
 anariyaparisaṃbhāse pāpakammaṃ jigimsasi¹³. 20.
21. Sace ahaṃ marissāmi tīre te puthusussoṇi
 asaṃsayāṃ asiloko mayi pete¹⁴ āgamissati. 21.
22. Tasmā hi pāpakāṃ kammaṃ rakkhass' eva sumajjhime 20
 mā taṃ¹⁵ sabbo jano pacchā pakatthāsi¹⁶ mayi mate ti. 22.

Tattha evaṃ veditvā ti yathā ahaṃ sīlāṃ ca aniccataṃ ca jānāmi evaṃ
 jānitvā tthitassa, vidū ti viduno, sabbadhammaṃ ti sabbāṃ sucaritadhammaṃ,
 tividham sucaritaṃ hi idha sabbadhammo ti adhippetāṃ, viddhamsanāṃ
 ti bhaṅgaṃ, cavanaṃ ti cutiṃ, jīvitassā 'ti āyuno, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ 25
 veditvā tthitassa paṇḍitassa sabbasucaritadhammaṃ jīvitassa ca aniccataṃ jāna-
 tassa evarūpassa narassa pāpaṃ na cīyati na vaddhati, sace naceteti
 vadhāya tassa 'ti¹⁷ saṃkhaṃ gatassa parapuggalassa vadhāya na ceteti na
 kappeti, n' eva parapuggalaṃ vadhāya ceteti nāpi parasantakāṃ nāseti¹⁸, ahaṃ
 ca kassaci vadhāya acetetva kevalaṃ ambapakke āsāṃ¹⁹ katvā Gaṅgaṃ olokento 30
 nisinnō, tvaṃ²⁰ mayhaṃ kin nāma akusalaṃ passasīti, isipūgasamaññāte

¹ ? Ck Bā ac-, Cs ajīyanto. ² Cks vaṭṭanto. ³ Bā adds idaṃ. ⁴ Ck -te. ⁵ Bā hotīti
 puna. ⁶ Bā paṇḍhabhūtā. ⁷ Ck -vārakā. ⁸ Bā pāpakammaṃ. ⁹ all three MSS.
 vacanaṃ. ¹⁰ Ck nāciyati, Bā najiyyati. ¹¹ Ck -a. ¹² Bā veditā ti. ¹³ Cks
 jigimsati, Bā jigīsasi. ¹⁴ Bā mate. ¹⁵ Bā tvaṃ. ¹⁶ Cks -katvāsi, Bā pakvat-
 thāsi. ¹⁷ Bā adds tassā. ¹⁸ Cks puggalānaṃ piṣṣa santikāṃ vināseti. ¹⁹ Ck
 āsaṃgaṃ katvā. ²⁰ Bā add olokenti.

ti isigaṇena suṭṭhu aññāte isīnaṃ sammate¹, evaṃ lokyā ti tvaṃ nāma
 pāpapavāhanena lokassa hitā ti evaṃ veditvā, satīti² sati³ sobhane uttame
 ti ālapanam etam, anariyaparīsamabhāse ti tassa jānanti pitaro ti ādikāya⁴
 asundarāya paribhāsāya samannāgate⁵, jigimsasīti⁶ mayi pāpe avijjante pi
 5 maṃ⁷ paribhāsantī maramānaṃ⁸ ajjhupekkhantī ca attano⁹ pāpakammaṃ
 gavesasi uppādesi, tīre te ti tava tīre, puthusussoṇīti puthulāya sunda-
 rāya soṇiyā samannāgate, pete¹⁰ ti ambapakkaṃ alabhivā paralokaṃ gate,
 mate ti attho, pakatthāsīti¹¹ akkosi garahi nindi, paccakkhāsīti¹² pi pāṭho.

Taṃ sutvā devadhītā pañca gāthā abhāsi:

- 10 23. Aññātaṃ etaṃ avisayhasāhi,
 attānaṃ ambañ ca dadāmi te taṃ
 yo duccaje kāmaguṇe pahāya
 santiñ ca dhammañ ca adhiṭṭhito si. 23.
24. Yo hitvā pubbasamyogaṃ pacchā samyojane ṭhito
 15 adhammañ c' eva carati pāpañ c' assa pavaḍḍhati. 24.
25. Ehi, taṃ pāpayissāmi, kāmaṃ¹³ appossuko bhava,
 upanayāmi¹⁴ sītasmiṃ, viharāhi anussuko. 25.
26. Taṃ puppharasamattehi vakkaṅgehi arindama,
 koñcā mayūrā diviyā koyatṭhimadhusāliyā
 20 kūjitā haṃsapūgehi kokil' ettha pabodhare. 26.
27. Amb' ettha vipprasūnaggā palālakhalaṃ sannibhā
 kosumbhasalālānīpā pakkatālavilambino ti. 27.

Tattha aññātametan ti garahā te bhavissatīti vadanto ambapakkatthāya
 vadasīti etaṃ kāraṇaṃ¹⁵ mayā ñātaṃ, avisayhasāhīti rājāno nāma dussahaṃ
 25 sahanatīti¹⁶ tena naṃ ālapantī evaṃ āha, attānaṃ ti taṃ ālingitvā ambavanaṃ
 nayantī attānañ ca te dadāmi tañ ca ambaṃ, kāmaguṇe ti kañcanamāla-
 setacchattapaṭimaṇḍite vatthukāme, santiñca dhammañcā 'ti dussīlyapasa-
 mena¹⁷ santisaṃkhātaṃ sīlaṃ c' eva sucaritadhammañ cā 'ti, adhiṭṭhito sīti
 yo¹⁸ tvaṃ ime guṇe upagato etesu vā patiṭṭhito sīti attho, pubbasamyogaṃ
 30 ti purimabandhanaṃ, pacchāsamyojane ti pacchimabandhane, idaṃ vuttaṃ
 hoti: ambho tvaṃ tāpasa yo mahantaṃ rajjasirivibhavaṃ¹⁹ pahāya amba-

¹ Bā sammame. ² Bā patīti. ³ Bā pati. ⁴ Bā adds kathā. ⁵ Bā -to. ⁶ Ck
 jihimsasīti, Bā jigīsātīti. ⁷ Bā add evaṃ. ⁸ Bā caparamaraṇaṃ. ⁹ Ck -nā,
 Bā adds ca. ¹⁰ Bā mate. ¹¹ Ck pakatvā-, Bā pakvatthā-. ¹² Bā pakvatvā-
¹³ Bā komāṃ. ¹⁴ Bā upā-. ¹⁵ Bā adds mahāyanā. ¹⁶ Bā sahanā. ¹⁷ Bā
 dussilavūpasamena. ¹⁸ Ck so. ¹⁹ Ck rajjaṃ.

pakkamatte rasataṇhāya bajjhivā vātātapam agañetvā nadītīre sussamāno
 nisīdati so mahāsamuddam taritvā velante saṃsīdanapuggalasadiso, yo puggalo
 rasataṇhāvasiko adhammañ c' eva carati rasataṇhāvasena kariyamānam pāpañ¹ c'
 assa pavaḍḍhatīti, iti sā tāpasam garahantī evam āha, kāmam appossukko
 bhavā 'ti ekamsen' eva ambapakke nirālayo hohi², sītale ambavane etan ti 5
 evam vadamānā devatā tāpasam āliṅgitvā ure nipajjāpetvā ākāse pakkhantā³,
 tiyojanikam dibbam ambavanam disvā sakunāsaddaṇ ca sutvā tāpasassa
 ācikkhantī ehi tan⁴ ti⁵ āha, puppharasamattehi⁶ ti puppharasehi matthehi,
 vakkaṅgehīti vakkaṅgīvehi sakunehi abhināditan ti attho, idāni te sakunē
 ācikkhantī koṇcā ti ādim āha, tattha diviyā ti dibbā⁶, koyatṭhimadhusā- 10
 liyā⁷ ti koyatṭhisakunā⁸ ca nāma suvaṇṇasālikasakunā⁹ ca ete dibbasakunā
 ettha vasantīti dasseti, kūjitā haṃsapūgehīti haṃsagaṇehi upakūjitā¹⁰
 virāvasaṃghatītā¹¹, kokilettha pabodhare ti ettha ambavane kokilā
 vassantiyo attānam pabodhenti nāpenti, ambetthā ti ambā ettha, vip-
 sūnaggā ti phalabhārena uddhumātasākhaggā¹², palālakhalaśaṇṇibhā ti 15
 pupphasannicayena sālīpalālakhalaśadisā¹³, pakkatālavilambinoti pakkatāla-
 phalavilambino¹⁴, evarūpā rukkhā ca ettha atthīti ambavanam vaṇṇeti.

Vaṇṇayitvā ca pana tāpasam tattha otaretvā „imasmiṃ
 ambavane ambāni khādanto attano taṇham pūrehīti“ vatvā
 pakkāmi. Tāpaso ambāni khāditvā taṇham pūretvā vissamitvā 20
 ambavane vicaranto taṃ petam dukkham anubhontam disvā
 kiñci vattum nāsakkhi, suriye pan' atthamite¹⁵ taṃ nāṭaka-
 parivāritam dibbasampattim anubhavamānam disvā tisso
 gāthā abhāsi:

28. Mālī tirīṭī kāyūrī aṅgadī candanussado 25
 rattim tvam paricāresi divā vedesi vedanam. 28.
 29. Soḷas' itthisahassāni yā te 'mā¹⁶ paricārikā,
 evam mahānubhāvo si abbhuto lomahaṃsano. 29.
 30. Kiṃ kamman akarī pubbe pāpam attadukkhāvahanam
 yaṃ karitvā manussesu piṭṭhimaṃsāni khādasīti. 30. 30

Tattha mālīti dibbamālādharo, tirīṭīti dibbaveṭṭhanadharo¹⁷, kāyūrīti
 dibbābharanapatimaṇḍito, aṅgadīti dibbaṅgadasamannāgato, candanussado

¹ Bā kayiramānam-. ² Bā hotīti. ³ Ck -tī, Bā -ti. ⁴ Ck etan, Bā tan. ⁵ Bā
 adds evam. ⁶ Ck divya. ⁷ Cks kosatṭhi-, Bā kopatṭhi-. ⁸ Cks kos-. ⁹ Bā
 -sāliyā-. ¹⁰ Cks pak-. ¹¹ Ck -saṃghatīka, Bā saṃghatītā. ¹² Bā onamita
 sā-. ¹³ Bā omits khala. ¹⁴ Ck omits phala. ¹⁵ Bā aṭaṅgamite, Bā atthagamite.
¹⁶ Ck yāmāte. ¹⁷ Ck -vedhana-, Bā -vettana-.

ti dibbacandanavilitto, paricāresīti indriyāni dibbavisayesu cāresi¹, divā ti divā pana mahādukkhaṃ anubhosi, yā te mā ti yā te ima, abbhuto ti manussaloke abhūtapubbo, lomahaṃsano ti ye taṃ passantī tesaṃ lomāni haṃsanti, pubbe ti purimabhava, attadukkhāvahan ti attano dukkhāvahaṃ,
 5 manussesū 'ti yaṃ² manussaloke katvā idāni attano piṭṭhimaṃsāni khāda-
 sīti pucchati.

Peto taṃ sañjānitvā „tumhe maṃ na³ sañjānātha, ahaṃ
 pana tumhākaṃ purohito ahoṣiṃ, idam me rattiṃ sukhānu-
 bhavanam tumhe nissāya katassa upaḍḍhuposathassa nissan-
 10 dena laddhaṃ, divā dukkhānubhavanam pana mayā katapā-
 pass' eva nissando⁴, ahaṃ hi tumhehi vinicchaye ṭhapito
 kūṭaṭṭam karitvā lañcaṃ gahetvā parapiṭṭhimaṃsiko hutvā
 tassa divā katassa kammassa nissandena idam dukkhaṃ anu-
 bhavāmīti“ vatvā gāthadvayam āha:

- 15 31. Ajjhenāni patiggayha kāmesu gathito⁵ ahaṃ,
 acarim dīgham addhānam paresam ahitāy' ahaṃ. 31.
 32. Yo piṭṭhimaṃsiyo⁶ hoti evaṃ ukkacca khādati
 yathāham ajja khādāmi piṭṭhimaṃsāni attano ti. 32.

Tattha ajjhenānīti vede, patiggayhā 'ti paṭiggahetvā adhīyitvā, acarin
 20 ti paṭipajji, ahitāyahan ti⁷ attanāsanāya ahaṃ, yo piṭṭhimaṃsiko ti yo
 puggalo paresam piṭṭhimaṃsakhādako pisuno hoti, ukkaccā 'ti ukkantitvā⁸.

Idaṇ ca pana vatvā tāpasam pucchi: „tumhe katham
 idhāgatā“ ti. Tāpaso sabbaṃ vitthārena kathesi. „Idāni pana
 bhante idh' eva vasissatha gamissathā“ 'ti. „Na vasissāmi,
 25 assamapadam yeva gamissāmīti“. Peto „sādhu bhante, ahaṃ
 vo⁹ nibaddham ambapakkena upaṭṭhahissāmīti“ vatvā attano
 ānubhāvena assamapade yeva otāretvā „anukkaṇṭhantā idh'
 eva vasathā“ 'ti patiññam gahetvā gato¹⁰. Tato paṭṭhāya
 nibaddham ambapakkena upaṭṭhahi. Tāpaso taṃ paribhuñjanto
 30 kasiṇaparikkammaṃ jhānābhiññam¹¹ nibbattetvā Brahmalo-
 parāyano ahoṣi.

¹ Bds vicā-. ² Bd omits yaṃ. ³ Ck maṃ nana, Bd ma na. ⁴ Bd -ena. ⁵ Bd
 giddhito. ⁶ Bd -iko. ⁷ Bd adds ahitāya. ⁸ Bd ukkanditvā. ⁹ Bds te. ¹⁰ Ck
 omits gato. ¹¹ Bd -ā.

S. upāsakānaṃ i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino: „Tadā devatā¹ Uppalavaṇṇā ahosi, tāpaso aham evā“ 'ti. Kimchandaajātakam.

2. Kumbhajātaka.

Ko pāturāsīti. Idam S. J. v. Visākhāya sahāyikā surā- 5
pāyikā² pañcasatā itthiyo ā. k. Sāvatthiyaṃ kira surāchaṇe ghuṭṭhe³
tā pañcasatā itthiyo sāmikānaṃ chaṇakīlāvasāne tikkkhasuram paṭi-
yādetvā⁴ „chaṇaṃ kīlissāmā“ 'ti sabbāpi Visākhāya santikaṃ gantvā
„sahāyike chaṇaṃ kīlissāmā“ 'ti vatvā⁵ „ayaṃ surācchaṇo, ahaṃ
suram na pivissāmīti“ vutte „tumhe Sammāsambuddhassa dānaṃ 10
detha, mayaṃ chaṇaṃ karissāmā“ 'ti āhaṃsu. „Sādhū“ 'ti sam-
paṭicchitvā tā⁶ uyyojetvā S-ram nimantāpetvā mahādānaṃ datvā
bahuṃ⁷ gandhamālaṃ ādāya sāyaṇhasamaye dhammakathaṃ sotuṃ tāhi
parivāritā⁸ Jetavanaṃ agamāsi. Tā pan' itthiyo suram⁹ pivanamā¹⁰
va¹¹ tāya saddhiṃ gantvā dvārakoṭṭhake ṭhatvāpi¹² suram pivitvā va 15
tāya saddhiṃ Satthu santikaṃ agamaṃsu. Visākhā S-ram vanditvā
ekamantaṃ nisīdi, itarāsu ekaccā Satthu santike yeva naccimisu
ekaccā gāyimsu ekaccā hatthakukkucapādakukkuccāni¹³ ekaccā
kalahaṃ akaṃsu. S. tāsam samvegā¹⁴ jananaṭṭhāya¹⁵ bhamukalo-
mato raṃsim¹⁶ vissajjesi, andhakāratimisā¹⁷ ahosi. Tā bhītā¹⁸ ahesuṃ 20
maraṇabhayaṭajjitā, tena tāsam surā jīri¹⁹. S. nisinnapallaṃke
antaraḥito²⁰ Sinerumuddhani ṭhatvā unṇalomato raṃsim vissajjesi,
candasahassuggamanaṃ²¹ viya ahosi. S. tattha ṭhito va tāsam sam-
vegajananaṭṭhāya

Ko nu hāso kim ānando niccaṃ pajjalite sati, (Dhp. p. 146.) 25
andhakārena onaddhā padīpaṃ na gavessathā 'ti
imaṃ gātham āha. Gāthāpariyosāne tā pañcasatāpi sotāpatti-phale
paṭiṭṭhahimsu. S. āgantvā gandhakuṭicchāyāya Buddhāsane nisīdi.
Atha naṃ Visākhā vanditvā „bhante idam hirottappabhedanaṃ surā-
pānaṃ nāma kadā²² uppannaṃ“ ti pucchi. So tassā ācikkhanto a. ā.: 30

¹ Bā devadhītā. ² Bā surāpitā. ³ Bā saṃghuṭṭhe. ⁴ Bā pati-. ⁵ Bā gatvā. ⁶ Cks tam. ⁷ Ck -u. ⁸ Bā -vutā. ⁹ Ck -ram. ¹⁰ Ck pivamānā, Cs pivamanā corr. to pivamānā, Bā pivanamānā. ¹¹ Bā ca. ¹² Bā omits pi. ¹³ Cks -ccā-pāda-, Bā -ccāpādakukkuccā. ¹⁴ Cs -ga, Bā savega. ¹⁵ Bā janatthāya. ¹⁶ all three MSS. -i. ¹⁷ Bā -ssā. ¹⁸ Ck Bā bhi-, Cs si- corr. to bhi-. ¹⁹ Bā jiri. ²⁰ Bā -hino. ²¹ Bā candasuriyasahassa-. ²² Bā adds kāle.

A. B. Br. r. k. eko Kāsiratṭhavāsī¹ Suro nāma vanacarako
 bhaṇḍapariyesanattḥāya Himavantam agamāsi. Tatth' eko
 rukkho uggantvā porisamatte ṭhāne tidhākappo ahosi, tassa
 tinṇam kappānam antare surācāṭippamāṇo² āvāto ahosi, so
 5 deve vassante udakena pūri³. Tam parivāretvā harīṭakī⁴
 āmalakī maricagaccho ca ahosi, tesam pakkāni phalāni⁵
 chijjivā⁶ patanti. Tassāvidūre sayañjāto⁷ va⁸ sāli. Tato
 suvā⁹ sālisīsāni āharitvā¹⁰ tasmim rukkhe nisīditvā khādanti,
 tesam khādamānānam patito¹¹ sāli pi taṇḍulāpi tattha patanti,
 10 iti tam¹² udakam suriyātapena¹³ paccamānam¹⁴ salohita-
 vaṇṇam¹⁵ ahosi. Nidāghasamaye pipāsītā sakunagaṇā¹⁶ tam
 pivitvā mattā¹⁷ patitvā¹⁸ rukkhamūle thokam niddāyivā
 vikūjamānā¹⁹ pakkamanti, rukkhasunakhamakkaṭṭādīsu pi es'
 eva nayo. Vanacarako tam disvā „sace idam visam bhavēyya
 15 ime mareyyum²⁰, ime pana thokam niddāyivā yathāsukham
 gacchanti²¹, na idam²² visan²³ ti²⁴ sayam pivitvā matto hutvā
 maṁsam²⁴ khāditukāmo ahosi, tato aggim katvā²⁵ rukkhamūle
 patite²⁶ tittirakukkuṭṭādayo²⁷ māretvā maṁsam aṅgāresu pacitvā
 ekena hatthēna naccanto ekena maṁsam²⁸ khādanto ekāha-
 20 dvīham tatth' eva ahosi. Tato pana avidūre eko Varuṇo
 nāma tāpaso vasati. Vanacarako aññadāpi²⁹ tassa santikam
 gacchatī. Ath' assa etad ahosi: „idam pānam³⁰ tāpasena
 saddhim pivissāmīti³¹ so ekaṁ velunālikam³¹ pūretvā pakka-
 maṁsena saddhim haritvā³² paṇṇasālam gantvā „bhante imam

¹ so all three MSS. -i. ² Bā sucāṭi-. ³ Bās pūrito. ⁴ Bā harittaki. ⁵ Cks
 vaṇṭā. ⁶ Bās add tattha. ⁷ Bās sayam jāta. ⁸ Bā omits va. ⁹ Bā suvakā.
¹⁰ Bā haritvā. ¹¹ Cks -tāya, Bā patita. ¹² Cks tā, omitting iti. ¹³ Bā -yasantā-
 pena. ¹⁴ Bā -na. ¹⁵ Cks sasalo-, Bā lo-, Bā rasamlo-. ¹⁶ Bā -gaṇāgantvā. ¹⁷
 Bā adds upari, Bā uparisākhā. ¹⁸ Cks paṭipattitvā. ¹⁹ Cs viku-, Bā vikuṇca-.
²⁰ Bā mā-. ²¹ Bā kūjivā utṭhāya pakkaman ti in the place of y. g. ²² Bā
 yidam. ²³ Bā adds tato thokam gahetvā. ²⁴ Bā maṁsādi, Bā maṁsāni. ²⁵
 Bā adds nippajji, Bā pajjalitvā. ²⁶ Bā patita. ²⁷ Cks tittura-, Bā titthira-. ²⁸
 Bā omits ma-. ²⁹ Bā aññe divase. ³⁰ Ck pana. Cs pana corr. to pānam, Bā
 pipānam. ³¹ Ck -nalakam, Cs -nālikam corr. to -nalakam. ³² Bā gahetvā.

pānam¹ pivathā² 'ti vatvā ubho pi maṃsam khādantā pivimsu. Iti Surena ca Varuṇena ca diṭṭhattā tassa pānassa „surā³ ti ca „vāruṇīti⁴“ ca nāmam jātam. Te ubho pi „atth⁵ eso⁶ upāyo⁷“ ti velunāliyo pūretvā kācenādāya⁸ paccantana-garam gantvā „pānāgārikā⁹ nāma āgatā¹⁰“ ti rañño ārocāpesum. 5 Rājā pakkosāpesi, te tassa pānam upanesum, rājā dve tayo vāre pivitvā majji, tassa tam¹¹ ekāhadvīhamattam eva ahosi. Atha ne „aññam pi atthīti¹²“ pucchi, „atthi devā¹³“ 'ti, „kuhin¹⁴“ ti, „Himavante devā¹⁵“ 'ti, „tena hi ānethā¹⁶“ 'ti. Te gantvā¹⁷ ekadvevāre¹⁸ ānetvā „nibaddham¹⁹“ gantum na sakkhissāmā²⁰ 'ti 10 sambhāre sallakkhetvā tassa rukkhassa tacam ādim katvā sabbasambhāre²¹ parikkhipitvā²² nagare suram karimsu. Nāgarā suram pivitvā pamādam āpannā duggatā ahesum, nagaram suññam viya ahosi. Te pānāgārikā²³ tato palāyitvā Bārāṇasim gantvā „pānāgārikā²⁴ āgatā²⁵“ ti rañño ārocāpesum. Rājā 15 pakkosāpetvā paribbayaṃ adāsi, tatthāpi suram akamsu, tam pi nagaram tath' eva vinassi. Tato palāyitvā Sāketam²⁶ Sāketato Sāvattim agamamsu²⁷. Tadā Sāvattiyam Sabbamitto nāma rājā ahosi²⁸, so tesam saṃgaham katvā „kena vo attho²⁹“ ti pucchitvā „sambhāramūlena c' eva sālipiṭṭhena³⁰“ 20 pañcah' eva ca³¹ cāṭisatehīti³²“ vutte sabbam dāpesi. Te pañcasu cāṭisatesu suram saṇṭhāpetvā³³ cāṭirakkhanatthāya³⁴ ekekāya cāṭiyā santike ekekaṃ bilālam³⁵ bandhimsu, te³⁶ paccitvā³⁷ uttaranakāle³⁸ cāṭikucchisu paggharantaṃ suram pivitvā mattā niddāyimsu³⁹, mūsikā āgantvā tesam⁴⁰ kaṇṇanāsikadāṭhikanam- 25 gutṭhe khāditvā agamimsu⁴¹. „Bilālā⁴² suram pivitvā matā⁴³“

¹ Ck nam, Cs nam corr. to pānam. ² Bđ varuṇo ti. ³ Bđ eko. ⁴ Bđ kāje-.
⁵ Bđ pānamkārikā. ⁶ Bđ omits tam. ⁷ Bđ atthinatthīti. ⁸ C¹s āg-. ⁹ Bđ
ekamdvēvāram. ¹⁰ Bđ nibandham. ¹¹ Bđ -ram. ¹² Bđ pakkhi-. ¹³ Bđ pānakā-
guṇā. ¹⁴ Ck -ke, Cs -ko, Bđ pānakārikā, Bs pānākārikā. ¹⁵ Ck -ta, Bđ omits
sāketam. ¹⁶ Bđ āg-. ¹⁷ Bđ hoti. ¹⁸ Bds add ca. ¹⁹ Ck pañcameva, omitting
ca, Cs pañcameva ca, Bđ pañcahi, omitting eva ca. ²⁰ Cs Bđ saṇṭha-, Bds add
mūsikā bhayena. ²¹ Bđ -ṇa-. ²² Ck bilā-, Cs bilā corr. to bilā-, Bđ bilāram.
²³ Bđ bilārā te. ²⁴ Ck paṇḍitvā, Bđ pacitvā, Bs muñcitvā. ²⁵ Bđ uttārana-,
Bs uttānakāye. ²⁶ Bds nicātiyam. ²⁷ Bđ ne-. ²⁸ āg. ²⁹ Bđ rājā bilārā.

ti āyuttakapurisā rañño ārocesum. Rājā „visakārakā ete bhavissantīti“ dvinnaṃ pi janānaṃ sīsāni chindāpesi, te „suram detha¹, madhuraṃ dethā²“ ’ti vadentā³ va marimsu⁴. Rājā te mārāpetvā „cāṭiyo bhindathā“ ’ti āṇāpesi. Bilālāpi⁵ surāya
 5 jinnāya utthahitvā kilantā vicarimsu. Te disvā rañño ārocesum⁶. Rājā „sace visam assa ete mareyyum, madhuren’ eva⁷ bhavitabbaṃ, pivissāma⁸ nan“ ti nagaraṃ alamkārapetvā⁹ rājaṅgaṇe maṇḍapaṃ kāretvā¹⁰ alamkatamaṇḍape samussita-setacchatte¹¹ rājapallamaṃke nisīditvā amaccagaṇaparivuto suram
 10 pātuṃ ārabhi. Tadā Sakko devarājā „ke nu kho mātu-paṭṭhānādīsu appamattā tīṇi sucaritādīni pūrentīti“ lokam volokento¹² taṃ rājānaṃ suram pātuṃ nisinnaṃ disvā „sac’ āyam suram pivissati sakala-Jambudīpo nassissati, yathā na pivati¹³ tathā naṃ karissāmīti“ ekaṃ surāpuṇṇaṃ kumbhaṃ
 15 hatthatale ṭhapetvā brāhmaṇavesenāgantvā rañño sammukhaṭṭhāne ākāse ṭhatvā „imaṃ kumbhaṃ kiṇatha imaṃ kumbhaṃ kiṇathā“ ’ti āha. Sabbamittarājā taṃ tathā vadantaṃ ākāse ṭhitaṃ disvā „kuto nu kho brāhmaṇo āgacchatīti“ tena saddhim sallapanto¹⁴ tisso gāthā abhāsi:

- 20 1. Ko pātur āsī tidivā nabhamhi
 obhāsayaṃ saṃvarim candimā va,
 gattehi te rasmiyo niccharanti
 sateratā¹⁵ vijju-r-iv’ antalikkhe. 33.
- 25 2. So chinnavātaṃ¹⁶ kamasī aghamhi¹⁷,
 vehāsayaṃ gacchasi tiṭṭhasī ca,
 iddhī nu te vatthukatā¹⁸ subhāvitā
 anaddhagūṇāṃ api¹⁹ devatānaṃ. 34.
3. Vehāsayaṃ saṃkammāgama²⁰ tiṭṭhasi
 ‘kumbhaṃ kiṇāthā’ ’ti yam etam atthaṃ

¹ Bds deva. ² Bds devā. ³ Bā viravantā. ⁴ Bā mā-. ⁵ Bā bilār-. ⁶ Bā -cāpesum. ⁷ Cks -renekena. ⁸ Bā -mi. ⁹ Bā -karetvā. ¹⁰ Bā kārapetvā. ¹¹ Bā omits seta. ¹² Bā olo-. ¹³ Bds pivissati. ¹⁴ Bā -pento. ¹⁵ Bds -ri-. ¹⁶ Ck jinna-, Bā channa-. ¹⁷ Bā agghasmi. ¹⁸ Ck -thā. ¹⁹ Bā andhagūṇamasi. ²⁰ Ck saṃtamamāg-, Cs saṃkamamāg-, Bds saṃgammamāg-.

ko vā tuvaṃ¹ kissa vatāya² kumbho
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthan ti. 35.

Tattha ko pāturāsīti kuto pātubhūto kuto āgato sīti attho, tidivā nabhamhīti kim Tāvatiṃsabhavanā āgantvā idha nabhamhi ākāse pākaṭo jāto sīti pucchati, saṃvarin ti rattim, sateratā³ ti evaṃnāmikā⁴, so ti so tvaṃ, 5
chinnavātan ti valāhako pi tāva vātena kamati, tassa pana so pi vāto n' atthi, ten' evaṃ āha, kamasīti pavattasi, aghamhīti⁵ appaṭighe ākāse, vatthukatā⁶ ti vatthu viya paṭiṭṭhā viya katā, anaddhagūnāmapī⁷ deva-
tānan ti yā va padasā addhānaṃ agamanena⁸ anaddhagūnaṃ⁹ devānaṃ¹⁰ iddhi
yā apī¹¹ tava subhāvitā ti pucchati, vehāsayam saṃkammāgammā¹² 'ti 10
ākāse pavattapadavītihāraṃ¹³ paṭicca nissāya ca¹⁴ tiṭṭhasi¹⁵, imassa ko vā
tuvan¹⁶ ti iminā sambandho, evaṃ tiṭṭhamāno ko vā¹⁷ tvan ti attho, yam
etamattham ti yam¹⁸ etam¹⁹ vadasi imissa²⁰ kissa vatāyan ti iminā
sambandho, yam etam kumbham kiṇāthā 'ti vadasi²¹ kissa vā te ayam kum-
bho ti attho. 15

Tato Sakko „tena hi suṇāhīti“ vatvā surāya dose das-
sento āha:

4. Na sappikumbho na pi telakumbho
na phāṇitassa na madhussa kumbho,
kumbhassa vajjāni anappakāni, 20
dose bahū kumbhagate²² suṇātha. 36.
5. Gaḷeyya yaṃ²³ pītvā²⁴ pate papātāṃ
sobham guhaṃ candaniyoligallāṃ²⁵
bahum pi bhuñjeyya abhojaneyyam
tassā puṇṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 37. 25
6. Yaṃ²⁶ pītvā²⁷ cittasmi²⁸ anesamāno
āhiṇḍatī go-r-iva bhakkhasārī²⁹

¹ Cks tvaṃ, Bā tuvā. ² Ck tāya, C^s catāya, Bā vatāyam. ³ Bā -ri-. ⁴ so Cks; Bā -mako. ⁵ Bā agghasmi. ⁶ Ck -thā. ⁷ Cks -bhūnāmapī, Bā anantagūnamasi.
⁸ Bā yā padisā andhāna andhāgamanena, B^s addhāgamanena. ⁹ Ck anandabhū-
naṃ, C^s anaddhabhūnaṃ corr. to anaddhagūnaṃ, Bā anandhagūnaṃ. ¹⁰ Ck
devāna, Bā devatānaṃ. ¹¹ read: sā apī? Bā iddha va yā asi. ¹² Cks saṃ-
kamamāgammā, Bā saṃgammamāgammā. ¹³ Bā pavattampa-. ¹⁴ Bā omits ca.
¹⁵ Bā -siti. ¹⁶ Cks tvan. ¹⁷ Bā nāma. ¹⁸ B^s param. ¹⁹ Bā evaṃ. ²⁰ Bā
imassa. ²¹ Bā -ti. ²² Bā -ghaṭe. ²³ Ck gaḷeyyam, omitting yaṃ, Bā galeyyam,
omitting yaṃ. ²⁴ Bā pītvā. ²⁵ Cks -nioli-. ²⁶ Cks yaṃ. ²⁷ Bā pītvā,
B^s ve pītvā. ²⁸ Cks -smim. ²⁹ Cks -sāvī.

- anāthamāno¹ upagāti² naccati³
 tassā punṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 38.
7. Yam⁴ ve⁴ pivitvā acelo va naggo
 careyya gāme visikhantarāni
 5 sammūlharitto ativelasāyī⁵
 tassā punṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 39.
8. Yam⁶ pītvā⁷ utthāya pavedhamāno
 sīsaṇ ca bāhaṇ⁸ ca pacālayanto
 so naccatī dārukaṭallako va etc. 40.
- 10 9. Yam⁴ ve⁴ pivitvā aggidaḍḍhā sayanti
 atho sigālehi pi⁹ khāditāse
 bandham vadham bhogajāniṃ c' upenti etc. 41.
10. Yam⁶ pītvā¹⁰ bhāseyya abhāsaneyyam
 sabhāyam āsīno¹¹ apetavattho
 15 sammakkhito vantagato vyasanno etc. 42.
11. Yam⁶ pītvā¹² ukkaṭṭho āvilakkho¹³
 mam' eva sabbā puthavīti¹⁴ maññe
 na me samo cāturanto pi rājā etc. 43.
12. Mānātimānā¹⁵ kalahāni¹⁶ pesuṇāni¹⁷
 20 dubbāṇiṇi naggayini palāyini
 corāna¹⁸ dhuttānaṃ gatī niketo etc. 44.
13. Iddhāni phītāni kulāni assu
 anekasāhassadhanāni¹⁹ loke
 ucchinnadāyajjakatān' imāya etc. 45.
- 25 14. Dhaññam dhanam rajatam jātārūpaṃ
 khettaṃ gavaṃ yattha vināsayanti
 ucchedanī vittavataṃ²⁰ kulānaṃ etc. 46.

¹ Bā adds va. ² Bā -gāyati. ³ Bā adds ca. ⁴ Cks yañce. ⁵ Cks -sāsi. ⁶ Cks
 yam. ⁷ Bā pivitvā, B^s ve pivitvā. ⁸ Bā bāhuṇ. ⁹ Cks -lepihi, Bā atho pisiṅgalehi.
¹⁰ Bā yam ve pivitvā. ¹¹ Cks āsi-, Bā abhāsamāsino. ¹² Bā ve pivitvā, adding
 bhāseyya. ¹³ Bā ava-. ¹⁴ Bā patha-. ¹⁵ Bā mānātimāno. ¹⁶ Cks kalahā. ¹⁷
 Bā paresuni, B^s pesuni. ¹⁸ all three MSS. -naṃ. ¹⁹ Ck -sasāhassahananāni,
 C^s -sāhassagananāni, Bā -sahassāni dhanāni, B^s -sāhassadhanāni. ²⁰ Bā
 vattatam.

15. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpo va² poso
akkosatī pitaraṃ mātarañ ca
sassum pi³ gaṇheyya atho pi suṇhaṃ etc. 47.
16. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpā va nārī
akkosatī sasuraṃ sāmikañ ca 5
dāsam pi gaṇhe paricārakam pi etc. 48.
17. Yañ ce pītvāna⁴ haneyya poso
dhamme t̥hitaṃ samaṇaṃ⁵ brāhmaṇaṃ vā
gacche apāyam pi⁶ tattonidānaṃ etc. 49.
18. Yañ ce pītvā⁴ dūccaritaṃ caranti 10
kāyena vācāya ca cetasa ca
nirayaṃ vajanti⁷ dūccaritaṃ caritvā etc. 50.
19. Yaṃ yācamānā⁸ na labhanti pubbe
bahuṃ hiraññaṃ pi pariccajantā
so taṃ pivitvā alikaṃ bhaṇāti etc. 51. 15
20. Yaṃ pivitvā⁹ pesane pesiyanto¹⁰
accāyike karaṇīyamhi jāto¹¹
attham pi so na-ppajānāti vutto etc. 52.
21. Hirīmanāpi ahirīkabhāvaṃ
pātumkaronti¹² madirāya¹³ mattā, 20
dhīrāpi santā bahukaṃ bhaṇanti etc. 53.
22. Yañ ce¹⁴ pītvā¹⁵ ekathūpā¹⁶ sayanti
anāsakā¹⁷ thaṇḍiladukkhaseyyā¹⁸
dubbaṇṇiyaṃ āyasakkañ¹⁹ c' upenti etc. 54.
23. Yañ ce pītvā²⁰ pattakkhandhā [sayanti] 25
gāvo kūṭahatā-r-iva²¹

¹ Bḍ yaṃ ve pivitvā. ² Bḍ ca. ³ Bḍ sassurampi. ⁴ Bḍ yaṃ ve pivitvā. ⁵ Cks -ṇa. ⁶ Bḍ -yamhi. ⁷ so all three MSS. ⁸ Ck yā yācamānā, C^s yā yācamānā, Bḍ yaṃ yoca-. ⁹ so Bḍ; Cks yampītvā. ¹⁰ Cks posi-, Bḍ pisi-, B^s pesa-. ¹¹ Bḍ^s -te. ¹² Cks pātuk-. ¹³ Bḍ^s madanāya. ¹⁴ Bḍ yaṃ ve. ¹⁵ all three MSS. pivitvā. ¹⁶ Bḍ -thupā. ¹⁷ B^s -sanā. ¹⁸ Ck -yya, Bḍ -yyaṃ. ¹⁹ Cks -kkā, Bḍ ayyasayyaṃ. ²⁰ Bḍ yaṃ ve pivitvā. ²¹ Bḍ -ṭariva.

na hi vāruṇiyā vego¹

narena susaho-r-iva². 55.

24. Yaṃ manussā vivajjenti³

sappam̐ ghoravisam̐⁴ iva⁵

5

taṃ loke visasamānam̐

ko naro pātum arahati. 56.

25. Yaṇ ce pivitvā⁶ Andhakaveṇhuputtā⁷

samuddatīre paricārayantā

upakkamum̐ musalehi⁸ aññamaññam̐ etc. 57.

10

26. Yaṇ ce pītvā⁶ pubbadevā pamattā

tidivā cutā sassatiyā samāyā

taṃ tādisaṃ majjam̐ imaṃ niratthakaṃ

jānam̐ mahārāja katham̐ pipeyya⁹. 58.

27. Na imasmi kumbhasmim̐¹⁰ dadhi vā madhum̐ vā

15

evam̐ abhiññāya kiṇāhi rāja,

evam̐ hi maṃkumbhagatā mayā te,

akkhātarūpaṃ tava Sabbamittā 'ti. 59.

Tattha vajjānīti ādīnavā, gaḷeyyā 'ti gacchanto pade pade parivaṭṭeyya¹¹, yaṃ pītvā¹² pate ti yaṃ pivitvā pateyya, sobbhan ti āvātam̐, 20 candaniyoliḡallan ti candanikaṇ¹³ ca oliḡallaṇ¹⁴ ca, abhojaneyyan ti bhuñjitum̐ ayuttam̐, anesamāno ti anissaro, gorivā 'ti goṇo viya, bhakkhasārīti¹⁵ purāṇakasatākhādako¹⁶, yathā so tattha tattha bhakkham̐¹⁷ sampariyesanto āhiṇḍati¹⁸ evam̐ āhiṇḍatīti attho, anāthamāno ti niravassayo anātho viya, upagāyatīti aññam̐ gāyantam̐ disvā upagantvā va¹⁹ gāyati, acelo vā 'ti 25 acelako viya, visikhantarānīti antaravīthiyā, ativelasāyīti²⁰ aticiram̐²¹ pi niddam̐ okkameyya, ativelacārīti pi pātho, ativelacārī hutvā careyyā 'ti attho, dārukaṭallako vā 'ti dārumayayantarūpakam̐ viya, bhogajāniñcupentīti bhogajāniñ ca upenti pāṇātipātādīni katvā daṇḍapīlītā dhanajāniñ ca aññañ c' eva²² vadhabandhādīdukkham̐ pāpuṇatīti attho, vantaḡato ti attano²³

¹ Bs samvego. ² Bs narakesussābhoriva. ³ Bđ -jjanti. ⁴ Bđ ghoram̐vi-. ⁵ Ck civa, Cs miva, Bđ -visamiva. ⁶ Bđ yaṃ ve p.vitvā. ⁷ Cs -kāveṇṇu-, Ck -kāveṇṇu-, Bđ -kāveṇha-. ⁸ so all three MSS. for musale or -leh'? ⁹ Bds pive-. ¹⁰ Bđ na himasmi kumbham̐hi, Cks na imasmim̐-, read n' imasmi kumbhe. ¹¹ Bđ paripateyya. ¹² Ck pivitvā, Bđ pītvā. ¹³ Bds -yañ. ¹⁴ Ck oli-. ¹⁵ Cks -sāvīti. ¹⁶ Cks surākasatē-. ¹⁷ Bđ -ā. ¹⁸ Bđ omits āh-. ¹⁹ Bđ omits va. ²⁰ Ck -sāsiti. ²¹ Bđ atirekataram. ²² Cks aññam̐. ²³ Ck -nā.

vantasmim gato, vyasanno¹ ti vyasanāpanno, visanno² ti pi pātho, tasmim vante csanno³ ti attho, ukkattho ti ayam mahāyodhako⁴ mayā sadiso atthīti evam ukkamsagato butvā, āvilakkho ti rattakkho, sabbā paṭhavīti sabbā paṭhavi, sabbā puthavīti pi pātho, cāturanto ti catusamuddantāya⁵ paṭhaviyā⁶ issaro, mānātimānā ti mānakārikā, sesapadesu pi es' eva nayo, gatīti 5 nipphatti⁷, niketo ti nivāso, tassā punṇan ti yā evarūpā tassā punṇam⁸ yattha vināsayantīti yaṁ nissāya yattha patitthitā evam bahum pi dhaññādisāpateyyam⁹ nāsenti kapaṇā¹⁰ honti, iddhānīti samiddhāni¹¹, phītānīti vatthālamkārabhaṇḍehi¹² pupphitāni, ucchinna-dāyajjakatānīti ucchinna-dāyajjāni niddhanāni katāni¹³, dittarūpo ti gabbarūpo¹⁴, gaṇheyyā 'ti 10 bhariyasaññāya¹⁵ kilesavasena hatthena gaṇheyya, dāsampi gaṇhe ti attano dāsam pi kilesavasena sāmiko me ti gaṇheyya, pivitvānā ti pivitvā, duc-caritam caritvā ti evam tīhi dvārehi dasavidham pi akusalam katvā, yaṁ yācamānā ti yaṁ purisaṁ pubbe suraṁ apivantam, bahum hiraññaṁ paricca-jantāpi musāvādam karohīti yācamānā na labhanti, pītvā¹⁶ ti pivitvā tthito 15 nappajānāti vutto ti ken' atthena¹⁷ gatosīti vutto sāsanaṁ duggahitattā¹⁸ tam¹⁹ attham²⁰ na jānāti, hirimanāpīti hiriuttacittāpi, ekathūpā²¹ ti sūkarapotakā vīya hīnjacchehi²² saddhim ekarāsī hutvā, anāsakā ti nīrahārā²³, thaṇḍiladukkhasēyyan ti bhūmiyaṁ dukkhasēyyam sayanti, āyasakkaṇ²⁴ ti garaham, pattakkhandhā ti patitakkhandhā, kūṭahatā²⁵ ti gīvāya bad- 20 dhena kūṭena hatā²⁶ gāvo viya²⁷, yathā tā²⁸ tipam akhādantiyo pāṇiyaṁ apivantiyo sayanti tathā sayantīti²⁹ attho, ghoravisammivā³⁰ 'ti ghoravisam viya, visasamānan ti visasadisam, Andhakavenhuputtā³¹ ti dasabhātika-rājāno, upakkamun ti paharimsu, pubba devā ti Asurā, tīdivā ti Tāvatiṁsadevalokā³², sassatiyā ti sassatā³³ dīghāyukabhāvena³⁴ niccasammata³⁵ 25 devalokā³⁶ ti attho, samāyā ti saddhim asuramāyāhi³⁷, jānan ti evam nīratthakam etan³⁸ ti jānanto tumhādiso paṇḍitapuriso katham pipeyya³⁹, kumbhagatā mayā⁴⁰ ti kumbhagatam mayi⁴¹ ayam eva vā pātho, akkhātārūpan ti sabhāvato akkhātam.

Tam sutvā rājā surāya ādīnavam ñatvā⁴² tuṭṭho Sakkassa 30 thutim karonto dve gāthā abhāsi:

¹ Cks vyaccannā. ² Bā viphanne, Ck visatto. ³ Cks osanto. ⁴ Bā -yodhako. ⁵ Ck -tā, Bā cāturasamuddantā. ⁶ Ck sabbapa-. ⁷ Ck Bā nibbatti. ⁸ yā evarūpā tassā punṇam wanting in Cks. ⁹ Cks yaṁñādi-. ¹⁰ all three MSS. -nā. ¹¹ Cks -ddhā. ¹² Bā -karakappabhaṇḍehi. ¹³ Cks repeat katāni. ¹⁴ Bā dippata-, Bā dappita-. ¹⁵ Bā -yyā-. ¹⁶ Bā pivitvā vā. ¹⁷ Bā tenatthenā. ¹⁸ Ck -tthā. ¹⁹ Cks nam. ²⁰ Ck omits attham. ²¹ Cks -thupo, Bā -thupā. ²² Bā -ena. ²³ Cks nīrahārā. ²⁴ Bk -saṇyan. ²⁵ Ck ku-, Bā kūṭahatā. ²⁶ Bā hatā. ²⁷ Bā omits viya. ²⁸ Bā omits tā. ²⁹ Bā omits tathā - - ti. ³⁰ Bā -visamivā. ³¹ Ck -vennu-, Ck -venhu-, Bā -venḍu-. ³² Cks -ke. ³³ Bā -ti. ³⁴ Bā -kābhavena. ³⁵ Ck tiḍasamattā? Bā niccasamattā. ³⁶ Cks -ko. ³⁷ Cks -yābhi. ³⁸ Cks patan. ³⁹ Bā pive-. ⁴⁰ Bā māyā. ⁴¹ Bā -gatā mayā. ⁴² Cks add disvā.

28. Na me pitā vā athavāpi mātā
etādisā yādisako tuvaṃ si,
hitānukampī paramatthakāmo
so 'haṃ karissam vacanam tav' ajja. 60.

5 29. Dadāmi te gāmaṇḍarāṇi pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni
ājaññayutte ca rathe dasā ime,
ācariyo hosi mam' atthakāmo ti. 61.

Tattha gāmaṇḍarāṇi brāhmaṇa ācariyassa nāma ācariyabhāgo icchi-
10 tabbo samvacchare sataṣaṣṭṭhānake tuyhaṃ pañca gāme dadāmi ti vadati,
dasā ime ti dasa¹ ime purato tthe kaṇḍanavacittarathe² dassento evam āha.

Taṃ sutvā Sakko devadattabhāvaṃ dassetvā attānaṃ
jānāpento ākāse tthatvā dve gāthā abhāsi:

30. Tav' eva dāsīsataṃ atthu rāja³,
15 gāmā ca gāvo ca tav' eva hontu,
ājaññayuttā ca rathā tav' eva,
Sakko 'haṃ asmī tidasānaṃ indo. 62.
31. Maṃsodanaṃ sappipāyāsaṃ bhuñja,
khādassu⁴ ce⁵ tvaṃ madhunā apūpe⁶,
20 evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato janinda
anindito saggaṃ upehi tthānaṃ ti. 63.

Tattha evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato ti evaṃ tvaṃ nānaggarasasu-
bhojanaṃ bhuñjanto surāpānavirato tīpi duccharitāni pahāya tividhasucarita-
dhamme⁸ rato hutvā kenaci anindito saggaṃ tthānaṃ⁹ upehiti¹⁰.

25 Iti Sakko tassa ovādaṃ datvā saggaṃ tthānaṃ eva gato.
So pi suraṃ apivitvā surābhājanāni bhindāpetvā sīlaṃ samā-
dāya dānaṃ datvā saggaṃ parāyano ahosi. Jambudīpe pi anukka-
mena surāpānaṃ vepullappattaṃ jātaṃ.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā rājā Anando ahosi, Sakko aham evā“ 'ti.
30 Kumbhajātakaṃ.

¹ Bā ime dasa. ² Bā -tte rathe. ³ Cks rājā. ⁴ Cks -dassa. ⁵ so all three MSS. for ca? ⁶ Bā sapūve. ⁷ Cks tvaṃ. ⁸ Bā -mma. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cs -hīti, Bā upeti.

3. Jayaddisajātaka.

Cirassam¹ vata me ti. Idam S. J. v. mātiposaka-
bhikkhum² ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātake vatthusadisam.
Tadā pana S. „porāṇakapaṇḍitā kañcanamālam setacchattam pahāya
mātāpitaro posesun“ ti vatvā a. ā.: 5

Atīte³ Kampillaratthe Uttarapañcālanagare Pañcālo
nāma rājā ahosi. Tassa aggamahesī gabbham paṭilabhitvā
puttam vijāyi. Tassā purimabhava ekā sapattikā⁴ kujjhitvā
„tuyham jātam pajam khāditum samatthā bhavissāmīti“⁵ pat-
thanam ṭhapetva yakkhinī ahosi. Sā tadā okāsam labhitvā 10
tassā passantiyā va⁶ tam allamaṃsapesivaṇṇam kumārakam⁷
gahetvā murumurā⁸ ti khāditvā pakkāmi. Punavāre⁹ pi tath’
eva akāsi. Tatiyavāre pana tassā sūtigaram pavitṭhakāle
geham parivāretvā gāḷham¹⁰ ārakkham akāmsu. Vijātadivase
yakkhinī āgantvā puna dārakam gahesi¹¹. Devī „yakkhinīti“ 15
mahāsaddam akāsi. Āvudhahatthā purisā āgantvā deviyā
dinnasaññāya¹² yakkhinim anubandhimsu. Sā khāditum okā-
sam alabhantī palāyitvā udakaniddhamanam pāvisi. Dārako
mātusaññāya¹³ tassā thanam¹⁴ mukhena gaṇhi, sā puttasingham
uppādetvā susānam gantvā dārakam pāsāṇalene¹⁵ katvā¹⁶ paṭi- 20
jaggi. Ath’ assa anukkamena vadḍhamānassa [manussamaṃ-
sam āharitvā adāsi, ubho pi manussamaṃsam [khāditvā vasimsu.
Dārako attano manussabhāvam na jānāti, „yakkhinīputto
'smīti“ saññāya¹⁷ attabhāvam jahitvā antaradhāyitum na
sakkoti. Ath’ assa sā antaradhānatthāya ekam mūlam adāsi. 25
So mūlānubhāvena antaradhāyitvā¹⁸ manussamaṃsam khādanto
vicarati. Yakkhinī Vessavaṇamahārajassa veyyāvaccatthāya
gatā¹⁹ tatth’ eva kālam akāsi. Devī pi catutthe²⁰ vāre aññam

3. Cfr. Cariyāp. p. 90. ¹ Ck -ssa. ² Bds mātu-. ³ Bd adds kira. ⁴ Bd omits
kā. ⁵ Bs bhaveyyanti. ⁶ Bd ga. ⁷ Bd -ram. ⁸ Bd murumurā, Cs murū
corr. to murumurā. ⁹ Bd dutiyavāre. ¹⁰ Bd dāḷham. ¹¹ Bd agga-. ¹² Bd
dinnāya sa-, Ck diyādinnaññāya. ¹³ Bd mātā ti saññāya. ¹⁴ Bd thaññam. ¹⁵
Bd -lene. ¹⁶ Bd kapetvā, Bs ṭhapetvā. ¹⁷ Ck asaṃñāya. ¹⁸ Bd -yi. ¹⁹ Bs
gantvā. ²⁰ Bd -a.

puttam vijāyi, so yakkhiniyā matattā¹ ārogo² ahosi³, tassa
 paccāmittam yakkhimim jinitvā jātattā Jayaddisakumāro
 ti⁴ nāmam akaṃsu⁵. So vayappatto sabbasippe⁶ nipphattim
 patvā chattam ussāpetvā rajjam⁷ anusāsi. Tadā Bo. tassa
 5 aggamahesiyā kucchismim⁸ nibbatti, Alīnasattukumāro i
 'ssa nāmam kariṃsu. So vayappatto uggahitasabbasippo
 uparājā ahosi. So pi⁹ yakkhinīputto aparabhāge pamādena
 tam mūlam nāsetvā antaradhāyitum asakkonto dissamānarūpo
 va susāne manussamaṃsam khādati. Manussā tam disvā bhīta
 10 āgantvā rañño upakkosiṃsu¹⁰ „deva eko yakkho dissamāna-
 rūpo¹¹ susāne manussamaṃsam khādati, so anukkamena na-
 garam pavisitvā manusse māretvā khādissati, tam gāhāpetum¹²
 vaṭṭatīti“. Rājā „sādhū“ 'ti paṭisunītvā „gaṇhatha¹³ nan“ ti
 āṇāpesi. Balakāyo gantvā susānam parivāretvā aṭṭhāsi.
 15 Yakkhinīputto naggo uggarūpo¹⁴ maraṇabhayabhīto viravanto
 manussānam antaram¹⁵ pakkhandi. Manussā „yakkho“ ti
 maraṇabhayabhītā dvidhā bhijjimsu. So pi tato palāyitvā
 araṇṇam pāvisi, na puna manussapatham āgaṇchi¹⁶. So ekaṃ
 mahāvattaniataviṃ¹⁷ nissāya maggapaṭipannesu manussesu
 20 ekekaṃ gahetvā araṇṇam pavisitvā māretvā khādanto ekasmiṃ
 nigrodharukkhamūle vāsam kappesi. Ath' eko satthavāha-
 brāhmaṇo aṭavipālānam sahaṣsam datvā pañcahi sakataṣatehi
 tam maggaṃ paṭipajji. Manussayakkho viravanto pakkhandi.
 Bhītā manussā ure nipajjimsu. So brāhmaṇam gahetvā palā-
 25 yanto khāṇunā¹⁸ viddho aṭavipālesu anubandhantesu brāhmaṇam
 chaḍḍetvā¹⁹ gantvā attano vasanarukkhamūle nipajji. Tassa
 tattha nipannassa sattame divase Jayaddisarājā migavam²⁰
 āṇāpetvā nagarā nikkhami. Tam²¹ nagarā nikkhantamattam

¹ B^d mutattā, B^s vuttattā. ² B^d a-. ³ B^d -sīti. ⁴ B^d tissa. ⁵ B^d kariṃsu.
⁶ B^d -āni. ⁷ B^d -am. ⁸ B^d -imhi. ⁹ B^d omits pi. ¹⁰ B^d ārocesi. ¹¹ C^{ks}
 -rūpena. ¹² B^d ga-. ¹³ B^d -hā-. ¹⁴ B^d ubbhiggatarū-, B^s uggata-. ¹⁵ B^d
 -re. ¹⁶ C^s āgaṇji, B^d āgacchi. ¹⁷ C^{ks} -viyam, B^d -vi, B^s mahāataviṃ. ¹⁸
 B^d add pāde. ¹⁹ C^k ja-, B^d chaṭṭe-. ²⁰ B^d adds vadhāya. ²¹ C^k nam.

eva¹ Takkasila-vāsī² Nando nāma mātīposakabrāhmaṇo³ catasso
 satārahā gāthā ādāya āgantvā⁴ addasa. Rājā nivattitvā
 „suṇissāmīti“ tassa nivāsageham⁵ dāpetvā nigavam gantvā
 „yassa passena⁶ migo palāyati tass’ eva⁷ gīvā“ ti āha. Ath’
 eko pasadamigo utthahitvā rañño abhimukham gantvā palāyi. 5
 Amaccā parihāsam karimsu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ
 anubandhitvā tiyojanamatthake patvā⁸ khaggena paharitvā dve
 khaṇḍāni kāce katvā⁹ āgacchanto manussayakkhassa nisin-
 natthānam¹⁰ patvā dabbatiṇesu nisīditvā thokaṃ vissamitvā
 gantum ārabhi. Atha naṃ so utthāya „tiṭṭha kuhiṃ gacchasi, 10
 bhakkho me sī¹¹“ ti¹² hatthe gahetvā paṭhamam gātham āha:

1. Cirassam vata me¹³ udapādi ajja
 bhakkho mahā sattamibhattakāle¹⁴,
 kuto si ko vāsi tad imgha brūhi,
 ācikkha jātīm vidito¹⁵ yathāsīti. 64.

15

Tattha bhakkho mahā ti mahābhakkho, sattamibhattakāle¹⁴ ti
 pāṭipadato paṭṭhāya nirāhārassa sattamiyam bhattakāle, kuto sīti kuto āgato si.

Rājā yakkham disvā bhīto ūrukhambham¹⁶ patvā¹⁷ palā-
 yitum nāsakkhi, dhitim pana paccupaṭṭhāpetvā dutiyam
 gātham āha: 20

2. Pañcālarājā migavam pavuttho¹⁸
 Jayaddiso nāma yadi-ssuto te
 carāmi kacchāni¹⁹ vanāni cāham,
 pasadam²⁰ imam khāda, mam ajja muñcā ’ti. 65.

Tattha migavam pavuttho¹⁸ ti migavadhatthāya²¹ raṭṭhā nikkhanto, 25
 kacchānīti¹⁹ pabbatassā ’ti²².

¹ Bā nikkantameva. ² all three MSS. -i. ³ Bā mātu-. ⁴ Bā adds taṃ. ⁵
 Bā nivesana-. ⁶ Ck passeva. ⁷ Cks add so. ⁸ Bā gantvā. ⁹ Bā kājenaādāya,
 Bs kājenādāya. ¹⁰ Bā nipanna-. ¹¹ Bā si me. ¹² Cks omit ti. ¹³ so all
 three MSS. for cirassa ve me? ¹⁴ Bā -me-. ¹⁵ Ck vidhito, Bā viditvā. ¹⁶
 Ck ūrukamham, Bā urukammam. ¹⁷ Bā katvā. ¹⁸ Bā pavittho. ¹⁹ Bā ga-.
²⁰ Cks visa-. ²¹ Bā migamvādhaya. ²² Bā pappatapassāni, adding pasadanti
 sarabhamigam.

Taṃ sutvā yakkho tatiyaṃ gātham āha:

3. Sen' eva tvaṃ paṇasī¹ sassamāno²,
 mam' esa bhakkho pasad' āyaṃ³ vadesi,
 taṃ khādiyānaṃ⁴ pasadaṃ dighaññaṃ⁵
 5 khādissaṃ⁶ pacchā, na vilāpakālo⁷ ti. 66.

Tattha senevā 'ti mama santaken' eva, paṇasīti⁸ voharasi⁹ attānaṃ
 vikkiṇasi, sassamāno¹⁰ ti himsamāno¹¹, taṃ khādiyānaṃ¹² ti taṃ paṭha-
 maṃ¹³ khāditvā, pasadan ti pasadamigaṃ, dighaññaṃ¹⁴ ti ghasitukāmo
 'smi¹⁵, khādissaṃ¹⁶ ti tasmā etaṃ pacchā khādissāmi, na vilāpakālo ti
 10 mā vilāpi¹⁷ nāyaṃ vilāpakālo ti vadati.

Taṃ sutvā rājā Nandabrāhmaṇaṃ saritvā catuttham
 gātham āha:

4. Na c' atthi makkho mama nikkayena
 gantvāna paccāgamanāya¹⁵ paṇhe¹⁷
 15 taṃ saṃgaram¹⁸ brāhmaṇassa-ppadāya¹⁹
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 67.

Tattha na catthīti na²⁰ ce mayhaṃ nikkayena vinimayena²¹ makkho
 atthi, gantvānā 'ti evaṃ sante ajja imaṃ migam²² khāditvā mama nagaraṃ
 gantvā paṇhe²³ ti²⁴ page²⁵ yeva sve tava pātarāsakāle paccāgamanatthāya¹⁶
 20 paṭiññaṃ gaṇhā 'ti adhippāyo, taṃ saṃgaram¹⁸ ti mayā dhanan te dassamīti
 brāhmaṇassa saṃgaro¹⁸ kato, taṃ tassa datvā imaṃ mayā vuttaṃ saccāṃ
 anurakkhanto ahaṃ puna āgamissāmīti²⁶ attho.

Taṃ sutvā yakkho pañcamaṃ gātham āha:

5. Kiṃ kammajātaṃ anutappatī taṃ²⁷
 25 pattaṃ samīpaṃ maraṇassa rāja²⁸,
 ācikkha me taṃ, api sakkunemu
 anujānitum āgamanāya paṇhe¹⁷ ti. 68.

¹ Bā palassi. ² Ck sasmāno, Bā sayamāno. ³ Ck pasadayam, Bā pasadoyam, read pasado, omitting yaṃ? ⁴ Bā -na. ⁵ Bā ji-; C. tator jighaccham? ⁶ Bā -disam. ⁷ Bā -le. ⁸ Bā palāsiti. ⁹ Cā Bā -hā-. ¹⁰ Cā ssamāno, Bā sa-
 yamāno. ¹¹ Bā vihisayamāno. ¹² Bā -nā. ¹³ Bā pasadamamsam. ¹⁴ Bā si.
¹⁵ Cā vilapa, Bā lapi. ¹⁶ Bā pacchā-. ¹⁷ Ck paṇhe. ¹⁸ Bā saṅka-. ¹⁹ Bā
 -ṇassasampadāya. ²⁰ Bā sa. ²¹ Bā pi na vi in the place of vi-. ²² Bā
 migamamsam. ²³ Ck paṇhe, Cā paṇhe. ²⁴ Cā su, Ck omits ti. ²⁵ Bā
 padose. ²⁶ Bā punāga-. ²⁷ Bā tvaṃ. ²⁸ Ck Bā rājā.

Tattha kammameva kammajātān, anutappatīti¹ anutappati, pattan ti upagatān, api sakkuṇemū 'ti api nāma taṃ tava sokakāraṇān sutvā pāto va āgamanāya taṃ anujānitum sakuṇeyyāma 'ti attho.

Rājā taṃ kāraṇān kathento chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Katā mayā² brāhmaṇassa dhanāsā³,
taṃ saṃgaram⁴ paṭimokkham⁵ na muttam,
taṃ saṃgaram⁴ brāhmaṇassa-ppadāya⁶
saccānurakkhī punar āvajissan⁷ ti. 69.

Tattha paṭimokkham na muttan ti catasso satārahā gāthā sutvā dhanan te dassāmīti paṭiññāya mayā attani paṭimuṇcivā ṭhapitaṃ na pana 10 muttam dhanassa adinnattā.

Taṃ sutvā yakkho sattamaṃ gātham āha:

7. Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā⁸
taṃ saṃgaram⁴ paṭimokkham⁹ na muttam,
taṃ saṃgaram⁴ brāhmaṇassa-ppadāya⁶
saccānurakkhī punar āvajassū¹⁰ 'ti. 70.

Tattha punarāvajassū¹¹ 'ti puna āgacchassu¹².

Evañ cā pana vatvā rājānaṃ vissajjesi. So tena vissat-
ṭho „tvam mā cintaya¹³, aham pāto va āgamissāmīti“ vatvā
magganimittāni sallakkhanto attano balakāyaṃ upagantvā 20
balaparivuto nagaram pavisitvā Nandabrāhmaṇaṃ pakkosā-
petvā mahārahe āsane nisīdāpetvā tā gāthā sutvā cattāri
sahassāni datvā yānaṃ āropetvā „imaṃ Takkasilaṃ eva
nethā“ 'ti manusse pesetvā¹⁴ brāhmaṇaṃ uyyojetvā¹⁵ dutiyadivase
paṭigantukāmo hutvā puttaṃ āmantetvā anusāsi. 25

Tam atthaṃ dīpento S. dve gāthā abhāsi:

8. Mutto ca so purisādassa¹⁶ hatthā
gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmī

¹ Bā tappatīti. ² Bā mahā. ³ Cks -sa, read: -ṇassa-ddhanāsā? ⁴ Bā saṅka-.
⁵ Bā pati-. ⁶ Bā -ṇassasampadāya. ⁷ Cks -jissun. ⁸ Ck -sa. ⁹ Bā -mukkam.
¹⁰ C^s -jissu, Ck āvapussu, Bā āvajassu. ¹¹ Cks -jassu, Bā punarājavassu. ¹²
Ck āgacchessum. ¹³ Bā -yi. ¹⁴ Cks datvā. ¹⁵ Ck uyyedetvā, C^s uyyodetvā,
Bā uyyotvā. ¹⁶ Cks purisodassa.

taṃ saṃgaram¹ brāhmaṇassa-ppadāya²
āmantayī puttā Alīnasattum³: 71.

9. Ajj' eva rajjā abhisecayassu,
dhammā cara⁴ sesu⁵ paresu cāpi,
5 adhammakāro te māhu raṭṭhe,
gacchāma' ahaṃ porisādassa nātte⁶ ti. 72.

Tattha Alīnasattun⁷ ti evaṃnāmakāṃ kumārakāṃ⁸ Pāliyaṃ⁹ pana
Adīnasattun¹⁰ ti likhitāṃ, ajjeva rajjā ti putta rajjā te dammi tvaṃ ajj'
eva muddhaṇi abhisekāṃ abhisecayassu¹¹, nātte¹² ti ty-ante¹³ santike ti attho.

- 10 Tam sutvā kumāro dasamaṃ gātham āha:
10. Kiṃ kamma kubbaṃ tava deva pāde
nārādhayim, tad icchāmi sotum
yam ajja rajjamhi udassaye¹⁴ tvaṃ¹⁵,
rajjam pi n' iccheyyaṃ¹⁶ tayā vinā ahaṃ ti. 73.

- 15 Tattha kubbaṃ ti karonto, yamajjā 'ti yena anārādhanena¹⁷ kammena
ajja maṃ rajjamhi tvaṃ udassaye ussayāpesi¹⁸ taṃ me ācikkha, ahaṃ hi¹⁹
tayā vinā rajjam pi na icchāmi ti attho:

Tam sutvā rājā anantaram gātham āha:

11. Na kammanā²⁰ vā²¹ vacasā va²² tāta
20 aparādh' ito²³ 'haṃ tuyhaṃ²⁴ sarāmi,
sandhiṇ ca²⁵ katvā purisādakena
saccānurakkhī pun' ahaṃ²⁶ gamissan ti. 74.

- Tattha aparādhito²³ ti aparādhaṃ²³ ito, tuyhaṃ ti²⁷ tava santakāṃ²⁸,
idaṃ vuttam hoti: tāta ahaṃ ito tava kammato vā vacanato vā kiñci²⁹ mama
25 appiyaṃ aparādhaṃ²³ na sarāmi ti, sandhiṇ ca katvā ti maṃ pana mi-

¹ Bā saṅka-. ² Bā -ṇassa sampadāya. ³ Bā alinnasuttam. ⁴ Bā care. ⁵ Bā sesa. ⁶ Cā nātetta, Bā nānte, Bā dassu sante. ⁷ Bā alinna-. ⁸ Bā -raṃ. ⁹ Cā pāliyaṃ, Cā pāliyaṃ. ¹⁰ Cā ādīnasattan, Bā arindasattun, Bā adinnasattun. ¹¹ Cā abhiseka abhisekaca, Cā abhisekāṃ abhisekāñcayāṃ, Bā abhisekāṃ abhisecassu, Bā abhiseceyyum. ¹² Bā nānte, Bā sante. ¹³ Cā nānte, Cā omits ti tyante. ¹⁴ Bā udi-. ¹⁵ Cā tvaṃ, Cā tvā. ¹⁶ Cā na iccheyya. ¹⁷ Cā -dhane, Bā -dhanam. ¹⁸ Bā ussayāpesi, Cā assasāpesi. ¹⁹ Bā ahaṇhi. ²⁰ Bā -unā. ²¹ vā wanting in all three MSS. ²² Bā ca. ²³ Cā ava-. ²⁴ Bā yantuviyaṃ in the place of haṃ tuyhaṃ. ²⁵ Bā saddhiṇca ²⁶ Cā puṇāhaṃ, Bā punarā. ²⁷ Bā hantuviyanti in the place of tuyhanti. ²⁸ Bā -ti-. ²⁹ Bā adds tava santikāṃ.

gavaṃ¹ gataṃ eko yakkho khādisamāti gaṇhi athāhaṃ brāhmaṇassa dhamma-kathaṃ sutvā tassa sakkāraṃ katvā sve tava pātarāsakāle āgamissāmāti tena purisādakena sandhiṃ² katvā āgato tasmā taṃ saccaṃ anurakkhanto puna tattha gamissāmāti³ tvaṃ rajjaṃ kārebhīti vadati.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

5

12. Ahaṃ gamissāmi, idh' eva hohi,
n' atthi tato jīvato vippamokkha,
sace tvaṃ⁴ gacchasi yeva rāja
aham pi gacchāmi, ubho na homā 'ti. 75.

Tattha idhevā 'ti tvaṃ idh' eva hohi, tato ti tassa santikā jīvantassa 10
mokkha nāma n' atthi, ubho ti evaṃ sante⁵ ubho pi na bhavissāma.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

13. Addhā hi tāta satān' esa⁶ dhammo,
maraṇā ca me dukkhataṃ tad assa⁷
kammāsapādo taṃ yadā pacitvā
pasayha⁸ khāde hitarukkhasūle⁹ ti. 76.

15

Tass' attho: addhā¹⁰ esa tāta satānaṃ paṇḍitānaṃ dhammo sabhāvo yuttaṃ tvaṃ vadasi¹¹, api ca kho pana mayhaṃ maraṇato p' etaṃ¹² dukkha-taṃ assa yadā taṃ so kammāsapādo hitarukkhasūle¹³ ti tikhiṇarukkha-sūle¹⁴ hitvā¹⁵ pacitvā¹⁶ pasayha balakkārena khādeyyā 'ti.

20

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

14. Pāṇena te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
mā tvaṃ agā porisādassa ñatte¹⁷,
evaṃ ca¹⁸ te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
tasmā mataṃ jīvitassa vaṇṇemāti. 77.

25

Tattha nimissan ti ahaṃ idh' eva tava pāṇena mama pāṇam parivattessaṃ¹⁹, tasmā ti yasmā²⁰ etaṃ pāṇam tava pāṇenāhaṃ nimissaṃ tasmā²¹

¹ Bā -vadhamvanam. ² Ck saddhiṃ, Bā saddhiṃ saccaṃ. ³ Bā -ssāmi. ⁴ Cks tvaṃ. ⁵ Cks omit ubho ti evaṃ sante. ⁶ Cks sutanesa. ⁷ Bā tavassa. ⁸ Bā paseyha. ⁹ so Ck; C^s hirutakkha-, Bā bhidārukkha-, B^s tidārukkha-. ¹⁰ Bā add ekamsena. ¹¹ Bā -desi. ¹² Bā metam. ¹³ C^s hitarukkhamūle, Bā bhidārukkhamūle. ¹⁴ Ck tinarukkha-, Bā tikkhāṇesukkhārukkhasūle. ¹⁵ Bā bhitvā. ¹⁶ Bā omits pa-. ¹⁷ Bā ñante. ¹⁸ Bā etaṃca. ¹⁹ Bā -eyyam. ²⁰ Ck yatasmā, Bā omits ti yasmā. ²¹ Cks omit tasmā.

tava jīvitass' atthāya mama maraṇam¹ vaṇṇemi, maraṇam eva vāremi²
icchāmīti attho.

Tam sutvā rājā puttassa balam³ jānanto „sādhu tāta,
gacchā 'ti sampaṭicchi. So mātāpitaro vanditvā nagarā
5 nikkhami.

Tam attham pakāsentō S. upaḍḍhagātham āha:

15^a. Tato have⁴ dhitimā rājaputto
vandittha⁵ mātuc ca pituc ca pāde ti.

Tattha pāde ti pāde vanditvā nikkhanto ti attho.

10 Ath' assa mātāpitaro pi bhaginī pi bhariyāpi amacca-
janāpi⁶ saddhim yeva⁷ nikkhamimsu. So nagarā nikkhamitvā
pitaram maggam pucchitvā suṭṭhu vavatthapetvā⁸ sesānam
ovādam datvā asambhīto kesarasīho viya maggam āruyha
yakkhāvāsam⁹ pāyāsi. Tam gacchantam disvā mātā saka-
15 bhāvena saṇṭhātum¹⁰ asakkontī paṭhaviyam papati¹¹. Pitā
bāhā paggayha mahantena saddena kandati.

Tam pi attham pakāsentō S.

15^b. Dukhini 'ssa mātā nipatī¹² pathavyā,
pit' assa paggayha bhujāni kandatīti 78.

20 upaḍḍhagātham vatvā tassa pitarā payuttam āsimsam¹³ mātibhagi-
nibhariyāhi¹⁴ katam¹⁵ saccakiriyam pakāsentō aparāpi catasso
gāthā abhāsi:

16. Tam gacchataṃ¹⁶ tāva¹⁷ pitā viditvā
parammukho vandati pañjalī so:

25 Somo ca rājā Varuṇo ca rājā
Pajāpatī candimā sūriyo ca¹⁸ —
etehi gutto purisādakamhā
anuññāto¹⁹ sotthi paccehi²⁰ tātā. 79.

¹ Bā matam. ² Bā omits maraṇameva vāremi. ³ Bā phalam. ⁴ Cks bha-
⁵ Cks -tva, Bā -tvā. ⁶ Bā -parijanāpi. ⁷ Bā nēva. ⁸ Ck Bā -tta-, Cs -tva- corr.
to -ttha-? ⁹ Bā yakkha-. ¹⁰ Bā sandhāretum. ¹¹ Bā pati. ¹² Cks -tā, Bā -ti.
¹³ Cks -sa, Bā tāsīsavādam, Bs āsīmsavāda. ¹⁴ Bā mātā-, Cs -yāya, Ck mati-
yāya. ¹⁵ Ck katā, Cs katā corr. to katam. ¹⁶ Cks -ti. ¹⁷ Cks teva. ¹⁸ Cks
va. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ Bā muñcehi.

17. Yam Daṇḍakāraṇṇagātassa¹ mātā
 Rāmass' akā² sotthānam sugattā³
 tan te⁴ aham sotthānam karomi,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto⁵ sotthi paccehi⁶ putta⁷. 80. 5
18. Āvī raho pi manopadosam
 nāham sare jātum Ālīnasatte⁸,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto⁹ sotthi paccehi¹⁰ bhātā¹¹. 81.
19. Yasmā ca me anadhimano¹² si¹³ sāmi 10
 na cāpi me manasā appiyo si,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto sotthi paccehi¹⁴ sāmīti. 82.

Tattha parammukho ti ayam me putto parammukho gacchatīti tam viditvā¹⁵, pañjalīti tasmim kāle sirasi añjalim thapetvā vandati devatā na- 15
 massati, purisādakamhā 'ti purisādakassa santikā tena anuññāto sotthinā
 paccehi¹⁶, Rāmassakā¹⁷ ti Rāmassa akāsi, eko kira Bārāṇasivāsi¹⁸ Rāmo
 nāma mātīposako¹⁹ mātāpitaro paṭijagganto vohāratthāya gato Daṇḍakiraṇṇo
 vijite Kumbhavatinagaram gantvā navavidhena vassena sakalapaṭṭhe vināsiya-
 māne mātāpitunnā²⁰ guṇam sari, atha nam mātupaṭṭhānadhammassa²¹ balena²² 20
 devatā sotthinā ānayitvā mātu adamsu, tam kāraṇam sutivasena²³ āharitvā evam
 āha, sotthānan ti sotthibhāva²⁴ pana kiñcāpi devatā karimsu mātupaṭṭhānan
 nissāya nibbattattā pana mātā akāsīti vuttam, tam te²⁵ ahan ti aham pi te
 tath' eva sotthānam²⁶ karomi, mam nissāya tath' eva²⁷ sotthibhāvo hotū 'ti
 attho, atha vā karomīti icchāmi, etena saccenā 'ti sace devatāhi tassa 25
 sotthinā ānītabhāyo sacco etena saccena mātāpitunnā²⁸ sarantu devā, Rāmam
 viya tam pi ānetvā mama dassentū 'ti attho, anuññāto ti porisādena gacchā
 'ti anuññāto devatānam ānubhāvena sotthim²⁹ paṭiāgaccha puttā 'ti vadati,
 jātumālīnasatte³⁰ ti jātu³¹ Ālīnasatte³² mama bhātike aham sammukhā
 vā parammukhā vā manopadosam na sarāmi, na mayā tamhi manopadoso kata- 30
 pubbo pi³³, evam assa kaniṭṭhā saccam akasi, yasmā ca me anadhimano

¹ Bā -kiraṇṇo-. ² Bā akosi, Bs akāsi. ³ Bā sugutto, Bs suguttā. ⁴ Bā bhante.
⁵ so all three MSS. ⁶ Bā muñcehi. ⁷ Ck puttām. ⁸ Ck jāmādina, Bā jātum-
 alinasatte. ⁹ Bā -āto. ¹⁰ Bā muccehi, Ck paṇḍehi. ¹¹ Ck hoti. ¹² Bā -māno.
¹³ Bā pi. ¹⁴ Bā mānceti. ¹⁵ Bā adds mātāpitaro vanditvā gacchatīti iti etam
 tam purāmmukkhā gacchantam puttām disvā in the place of tam viditvā. ¹⁶
 Bā muñcehi. ¹⁷ Bā -kāsi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā mātu-. ²⁰ Bā -tu.
²¹ Bā -kamma. ²² Bā phalena. ²³ Bā suta-. ²⁴ Bā add tam. ²⁵ Bā bhan-
 te. ²⁶ Bā tameva sotthinam. ²⁷ Bā tattheva. ²⁸ Bā mamapi puttām. ²⁹ all
 three MSS. -i. ³⁰ Ck jātumādīna-, Bā jātumandalisatte. ³¹ Bā add ekamsena.
³² Ck ādī-, Bā ālīnasatte, Bs alina-. ³³ Bā ti.

s i sāmîti mama sāmī Alīnasattu¹ yasmā tvaṃ adhimano² maṃ³ adhibhavitvā⁴ atikkamitvā aññaṃ manena na patthesi⁵, na cāpi me manasā appiyo sīti mayham pi ca⁶ manasā tvaṃ⁷ appiyo na hosi, aññamaññaṃ piyasamvāsā va mayan ti evam assa aggamaheṣī saccam akāsi.

5 Kumāro pi⁸ pitarā akkhātanayena yakkhāvāsamaggaṃ paṭi-
pajji. Yakkho pi⁹ „khattiyā nāma bahumāyā honti, ko jānāti
kiṃ bhavissatīti“ rukkhaṃ abhirūhitvā rañño āgamaṇaṃ¹⁰
olokento nisīdi. So kumāraṃ āgacchantam disvā „pitaraṃ
nivattetvā¹¹ putto āgato bhavissati¹², n' atthi me bhayaṇ“ ti
10 otaritvā tassa piṭṭhiṃ dassento nisīdi. So āgantvā tassa purato
atthāsi. Atha¹³ yakkho g. ā.:

20. Brahā¹⁴ ujū cārumukho kuto si,
na maṃ pajānāsi vane vasantaṃ,
luddaṃ maṃ ñatvā purisādako ti
15 ko sotthim ājānam idhāvajeyyā 'ti. 83.

Tattha ko sotthimājānam idhāvajeyyā 'ti kumārako nāma puriso
attano sotthibhāvaṃ jānanto icchanto¹⁵ idhāgaccheyyā¹⁶, ājānanto āgato maññe ti.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

21. Jānāmi ludda: purisādako tvaṃ,
20 na taṃ na¹⁷ jānāmi vane vasantaṃ,
aham pi¹⁸ putto 'smi Jayaddisassa,
mam ajja khāda pituno pamokkhā¹⁹ ti. 84.

Tattha pamokkhā ti pamokkhabetu²⁰, ahaṃ pitu jīvitam datvā idhā-
gato, tasmā taṃ²¹ muñca maṃ khādā 'ti attho.

25 Tato yakkho gātham āha:

22. Jānāmi: putto ti²² Jayaddisassa,
tathā hi vo mukhavaṇṇo ubhinnaṃ,

¹ Bā alinda-. ² Bā anadhimāno. ³ Bā nāma. ⁴ Bās abhibha-. ⁵ Bā paṭhesi.
⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Cks omit pi. ⁹ Bā adds evaṃ cintesi. ¹⁰
Bā ga-, Bā āgamaṇamaggaṃ? ¹¹ Bā -itvā. ¹² Bā -tīti. ¹³ Bā athassa, Bā
atha naṃ. ¹⁴ Ck brū-? Bā brahmā. ¹⁵ Bā omits ic-. ¹⁶ Bās add tvaṃ. ¹⁷
Cks Bā omit na. ¹⁸ Bās ahañca. ¹⁹ Bā -o, Bā pamukkhā. ²⁰ Bā -kkhā-. ²¹
Cks tvaṃ. ²² Bā si.

sudukkaram c' eva kataṃ tavêdam
yo maccum¹ icche pituno pamokkhā² ti. 85.

Tattha tathā hi vo ti tādiso va³ vo tumhākaṃ ubhinnaṃ pi sadiso va mukhavaṇṇo ti attho, kataṃ tavedaṃ ti idaṃ tava kammaṃ sudukkaram.

Tato kumāro g. ā.:

5

23. Na dukkaram kiñci-m-ah' ettha maññe
yo maccum⁴ icche pituno pamokkhā
mātu⁵ ca hetū paraloka gāmya⁶
sukhena saggena ca sampayutto ti. 86.

Tattha kiñci mahettha maññe ti kiñci ahaṃ ettha na maññāmi, idaṃ 10
vuttaṃ hoti: yakkha yo puggalo pitu vā pamokkhatthāya⁷ mātu vā⁸ hetu⁹
paralokaṃ gantvā sukhena¹⁰ sagge nibbattanasukhena¹¹ sampayutto bhavituṃ
maccum icche¹² marituṃ icchati, tasmā ahaṃ ettha mātāpitunnaṃ atthāya
jīvitapariccāge kiñci dukkaram na maññāmi.

Taṃ sutvā yakkho „kumāra maraṇassa abhayanakasatto¹³ 15
nāma n' atthi, tvaṃ kasmā na bhāyasīti“ pucchi. So tassa
kathento dve gāthā abhāsi:

24. Ahañ ca kho attano pāpakiriyaṃ
āvī¹⁴ raho vāpi¹⁵ sare na jātu,
saṃkhātajātīmaraṇo¹⁶ 'ham asmi,
yath' eva me idha tathā parattha. 87.

20

25. Khād' ajja man dāni mahānubhāva,
karassu kiccāni imaṃ sarīraṃ,
rukkhassa vā te papatāmi¹⁷ aggā,
chādayamāno¹⁸ me yaṇ¹⁹ tvam adesi maṃsaṃ ti. 88. 25

Tattha sare na jātū 'ti ekaṃsen' eva na²⁰ sarāmi, saṃkhātajātī-
maraṇohamasmīti²¹ ahaṃ nānena suparicchinna-jātīmaraṇo jātasatto²² amara-
ṇadhammo nāma n' atthīti jānāmi, yatheva me idhā 'ti yath' eva²³ mama

¹ Bḍ mattam. ² Bḥ pamukkhā. ³ Cks ca. ⁴ Bḍ matthum. ⁵ so all three MSS. for matuc-? ⁶ Bḍ -kaṃ gantvā. ⁷ Bḍ pamukkha-. ⁸ Bḥ adds pitu vā. ⁹ Bḍ atthāya. ¹⁰ Bḍ sukha saggenā ti. ¹¹ Bḍ nipatita-. ¹² Bḍ mattumicche ti. ¹³ Cks abhā-. ¹⁴ Ck Bḍ avi. ¹⁵ Cks cāpi. ¹⁶ all three MSS. -jāti-. ¹⁷ Cḥ pi-patāmi, Bḍ omits pi. ¹⁸ so Cks; Bḍ chādamāno. ¹⁹ Cks me ya, Bḍ mayham. ²⁰ Cks omit na. ²¹ Cks -jāti- asmīti, Bḍ -jātīmaraṇo, omitting hamasmīti. ²² Bḍ ti attho in the place of jā-. ²³ Cks tatheva.

idha tathā paraloke tathā idhāpi maraṇato mutti¹ nāma n' atthīti idam me²
 nāṇena suparicchinnaṃ, karassu kiccānīti iminā sarīrena kattabbakiccāni
 kara³, iman te mayā nissatṭhaṃ sarīraṃ, chādayamāno⁴ me yantvama-
 desimaṃsaṃ⁵ ti mayi rukkhaggā pativā mate mama sarīrato⁶ tvaṃ chāda-
 5 yamāno⁷ rocayamāno yaṃ yaṃ icchasi taṃ taṃ maṃsaṃ adesi⁸ khādeyyā-
 sīti attho.

Yakkho tassa vacanaṃ sutvā bhīto hutvā „na sakkā imassa
 maṃsāni khādituṃ, upāyena naṃ palāpessāmīti“ cintetvā

26. Idañ ca⁹ te ruccati rājaputta:

10 cajāsi¹⁰ pāṇaṃ pituno pamokkhā¹¹,
 tasmā hi so¹² tvaṃ taramānarūpo
 sambhañja kaṭṭhāni jalehi¹³ aggin ti ā. 89.

Tattha jalehīti¹³ araṇṇaṃ pavisitvā sārādārūni āharitvā aggin jaletvā¹³
 middhūme¹⁴ aṅgāre kara tattha te maṃsaṃ pacitvā khādissāmīti dīpeti.

15 So tathā katvā tassa santikaṃ agamāsi.

Taṃ kāraṇaṃ pakāsento S. itaraṃ gātham āha:

27. Tato have¹⁵ dhitimā rājaputto
 dārū samāhatva¹⁶ mahantaṃ aggin¹⁷
 sandīpayitvā¹⁸ paṭivedayittha¹⁹:
 20 ādīpito dāni mahāyam aggīti²⁰. 90.

Yakkho aggin katvā āgataṃ kumāraṃ oloketvā „ayaṃ
 purisasīho²¹, maraṇena²² pi 'ssa bhayaṃ n' atthi, mayā etta-
 kaṃ kālaṃ evaṃ nibbhayo nāma na diṭṭhapubbo“ ti loma-
 haṃsajāto kumāraṃ punappuna²³ olokento nisīdi. Kumāro
 25 tassa kiriyaṃ disvā g. ā.:

28. Khād' ajja man dāni²⁴ pasayhakārī²⁵,
 kiṃ maṃ muhuṃ pekkhasi haṭṭhalomo,

¹ Bā mutto. ² Bā mama. ³ Bā karaṇa. ⁴ Bā khādamāno. ⁵ Ck yantvaṃ
 mandesi-, C^s yantvaṃ madesi-, Bā mayhaṃ tvamadesi maṃsaṃ in the place
 of me- -. ⁶ Cks sarīro. ⁷ Bā khādayamāno. ⁸ Bā khādesi. ⁹ so all three
 MSS. for ce? ¹⁰ Ck carāsi, C^s cchāsi. ¹¹ Bā -o. ¹² Ck han, C^s bha. ¹³ Bā jā-
¹⁴ Bā nanidhū-. ¹⁵ Cks bha-. ¹⁶ Ck -bhatva, Bā -hantvā. ¹⁷ all three MSS. -i.
¹⁸ Ck sandhī-, Bā sanni-. ¹⁹ Cks -ttho, Bā pati-. ²⁰ Bā mahāyakkhamaggiti. ²¹
 Bā -sosīho viya. ²² Bā haraṇā. ²³ Bā -naṃ. ²⁴ Bā maddāni. ²⁵ Ck Bā -ri.

tathā tathā tuyham aham karomi
yathā yathā mam chādamāno¹ adesīti. 91.

Tattha muhun ti punappuna, tathā tathā tuyhamahan ti aham
tuyham tathā tathā² vacanam karomi, idāni³ karissāmi yathā yathā mam
chādayamāno⁴ adesi khādissasi, tasmā khād' ajja man ti. 5

Ath' assa⁵ vacanam sutvā yakkho g. ā.:

29. N' etādisam⁶ arahati khāditāye⁷
dhamme t̥hitam saccavādim vadaññum,
muddhāpi tassa vipphaleyya⁸ sattadhā
yo tādīsam saccavādim adeyyā 'ti. 92. 10

Tam sutvā kumāro „sace mam na khāditukāmo si atha
kasmā dārūni⁹ bhañjāpetvā aggim kāresīti¹⁰“ vatvā „palā-
yissati nu kho no ti tava parigaṇhatthāyā“ 'ti vutte „tvam
idāni mam katham parigaṇhissasi, so¹¹ 'ham tiracchānayaniyam
nibbatto Sakkassa¹² devarañño attānam parigaṇhitum¹³ na¹⁴ 15
adāsin“ ti vatvā

a. Indam¹⁵ hi so brāhmaṇam¹⁶ maññamāno (vol. III p. 51.)
saso¹⁷ avāsesi¹⁸ sake sarīre,
ten' eva so candimā devaputto
sasatthuto¹⁹ kāmduh' ajja²⁰ yakkho ti ā. 93. 20

Tass' attho: Indam²¹ hi so sasapaṇḍito brāhmaṇo eso ti brāhmaṇam
maññamāno ajja imam sarīram khāditvā idha vasā 'ti²² evam sake sarīre attano
sarīram dātum avāsesi²³ vāsāpesīti²⁴ attho sarīraṇ c' assa bhakkhatthāya adāsi,
Sakko pabbatarasam pīletvā ādāya candamaṇḍale sasalakkaṇam akāsi, tato
paṭṭhāya ten' eva sasalakkaṇena so candimā devaputto sasī sasīti evam sa- 25
satthuto²⁵ lokassa kāmduho²⁶ pemavaddhano²⁷ ajja²⁸ yakkho virocati,
kappaṭṭhiyam h' etam²⁹ pāṭihāriyam ti.

¹ Bā khāda-; read chādamān'? ² Cks omit one tathā. ³ Bā adds kim. ⁴ Ck
cā-, Bā khā-, adding rocanamāno, Bā adds rocamāno. ⁵ Bā kumārassa in
the place of athassa. ⁶ Bā ko tā-. ⁷ Bā -tāse. ⁸ Ck vipa-, Cs vipha-, Bā
phaleyyum. ⁹ all three MSS -uni. ¹⁰ Bā kāresīti, Cks karohīti. ¹¹ Bā yo.
¹² Bā sakka. ¹³ Ck -tun. ¹⁴ Bā omits na. ¹⁵ so Cs; Bā idam, Ck na idam.
¹⁶ Bā -no. ¹⁷ Bā yaso. ¹⁸ Ck Bā ā-, Cs ā- corr. to a-. ¹⁹ Bā sasatthako.
²⁰ Bā -ruhajja. ²¹ Cs indam corr. to idam, Bā idam, Ck na idam. ²² Bā hi.
²³ Ck āva-, Cs āvā-. ²⁴ Cs va-. ²⁵ Ck sasutthato, Bā sasatthuko. ²⁶ Bā -ruho.
²⁷ Bā -vaddhano. ²⁸ Bā ajjāpi. ²⁹ Bā kappaṭṭhiyañhetam, Cks kappaṭṭhiyam-.

Tam sutvā yakkho kumāraṃ vissajjento

31. Cando yathā Rāhumukhā pamutto

virocate pannarase va bhānumā

evaṃ tuvaṃ¹ porisādā pamutto

5 viroca Kampilla mahānubhāva²

āmodayaṃ³ pitaraṃ mātarañ ca,

sabbo ca te nandatu nātippakkho⁴ ti ā. 94.

Tattha bhānumā ti suriyo, i. v. h.: yathā⁵ pannarase Rāhumukhā pamutto cando vā bhānumā vā virocati evaṃ tvam pi mama santikā mutto
10 Kampillaratthe viroca mahānubhāva 'ti, nandatū 'ti tussatu⁶.

„Gaccha mahāvīrā“ 'ti M-am uyyojesi. So pi taṃ nibbisevanam katvā pañcasīlāni⁷ datvā „yakkho nu kho eso no“ ti parigaṇhanto „yakkhānam akkhīni rattāni honti animisāni, chāyā na paññāyati, asaṃbhītā honti, nāyaṃ yakkho,
15 manusso esa, mayhaṃ kira pitu⁸ tayo bhātaro yakkhiniyā gahitā, tesu tāya⁹ dve khāditā bhavissanti eko¹⁰ puttasiṇehena paṭijaggito bhavissati¹¹, iminā tena bhavitabbam, imaṃ netvā mayhaṃ pitu⁸ ācikkhitvā rajje paṭiṭṭhāpessāmīti“ cintetvā „evam¹² bho, na tvam yakkho, pitu me jettṭhabhātiko si, ehi
20 mayā saddhiṃ gantvā kulasantake rajje chattaṃ ussāpehīti“ vatvā itarena „nāhaṃ manusso“ ti vutte „na tvam mayhaṃ saddahasi, atthi pana so yassa saddahasīti“ pucchitvā „atthi asukaṭṭhāne dibbacakkhutāpaso¹³“ ti vutte taṃ ādāya tattha agamāsi. Tāpaso taṃ disvā va „kiṃ karonto¹⁴ pitāputtā
25 araṇṇe carathā“ 'ti vatvā tesam nātibhāvaṃ kathesi. So¹⁵ porisādo tassa saddahitvā „tāta tvam gaccha, ahaṃ ekasmiṃ yeva¹⁶ attabhāve dvidhā¹⁷ jāto, na me rajjen' attho, pabbajissāma' ahan“ ti tāpasassa santike isipabbajjam pabbaji. Atha naṃ kumāro vanditvā nagaram agamāsi.

¹ Cks tvam. ² Cks -vā. ³ Bā amodaya. ⁴ Cks pamokkhā. ⁵ Bā tathā. ⁶ Bā adds vā. ⁷ Bā -lādi. ⁸ Bā -tuno. ⁹ Bā omits tāya. ¹⁰ C^k eke, C^s eke corr. to eko. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā ehi. ¹³ Bā -kkhukatā-. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā -omits so. ¹⁶ Bā -ññeva. ¹⁷ C^s duvidhā, C^k dvi- corr. to duvi-, Bā duvidho.

Tam attham pakāsento S.¹

32. Tato have² dhitimā rājaputto
katañjalī paggayha³ porisādam
anuññāto sotthi sukhī arogo
paccāga⁴ Kampillam Alīnasatto⁵ ti 95.

5

gātham vatvā tassa nagaram gatassa negamādīhi katakiriyaṃ das-
sento osānagātham ā.:

33. Tam negamā jānapadā ca sabbe
hatthārohā rathikā pattikā ca
namassamānā pañjalikā-m-upāgamum⁶:
nam' atthu te, dukkarakārako sīti. 96.

10

Rājā⁷ „kumāro kirāgato“ ti sutvā paccuggamanam akāsi.
Kumāro mahājanaparivāro gantvā rājānam vandi. Atha nam
so pucchi: „tāta katham tādīsā porisādā mutto sīti“. „Tāta
nāyam yakkho, tumhākam jeṭṭhabhātā⁸ esa mayham petteyyo“ 15
ti sabbapavattim⁹ ārocetvā „tumhehi mama petteyyam daṭṭhum
vaṭṭatīti“ āha. Rājā tam khaṇam ñeva bherim carāpetvā
mahantena parivārena tāpasānam santikam¹⁰ agamāsi. Mahātā-
paso tassa¹¹ yakkhiniyā ānetvā akhāditvā positakāraṇaṃ ca
yakkhabhāvākāraṇaṃ ca¹² tesam nātibhāvaṃ ca sabbam vitthā- 20
rena kathesi. Rājā „ehi bhātika, rajjam kārehīti“ āha.
„Alam mahārājā“ 'ti. „Tena hi ettha¹³, uyyāne vasissatha,
aham vo catupaccayehi¹⁴ upaṭṭhahissāmīti“. „Nāgacchāmi¹⁵
mahārājā“ 'ti. Rājā tesam assamato¹⁶ avidūre ekam pabba-
tantaram¹⁷ khandhāvāram¹⁸ bandhitvā mahantam talākam 25
kāretvā kedāre sampādetvā mahādhanam¹⁹ kulasahassam ānetvā²⁰
mahāgāmaṃ²¹ nivesetvā²² tāpasānam bhikkhāhāram²³ paṭṭha-
pesi. So gāmo Cullakammāsadammanigamo²⁴ jāto. Suta-

¹ Bā adds āha. ² Ck bha-. ³ Bā -hā, Cks pariyagā. ⁴ Bā paccāgamā. ⁵ Bā
-linna-. ⁶ read: namassamān' añj-? Bā pañjaligatā up-. ⁷ Cks rāja. ⁸ Bā
-tiko. ⁹ Bā sabbam-. ¹⁰ Bā -ke. ¹¹ Bā tassā. ¹² Ck omits yakkha-. ¹³ Bā
ettha. ¹⁴ Bā catūhi-. ¹⁵ Bā na āg-, Cs na ga-. ¹⁶ Bā asamāpadato. ¹⁷ Cs
pabbatattaram? Bā pappantaram. ¹⁸ Cks omit khan-. ¹⁹ Bā mahantam. ²⁰
Bā adds mahādhanam kulasahassam. ²¹ Bā omits mahā. ²² Bā nivāsetvā. ²³
Bā -ācāram. ²⁴ Bā khuddakak - - nāma.

somanahāsattena porisādassa damitapadeso¹ Mahākammāsa-
dammaṃ² nāmā 'ti veditabbo.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne mātīposakatthero³ sotā-
pattiphale patitṭhahi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesum,
5 tāpaso Sāriputto, porisādo Aṅgulimālo, kaniṭṭhā Uppalavaṇṇā, agga-
mahesī Rāhulamātā, Alīnasattukumāro⁴ aham evā' 'ti. Jayaddisa-
jātakam.

4. Chaddantajātaka.

Kin nu socasīti. Idam S. J. v. ekam daharabhikkhunim
10 ā. k. Sā kira Sāvatthiyam ekā kuladhītā gharāvāse ādīnavam disvā
pabbajitvā ekadivasam bhikkhunīhi saddhim dhammasavanāya gantvā
alaṃkatadhammāsane nisīditvā dhammaṃ desentassa Dasabalassa
aparimāṇapuññappabbhāvanibbattam uttamarūpasampattiyuttam attā-
bhāvam oloketvā „paricīṇṇapubbā⁵ nu kho me bhavamhi carantiyā⁶
15 imassa purisassa pādapariṇāṇikā⁷“ ti cintesi. Ath' assā tam khaṇam
ñeva jātissaraññānam uppajji: „Chaddantavāraṇakāle aham imassa
purisassa pādapariṇāṇikā bhūtapubbā“ 'ti. Ath' assā sarantiyā
mahantam pītipāmojjam uppajji. Sā pītivegena mahāhasitam hasitvā
puna cintesi: „pādapariṇāṇikā nāma sāmikānam hitajjhāsayā hi⁸
20 appakā⁹ ahitajjhāsayā va bahutarā, hitajjhāsayā nu kho aham imassa
purisassa ahosiṃ ahitajjhāsayā“ ti sā anussaramānā „aham appa-
mattakam¹⁰ dosam hadāye ṭhapetvā vīsamratanasatikam Chaddanta-
mahāgajissaram Sonuttaram nāma nesādam pesetvā visapītasallena¹¹
vijjhāpetvā jīvitakkhayam pāpesin¹²“ ti addasa. Ath' assā soko
25 udapādi, hadāyam uṇham ahosi, sā sokam sandhāretum asakkonti
assasitvā passasitvā¹³ mahāsaddena parodi. Tam disvā S. sitam
pātukaritvā¹⁴ „ko nu kho bhante hetu¹⁵ sitassa pātukammāyā“ 'ti
bhikkhusaṃghena puṭṭho „bhikkhave ayam daharabhikkhunī pubbe
mayi katam aparādham saritvā rodīti¹⁶“ vatvā a. ā.:

¹ Bs adds pana. ² Bds -dammanigamo. ³ Bd mātu-. ⁴ Bd alina-. ⁵ Ck
-cīṇṇā-, C^s pariminnā-, Bd paricīṇṇam-, Bs paricchiṇṇa. ⁶ Bd vica-. ⁷ so
all three MSS. for -cāriyā? ⁸ Bd omits hi. ⁹ Cks omit appakā. ¹⁰ Bd -kampī.
¹¹ Bd visayantena sallena. ¹² Ck -sen. Bd -sī. ¹³ Bd omits pa-. ¹⁴ Bd pātum-.
¹⁵ Bd adds ko paccayo. ¹⁶ Bd rodātīti.

Atīte Himavati¹ Chaddanta-dahaṃ upanissāya aṭṭhasa-
hassā hatthināgā vasiṃsu iddhimanto vehāsayaṃgamā². Tadā
Bo. jeṭṭhakavāraṇassa putto hutvā nibbatti, so sabbaseto ahosi
rattamukhapādo. So aparabhāge vuddhippatto³ aṭṭhāsīti-
hatthubbedho ahosi vīsaṃratanasatāyāmo⁴ aṭṭhapannāsahatthāya 5
rajatadāmasadisāya soṇḍāya samannāgato, dantā pan' assa
parikkhepato paṇṇarasahatthā ahesuṃ dīghato tiṃsahatthā⁵
chabbannāhi rasmīhi⁶ samannāgatā. So aṭṭhannam nāgasa-
hassānaṃ jeṭṭhako ahosi, paccekabuddhe⁷ pūjesi. Tassa dve
aggamahesiyo ahesuṃ Cullasubhaddā Mahāsubhaddā cā 'ti. 10
Nāgarājā aṭṭhasahassanāgaparivāro Kañcanaguhāyaṃ vasati.
So pana Chaddantadaho āyāmato ca vitthārato ca paññāsa-
yojano hoti, tassa majjhe dvādasayojanappamāṇe ṭhāne sevālaṃ
vā paṇakaṃ⁸ vā n' atthi, maṇikkandhavannaṃ udakam eva
santiṭṭhati. Tadanantaraṃ yojanavitthatam suddham kalla- 15
hāravanaṃ⁹ taṃ udakam parikkhipitvā ṭhitam. Tadanantaraṃ
yojanavitthatam eva suddham¹⁰ nīluppalavanaṃ taṃ parikkhi-
pitvā ṭhitam, yojanayojanavitthatān' eva rattuppalasetuppala-
rattapadumasetapadumakumudavanāni purimaṃ purimaṃ pa-
rikkipitvā ṭhitāni, imesaṃ pana sattannaṃ vanānaṃ anantaraṃ 20
sabbesaṃ pi tesāṃ kallahārādivasena¹¹ omissakavanaṃ yojana-
vitthatam eva tāni parikkhipitvā ṭhitam. Tadanantaraṃ nā-
gānaṃ patitṭhappamāṇe¹² uduke yojanavitthatam eva rattasāli-
vanaṃ. Tadanantaraṃ udakapariyante nīlapītalohitodātasura-
bhisukhumakusumasamākiṇṇaṃ khuddakagacchavanaṃ. Iti 25
imāni dasa vanāni yojanayojanavitthatān' eva. Tato khuddaka-
rājamahārājamāsamuggavanaṃ. Tadanantaraṃ tipusaelālūkalā-
bukakumbhaṇḍavallivanāni¹³. Tato pūgarukkhappamāṇaṃ¹⁴
ucchuvanaṃ. Tato hatthidantappamāṇaṃ¹⁵ kadaliphalaṃ

¹ Bā -vante. ² Bā vehāsaṃ-. ³ Bā vuḍhi-. ⁴ Bā visa ra-. ⁵ Bā casa-. ⁶ Bā
raṃsihi. ⁷ Bā pañcasate pacceka-. ⁸ C^k pāna-, C^s panna-. ⁹ Bā kallā-. ¹⁰
C^{ks} suddha. ¹¹ Bā kallāhārādīnaṃ vasena. ¹² Bā^s kaṭippa-. ¹³ Bā -vanaṃ.
¹⁴ C^k puga-, Bā pugga-. ¹⁵ -daṇḍa-, adding phalaṃ.

kadalivanam. Tato sālivanam. Tadanantaram cāṭippamāṇa-
 phalam¹ panasavanam. Tato madhuraphalam ciñcavanam.
 Tato kavittḥavanam². Tato omissako mahāvanasando³. Tato
 venuvanam. Ayam assa tasmiṃ kāle sampatti, Saṃyuttaṭṭha-
⁵ kathāya pana idāni vattamānasampatti yeva kathitā. Venu-
 vanam⁴ pana parikkhipitvā sattapabbatā ṭhitā, tesam bāhira-
 tato⁵ paṭṭhāya paṭhamo Cullakālapabbato⁶ nāma, dutiyo
 Mahākālapabbato⁷ nāma, tato Udakapabbato⁸ nāma, tato
 Candapassapabbato nāma, tato Suriyapassapabbato nāma, tato
¹⁰ Maṇipassapabbato nāma, tato⁹ sattamo Suvannapassapabbato
 nāma, so ubbedhato sattayojaniko Chaddantadaham parikkhi-
 pitvā pattassa mukhavaṭṭi viya ṭhito, tassa abbhantarimapassam
 suvaṇṇavaṇṇam, tato nikkhantena obhāsenā Chaddantadahā
 samuggatabālasuriyo viya hoti, bāhirimapabbatesu¹⁰ pana eko
¹⁵ ubbedhato cha yojanāni eko pañca eko cattāri eko tīni eko
 dve eko yojanam. Evaṃ sattapabbataparikkhittassa pana
 tassa dahassa pubbuttarakanne udakavātapaharaṇokāse mahā-
 nigrodharukkho¹¹, tassa khandho parikkhepato pañcayojaniko
 ubbedhato sattayojaniko, catūsu disāsu catasso sākḥā chayo-
²⁰ janikā, uddham uggatasākḥāpi chayojanikā va, iti so mūlato
 paṭṭhāya ubbedhena terasayojaniko sākḥānam orimantato yāva
 pārīmantā dvādasayojaniko¹² aṭṭhahi pārōhasahasseehi¹³ paṭi-
 maṇḍito Muṇḍamaṇipabbato viya vilasamāno¹⁴ tiṭṭhati. Chad-
 dantadahassa pana pacchimadisābhāgena¹⁵ Suvannapabbate
²⁵ dvādasayojanikā Kañcanaguhā. Chaddanto¹⁶ nāgarājā vassā-
 ratte aṭṭhasahasasanāgaparivuto Kañcanaguhāyaṃ vasati, gimha-
 kāle udakavātaṃ sampaṭicchamāno mahānigrodhamūle pārō-
 hantare¹⁷ tiṭṭhati. Ath' assa ekadivasam „mahāsālavanam
 pupphitan“ ti ārocayimsu, so saparivāro „sālakīlam kīlissāmīti“

¹ Cks -ṇam-. ² Bā kapīṭha-, B^s kapittha-. ³ Bā sondo. ⁴ Bā tato veluvanam.

⁵ Bā -rantarato. ⁶ C^s -kāla-, Bā cūla-. ⁷ C^s -kāla-. ⁸ Cks udakapassapab-.

⁹ C^s Bā omit tato. ¹⁰ so Cks; Bā bāhīrapa-. ¹¹ Bā add atthi. ¹² Bā -kā.

¹³ Ck roha-, Bā poro-. ¹⁴ Ck Bā vilā-, C^s vila- corr. to vilā-. ¹⁵ C^s Bā -ge.

¹⁶ Bā adds nāma. ¹⁷ Bā poro-.

tam sālavanam gantvā ekaṃ supupphitaṃ sālaruḅkham kum-
 bhena pahari. Tadā¹ Cullasubhaddā uparivātapasse t̥hitā,
 tassā sarīre sukkhadaṇḍakamissāni² purāṇapaṇṇāni c' eva
 tambakipillikāni ca patiṃsu. Mahāsubhaddā pana³ adhovāta-
 passe t̥hitā, tassā sarīre pupphareṇukiṇṇajakkhapattāni patiṃsu. 5
 Cullasubhaddā⁴ „attano piyabhariyāya upari pupphareṇukiṇ-
 jakkhapattāni pātesi, mama sarīre sukkhadaṇḍakamissāni
 purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca⁵, hotu jānissāmīti“
 Mahāsatte veram bandhi. Aparam pi divasaṃ nāgarājā sa-
 parivāro [nahānatthāya Chaddantadahaṃ otari, atha dve taruṇa- 10
 nāgā soṇḍehi usīrakalāpe gahetvā Kelāsakūṭaṃ majjantā viya
 nahāpesuṃ, tasmim nahātvā uttiṇṇe dve kaṇeruyo⁶ nahāpesuṃ,
 tāpi uttaritvā M-assa santike aṭṭhaṃsu. Tato aṭṭhasahassa-
 nāgā saraṃ otaritvā udakakīlaṃ kīlitvā sarato nānāpupphāni
 āharitvā rajatathūpaṃ alaṃkarontā⁷ viya M-aṃ alaṃkaritvā 15
 pacchā dve kaṇeruyo⁶ alaṃkarim̐su. Ath' eko hatthiṃ sare
 vicaranto sattuddayamahāpadumaṃ⁸ labhitvā āharitvā M-assa
 adāsi. So tam soṇḍāya gahetvā reṇuṃ kumbhe okiritvā
 jeṭṭhikāya⁹ Mahāsubhaddāya adāsi. Tam disvā itarā „idam pi
 sattuddayamahāpadumaṃ¹⁰ attano piyabhariyāya eva dadāti 20
 na mayhan“ ti puna pi tasmim veram bandhi. Ath' eka-
 divasaṃ B-tte madhuraphalāni c' eva bhisamuḷālāni¹¹ ca
 pokkharamadhunā yojetvā pañcasate paccekabuddhe bhojente¹²
 Cullasubhaddā⁴ attanā laddhaphalāphalaṃ paccekabuddhānaṃ
 datvā „ito dāni cavitvā Maddarājakule nibbattitvā Subhaddā nāma 25
 rājakaṇṇā hutvā vayappattā Bārāṇasiraṇṇo aggamaheṣibhāvaṃ
 patvā tassa piyā manāpā tam attano ruciṃ kāretuṃ samatthā
 hutvā tassa ācikkhitvā ekaṃ luddakaṃ¹³ pesetvā imaṃ hat-
 thim visapītena kaṇḍena vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā

¹ Cks omit ta-. ² Bā rukkhā - - missakāni. ³ Cks omit pana. ⁴ Bā cūla-. ⁵
 Bā adds pātesi. ⁶ Bā kaṇerukāyo. ⁷ Bā -to, C^s -tā corr. to -to. ⁸ Bā
 -ddayaṃ nāma mahā-. ⁹ C^k jeṭṭhitā ti, C^s jeṭṭhitā ni. ¹⁰ Bā -yammahā-.
¹¹ Bā -mūlāni. ¹² C^s -to corr. to -te, Bā -jante. ¹³ Bā luddaṃ.

chabbaṇṇaramsī vissajjente yamakadante āhārāpetum samatthā
 homīti¹ patthanam ṭhapesi. Sā tato paṭṭhāya gocaram aga-
 hetvā sussitvā nacirass' eva kālam katvā Maddaraṭṭhe rāja-
 mahesiyā kucchismim nibbatti, Subhaddā ti 'ssā nāmaṃ
 5 karimsu. Atha naṃ vayappattam Bārāṇasiraṇṇo adamsu, sā
 tassa piyā ahosi manāpā soḷasannam itthisahassānam jeṭṭhikā,
 jātissaraṇṇānam patilabhi. Sā cintesi: „samiddhā me patthanā,
 idāni tassa nāgassa yamakadante āhārāpessāmīti². Tato sarīram
 telenā makkhetvā kiliṭṭhavattham nivāsetvā gilānākāram das-
 10 setvā¹ mañcake nipajji. Rājā „kuhim Subhaddā²“ ti vatvā
 „gilānā“ ti sutvā sirigabbham pavisitvā mañcake nisīditvā
 tassā piṭṭhim parimajjanto paṭhamam g. ā.:

1. Kin nu socasi anujjaṅgi³, paṇḍu sī varavaṇṇini,
 milāyasi visālakkhi, mālā va parimadditā ti. 97.

15 Tattha anujjaṅgīti⁴ kañcanasannibhasarīre, mālā va parimadditā
 ti hatthehi parimadditapadumamālā viya.

Taṃ sutvā sā itaram gātham āha:

2. Dohaḷo me mahārāja supinanten' upaccagā,
 na so sulabharūpo va yādiso mama dohaḷo ti. 98.

20 Tattha na so ti yādiso mama supinantenā upaccagā supinaṃ passantiyā
 mayā diṭṭho dohaḷo so sulabharūpo viya na hoti dullabho so, mayhaṃ pana
 taṃ⁵ alabhantiyā jīvitam n' atthīti avoca⁶.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

3. Ye keci mānusa kāmā idhalokasmiṃ nandane
 25 sabbe te pacurā mayhaṃ, ahan te dammi dohaḷan ti. 99.

Tattha pacurā ti bahū sulabhā⁷.

Taṃ sutvā devī „mahārāja, dullabho mama dohaḷo, na
 naṃ idāni kathemi, yāvatakā pana vo⁸ vijite luddā te sabbe

¹ Bā adds sirigabbham pavisitvā. ² Bā cūlasu-. ³ Bā -caṅgī. ⁴ Bā -caṅgiti.

⁵ Bā tañca. ⁶ Bā -cam. ⁷ Bās add bhadde subhaddā idhalokasmi manussā
 kāmā manussehi paṭhiyamānā ye keci sattaratanamandane manussehi ye keci
 pañca kāmaguṇā atthi sabbe te vatthukāmakilesakāme ahaṃ te tuyhaṃ dadāmi

⁸ Bā te.

sannipātāpetha¹, tesam majjhe kathessāmīti² dīpentī anan-
taram g. ā.:

4. Luddā deva samāyantu ye keci vijite tava,
etesam aham akkhissam yādiso mama dohaḷo ti². 100.

Rājā „sādhū“ ’ti sirigabbhā nikkhamitvā „yāvatikā“³ 5
tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe luddā te sabbe⁴ sannipātentū’ ’ti⁵
bheriṇ carāpethā⁶ ’ti amacce āṇāpesi, te tathā akamsu.
Nacirass’ eva Kāsiraṭṭhavāsino⁶ luddā yathābalaṃ paṇṇākāraṃ
gahetvā⁷ āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesuṃ, te sabbe pi saṭṭhi-
sahassamattā ahesuṃ. Rājā tesam āgatabhāvaṃ ñatvā vāta- 10
pāne ṭhito hattham pasāretvā tesam āgatabhāvaṃ deviyā
kathento

5. Ime te luddakā devi katahatthā visāradā
vanaññū ca migaññū ca, mama te⁸ cattajīvītā ti ā. 101.

Tattha ime te ti ye tvaṃ sannipātāpesi ime te, katahatthā ti vijjhana- 15
chedane sukatahatthā kusalā susikkhitā, visāradā ti nibbhayā, vanaññū ca
migaññū ca ’ti vanāni ca mige ca jānantī, mama te⁹ ti sabbe pi te mama¹⁰
cattajīvītā, yam aham¹¹ icchāmi taṃ karontīti.

Taṃ sutvā devī te āmantetvā itaram g. ā.:

6. Luddaputtā nisāmetha yāvant’ ettha samāgatā: 20
chabbisāṇaṃ¹² gajaṃ setaṃ addasaṃ supinen’ aham¹³,
tassa dantehi me attho, alābhe n’ atthi jīvitan ti. 102.

Tattha nisāmethā ti supātha, chabbisāṇaṃ ti chabbaṇṇavisāṇaṃ.

Taṃ sutvā luddaputtā

7. Na no pitunnaṃ na pitāmahānaṃ 25
diṭṭho suto kuñjaro chabbisāṇo

¹ Bā -pātetha. ² Bā add tattha deva ye keci tava vijitā yattakā luddā atthi
sabbe te luddā samāyanti pakkosimsu aham yādiso mama dohaḷo etesaṃ lud-
dānaṃ akkhissam akkhissāma taṃ. ³ Bā -vattakā. ⁴ Bā sam. ⁵ Bā sanni-
pātattāya in the place of san-. ⁶ Bā kāsikaraṭṭha-. ⁷ Bā add āgantvā. ⁸
Cs omits te, Bā has hatthe. ⁹ Cs mama te corr. to mamatthe, Bā mamatte.
¹⁰ Bā pi ca ete mamatte. ¹¹ Bā -tā yam ayaṃ. ¹² Ck Bā -naṃ. ¹³ Bā
supine aham.

yam addasā¹ supine rājaputti,
akkhāhi no yādiso hatthināgo² ti bhāsimsu. 103.

Tattha pitunnan ti karaṇatthe sāmivacanāṃ, i. v. h.: n' eva amhākaṃ
pitūhi na pitāmahehi evarūpo kuṇjaro diṭṭhapubbo pageva amhehi, tasmā attanā
5 diṭṭhalakkhaṇavasena akkhāhi³ no yādiso tayā diṭṭho hatthināgo ti.

Anantaram gāthāpi tehi⁴ yeva vuttā:

8. Disā catasso vidisā catasso⁵ (vol. I p. 401.)

uddham adho, dasa disā⁶ imāyo,

katamaṃ disaṃ tiṭṭhati nāgarājā

10 yam addasā¹ supine chabbisāṇan ti. 104.

Tattha disā⁷ ti disā⁸, kataman ti etāsu disāsu katamāya disāya.

Evam vutte Subhaddā⁹ sabbe ludde oloketvā tesaṃ
antare patthaṭapādam¹⁰ bhattapuṭasadisajamgham¹¹ mahājānum
mahāphāsukam¹² bahalamassum tambadāṭhikam nibbiddha-
15 piṅgalam¹³ dussaṇṭhānam bhībhaccham¹⁴ sabbesaṃ matthaka-
matthakena paññāyamānam M-assa pubbe verim Sonuttaram¹⁵
nāma nesādam disvā „esa mama vacanam¹⁶ kātum sakkhissa-
tīti“ rājānam anujānāpetvā taṃ ādāya sattabhūmakapāsādassa
uparimatalam āruyha uttarasīhapañjaram vivaritvā Uttara-
20 himavantābhimukham hattham pasāretvā catasso gāthā ābhāsī.

9. Ito ujum¹⁷ uttariyam¹⁸ disāyam

atikamma¹⁹ so satta girī²⁰ brahante

Suvaṇṇapasso nāma²¹ girī²⁰ ulāro

supupphito kimpurisānuciṇṇo. 105.

25 10. Āruyha selam bhavanam²² kinnarānam

olokaya²³ pabbatapādamūlam,

¹ C^s -sā corr. to -sam, B^d -sa. ² C^{ks} hatthināho. ³ B^d bhak-. ⁴ C^{ks} gāthāhi te. ⁵ C^k omits vi-. ⁶ C^{ks} disā tā. ⁷ C^k disatā, C^s disātā. ⁸ B^{ds} disāsu. ⁹ B^d cūlasu-. ¹⁰ B^d patthatha-. ¹¹ C^k hattapuṭasādisam-, C^s bha - - sam-, B^d -sadīgha-. ¹² C^k B^d -pā-. ¹³ B^d nippaddham-. ¹⁴ B^d vibhajjam. ¹⁵ C^s sonu-. ¹⁶ C^k esa camaman, C^s esa mamamanam? ¹⁷ C^{ks} -ū. ¹⁸ B^d -rā-. ¹⁹ C^{ks} atikka-. ²⁰ all three MSS. -ri. ²¹ so all three MSS. for pi? ²² so all three MSS. for bhavam? ²³ so all three MSS. for -yā?

atha dakkhasī meghasamānavannaṃ
nigrodharājaṃ aṭṭhasahassapādaṃ¹. 106.

11. Tath' acchatī kuñjaro chabbisāṇo
sabbaseto² duppasaho parehi³,
rakkhanti naṃ⁴ aṭṭhasahassanāgā
īsādaṇṭā⁵ vātajavappahārino. 107.

5

12. Tiṭṭhanti te bhīmūla⁶ passasantaṃ,
kuppanti vātassa pi eritassa,
manussabhūtaṃ pana tattha disvā
bhasmaṃ⁷ kareyyuṃ, nāssa⁸ rajo pi tassa 'ti. 108.

10

Tattha⁹ ito ti imamhā ṭhānā, uttariyaṃ¹⁰ ti uttarāyaṃ¹¹, ulāro ti mahā¹² itarehi chahi pabbatehi uccataro, olok'āyā 'ti¹³ olokeyyāsi, tatthacchatīti tasmīṃ nigrodharukkhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampaṭicchanto¹⁴ tiṭṭhati, duppasaho ti aṇṇe¹⁵ taṃ upagantvā pasayhakāraṃ kātuṃ samatthā nāma n' atthīti duppasaho parehi¹⁶, īsādaṇṭā ti rathīsāsamānadantaṃ, vāta-
javappahārino ti vātajavena gantvā paccāmitte paharaṇasīlā¹⁷, bhīmūlā¹⁸ ti bhīmsanakamahāsaddā nibaddhaṃ¹⁹ assāsaṃ²⁰ muñcantā²¹, eritassā 'ti vātassa yaṃ²² saddānubaddhaṃ eritaṃ calanaṃ kampanaṃ tassa²³ pi kuppanti²⁴ evaṃ pharusāṃ, nāssa²⁵ 'ti tassa nāsāvātena²⁶ viddhamsitvā bhasmaṃ ka-
tassa²⁷ tassa rajo²⁸ pi na²⁹ bhaveyya. 20

Taṃ sutvā Sonuttaro³⁰ maraṇabhayaabhīto³¹

13. Bahū h' ime rājakulamhi santi
pilandhana³² jātārūpassa devi

¹ so Cks; Eds -poram; read pi for aṭṭha? ² so all three MSS. ³ Bd -bhi.
⁴ Cks taṃ. ⁵ Bd byāsanadantaṃ. ⁶ so Bd for bhīmā, Cks timūlaṃ. ⁷ Bd asmī.
⁸ so Cks for na? Bd nāsā, Bs nāsā. ⁹ Bds add bho luddaputta so tvaṃ.
¹⁰ Bd -rā-. ¹¹ Bd -rāya dīsāyaṃ, adding ujum gaccha gacchāhi gaṃtvāna brahante sattagīri atikkamma atikkantena tayā pathamameva chapabbate atikkamitvā suvaṇṇapasso nāma gīri kidiso. ¹² Bd mahanto. ¹³ Cks si ¹⁴ Bd adds acchatī. ¹⁵ Bds -ehi. ¹⁶ Bd parebhi, adding evarūpo kuñcaro tattha tasmi nigrodhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampaṭicchanto acchatī tiṭṭhati ludda aṭṭhasahassanāgā kimdisā. ¹⁷ Bd adds evarūpā aṭṭhasa nāgā naṃ rakkhanti. ¹⁸ Bd bhīmūlan, Cks timūlā. ¹⁹ Bd nubandhaṃ. ²⁰ Bd -sa passāsantaṃ. ²¹ Cks muc-cantā, Bd muñcantā tiṭṭhanti. ²² Bd vātapaharitassa yaṃ. ²³ Bd tassa. ²⁴ Bd adds te nāgā tattha tasmi ṭhāne āgataṃ manussabhūtaṃ disvā. ²⁵ Bd nāsā. ²⁶ Bd nāsāvāteneva. ²⁷ Bd katvā. ²⁸ Bd adds rajaññabhāvaṃ bhasmaṃ pi kareyyuṃ. ²⁹ Bd omits pina. ³⁰ Cs Bd sonu-. ³¹ Bd adds hutvā. ³² Bd piladdhana.

muttā maṇī veluriyāmayā ca,
 kiṃ kāhasī dantapilandhanena¹,
 udāhu ghāteṣṣasi luddaputte ti āha. 109.

Tattha pilandhanā² ti ābharaṇāni, veluriyāmayā ti veluriyāmayāni,
 5 ghāteṣṣasīti udāhu pilandhanapadesena luddaputte ghātāpetukāmāsīti pucchati³.

Tato devī gātham āha:

14. Sā issitā dukkhitā c' asmi ludda,
 uddhañ ca⁴ sussāmi anussarantī,
 karohi me luddaka etam attham,
 10 dassāmi te gāmavarāni pañcā 'ti. 110.

Tattha sā ti sā aham, anussarantīti tena vāraṇena⁵ mayi kataṃ
 veram anussaramānā, dassāmi te ti etasmim te atthe nipphādite⁶ sam-
 vacchare sataṣaṣṣuṭṭhānake pañca gāme⁷ dadāmīti.

Evañ ca pana vatvā „samma luddaka ‘aham etam⁸
 15 chaddantahatthim mārāpetvā⁹ yamakadante āharāpetum¹⁰
 samatthā homīti’ paccekabuddhānam dānam datvā patthanam
 ṭhapesim, mayā supinantena diṭṭhan¹¹ nāma n’ atthi, sā pana
 mayā patthitapatthanā samijjhissati, tvaṃ gacchanto mā bhā-
 yīti“ taṃ samassāsesi¹². So „sādhu ayyo¹³“ ti tassā va-
 20 canam sampaticchitvā „tena hi me pākaṭam katvā tassa
 vasanaṭṭhānam kathehīti“ pucchanto

15. Katth’ acchatī¹⁴ kattha-m-upeti ṭhānam,
 vīthi ’ssa kā nahānagatassa hoti,
 katham¹⁵ hi so nahāyati nāgarājā,
 25 katham vijānemu gatiṃ gajassā 'ti ā. 111.

Tattha katthacchatīti kattha vasati, katthamupeti ṭhānam ti
 kattha tiṭṭhatīti attho, vīthissa kā ti tassa nahānagatassa kā vīthi hoti,
 kataramaggena nāma¹⁶ gacchatīti¹⁷, katham vijānemū 'ti tayā akathite
 mayam katham tassa gajassa gatiṃ vijānissāma, tasmā kathehi no ti attho.

¹ Bā piladdhanena, adding māretukāmā kuṇjaram chabbisāṇam. ² Cks -nānī, Bā piladdhanā. ³ Bā pucchi. ⁴ Bds uddhacca. ⁵ Bā adds pūre. ⁶ Ck Bā nippā-. ⁷ Bā varagāme te tuyham dassāmi. ⁸ Bā eka. ⁹ Bā māretvā. ¹⁰ Cs -tu. ¹¹ Bā diṭhā. ¹² Bā -ssāsiti. ¹³ Bā -e. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ Ck kattha, Cs kattha corr. to katham, Bā kathan. ¹⁶ Bā adds so. ¹⁷ Bā -ati.

Tato sā jātissaraññānena paccakkhato diṭṭhatṭhānam tassa ācikkhantī dve gāthā abhāsi:

16. Tatth' eva sā pokkharanī adūre
rammā sutitthā ca mahodikā¹ ca
sompupphitā bhamaragaṇānucinnā,
ettha hi so nahāyati nāgarājā. 112.

5

17. Sīsam nahāto² uppalamālabhārī
sabbaseto puṇḍarīkattacaṃgī³
āmodamāno⁴ gacchatī [san] niketaṃ
purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan ti. 113.

10

Tattha tatthevā 'ti tassa vasanaṭṭhāne yeva, pokkharanīti Chaddantadaham sandhāyāha, sompupphitā ti duvidhehi kumudehi tividhehi uppalehi pañcavaṇṇehi ca padumehi samantato pupphitā, ettha hi so ti so nāgarājā ettha Chaddantadahe nahāyati, uppalamālabhārīti uppalaḍḍānam jalajathalajānam pupphānam mālāṃ bharanto⁵, puṇḍarīkattacaṃgīti⁶ puṇḍarīkasadisattacabhāvena⁷ odātena aṅgena samannāgato, āmodamāno⁸ ti āmoditapamodito, sanniketani ti attano vasanaṭṭhānam, purakkhatvā ti sabbabhaddam⁹ nāma mahesiṃ purato katvā aṭṭhahi nāgasahashehi parivuto attano vasanaṭṭhānam gacchatī.

15

Taṃ sutvā Sonuttaro „sādhū ayye, ahaṃ taṃ vāraṇaṃ 20
māretvā dante āharissāmīti“ sampatīcchi. Ath' assa sā
tuṭṭhā sahaṃsaṃ datvā „gehaṃ tava gaccha, ito sattāhacca-
yena tattha gamissasīti“ taṃ uyyojetvā kammāre pakkosā-
petvā „tāta¹⁰ amhākaṃ vāsipharasukuddālanikhādanamuttāhika-
velugumbacchedanasatthitinaḷāyanaasilohadaṇḍakhānukaayasim- 25
ghāṭakehi attho, sabbaṃ sīghaṃ katvā āharā“ 'ti āṇāpetvā
cammakāre pakkosāpetvā „tāta amhākaṃ kumbhakāragāhikaṃ¹¹
cammabhastam¹² kātuṃ vaṭṭati¹³, cammayottavarattahatthipāda-
upāhanacammachattehi¹⁴ pi no attho, sabbaṃ sīghaṃ katvā
āharā 'ti āṇāpesi. Te ubho pi sabbāni tāni sīghaṃ katvā 30

¹ Bā -dakā. ² read nahāt'? ³ Ck -i, Bā puṇḍarīkatthacaṃgī. ⁴ Ck Bā a-. ⁵ Bā dhārento. ⁶ Ck puṇḍarīkattha-, Bā puṇḍarīkatthacaṃgīti. ⁷ Bā puṇḍarīkasadisattabhāvena. ⁸ Ck a-. ⁹ Cks sabbaṃ-. ¹⁰ Ck tāta, Cs tāta corr. to tāta. ¹¹ Bā -gāhakaṃ. ¹² Cs cammaṃ bhastam. ¹³ Cks vaṭṭatīti. ¹⁴ Cks yottañca-ratta - -, Cs -upāhanañca cam-, Bā -yottam varattam - - upāhanam.

āharitvā adamsu. Sā tassa pātheyyam samvidahitvā araṇisa-
 hitam ādim katvā¹ sabbam upakaraṇaṃ ca baddhasattuādikaṃ²
 pātheyyaṃ ca cammabhastāyam pakkhipi, tam sabbam pi
 kumbhabhāramattam ahosi. Sonuttaro pi attano parivaccham
 5 katvā sattame divase āgantvā devim vanditvā aṭṭhāsi. Atha
 nam sā „niṭṭhitam te samma³ panthūpakaraṇam⁴, imam⁵ tāva
 pasibbakam gaṇhā“⁶ 'ti āha. So pana mahāthāmo pañcannaṃ
 hatthīnam balam dhāreti, tasmā tam pūpapasibbakam⁷ viya
 ukkhipitvā upakacchantare ṭhapetvā rittahattho viya aṭṭhāsi.
 10 Cullasubhaddā⁸ luddassa dāraṇānaṃ paribbayam datvā rañño
 ācikkhitvā Sonuttaram uyyojesi. So pi rājānaṃ ca devin ca
 vanditvā rājanivesanā oruyha rathe ṭhapetvā mahantena pari-
 vārena nagarā nikkhamitvā gāmanigamaparamparāya⁹ pāccan-
 tam patvā jānapade¹⁰ nivattetvā paccantavāsīhi saddhim
 15 araṇṇam pavisitvā manussapatham atikkamma paccantavāsino
 pi nivattetvā ekako va gacchanto tiṃsayojanikaṃ maggaṃ¹¹
 dabbagahanam kāsagahanam tiṇagahanam¹² tulasigahanam¹³
 saragahanam¹⁴ tirivacchagahanādīni¹⁵ chakaṇṭakagumbaka-
 gahanāni vettagahanam omīssakagahanam naḷavanasaravana-
 20 gahanasadisam¹⁶ uragena pi dubbinivijjham ghanavanagahanam
 rukkhagahanam veḷugahanam¹⁷ kalalagahanam udakagahanam
 pabbatagahanam ti aṭṭhārasagahanāni paṭipāṭiyā patvā¹⁸ dabba-
 gahanādīni asitena lāyitva¹⁹ tulasigahanādīni veḷugumbacche-
 danasatthena chinditvā rukke pharasunā koṭṭetvā²⁰ atimahante
 25 nikhādanena vijjhitvā maggaṃ karonto veḷuvane nissenim katvā
 veḷugumbam²¹ āruyha veḷum chinditvā aparassa veḷugumbassa
 upari pātetvā veḷugumbamatthaken²² eva gantvā kalalagahane

¹ Bā āharitvā. ² Ck -sattum-, Bā bandhasatthuādikaditvā. ³ Bā omits sa-. ⁴ Bā sabbūpa-. ⁵ Bā idam. ⁶ Ck puppasimbakam, Bā tampulapasippa-. ⁷ Bā omits culla. ⁸ Bā -nigama janapadamparamparāya. ⁹ Bā ja-. ¹⁰ Ck tiṃsayojana, C^s tiṃsayojanikaṃ maggaṃ corr. to tiṃsayojanam. ¹¹ Bā adds saragahanam. ¹² Bā tū-. ¹³ Ck^s sarasiga-. ¹⁴ Bā -dīnam vasena. ¹⁵ Bā naḷagahanam sara-. ¹⁶ C^s omits rukkhagahanam veḷugahanam. ¹⁷ Bā petvā upagantvā. ¹⁸ Bā palā-. ¹⁹ Ck^s koṭṭhe-, Bā^s koṭe-. ²⁰ Bā veḷuvanagumbam.

sukkhapadaram¹ attharitvā tena gantvā aparam attharitvā
 itaram khipitvā puna purato attharanto tam atikkamitvā
 donim katvā tāya udakagahanam taritvā pabbatapāde thatvā
 ayasimghāṭakam yottena bandhitvā uddham khipitvā pabbate
 laggāpetvā yottenāruyha vajiraggena lohadanḍena pabbatam 5
 vijjhितvā khāṇukam koṭṭetvā tattha thatvā simghāṭakam
 ākaḍḍhitvā puna upāri laggāpetvā tattha thito cammayottam
 olambetvā tam ādāya otaritvā heṭṭhimakhāṇuke bandhitvā
 vāmahatthena yottam gahetvā dakkhiṇahatthena muggaram
 ādāya yottam paharitvā khāṇukam nīharitvā puna abhirūhati, 10
 eten' upāyena pabbatamatthakam āruyha parato² otaranto³
 purimanayen' eva paṭhamapabbatamatthake khāṇukam koṭṭetvā
 cammapasibbake yottam⁴ bandhitvā khāṇuke⁵ veṭhetvā⁶ sayam
 antopasibbake nisīditvā makkaṭakānam makkaṭasuttavissajjanā-
 kārena yottam viniveṭhento otari⁷, cammachattena vātam gāhā- 15
 petvā sakuṇo viya otaratīti⁸ pi vadanti yeva. Evam tassā
 Subhaddāya vacanam ādāya nagarā nikkhamitvā sattarasa-
 gahanāni atikkamitvā pabbatagahanam patvā tatrāpi cha
 pabbate atikkamitvā Suvannapassapabbatamatthakam abhirūḷha-
 bhāvam⁹ ācikkhanto¹⁰ S. ā.: 20

18. Tatth' eva so uggahetvāna vākyam
 ādāya tūṇiṇ ca dhanuṇ ca luddo
 vitureyyati¹¹ satta giri¹² brahante
 Suvannapassam nāma girim¹³ ulāram. 114.

19. Āruyha selam bhavanam¹⁴ kinnarānam
 olokayī¹⁵ pabbatapādamūlam,
 tatth' addasā meghasamānavanṇam
 nigrodharājam aṭṭhasahassapādam¹⁶. 115.

¹ Bā sukharukkhapa-. ² Bā pu-. ³ Bā adds itare. ⁴ Bā yottakam. ⁵ Bā
 -kam. ⁶ Bā pavedhitvā. ⁷ Bā -riti. ⁸ Bā otarantīti. ⁹ Bā abhirūyha. ¹⁰
 Bā āvikaronto. ¹¹ so Cks; Bā vitariyati. ¹² all three MSS. -i. ¹³ so all
 three MSS. for pi? ¹⁴ so all three MSS. for bhavam? ¹⁵ all three MSS. -yi.
¹⁶ so Cks; Bā -poram; read pi for aṭṭha?

20. Tatth' addasā kuñjaram chabbisāṇam
sabbasetam duppasaham parehi¹,
rakkhanti nam atthasahassanāga
īsādanā² vātajavappahārino. 116.
- 5 21. Tatth' addasā pokkharaniṃ adūre
rammam sutitthaṃ ca mahodikaṃ³ ca
sampupphitam bhamaragaṇānuciṇṇam
yattha hi so nahāyati nāgarājā. 117.
- 10 22. Disvāna nāgassa gatiṃ tthitiṃ ca
vīthi 'ssa yā nahānatassa hoti
opātam āgañchi anariyarūpo
payojito cittavasānugāyā 'ti. 118.

Tattha so ti bhikkhave so luddo tatth' eva sattabhūmikapāsādatale
tthitāya tassā⁴ vacanam uggahetvā saratūṇīraṇ⁵ ca mahādhanuṃ ca ādāya
15 pabbatagahanam patvā kataro nu kho Suvannapassapabbato nāmā 'ti satta
mahāpabbate vitureyyāti⁶ tasmim kālā tuletī tīreti, so evam tīrento Suvanna-
passam nāma girivaram⁷ disvā ayam so bhavissatīti cintesi, olokayīti tam
kinnarānam bhavanabhūtam⁸ pabbatam āruya Subhaddāya dinnasaṇṇāvasena⁹
hetthā¹⁰ olokesi, tatthā 'ti tasmim pabbatapādamūle avidūre yeva tam
20 nigrodham addasa, tatthā 'ti tasmim nigrodhamūle tthitam, tatthā 'ti tatth'
eva antopabbate tassa nigrodhassa avidūre¹¹ yattha so nahāyati tam pokkha-
raniṃ addasa, disvānā 'ti gāthāyam Suvannapassapabbatā oruya hatthīnam
gatakālā hatthipādakaupāhanam āruya tassa nāgarāṇṇo gataṭṭhānam nibaddha-
vasanaṭṭhānāni¹² upadhārento iminā maggena gacchati idha nahāyati nahāyitvā¹³
25 uttinno idha tithatīti sabbam disvā ahirikabhāvena anariyarūpo tāya citta-
vasānugāya payojito tasmā opātam āgañchi¹⁴ paṭipajji, āvātam khaṇīti attho.

Tatthāyam¹⁵ anupubbikathā: so kira M-assa vasanokāsam
sattamāsādhikehi sattehi samvaccharehi¹⁶ sattadivasehi patvā
vuttanayena tassa¹⁷ vasanokāsam sallakkhetvā idha āvātam
30 khaṇitvā¹⁸ „tasmim tthito vāraṇādhīpatim¹⁹ vijjhītvā jīvitakkha-
yam pāpessāmīti“ vavatthapetvā araṇṇam pavisitvā thambhā-
dīnam²⁰ atthāya rukke chinditvā dabbasambhāre sajjetvā

¹ Bā -bhi. ² Bā byāsā-. ³ Bā -da-. ⁴ Bā adds subhaddāya. ⁵ Cks -tuṇhīraṇ. Bā -tuṇhīn. ⁶ so Cks; Bā vitariyatīti. ⁷ Bā gīriulāram. ⁸ Cks -nambhū-. ⁹ Bā -saṇṇāyavasena. ¹⁰ Cks add na. ¹¹ Bā adds patvā. ¹² Bā nibandham vasanaṭṭhānam. ¹³ Bā nhatvā. ¹⁴ Bā tasmā upātam āgacchi, Cks tassā ovādam āgañchi. ¹⁵ Bā tatrāyam. ¹⁶ Bā adds ca. ¹⁷ Ck tassā, Cs tassā corr. to tassa. ¹⁸ Cs Bā -pi-, Ck -ni-. ¹⁹ Bā adds visapitena kaṇḍena. ²⁰ Bā sambhārādīnam.

hatthīsu nahānatthāya gatesu tassa ṭhānokāse¹ mahākuddālena
 caturassam āvāṭam khaṇitvā uddhaṭapaṃsum² bījam vapanto viya
 uduke vikiritvā udukkhalapāsāṇānam upari thambhe patitṭhā-
 petvā tulā ca kāce³ ca datvā padarāni attharivā kaṇḍappa-
 māṇam chiddam katvā upari paṃsuñ ca kacavarañ ca pakkhi- 5
 pitvā ekena passena attano pavisanatṭhānam katvā evaṃ
 niṭṭhite āvāṭe paccūsakāle yeva paṭisīsakam paṭimuñcitvā
 kāsāvāni paridahitvā saddhim visapītena⁴ sallena dhanum
 ādāya āvāṭam otarivā atṭhāsi.

Tam attham pakāsento S.⁵:

10

23. Katvāna⁶ kāsūṃ phalakehi chādayi
 attānam odhāya dhanuñ ca luddo,
 passāgataṃ puthusallena nāgaṃ
 samappayī dukkatakammakārīti vatvā⁷ 119.

24. Viddho ca nāgo⁸ koñcam anādi ghoram⁹,
 sabbe va¹⁰ nāgā ninnadam¹¹ ghorarūpaṃ,
 tiṇaṃ ca kaṭṭhaṃ ca cuṇṇam¹² karontā
 dhāvimsu te atṭhadisā samantato. 120.

15

25. Vadhissam etan ti¹³ parāmasanto
 kāsāvam¹⁴ addakkhi dhajam isīnam,
 dukkhena phuṭṭass' udapādi¹⁵ saññā:
 arahaddhajo¹⁶ sabbhi avajjharūpo¹⁷ ti ā. 121.

20

Tattha odhāyā 'ti odahitvā pavesetvā, passāgatan ti attano¹⁸ āvāṭassa
 passam āgataṃ, so kira dutiyadivase āgantvā nahātvā¹⁹ uttiṇṇo²⁰ tasmim
 mahāvisālamālake nāma padese atṭhāsi, ath' assa sarīrato udakam²¹ nābhippa- 25
 desena ogaḷitvā²² tena chiddena²³ luddassa sarīre pati, tāya saññāya so M-assa
 āgantvā ṭhitabhāvam nātvā tam²⁴ passāgataṃ puthunā sallena samappayī²⁵ vijjhi,
 dukkatakammakārīti tassa M-assa²⁶ kāyikacetāsikassa dukkhassa uppā-
 danena dukkatassa kammassa kārako, koñcam anādīti koñcanādam kari, tassa
 kira tam sallam²⁷ nābhiyā pavisitvā pihakādīni samcuṇṇitvā antāni chinditvā 30

¹ Bā vasanokāsam. ² Cs -su, Bā uddhatampamsu. ³ Bā -je. ⁴ Bā adds ca. ⁵
 Bā adds āha. ⁶ Bā khaṇitvā. ⁷ Cs Bā omit vatvā. ⁸ so all three MSS. for so?
⁹ Cks ku-. ¹⁰ Bā ca. ¹¹ so all three MSS. for nadum? ¹² Cks raṇam. ¹³
 Bā vadhissāminanti. ¹⁴ Cks -yam. ¹⁵ Ck puṭṭh-, Bā puṭh-. ¹⁶ Bā aharad-
 dhajo. ¹⁷ Ck avajja-, Bā apajha- ¹⁸ Bā add ca. ¹⁹ Bā nhatvā. ²⁰ Ck -e.
²¹ Ck Bā -ka. ²² Bā ogaḷhitvā. ²³ Cks omit chiddena. ²⁴ Bā omits tam ²⁵
 Ck samapayī, Cs sampayī. ²⁶ Bā omits m-assa. ²⁷ Bā sallena.

pitṭhibhāgaṃ pharasunā phālentam¹ viya uggantvā ākāse pakkhandi, bhinna-
 rajatakumbhato rajatam² viya pahāramukhena lohitaṃ pagghari, balavavedanā
 uppajji, so vedanaṃ adhivāsetum asakkonto vedanāmatto sakalapabbataṃ eka-
 ninnādaṃ karonto tikkhattum mahantaṃ koṇcanādaṃ nadi, sabbevā³ 'ti te
 5 pi sabbe aṭṭhasahassā nāgā taṃ saddaṃ sutvā maraṇabhayaabhītā ghorarūpaṃ
 ninnadam⁴, cūṇṇam⁵ karontā ti tena saddenāgantvā⁶ chaddantavāraṇaṃ
 vedanāmattaṃ disvā paccāmittaṃ gaṇhissāmā 'ti tiṇāṇca kaṭṭhaṃ ca cūṇṇavi-
 cūṇṇam karontā dhāvimsu, vadhissametan ti⁷ bhikkhave so chaddanta-
 vāraṇo disā pakkhantesu nāgesu Subhaddāya kaṇeruyā⁸ passe thatvā sandhāretvā
 10 samassāsayaṃ mānāya vedanaṃ adhivāsetvā kaṇḍassa āgataṭṭhānaṃ sallakkhento⁹
 sace imaṃ¹⁰ puratthimadisādīhi āgataṃ bhavissa¹¹ kumbhādīhi pavisitvā pacchi-
 makāyādīhi nikkhamissati imaṃ¹⁰ pana nābhim¹² pavisitvā ākāsaṃ pakkhantaṃ
 tasmā paṭbaviyaṃ ṭhiteva vossatṭham¹³ bhavissatīti upadhāretvā ṭhitaṭṭhānaṃ
 upaparikkhitukāmo ko jānāti kim bhavissati Subhaddaṃ apanetum vaṭṭatīti¹⁴
 15 cintetvā bhadde aṭṭhasahassanāgā mama paccāmittaṃ pariyesantā disā pakkhantaṃ
 tvaṃ idha kim karosīti vatvā deva ahaṃ tumhe sandhāretvā samassāsenti¹⁵ i
 ṭhitā khamatha me ti tikkhattum padakkhiṇaṃ katvā catūsu ṭhānesu vanditvā
 tāya ākāsaṃ pakkhantāya bhūmim pādanakhena pahari, padaraṃ uppatitvā
 gataṃ, so¹⁵ chiddena olokento Sonuttaraṃ¹⁶ disvā vadhissam¹⁷ etan ti⁷ cittaṃ
 20 rajatadāmaṇṇaṃ soḍḍaṃ paveasetvā parāmasanto Buddhādīnaṃ isīnaṃ dhajaṃ
 kāsāvaṃ addakkhi, luddo kāsāvaṃ M-assa hatthe ṭhapesi, so tam ukkhipitvā
 purato ṭhapesi, ath' assa tena¹⁷ tatharūpenāpi dukkhena phuṭṭhassa¹⁸ ara-
 haddhajo¹⁹ nāma sabbhi²⁰ paṇḍitehi avajjharūpo²¹ aññadatthu²² sakkātabbo
 garukātabbo yevā ti ayaṃ saññā udapādi, so tena saddhim sallapanto gātha-
 25 dvayam ā.:

26. Anikkasāvo kāsāvaṃ yo vattham paridahessati²³

apeto damasaccena na so kāsāvaṃ arahati. 122. (Dhp. 9-10.
 Jāt. II. $\frac{198}{8}$. Therag. v. 969.)

27. Yo ca vantakāsāv' assa sīlesu susamāhito

30 upeto damasaccena sa ve kāsāvaṃ arahahīti. 123.

Tass' attho: samma luddaputta yo puriso rāgādīhi kāsāvehi anikkasāvo
 indriyadamanena²⁴ c' eva vacīsaccena ca²⁵ anupagato tehi guṇehi kāsāyara-
 pītaṃ kāsāvavattham paridahati so²⁶ taṃ kāsāvaṃ nārahati, ananucchaviko²⁷ so

¹ Ck pāl-, Cs phāl-, Bā padāl-. ² Ck Bā -naṃ. ³ Bā -cā. ⁴ Bā ninnādaṃ.
⁵ Bā cūṇṇaṃ, Cks raṇaṃ. ⁶ Bā -na-. ⁷ Bā vadhissāminanti. ⁸ Bā kaṇeruyā.
⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā idaṃ. ¹¹ Bā abha-. ¹² Bā -iyā. ¹³ Bā viṣaṭṭhaṃ. ¹⁴ Cks
 -santī. ¹⁵ Bā adds taṃ. ¹⁶ Cs soḍḍ-. ¹⁷ Bā omits tena. ¹⁸ Ck pu-. ¹⁹ Bā
 arahattadhajo. ²⁰ Ck sabba. ²¹ Bā abajha-. ²² Bā aññamdaṭṭhuṃ. ²³ read
 paridhassati? ²⁴ Bā -damena. ²⁵ Bā adds apeto. ²⁶ Bā yo. ²⁷ Bā nānu-.

tassa vatthassa, yo pana tesam kāsāvānam¹ vantattā² vantakasāvo³ assa sīlesu
susamāhito suppatitthito paripuṇṇasīlācāro so etaṃ kāsāvaṃ arahati nāmā 'ti.

Evam vatvā M. tasmim cittam nibbāpetvā „samma ki-
mattham tvaṃ maṃ vijjhi⁴ attano atthena⁵ udāhu aññena
payojito sīti“ pucchi. 5

Tam attham āvikaronto S.⁶

28. Samappito puthusallena nāgo
aduṭṭhacitto luddakam ajjhabhāsi⁷:
kimatthiyam kissa vā samma hetu
mamaṃ vadhī kassa vāyam payogo ti. 124. 10

Tattha kimatthiyan ti āyatim kim patthento, kissa va ti kissa hetu
kena kāraṇena, kim nāma tava mayā saddhim veran ti adhippāyo, kassa vā
ti kassa vā aññassa ayam payogo, kena payojito maṃ vadhīti attho.

Ath' assa ācikkhanto luddo gātham āha:

29. Kāsissa rañño mahesī⁸ bhadante,
sā pūjitā rājakule Subhaddā
[sā] tam addasā sā ca mamaṃ asaṃsi,
dantehi attho ti⁹ ca maṃ avocā 'ti. 125. 15

Tattha pūjitā ti aggamahesiṭṭhānena¹⁰ pūjitā, addasā ti sā kira tam
supinena addasa, asaṃsīti sā ca mama sakkāram kāretvā Himavantapadese 20
evarūpo nāma nāgo asukasmim nāma ṭhāne vasīti ācikkhi, dantehīti tassa
nāgassa chabbaṇṇaramsī samujjaladantā¹¹ tehi mam' attho¹² pilandhanam
kātukāmo¹³ mhi te me āharā 'ti maṃ avoca.

Tam sutvā „idaṃ¹⁴ Cullasubhaddāya kamman“ ti ñatvā
M. vedanam adhivāsetvā „tassā mama dantehi attho n' atthi, 25
māretukāmatāya pana pahīṇīti“ dīpento gāthadvayam ā.:

30. Bahū hi me dantayugā ulārā
ye me pitunnam pi pitāmahānam,
jānāti sā kodhanā rājaputtī,
vadhatthikā veram akāsi bālā. 126. 30

¹ Cks -vaṃ. ² Cks vantatā. ³ Bā -kā-. ⁴ Bā vijhasi, adding kim. ⁵ Bā omits
atthena. ⁶ Bā adds āha. ⁷ so all three MSS. for ajjhabhāsi luddam? ⁸ all
three MSS. -i. ⁹ Bā te. ¹⁰ Bā -ṭhāne ṭhapetvā. ¹¹ Cks -lantā. ¹² Bā adds
atthi. ¹³ Bā kāretukāma. ¹⁴ Bā imam.

31. Uṭṭhehi tvaṃ ludda, khuraṃ¹ gahetvā
dante ime chinda purā marāmi,
vajjāsi taṃ kodhanam rājaputtim:
nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 127.

5 Tattha ime ti² tassa kira pitupitāmahānam dantā mā vinassimsū 'ti
guhāya sannicitā, te sandhāya evam āha, jānātīti bahunnam vāraṇānam idha
sannicite dante jānāti, vadhatthikā ti kevalam pana sā maṃ māretukāmā
appamattā³ dosam hadaye ṭhapetvā attano veram akāsi, evarūpena pharusa-
kammena matthakam pāpesi, khuraṃ¹ ti kakacam, purā marāmīti yāva na
10 marāmi⁴, vajjāsīti⁵ vadeyyāsi, handa imassa dantā ti hato so mayā
nāgo, manoratho te matthakam patto, gaṇha ime tassa dantā ti.

So tassa vacanam sutvā nisinnatṭhānā uṭṭhāya⁶ kakacam
ādāya „dante chindissāmīti“ tassa santikam upagato. So pana
ubbedhato aṭṭhāsītihattho pabbato viya⁷ apaviddho, ten' assa
15 so dantatṭhānam na pāpuṇi⁸. Atha M. kāyam upanāmento
hetṭhāsīsako⁹ nipajji, tadā nesādo M-assa rajatadāmasadisam
soṇḍam maddanto abhirūhitvā Kelāsakūte viya kumbhe ṭhatvā
mukhakoṭimamsam jānunā¹⁰ paharitvā anto pakkhipitvā kum-
bhato oruyha kakacam antomukhe pavesesi. M-assa balava-
20 vedanā uppajji, mukham lohitenā pūri. Nesādo ito c' ito ca
sañcārento¹¹ kakacena chinditum na¹² sakkhi. Atha nam M.
mukhato lohitaṃ chaḍḍetvā vedanam adhivāsetvā „kim samma
chinditum na sakkosīti¹³“ pucchi. „Āma sāmīti“ vutte¹⁴ M.
satim paccupatṭhāpetvā „tena hi samma mama soṇḍam ukkhi-
25 pitvā kakacakoṭiyam¹⁵ gaṇhāpehi, mama sayam soṇḍam ukkhi-
pitum balam n' atthīti“ āha. Nesādo tathā akāsi. M. soṇ-
ḍāya kakacam gahetvā aparāparam cālesi, dantā kaḷirā viya
chijjimsu. Atha ne āharāpetvā gaṇhitvā „samma luddaputta,
aham ime dante tuyham dadamāno n' eva „mayham appiyā“

¹ Bā kha-. ² all three MSS. ime hi. ³ Bā appamattakam. ⁴ Bā adds tāva
ime dantā kaccham kakacam pūretvā chinda te gahetvā kāsipuram gantvā de-
vīyā datvā taṃ kodhanam rājaputti. ⁵ Bā vajjāsīti, Cks vajjeyyāsīti. ⁶ Bā vu-
thāya. ⁷ Bā adds aṭṭhāsi. ⁸ Bā -nāti. ⁹ Bā latthā-. ¹⁰ Bā jaṇṇunā. ¹¹ Cs
sañcārente, Bā sañcaranto. ¹² Cs Bā nā. ¹³ Bā nāsakkhiti. ¹⁴ Bā omits vu-
¹⁵ Bā -ti.

Tehi¹ saddhiṃ Subbhaddāpi āgatā, te sabbe tattha roditvā
 kanditvā M-assa kulūpakapaccekabuddhānam² santikaṃ gantvā
 „bhante tumhākaṃ paccayadāyako visasallena³ viddho kāla-
 kato, sīvathikadassanam assa āgacchathā“⁴ 'ti vadiṃsu.
 5 Pañcasatāpi⁴ paccekabuddhā⁵ ākāsenāgantvā mālake⁶ otariṃsu.
 Tasmiṃ khaṇe dve taruṇanāgā nāgarañño sarīraṃ dantehi
 ukkhipitvā paccekabuddhe vandāpetvā citakaṃ āropetvā⁷ jhā-
 payiṃsu. Paccekabuddhā sabbarattim ālāhane⁸ sajjhāyam
 akāṃsu. Aṭṭhasahassā⁹ nāgā ālāhanam¹⁰ nibbāpetvā nahātvā
 10 Subhaddam purato katvā attano vasanaṭṭhānam gamiṃsu¹¹.

Etam attham pakāsento S.

34. Te tattha kanditvā roditva¹² nāgā
 sīse sake¹³ paṃsukaṃ okiritvā
 agamaṃsu¹⁴ te sabbe sakaṃ niketaṃ
 15 purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan¹⁵ ti ā. 130.

Tattha paṃsukaṃ ti ālāhanapaṃsukaṃ.

Sonuttaro¹⁶ pi appatte yeva sattame divase dante ādāya
 Bāraṇasiṃ pāvisi¹⁷.

Tam attham pakāsento S.¹⁸

20 35. Ādāya dantāni gajuttamassa
 vaggū subhe appaṭṭime pathavyā
 suvaṇṇarājīhi samantamodare
 so luddako Kāśipuram upāgami,
 upanesi so rājakaññāya dante:
 25 nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 131.

Tattha suvaṇṇarājīhīti suvaṇṇaramsīhi¹⁹, samantamodare ti sa-
 mantato obhāsente²⁰, sakalavanasaṇḍam suvaṇṇavannaṃ viya karonte²¹,
 upanesīti Chaddantavāraṇassa chabbaṇṇaramsī viya vissajjamāne yamakadante

¹ Cks tena hi. ² Bā -kānampac-. ³ Bā visapitena sa-. ⁴ Bā omits pi. ⁵ Bā
 adds pi. ⁶ Cks māl-, Bā visālamālake ⁷ Ck citam āpetvā, Bā cittakam-.
 Ck Bā ālā-, Bā adding dhammam. ⁸ Bā -a. ⁹ Ck ālā-. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Cks
 -tvā, Bā tvāna. ¹² Ck sisakena, Cs sīsakena. ¹³ Bā āgamimisu. ¹⁴ read: katvā
 pure sabbabhaddam mahesiṃ? ¹⁵ Cs soṇ-. ¹⁶ Bā -nāsiyam sampāpuṇi. ¹⁷
 Bā adds āha. ¹⁸ Cks -rājīhi. ¹⁹ Bā -sante, Cks -sento ²⁰ Cks -to.

ādāya āgacchāmi¹ nagaram ālamkārapetū 'ti deviyā sāsanaṃ pesetvā tāya rañño ārocetvā² devanagare³ viya nagare ālamkārapite Sonuttaro⁴ pi nagaram pavisitvā pāsādam āruyha⁵ dante upanesi.

Upanetvā⁶ ca pana „ayye yassa kira tumhe appamattakam⁷ dosam hadaye karittha⁸ so nāgo mayā⁹ hato mato“ ti¹⁰. „Matabhāvam me āroceyyāsīti“ āha. „Tassa matabhāvam jānātha, ime tassa¹¹ dantā“ ti dante adāsi. Sā M-assa chabbanna-ramisivicitte dante maṇitālavanta¹² gahetvā ūrūsu ṭhapetvā purimabhave¹³ attano piyasāmikassa dante oloketi „evarūpaṃ nāma sobhaggappattam vāraṇam visapītena sallena jīvitakkha-¹⁰yam pāpetvā¹⁴ dante chinditvā¹⁵ āgato“ ti M-am¹⁶ anussaranti sokam uppādetvā adhivāsetum [nāsakkhi, ath' assā tatth' eva hadayaṃ phali¹⁷, tam divasaṃ eva kalam akāsi¹⁸.

Tam attham-ppakāsento S.¹⁹

36. Disvāna dantāni gajuttamassa
bhattu-ppiyassa purimāya jātiyā
tatth' eva tassā hadayaṃ aphāli,
ten' eva sā kalam akāsi bālā ti āha. 132. 15
37. Sambodhipatto va²⁰ mahānubhāvo
sitam akāsi parisāya majjhe,
pucchimsu bhikkhū suvimuttacittā,
nākāraṇe pātukaronti buddhā. 133. 20
38. Yam addasātha²¹ daharim kumārim
kāsāya vattham anagāriyaṃ²² carantiṃ
sā kho tadā rājakaṇṇā ahosi,
aham tadā nāgarājā ahosiṃ. 134. 25
39. Adāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭime pathavyā

¹ Cks ga-. ² Bā -cāpetvā. ³ Bā -ram. ⁴ Cs soṇ-. ⁵ Cks oruyha, Bā āruyhitvā.

⁶ Bā upanāmesī upanāmetvā. ⁷ Bā -ka. ⁸ Bā -tthā ti vadati. ⁹ Cks omit mayā.

¹⁰ Cks omit matoti. ¹¹ Bā jānāthā ti handa tassa ime. ¹² so Cks; Bā maṇi-

kālahatthavaṇṇe, Bā maṇitālahatthavaṇṇe ¹³ Bā porāṇaka, Bā porāṇakassa. ¹⁴

Bā add ime. ¹⁵ Bā add sonuttaro. ¹⁶ Bā mahāsuttam. ¹⁷ Bā phalitvā. ¹⁸

Bā -siti. ¹⁹ Bā adds āha. ²⁰ Bā ca. ²¹ Bā -ssatha ²² Bā anāgāriyam.

yo¹ luddako Kāsipuram upāgami
so kho tadā Devadatto ahosi. 135.

40. Anāvasūram cirarattasamsitam²
uccāvacam³ caritam idam purāṇam
vītaddaro vītasoko visallo
sayam abhiññāya abhāsi Buddho. 136.

41. Aham vo tena kālena ahosiṃ tattha bhikkhavo
nāgarājā tadāhosim, evaṃ dhāretha jātakan ti 137.

imā gāthā Dasabalassa guṇe vaṇṇentehi dhammasaṃgāyikattherehi
10 ṭhapitā.

Tattha sitam akāsīti āvuso⁴ sambodhippato S. mahānubhāvo⁵ alam-
katadhammāsane parisamajjhe nisinno ekadivasam sitam akāsi, na akāraṇe ti
bhante buddhā nāma akāraṇe sitam na karonti tumhehi⁶ ca sitam kena nu
kho kāranena tam katan ti mahākhīṇāsavā bhikkhū pucchimsu, yamadda-
15 sāthā⁷ 'ti evaṃ puṭṭho āvuso S. attano sitakāraṇam ācikkhanto ekaṃ dahara-
bhikkhunim dassetvā evaṃ āha: bhikkhave yam etaṃ⁸ daharam yobbanap-
pattam kumārim kāsāyavattham anagāriyam upetaṃ pabbajitvā imasmim sāsane
carantiṃ addasātha⁹ passatha sā tadā visapītasallena¹⁰ nāgam¹¹ gantvā¹²
vadhehīti Sonuttaram¹³ pesetvā¹⁴ rājakaññā ahosi tena gantvā jīvitakkhayam
20 pāpito aham tadā¹⁵ nāgarājā ahosiṃ ti attho, Devadatto ti bhikkhave idāni
Devadatto tadā so luddo¹⁶ ahosi, anāvasūran ti na avasuram anattam
gatasuriyan ti attho, cirarattasamsitam¹⁷ ti ito ciraratte anekavassakoṭi-
matthake samsitam¹⁸ caritam¹⁹ anuciṇṇam, i. v. h.: āvuso ito anekavassakoṭi-
matthake samsaritam²⁰ pi pubbaṇhe katam tam divasam eva sāyaṇhe saranto
25 viya attano caritavasena uccam tāya rājadhītāya ca²¹ Sonuttarassa²² ca carita-
tavasena nīcattā uccānīcacaritam²³ idam purāṇam rāgādīnam darānam²⁴ vigata-
tāya²⁵ vītaddaro nātīdhanasokādīnam²⁶ abhāvena vītasoko rāgasallādīnam
vigatattā²⁷ visallo attanā²⁸ jānitvā Buddho abhāsi²⁹, aham vo ti ettha vo ti
nīpātamattam, bhikkhave aham tena kālena tattha Chaddantadahe ahosiṃ ti
30 attho, nāgarājā ti bhonto³⁰ va³¹ na añño koci tadā homi, atha kho
nāgarājā homīti attho, evaṃ dhārethā 'ti tumhe etaṃ³² jātakam evaṃ dhā-
retha³³ pariyāpuṇātha.

¹ Cks so, Bā ya. ² Bā -rattam samsitam. ³ Ck uccāni, Cs uccānīcam. ⁴ Bā so. ⁵ Bā adds alamkatasabāyam. ⁶ Cks tumhe. ⁷ Bā -ssathā. ⁸ Bā ekaṃ, omitting yam. ⁹ Bā adassatha. ¹⁰ Bā -pītena-. ¹¹ Bā nāgarājā, adding vijhītvā. ¹² Bā gantvā, Cks hantvā. ¹³ Cs son-, Bā sonuttarassa. ¹⁴ Cks pesitā. ¹⁵ Bā adds so. ¹⁶ Bā -ako. ¹⁷ Bā -rattiyamsitan. ¹⁸ Bā samsaritam. ¹⁹ Bā omits ca. ²⁰ Bā sitam. ²¹ Bā omits ca. ²² Ck Bā son-. ²³ Bā -nicamca-. ²⁴ Cks dā-, Bā purāṇa, Bs ariṇānam. ²⁵ Bā vigatāya, Cks viha-tatāya. ²⁶ Bā adds pana. ²⁷ Bā omits dhana, Cks sokadhanasokā-. ²⁸ Cs viha-. ²⁹ Bā -no ca. ³⁰ Bā -siti. ³¹ Ck homto, Bā hontā. ³² Bā ca. ³³ Bā tam. ³⁴ Bā upadhāretha, adding gaṇhātha.

Imañ ca pana desanaṃ sutvā bahū sotāpannādayo ahesuṃ, sā
pana bhikkunī pacchā vipassitvā arahattaṃ pattā ti. Chaddanta-
jātakam.

5. Saṃbhavajātaka.

Rajjañca paṭipannasmā 'ti. Idam S. J. v. paññāpāramim 5
ā. k. Paccuppannavatthum Mahāummaggajātake āvibhavissati.

Atīte pana Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanañ-
jayakora byo nāma¹ rajjaṃ kāreti². Tassa Sucīrato nāma
brāhmaṇo purohito atthadhammānusāsako ahosi. Rājā
dānādīni puññāni karonto dhammena rajjaṃ anusāsi. So ekā- 10
divasaṃ dhammayāgaṃ nāma pañhaṃ abhisamkharitvā Sucī-
rataṃ brāhmaṇaṃ āsane nisīdāpetvā sakkāraṃ katvā pañhaṃ
pucchanto catasso gāthā abhāsi:

1. Rajjañ ca paṭipann' asmā adhipaccaṃ Sucīrata,
mahattaṃ³ pattum icchāmi vijetum paṭhaviṃ imaṃ 138. 15
2. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati,
kicco va⁴ dhammo carito rañño hoti Sucīrata, 139.
3. Idha c' evāninditā⁵ yena pecca⁶ yena aninditā
yasaṃ devamanussesu yena pappomu brāhmaṇa. 140.
4. Yo 'haṃ⁷ atthañ ca dhammañ ca kattum icchāmi brāhmaṇa 20
taṃ tvaṃ atthañ ca dhammañ ca
brāhmaṇ' akkhāhi pucchito ti. 141.

Tattha rajjan ti ācariya mayaṃ imasmim sattayojanike Indapattanagare
rajjañ ca tiyojanasatike Kururaṭṭhe issariyabhāvasamkhātāṃ adhipaccañ ca
paṭipannā adbigatā, mahattā⁸ ti idāni mahantabhāvaṃ pattum icchāmi, 25
vijetun ti imaṃ paṭhaviṃ dhammena abhibhavitum ajjhottharitam icchāmi,
kicco⁹ vā¹⁰ 'ti avasesajanehi rañño va¹¹ dhammo kicco¹² karaṇīyataro, rājā-
nuvattako hi loko. so tasmim dhammike sabbo¹³ dhammiko hoti, tasmā esa
dhammo¹⁴ rañño va kicco ti, idha cevāninditā ti yena mayaṃ idhaloke

¹ Bds add rājā. ² Bds -si. ³ Ck Bd mahantaṃ, Cs mahattaṃ? ⁴ Bd ca. ⁵
Ck idha vevā-. ⁶ Bd pacca. ⁷ Cks sohaṃ. ⁸ Bd mahantaṃ. ⁹ Cks kiso. ¹⁰
Bd cā. ¹¹ Bd carito. ¹² Bd adds ca. ¹³ Bds add pi. ¹⁴ Bds add nāma.

ca¹ paraloke ca aninditā, yena pappomū² 'ti yena mayam³ nirayādīsu
 anibbattitvā devesu ca manussesu ca⁴ yasm⁵ issariyam sobhaggaṃ pāpuṇey-
 yāma tam⁶ kāraṇam kathehīti, yo han ti brāhmaṇo yo aham phalavipākaṣaṃ-
 khātam atthañ ca tassa⁷ atthassa hetubhūtam dhammañ ca kattum samādāya
 5 vattitum uppādetuñ ca icchāmi, tam tvan ti⁸ tam⁹ tassa¹⁰ mayham tvam
 sukhen' eva nibbānagāmiccaggaṃ āruya appaṭṭisandhikabhāvaṃ patthentassa tam
 atthañ ca dhammañ ca pucchito akkhāhi me pākaṣam katvā kathehīti brāh-
 maṇam dhammayāgapaṇham pucchi.

Ayam pana paṇho gambhīro Buddhavisayo, sabbaññu-
 10 buddham ev' etaṃ¹¹ pucchitum yuttam, tasmim asati sabbaññu-
 tañānapariyesakam Bodhisattam. Sucīrato pana attano abodhi-
 sattatāya paṇham kathetum nāsakkhi asakkonto ca paṇḍita-
 mānam akatvā attano asamatthabhāvaṃ kathento

5. Nāññatra¹² Vidhurā¹³ rāja etad akkhātum¹⁴ arahati
 15 yaṃ tvam atthañ ca dhammañ ca
 kattum icchasi khattiyā 'ti g. ā. 142.

Tass' attho¹⁵: avisayo esa mahārāja paṇho mādisānam, aham hi n' ev'
 assā ādim na pariyosānam passāmi, andhakāraṃ¹⁶ pavitṭho viya homi, Bārāṇasi-
 rañño pana purohito Vidhuro nāma brāhmaṇo atthi so etaṃ ācikkheyya,
 20 tam ṭhapetvā yaṃ tvam atthañ ca dhammañ ca kātum icchasi etad¹⁷ akkhātum
 na añño arahatīti.

Rājā tassa vacanam sutvā „tena hi brāhmaṇa khippam
 tassa santikam gacchā“ 'ti paṇṇākāram datvā tam pesetukāmo

6. Ehi kho pahito gaccha Vidhurassa upantikam,
 25 nikkham imaṃ¹⁸ suvaṇṇassa haraṃ gaccha Sucīrata,
 abhihāram imaṃ dajjā atthadhammānusatthiyā ti g. ā. 143.

Tattha upantikan ti santikam, nikkhan ti pañcadasasuvāṇṇā¹⁹ eko
 nikkho, ayam pana rattasuvāṇṇassa nikkhasahassam datvā evam āha, imaṃ
 dajjā ti tena imasmim dhammayāgapaṇhe kathite tassā²⁰ atthadhammānu-
 30 satthiyā abhihāram pūjam karonto imaṃ nikkhasahassam dadeyyāsīti²¹.

¹ Bā omits ca. ² Bā pappe-. ³ Bā mayā. ⁴ Bā ma. ⁵ Cks yaṃ. ⁶ Bā tam
 no. ⁷ Cks cassa. ⁸ Ck omits tam tvan ti. ⁹ Bā omits tam. ¹⁰ Ck omits
 tassa. ¹¹ Ck evenam, Bā buddhametaṃ. ¹² Cks naa-. ¹³ Bā vidhūrā. ¹⁴ Ck
 akko-, Cs akkho-. ¹⁵ Ck has etadakkhātum na añño arahatīti in the place of
 khattiyā - - attho. ¹⁶ Bā -ra. ¹⁷ Bā etaṃ. ¹⁸ Bā nikkhañci-. ¹⁹ Ck -e,
 Cs -o. ²⁰ Bā tassa. ²¹ Cks dadeyyāti.

Tadā pana so brāhmaṇo „mahājanassa cittaṃ gaṇhissā-
mīti“ Gaṅgaṃ pidahanto viya vinicchayaṃ vicāreti, nāssa
pañhavissajjane okāso atthi¹.

So tam atthaṃ ācikkhanto navamaṃ gātham āha:

- 5 9. Gaṅgaṃ me pidahissanti, na naṃ² sakkomi brāhmaṇa
apidhetuṃ mahāsindhuṃ, taṃ kathaṃ so bhavissati,
na te sakkomi akkhātum
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 146.

Tass' attho: brāhmaṇa mayhaṃ³ mahājanassa nānācittagatisamkhātāṃ
10 gaṅgaṃ pidahissanti, vyāpāro uppanno, tam ahaṃ mahāsindhuṃ apidhetuṃ na
sakkomi⁴, tasmā kathaṃ so okāso bhavissati yasmim⁵ te ahaṃ pañhe⁶ vissaj-
jeyyaṃ, iti cittekkagataṃ c' eva⁷ okāsaṃ ca alabhanto na te sakkomi akkhātum
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti.

Evaṃ ca pana vatvā „putto me paṇḍito mayā nānavanta-
15 taro, so te vyākarissati⁸, tassa santikaṃ gacchā“ 'ti vatvā
dasamaṃ gātham āha:

10. Bhadrakāro ca me putto oraso mama atrajo,
taṃ tvaṃ atthañ ca dhammañ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 147.

20 Tattha oraso ti ure samvaddho, atrajo ti attano jāto.

Taṃ sutvā Sucīrato Vidhurassa⁹ gharā nikkhamitvā Bha-
drakārassa bhuttapātarāsassa attano parisāya majjhe nisinna-
kāle nivesanaṃ agamāsi¹⁰.

Tam atthaṃ pakāsento S. ekādasamaṃ g. āha:

- 25 11. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Bhadrakārass' upantikaṃ,
tam addasa mahābrahmā nisinnaṃ samhi vesmanīti. 148.

Tattha vesmanīti ghare.

So tattha gantvā Bhadrakāramāṇavena katāsanābhihāra-
sakkāro nisīditvā āgamanakāraṇaṃ puṭṭho dvādasamaṃ g. āha:

¹ Bā tassa pañhassa vi - - natthi. ² Bā taṃ. ³ Bā pañhaṃ. ⁴ Bā na taṃ
sakkomi brahmaṇa apidhetuṃ mahāsindhuṃ. ⁵ Bā yasmā. ⁶ Bā -aṃ. ⁷ Bā
tava. ⁸ Bā -titi. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Cks svādhippakā

12. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa¹ yasassino,
 'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
 taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
 Bhadrakāra brāvīhi² me ti. 149.

Atha naṃ Bhadrakāro „tāta ahaṃ imesu divasesu⁵
 paradārakakamme³ abhiniviṭṭho, cittaṃ me vyākulaṃ⁴, tena
 ty-āhaṃ⁵ vissajjetuṃ na sakkhissāmi, mayhaṃ pana kaniṭṭho
 Sañjayakumāro⁷ mayā⁷ visadañāṇataro⁸, taṃ puccha, so te
 taṃ pañhaṃ vissajjessatīti“ tassa santikaṃ pesetuṃ dve
 gāthā abhāsi: 10

13. Maṃsakācam⁹ avahāya godhaṃ anupatāmaṃ⁹ ahaṃ,
 na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 150.
 14. Sañjāyo nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata,
 taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
 gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 151. 15

Tattha maṃsakācam⁹ ti yathā nāma puriso thūlamigamaṃsaṃ kācenā-
 dāya¹⁰ gacchanto antaramagge godhapotakaṃ disvā maṃsakācam⁹ chaḍḍetvā taṃ
 anubandheyya evam evaṃ¹¹ attano ghare vasantiṃ¹² bhariyaṃ chaḍḍetvā parassa
 rakkhitagopitaṃ¹³ itthiṃ anubandhanto homīti dīpento evam āha.

So tasmiṃ yeva khane Sañjayassa nivesanaṃ gantvā tena²⁰
 katasakkāro āgamanakāraṇaṃ puṭṭho ācikkhi.

Taṃ atthaṃ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

15. Sv-adhippāgā¹⁴ Bhāradvājo Sañjayassa upantikaṃ,
 taṃ addassa mahābrāhmā nisinnaṃ sa[mhi] parīsati¹⁵. 152.
 16. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa¹ yasassino, 25
 'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
 taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca Sañjay' akkhāhi pucchito ti. 153.

Sañjayakumāro pi pana tadā paradāraṃ eva sevati, ath'
 assa „so ahaṃ tāta paradāraṃ sevāmi, sevanto ca¹⁶ Gaṃgaṃ

¹ Bā -byassa. ² Bā pabrūhi. ³ Cks pā-. ⁴ Bā byā-. ⁵ Bā kyāhaṃ. ⁶ Bā
 sañceyya-. ⁷ Bā mahā. ⁸ Bā ativiyañāṇavantataro. ⁹ Bā -jaṃ. ¹⁰ Bā -kāje-.
¹¹ Bā eva. ¹² Bā vasavattaniṃ. ¹³ Bā -taṃgo-. ¹⁴ Cks -ppakā. ¹⁵ Ck Bā
 parīsati, C^s parīsatiṃ. ¹⁶ Bā adda pana.

taritvā paratīram gacchāmi, tam maṃ sāyaṇ ca pāto ca nadim
tarantaṃ maccu gilati nāma, tena me cittaṃ vyākulaṃ, na
ty-āhaṃ ācikkhituṃ sakkhissāmi¹, kaniṭṭho pana me² Sam-
bhavakumāro nāma atthi jātiyā sattavassiko mayā sata-
5 guṇena saḥassaguṇena³ adhikaṇṇo⁴, so te ācikkhissati, gaccha
tam⁵ pucchā⁶ 'ti.

Tam atthaṃ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

17. Sadā maṃ gilati⁷ maccu sāyaṃ pāto Sucīrata,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 154.
10 18. Sambhavo nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata.
tam tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 155.

Tam sutvā Sucīrato „ayaṃ paṇho imasmim loke abbhuto
bhavissati, imaṃ vissajjetuṃ samattho nāma n' atthi, maññe“
15 ti cintetvā dve gāthā abhāsi:

19. Abbhuto vata bho dhammo, nāyaṃ asmāka ruccati,
tayo janā pitā puttā te su paññāya no vidu. 156.
20. Na tam sakkotha akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchitā,
kathan nu daharo jaññā atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 157.
20 Tattha nāyaṃ ti ayaṃ pañhadhammo⁸ abbhuto, imaṃ kathetuṃ sa-
matthena⁹ nāma na bhavitabbaṃ, tasmā yaṃ tvaṃ kumāraṃ kathessatīti vadesi¹⁰
nāyaṃ amhākaṃ ruccati, te sū 'ti ettha sukāro nipātamattaṃ, pitā Vidhuro¹¹
putto Bhadrakāro ca Saṇjayo cā 'ti te pi me tayo pitā puttā paññāya imaṃ
dhammaṃ no vidu na vijānanti¹², añño ko jānissatīti attho, na tan ti tumhe
25 tayo janā pucchitā etaṃ akkhātuṃ na sakkotha daharo sattavassikakumāro puc-
chito nu jaññā, kena kāraṇena jānitum sakkhissatīti attho.

Tam sutvā Saṇjayakumāro „tāta Sambhavakumāraṃ
daharo ti mā maññāsi, sace pi paṇhaṃ¹³ vissajjane n' atthi
ko¹⁴ gaccha tam pucchā¹⁵ 'ti atthadīpanāhi upamāhi kumā-
30 rassa vaṇṇam pakāsento dvādasa gāthā abhāsi:

¹ Bā -miti. ² Cks omit me. ³ Bā adds sataḥassaguṇena. ⁴ Bā -ṇāṇataro.
⁵ Bā tvaṃ. ⁶ Bā pucchāhi. ⁷ Bā -te. ⁸ Bā -hā-. ⁹ Cks -ttho. ¹⁰ Bā vada-.
¹¹ Bā -dhū-. ¹² Cks viditanti, Bā vidu ti. ¹³ Bā paṇhā. ¹⁴ so all three MSS.
for koci? ¹⁵ Ck gacchā, omitting tam pucchā, Bā gaccha naṃ pucchā.

21. Mā nam daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
attham dhammaṃ ca brāhmaṇa. 158.
22. Yathāpi cando vimalo gacchaṃ ākāsadbātuyā
sabbe tārāgaṇe³ loke ābhāya atirocati 159. 5
23. Evam pi dahar' ūpeto⁴ paññāyogena Sambhavo,
mā nam daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
attham dhammaṃ ca brāhmaṇa. 160.
24. Yathāpi rammako⁵ māso gimhānaṃ hoti brāhmaṇa 10
at' ev' aññehi māsehi dumapupphehi sobhati 161.
25. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 162.
26. Yathāpi himavā brahme pabbato Gandhamādano
nānārukkhehi sañchanno⁶ mahābhūtagaṇālayo
osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca 163. 15
27. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 164.
28. Yathāpi pāvako brahme accimālī yasassimā
jalamāno caraṃ kacche⁷ analo⁸ kaṇhavattanī 165.
29. Ghatāsano⁹ dhumaketu uttamāhevanandaho¹⁰
nisīthe¹¹ pabbataggasmim pahūtedho¹² virocati 166. 20
30. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 167.
31. Javena bhadraṃ jānanti balivaddaṃ ca vāhiye¹³
dohena dhenum jānanti bhāsamānaṃ ca paṇḍitaṃ, 168.
32. Evam pi dahar' ūpeto paññāyogena Sambhavo,
mā nam daharo [ti] uññāsi apucchitvāna² Sambhavaṃ, 25
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
attham dhammaṃ ca brāhmaṇā 'ti. 169.

Tattha jaññā ti jānissasi¹⁴, cando ti punṇacando, vimalo ti abbhā-
dimalarahito, evampi daharūpeto ti evaṃ Sambhava-kumāro daharabhāvena

¹ Bā maññāsi. ² Bā āp-. ³ Ck tarāgaṇā, Bā tārāgaṇe. ⁴ Cks upe-. ⁵ Ck
ramṇako. ⁶ Ck sañjenno, Cs sañjatto, Bā sacchanno. ⁷ Ck varaṃ kacche, Cs
varaṃ kaccho, Bs vane gacche. ⁸ Cs atalo yathā pi pāvako - - - analo wanting in
Bā. ⁹ Ck -ne. ¹⁰ Ck -hemanañcaho, Cs -hevanandaho, Bā -hevandaneho. ¹¹
Ck -te, Bā nisive. ¹² Bā bahutejo. ¹³ Cks -se, Bā vāhaye. ¹⁴ Cks -ti.

upeto pi paññāyogena sakale pi¹ Jambudīpatale avasesapaṇḍitehi² atirocati³
 bhāsatī⁴, rammako ti cittamāso, atevaññehīti⁵ ativiya aññehi ekādasahi
 māsehi, evan ti evaṃ Sambhavo pi paññāyogena sobhati, himavā ti hima-
 pātasamaye himayutto ti himavā, gimhakāle himaṃ vamatīti⁶ himavā, sampatta-
 5 janam⁷ gandhena madayatīti⁸ Gandhamādano, mahābhūtagaṇālayo ti
 devagaṇanivāso, disā bhātīti sabbadisā ekobhāso⁹ viya karoti, pavātīti
 gandhena sabbadisā¹⁰ pharati¹¹, evan ti Sambhavo pi paññāyogena¹² sabba-
 disā¹³ bhātī¹⁴ c' eva pavāti ca, yasassimā ti tejasampattiyā yasassinīhi
 accīhi¹⁵ yutto, jalamāno caram¹⁶ kacche¹⁷ ti kacchasaṃkhāte¹⁸ mahāvane
 10 jalanto carati, analo ti atitto gatamaggassa kaṇhabhāvena kaṇhavattani yaññe
 āhutivasena¹⁹ āhutam²⁰ ghatam asanātīti ghatāsano dhūmaketu kiccam assa
 sādhetīti dhūmaketu, uttamāhevanandaho²¹ ti ahevanam vuccati
 vanasaṇḍo, uttamavanasanḍadaho ti²² attho, nisīthe²³ ti rattibhāge, pabba-
 taggasmin ti pabbatasikhare, pahūtedho²⁴ ti bahuindhano²⁵, virocātīti
 15 sabbadisāsu obhāsati²⁶, evan ti evaṃ mama kaniṭṭho Sambhavakumāro pi
 paññāyogena virocati, bhadran ti bhadram assājānīyam javasampattiyā jānanti
 na sarīrena, vāhiye²⁷ ti vahitabbe bhāre sati bhāravahanatāya²⁸ ayam uttamo
 ti²⁹ balivaddam jānanti, dohenā ti dohasampattiyā dhenum sakhīrā ti jānanti,
 bhāsamānan ti ettha pana³⁰ bhāsamānam jānanti missam bālehi paṇḍitan
 20 ti suttam āharitabbam.

Sucīrato evaṃ etasmim³¹ Sambhavam vaṇṇante „pañham
 pucchitvā jānissāmīti“ „kham pana te kumārakaniṭṭho“ ti
 pucchi. Ath' assa so sīhapañjaram vivaritvā hattham pasā-
 retvā „so esa³² pāsādadvāre antaravīthiyam kumārakehi sad-
 25 dhim suvaṇṇavaṇṇo kīlati ayam mama kaniṭṭho, upasaṃkamtivā
 nam puccha³³, Buddhalīlāya te pañham kathessatīti“ āha.
 Sucīrato tassa vacanam sutvā pāsādā oruyha kumārassa
 santikam agamāsi, kāya velāyā 'ti kumārasya³⁴ nivatthasāṭakam

¹ Bā sakala. ² Bā -te. ³ Bā atikkamitvā pirocoti, C^s atirocati atakkamitvā virocoti. ⁴ Bā sobhati. ⁵ Ck himam vatiti, Bā himaṇca vamatī. ⁶ Bā -ttamja-. ⁷ Bā mo-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā sabbā-. ¹⁰ Ck pa-, Bā vāyati. ¹¹ Bā paññāyo-. ¹² Bā sabbā-. ¹³ Bā bhāsatī. ¹⁴ Bā -yā yasassimā acchimāhiti acchihi. ¹⁵ Bā vane. ¹⁶ Bā ga-. ¹⁷ C^s āhū-. ¹⁸ C^s āhū-, Bā ahuti. ¹⁹ Ck -naṇḍaho. ²⁰ Bā -saṇḍam dahatīti. ²¹ Ck nisice, Bā nisive. ²² Ck bahu-, C^s bahū-, Bā bahūtejo, B^s pahūtejo. ²³ Bā bahutaiddhino, B^s pahūtaiindhano. ²⁴ Ck obhāsāsati. ²⁵ Bā vāhaye. ²⁶ Ck -vahantāya, Bā -vahatāya. ²⁷ Ck omit ti. ²⁸ Bā nā. ²⁹ Bā tasmim. ³⁰ Bā eso; all three MSS. so for yo ³¹ Bā tam pucchatha. ³² Ck -re.

mocetvā khandhe¹ khipitvā ubhohi hatthehi paṁsum gahetvā
ṭhitavelāya.

Tam atthaṁ āvikaronto S.

33. Sv-ādhippāgā² Bhāradvājo Sambhavassa upantikaṁ,
tam addasa mahābrahmā kīlamānaṁ bahī pure ti g. ā. 170. 5

Tattha bahī pure ti bahi nivesane.

M. pi brāhmaṇaṁ āgantvā purato ṭhitaṁ disvā „tāta
ken’ atthenāgato sīti“ pucchitvā „tāta kumāra ahaṁ Jambudī-
patale āhiṇḍanto mayā pucchitaṁ pañhaṁ kathetuṁ samatthaṁ
alabhitvā tava santikaṁ³ āgato ’mhīti“ vutte „sakala-Jam- 10
budīpe kira avinicchito pañho, mama santikaṁ āgato, ahaṁ
ñāṇena mahallako“ ti hiriottappaṁ paṭilabhitvā hatthagataṁ
paṁsum chaḍḍetvā khandhato sāṭakaṁ ādāya nivāsetvā „puc-
cha brāhmaṇa, Buddhalīlāya te kathessāmīti“ sabbaññū pavā-
raṇaṁ pavāresi. Tato brāhmaṇo 15

34. Rañño ’haṁ pahito dūto Koravyassa yasassino,
‘atthaṁ dhammaṁ ca pucchassu’ icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṁ tvaṁ atthaṁ ca dhammaṁ ca
Sambhav’ akkhāhi pucchito ti 171.

gāthāya pañhaṁ pucchi. 20

Tass’ attho Sambhavapaṇḍitassa gaganamajjhe punṇa-
cando viya pākato ahosi. Atha naṁ „tena hi suṇāhīti“ vatvā
dhammayāgapañhaṁ vissajjento

35. Taggha⁴ te aham akkhissaṁ yathāpi kusalo tathā,
rājā ca kho naṁ⁵ jānāti yadi kāhati vā na vā ti g. ā. 172. 25

Tassa antaravīthiyaṁ ṭhatvā madhurassarena⁶ dhammaṁ
desentassa saddo dvādasayojanikaṁ sakala-Bārāṇasinagaraṁ⁷
avatthari⁸, atha rājā⁹ uparājādayo ca sabbe sannipatiṁsu, M.
mahājanamajjhe¹⁰ dhammadesanaṁ paṭṭhapesi.

¹ Bā adds kaṇṭhe. ² Cks -ppakā. ³ Bā -ke. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bā taṁ. ⁶ Bā -rena
sarena. ⁷ Bā -lambārā-. ⁸ Bā atthari. ⁹ Bā adds ca. ¹⁰ Bā -nassamajjhe.

Tattha tagghā 'ti ekamsavacanāṃ, yathāpi kusalo ti yathā atikusalo sabbaññū Buddhō ācikkhati tathā ekamsen' eva aham akkhissan ti attho, rājā ca kho nan¹ ti aham etam² pañham yathā tumhākaṃ rājā jānitum sakkoti tathā kathessāmi, tato uttarim rājā evaṃ taṃ jānāti yadi karissati vā na vā
 5 karissati, karontassa hi vā akarontassa vā tass' eva naṃ² bhavissati mayham pana doso n' atthīti dīpeti.

Evam imāya gāthāya pañhakathanāṃ paṭijānitvā idāni dhammayāgapañham kathento

36. Ajja suve ti samseyya raññā puṭṭho Sucīrata
 10 mā katvā avasī rājā atthe jāte Yudhiṭṭhilo. 173.
 37. Ajjhattaṃ ñeva samseyya raññā puṭṭho Sucīrata,
 kummaggaṃ na niveseyya³ yathā mūlho acetaso. 174.
 38. Attānaṃ⁴ nātivatteyya, adhammaṃ na samācare,
 atitthe na-ppātareyya⁵, anatthe na yuto⁶ siyā. 175.
 15 39. Yo ca etāni ṭhānāni kattuṃ jānāti khattiyo
 sadā⁷ so vaḍḍhate rājā sukkapakkhe va candimā. 176.
 40. Ñātīnaṃ ca piyo hoti mittesu ca virocati,
 kāyassa bhedaṃ sappañño saggaṃ so upapajjatīti āha. 177.

Tattha samseyyā 'ti katheyya, i. v. h.: tāta Sucīrata sace tumhākaṃ
 20 raññā ajja dānaṃ dema sīlaṃ rakkhāma uposathakammaṃ karomā⁸ 'ti koci
 puṭṭho mahārāja ajja tāva paṇaṃ hanāma⁹ kāme paribhuñjāma suraṃ pipāma¹⁰
 kusalaṃ pana¹¹ karissāma sve ti rañño samseyya¹² tassa atimahantassāpi
 amaccassa vacanaṃ katvā tumhākaṃ rājā Yudhiṭṭhilagotto tathārūpe atthe jāte
 taṃ divasaṃ pamādena vītināmento mā avasī tassa vacanaṃ akatvā uppannaṃ
 25 kusalacittaṃ aparihāpetvā kusalapatisaṃyuttaṃ kammaṃ karotu yeva idam assa
 katheyyāsīti, evaṃ M. imāya gāthāya 'ajj' eva kiccaṃ ātappaṃ ko jaññā mara-
 ṇaṃ suve' ti Bhaddekarattasuttaṃ c' eva 'appamādo amatapadaṃ pamādo mac-
 cuno padan' ti Appamādoṇādaṃ ca kathesi, ajjhattaṃ yevā 'ti tāta Sucīrata
 Sambhavapaṇḍito tayā dhammayāgapañhe pucchite kiṃ kathesīti raññā¹³ puṭṭho
 30 samāno tumhākaṃ rañño¹³ ajjhattaṃ eva samseyya niyakajjhattasamkhātaṃ¹⁴
 khandhapañcakaṃ hutvā abhāvatāya¹⁵ aniccaṃ ti katheyyāsi, ettāvatā M. 'sabbe
 samkhārā aniccā ti yadā paññāya passati' 'aniccā vata samkhārā uppādavaya-
 dhammino' ti evaṃ pi bhāsitaṃ aniccataṃ kathesi, kummaggaṃ ti brāhmaṇa

¹ Bā tan. ² Bā taṃ. ³ Bā niseveyya. ⁴ ajja suve - - - attānaṃ wanting in Cs

⁵ Bā pahāreyya. ⁶ Bā yutto. ⁷ Cks satam. ⁸ Cks karissāmā. ⁹ Bā pākema.

¹⁰ Cs Bā pivā-. ¹¹ Cs patata corr. to pana, Ck pana na. ¹² Bā add ka-
 theyya. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Ck niyakajjhattasamkhāta, Cs tikajjhata-, Bā niyyakajha.

¹⁵ Bā abhāvato.

yathā mūlho acetano andhabālaputhujjano dvāsattḥiditṭhigatasamkhātāṃ kum-
 maggaṃ sevati etaṃ tava rājā taṃ na seveyya niyyānikaṃ dasakusalakamma-
 pathamaggaṃ eva sevātū 'ti evaṃ assa vadeyyāsīti, attānaṃ ti imaṃ sugatiyaṃ
 tṭhitāṃ¹ attabhāvaṃ nātivatteyya, yena kammena tisso kusalasampattiyo sabba-
 kāmamagge² atikkamitvā apāye nibbattati taṃ³ kammaṃ na kareyyā 'ti attho, 5
 adhammaṃ ti tividhaduccaritasamkhātāṃ adhammaṃ na samācareyya, atitthe
 ti dvāsattḥisamkhāte atitthe nappatāreyya⁴, na otāreyyā 'ti pi pāṭho, attano
 ditṭhānugatiṃ āpajjantaṃ janaṃ na otāreyya, anattthe 'ti akāraṇe⁵, yuto⁶
 ti yuttapayutto na siyā, brāhmaṇa yadi te rājā dhammayāgapaṇhe vattitu-
 kāmo imasmiṃ ovāde vattatū 'ti tassa katheyyāsīti ayam ettha adhippāyo, 10
 sadā ti satataṃ, i. v. h.: yo khattiyo etāni kāraṇāni kātum jānāti so rājā
 sukkapakke⁷ cando viya sadā vaḍḍhati, virocatīti⁸ mittāmaccamajjhe attano
 sīlācāraṇāṇādiguṇehi⁹ sobhati virocatīti.

Evaṃ M. gaganatale candaṃ utṭhāpento viya Buddhalī-
 hāya brāhmaṇassa paṇhe¹⁰ kathesi. Mahājano nadanto selento¹¹ 15
 appoṭhento sādhu-kārasahassāni adāsi celukkhepe ca aṅguli-
 poṭhe ca pavattesi, hatthapilandhanādīni khipi, evaṃ khitta-
 dhanam koṭimattaṃ ahosi. Rājāpi 'ssa tuṭṭho mahantaṃ yasaṃ
 adāsi. Sucīrato pi nikkhasahassena pūjetvā¹² suvaṇṇapaṭṭe
 jātihiṅgulakena paṇhe¹³ vissajjanaṃ likhitvā Indapattanagaraṃ 20
 gantvā raṇṇo dhammayāgapaṇhaṃ kathesi. Rājā tasmiṃ
 dhamme vattitvā saggapadaṃ¹⁴ pūresi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahāpaṇho yevā“
 'ti vatvā j. s.: „Tadā Dhanañjaya-rājā Anando ahosi, Sucīrato Anu-
 ruddho¹⁵, Vidhuro Kassapo¹⁵, Bhadrakāro Moggallāno¹⁵, Sañjaya- 25
 māṇavo Sāriputto¹⁵, Sambhavapaṇḍito aham evā“ 'ti. Sambhava-
 jātakaṃ.

6. Mahākapijātaka.

Bārāṇassaṃ¹⁶ ahū rājā ti. Idam S. Veluvane v. Deva-
 dattassa silāpavijjanaṃ ā. k. Tena hi dhanuggahe payojetvā aparā- 30

¹ Cks -yatṭhitam. ² Cks -kāmagge, Bđ -kāmasagge. ³ Ck sam, Cs yaṃ. ⁴ Bđ
 nappakāreyya. ⁵ Bđ -ṇena. ⁶ all three MSS. yutto. ⁷ Ck adds va. ⁸ Ck
 -cati. ⁹ Bđ -dīhigu- ¹⁰ Bđs -am. ¹¹ Bđ omits se-. ¹² Bđ pūjam katvā.
¹³ Bđ -am. ¹⁴ Bđ -pūram. ¹⁵ Bđ adds ahosi. ¹⁶ Bđ -syam.

bhāge silāya paviddhāya¹ bhikkhūhi Devadattassa avanṇe kathite S.
„na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayham silam² pa-
vijjhi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Kāsigāmake³ eko kassakabrāhmaṇo khet-
5 tam kasitvā goṇe vissajjetvā kuddālakammaṃ kātum ārabhi.
Goṇā ekasmiṃ gacche paṇṇāni⁴ khādantā anukkamena aṭaviṃ
pavisitvā palāyimsu. So velam sallakkhetvā kuddālam ṭha-
petvā goṇe olokento adisvā domanassappatto te pariyesanto
aṭaviṃ⁵ pavisitvā āhiṇḍanto anto⁶ Himavantam pāvisi, so tattha
10 disāmūlho⁷ sattāham nirāhāro vicaranto ekaṃ tiṇḍukarukkham
disvā abhiruyha phalāni khādanto⁸ parigalitvā⁹ saṭṭhihatthe
narakapapāte pati, tatr' assa dasadivasā vītivattā. Tadā Bo.
kapiyoniyam nibbattitvā phalāphalāni khādanto tam purisaṃ
disvā silāya yoggaṃ¹⁰ katvā tam purisaṃ uddhari. So tassa
15 niddāyantassa silāya matthakam padālesi¹¹. M. tassa tam
kammaṃ ṇatvā uppatitvā sākḥāya nisīditvā „bho purisa, tvaṃ
bhūmiyaṃ¹² gaccha, ahaṃ sākḥaggena tuyham maggaṃ ācik-
khanto gamissāmīti“ tam purisaṃ araṇṇato nīharitvā magge
ṭhapetvā pabbatapādam eva pāvisi. So¹³ puriso M-e aparaj-
20 jhitvā kuṭṭhī¹⁴ hutvā diṭṭhadhamme yeva manussapeto ahosi,
so sattavassāni dukkhapīlito vicaranto Bārāṇasiyaṃ Migā-
ciraṃ¹⁵ uyyānam pavisitvā pākārantare kadalipaṇṇam attharitvā
vedanāmatto¹⁶ nipajji. Tadā Bārāṇasirājā uyyānam gantvā
tattha vicaranto tam disvā „ko si tvaṃ, kiṃ vā katvā imaṃ
25 dukkham patto“ ti pucchi. So pi 'ssa sabbam vitthārato
ācikkhi.

Tam attham pakāsento S. āha:

1. Bārāṇassaṃ¹⁷ ahū rājā Kāsīnam raṭṭhavaḍḍhano,
mittāmaccaparibbūlho agamāsi Migāciraṃ¹⁵. 178.

¹ Bā -vijhāya-. ² Ck Bā sī-. ³ Bā -gāme. ⁴ Bā tiṇāni. ⁵ Bā anto aṭavi. ⁶ Bā omits anto. ⁷ Bā adds hutvā. ⁸ Bā tiṇḍukarukkato. ⁹ Bā -li-. ¹⁰ Ck bhoggaṃ. ¹¹ Cks pā-. ¹² Bā -yā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Ck tuṭṭhi. ¹⁵ so Cks; Bā migājinaṃ. ¹⁶ Bā -patto. ¹⁷ Bā -ṇasyaṃ.

2. Tattha brāhmaṇam addakkhi setaṃ citraṃ kilāsinam
viddhastaṃ kuviḷāraṃ¹ va kisaṃ dhamanisanthataṃ. 179.
3. Paramakāruṇṇataṃ pattam disvā kicchagataṃ naraṃ
avaca² vyamhito³ rājā: yakkhānaṃ katamo nu si, 180.
4. Hatthapādā ca te setā, tato setataro⁴ siro, 5
gattaṃ kammāsavaṇṇan te, kilāsabahulo c' asi, 181.
5. Vaṭṭhanāvalisaṃkāsa⁵ piṭṭhi te ninnatunnatā,
kāḷā pabbā⁶ ca te aṅgā, nāṇṇaṃ⁷ passāmi edisaṃ, 182.
6. Ugghaṭṭapādo⁸ tasito kiso dhamanisanthato
chāto ātattarūpo⁹ si, kuto nu tvaṃ¹⁰ agacchasi¹¹, 183. 10
7. Duddasī appakāro si dubbhaṇṇo bhīmadassano¹²,
janetti yāpi te mātā na taṃ iccheyya passitum, 184.
8. Kiṃ kammam akarā¹³ pubbe, kaṃ avajjhaṃ aghāṭayi¹⁴,
kibbisam yaṃ karitvāna idaṃ dukkhaṃ upāgamāti. 185.

Tattha Bārāṇassaṃ¹⁵ ti Bārāṇasiyaṃ, mittāmaccaparibbūḷho ti 15
mittehi ca daḥhabhattībi amaccehi parivuto, Migāciraṃ¹⁶ ti evannāmakam
uyyānaṃ, setaṃ ti setakuṭṭhena setaṃ kabarakuṭṭhena citraṃ¹⁷ pabhinnena
kaṇḍūyanakilāsakuṭṭhena¹⁸ kilāsinam vedanāmatthaṃ¹⁹ kadalipaṇṇe nipannaṃ²⁰
addasa, viddhastam kuviḷāraṃ vā 'ti vaṇamukhehi patantena²¹ mānsena
viddhastam supupphitakuviḷārasadisam²², kisaṃ ti ekaccesu padasesu atṭhi- 20
cammamattasarīraṃ²³ sirajālasantharam²⁴, vyamhito²⁵ ti bhīto vimhaya-
puṇṇo²⁶ vā, yakkhānaṃ ti yakkhānaṃ antare tvaṃ katarayakkho nāmā 'ti,
vaṭṭhanāvalisaṃkāsa²⁷ ti piṭṭhikaṭṭhāne²⁸ āvupitvā thāpitā vaṭṭhanāvali-
sadisā²⁹, aṅgā ti kāḷapabbavallisadisāni³⁰ te aṅgāni, nāṇṇaṃ ti aṇṇam purisaṃ
ca³¹ edisaṃ na passāmi, ugghaṭṭapādo⁸ ti rajokiṇṇapādo, ātattarūpo³² 25
ti sukkhasarīro, duddasīti dukkheṇa passitabbo, appakāro sīti sarīrappa-
kārahito, dussanṭhāno sīti attho, kiṃ kammam akaraṃ³³ ti ito pubbe kiṃ
kammam akara³⁴, akāsīti attho, kibbisam³⁵ ti dāruṇakammam.

Tatoparam brāhmaṇo āha:

9. Taggha te aham akkhissam yathāpi kusalo tathā, 30
saccavādim hi³⁴ lokasmim pasamsant' idha paṇḍitā. 186.

¹ Bā ko-. ² Ck avaṇca. ³ Bā byamitto. ⁴ Bā s -raṃ. ⁵ so Ck; Cs vaṭṭhatā-
vali-, Bā vaṭṭanā-, Bā vaḍḍhana-. ⁶ Bā kālapubbā. ⁷ Bā nāṇṇam. ⁸ Bā ug-
ghaṭṭha-. ⁹ Ck ātattha-, Bā s āditta-. ¹⁰ Ck Bā tvam. ¹¹ Bā kuto si kattha
gacchasi. ¹² Ck hima-, Bā bhimm-. ¹³ Bā -raṃ. ¹⁴ Ck -si, Bā aghāṭayi. ¹⁵
Bā -syam. ¹⁶ Bā s migājinaṃ. ¹⁷ Bā vici-. ¹⁸ Bā kaṇḍupharanaki-. ¹⁹ Bā -nap-
pattam. ²⁰ Cs tipa-, Bā nippa-. ²¹ Bā s paggharan-. ²² Bā puppitam ko-. ²³
Cs Bā -mattam-. ²⁴ Ck -santhavam, Cs -santhavam corr. to -santhataṃ, Bā
sīrajālasaṇataṃ. ²⁵ Bā by-. ²⁶ Bā vimhayamāpanno. ²⁷ so Ck; Cs vaṇṭhatāvali-,
Bā vaṭṭanāvali-. ²⁸ Bā piṭṭhikaṇḍukathāne. ²⁹ Ck kāḷavalli-, Cs kāḷapavalli-.
³⁰ Bā -sam, omitting ca-. ³¹ Bā atitta-, Bā s āditta-. ³² so all three MSS. for
-rā? ³³ Bā -raṃ. ³⁴ Ck -dimhi, Bā -dī hi.

10. Eko caram gogaveso mūlho¹ accasarim vane
araññe iriṇe² vane³ nānakuñjarasevite. 187.
11. Vālamigānucarite vippanattho 'smi kānane,
acarim tattha sattāham khuppiāsāsamappito. 188.
- 5 12. Tattha tindukam addakkhim visamatthabubhukkhito
papātam abhilambantam sampannaphaladhārinam. 189.
13. Vātasītāni bhakkhesim, tāni rucimsu me bhusam,
atitto⁴ rukkham āruhim⁵, 'tattha hessāmi āsito'. 190.
14. Ekam me bhakkhitam āsi dutiyam abhipatthitam,
10 tato sā bhañjatha⁶ sākha chinnā pharasunā viya. 191.
15. So 'ham sahā va sākhaḥhi uddhapādo⁷ avamsiro
appatiṭṭhe anālambe giriduggasmi pāpatam. 192.
16. Yasmā ca vāri gambhīram tasmā na samabhajjisam⁸,
tattha sesim nirānando anūnā dasa rattiyo. 193.
- 15 17. Ath' ettha kapi-m-āgañchi⁹ gonaṅgulo¹⁰ darīcaro
sākha [hi] sākham vicaranto¹¹ khādamāno dumapphalam,
so mam disvā kisaṃ paṇḍum kāruñnam akaram¹² mayi: 194.
18. Ambho ko nāma so ettha evam dukkhenā attito,
manusso amanusso vā attānam me pavedaya. 195.
- 20 19. Tass' añjalim paṇāmetvā idam vacanam abravim:
manusso 'ham vasam patto, sā me n' atthi ito gati,
tam vo¹³ vadāmi: bhaddam vo¹³, tvañ ca me saraṇam bhava¹⁴. 196.
20. Garusilam¹⁵ gahetvāna vicari pabbate kapi,
silāya yoggam katvāna nisabho etad abravi: 197.
- 25 21. Ehi me piṭṭhim āruyha gīvam gaṇhāhi bāhuhi¹⁶,
ahan tam uddharissāmi giriduggato vegasā. 198.
22. Tassa tam vacanam sutvā vānarindassa sirīmato
piṭṭhim āruyha dhīrassa gīvam bāhāhi aggahim. 199.
23. So mam tato samuṭṭhāsi tejasī¹⁷ balavā kapi
30 vihañnamāno kicchena giriduggato vegasā. 200.
24. Uddharitvāna mam santo nisabho etad abravi:
imgha mam samma rakkhassu, passupissam¹⁸ muhuttakam¹⁹. 201.

¹ Ck -e, Cs -a. ² Cks iriṇe, Bā iriṇe. ³ Ck vicīṇe, Cs vicīṇe. ⁴ Bā atīto.
⁵ Bā āruyhi. ⁶ Cks bhajjitā. ⁷ Bā uddham-. ⁸ Bā sampapajjiyam. ⁹ Ck
gañji, Bā gacchi. ¹⁰ Bā -guttho. ¹¹ so all three MSS. ¹² so all three MSS.
for -rā? ¹³ Bā te. ¹⁴ Ck -vam, Cs -ve. ¹⁵ Ck Bā silam. ¹⁶ Cks -hāhi. ¹⁷
Ck terasī, Bā tejasi. ¹⁸ Cks passa-, Bā pasu-. ¹⁹ Bā -tti.

25. Sīhavyagghā¹ ca dīpī² ca acchako kataracchayo
te maṃ pamattaṃ himseyyuṃ, te tvaṃ disvāna³ vāraya. 202.
26. Evam me paritātūna⁴ passupi so muhuttakaṃ;
tadāhaṃ pāpikaṃ diṭṭhiṃ paṭilacchiṃ ayoniso: 203.
27. Bhakkho ayaṃ manussānaṃ yathā c' aññe vane migā,
yan nūn' imaṃ vadhivāna chāto khādeyya vānaraṃ. 204. 5
28. Āsita⁵ ca gamissāmi maṃsam ādāya sambalaṃ,
kantāraṃ nittharissāmi, pātheyyam me bhavissati. 205.
29. Tato silaṃ⁶ gahetvāna matthakaṃ sannitālayiṃ⁷,
mama hatthakilantassa⁸ pahāro dubbalo ahu. 206. 10
30. So ca vegen' udappatto⁹ kapi ruhiraṃmakkhito
assupunṇehi nettehi rodanto maṃ udikkhati: 207.
31. Māyyo¹⁰ maṃ kari¹¹, bhaddan te, tvaṃ ca nāma¹² edisaṃ kari,
tvaṃ ca kho nāma dīghāyu¹² aññaṃ¹³ vāretuṃ arahasi. 208.
32. Aho vata re purisa tāva dukkarakāraka¹⁴
edisā visamā duggā papātā uddhaṭo¹⁵ mayā. 209. 15
33. Anīto¹⁶ paralokā va dubbheyyaṃ¹⁷ maṃ amaññatha,
taṃ tena¹⁸ pāpadhammena¹⁹ pāpaṃ pāpena cintitaṃ. 210.
34. Mā²⁰ h' eva tvaṃ adhammaṭṭha vedanaṃ kaṭukaṃ phusi,
mā h' eva pāpaṃ kammantaṃ phalaṃ veluṃ va taṃ²¹ vadhī. 211. 20
35. Tayi me n' atthi vissāso, pāpadhammaṃ amaññatha²²,
ehi me piṭṭhito gaccha dissamāno va santike. 212.
36. Mutto si hatthā vālānaṃ²³, patto si mānusiṃ padaṃ,
esa maggo adhammaṭṭha, tena gaccha²⁴ yathāsukhaṃ. 213.
37. Idaṃ vatvā giricaro rahade²⁵ pakkhalya matthakaṃ
assūni sampamajjitvā tato pabbatam āruhi. 214. 25
38. So 'haṃ tenābhisatto²⁶ 'smi pariḷāhena aṭṭito²⁷,
ḍayhamānena gattena vāriṃ²⁸ pātum upāgamim. 215.
39. Agginā viya santatto rahado ruhiraṃmakkhito
pubbalohitasamkāso sabbo²⁹ me samapajjatha³⁰. 216. 30

¹ Bā sīhā byagghā. ² all three MSS. -i. ³ Bā -ni. ⁴ Ck -tetuna, Cs -tātūna? Bā -ttātūna. ⁵ Ck āsino, Cs āsita? Bā asito. ⁶ all three MSS. sī-. ⁷ Cs -layiṃ, Bā -layi. ⁸ Cs bhatta-, Bā -gatta-, Bā -gattam-. ⁹ Bā -naduppatto. ¹⁰ Ck māyye. ¹¹ Cks omit kari. ¹² Bā dīghāyu. ¹³ Bā -e. ¹⁴ Ck -kā, Bā -rikaṃ. ¹⁵ Bā -to. ¹⁶ Ck ānito, Bā anito. ¹⁷ Cks dumbheyya. ¹⁸ Cks tetam. ¹⁹ Bā -kammena. ²⁰ Cks me. ²¹ Cks va kaṃ. ²² Cks asaññata. ²³ Ck vālā-. ²⁴ Ck -e. ²⁵ Bā ruhiraṃ. ²⁶ Cks tenābhisatto, Bā tenābhisitto. ²⁷ Ck aṭṭhi-, Bā aṇḍito. ²⁸ Bā -i. ²⁹ Cks -e. ³⁰ all three MSS. sammap-.

40. Yāvanto udabindūni kāyasmim nipatiṃsu me
tāvanto gaṇḍū¹ jāyetha addhabeluvasādisā². 217.
41. Pabhinna pagghariṃsu me³ kuṇapā pubbalohitā,
yena yen' eva⁴ gacchāmi gāmesu nigamesu ca 218.
- 5 42. Daṇḍahatthā nivārenti itthiyo purisā ca maṃ:
okkitā⁵ pūtigandhena māssu orena-m-āgamā⁶. 219.
43. Etādisaṃ idaṃ dukkhaṃ sattavassāni dāni me
anubhomi sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 220.
44. Taṃ vo vadami bhaddaṃ vo yāvant' ettha samāgatā: (Dhp. v. 337.)
10 māssu mittānaṃ dubbhittho⁷, mittadubbho⁸ hi pāpako. 221.
45. Kuṭṭhī kilāsī bhavati yo mittānaṃ idha⁹ dubbhati,
kāyassa bhedaṃ mittaddu¹⁰ mirayaṃ [so] upapajjatīti. 222.

Tattha kusalo ti yathā cheko kusalo katheti¹¹ tathā¹² kathessāmi, go-
gaveso ti natthagone¹³ gavesanto, accasarin ti manussapathaṃ atikkamītvā
15 Himavantaṃ pāvisim, araṇṇe ti arājake¹⁴ suṇṇe, īriṇe¹⁵ ti sukkhakantāre,
vicine¹⁶ ti vivitte¹⁷, vippanattho ti maggamūlho, bubhukkhito ti sañ-
jātabubhukkho chātajjhatto, papātamabhiḥ lambantaṃ ti papātaabhimukhaṃ¹⁸
olambantaṃ, sampannaphaladhārin ti madhuraphaladhāriṇaṃ, vātasītānīti
paṭhamam tāva vātapatitāni khādīm¹⁹, tattha²⁰ hessāmīti tasmiṃ rukke
20 subito bhavissāmīti ārūlho 'mhi, tato sā²¹ ti tassa abhipatthitassa atthāya
hatthe pasārite sā mayā abhirūlhasākhā²² pharasunā chinnā viya abhañjatha²³,
anālambe ti ālambitatthānarabite²⁴, giriduggasmin ti girivisame, sesin
ti sayito 'mhi, kapimāgañchīti²⁵ kapi āgacchi²⁶, gonaṅgulo²⁷ ti gunnaṃ²⁸
naṅgutthasadisanaṅguttho, gonaṅguttho²⁹ ti pi pātho, gonaṅgulīti pi paṭhanti,
25 akaraṃ mayīti akari mayi, ambho ti maharāja so kapi rājā tasmiṃ Nara-
kapapāte³⁰ mama udakapothanasaddaṃ sutvā maṃ ambho ti ālapitvā ko
nāma³¹ so ti pucchi, vasappatto ti vyasanaṃ patto³², papātassa vasam
patto³³ ti attho, bhaddaṃ³⁴ vo³⁵ ti tasmā tumhe vadāmi: bhaddaṃ tum-
hākaṃ hotu, garusilaṃ ti maharāja so kapi rājā mayā evaṃ vutte mā bhāyīti
30 maṃ assāsetvā paṭhamam tāva garuṃ silaṃ³⁶ gahetvā yoggaṃ karonto pabbate

¹ Bds gaṇḍu, Cks anu. ² Bd adha-. ³ Cks omit me. ⁴ Bd yena ca. ⁵ Ck
osakkhitā, Cs osakkitā. ⁶ Ck oṇemāgamaṃ, Cs oreṇa-, Bd orena āmāha. ⁷ Bd
dubbi-. ⁸ Cks -dubho. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bd -dubbi. ¹¹ Bd -si. ¹² Bds
add vo. ¹³ Bds natthe-. ¹⁴ Bd araṇṇe ti rājake, Cks āraṇṇake ti arājake. ¹⁵
Ck irino, Cs irine, Bds iriṇe. ¹⁶ so Cs; Ck -ṇe, Bd vivane. ¹⁷ Cks vicitte.
¹⁸ Bd -tābhi-. ¹⁹ Bd omits khā-. ²⁰ Cks omit tattha. ²¹ Bds sākha. ²² Bd
-hā sākha. ²³ Ck abhijja, Cs abhijjatha, Bd abhañcatha-. ²⁴ Bds ālambitabba-.
²⁵ Ck -gacchiti, Cs -gañjīti? Bd -gacchiti. ²⁶ Ck āgacchi, Cs āgañji? ²⁷ Bd
gonaṅguttho. ²⁸ Ck gunnā, Cs gunṇa. ²⁹ Bd omits go-. ³⁰ Bd -ke-. ³¹ Cks
-mo. ³² Cks panno. ³³ Bd omits va. ³⁴ Cks bhaddaṃ. ³⁵ Bds bhaddante.
³⁶ Ck Bd sī-.

vicari, nisabho ti purisanisabho uttamavānarindo papātata¹ thatvā maṃ
 etad² abravi, bāhuhīti³ dvīhi bāhāhi mama gīvaṃ sugahitaṃ gaṇhi⁴, vegasā
 ti vegena, sirīmato ti paññāvantassa, aggahin, ti saṭṭhihattham Narakapa-
 pātā⁵ vātavegena otarivā⁶ udakapiṭṭhe tṭhassa ahaṃ vegena piṭṭhiṃ abhirū-
 hitvā ubhohi bāhāhi gīvaṃ aggahesiṃ, vihaññamāno ti kilanto, kicchena⁵
 'ti dukkhena santo paṇḍito athavā parisanto kilamanto, rakkhassū 'ti ahaṃ
 taṃ uddharanto va⁷ kilanto⁸ muhuttaṃ vissamanto passupissaṃ tasmā maṃ⁹
 rakkhāhīti, yathā c' aññe¹⁰ vane migā ti sīhādīhi¹¹ aññe pi ye imasmim
 thāne¹² vālamigā, pāliyaṃ pana acchako¹³ kataracchayo ti likhanti, pari-
 tātūnan¹⁴ ti mahārāja evaṃ¹⁵ so kapirājā maṃ attano parittānaṃ katvā¹⁰
 muhuttaṃ passupi ayonisomanasikārena, bhakkho ti khādītābbayuttako, āsito
 ti dhāto¹⁶ suhito, sambalan ti pātheyyaṃ, matthakaṃ sannitālayin¹⁷
 ti tassa vānarindassa matthakaṃ paharim¹⁸, sannitālayin¹⁹ ti pi pātho, dub-
 balo ahū 'ti na balavā āsi²⁰ yathādhippāyaṃ na agamāsi, vegena 'ti mayā
 pahaṭapāsānavegena²¹, udappatto²² ti uṭṭhito, māyyo²³ ti tena mittadūbhi-¹⁵
 purisena²⁴ silāya paviddhāya²⁵ mahācammaṃ chijjivā²⁶ olambi, ruhiraṃ pag-
 ghari, M. vedanamatto²⁷ cintesi: imasmim thāne añño²⁸ n' atthi, idaṃ bhayaṃ
 imaṃ²⁹ purisaṃ nissāya uppannaṃ ti so maraṇabhayaabhīto olambantaṃ camma-
 vaṭṭim³⁰ hatthena gahetvā uppatitvā sākhaṃ abhiruyha tena pāpena saddhiṃ
 sallapanto māyyo²³ maṃ ti ādim āha, tattha māyyo²³ maṃ bhaddante ti mā²⁰
 ayyo³¹ maṃ bhaddante ti³² taṃ nivāreti, tvaṃ nāma evaṃ mayā papātā uddhato¹¹
 edisaṃ pharusakammaṃ mayi kari aho te ayuttaṃ katan ti, aho vatā 'ti gara-
 hanto evaṃ āha, tāva dukkarakārakā³³ 'ti mayi aparajjhanena atidukkata-
 kammakāraka, paralokā vā 'ti paralokato viya ānīto, dūbheyyan³⁴ ti dūbbhi-
 tabbaṃ vadhitabbaṃ, vedanaṃ kaṭukan ti evaṃ sante pi tvaṃ adhammatṭha²⁵
 yādisaṃ³⁵ ahaṃ phusaṃ edisaṃ³⁶ vedanaṃ kaṭukaṃ mā phusi, taṃ pāpa-
 kammaṃ phalaṃ veluṃ va taṃ mā vadhīti maṃ mahārāja piyaputtakaṃ viya
 anukampi, atha naṃ ahaṃ etad avocaṃ: ayya mayā kataṃ dosaṃ hadaye³⁷ mā
 kari, mā maṃ asappurisaṃ evarūpe araññe mārāya³⁸, ahaṃ disāmūlho maggaṃ
 na jānāmi, attanā katakammaṃ³⁹ mā⁴⁰ nāsetha, jīvitadānaṃ me detha, araññā³⁰
 nīharitvā manussapathe⁴¹ tṭhapaṭṭhā 'ti evaṃ vutto so mayā saddhiṃ sallapanto
 tayi me n' atthi vissāso ti ādim āha, tattha tayīti ito paṭṭhāya mayhaṃ tayi

¹ Bds pabbatapapāte. ² Bā etam. ³ all three MSS. bāhāhīti. ⁴ Cks -a. ⁵ Bā -te. ⁶ Cks notarivā. ⁷ Bā omits va. ⁸ Bā kilamanto. ⁹ Bs nam. ¹⁰ Cks yo cevaññe. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā vane. ¹³ Cks acchā-. ¹⁴ Ck -tātun, Bā parittānā. ¹⁵ Bā omits e-. ¹⁶ Bā khādito. ¹⁷ Ck -tālayin, Bā -tālayin. ¹⁸ all three MSS. -ri. ¹⁹ Cks -tālayin, Bā -tālan. ²⁰ Bā asi. ²¹ Bā pahita-. ²² Cks udapa-. ²³ Ck māyye. ²⁴ Ck -dubhi-, Cs -dūbhī, Bā -dubbbhi-. ²⁵ Bā pavitthāya. ²⁶ Bā bhijjivā. ²⁷ Bā -ppatto. ²⁸ Bā -e. ²⁹ Bā omits i-. ³⁰ Bds cammabandham. ³¹ Ck Bā -e. ³² Bā omits mā - - ti. ³³ Cks -rikā. ³⁴ Bā dubbh-. ³⁵ Bds adds vedanaṃ. ³⁶ Bā id-. ³⁷ Cks omit dosaṃ hadaye. ³⁸ Bā mā nassa. ³⁹ Bā kataṃ-. ⁴⁰ so all three MSS. for mā maṃ? ⁴¹ Bā -am.

vissāso n' atthi, ehîti bho purisa aham tayā saddhim magge na gamissāmi
 tvaṃ pana ehi mama piṭṭhito avidūre dissamānasarīro va gaccha aham ruk-
 khaggen' eva¹ gamissāmi², mutto sîti atha maṃ so mahārāja araṇṇā nīharitvā
 bho purisa mutto si vālamigānaṃ hatthā³, patto si mānusiṃ padan ti
 5 manussupacāraṃ⁴ āgato si, esa te maggo etena gacchā 'ti āha, giricaro ti
 giricārivānaro, pakkhalyā 'ti dhovivā, tenābhisatto ti so aham mahārāja
 tena vānarena abhisatto pāpakamme paripate⁵ tenābhisatto⁶ 'smîti maññamāno
 evam āha, atṭṭito⁷ ti upadduto, upāgamin ti ekaṃ rahadaṃ upagato 'smi,
 samapajjathā⁸ 'ti jāto evarūpo hutvā upaṭṭhāsi, yāvanto ti yattakāni,
 10 gaṇḍū⁹ jāyethā 'ti gaṇḍā jāyimsu, so kira pipāsāṃ sandhāretum asakkonto
 udakañjalim ukkhipitvā¹⁰ thokaṃ pivitvā sesaṃ sarīre siñci¹¹, ath' assa tāvad
 eva udabindugāṇanāya addhabeluvapakkapamāṇā¹² gaṇḍā utṭhahimsu, tasmā
 evam āha, pabhinna ti te gaṇḍā taṃ divasaṃ eva bhijjitvā kuṇapā¹³ pūti-
 gandhikā hutvā pubbalohitaṃ paggharimsu, yena 'ti yena¹⁴ maggena, okkita¹⁵
 15 ti¹⁶ pūtigandhena okiṇṇā parikkita¹⁷ parivāritā, māssu orena āgamā ti¹⁸
 dutṭhasatta orena māssu āgamā, amhākaṃ santikaṃ mā agamāsi¹⁹, evaṃ vadantā
 nivārenti²⁰ attho, dāni me ti mahārāja tato paṭṭhāya idāni sattavassāni mama
 ettakaṃ kālaṃ sakakammaṃ anubhomi, iti so attano mittadūbbhikammaṃ²¹
 vitthāretvā mahārāja maṃ yeva oloketvā evarūpaṃ kammaṃ na kenaci kattabban
 20 ti vatvā taṃ vo ti ādim āha, tattha taṃ ti tasmā yasmā evarūpaṃ kammaṃ
 evaṃ dukkhavipākaṃ tasmā ti attho, kuṭṭhī kilāsī bhavati yo mittānaṃ idha
 dubbhati kāyassa bhedaṃ mittaddu²² nirayaṃ so upapajjatīti²³ ayaṃ abhisam-
 buddhagāthā, bhikkhave yo idha imasmiṃ²⁴ loke mittānaṃ dubbhati himsati
 so evarūpo hotīti²⁵ attho.

25 Tassāpi purisassa raṇṇā saddhim kathentassa kathentass'
 eva paṭhavi vivaraṃ adāsi, taṃ khaṇaṃ ñeva cavitvā avīcimhi
 nibbatto. Rājā tasmim paṭhaviṃ pavitṭhe uyyānā nikkhamitvā
 nagaraṃ pavitṭho.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayhaṃ
 30 silaṃ²⁶ pavijjhi²⁷ yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mittadūbbhipuriso Deva-
 datto ahosi, kapiṇḍā aham evā“ 'ti. Mahākapijātakaṃ.

¹ Bā -ggeheva. ² Cks hattha. ³ Bā adds patto. ⁴ Bā -to ⁵ Cks tena satto.
⁶ Cks atṭhi-, Bā andi-. ⁷ Cks sammap-. ⁸ Cks andu, Bā gaṇḍu. ⁹ Cks
 udakajalim-, Bā udakañcalikkhipitvā. ¹⁰ Bā -catī. ¹¹ Bā adhabelupakka-. ¹²
 Cks -pa. ¹³ Bā repeats yena. ¹⁴ Ck okkhitā. ¹⁵ Cks add okkita. ¹⁶ Ck
 -kkhata. Cs -kkhita, Bā -kkhitā. ¹⁷ māssu - - ti wanting in Cks. ¹⁸ Bā -siti.
¹⁹ Cks -retīti. ²⁰ Bā attanā dubbhi-. ²¹ Bā -dubbhi. ²² all three MSS.
 uppa-. ²³ Bā omits im-. ²⁴ Cks ahosīti. ²⁵ all three MSS. silaṃ. ²⁶ Bā
 pativijjhi, cfr. Dh. p. 279.

7. Dakarakkhasajātaka.

Sace vo vuyhamānānan ti. Dakarakkhasajātakam. Tam sabbam Mahāummaggajātake āvibhavissati. Dakarakkhasajātakam.

8. Paṇḍarajātaka.

5

Vikiṇṇavācan ti. Idam S. J. v. musāvadam katvā Devadattassa paṭhavipavesanam ā. k. Tadā hi S. bhikkhūhi tassa avanṇe kathite „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Devadatto musāvadam katvā paṭhaviṃ pavittṭho yevā” ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. pañcasatavāṇijā nāvāya samuddam pakkhan- 10
ditvā sattame divase ātīradassaniyāya nāvāya samuddapittṭhe
bhinnāya ṭhapetvā ekam avasesā macchabhaddā¹ ahesum. Eko
pana vātavasena² Karambiyapaṭṭanam nāma pāpuṇi, so sa-
muddato uttaritvā naggabhoggo tasmim paṭṭane³ bhikkhāya
cari. Tam enam manussā „ayam samaṇo apiccho santuttṭho” 15
ti sambhāvetvā sakkāram karimsu. So „laddho me jīviko-
pāyo⁴” ti tesu nivāsanapāpuraṇam⁵ dadantesul⁶ pi na icchi⁷.
Te „n’ atthi ito uttarim appiccho samaṇo” ti bhiyyo bhiyyo
pasīditvā tassa assamapadam katvā tattha nam vāsesum⁸.
So karambiyaacelo⁹ ti paññāyi. Tassa tattha vasantassa 20
mahālābhasakkāro udapādi, eko nāgarājāpi ’ssa supaṇṇarājā
ca upaṭṭhānam āgacchanti, tesu nāgarājā nāmena Paṇḍaro
nāma. Ath’ ekadivasam supaṇṇarājā tassa santikam gantvā
vanditvā ekamantam nisinno evam āha: „bhante ambhākam
ñātakā nāge gaṇhantā bahu vinassanti, etesam nāgānam 25
gaṇhananiyāmam¹⁰ mayam na jānāma, guyhakāraṇam¹¹ kira
nesam atthi, sakkheyyātha¹² nu kho tumhe ete piyāyamānā¹³

¹ Bds macchakacchapabhakkhā. ² Bd -vegana. ³ Bd adds neva. ⁴ Bd -topāyo.
⁵ Bd -pārappanam. ⁶ Bd dentesu; ahesum eko - - - tesu wanting in Ck. ⁷
Bd icchati. ⁸ Bd vāsāpesum. ⁹ Bd -biyam acelo, Cks -biyavelo. ¹⁰ Bd -tani-
yāmam. ¹¹ Cks guyham-. ¹² Bds sakkheyyātha. ¹³ Bd piyamānā.

viya taṃ kāraṇaṃ pucchitun¹ ti. So „sādhū“ ’ti sampat-
 ticchitvā supaṇṇarāje vanditvā pakkante¹ nāgarājassa āgata-
 kāle vanditvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ pucchi: „nāgarāja su-
 paṇṇā kira tumhe gaṇhantā bahu vinassanti, tumhe gaṇhantā
 5 kathaṃ gaṇhitum sakkontīti“. „Bhante, idaṃ amhākaṃ
 guyhaṃ² rahassaṃ, mayā imaṃ kathentena ñātisaṃghassa mara-
 ṇaṃ ābhataṃ³ hotīti“. „Kiṃ pana tvaṃ āvuso ‘ayaṃ⁴
 aññassa kathessatīti⁵ evaṃsaññī hosi⁶, nāhaṃ aññassa⁷
 kathessāmi, attanā⁸ pana jānitukāmatāya pucchāmi⁹, tvaṃ
 10 mayhaṃ saddahitvā nibbhayo hutvā kathehīti“. Nāgarājā
 „kathemi bhante“ ti vanditvā pakkāmi. Punadivasam¹⁰ pi
 pucchi, tadāpi ’ssa na kathesi. Atha naṃ tatiyadivase
 āgantvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ „ajja tatiyo divaso, mama
 pucchantassa kimatthaṃ na kathesi“. „Tumhe aññassa
 15 ācikkhissathā ’ti bhayena bhante“ ti. „Kassaci na kathessāmi,
 nibbhayo kathehīti“. „Tena hi bhante aññassa mā katha-
 yitthā“ ’ti paṭiññaṃ gahetvā „bhante mayaṃ mahante mahante
 pāsāṇe gilitvā bhāriyā hutvā nipajjitvā supaṇṇānaṃ āgamana-
 kāle mukhaṃ nibbāhetvā dante vivaritvā supaṇṇe ḍasitum
 20 gacchāma¹¹, te āgantvā amhākaṃ sīsaṃ gaṇhanti, tesāṃ
 amhe garubhāre hutvā nipanne uddharitum vayamantānaṃ¹²
 ñeva udakaṃ ottharati, te anto udake yeva maranti, iminā
 kāraṇena bahū supaṇṇā vinassanti, tesāṃ amhe gaṇhantānaṃ
 kiṃ sīsenā gahitena, bālā naṅguṭṭhe¹³ gahetvā amhe heṭṭhā-
 25 sīsake¹⁴ katvā gahitagocaraṃ¹⁵ mukhena chaddāpetvā la-
 huke katvā gantum¹⁶ sakkontīti“. Iti so attano rahassa-
 kāraṇaṃ tassa dussīlassa kathesi. Atha tasmim pakkante
 supaṇṇarājā āgantvā karambiyaacelakaṃ¹⁷ vanditvā „kiṃ
 bhante pucchitaṃ te nāgarājassa guyhakāraṇaṃ¹⁸ ti āha. So

¹ Ck pakkhante. ² Bđ guyha. ³ Bđ ahataṃ, Cks āvāṭaṃ. ⁴ Bds ahaṃ. ⁵
 Bđ kathissāmi, Bs kathissanti. ⁶ Bds ahosīti. ⁷ Bđ aññaṃ. ⁸ Bđ -no. ⁹
 Cks pucchi. ¹⁰ Bđ -se. ¹¹ Bđ icchāma. ¹² Bđ vāyamāna. ¹³ Bđ -ena. ¹⁴
 Bđ sīse. ¹⁵ Ck -ti, Bđ gahitaṃ. ¹⁶ Cks add na. ¹⁷ Bđ -laṃ. ¹⁸ Cks guyhaṃ-.

„āma āvuso¹“ ti vatvā sabbaṃ tena kathitaniyāmen’ eva
kathesi. Tam sutvā supaṇṇo „nāgarājena ayuttaṃ kataṃ²,
ñātinaṃ nāma nassananiyāmo parassa na³ kathetabbo, hotu
ajja mayā supaṇṇavātaṃ⁴ katvā paṭhamam eva⁵ eva gahe-
tum vaṭṭatīti“ so supaṇṇavātaṃ katvā Paṇḍaranāgarājānaṃ 5
naṅguṭṭhe⁶ gahetvā heṭṭhāsīsakam⁷ katvā gahitagocaram⁸
chaddāpetvā uppatitvā ākāsam pakkhandi. Paṇḍarako⁹ ākāse
heṭṭhāsīsakam olambanto „mayā va¹⁰ mama dukkham ābha-
tan“ ti paridevanto āha

1. Vikiṇṇavācam anigūḷhamantaṃ¹¹ 10
asaññataṃ aparicakkhitāraṃ¹²
bhayaṃ tam anveti¹³ sayam abodham¹⁴
nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 223.
2. Yo guyhamantaṃ parirakkhaneyyam¹⁵
mohā naro saṃsati bhāsamāno¹⁶ 15
taṃ bhinnamantaṃ bhayaṃ¹⁷ anveti khippaṃ
nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 224.
3. Nānumitto garuṃ¹⁸ atthaṃ guyhaṃ vedetum arahati
sumitto ca asambuddhaṃ sambuddhaṃ vā¹⁹ anattavā. 225.
4. Vissāsam āpajjim²⁰ ahaṃ: acelo 20
samaṇo ayaṃ sammato bhāvitatto,
tassāham akkhiṃ vivariṃ guyhaṃ atthaṃ²¹,
ātītamatto kapaṇo²² rudāmi. 226.
5. Tassāham paramaṃ brahme guyhaṃ²³
vācam h’ imaṃ nāsakkhi saṃyametuṃ, 25
tappakkhato hi bhayaṃ āgataṃ mama,
atītamatto kapaṇo²² rudāmi, 227.

¹ Bā kāraṇanti āmāvuso. ² Bā ak-. ³ Bā omits na. ⁴ Bā -vākaṃ. ⁵ Bā etam. ⁶ ti vatvā - - - naṅguṭṭhe wanting in Ck. ⁷ Bā sīsam. ⁸ Ck -te-. ⁹ Ck -ra, Bā -ro. ¹⁰ Bā omits va. ¹¹ Bā -guyha-. ¹² Bā aparirakkhi-. ¹³ Cks anve. ¹⁴ Ck akkho-, Cs akho-. ¹⁵ Bā -rakkheyyam. ¹⁶ Bā hā-. ¹⁷ so all three MSS. for bhay? ¹⁸ Bā guru. ¹⁹ Cks ca. ²⁰ Bā -i. ²¹ Ck Bā guyhamattaṃ, Cs guyhamatthaṃ for guyhatthaṃ? ²² Bā -ṇam. ²³ so all three MSS. for tassāha brahme paramaṃ guyhatthaṃ?

6. Yo ve naro suhadam maññamāno
guyham attham saṃsati dukkulīne¹
dosā bhayā athavā rāgaratto
pallittho² bālo asaṃsayam so. 228.
- 5 7. Tirokkhavāco³ asatam pavitttho
yo saṃgatīsu⁴-m-udīreti⁵ vākyam
āsīviso dummukho ty-āhu tam naram,
ārā⁶ arā⁷ saṃyame tādisamhā. 229.
- 10 8. Annam pānam kāsikam⁸ candanañ ca
manāpittthiyo mālamucchādanañ ca
ohāya gacchāmase sabbakāme,
supaṇṇa pāṇupagatā va ty-amhā 'ti. 230.

Tattha vikiṇṇavācan ti patthaṭavacanam, anigūlhamantan⁹ apa-
ticchannamantan, asaṇṇatan ti kāyadvārādīni rakkhituṃ asakkontam, a pari-
15 cakkhitāran¹⁰ ti ayaṃ mayā kathitamantan rakkhituṃ¹¹ na¹² sakkhissatīti
puggalam oloketuṃ upaparikkhituṃ asakkontam, bhayam tan¹³ ti tam imehi
catūhi aṅgehi samannāgataṃ abodham¹⁴ nippaṇṇam puggalam sayamkatam eva
bhayam anveti¹⁵ yathā maṃ Paṇḍarakam nāgam supaṇṇo anvāgato ti, saṃ-
sati bhāsamāno ti rakkhituṃ asamatthassa pāpapurisassa bhāsamāno ka-
20 theti¹⁶, nānumitto ti na anumitto anuvattanamattena¹⁶ yo mitto na hadayena
so guyham¹⁸ attham jānituṃ nārahatīti¹⁹ paridevati, asambuddhan ti asam-
buddham ajānanto, appaṇṇo ti attho, sambuddhan ti sambuddham jānanto
ti attho, i. v. h.: yo pi suhadayo mitto apaṇṇo sapaṇṇo pi vā yo²⁰ anattavā
anattacaro so pi guyham vedituṃ [nārahat' evā 'ti, samaṇo ayaṃ ti ayaṃ
25 samaṇo ti ca lokasammato ti ca bhāvitatto ti ca maññamāno aham etasmim
vissāsam āpajjim, akkhiṃ ti kathesiṃ, atītamatto ti atītattho atikkān-
tattho hutvā idāni kapaṇam rudāmīti paridevati, tassā 'ti tassa acelassa
brahme ti supaṇṇam ālapati, [saṃyametuṃ ti idam²¹ guyham vācam ra-
hassakāraṇam²² rakkhituṃ guyhituṃ²³ na²⁴ sakkhiṃ, tappakkhatohīti idāni
30 idam bhayam mama tassa acelassa pakkhato²⁵ koṭṭhāsato santikā āgataṃ iti
atītattho kapaṇam rudāmīti, suhadan ti suhado me ayaṃ ti maññamāno.

¹ Cks -no. ² so Cs; Ck pallitto, Bds pallatthito. ³ Ck nirukkha-, Cs rika-
rukkha-. ⁴ Bā -tisu, Cks -tisa. ⁵ Bs sumu-. ⁶ Bds arā. ⁷ Cs arā. ⁸ Bā
-ka. ⁹ Bā -guyha-. ¹⁰ Ck parimakkhi-, Cs paricakkhi-, Bā aparirakkhi-. ¹¹
Cks add rakkhissati. ¹² Bā nā. ¹³ Bā bhayamanveti. ¹⁴ Ck akhodam, Cs
akhodam corr. to abo-. ¹⁵ Cks āroceti. ¹⁶ Bā kathesi. ¹⁷ Cks -mantena. ¹⁸
Cs Bā -a. ¹⁹ Bā araha-. ²⁰ Cks so. ²¹ Bā imam. ²² Cks rahassam-. ²³ Bds
rahituṃ o: gu-. ²⁴ Bā nā. ²⁵ Ck ra-.

dukkulīne ti akulīne¹ nīce, dosā ti etehi dosādihi kāraṇehi yo evarūpe²
 guyhaṃ saṃsati so bālo asaṃsayāṃ pallatthito³ parivattetvā patito⁴ hato yeva
 nāmā 'ti attho, tirokkhavāco ti attano⁵ vācam bhāsitukāmo⁶ tassa tirokkha-
 kattā⁷ paṭicchannavāco⁸, asatāṃ pavitṭho ti asappurisaṇaṃ antaraṃ pa-
 vitṭho asappurisesu pariyāpanno, saṃgatisu mudiretṭi⁹ saṃgatisu udireti 5
 yo evarūpo paresam rahassaṃ sutvā parisamajjhesu asukena asukaṃ nāma
 kataṃ vā vuttaṃ vā ti vākyāṃ udireti taṃ naraṃ āsīviso dummukho pūti-
 mukho ti āhu, tādisambhā purisā ārā ārā¹⁰ saṃyame dūradūrato¹¹ virameyya,
 parivajjeyyā¹² 'ti attho, māla mucchādānañcā¹³ 'ti mālā¹⁴ ca dibbaṃ catu-
 jātīgandhauccchādānañ ca¹⁵, ohāyā¹⁶ 'ti etehi¹⁷ dibbaannādayo sabbakāme ajja 10
 mayāṃ ohāya chaddetvā gamissāma, supaṇṇapāṇupagatāvatyamhā 'ti bho
 supaṇṇa pāṇehi upagatā va te amhe¹⁸ saraṇaṃ no hohīti.

Evam Paṇḍarako ākāse heṭṭhāsīsako olambanto aṭṭhahi
 gāthāhi paridevi¹⁹. Supaṇṇo tassa paridevanasaddaṃ sutvā
 „nāgarāja attano rahassaṃ acelakassa kathetvā idāni ki- 15
 matthaṃ paridevasīti“ taṃ garahitvā

9. Ko n' idha tiṇṇaṃ garahaṃ upeti
 asmin dha loke pāṇabhū³ nāgarāja:
 samaṇo supaṇṇo athavā tav' eva,
 kimkāraṇā Paṇḍaraka-ggahīto ti gātham āha. 231. 20

Tattha konīdhā 'ti idha amhesu tīsu janesu ko nu, asmiṃ²⁰ dhā 'ti
 ettha, idhā 'ti nipātamattaṃ, asmiṃ loke ti attho, pāṇabhū ti pāṇabhūto,
 athavā tavevā 'ti udāhu tava yeva, tattha samaṇaṃ tāva mā garaha, so hi
 upāyena taṃ rahassaṃ pucchi, supaṇṇaṃ pi mā garaha, aham pi tava²¹ pac-
 catthiko, Paṇḍarakaggahīto ti samma Paṇḍaraka ahaṃ kimkāraṇā supaṇṇena 25
 gabito ti cintetvā pana attānaṃ eva garaha tayā hi rahassaṃ kathentena attanā
 va attano anatto kato ti ayam ettha adhippāyo.

Taṃ sutvā Paṇḍarako itaraṃ gātham āha:

10. Samaṇo ti²² me sammatatto ahosi
 piyo ca me manasā bhāvitatto, 30

¹ Bā akusalaje, B^s akulaje. ² Bā^s -paṃ. ³ so all three MSS. ⁴ Bā pāpito. ⁵
 C^k^s add yā. ⁶ Bā kathetu-. ⁷ C^k tirokatatthā, C^s tirokatattā. ⁸ Bā^s apaṭi-. ⁹
 C^k saṃhatisa-, C^s saṃgatisa-. ¹⁰ Bā^s arā arā. ¹¹ Bā omits dūra. ¹² all three
 MSS. -yyan-. ¹³ C^k^s mālāuccchā-. ¹⁴ Bā -lam. ¹⁵ Bā^s -jātiyagandhañca-. ¹⁶
 C^k^s -ya. ¹⁷ Bā^s omit hi. ¹⁸ Bā amhaṃ. ¹⁹ Bā -viti. ²⁰ all three MSS.
 asmi. ²¹ Bā tāva. ²² C^k^s hiyo.

tasmāham¹ akkhiṃ vivariṃ guyham atthaṃ²,
atītamatto kapaṇaṃ rudāmīti. 232.

Tattha sammattatto ti so samaṇo mayhaṃ sappuriso ayan ti sammata-
bhāvo³ ahosi, bhāvitatto ti sambhāvitabhāvo³ ca me ahosi.

5 Tato supaṇṇo catasso gāthā abhāsi:

11. Na c' atthi satto amaro pathavyā,
paññāvidhā n' atthi na⁴ ninditabbā⁵,
saccena dhammena dhiyā⁶ damena
alabbham avyāharatī naro idha. 233.

10 12. Mātāpitā paramā bandhavānaṃ,
nāssa⁷ tatiyo⁸ anukampak' atthi,
tesam pi guyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 234.

13. Mātāpitā bhaginī bhātaro ca
15 sabhāya vā⁹ yassa hontī¹⁰ sapakkhā
tesam pi guyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 235.

14. Bhariyā ce purisaṃ vajjā komārī piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā ñātisaṃghapurakkhatā
20 tassāpi guyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno ti. 236.

Tattha amaro ti amaraṇasabhāvo satto nāma n' atthi, paññāvidhā
natthīti nakāro padasandhikaro, paññāvidhā atthīti attho, i. v. h.: nāgarāja
loke amaro pi n' atthi, paññāvidhāpi atthi, sā aññesaṃ paññākoṭṭhāsasaṃkhātā
25 paññāvidhā attano jīvitahetu na ninditabbā ti, athavā paññāvidhā ti
paññāsadisā na¹¹ ninditabbā¹² nāma, paññājātidhammā¹³ n' atthi, taṃ
kasmā nindasīti, yesaṃ pana paññāvidhānaṃ pi na ninditabban ti pi pāṭho
tesaṃ¹⁴ ujukam eva saccenā 'ti ādisu vacīsaccena ca sucaritadhammena ca
paññāsaṃkhātāya dhiyā¹⁵ ca indriyadamanena¹⁶ alabbhaṃ dullabhaṃ attha-
30 samāpattiphalanibbānaṃsaṃkhātam¹⁷ pi¹⁸ visesaṃ avyāharati¹⁹ āvahati taṃ

¹ Bā tassā-. ² so all three MSS. for guyhatthaṃ? ³ Cks -tasabhāvo. ⁴ Cks
omit na. ⁵ Cks nandi-. ⁶ Cks viyā, Bā dhītiyā for dhiccā, Bs dhītiyā. ⁷ Bā
nassa. ⁸ Bā tiyo; read na assatacco? ⁹ Cs sabhāvā, Bā sahāvāvā. ¹⁰ all three
MSS. -i. ¹¹ Ck omits na. ¹² Ck nandi-. ¹³ Ck aññāchātīdhammā, Bā aññā-
dhammajāti. ¹⁴ Cks tejasā. ¹⁵ Cks viyā, Bā dhītiyā, Bs vīthiyāya. ¹⁶ Bā
-dhammena. ¹⁷ Bā -pattimaggaphala-. ¹⁸ Cks hi. ¹⁹ Bā abyā-.

nippādeti¹ naro idha, tasmā nārahasi² acelam ninditum, attānam eva garaha,
 acelena hi attano paññāvantatāya³ upāyakusalatāya tam⁴ vañcetvā tvaṃ⁵ ra-
 hassam gūḥamantaṃ⁶ pucchito ti attho, paramā ti ete ubho bandhavānam
 uttamabandhavā nāma, nāssa⁷ tatiyo ti assa puggalassa mātāpitūhi añño
 tatiyo satto anukampako nāma n' atthi mantassa bhedaṃ parisamkamāno 5
 paṇḍito, tesam mātāpitunnam pi paramaguyham na samseyya, tvaṃ pana
 mātāpitunnam pi akathetabbam acelassa kathesi⁸ attho, sabhāya⁹ vā ti suha-
 dayamittā vā, sapakkhā⁹ ti petteyyamātulapitucchāmātucchādayo samāna-
 pakkhā nātayo¹⁰, tesampīti nesam¹¹ pi nātimittānam na katheyya, tvaṃ
 pana¹² acelakassa kathesi, attano va kujjhassū 'ti dīpeti, bhariyā vā¹³ ti 10
 komārī piyabhāṇinī¹⁴ puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā evarūpā bhariyāpi
 ce¹⁵ ācikkhāhi me tava guyhan ti vadeyya tassāpi na samseyya.

Tatoparā¹⁶:

15. Na guyham attham vivareyya rakkheyya nam yathā nidhiṃ,
 na hi pātukato sādhu guyho¹⁷ attho pajānatā¹⁸. 237. 15
 16. Thiyā¹⁹ guyham na samseyya amittassa ca paṇḍito
 yo cāmisena²⁰ samhīro²¹ hadayatthe no ca yo naro. 238.
 17. Guyham attham asambuddham sambodhayati yo naro
 mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati. 239.
 18. Yāvanto purisass' attham guyham jānanti mantinam 20
 tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyham na vissaje²². 240.
 19. Vivicca bhāseyya divā rahassam,
 rattim giram nātivelam pamuñce,
 upassutikā hi suṇanti mantam,
 tasmā manto khippam upeti bhedan ti 241. 25
- pañca gāthā Ummaggajātake Pañcapaṇḍitapañhe āvibhavissanti²³.

Tatoparāsu:

20. Yathāpi assa²⁴ nagaram mahantaṃ
 ālārakam²⁵ āyasaṃ Bhaddasālam

¹ Ck Bā nippā-. ² Bā nāharasi. ³ Bā paññāvantāya. ⁴ Bā omits tam. ⁵ Cks
 omit tvaṃ. ⁶ Bā guyha-. ⁷ Bā nassa. ⁸ all three MSS. sahāya. ⁹ Cks saparikkhā.
¹⁰ Cs Bā nāti-. ¹¹ Bds ete-. ¹² Cs adds mātāpitunnampi akathetabbam. ¹³
 Bds ce. ¹⁴ Bā adds ti. ¹⁵ Cks me. ¹⁶ Bā adds āha. ¹⁷ Ck -am. ¹⁸
 Bds -to. ¹⁹ Cks piyā, Bā tiyā. ²⁰ Cs -nam. ²¹ all three MSS. -hi-. ²² Bā
 vissaje. ²³ Cks -ssati. ²⁴ Bds aya. ²⁵ Bds advār-.

samantakhātāparikhāupetaṃ

evam pi me te idha guyhamantā. 242.

21. Ye guyhamantā avikinnavācā

dalhā sadatthesu narā dujivhā¹

5 ārā amittā vyavajanti tehi

āsivisā vā-r-iva sattusaṃghā² ti dvīsu gāthāsu. 243.

Bhaddasālan ti āpanādīhi³ sālādīhi sampannaṃ, samantakhātā-
pārikkhāupetaṃ ti samantakhātāhi⁴ parikhāhi upetaṃ⁵, evampi me ti
evam pi mayhaṃ te purisā khāyanti katāre ye idha guyhamantā, i. v. h.: yathā
10 ālādvārakassa⁶ ayomayanagarassa manussānaṃ upabhogo⁷ paribhogo auto hoti
na abbhantarimā bahi nikkhamanti na bāhirā anto pavisanti aparāparaṃ sañ-
cāro⁸ chijjati gūlhamantā⁹ purisā evarūpā honti attano gūlhaṃ¹⁰ attano anto
yeva jīrāpentī¹¹ na aññassa kathentīti, dalhā sadatthesū 'ti attano atthesu
thirā, dujivhā ti Paṇḍarakam¹² nāgaṃ ālapati, vyavajantīti paṭikkhamanti,
15 āsivisā vāriva sattusaṃghā¹³ ti ettha vā 'ti nipātamattaṃ, āsivisā sattu-
saṃghāriyā¹⁴ 'ti attho, yathā āsivisato sattusaṃghā¹⁵ jīvitukāmā manussā ārā
paṭikkhamanti evaṃ tehi guyhamantehi narehi¹⁶ ārā amittā paṭikkhamanti¹⁷,
upagantum otāraṃ¹⁸ na labhantīti vuttaṃ hoti.

Evam supañṇena dhamme kathite Paṇḍarako:

20 22. Hitvā¹⁹ gharaṃ pabbajito acelo

naggo muṇḍo carati²⁰ ghāsaheṭu,

tamhī nu kho vivariṃ²¹ guyham atthaṃ²²,

atthā ca dhammā ca avāgat' amhā²³. 244.

23. Kathaṃkaro cā hi²⁴ supañṇarāja²⁵

25 kiṃsīlo kena²⁶ vatena vattaṃ

samaṇo caraṃ hitvā mamāyitāni

kathaṃkaro saggaṃ upeti thānan ti āha. 245.

Tattha ghāsaheṭū 'ti nissiriko kucchipūraṇatthāya khādaniyabhojanīyaṃ²⁷
pariyesanto carati, avāgatamhā²³ ti apagatā parihīn' amhā, kathaṃkaro

¹ Bā dujivā. ² Ck satthu-, Bā satta saṅkhā. ³ Bā apanādīhi sālāhi. ⁴ Bā s
samantā-. ⁵ Bā upagataṃ. ⁶ so Ck for āla-? Cs āvarakassa, Bā advār-. ⁷
Bā -ga. ⁸ Bā -caro. ⁹ Bā guyha-. ¹⁰ Bā guyham-. ¹¹ Ck Bā ji-. ¹² Bā
-ka. ¹³ Bā satta-, Bā santa-. ¹⁴ Ck -gharivā, Cs -ttusagharivā corr. to
-gharivā, Bā sattasaṅkhāriyā, Bā santasaṃghā-. ¹⁵ Bā sattasaṅkhā. ¹⁶ Bā na-
garehi. ¹⁷ Bā atikkhamanti. ¹⁸ Bā okāsaṃ. ¹⁹ Bā hitvāna. ²⁰ Cks vicarati.
²¹ Cks vicariṃ. ²² Ck Bā guyhamattaṃ. ²³ Bā apagatamhā. ²⁴ Cs ca hi, Bā
hoti. ²⁵ Ck -jā. ²⁶ so all three MSS. for keneva? ²⁷ Bā -ye.

cā¹ ti idaṃ nāgarājā naggassa samaṇābhāvaṃ² ñatvā samaṇapaṭipattiṃ pucchanto āha, tattha kiṃsīlo ti katarena ācārena samannāgato, kena vatenā³ ti katarena³ vatasamādānena vattanto, samaṇo caran ti⁴ pabbajjāya⁵ sañcaranto⁶ taṇhāmamāyitāni⁷ hitvā kathaṃ samitapāpasamaṇo nāma hoti, saggan ti kathaṃkaronto ca suṭṭhu aggaṃ devanagaraṃ samaṇo upetīti.

5

Supaṇṇo āha:

24. Hiriyā titikkhāya damena khantiyā
akkodhano pesuṇiyam pahāya
samaṇo caraṃ hitvā mamāyitāni
evaṃkaro saggam upeti ṭhānan ti. 246.

10

Tattha hiriyā ti samma nāgarāja ajjhatabhiddhāsamuṭṭhānehi hirottapphi titikkhāsamkhātāya adhivāsanakhantiyā indriyadamena ca upeto akujjhana-sīlo piṣuṇavācam pahāya taṇhāmamāyitāni ca hitvā pabbajjāya caranto samaṇo nāma hoti, evaṃkaro yeva ca etāni hiriādāni ca kusalāni karonto saggam upeti ṭhānan ti.

15

Imaṃ supaṇṇarājassa dhammakathaṃ sutvā Paṇḍarako jīvitam yācanto

25. Mātā va⁸ puttam taruṇam tanujjam⁹
sampaṣsa taṃ¹⁰ sabbagattam phareti¹¹
evam pi me tvaṃ pātur ahu dijinda¹²
mātā va puttam anukampamāno ti gātham āha. 247.

20

Tass attho: yathā mātā tanujam¹³ attano sarīrajātam taruṇaputtam sampassaṃ disvā taṃ¹⁴ ure nipajjāpetvā thanam¹⁵ pāyenti puttassamphassena¹⁶ sabbam attano¹⁷ gattam phareti na pi¹⁸ mātā puttato bhāyati na putto mātito evam pi me¹⁹ tvaṃ pātur ahu pātubhūto dijinda²⁰ dijarāja, tasmā²¹ 25
mātā va puttam mudukena hadayena anukampamāno maṃ passa jīvitam me dehīti:

Ath' assa supaṇṇo jīvitam dadanto itaram g. ā.:

26. Hand' ajja tvaṃ muñca vadhā dujivha²²
tayo hi puttā na hi añño atthi:

¹ Cks vā. ² Cks assamaṇā-. ³ Bā adds saha. ⁴ Cks caratīti. ⁵ Cks -jjā. ⁶ Bā caranto. ⁷ Bā tamhā. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā tanujam. ¹⁰ Bā -tā. ¹¹ Cks parehi. ¹² Cks dichinda. ¹³ Cks -jjam. ¹⁴ C sampaṣsaṃ disvā taṃ, Bā sabbassatā, B sampaṣsa tā, omitting disvā. ¹⁵ Bā thaññam. ¹⁶ Ck Bā -sampaṣsena. ¹⁷ Bā adds va. ¹⁸ Bā hi. ¹⁹ Bā omits me. ²⁰ Cks dichinda, Bā dijindā ti. ²¹ Bā tasmim. ²² Cks di-.

antevāsī dinnako atrajo¹ ca,
rajassu, putt' aññataro me ahosīti. 248.

Tattha muncā 'tī muñcaṃ², ayam eva vā pāṭho, dujivhā 'ti tam ālapati,
añño ti añño catuttho putto nāma n' atthi, antevāsīti³ sippaṃ vā uggaṇ-
5 hanto⁴ pañhaṃ vā supanto santike vuttho⁵, dinnako ti ayam te putto hotū
'ti parehi dinno, rajassū 'ti abhiraṃassu, aññataro sīti tīsu puttesu añña-
taro⁶ antevāsiputto me tvaṃ jāto ti dīpeti.

Evañ ca pana vatvā ākāsa otaritvā tam bhūmiyaṃ
patitṭhāpesi.

10 Tam atthaṃ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

27. Icc-eva⁷ vākyam visajī⁸ supaṇṇo
bhūmyā patitṭhāya diyo dujivhaṃ⁹:
mutt' ajja tvaṃ sabbabhayātivatto
thalūdake hohi mayābhigutto. 249.

15 28. Ātaṃkinaṃ yathā¹⁰ kusalo bhisakko
pipāsītānaṃ [udaka] rahado va sīto¹¹
vesmaṃ yathā himasisiraṭṭitānaṃ¹²
evam pi te saraṇaṃ ahaṃ bhavāmīti. 250.

Tattha icceva vākyan ti iti evaṃ¹³ vacanaṃ vatvā tam nāgarājānaṃ
20 vissajjesi¹⁴, bhūmyā ti so sayam pi bhūmiyaṃ patitṭhāya diyo tam dujivhaṃ
samassāsento mutto ajja tvaṃ ito patṭhāya sabbabhayātivatto thale ca udae ca
mayā abhigutto rakkhito hohīti āha, ātaṃkinaṃ ti gilānaṃ, evampi te ti
evaṃ ahaṃ tava saraṇaṃ bhavāmīti

„Gaccha tvaṃ“ ti tam uyyojesi. So¹⁵ nāgabhavanaṃ pāvisi.
25 Itaro pi supaṇṇabhavanaṃ gantvā „mayā Paṇḍarako¹⁶ nāgo
sapathaṃ katvā saddahāpetvā vissajjito, kīdisaṃ¹⁷ nu kho mayi
tassa hadayaṃ, vimaṃsissāmi naṃ“ ti nāgabhavanaṃ gantvā
supaṇṇavātaṃ akāsi. Tam disvā nāgo „supaṇṇarājā maṃ
gahetuṃ āgato bhavissatīti“ maññaṃāno vyāmasahassamattaṃ
30 attabhāvaṃ māpetvā pāsāṇe ca vālukaṇ ca gilitvā bhāriko¹⁸

¹ Cks -je. ² Ck muñca, Cs muñcā. ³ Bds -vāsi dinnako atrajo cā ti. ⁴ Bḍ
-hamāno. ⁵ Ck Bḍ vutto. ⁶ tīsu - - - ro wanting in Cks. ⁷ Ck iccesu, Cs
iccesuva. ⁸ Ck visajim, Cs visapim, Bds vissajji. ⁹ Cks dijuvhaṃ. ¹⁰ so all
three MSS for va? ¹¹ Cks sīno, Bḍ sito. ¹² Cks -ṭṭhitānaṃ, Bḍ himasitattī-
tānaṃ; read: himasisiraṭṭitānaṃ or himasītattitānaṃ? ¹³ Bḍ etaṃ. ¹⁴ Bḍ
vissajji vissajjesi. ¹⁵ Bḍ adds nāgarājā. ¹⁶ Bḍ -ka. ¹⁷ Cks -so, Bḍ kimdisaṃ.
¹⁸ Bḍ -to.

hutvā naṅguṭṭham heṭṭhā katvā bhogamatthake phaṇam dhāra-
yamāno¹ nipajjitvā supaṇṇarājānam ḍasitukāmo viya ahosi.
Tam disvā supaṇṇo itaram g. ā.:

29. Sandhim katvā amittena aṇḍajena jalābuja² (= II $\frac{53}{15}$)
vivariya dāṭham³ sayasi⁴, kuto tam bhayam āgatan ti. 251. 5
Tam sutvā nāgarājā tisso gāthā abhāsi:
30. Saṁketh' eva⁵ amittasmiṁ, mittasmiṁ pi na vissase, (II $\frac{53}{22}$)
abhayā bhayam uppannam api mūlāni kantati. 252.
31. Kathan nu vissase tyamhi yenāsi kalaho kato,
niccayattena⁶ ṭhātabbam, so disamhi⁷ na rajjati. 253. 10
32. Vissāsaya na ca nam⁸ vissaseyya,
asaṁkito⁹ ca¹⁰ saṁkito¹¹ bhaveyya,
tathā tathā viññū parakkameyya
yathā yathā bhāvam¹² paro na jaññā ti. 254.

Tattha abhayā ti abhayatṭhānabhūtā¹³ mittamhā bhayam uppannam jīvita- 15
saṁkhātāni mūlāni¹⁴ eva kantati, tyamhīti tasmim, yenāsīti yena saddhim
kalaho kato ahosi, niccayattenā¹⁵ 'ti niccam paṭiyattena¹⁶, so disamhi
na¹⁷ rajjatīti so¹⁸ niccayatto tiṭṭhati¹⁹, so attano sattūhi saddhim vissāsa-
vasena na rajjati, tato tesam yathākāmakaraṇīyo²⁰ na hotīti attho, vissāsaya
ti param attani vissāsaya, tam pana sayam na vissaseyya, parena asaṁkito attā 20
va²¹ tam saṁkito bhaveyya, bhāvam paro ti yathā yathā paṇḍito parakka-
mati tathā tathā tassa²² paro bhāvam na jānāti, tasmā paṇḍitena viriyam kat-
tabbam eva 'ti dīpeti.

Iti te aññamaññam sallapitvā samaggā sammodamānā
ubho pi acelassa assamaṁ gamimsu. 25

Tam attham pakāsento S.:

33. Te devavaṇṇī²³ sukhumālarūpā
ubho samā²⁴ sujayo²⁵ puññagandhā²⁶

¹ Bā -ri-. ² Bā -jā. ³ Bā -dādhī. ⁴ Ck sasayi, Cs ḍasasi. ⁵ Ck yaṁ-, Bā saketeva. ⁶ Bā yatthena. ⁷ Bā risappi, Bs risabbhi. ⁸ Ck na, Bā tam. ⁹ Cks ās-. ¹⁰ Cks omit ca. ¹¹ Cks add ca. ¹² Cks -va. ¹³ Cks -nambhūtā, Bā abhatthānabhūtā. ¹⁴ Bā yatthenā. ¹⁵ niccapatiyatthena. ¹⁶ Bā so risabbhi ni. ¹⁷ Bā yo. ¹⁸ Bā niccayatthena abhitiṭṭhati. ¹⁹ Bā -kāmaṁ-. ²⁰ Ck atthāva, Bā attanā ca. ²¹ Cks ssa. ²² Ck -i, Bā -ā. ²³ Cks omit samā. ²⁴ so Cks; Bā -yā. ²⁵ Bā paññākhandhā.

apāgamum kārāmbiyam¹ acelaṃ
missībhūtā assavāhā va² nāgā ti āha. 255.

Tattha samā ti samānarūpā sadisasaṅṭhānā hutvā, sujayo³ ti sucayo⁴
parisuddhā⁵ ayam eva vā pāṭho; puññagandhā⁶ ti katakusalatāya puñña-
5 gandham viṣṣajjantā viya⁷, missībhūtā ti hatthena hattham gahetvā kāya-
missībhāvaṃ upagatā, assavāhā va⁸ nāgā ti dūrayuttakā⁹ rathavāhā¹⁰ dve
assā viya purisanāgā¹¹ tassa assamaṃ agamaṃsu, gantvā pana supaṇṇarājā
cintesi: ayam nāgarājā acelaṣṣa jīvitaṃ na dassati, etaṃ¹² dussīlaṃ na van-
dissāmīti so bahi tathā nāgarājānaṃ eva tassa santikaṃ pesesi.

10 Tam sandhāya S. itaraṃ gātham āha:

34. Tato have Paṇḍarako acelaṃ
sayam [evam] upāgama¹³ idaṃ avoca:
mutt' ajj' ahaṃ sabbabhayātivatto,
na ha¹⁴ nūna tuyhaṃ manaso piy' ambā ti. 256.

1 Tattha piyambhā ti dussīlanaggabhoggamusāvādi nūna mayaṃ tava manaso
na-ppiyā abumbhā ti taṃ paribhāsi.

Tato acelo itaraṃ gātham āha:

35. Piyo hi¹⁵ me āsi supaṇṇarājā
asamsayam Paṇḍarakena saccaṃ,
20 so rāgaratto¹⁶ va akāsim etaṃ¹⁷
pāpaṃ kammaṃ sampajāno na mohā ti. 257.

Tattha Paṇḍarakenā 'ti tayā Paṇḍarakena so¹⁸ mama piyataro ahosi
saccaṃ etaṃ, so ti so ahaṃ tasmim supaṇṇe¹⁹ rāgena ratto hutvā etaṃ²⁰
pāpakammaṃ jānanto va akāsim na mohena ajānanto ti.

25 Tam sutvā nāgarājā dve gāthā abhāsi:

36. Na me piyam appiyam vāpi hoti
sampaṣṣato lokam imaṃ paraṇ ca, (IV $\frac{127}{17}$)
susaññatānaṃ hi viyañjanena²¹
asaññato lokam imaṃ carāsi. 258.

¹ Cs kasambi-, Bā karampi, Bs karapi-. ² Ck ca. ³ Bā -yā. ⁴ Ck sumcayo, Bā sujayā. ⁵ Cks -o. ⁶ Bā -khandhā. ⁷ Bā puññakhandhā viya, Ck -vi. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā dhure-. ¹⁰ Cks -ha. ¹¹ Cks -sā-. ¹² Cks evaṃ. ¹³ Bā sayam-
evupāgamaṃ. ¹⁴ Bā hi. ¹⁵ Cks omit hi. ¹⁶ Bā so na rāgaratto. ¹⁷ Bā etaṃ
in the place of metāṃ. ¹⁸ Bā nāgā in the place of so. ¹⁹ Bā -ena. ²⁰ Bā
adds pi. ²¹ Cks piyañjanena, Bā vibyañj-.

37. Ariyāvakāso si anariyo cāsi
 asaṇṇato saṇṇatasannikāso,
 kaṇhābhijātiko¹ si anariyarūpo,
 pāpaṃ bahum duccharitaṃ acārīti. 259.

Tattha na me ti ambho dussīlanaggamusāvādi pabbajitassa hi imaṃ ca⁵
 paraṇ ca lokam² sampassato piyaṃ vā me appiyaṃ vāpi me ti na hoti, tvaṃ
 pana susaṇṇatānaṃ sīlavantānaṃ vyañjanena pabbajitaliṅgena asaṇṇato hutvā
 imaṃ lokam vañcento carasi, ariyāvakāso sīti ariyapatirūpako³, asaṇṇato
 ti kāyādīhi asaṇṇato si, kaṇhābhijātiko⁴ ti kālakasabhāvo, anariyarūpo
 ti ahirikasabhāvo, acārīti akāsi. 10

- Iti nam⁵ garahitvā idāni abhisapanto imaṃ gātham āha:
 38. Aduṭṭhassa tvaṃ⁶ dūbhi⁷ dūbhī⁸ ca piṣuṇo c' asi⁹,
 etena saccavajjena muddhā [te] phalatu sattadhā ti. 260.

Tass' attho: ambho dūbhi¹⁰ tvaṃ aduṭṭhassa mittassa dūbhī¹⁰ ca piṣuṇo
 cāsi, etena saccena muddhā te sattadhā phalatū 'ti. 15

Iti nāgarājassa passantass' eva¹¹ acelassa sīsam sattadhā
 phali, nisinnatṭhāne yev' assa bhūmi vivaraṃ adāsi. So
 paṭhaviṃ¹² pavisitvā Avīcimhi nibbatti, nāgarājasupannaṇarājāno
 pi attano bhavanam eva agamaṃsu¹³.

- S. tassa paṭhaviṃ pavitṭhabhāvam pakāsentō osānag. ā.: 20
 39. Tasmā hi mittānaṃ na dubbhitabbaṃ,
 mittaddubbhā¹⁴ pāpiyo¹⁵ n' atthi añño,
 āsittasatto¹⁶ nihato pathavyā,
 indassa vākyena hi samvaro hato ti. 261.

Tattha tasmā ti yasmā mittadūbhikammasa¹⁷ pharuso vipāko tasmā, 25
 āsittasatto¹⁶ ti āsittavisena satto¹⁸, indassā 'ti nāgindassa vākyena
 samvaro ti¹⁹ samvare tṭhito 'smīti paṭiññāya evaṃ²⁰ paññāto²¹ ājīviko hato.

¹ so all three MSS. for -jacco? ² Cks loka. ³ Bā paṭirūpako si. ⁴ Cks -yo.
⁵ Bā tam. ⁶ Cks tvaṃ. ⁷ Bā dubbhi, Cks omit dūbhi. ⁸ Bā dubbhi, Ck
 dūbhi, C^s dubham omitting ca. ⁹ B^s cāsi. ¹⁰ Cks -i, Bā dubbhi. ¹¹ Bā
 sampas-. ¹² C^s -viyaṃ. ¹³ Bā āgamiṃsu. ¹⁴ Bā mittadubbhā. ¹⁵ Cks
 -ko. ¹⁶ Bā -patto. ¹⁷ Bā -dubbhi-. ¹⁸ Bā patto. ¹⁹ Bā adds ahaṃ. ²⁰
 C^s eva. ²¹ Bā saññāto.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musāvādam katvā paṭhavim pavittṭho“ ti vatvā j. s.: „Tadā acelo Devadatto ahosi, nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā¹ aham evā“ 'ti. Paṇḍarajātakaṃ².

9. Sambulajātaka.

5

Kā vedhamānā ti. Idam S. J. v. Mallikam devim ā. k. Vatthum Kummāsapiṇḍajātake vitthāritam eva. Sā pana T-assa tinṇam kummāsapiṇḍakānam³ dānānubhāvena tam divasam neva rañño aggamahesibhāvam patvā pubbuṭṭhāyikādīhi⁴ pañcahi kalyāṇadhammehi
10 samannāgatā nāṇasampannā Buddhūpaṭṭhāyikā patidevatā ahosi, tassā patidevatābhāvo sakalanagare pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasam dh. k. s.: „āvuso Mallikā devī kira vattasampannā patidevatā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā patidevatā
15 yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmaddattassa rañño Soṭṭhiseno nāma putto ahosi, tam⁵ rājā vayappattam uparajje paṭittṭhāpesi. Sambulā nāma aggamahesī ahosi uttamarūpadharā sarīrappabhāsampannā, nivāte jalamānā⁶ dīpasikhā viya khāyati. Aparabhāge
20 Soṭṭhisenassa sarīre kuṭṭham⁷ uppajji, vejjā tikicchitum nāsakkhimsu. So bhijjamāne kuṭṭhe paṭikkūlo hutvā vippaṭi-sāram⁸ patvā „ko me rajjen' attho, araññe anāthamarāṇam marissāmīti“ rañño ārocāpetvā itthāgāram⁹ chaddetvā nikkhami. Sambulā bahūhi upāyehi nivattiyamānāpi anivattitvā
25 „aham tam sāmī¹⁰ araññe paṭijaggissāmīti“ vatvā saddhim yeva nikkhami. So araññam pavisitvā sulabhaphalāphale¹¹ chāyūdakasampanne¹² padese paṇṇasālam katvā vāsam kappesi. Rājadhītā tam paṭijaggi, katham: sā hi pāto utthāya assama-padam sammajjitvā pāniyam¹³ paribhojanīyam¹⁴ upaṭṭhāpetvā

¹ Bā -ṇṇo-. ² Bā paṇḍaranāgarājajā-. ³ Bās -piṇḍi-. ⁴ Bā pubbuṭṭhāyikādīhi, Ck pubbuṭṭhakā-, Cs pubbuṭṭhukāyikā-. ⁵ Cks omit tam. ⁶ Ck jalamā, Cs jalamānā. ⁷ Bā kuṭhi. ⁸ Ck -ri, Cs -rī. ⁹ Cks itthā-. ¹⁰ Bā sāmikam. ¹¹ Bā sulabhamūlapha-. ¹² Bā chāyo-. ¹³ Bā pāniya, Ck pāniyam. ¹⁴ Ck Bā -niyam.

dantakatthañ ca mukhadhovanañ ca upanāmetvā mukhe dhote
 nānāosadhāni piṃsivā tassa vaṇe¹ makkhetvā madhurāni
 phalāphalāni khādāpetvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthesu dhotesu
 „appamatto hohi devā“ 'ti vatvā vanditvā² pacchikhanittiam-
 kuse³ ādāya phalāphalatthāya araṇṇaṃ pavisitvā phalāphalāni⁵
 āharitvā ekamante ṭhapetvā ghaṭena udakaṃ āharitvā nānā-
 cuṇṇehi ca mattikāhi ca Sotthisenaṃ nahāpetvā puna madhura-
 phalāphalāni⁴ upanāmetvā⁵ paribhogāvasāne vāsītapānīyaṃ
 upanāmetvā⁶ sayam phalāphalāni paribhuñjitvā padaratthara-
 kaṃ⁷ saṃvidahitvā tasmim tattha nipanne tassa pāde dhovitvā¹⁰
 sīsaparikkammaṇṇiparikkammaṇṇapādaparikkammāni katvā sayana-
 passaṃ upagantvā nipajji⁸, eten' upāyena sāmikaṃ paṭijaggi.
 Sā ekadivasaṃ araṇṇā⁹ phalāphalāni¹⁰ āharantī¹¹ ekaṃ giri-
 kandaraṃ disvā sīsato pacchiṃ otāretvā kandaratīre ṭhatvā¹²
 „nahāyissāmīti“ otaritvā haliddāya sarīraṃ ubbaṭṭetvā¹³ na-¹⁵
 hātvā¹⁴ sudhotasarīrā uttaritvā vākacīraṃ nivāsetvā kandara-
 tīre aṭṭhāsi. Ath' assā sarīrappabhāya vanaṃ ekobhāsaṃ
 ahosi. Tasmim khaṇe eko dānavo gocaratthāya caranto taṃ¹⁵
 disvā paṭibaddhacitto hutvā gāthadvayam āha:

1. Kā vedhamānā girikandarāyaṃ²⁰
 ekā tuvaṃ¹⁶ tiṭṭhasi saññatūru¹⁷,
 puṭṭhāsi me pāṇipameyyamajjhe,
 akkhāhi me nāmañ ca bandhave ca. 270.
2. Obhāsayam vanaṃ rammaṃ sīhavyagghanisevitaṃ²⁵
 kā vā tvam asi kalyāṇi, kassa vā tvam sumajjhime,
 abhivādemi taṃ bhadde, dānav' āhaṃ, nam' atthu te ti. 271.

Tattha¹⁸ vedhamānā ti nahātamattatāya¹⁹ sītabhāvena kampamānā,
 aṇṇatūru²⁰ 'ti sampiṇḍitūru²¹ uttamaūrulakkhaṇe²², pāṇipameyya-

¹ Ck vaṇṇo. Bā vaṇe? ² Cs adds saṃkappesi. ³ Bā -kusake. ⁴ Bā omits phalā.
⁵ Bā -meti. ⁶ Bā upanetvā. ⁷ Bā padarasandharaṃ. ⁸ Bā -iti. ⁹ Ck -a, Bā -e.
¹⁰ Bā . lam. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² Bā ṭhapetvā. ¹³ Bā uppattetvā. ¹⁴ Cs
 nahatvā, Bā nahāyitvā. ¹⁵ Cks tā. ¹⁶ Cks ekaṃ tvam. ¹⁷ Ck -turu, Cs Bā -turū.
¹⁸ Bā adds kā. ¹⁹ Bā nhāna-. ²⁰ all three MSS. -turū. ²¹ Cks -turu, Bā
 -turū. ²² Ck Bā -uru-.

majjhe ti hatthena minitabbamajjhe¹, kā vā tvan ti kā vā tvaṃ, abhi-
vādemīti vandāmi, dānavāhan ti ahaṃ eko dānavo, ayaṃ namakkāro tava
atthu, añjalīn te paggaṇhāmīti² avaca.

Sā tassa vacanaṃ sutvā tisso gāthā abhāsi:

- 5 3. Yo putto Kāsirājassa Sotthiseno ti taṃ vidū
tassāhaṃ Sambulā bhariyā, evaṃ jānāhi dānava,
[abhivādemi taṃ bhante, Sambulāhaṃ, nam' atthu te ti]. 272.
4. Vedehaputto bhaddan te vane vasati āturo,
taṃ ahaṃ rogasammattaṃ³ ekā ekaṃ upaṭṭh' ahaṃ. 273.
- 10 5. Ahañ ca⁴ vanam uñchāya⁵ madhumamsaṃ migābilaṃ
yadā harāmi taṃ bhakkho, tassa nūn' ajja nādhatīti⁶. 274.

Tattha Vedehaputto ti Vedeharājadhītāya putto, rogasammattan⁷
ti rogapīlitaṃ, upaṭṭhahan ti upaṭṭhāmi patijaggāmi, upaṭṭhitā⁸ ti pi pāṭho,
vanam uñchāya⁹ 'ti vanam uñchitvā¹⁰ cariyaṃ caritvā, madhumamsaṃ ti
15 nimmakkhikamaduñ ca migābilamamsaṃ ca sīhavyagghamigeḥi khāditamamsato
atirittaṃ¹¹ koṭṭhāsaṃ, taṃ bhakkho ti yaṃ¹² āharāmi¹³ taṃ¹⁴ bhakkho va,
so mama sāmiko, ta'ssa nūn' ajjā 'ti tassa maññe ajja āharāṃ alabhamānassa
sarīraṃ ātape¹⁵ pakkhittapadumaṃ viya nādhati¹⁶ upatappati milāyati¹⁷.

Tatoparaṃ dānavassa ca tassā ca vacanapaṭivacana-
20 gāthā honti:

6. Kiṃ vane rājaputtena āturena karissasi
Sambule pariciṇṇena, ahaṃ bhaddā bhavāmi te. 275.
7. Sokaṭṭāya¹⁸ durattāya¹⁹ kiṃ rūpaṃ vijjate mama,
aññaṃ pariyesa bhaddan te abhirūpataraṃ mayā. 276.
- 25 8. Ehi maṃgirim āruyha, bhariyā mayhaṃ catussatā²⁰,
tāsaṃ tvaṃ pavarā hohi²¹ sabbakāmasamiddhinī. 277.
9. Nanu hāṭakavaṇṇābhe²² yaṃ kiñci manas' icchasi
sabban taṃ pacuraṃ mayhaṃ, ramasv-ajja²³ mayā saha. 278.

¹ Bā namitabba-. ² Cks paggaṇh-. ³ Bā sampattam? ⁴ Cks addhāma in the
place of ahanca. ⁵ Cks uñjāya, Bā uñcāya. ⁶ Cks nāvatīti. ⁷ Bā -pattan. ⁸
Ck utṭhitā, Bā upaṭṭhihā. ⁹ Ck uñjāyā, Bā uñcāyā. ¹⁰ Bā uñchā. ¹¹ Bā -a.
¹² Bā adds ahaṃ. ¹³ Bā -miti. ¹⁴ Ck cmits taṃ. ¹⁵ Bā ātape. ¹⁶ Cks
nāva-, Bā nādhatīti. ¹⁷ Bā adds āha. ¹⁸ Cks sokaṭṭhāya. ¹⁹ Ck duratthāya.
²⁰ Ck matussatā, Cs catussatā? ²¹ Bā hoti. ²² Bā tārakāvaṇṇābhe, Bs hārita-
vaṇṇābhe. ²³ Ck ramasajja? Cs ramassajja, Bā rammasvajja.

10. No ce tuvaṃ¹ maheseyyaṃ Sambule² kārayissasi
alam tvam³ pātarāsāya maññe bhakkhā bhavissasi. 279.
11. Tañ ca sattajaṭo luddo kaḷāro purisādako
vane nātham⁴ apassantiṃ⁵ Sambulam aggahī bhuje. 280.
- 12 Adhipannā⁶ pisācena luddenāmisacakkhunā
sā ca sattavasam pattā⁷ patim evānusocati. 281.
13. Na me idaṃ tathā dukkham yaṃ maṃ khādeyya rakkhaso
yañ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā. 282.
14. Na santi devā, pavasanti nūna, (II $\frac{123}{15}$)
na ha⁹ nūna santi idha lokapālā,
sahasā karontānaṃ asaññatānaṃ
na ha⁹ nūna santi paṭisedhitāro¹⁰ ti. 283.

Tattha paricīṇṇenā 'ti tena āturena paricīṇṇena kiṃ karissasi, so-
kaṭṭāyā 'ti sokāturāya¹¹, sokaṭṭhāyā ti pi pāṭho soke ṭhitāyā 'ti attho, du-
rattāyā¹² 'ti duggatakapaṇabhāvappattāyā¹³ attabhāvāyā¹⁴, ehi man ti mā 15
tvam duratt' amhīti¹⁵ cintayī¹⁶, etaṃ mama girimhi dibbavimānaṃ ehi, imaṃ
giriṃ abhiruyha, catussatā ti tasmīṃ me¹⁷ vimāne aparāpi catussatā bhari-
yāyo atthi, sabbantaṃ ti yaṃ kinci upabhogaparibhogāya¹⁸ vatthābharanādi-
kaṃ¹⁹ icchasi sabbaṃ taṃ nanu mayhaṃ pacuraṃ baḥuṃ sulabhaṃ, tasmā
kapaṇ' amhīti mā cintayī, ehi mayā saha ramassū 'ti vadati, maheseyyaṃ ti 20
bhadde Sambule no ce me tvam mahesibhāvaṃ kāressasi pariyattā tvam mama
pātarāsāya, tena taṃ balakkārena vimānaṃ nessāmi, tatra maṃ asaṅgaṇhantī
mama sve pāto va bhakkhā²⁰ bhavissasīti, taṃ cā 'ti evaṃ vatvā so sattahi
jaṭāhi²¹ samannāgato²² dāruṇo nikkhāntadanto tasmīṃ vane kinci²³ attano
nātham apassantiṃ Sambulam bhuje aggahesi, adhipannā²⁴ ti ajjhotthaṭā²⁵, 25
āmisacakkhunā ti kilesalolena, patimevā 'ti attano acintetvā patim eva
anusocati, mano hessatīti maṃ cirāyantiṃ viditvā aññathā cittaṃ bhavissati²⁶,
na santi devā ti idaṃ sā dānavena bhuje gahitā devatujjhāpanaṃ²⁷ karonū
āha, lokapālā ti evarūpānaṃ sīlavantīnaṃ patidevatānaṃ pālakā lokapālā
nūna idhaloke na santīti paridevati. 30

¹ Cks tvam. ² Bā -lā. ³ Cks tam. ⁴ Cks -a. ⁵ Bā -i. ⁶ Cks -am. ⁷ Ck
pannā, Bā satthā. ⁸ Cs Bā ca. ⁹ Cs Bā -ca. ¹⁰ Ck paṭime-, Cs paṭice-. ¹¹ so-
kaṭṭāyā - - - turāya wanting in Cks. ¹² Ck duratthāyā. ¹³ Cks -ppatta. ¹⁴
Ck -vā. ¹⁵ Bā durattimhīti. ¹⁶ Cks cittayī. ¹⁷ Bā omits me. ¹⁸ Bā -gaṃ.
¹⁹ Bā --kiṃ, ²⁰ Cks -o. ²¹ Bā etāhi. ²² Bā adds luddako. ²³ so all three
MSS. ²⁴ Bā -pattā. ²⁵ Ck ajjhetthaṭā, Cs ajjhotthathā, Bā ajhottatā. ²⁶ Bā
-tīti. ²⁷ Bā -kujjhā-.

Ath' assā sīlatejena Sakkabhavanam kampi, Paṇḍu-
kambalasilāsanam unḥākāram dasseti. Sakko āvajjanto tam
kāraṇam ṇatvā vajiram ādāya vegenāgantvā dānavassa mat-
thake thatvā itaram g. ā.:

- 5 15. Itthīnam esā pavarā yasassinī
santā samā aggi-r-iv'¹ uggatejā,
tañ ce² tuvaṃ³ rakkhasādesi kaññam
muddhā va⁴ hi sattadhā te phaleyya,
mā tvaṃ jahī⁵ muñca patibbatā yā 'ti. 284.

- 10 Tattha santā ti upasantā atha vā paṇḍitā ṇāṇasampannā, samā ti kā-
yavisamādirahitā⁶, adesīti khādasi⁷, phaleyyā 'ti iminā⁸ Indavajirena pa-
haṭam bhijjetha, mā tvaṃ jahīti⁹ tvaṃ imam patibbatam mā vāraya.

- Tam sutvā dānavo Sambulam vissajjesi. Sakko puna pi
„so esa¹⁰ evarūpaṃ kareyyā“ 'ti cintetvā dānavam devasaṃ-
15 khalikāya bandhitvā puna anāgamanāya tatiye pabbatantare
vissajjesi, rājadhītaram appamādena ovaditvā sakaṭṭhānam eva
gato. Rājādhītāpi atthamite¹¹ suriye candālokena assamam
pāpuṇi.

T. a. p. S. aṭṭha gāthā abhāsi:

- 20 16. Sā ca assamam āgañchi pamuttā purisādakā
nīlam¹³ phalinasakuṇīva¹⁴ gatasimḥam¹⁵ va ālayam. 285.
17. Sā tattha paridevesi¹⁶ rājaputtī yasassinī
Sambulā utumattakkhā vane nātham apassantī: 286.
18. Samāne brāhmaṇe vande sampannacarāṇe ise,
25 rājaputtam apassantī tumham hi saraṇam gatā. 287.
19. Vande sīhe ca vyagghe ca ye ca aññe¹⁷ vane migā
rājaputtam etc. 288.
20. Tiṇalatāni¹⁸ osadhyo¹⁶ pabbatāni vanāni ca etc. 289.
21. Vande indivarīsāmam²⁰ rattim nakkhattamālinim²¹ etc. 290.

¹Ck aggi pi. ² Ck tace, Bā bhance. ³ Cks tvaṃ. ⁴ Bā ca. ⁵ Cks -i, Bā dihi.
⁶ Bā -divira-. ⁷ Cks -ti. ⁸ Bā adds me. ⁹ Bā dahiti. ¹⁰ Bā omits so esa.
¹¹ Bā atthaṅga- ¹² Bā āgacchi. ¹³ Bā ninnam. ¹⁴ Ck palinasakuṇīva, C^s
palinasakuṇīva, Bā palīnam sakuṇi ca. ¹⁵ so C^s; Bā gavāsīṅga, Ck gatasimham.
¹⁶ Ck Bā -vasi. ¹⁷ Cks canne. ¹⁸ Bā -tā ca. ¹⁹ Ck osaddhye, C^s -ddhyo, Bā
osabyo. ²⁰ Ck indavaram-, C^s indisaram-, Bā indipari. ²¹ Bā nikkhitta-.

22. Vande Bhāgīrathim gaṅgam¹ savantīnam paṭiggaham etc. 291.

23. Vande aham² [pabbata]rājasetṭham

Himavantam siluccayam etc. 292,

Tattha nīlam³ phalinasakunīvā⁴ 'ti yathā sakunikā mukhatuṇḍa-
kena gocaram gahetvā kenaci upaddavena sakunapotakānam phalinattā⁵ 5
phalinasakunī⁶ nīlam⁷ āgaccheyya yathā vā gatasimṅgam ti⁸ nikkhanta-
vacchakam ālayam suññam⁹ vacchakasālam vacchagiddhinī dhenu āgaccheyya
evam suññam assamam āgañchīti¹⁰ attho, tadā hi Sotthiseno Sambulāya
cirāyamānāya itthiyo nāma lolā paccāmittam pi me gahetvā āgaccheyyā 'ti
parisaṃkanto paṇṇasālato nikkhamitvā gacchantaram pavisitvā nisīdi, tena 10
vuttam utumattakkhā ti sokavegasamjātena¹¹ uṇhautunā¹² mattalocanā¹³,
apassantīti tasmim vane nātham attano patiṭṭham apassantī ito c' ito ca
sandhāvamānā paridevati, tattha samame brāhmaṇe ti samitapāpabāhitapāpa-
samanabrāhmaṇena¹⁴ saha sīlanam¹⁵ aṭṭhannam samāpattinam vasena¹⁶ sam-
pannacaram ise vande ti, evam vatvā rājaputtam apassantī tumbhākam sara- 15
nam gat' amhi, sace me sāmikassa nisinnatṭhānam jānātha ācikkhathā 'ti pari-
devesīti attho, sesagāthāsu pi es' eva nayo, tiṇḍalatāni osadhyo¹⁷ ti anto-
pheggubāhisāratiṇāni ca latāni ca¹⁸ antosāraosadhiyo ca, imam gātham tiṇḍādisu
nibbattadevatā¹⁹ sandhāyāha, indīvarīsāman ti indīvarīpupphasamānavannam,
tumhamhīti rattim sandhāya tam pi aham pīti²⁰ āha, Bhāgīrathim²¹ ti 20
evampariyāyanāmikam gaṅgam, savantīnam ti aññāsam²² bahunnam nadīnam
paṭiggāhikagaṅgāya nibbattadevatam²³ sandhāy' evam āha, Himavante pi es'
eva nayo.

Tam evam paridevamanam disvā Sotthiseno cintesi: „ayam
ativiya paridevati, na kho pan' assā bhāvam jānāmi, sace mayi 25
sinehena etam²⁴ karoti hadayam pi 'ssā phaleyya, parigaṇhis-
sāmi tāva nan“ ti gantvā paṇṇasāladvāre nisīdi. Sāpi pari-
devamānā paṇṇasāladvāram gantvā tassa pāde vanditvā
„kuhim gato si devā“ 'ti āha. Atha nam 'so „bhadde tvam

¹ Ck bhāgirasigaṅgā, Cs bhāgīrasigaṅgā, Bā bhagirasigaṅgā. ² Cks ham; read vande 'ham pabbatasetṭham? ³ Ck līnam, Cs līnam? Bā niḍḍam. ⁴ Ck pā-
līmna-, Bā palīna-. ⁵ Ck phalīnatthā, Cs phalīnattā, Bā palīnattā? ⁶ Cks
phalīnasakunam, Bā palīnasakunī, Cks add va gatasimṅgam vā. ⁷ Bā niḍḍam. ⁸
so Cks; Bā yathā gavāsigaṅgavanti. ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Bā āgacchati. ¹¹ Bā -vegena-
sañjātena. ¹² Bā uṇhena-. ¹³ Bā maṇha- or maṇḍa-. ¹⁴ Bā -pāpe samame
brahmaṇe damnuacaramati. ¹⁵ Bā sīlena. ¹⁶ Bā adds ca. ¹⁷ Cks -ddhyo, Bā
asabyo. ¹⁸ so Bā; Cks antepheggumhi sāratiṇāni. ¹⁹ Bā -ttā. ²⁰ Cs tampi
ahamabbhīti, Bā tamhi amhiti. ²¹ Ck bhāgīrasan, Cs bhāgīrasan, Bā bhagīrasan.
²² Cks aññāsam. ²³ Bā -hitam gaṅgāya nibbattam-. ²⁴ Ck ekam, Bā evam.

aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, ajja atisāyam āgatāsīti“ pucchanto gātham āha :

24. Atisāyam vatāgañchi¹ rājaputti yasassini,

kena nu 'jja² samāgañchi¹, ko te piyataro mayā ti³. 393.

5 Atha nam sā „aham⁴ ayyaputta phalāphalāni ādāya āgacchantī⁵ ekam dānavam passim, so mayi paṭibaddhacitto hutvā mam hatthe gaṇhitvā ‘sace me vacanam na karosi khādissāmi tan’ ti āha, aham tāya velāya tam nēva anusocantī⁶ evam paridevin“ ti vatvā

10 25. Idam kho 'ham tadāvocaṃ gahitā tena sattunā,

na me⁷ idam tathā dukkham yaṃ mam khadeyya rakkhaso yañ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā ti g. ā. 294.

Ath' assa sesam pi pavattim ārocentī „tena panāham deva dānavena gahitā attānam vissajjāpetum asakkontī deva-
15 tujjhāpanakammaṃ⁹ akāsim, atha Sakko vajirahattho āgantvā ākāse thito dānavam santajjetvā mam vissajjāpetvā tam¹⁰ deva- samkhalikāya bandhitvā¹¹ tatiye pabbatantare khipitvā pak- kāmī, ev' āham Sakkaṃ nissāya jīvitam labhin“ ti āha. Tam sutvā Sotthiseno „bhadde hotu, mātugāmassa antare saccam
20 nāma dullabham, Himavante¹² bahū¹³ vanacarakatāpasavijjā- dharādayo vasanti¹⁴, ko tuyham saddahissatīti“ vatvā gā- tham āha :

26. Corīnam¹⁵ bahubuddhīnam¹⁶ yāsu saccam sudullabham

thīnam bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 295.

25 Sā tassa vacanam sutvā „ayyaputta¹⁷ aham tam¹⁸ asadda- hantam mama saccabalen' eva¹⁹ tikicchissāmīti“ udakalasaṃ pūretvā saccakiriyaṃ katvā tassa sīse udakam āsiṃcantī

¹ Bā -gacchi. ² Cks nūnajja. ³ Cks omit ti. ⁴ Bā āha. ⁵ Cks -i, Bā gac-
chanti, Bā āgacchantim. ⁶ all three MSS. -i. ⁷ Cks ime. ⁸ Bā ca. ⁹ Ck
tujjāna-, Cs tujjhāna-, Bā devakujjhāpana. ¹⁰ Cks ta. ¹¹ Bā add tam. ¹²
Bā adds hi. ¹³ Ck Bā -u. ¹⁴ Bā santi. ¹⁵ Ck Bā -inam. ¹⁶ Ck -inam, Bā
-vuddhinam. ¹⁷ Cks -am. ¹⁸ Cks mam. ¹⁹ Bā saccam phaleneva.

27. Tathā maṃ saccam pāletu pālayissati ce mamam
yathāham nābhijānāmi aññam piyataram tayā¹,
etena saccavajjena vyādhi te vūpasammatū 'ti g. ā. 296.

Tattha tathāsaddo ce maman ti iminā saddhim yojetabbo, i. v. h.: yathā-
ham vadāmi tathā mama saccam, atha maṃ idāni pi pāletu āyatim pi pālessati, 5
idāni me vacanam suṇa²: yathāham nābhijānāmīti³, potthakesu pana tathā
maṃ saccam pāletīti likhitam tam⁴ Atthakathāyan n' atthi.

Evam tāya saccakiriyaṃ katvā uduke [āsittamatte yeva
Sotthisenassa kuṭṭham ambuladhotam viya tambamalam tāvad
eva apagañchi⁵. Te katipāham tattha vasitvā araññato⁶ nik- 10
khamma Bārāṇasim patvā uyyānam pavisiṃsu. Rājā tesam
āgatabhāvaṃ natvā uyyānam gantvā tatth' eva Sotthisenassa
chattam ussāpetvā Sambulam aggamaheṣiṭṭhāne abhisiñcāpetvā
nagaram pavesetvā sayam isipabbajjam pabbajitvā uyyāne
vāsam kappesi, rājanivesane yeva nibaddham bhuñji. Sotthi- 15
seno pi Sambulāya aggamaheṣiṭṭhānamattam⁷ eva adāsi, na
pana⁸ koci sakkāro ahosi, atthibhāvam pi 'ssā va na⁹ aññāsi,
aññāh' eva itthīhi saddhim abhiramī. Sambulā sapattirosena¹⁰
kisā ahosi uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā¹¹. Sā
ekadivasam sokavinodanattam bhuñjitum āgatassa sasuratā- 20
pasassa santikam gantvā tam katabhattakiccam vanditvā eka-
mantam nisīdi. So tam milātindriyam¹² disvā

28. Ye kuñjarā sattasatā ulārā
rakkhanti rattindivam uyyutāvudhā¹³
dhanuggahānañ ca satāni soḷasa
kathamvidhe passati bhadde sattavo ti g. ā. 297.

Tass' attho: bhadde Sambule ye amhākam sattasatā kuñjarā te va
khaggagatānam¹⁴ yodhānam ca vasena¹⁵ uyyutāvudhā¹⁶ aparāni ca soḷasa

¹ Ck yathā. ² Bā suṇātha. ³ Ck Bā -miti. ⁴ so B^s; Cks likhitāya, Bā likhi-
tam. ⁵ Bā -gacchi. ⁶ Bā araññā. ⁷ Bā -ṭhānam. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā pissā ni.
¹⁰ Bā yasapatidosena. ¹¹ Ck dhamanasantagatagattā? Bā dhamanisandagattā.
¹² Bā milāyati-. ¹³ Ck uyyatā-, Bā uyyuttā-. ¹⁴ Bā tesañceva khandhagatānam,
Bā tesañca gandha-. ¹⁵ Ck yodhānāvavasena, Bā yodhānavasena. ¹⁶ Bā uyyuttā-.

dhanuggahasatāni rattindivam Bārāṇasim rakkhanti, evam surakkhite nagare
kathamvidhe tvam sattavo passasi¹, yassā tava sāsankā sappatibhayā araṇṇā
āgatakāle² pabhāsampannam sarīram idāni pana milātapaṇḍupalāsavaṇṇā³ ati-
viya kilantindriyāsi, kassa nāma tvam bhāyasīti⁴.

5 Sā tassa vacanam sutvā „putto te deva mayi na puri-
masadiso“ ti vatvā pañca gāthā abhāsi:

29. Alamkatāyo padumuttarattacā

virāgitā passati hamsagaggarā,

tāsam suṇitvā mitagītavādinam⁵

10 na 'dāni⁶ me tāta tathā yathā pure. 298.

30. Suvannasamkaccadharā⁷ suvigghā

alamkatā mānusiya⁸ accharūpamā

senūpiyā⁸ tāta aninditaṅgiyo

khattiyakaṇṇā paṭilābhayanti⁹ nam¹⁰. 299.

15 31. Sace aham tāta tathā yathā pure

patita uñchāya¹¹ punā vane bhare

sammānaye mam na ca mam vimānaye

ito pi me tāta tato varam¹² siyā. 300.

32. Yam annapāne vipulasmi ohite

20 nārī vimaṭṭhābharanā alamkatā

sabbaṅgupetā patino va¹³ appiyā

ābajja¹⁴ tassā maraṇam tato varam. 301.

33. Api ce daliddā¹⁵ kapaṇā anālhiyā¹⁶

kālādutiyā¹⁷ patino ca sā piyā

25 sabbaṅgupetāya pi appiyāya

ayam eva seyyā kapaṇāpi yā piyā¹⁸ ti. 302.

Tattha padumuttarattacā ti padumagabbhasadisauttarattacā, sabbāsam
sarīrato suvaṇṇābhā niccharantīti¹⁹ vā dīpeti, virāgitā ti vilaggasarīrā

¹ Bds add bhadde. ² Bd adds pi. ³ Ck -paṇḍusālavaṇṇā. ⁴ Bd add pucchi.

⁵ Cks suṇitvamhita-, Bd suṇitvā mitagitivāditam, Bs suṇitvāpita-. ⁶ Cks idāni.

⁷ Bds -saṅkaṇca-. ⁸ Bd seno-. ⁹ Bds -lo-. ¹⁰ Cs tam. ¹¹ Ck patitā uñchāya,

Bd patitam uccāya. ¹² Bd param. ¹³ Bd ca. ¹⁴ Ck ābajja, Bd abajha. ¹⁵

Bd dali-. ¹⁶ Ck anālhiyā, Bd adināliyā. ¹⁷ Cks -tiyā, Bd kaṭādutiyā. ¹⁸

Ck piyā, Bd miyāyā, Bs piyāyā. ¹⁹ Ck Bd nicca-.

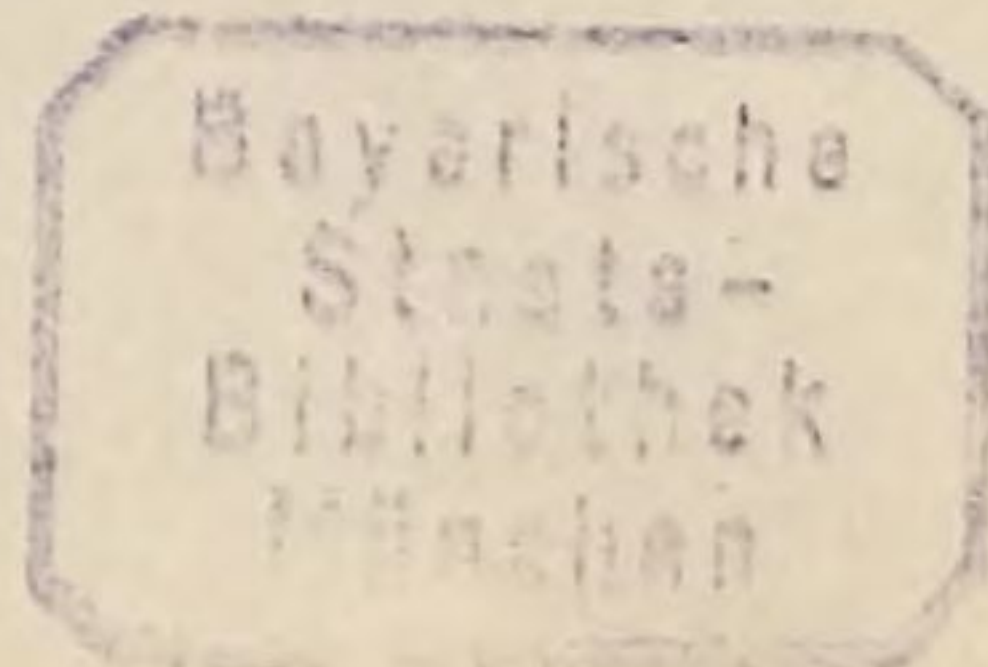
tanumajjhā ti attho, haṃsagaggarā ti evarūpā haṃsamadhurassarā¹ nāriyo
 passati, tāsān ti so tava putto tāsān nārīnaṃ gītādīnaṃ² sutvā³ idāni me
 tāta yathā pure tathā na vattatīti⁴ vadati, suvaṇṇasaṃkaccadharā ti su-
 vaṇṇamayā⁵ ekaccālaṃkāradharā, alaṃkatā ti nānālaṃkārapatimaṇḍitā, mānu-
 siyaccharūpamā ti mānusiyo accharūpamā, senūpiyā⁶ ti sayanūpagatā⁷, 5
 nan ti taṃ⁸ tava puttaṃ paṭilābhayanti⁹, sace ahaṃ ti tāta yathā pure sace
 ahaṃ puna pi taṃ patim tath' eva kuṭṭharogena vanam pavittṭham uñchāya
 tasmim vane bhare puna pi maṃ so¹⁰ sammāneyya na vimāneyya¹¹ tato me
 ito pi Bārāṇasirajjato taṃ araṇṇam eva varam siyā ti sapattirosena¹² sussantiyā³
 ti dīpeti, yamannapāne ti yaṃ annapāne, ohite ti ṭhapite paṭiyatte, iminā 10
 bahvannapānam¹³ gharam dasseti, ayam kir' assa¹⁴ adhippāyo: yā nārī vipu-
 lannapāne pi ghare ekikā va asampattisamānā vimaṭṭhābharaṇā nānālaṃkārehi¹⁵
 alaṃkatā sabbehi guṇehi upetā patino ca appiyā hoti ābajjha¹⁶ gīvāya vallim
 vā rajjum vā¹⁷ bandhitvā tassa¹⁸ tato gharāvāsato [maraṇam eva varataran ti,
 anāl'h'iyā ti na ālhikā¹⁹, kālādutiyā²⁰ ti nipajjanakakaṭasārakadutiyā, 15
 seyyā ti kapaṇāpi samānā sā patino piyā ayam eva uttamā ti.

Evam tāya attano parisussanakāraṇe tāpasassa kathite
 tāpaso rājānam pakkosāpetvā „tāta Soṭthisena tayi kuṭṭharo-
 gābhibhūte²¹ araṇṇam pavisante tayā saddhim pavisitvā taṃ
 upaṭṭhahantī attano saccabalena tava rogam [vūpasametvā yā 20
 te rajjapatiṭṭhānakāraṇam²² akāsi tassā nāma tvaṃ n' eva
 ṭhitatṭhānam na nisinnatṭhānam jānāsi, ayuttam te kataṃ,
 mittadūbhikammaṃ nām' etaṃ pāpikan²³“ ti vatvā puttaṃ
 ovadanto

34. Sudullabh' itthī purisassa yā hitā, 25
 bhatt' itthiyā dullabho yo hito ca²⁴,
 hitā ca te sīlavatī ca bhāriyā,
 janinda dhammaṃ cara Sambulāyā 'ti gātham āha. 303.

Tass' attho: tāta yā²⁵ purisassa hitā muducittā anukampikā itthi yo ca
 bhattā itthiyā hito katagūṇam jānāti uhho pi²⁶ te sudullabhā, ayaṃ ca Sambulā 30

¹ B^s haṃsā viya madhu-. ² B^d mihitādini, B^s mitagītā. ³ B^d suṇitvā. ⁴ B^d
 vatta-. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d seno-. ⁷ B^d sotthisenassa piyā paṭipalobhayanti
 in the place of sayanūpagatā. ⁸ B^d nam. ⁹ B^d -lo-. ¹⁰ B^d adds na. ¹¹ B^d
 mānātimāneyyā, B^s nātimāneyya in the place of na vi-. ¹² B^d sapatidosena,
 B^s apatidosena. ¹³ B^d bahunnampānam. ¹⁴ C^{ks} tirassa. ¹⁵ B^d nānāla-. ¹⁶
 B^d abajha. ¹⁷ B^d valliyā vajjuyā vā. ¹⁸ B^d tassā. ¹⁹ B^d na ālhāka, C^k na
 anāl'hikā, C^s na anal'hakā. ²⁰ B^d kaṭadu-. ²¹ C^{ks} -to. ²² B^d rajje-. ²³ B^d
 pāpa. ²⁴ C^{ks} hitāya. ²⁵ C^{ks} tayā. ²⁶ B^d pe.

tuyhaṃ hitā c' eva sīlasampannā ca, tasmā etissā dhammaṃ cara, katagūṇaṃ jānitvā muducitto hohi, cittaṃ assā paritosehīti.

Evam so puttassa ovādaṃ datvā utṭhāya pakkāmi. Rājā pitari gate Sambulaṃ pakkosāpetvā „bhadde ettakaṃ kālaṃ
5 mayā katadosaṃ khama¹, ito paṭṭhāya sabbissariyaṃ tuyhaṃ eva dammīti“ osānagātham āha:

35. Sace tvaṃ² vipule³ laddhabhoge
issāvatiṇṇā⁴ maraṇaṃ upesi
ahaṃ ca te bhadde imā ca kaṇṇā⁵
10 sabbe va te vacanakarā bhavāmā 'ti. 304.

Tass' attho: bhadde Sambule sace tvaṃ ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisiṇ-
citvā⁶ aggamaheṣiṭṭhānavasena vipulabhoge⁷ labhitvāpi issāya otiṇṇā maraṇaṃ
upesi ahaṃ ca imā ca rājakaṇṇāyo⁸ sabbe tava vacanakarā bhavāma tvaṃ
yathādhippāyaṃ imaṃ rajjaṃ vicārehīti sabbissariyaṃ tassā adāsi.

15 Tato paṭṭhāya ubho samaggāvāsaṃ vasantā dānādīni
puñṇāni katvā⁹ yathākammaṃ gamaṃsu. Tāpaso jhānābhiññaṃ¹⁰
nibbattetvā Brahmaloṇṇapago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Mallikā patidevatā
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sambulā Mallikā ahosi, Soṭṭhiseno
20 Kosalarājā, pitā tāpaso ahaṃ evā“ 'ti. Sambulajātakaṃ.

10. Gaṇḍatindujātaka.

Appamādo ti. Idaṃ S. J. v. rājovādaṃ ā. k. Rājovādo
hetṭhā vitthārito.

Atīte pana Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare
25 Pañcālo nāma rājā agatigamane ṭhito adhammena pamatto
rajjaṃ kāresi. Ath' assa amaccādayo sabbe pi adhammikā
jātā. Balipīlitā raṭṭhavāsino puttadāre ādāya araṇṇe migā
viya carimṃsu, gāmaṭṭhāne gāmo nāma nāhosi, manussā rāja-

¹ Bā khamatha. ² Cks tvaṃ. ³ Ck vipulama, Cs -lam? ⁴ Bā issācatīṇṇā. ⁵
Bā imā rājakaṇṇā. ⁶ Bā -sittā. ⁷ Bā -le-. ⁸ Ck -kaṇṇāso, Bā rājakaṇṇā.
⁹ Bā karitvā. ¹⁰ Bā -āyo.

purisabhayena divā gehe vasitum na sakkonti, gehāni kaṇṭha-
kasākhāhi parikkhipitvā aruṇe uggacchante yeva araṇṇam pavī-
santi, divā rājapurisā¹ vilumpanti rattim corā². Tadā Bo.
bahinagare gaṇḍatindurukkhe³ devatā hutvā nibhatti, anusam-
vaccharam raṇṇo santikā saḥassagghaṇakam⁴ balikammam 5
labhati, so cintesi: „ayaṁ rājā pamatto rajjam kāreti, sakala-
ratṭham vinassati, tṭhapetvā mam aṇṇo⁵ rājānam patirūpe
nivesetum samattho nāma n' atthi, upakārako cāpi me anu-
samvaccharam saḥassabalinā pūjesi⁶, ovadisāmi nan“ ti so
rattibhāge raṇṇo sirigabbham pavisitvā ussīsakapasse tṭhatvā 10
obhāsam vissajjento⁷ ākāse atṭhāsi. Rājā taṁ bālasuriyam viya
jalamānam disvā „ko si tvaṁ, kena vā kāraṇenāgato⁸“ ti pucchi.
So tassa vacanam sutvā „mahārāja ahaṁ tindukadevatā,
tuyham ovādam dassāmīti āgato mhīti“. „Kim ovādam nāma
dassasīti“ evaṁ vutte M. „mahārāja, tvaṁ pamatto hutvā 15
rajjam kāresi, tena te sakalaratṭham bhataviluttam⁹ viya vi-
natṭham, rājāno nāma pamādena rajjam kārentā sakala-
ratṭhassāpi¹⁰ sāmīno na¹¹ honti, diṭṭhe va dhamme vināsam
patvā samparāye pana mahānirāye nibbattanti, tesu ca
pamādam āpannesu antojanā bahijanā pi 'ssa pamattā va 20
honti, tasmā raṇṇā atirekena appamattena bhavitabban“ ti
vatvā dhammadesanam paṭṭhapento āha:

1. Appamādo amatapadam, pamādo maccuno padam, (Dhp. v. 21)
appamattā na mīyanti, ye pamattā yathāmatā. 305.
2. Madā pamādo jāyetha, pamādā¹² jāyate khayō, 25
khayā padosā¹³ jāyanti, mā mado¹⁴ bharatūsabha¹⁵. 306.
3. Bahū hi khattiyā jīnā¹⁶ attham ratṭham pamādino
atho pi gāmīno gāmā anāgārā agārino. 307.

¹ Bā adds pi. ² Bā adds khādanti. ³ Bā gaṇḍutiṇḍukarukkha. ⁴ Bā -nikam.
⁵ Ck aṇṇe mam, C^s aṇṇo mam. ⁶ Bā -ti. ⁷ Bā visajjetvā. ⁸ Bā -na idhā-
gato si. ⁹ Bā^s hataviluppantam. ¹⁰ Bā -ssa. ¹¹ Bā nāma. ¹² Ck Bā -do. ¹³
Ck^s -de-. ¹⁴ Bā^s pamādo. ¹⁵ Ck -sabham. ¹⁶ Ck pītā? Bā jīṇā, B^s jānā.

4. Khattiyassa pamattassa raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 308.
5. N' esa dhammo mahārāja, ativelaṃ pamajjasi,
iddhaṃ¹ phitaṃ² janapadaṃ corā viddhaṃsayanti taṃ³. 309.
- 5 6. Na te puttā bhavissanti na hiraññaṃ na dhāniyaṃ,
raṭṭhe vilumpamaṇaṃhi sabbabhogeḥi jīyasi⁴. 310.
7. Sabbabhogaparijñāṃ⁵ rājānaṃ cāpi⁶ khattiya
ñātimittā suhajjā ca na naṃ⁷ maññanti khattiyaṃ⁸. 311.
8. Hatthārūhā⁹ anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
10 tam evaṃ upajīvantā na naṃ⁷ maññanti khattiyaṃ¹⁰. 312.
9. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantimantitaṃ¹¹
sirī jahati dummedhaṃ jñāṃ va urago tacāṃ. 313.
10. Susaṃvihitakammantaṃ kālūṭṭhāyima atanditaṃ —
sabbe bhogaḥbhivaḍḍhanti¹² gāvo sausabhā-m-iva. 314.
- 15 11. Upassutima mahārāja raṭṭhe janapade cara,
tattha disvā ca sutvā ca tato taṃ paṭipajjasīti. 315.

Tattha appamādo ti satiyā avippavāso, amata padan ti amatassa
nibbānassa padaṃ adhigamakāraṇaṃ¹³, maccuno padan ti maraṇassa kāraṇaṃ,
pamatto hi vipassanaṃ avadḍhetvā¹⁴ appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ pattum asakkonto
20 punappuna saṃsāre jāyati c' eva mīyati ca, tasmā pamādo maccuno padaṃ
nāma, na mīyanti vipassanaṃ vadḍhetvā appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ pattā puna
saṃsāre anibbattantaṃ na mīyanti nāma, ye pamattā ti mahārāja ye puggalā
pamattā te yathāmatā¹⁵ tath' eva daṭṭhabbā, tasmā¹⁶ aniccaśādhanaṭāya tassāpi¹⁷
hi ahaṃ dānaṃ dassāmi sīlaṃ rakkhissāmi uposathakammaṃ karissāmi kalyāṇa-
25 kammaṃ karissāmi ābhogo¹⁸ vā patthanā¹⁹ vā pariyuṭṭhānaṃ vā n' atthi,
appattaviññāpattā²⁰ pamattassāpi appamādābhavā ti, tasmā ubho p' ete ekadivasā
va²¹, madā ti mahārāja ārogyayobbanajīvitamadāsaṃkhātā tividdhā madā²² pa-
mādo nāma jāyati, so pamatto pamādam āpanno paṇātipātādīni pāpakammāni
karoti, atha naṃ rājāno chindāpenti vā hanāpenti vā sabbassa vā paṇ' assa²³
30 haranti, evaṃ assa pamādo²⁴ nātidhanaajīvitakkhayo jāyati, puna so²⁵ dhana-

¹ Bā idam. ² Cā pītaṃ, Bā pītaṃ. ³ Bā naṃ. ⁴ Ck riyati, Cs jīyati, Bā jīyasi.
⁵ Cks -junnaṃ, Bā -jinnaṃ. ⁶ Bā vāpi. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā mandiyaṃ. ⁹ Bā s-
-ro-. ¹⁰ Bā mantiyaṃ. ¹¹ Ck -naṃ. ¹² Bā bhogo pi vadḍhanti. ¹³ Bā -gamana-
¹⁴ Cks vadḍhetvā, Bā avadḍhetvā. ¹⁵ Bā adds te. ¹⁶ Ck Bā kasmā. ¹⁷ so Cks;
Bā matassa pi. ¹⁸ Cs a-. ¹⁹ Ck pattanā, Cs pattatthanā? Bā paṭhanā. ²⁰ Bā s-
aparagata. ²¹ so Cks; Bā ekasādivasāva. ²² Ck dā, Bā omits madā. ²³ so Cks;
Bā sabbāsaṃ vā dhanassa. ²⁴ so all three MSS. for -dā? ²⁵ Cks yo.

khayam vā yasakkhayam vā patto jīvitum asakkonto jīvitavuttatthāya kāya-
 duccaritādīni karoti, icc-assa¹ khayā padosā jāyanti, tena tam vadāmi: mā
 mado² bharatūsabha ratṭhabharaṇakajetṭha³ Bharatūsabha mā pamajja⁴, mā
 pamādīti⁵ attho, attham ratṭhan ti janapadavāsīnam vuddhim c' eva⁶ sakala-
 ratṭhañ ca bahū pamādino⁷ jīnā⁸, tesam āvibhāvattāya Khantivādi-jātaka- 5
 Mātāṅgajātaka-Sarabhaṅgajātaka-Bharujātaka-Cetiyajātakādīni kathetabbāni, gā-
 mino ti gāmabhojakāpi⁹ te te gāmino¹⁰ bahupamādadosena jīnā⁸ parihīnā
 vinaṭṭhā, anāgārā agārino ti pabbajitāpi pabbajitapaṭipattito gihī pi gharā-
 vāsato c' eva dhanadhaññādīhi ca bahū jīnā⁸ parihīnā ti vadati, tam vuccate
 aghan ti mahārāja bhogaparihāni¹¹ nāma tam rañño dukkham vuccati, bhogā- 10
 bhāvena hi niddhanassa yaso hāyati, hīnayaso mahantam kāyikacetasikadukkham
 pāpuṇāti, nesa dhammo ti mahārāja esa porāṇakarājūnam dhammo na hoti,
 iddham phītan ti annapānādīnā hiraññasuvannādīnā phītam pupphitam, na
 te puttā¹² ti mahārāja pavenipālakā¹³ te puttā na bhavissanti, ratṭhavāsino
 hi adhammikarañño esa putto kim amhākam vaddhim¹⁴ karissati nāssa chattam 15
 dassamā 'ti chattam na denti, evam evam¹⁵ tesam pavenipālakā¹³ puttā na
 honti nāma, pariḷḷhan¹⁶ ti parihīnam rājānam, cāpīti¹⁷ sace hi¹⁸ so rājā
 hoti atha nam rājānam samānam pi khattiyan¹⁹ ti ayam rājā ti garucittena²⁰
 mānetabbam katvā na maññanti, upajīvantā ti upanissāya jīvantāpi ete
 ettakā janā garucittena maññitabbam na maññanti, kimkaraṇā: adhammika- 20
 bhāvena, sirīti yasavibhāvo²¹, tacan²² ti yathā urago jīṇam tacam
 jigucchamāno jahati²³ na puna oloketi evam tādisam rājānam sirī jabati, su-
 samvihitakamantan²⁴ ti kāyadvārādīhi pāpakammaṃ akarontam²⁵, abhi-
 vaddhantīti abhimukham gacchantā²⁶ vaddhanti, sa usabhānivā 'ti sa-
 usabhā iva, appmattassa hi usabhajetṭhako²⁷ gogaṇo viya bhogā vaddhanti, 25
 upassutin ti janapadacārittasavanāya cārikam attano sakalaratṭhe janapade ca
 cara, tatthā 'ti tasmim ratṭhe caranto datṭhabbam disvā sotabbam sutvā
 attano guṇaguṇam paccakkham katvā tato attano hitapaṭipattim paṭijaggissasi²⁸.

Iti M. ekādasahi gāthāhi rājānam ovaditvā „gaccha pa-
 pañcam akatvā parigaṇha ratṭham, mā nāsayīti“ vatvā sa- 30
 katṭhānam eva gato. Rājāpi tassa vacanam sutvā sam-
 vegappatto hutvā²⁹ punadivase rajjam amacce paṭicchāpetvā³⁰
 purohitena saddhim kālass' eva pācīnadvārena nagarā nikkha-

¹ Bā imassa. ² Bās pamādo. ³ Cks ratṭham-. ⁴ Cks pajja. ⁵ Bā mā pamā-
 damāpajji. ⁶ Bā vuddhicceva, Cks vuddhameva. ⁷ Ck -ne, Bā padāmādino. ⁸
 Bā jīṇā. ⁹ Bā -bhojanakāpi. ¹⁰ Bā gāmāpi. ¹¹ Bās yasabhoga-. ¹² Cks
 vuttā. ¹³ Cks pameṇi-. ¹⁴ Bā vuddhi. ¹⁵ Bā eva. ¹⁶ Cks pariḷḷhan. ¹⁷ Bā
 vāpiti. ¹⁸ Bās pi. ¹⁹ Bā mantiyan. ²⁰ Bā tigarukacittena. ²¹ Ck sirini-
 yasavibhāvo, Cs sirītiyasavibhāvo, Bā sirīti-. ²² Cks tan. ²³ Bā hoti. ²⁴ Bā
 -kamman. ²⁵ Bā -to. ²⁶ Cks -tam. ²⁷ Bā sa usabho jetṭhako. ²⁸ Bās
 -pajjissasi. ²⁹ Bā omits hutvā. ³⁰ Bā -detvā.

mitvā yojanamattam gato. Tatth' eko gā mavāsimahallako
 aṭavito kaṇṭhakasākhā¹ āharitvā gehadvāram parikkhipitvā
 pidahitvā puttadāram ādāya araṇṇam pavisitvā sāyam rāja-
 purisesu pakkantesu attano gharam āgacchanto gehadvāre
 5 pāde kaṇṭakena² viddho ukkuṭikam nisīditvā kaṇṭakam² nī-
 haranto

12. Evaṃ vedetu Pañcālo saṃgāme sarasamappito³

yathāham ajja vedemi kaṇṭakena² samappito ti 316.

imāya gāthāya rājānam akkosi, tam pan' assa akkosanam⁴
 10 B-ssānubhāven' eva ahosi, B-ttena adhiggahīto va so akkosīti
 veditabbo. Tasmim pana samaye rājā ca purohito ca aṇṇā-
 takavesena⁵ tassa santike va aṭṭhamasu. Ath' assa vacanam
 sutvā purohito itaram g. ā.:

13. Jīṇo dubbalacakkhū sī, na rūpam sādhu passasi,

15 kim attha Brahmaddattassa

yan tam maggheyya⁶ kaṇṭako² ti. 317.

Tattha maggheyya⁷ 'ti vijjheyya⁸, i. v. h.: yadi tvam attano avyatta-
 tāya kaṇṭakena² viddho ko ettha raṇṇo doso ti yena rājānam akkosasi kim te
 raṇṇā⁹ kaṇṭako² oloketvā ācikkhitabbo ti.

20 Tam sutvā mahallako tisso gāthā abhāsi:

14. Pahottha¹⁰ Brahmaddattassa yo¹¹ 'ham maggo¹² 'smi brāhmaṇa,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā¹³. 318.

15. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 raṭṭhasmim kuḍḍarājassa¹⁴ bahu adhammiko jano. 319.

25 16. Etādisse bhaye tāta bhayaṭṭhā tāva¹⁵ mānavā
 nillanakāni kubbanti vane āhatvā¹⁶ kaṇṭakan² ti. 320.

Tattha pahotthā¹⁷ 'ti brāhmaṇa yo¹⁸ kaṃsakaṇṭake magge¹⁹ patito
 sannisinno bahū²⁰ ettha Brahmaddattassa dosā²¹, tvam ettakam kālam raṇṇo

¹ Bḍ kaṇḍakasākhā. ² Bḍ kaṇḍa-. ³ Bḍ saramappito. ⁴ Cks -tam. ⁵ Bḍ
 -neva. ⁶ Bḍ yaṃ tvam maggeyya. ⁷ Bḍ maggeyyā. ⁸ Ck Bḍ vijjeyya. ⁹ Bḍ -o.
¹⁰ so C^s; Ck bhotta, Bḍ pahettha. ¹¹ Bḍ so. ¹² so Cks for magge? Bḍ magga.
¹³ Bḍ matā. ¹⁴ Bḍ kuṭa-, B^s kūṭa-. ¹⁵ Ck nāna, C^s tāta. ¹⁶ Bḍ āhantā. ¹⁷
 Bḍ pahvetthā. ¹⁸ Bḍ so. ¹⁹ Cks kaṇṭakena maggo. ²⁰ Cks -u. ²¹ Bḍ -o.

dosena mama sakaṇṭake magge vicaraṇabhāvaṃ na jānāsi¹, arakkhitā-pe-
kaṇṭakan ti, tattha khādantīti vilumpanti, tuṇḍiyā² 'ti vadhābandhanādīhi
pīletvā adhammabalisādhakā³, kuḍḍarājassā⁴ 'ti pāparaṇṇo. adhammiko ti
paṭicchannakammanto, tātā 'ti purohitam ālapati, mānavā ti manussā⁵,
nillanakānīti nilīyanatṭhānāni, vane āhatva⁶ kaṇṭakan ti kaṇṭakam 5
āharitva dvārāni pidahitvā gharam chaḍḍetvā puttadāram ādāya vanam pavi-
sitvā tasmim vane attano nilīyanatṭhānāni karonti, athavā vane yo kaṇṭako tam
āharitvā gharāni parikkhipanti, iti raṇṇo dosen' ev' amhi kaṇṭakena viddho mā
evarūpassa raṇṇo upatthambho hohīti.

Tam sutvā rājā purohitam āmantetvā „ācariya mahallako 10
yuttam bhaṇati, amhākam eva doso, ehi nivattāma, dhammena
rajjam kāressāmā“ 'ti āha. Bo. purohitassa sarīre adhi-
muccitvā⁷ purato ṭhatvā⁸ „parigaṇhāma tāva mahārājā“ 'ti
āha. Te tamhā gāmā aññaṃ gāmaṃ gacchantā antarāmagge
ekissā mahallikāya saddam assosum, sā kir' ekā daḷidditthi dve 15
dhītaro vayappattā rakkhamānā tāsam araṇṇam gantum na
deti, sayam araṇṇato dārūni c' eva sākaṇ ca āharitvā dhītaro
paṭijaggi⁹. Sā tam divasam ekam gumbam āruyha sākam
gaṇhantī pavatṭamānā¹⁰ bhūmiyam patitvā rājānam maraṇena
akkosanti 20

17. Kadāssu nām' ayam rājā Brahmaddatto marissati
yassa raṭṭhasmim jīvanti¹¹ appatītā¹² kumārikā ti g. ā. 321.

Tattha appatītā¹³ ti assāmikā, sace hi tā sassāmikā¹⁴ assu maṃ po-
seyyūṃ, pāparaṇṇo pana rajje ahaṃ dukkham anubhomī, kadā nu kho esa
marissatīti evaṃ Bodhisattānubhāvena¹⁵ akkosi. 25

Atha nam purohito paṭisedhento

18. Dubbhāsitaṃ hi te jammi anatthapadakovide,
kuhim rājā¹⁶ kumārīnam
bhattāram pariyasatīti g. ā. 322.

¹ Bds add tassa hi. ² Bd ku-. ³ Cks -sāṭakā, Bd adhammena balisādhakā.
⁴ Bd kuṭa-, Bs kūṭa-. ⁵ Bd adds pi. ⁶ Cs āgatva, Bd āgantvā, Ck āhatvā. ⁷
Bd -muñci-. ⁸ Bd gantvā. ⁹ Bd -ggati. ¹⁰ Bd pavatta-. ¹¹ Bd raṭṭhamhi
jiyanti. ¹² Bd appatikā. ¹³ Ck Bd appatikā, Cs appatītikā corr. to appatikā.
¹⁴ Bds tasamsāmikā. ¹⁵ Bd -neva. ¹⁶ Cs -a.

Taṃ sutvā mahallikā dve gāthā abhāsi:

19. Na me dubbhāsitaṃ brahme¹, kovid' atthapadā ahaṃ,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 323.

20. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
5 raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa² bahu adhammiko jano,
dujjīve dubbhare dāre kuto bhattā³ kumāriyo ti. 324.

Tattha kovidatthapadā 'ti ahaṃ atthapade kāraṇapade⁴ kovidā chekā,
mā tvam etam pāparājānaṃ pasamsi, dujjīve ti dujjīve raṭṭhe⁵ dubbhare dāre
jāte manussesu⁶ bhīttasitesu araṇṇe vasantesu, kuto bhattā kumāriyo ti⁷
10 kuto kumāriyo bhattāraṃ labhissantīti attho.

Te tassā vacanaṃ sutvā „yuttam⁸ kathetīti“ parato⁹ gac-
chantā ekassa kassakassa saddaṃ assosum, tassa kira kassan-
tassa Sāliyo¹⁰ nāma balivaddo phālena pahaṭo¹¹ sayi, so rājā-
naṃ akkosanto

15 21. Evaṃ sayatu Pañcālo saṅgāme sattiyaṃ hato¹²
yathāyaṃ kapaṇo seti hato phālena Sāliyo ti g. ā. 325.

Tattha yathā ti yathā ayaṃ vedanāmatto¹³ Sāliyabalivaddo seti evaṃ
sayatū 'ti attho.

Atha naṃ purohito paṭisedhento

20 22. Adhammena tuvaṃ¹⁴ jamma Brahmaḍattassa kujjhasi
yo tvam sapasi¹⁵ rājānaṃ aparajjhivāna attanā ti g. ā. 326.

Tattha adhammena 'ti akāraṇena asabhāvena.

Taṃ sutvā so¹⁶ tisso gāthā abhāsi:

23. Dhammena Brahmaḍattassa ahaṃ kujjhāmi brāhmaṇa,
25 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 327.

24. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁷ bahu adhammiko jano. 328.

¹ Cs -a. ² Bā kuṭa-, Bs kūṭa-. ³ Ck hatthā, Bā tatthā. ⁴ Bā kāraṇe. ⁵ Cs
adds raṭṭham. ⁶ Cs -sse. ⁷ Cs omits ti. ⁸ ti ahaṃ - - - yuttam wanting in
Ck. ⁹ Bā pu-. ¹⁰ Ck sālittassayo. ¹¹ Bā mahato. ¹² Cks bhato. ¹³ Bā
-nāppatto. ¹⁴ Cks tvam. ¹⁵ Ck yapamsi, Cs pasamsi, Bā samasi or sapasi?
¹⁶ Cks omit so. ¹⁷ Bā kuṭa-

25. Sā nūna puna re pakkā vikāle bhattam āhari,
bhattahārim¹ apekkhanto hato phālena Sāliyo ti. 329.

Tattha dhammenā 'ti kāraṇen' eva na akāraṇena akkosatīti saññam mā kari, sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamāharīti brāhmaṇa sā mama bhattahārikā itthi pāto va mama bhattam pacitvā āharantī adhammabalisādhakehi Brahmaddattassa dāsehi palibuddhā bhavissati, te parivisitvā puna mayham bhattam pakkam bhavissati, tena kāraṇena vikāle bhattam āhari, ajja vikāle bhattam āharīti cintetvā chātajjhatto aham tam bhattahārim olokento goṇam atthāne patodena vijjhim, ten' esa pādam ukkipitvā² phālena paharanto hato phālena Sāliyo, tasmā esa mayā hato ti saññam mā kari, pāparañño yeva hato nām' esa, mā narass'³ avaṇṇam bhaṇīti. 5 10

Te parato⁴ gantvā ekasmiṃ gāme vasimsu. Punadivase pāto va ekā kūṭadhenū godohakam pādena paharitvā saddhim khīrena⁵ pavaṭṭesi⁶, so Brahmaddattam akkosanto

26. Evaṃ haññatu Pañcālo saṃgāme asinā dalham⁷ 15
yathāham ajja pahato khīraṇ ca me pavaṭṭitan⁸ ti g. ā. 330.
Tam sutvā⁹

27. Yam pasu khīram chaḍḍeti¹⁰ pasu phālaṇ ca himsati
kim tattha Brahmaddattassa yam no garahato¹¹ bhavan ti 331.
brāhmaṇena gāthāya vuttāya puna¹² tisso gāthā abhāsi: 20

28. Gārayho brahme Pañcālo, Brahmaddattassa rājino
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 332.

29. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā
ratthasmim kuḍḍarājassa¹³ bahu adhammiko jano. 333.

30. Caṇḍā aṭanakagāvī¹⁴ yam pure na duhāmase 25
tam dāni ajja dohāma khīrakāmeḥ⁹ upaddutā ti. 334.

Tattha caṇḍā ti pharusā, aṭanakagāvīti¹⁵ palāyanasīlā, khīrakāmeḥīti addhammikarañño purisehi bahum khīram āharāpentehi upaddutā duhāma, sace hi so dhammena rajjam kāreyya na no evarūpaṃ bhayaṃ āgaccheyyā 'ti. 30

¹ Cs bhattagārim, Ck -bhārim. ² Bds add tena. ³ Bd Ck tarass. ⁴ Bd pu-.
⁵ Cks sakhīrena. ⁶ Bd -ttesi. ⁷ Bds hato. ⁸ Cks pavaṭṭhi-, Bd pavatti. ⁹
Bds add purohito. ¹⁰ Bd chaḍḍetvā. ¹¹ so Cks for -te? Bd -hito. ¹² Bd
punam so. ¹³ Bd kuṭa-. ¹⁴ Cs aṭakanāgāvī, Bd akatanā-, Bs akaṭanā-. ¹⁵
Cs aṭakanāgāvīti, Bds akaṭanāti.

Te „yuttam kathetīti“ tamhā gāmā nikkhamitvā mahā-
maggam āruyha nagarābhimukhā gamiṃsu. Ekasmiñ ca
gāme balisādhakā¹ asikosatthāya ekam taruṇam kabara-
vaccham² māretvā cammam gaṇhiṃsu, vacchakamātā dhenu
5 puttasokena tiṇam na khādanti pāṇiyam³ na pivati parideva-
mānā āhiṇḍati. Tam disvā gāmadārakā rājānam akkosantā

31. Evaṃ kandatū Pañcālo viputto vipphasukkhātu
yathāyam kapaṇā gāvī viputtā paridhāvatīti g. ā. 335.

Tattha paridhāvatīti paridevamānā dhāvatīti.

10 Tato purohito itaram gātham āha:

32. Yam pasu pasupālassa⁴ pabbhameyya⁵ raveyya vā
ko n' idha aparādh' atthi Brahmaddattassa rājino ti. 336.

Tattha pabbhameyya⁵ raveyya vā ti bhameyya vā viraveyya vā,
i. v. h.: pasu nāma pasupālassa⁴ rakkhantass' eva dhāvati pi viravati tiṇam
15 pi na khādanti pāṇiyam pi na pivati, idha rañño ko nu aparādhō ti.

Tato gāmadārakā dve gāthā abhāsiṃsu⁶:

33. Aparādhō mahābrahme Brahmaddattassa rājino,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 337.

34. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
20 raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa⁷ bahu adhammiko jano,
katham no⁸ asikosatthā khīrapā haññate pajā ti. 338.

Tattha mahābrahme ti mahābrāhmaṇa, rājino ti rañño, katham no
ti katham nu kena nāma kāraṇena, khīrapā haññate pajā ti pāparājassa
sevakehi khīrapako vacchako haññati, idān' eva sā dhenu puttasokena paridevati,
25 so pi rājā ayam dhenu viya paridevatū 'ti rājānam akkosimṃsu yeva.

Te⁹ „kāraṇam vadathā“ 'ti vatvā pakkamimṃsu. Ath'
antarāmagge ekissā sukkhapokkharaniyā kākā¹⁰ tuṇḍehi vij-
jhitvā maṇḍuke¹¹ khādanti. Bo. tesu tam ṭhānam sampattesu
attano ānubhāvena maṇḍukena

¹ Cks balimsādhako. ² Bā -akam. ³ Cks pāṇi-, Bā pāṇi-. ⁴ Bā -phā-. ⁵ Bā sambha-. ⁶ Ck abhāsum. ⁷ Bā kuṭa-. ⁸ Bā nu. ⁹ Bā add sādhu vo. ¹⁰ Cks kākā. ¹¹ Cks Bā -uke.

35. Evaṃ khajjatu Pañcālo hato yuddhe saputtako
yathāham ajja khajjāmi gāmakehi¹ araṇṇajo ti 339.
rājānaṃ akkosāpesi.

Tattha gāmakehi¹ ti¹ gāmaṃvāsīhi.

Taṃ sutvā purohito maṇḍukena² saddhiṃ sallapanto: 5
36. Na sabbabhūtesu vidhenti rakkhaṃ
rājāno maṇḍuka manussaloke,
n' ettāvatā rājā adhammacārī
yaṃ tādisaṃ jīvaṃ adeyyu³ dhamkā ti g. ā. 340.

Tattha jīvaṃ ti jīvaṃtaṃ, adeyyuṃ⁴ ti khādeyyuṃ⁵, dhamkā kākā. 10
Ettāvatā rājā adhammiko nāma na hoti, kiṃ sakkā araṇṇaṃ pavāsītva raṇṇā
taṃ rakkhantena caritun ti.

Taṃ sutvā maṇḍuko dve gāthā abhāsi:

37. Adhammarūpo vata brahmacārī
anuppiyaṃ bhāsati khattiyassa, 15
vilumpamānāya puthuppajāya
pūjesi rājā⁶ paramappavādiṃ'. 341.
38. Sace imaṃ brahme surajjakaṃ siyā
phītaṃ ratṭhaṃ muditaṃ vippasannaṃ
bhutvā balim aggapiṇḍaṃ ca kākā 20
na mādisaṃ jīvaṃ adeyyu dhamkā ti. 342.

Tattha brahmacārīti purohitaṃ garahantaṃ⁸ āha, khattiyassā⁷ ti
evarūpassa pāparaṇṇo, vilumpamānāyā⁹ ti viluppamānāya¹⁶, ayam eva vā
pāṭho, puthuppajāyā¹⁰ ti vipulāya pajāya vināsiyamānāya, pūjesīti pasamsi¹¹,
surajjakaṃ ti chandādivasena agantvā¹² dasa rājadhamme akopentena¹³ 25
rakkhiyamānaṃ sace idaṃ surajjaṃ¹⁴ bhavēyya, phītaṃ ti devesu¹⁵ sammā
dhāraṃ¹⁶ anuppavacchantesu¹⁷ sampannasassaṃ¹⁸, na mādisaṃ ti¹⁹ evaṃ sante
mādisaṃ jīvaṃtaṃ yeva kākā na khādeyyuṃ, evaṃ chasu ṭhānesu akkosanaṃ
Bodhisattānubhāvena ahosi.

¹ Bds -mi-. ² Bd -ehi. ³ Cks adheyya, Bd adeyyuṃ. ⁴ Ck adheyyun. ⁵ Cks
-dhe-. ⁶ Cks Bd rājāṃ. ⁷ Bd -daṃ. ⁸ Bds -to. ⁹ Bd viluppa-. ¹⁰ Cks
vilumpa-. ¹¹ Ck -sayāṃ, Cs -sayim. ¹² Bd āg-. ¹³ Bd adds raṇṇā. ¹⁴ Bd
-akaṃ. ¹⁵ Cks deve. ¹⁶ Cks samma-. ¹⁷ Bd -va-. ¹⁸ Bd -ssīsaṃ. ¹⁹
Ck khādiyaṃ, Cs khādīsaṃ.

Tam sutvā rājā ca purohito ca araṇṇe vāsitaracchāna-
maṇḍukaṃ¹ upādāya sabbe amhe yeva akkosantīti. Tato va
nagaraṃ gantvā dhammena rajjaṃ kāretvā M-assa ovāde t̥hitā
dānādīni puñṇāni karimsu.

- 5 S. Kosalaraṇṇo i. d. ā. „mahārāja raṇṇā nāma agatigamaṇaṃ
pahāya dhammena rajjaṃ kāretabban“ ti vatvā j. s.: „Tadā gaṇḍa-
tindukadevatā² aham evā“ ti. Gaṇḍatindukajātakaṃ³. Tīm-
sa nipāta vaṇṇanā niṭṭhitā⁴.

¹ C^{ks} vāsaṃ-. ² B^d gaṇḍutinduka-. ³ B^d gaṇḍutindukajātakaṃ niṭṭhitam. ⁴ B^d
omits timsa - - tā.

XVII. CATTĀLĪSANIPĀTA.

1. Tesakunajātaka.

Vessantarantaṃ pucchāmiti. Idam S. J. Kosalarañño
ovādasena¹ kathesi. Tam hi rājānaṃ dhammasavanatthāya āgataṃ
S. āmantetvā „mahārāja rañṇā nāma dhammena rajjaṃ kāretabbaṃ, 5
yasmim hi samaye rājāno adhammikā honti rājayuttāpi tasmim² samaye
adhammikā hontīti“ Catukkanipāte āgatayuttanayena³ ovaditvā agati-
gamane ca agamane ca ādīnavaṃ ca ānisaṃsaṃ ca kathetvā supina-
kūpamā⁴ ti ādinā nayena kāmesu ādīnavaṃ vitthāretvā⁵ „mahā-
rāja imesaṃ⁶

10

Maccunā saṃgaro⁷ n' atthi lañcaggāho na vijjati
yuddhaṃ n' atthi jayo n' atthi, sabbe maccuparāyanā,
tesaṃ paralokaṃ gacchantānaṃ t̐hapetvā attanā katakalyāṇakammaṃ⁸
añṇā⁹ patit̐thā nāma n' atthi, evaṃ ittarapaccupaṭṭhānaṃ avassaṃ
pahātabbaṃ, yasaṃ nissāya pamādaṃ kātum na vaṭṭati¹⁰, appamat- 15
tena¹¹ hutvā dhammena rajjaṃ kāretum vaṭṭati¹⁰, porāṇakarājāno¹²
anuppanne pi Buddhhe paṇḍitānaṃ ovāde t̐hatvā dhammena r. kāretvā
devanagaraṃ pūrayamānā gamimsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br-o r. k-o aputtako ahosi, patthento puttaṃ vā
dhītaraṃ vā na labhi¹³. So ekadivasaṃ mahantena parivārena 20
uyyānaṃ gantvā divasabhāgaṃ uyyāne kilītvā maṅgalasāla-

¹ Bā adds ārabha. ² Bā adds hi. ³ Ck -suttanayena, Bā -vuttanayenova. ⁴
Ck -ku-, Bā -kupamā kāmā. ⁵ Bā vivaretvā. ⁶ Bā -sañhi. ⁷ Bā saṃka-. ⁸
Bā kataṃ-. ⁹ Cks añṇāṃ. ¹⁰ Cks vaṭṭatīti. ¹¹ Bā appamattena. ¹² Ck
pārānakā. ¹³ Bā -ati.

rukhamūle sayanam attharāpetvā¹ thokam niddāyitvā pabuddho
sālarukham olokento² tattha sakunakulāvakaṃ passi, saha
dassanen' ev' assa sineho³ uppajji, so ekaṃ purisaṃ pakkosā-
petvā „imam rukham abhirūhitvā⁴ etasmiṃ⁵ kulāvake kassaci
5 atthitam vā natthitam vā jānāhīti“ āha. So abhirūhitvā⁴ tattha
tīni aṇḍakāni disvā rañño ārocesi. „Tena hi etesaṃ⁶ upari
nāsāvātaṃ⁷ mā vissajjesīti“ vatvā caṃgoṭake⁸ kappāsapicūṃ
attharitvā „tatth' etāni⁹ aṇḍakāni ṭhapetvā sanikaṃ otarā¹⁰“ 'ti
otarāpetvā caṃgoṭakaṃ¹¹ hatthena gahetvā „katarasakunaṇḍa-
10 kāni¹² nām' etānīti“ amacce pucchi. Te „mayam na jānāma,
nesādā jānissantīti“ vadimsu. Rājā nesāde pakkosāpetvā
pucchi. Nesādā „mahārāja¹³, ekaṃ ulūkaṇḍam¹⁴, ekaṃ sāli-
kāya aṇḍam, ekaṃ sukaṇḍan¹⁵“ ti kathayimsu. „Kim pana
ekasmiṃ kulāvake tiṇṇam sakunikānam aṇḍāni hontīti“.
15 „Āma deva paripantho asati sunikkhittāni na nassantīti“.
Rājā tussitvā „ime mama puttā bhavissantīti“ tāni tīni aṇḍāni
tayo amacce paṭicchāpetvā¹⁶ „ime mayham puttā bhavissantī,
tumhe sādhuṃ paṭijaggitvā aṇḍakosato nikkhantakāle mama
āroceyyāthā“ 'ti āha. Te¹⁷ sādhuṃ rakkhimsu. Paṭhamam¹⁸
20 ulūkaṇḍam bhijji, amacco ekaṃ nesādam pakkosāpetvā „itthi-
bhāvaṃ vā purisabhāvaṃ vā jānāhīti“ vatvā tena vīmamsitvā
„puriso“ ti vutte rājānam upasaṃkamitvā „putto te deva jāto“
ti āha. Rājā tuṭṭho tassa bahuṃ¹⁹ dhanam datvā „putta-
kam²⁰ sādhuṃ paṭijagga, Vessantarō ti c' assa nāmaṃ
25 karohīti“ vatvā uyyojesi. So tathā akāsi. Tato katipāhacca-
yena sālikāya aṇḍam bhijji, so pi amacco tam nesādena vī-
mamsāpetvā „itthīti“ sutvā rañño santikaṃ gantvā „dhītā
deva jātā“ ti āha. Rājā tuṭṭho tassāpi dhanam²¹ datvā

¹ Bā attharitvā. ² Bā -etvā. ³ Cks sneho. ⁴ Bā -ruyhitvā. ⁵ Bā ekasmiṃ. ⁶ Bā tesam. ⁷ Bā nāsa-. ⁸ Bā caṇkoṭake. ⁹ Bā eva. ¹⁰ Bā -āhi. ¹¹ Bā caṇkoṭakaṃ. ¹² Cks -kā. ¹³ Bā adds tesu. ¹⁴ Bā -kaṇḍam. ¹⁵ Bā suvaka-
aṇḍan. ¹⁶ Bā -detvā. ¹⁷ Bā adds tāni. ¹⁸ Bā tesu pa-. ¹⁹ Cs Bā -u. ²⁰ Bā adds me. ²¹ Bā bahudha-.

„dhītaram me sādhuṇaṁ paṭijagga, Kuṇḍalinīti c' assā
 nāmaṁ karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi. Puna
 katipāhaccayena sukaṇḍam² bhijji, so pi amacco taṁ ne-
 sādena vīmaṁsāpetvā „puriso“ ti vutte rañño santikaṁ gantvā
 „putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tuṭṭho dhanam³ datvā 5
 „puttassa me mahantena parivārena maṁgalaṁ katvā Jam-
 buko ti⁴ nāma karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi.
 Te tayo pi sakuṇā tiṇṇaṁ amaccānaṁ gehesu rājakumāra-
 parihārena vadḍhanti. Rājā „mama putto, mama dhītā“ ti
 voharati. Atha⁵ amaccā aññaṁaññaṁ avahasanti⁶: „passatha 10
 rañño kiriyaṁ, tiracchānagate¹ ‘putto dhītā me’ ti vadanto
 vicaratīti“. Rājā cintesi: „ime amaccā etesaṁ pamāṇaṁ⁷
 paññāsampadaṁ na jānanti, pākaṭaṁ nesaṁ karissāmīti“.
 Ath' ekaṁ amaccaṁ Vessantarassa santikaṁ pesesi: „tumhe⁸
 pitā pañhaṁ pucchitukāmo, kadā kira āgantvā pucchatīti⁹“ 15
 Amacco āgantvā¹³ Vessantaraṁ vanditvā taṁ sāsanaṁ ārocesi.
 Vessantaro attano paṭijaggakaṁ¹¹ amaccaṁ pakkhositvā¹²
 „mayhaṁ kira pitā maṁ¹³ pañhaṁ pucchitukāmo, tassa idhā-
 gatassa sakkāro¹⁴ kātuṁ vaṭṭatīti¹⁵“, „kadā āgacchatīti¹⁶“.
 pucchi. Amacco „ito sattame divase āgacchatū“ ti āha. Taṁ 20
 sūtvā Vessantaro „pitā me ito sattame divase āgacchatū“ ti vatvā
 uyyojesi. So gantvā¹⁷ rañño ārocesi¹⁸. Rājā sattame divase
 nagare bheriṁ carāpetvā puttassa vasananivesanaṁ¹⁹ agamāsi.
 Vessantaro rañño mahantaṁ sakkāraṁ kāresi, antamaso dāsa-
 kammakarādīnaṁ²⁰ pi sakkāraṁ kārāpesi²¹. Rājā Vessantarasa- 25
 kuṇassa gehe bhuñjitvā mahantaṁ yasaṁ anubhavitvā sakani-
 vesanaṁ āgantvā rājaṁgane mahāmaṇḍapaṁ kāretvā²² nagare
 bheriṁ carāpetvā alaṁkatamaṇḍape mahājanaparivāro nisīditvā

¹ Bā adds pi. ² Bā suvaṇḍam. ³ Bā bahudha-. ⁴ Bā adds cassa. ⁵ Bā athassa.
⁶ Cks abbasanti. ⁷ Bā mama puttānaṁ in the place of pamāṇaṁ. ⁸ Bā
 -hākaṁ. ⁹ Bā -tūti. ¹⁰ Bā gantvā. ¹¹ Bā -naṁ. ¹² Bā pakkosāpetvā. ¹³
 Bā omits maṁ. ¹⁴ Bā -raṁ. ¹⁵ Cks vaṭṭati. ¹⁶ Bā rājā āgacchatūti. ¹⁷
 Bā āg-. ¹⁸ Bā ācikkhi. ¹⁹ Bā omits vasana. ²⁰ Bā -kāraṇaṁ. ²¹ Bā
 kāresi. ²² Bā kārāpetvā.

„Vessantaram ānetū“ 'ti amaccassa santikaṃ pesesi. Amacco Vessantaram suvaṇṇapīṭhe nisīdāpetvā ānesi. Sakuṇo pitu amke nisīditvā pitarā saha . kīlītvā gantvā¹ tatth' eva pīṭhe nisīdi. Atha naṃ rājā mahājanamajjhe rājadhammaṃ puc-
5 chanto paṭhamam gātham āha:

1. Vessantaran taṃ pucchāmi², sakuṇa³ bhaddam atthu te,
rajjaṃ kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti. 1.

Tattha sakuṇā 'ti taṃ ālapati, kiṃsū 'ti katarakiccaṃ, kataṃ varan ti
uttamam hoti, kathehi me tāta sakalam rājadhammaṃ ti evam kira naṃ⁴
10 so pucchi.

Taṃ sutvā Vessantaro pañham akathetvā va rājānaṃ
tāva pamādena codento dutiyaṃ gātham āha:

2. Cirassam vata maṃ⁵ tāto Kaṃso Bārāṇasiggaho
pamatto appamattaṃ maṃ pitā puttaṃ acodayīti. 2.

Tattha tāto 'ti pitā, Kaṃso ti idaṃ tassa nāmaṃ, Bārāṇasiggaho
ti catūhi saṃgahavatthūhi Bārāṇasim gahetvā vattanto, pamatto ti evarūpānaṃ
paṇḍitānaṃ santike vasanto pañhassa apucchanaena pamatto, appamattan ti
sīlādiguṇayogena maṃ appamattaṃ, pitā ti posakapitā, acodayīti amaccehi
tiracchānagate putte katvā voharatīti avahasiyamāno pamādam āpajjitvā cirassam
20 ajja codesi pañham pucchīti vadati.

Imāya gāthāya codetvā „mahārāja raññā nāma tīsu“⁶
dhammesu thatvā dhammena rajjaṃ kāretabban“ ti vatvā
rājadhammaṃ kathento āha:

3. Paṭhamen' eva vitathaṃ kodhaṃ hāsaṃ⁷ nivāraye,
25 tato kiccāni kāreyya, taṃ vataṃ⁸ āhu khattiya. 3.
4. Yaṃ tvaṃ tāta tape kammaṃ pubbe katam asaṃsayam
ratto dutṭho ca yaṃ kayirā na taṃ kayirā tato punaṃ⁹. 4.
5. Khattiyassa pamattassa ratṭhasmim ratṭhavaddhana¹⁰
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 5.
- 30 6. Sirī ca tāta Lakkhī ca pucchitā etad abravuṃ:
utṭhānaviriye¹¹ pose ram' āhaṃ¹² anusuyyake. 6.

¹ Bā omits ga-. ² Cks -ma. ³ Cks -ṇam. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Bā me. ⁶ Ck
nāmātisu. ⁷ Ck haṃsam, Cs hasam. ⁸ Bā vattaṃ. ⁹ Cs Bā puna. ¹⁰ Bā
-vaddhana. ¹¹ Bā utṭhāne-. ¹² Ck ramahaṃ, Bā ramāmahaṃ.

7. Ussuyyake dūhadaye purise kammadussake
kālakaṇṇī mahārāja ramati cakkabhañjanī. 7.
8. So [tvam] sabbesaṃ¹ suhadayo sabbesaṃ rakkhito bhava,
alakkhiṃ² nuda mahārāja lakkhī³ bhava nivesanaṃ. 8.
9. Salakkhi dhitisampanno puriso hi⁴ mahaggato
amittānaṃ Kāsipati mūlaṃ aggaṇ ca chindati. 9. 5
10. Sakko pi hi bhūtapati utṭhāne⁵ na-ppamajjati
sa kalyāṇe dhiṭṭiṃ katvā utṭhāne kurute mano. 10.
11. Gandhabbā pitaro devā sañjīvā honti tādino,
utṭhahato appamajjato anutiṭṭhanti devatā. 11. 10
12. So appamatto akkuṭṭho tāta kiccāni kārāye
vāyamassu ca⁶ kiccesu, nālaso vindate sukhaṃ. 12.
13. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁷ anusāsani
alaṃ mitte sukhāpetuṃ amittānaṃ dukkhāya cā⁸ 'ti. 13.

Tattha paṭhameneva vitathan ti tāta rājā nāma ādito va musāvādaṃ 15
nivāraye, musāvādino hi rañño raṭṭhaṃ nirojaṃ hoti, paṭhaviyā oja⁹ kamma-
karaṇaṭṭhānato sattaratanamattaṃ heṭṭhā bhassati¹⁰, tato āhāre¹¹ telamadhu-
phāṇitādisu vā osadhesu¹² oja⁹ na hoti, nirojāhārabhojino¹³ manussā bāvā-
bādhā¹⁴ honti, raṭṭhe thalajalapathesu āyo n' uppajjati, tasmiṃ anuppajjante
rājāno duggatā honti, te sewake saṃgaṇhituṃ na sakkonti, asaṃgaṇhitā rājānaṃ 20
garucittena olokeṇti, evaṃ tāta musāvādo nāma¹⁵ esa nirojo, so jīvitahetu pi
na¹⁵ kātabbo, saccānaṃ pana sādhitaraṃ¹⁶ rasānaṃ ti tad eva pariggahetabbānaṃ,
api ca musāvādo nāma guṇaparidhamasako vipattipariyosāno dutiyakacittavāre
avīcīparāyanaṃ karoti, imasmiṃ paṇ' atthe 'dhammo have hatō hantīti' Cetiya-
jātakaṃ kathetabbānaṃ, kodhaṃ ti tāta rājā nāma paṭhamam eva kujjhanalakkha- 25
naṃ kodhaṃ pi nivāreyya, tāta aññesaṃ hi kodho khippaṃ matthakaṃ na
pāpuṇāti rājānaṃ¹⁷ pāpuṇāti, rājāno nāma [vācāvudhā kujjhitvā olokitamatte-
nāpi paresaṃ vināseṇti, tasmā raññā aññehi manussehi atirekataraṃ nikkodhena
bhavitabbānaṃ khantimettānuddayasampannena attano piyaputtaṃ viya lokaṃ
volokentena, tāta atikodhanaṃ hi rājā uppannaṃ yasaṃ rakkhituṃ na sakkoti, 30
imassa paṇ' atthassa dīpanatthaṃ Khantivādi-jātaka-Culladhammapāla-jātakāni
kathetabbāni, Culladhammapāla-jātakasmiṃ hi Mahāpatāpano¹⁸ rājā puttaṃ

¹ Bā sabbe. ² Cks -ī, Bā -i. ³ Bā -i, Bs -khyā. ⁴ Bā ca. ⁵ Cs -no. ⁶ Bā sa. ⁷
Bā va. ⁸ Cks vā. ⁹ Cks ojo. ¹⁰ so Cs; Ck hassati, Bā bhavissati. ¹¹ Cs -ro,
Bā -re vā. ¹² Bā adds vā. ¹³ Bā -janā. ¹⁴ Cs bahmā, Bā bahvā. ¹⁵ Bā na
so j. pi musāvādo. ¹⁶ Ck sādhuṛasa, Cs sādurasānaṃ. ¹⁷ Bā rājānaṃ. ¹⁸ Bā
mahāpatāpano, Jāt. III $\frac{178}{19}$ mahāpatāpo.

ghātetvā¹ puttāsokena hadaye² phalite matāya deviyā sayam pi devim anuso-
 canto hadayaphālanen' eva³ mari, atha ne tayo pi ekaālāhanen' eva⁴ jhāpesum,
 tasmā raññā paṭhamam eva musāvādam vajjetvā dutiyam kodho vajjetabbo,
 hāsan⁵ ti hassam⁶, ayam eva vā pāṭho, tesu tesu kiccesu ubbillāvitacittatāya⁷
 5 kelisīlatam parihāsam nivāreyya, tāta raññā nāma kelisīlena na⁸ bhavitabbam,
 aparapattiyena⁹ hutvā sabbakiccāni¹⁰ attapaccakkhen' eva kātabbāni, ubbilā-
 vitacitto¹¹ hi rājā atuletvā kammāni karonto laddham yasam vināseti, imasmim
 pan' atthe Sarabhaṅgajātake purohitassa vacanam gahetvā rañño¹² kisavacche
 aparajjhivā saha raṭṭhena ucchijjivā¹³ Kukkulaniraye nibbattabhāvo¹⁴ Mā-
 10 tāṅgajātake Mejjharañño brāhmaṇānam katham gahetvā Mātāṅgātāpase aparaj-
 jhivā saha¹⁵ raṭṭhena ucchijjivā¹³ niraye nibbattabhāvo¹⁴ Ghatajātake dasa-
 bhātikarājādārakānam lobhamūlhanam¹⁶ Kaṇhadīpāyane aparajjhivā Vāsudeva-
 kulassa nāsitabhāvo ca kathetabbo, tato kiccāni kāreyya¹⁷ 'ti evam tāta
 paṭhamam musāvādam dutiyam kodham tatiyam adhammahāsam vajjetvā tato
 15 pacchā rājā raṭṭhavāsinam katabbakiccāni kāreyya¹⁷, tam vata¹⁸ āhu
 khattiyā 'ti khattiya mahārāja yam mayā vuttam etam rañño vatasamādānan
 ti porāṇakapaṇḍitā kathayimsu, na tam kayirā ti yam tayā rāgādivasena
 pacchātāpakaram kammam kataṃ hoti tato pubbe kataṃ tato¹⁹ puna tādissam
 kammam na kayirā²⁰ mā kareyyāsi²¹ tāta 'ti, vuccate ti tam rañño aghan
 20 ti vuccati, evam porāṇakapaṇḍitā kathayimsu 'ti, siri cā 'ti²² Vessantara-
 sakuṇe²³ pubbe Bārāṇasiyam pavattitam kāraṇam āharitvā dassento āha, tattha
 abravun ti Suciparivāraseṭṭhinā pucchitā kathayimsu, utṭhānaviriye²⁴ ti
 yo poso utṭhāne ca viriye ca patitṭhito na ca paresam sampattim disvā usuyyati²⁵
 tasmin aham abhiramāmīti²⁶ evam²⁷ tāta Siri kathesi, usuyyake²⁸ ti Alakkhi
 25 pana tāta pucchitā aham parasampattiusuyyake duccite²⁹ kalyāṇakammadussake,
 yo³⁰ kalyāṇakammam dussento³¹ appiāyanto aṭṭiyanto³² na karoti tasmin
 abhiramāmīti āha, evam sā kālakaṇṇī mahārāja ramati patirūpadesavāsādino
 kusalacakkassa bhañjanī, suhadayo ti sundaracitto hitacittako, nudā³³ 'ti
 nīhara³⁴, nivesanan ti lakkhyā³⁵ pana³⁶ nivesanam bhava patitṭhā hohi,
 30 salakkhī dhitisampanno ti mahārāja Kāsipati so puriso paññāya c' eva
 viriyena ca sampanno, mahaggato ti³⁷ mahajjhāsayo, corānam paccayabhūte
 gaṇhanto amittānam mūlam³⁸ core gaṇhanto amittānam³⁹ aggam chindatīti vadati,

¹ Bā ghāte-. ² Ck -ya, Cs -yam. ³ Bā hadayena phaliteneva. ⁴ Bā ekālāhāne.
⁵ Bā ha-. ⁶ Bā hā-. ⁷ Bā uppilāya cittakāya. ⁸ Cks kelisīlam nāma. ⁹ Cks
 -patta-. ¹⁰ Bā sabbāni-. ¹¹ Bā uppilāpita-. ¹² Bā daṇḍakirañño. ¹³ Cks
 ucchinditvā. ¹⁴ Bā add ca. ¹⁵ Bā saka. ¹⁶ Bā moha mūlhanam vacanam gahetvā.
¹⁷ Bā ka-. ¹⁸ Bā vattam. ¹⁹ so Bā; Cks kataro in the place of kataṃ tato.
²⁰ Cks -ra. ²¹ Ck -rati, Cs -rāti. ²² Bā adds idam, Bā imam. ²³ Bā -no.
²⁴ Bā -ne-. ²⁵ Bā usuyyati. ²⁶ Bā adds āha. ²⁷ Bā add tāva. ²⁸ Bā
 ussuya-. ²⁹ Bā duhadaye. ³⁰ Cks so. ³¹ Cs Bā dussanto. ³² Ck aṭṭhi-,
 Bā aṭi-. ³³ Ck nudhā. ³⁴ Cks add ti. ³⁵ Ck -a, Cs lakhyā, Bā lakkhā. ³⁶
 Bā ṇanam. ³⁷ Cks omit ti. ³⁸ Cks -le. ³⁹ so Bā; Cks omit amittānam.

Sakko ti Indo, bhūtapatīti rājānaṃ ālapati, utthāne ti utthānaviriye nappamajjati¹ sabbakiccāni karoti, sa² kalyāṇe ti so devarājā utthānaviriye manam karonto pāpakammaṃ akatvā kalyāṇe puññakammasmim nēva dhitim katvā appamatto utthāne manam karoti, tassa pana kalyāṇakamme viriyakaraṇa-
 bhāvādassanattam³ dvīsu devalokesu devatāhi saddhim Kavitthārāmaṃ⁴ 5
 āgantvā pañham pucchitvā dhammassa sutabhāvo Mahākaphajātaka attano ānu-
 bhāvena janam tāsetvā osakkantassa pavattitabhāvo ti evam ādini vatthūni
 kathetabbānīti, gandhabbā ti cātummahārājikānaṃ hetthā catuyonikadevā
 catuyonikattā yeva kir' ete⁵ gandhabbā nāma jātā, pitaro ti brahmagaṇadevā⁶
 ti uppattivāsena⁷ chakāmāvacarā⁸, tādino ti tathāvidhassa kusalābhiratassa⁹ 10
 rañño¹⁰ te sajīvā honti samānajīvikā upajīvitabbā, tādisā hi rājāno dānādini
 puññāni karonto¹¹ devatānaṃ pattim denti, tā¹² tam pattim¹³ anumoditvā
 sampaticchitvā dibbayasena vadḍhanti, anutiṭṭhantīti, tādissa¹⁴ rañño viriyam
 karontassa appamādam āpajjantassa devatā anutiṭṭhanti anugacchanti¹⁵ dhammika-
 rakkham samvidahanti, so ti so tvaṃ, vāyamassu cā¹⁶ 'ti tāni rattha- 15
 kiccāni karonto tulanavasena tīraṇavasena paccakkhakammavasena¹⁷ tesu¹⁸ kic-
 cesu viriyam karassu, tattheva te vattapadā ti tāta yaṃ maṃ tvaṃ¹⁹ kiṃ
 su²⁰ kiccam kataṃ varan ti pucchi tattha vata²¹ pañhe ye²² ete mayā paṭha-
 men' eva vitathan ti ādayo vuttā ete vattapadā vattakoṭṭhāsā ettha vattassu,
 esā ti yā te mayā kathitā esā vata²³ anusāsani, alaṇ ti evam vattamāno 20
 hi rājā attano mitte sukhāpetum amittānaṃ ca dukkhāya alaṇ pariyatto²⁴
 samatto²⁴ ti.

Evam Vessantarasaṅkhepa ekāya²⁵ gāthāya rañño pa-
 mādam codetvā ekādasahi gāthāhi dhamme kathite Buddha-
 līlāya pañho kathito ti. Mahājano acchariyabbhutacittajāto 25
 sādhu-kārasatāni pavattesi. Rājā somanassappatto amacce
 āmantetvā „bho²⁶ amaccā mama puttena Vessantarena evam
 kathentena kena²⁷ kattabbakiccam“ ti²⁸ „mahāsenaguttana²⁹ devā“
 ti „tena hi 'ssa mahāsenaguttatṭhānaṃ²⁹ dammīti“ Vessantaram
 ṭhānantare ṭhapesi. So³⁰ tato paṭṭhāya mahāsenaguttatṭhāne²⁹ 30
 ṭhito pitu kammaṃ akāsīti. Vessantarapañho niṭṭhito.

¹ Bā -tīti. ² Cks omit sa. ³ Bā adds sarabhaṅgajātaka. ⁴ Bā kapiṭhā-. ⁵
 Bā kira te. ⁶ Ck brā-, Bā brahmāno devā, Bs brāhmagaṇā-. ⁷ Bā upattideva-
 vasena. ⁸ Bā adds deva. ⁹ Bā kusalavasenābhiratassa. ¹⁰ Bā adds tādisassa
 rañño viriyam karontassa rañño. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā te. ¹³ Cks
 pavattim. ¹⁴ Bā tādisassa. ¹⁵ Cks gacchanti. ¹⁶ Cks vā. ¹⁷ Ck paccakkhaya-
 dhammavasena, Cs paccakkayadh-. ¹⁸ Bā repeat tesu. ¹⁹ Bā omits tvaṃ. ²⁰
 Bā ki su, Ck omits kiṃ su. ²¹ Bā tava. ²² Bā yeva. ²³ Bā vatava. ²⁴ so Bā
 for samatto? Cks -anto. ²⁵ Bā ettakāya. ²⁶ Bā bhonto. ²⁷ Bā kiṃ. ²⁸ Cks
 omit mahāsenaguttana devā ti tena hissa. ²⁹ Bā -senaṅgutta-. ³⁰ Cks omit so.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Kuṇḍaliniyā santikaṃ dūtaṃ pāhetvā¹ sattame divase tattha gantvā paccā-gantvā tath' eva² maṇḍapamajjhe nisīditvā Kuṇḍalinim ānā-petvā³ suvaṇṇapīṭhe nisinnaṃ rājadhammaṃ pucchanto

- 5 14. Sakkhī tuvaṃ Kuṇḍalini maññasi khattiyabandhunī:
rajjaṃ kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti g. ā. 14.

Tattha sakkhīti mayā puṭṭhaṃ pañhaṃ kathetuṃ sakkhissasīti pucchati⁴, Kuṇḍalinīti salīngato⁵ āgatanāmenālapati, tassā kira dvīsu kaṇṇapīṭhesu kuṇḍalisanṭhānā⁶ dve lekhaṃ abhesuṃ, tena tassā⁷ Kuṇḍalinīti nāmaṃ kāresi,
10 maññasīti jānissasi mayā puṭṭhapañhassa atthan ti, khattiyabandhunīti khattiyassa mahāsenaguttassa⁸ bhaginībhāvena nam [evaṃ] ālapati, kasmā paṇ' esa Vessantarasaṅgaṇaṃ evaṃ apucchitvā imam eva pucchatīti itthibhāvena, itthiyo hi⁹ parittapaññā, tasmā sace sakkoti pucchissāmi no ce na pucchissā-mīti¹⁰ vīmaṃsanavasena evaṃ pucchitvā taṃ nēva pañhaṃ pucchi.

- 15 Sā evaṃ raññā rājadhamme pucchite „tāta maṃ 'itthikā nāma kiṃ kathessatīti' vīmaṃsasi¹¹ maññe, sakalan te rāja-dhammaṃ dvīsu yeva padesu pakkipitvā kathessāmīti“
vatvā¹² āha:

15. Dve va tāta padakāni yesu¹³ sabbam patiṭṭhitam
20 aladhassa ca yo lābho laddhassa anurakkhanā¹⁴. 15.
16. Amacce tāta jānāhi dhīre atthassa kovide
anakkh' ākitave tāta asoṇḍe avināsake. 16.
17. Yo ca taṃ tāta rakkheyya dhanam yaṇ c' eva te¹⁵ siyā
sūto¹⁶ va ratham saṃgaṇhe so te kiccāni kāraye. 17.
25 18. Susaṃgaḥītantajano¹⁷ sayam cittam avekkhiya
nidhiṃ ca inadānaṃ ca na kare parapattiyā¹⁸. 18.
19. Sayam āyavayam¹⁹ jaññā, sayam jaññā katākataṃ,
niggaṇhe niggahārahaṃ, paggaṇhe paggaḥārahaṃ. 19.

¹ Bā pesetvā. ² Bā tattheva. ³ Bā āharāpe-. ⁴ Bā pucchi. ⁵ Bā tassālīn-gato. ⁶ Cks -naṃ. ⁷ Bā tenassā. ⁸ Bā -senāngutta-. ⁹ Cks pi. ¹⁰ Cks -mi.
¹¹ Cks vīmaṃsati. ¹² Cks omit vatvā. ¹³ Bā yattha. ¹⁴ Bā -ñā. ¹⁵ Cks vane. ¹⁶ all three MSS. su-. ¹⁷ C -antajano? Ck Bā -atthajano. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā āyavayam, Cks ayavayam.

20. Sayam jānapadam attham¹ anusāsa rathesabha,
mā te adhammikā yuttā dhanam ratṭhañ ca nāsayum. 20.
21. Mā ca vegena kiccāni kāresi kārayesi vā,
vegasā hi katañ kammañ mando pacchānutappati. 21.
22. Mā te avisare² muñca³ subālham adhikodhitam,
kodhasā hi bahū pi tā kulā akulatañ⁴ gatā. 22. 5
23. Mā tāta issaro 'mhīti anattāya patārayi,
itthīnam purisānañ ca mā te āsi dukhudrayo⁵. 23.
24. Apetalomahamsassa rañño kāmānusārino
sabbe bhogā vinassanti, rañño tañ vuccate agham. 24. 10
25. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁶ anusāsani,
dakkh' assu dāni puññakaro asoṇḍo avināsako,
sīlav' assu⁷ mahārāja, dussīlo vinipātako⁸ ti. 25.

Tattha padakānīti kārānapadāni, yesū⁹ 'ti yesu dvīsu padesu sabbam attham jātam¹⁰ hitasukham¹¹ patitṭhitam, aladdhassā 'ti yo pubbe aladdhassa 15
lābhassa lābho yā ca¹² laddhassa anurakkhanā, tāta anuppannassa hi lābhassa
uppādanam nāma na¹³ bhāro uppannassa pana anurakkhanam¹⁴ eva bhāro,
ekacco hi yasam¹⁵ uppādetvāpi yase pamatto mānam¹⁶ uppādetvā pāṇātipātā-
dīni karoti mahācoro hutvā ratṭham vilumpamāno carati, atha nam rājāno
gāhāpetvā mahāvināsam pāpenti, athavā pana¹⁷ rūpādīsu kāmāgūṇesu pamatto 20
ayoniso dhanam nāsento sabbasāpateye¹⁸ khīṇe kapaṇo hutvā cīrakavasano¹⁹
kapālam²⁰ ādāya carati, pabbajito vā²¹ pana gandhadhurādivasena lābhasakkāram
nibbattetvā pamatto hīnāya vattati, aparo paṭhamajjhānādīni nibbattetvāpi
muṭṭhassatitāya²² tathārūpe ārammaṇe bajjhivā jhānā²³ parihāyati, evam uppannassa
yasassa vā jhānādīlābhassa vā rakkhanam²⁴ eva dukkaram, tadatthadīpanattham 25
pana²⁴ Devadattassa vatthum Mudulakkhaṇa-Lomasakassapa-Hāritajātaka-Sam-
kappajātakāni ca kathetabbāni, eko pana lābhasakkāram uppādetvā appamāde
thatvā kalyāṇakammañ karoti, tassa so yaso sukkapakkhe cando viya pavaḍḍhati,
tasmā mahārāja²⁶ appamatto payogasampattiyā thatvā dhammena r. karento tava
uppannam yasam²⁷ anurakkhāhīti, jānāhīti bhaṇḍāgārikakammādikāraṇattham 30
upadhārehi, anakkhākitave ti anakke akitave ajūtakare²⁸ c' eva akerāṭike

¹ Cks ratṭham, Bā janapade attam, Bs attham. ² Cks avisara, Bds adhisare. ³ Cks mucca. ⁴ Bā kusalā akusalam. ⁵ Bā asi dukkhindriyo. ⁶ Bā va. ⁷ Bā silavāssu, Cks sīlavassa. ⁸ Bā -tiko. ⁹ Bds yatthā. ¹⁰ Cs atthajātam, Ck atthajāta. ¹¹ Bā hitam-. ¹² Cks va. ¹³ Bā omits na. ¹⁴ Bā -nam. ¹⁵ Bā sayam. ¹⁶ Bā pamādam. ¹⁷ Bā uppanna. ¹⁸ Cks -patiyē. ¹⁹ Bā pilotika-vasano. ²⁰ Bā kapalam? ²¹ Bā omits vā. ²² Bā muṭṭhassatitāya, Cks muṭṭha-satiyā. ²³ Bā -nam. ²⁴ Bā omits pana. ²⁵ Bā adds tvam. ²⁶ Ck sayam. ²⁷ Bds ajuta-, Cks adūta-. ²⁸

ca, asoṇḍe ti pūvasurāgandhamālāsoṇḍabhāvarahite, avināśake ti tava
santakānam dhanadhaññādīnam anāsake¹, yo ti yo amacco tam c' eva² yañ ca
te ghare dhanam siyā tam rakkheyya, sūto³ vā 'ti rathasārathi viya yathā
sārathi visamamagganivāraṇattham⁴ asse⁵ saṃgaṇhanto ratham saṃgaṇheyya
5 evam yo saha bhogehi tam rakkhitum sakkoti so te amacco nāma, tādīsam gahetvā
bhaṇḍāgārikakiccāni⁶ kāraye⁷, susaṃgaḥītantajano⁸ ti tāta yassa hi rañño
attano antojano antovalāñjanakaparijano⁹ ca dānādīhi asaṃgaḥīto hoti tassa
antonīvesane suvaṇṇahiraññādīni tesam¹⁰ asaṃgaḥītamanussānam vasena nassanti,
antomanto bahi gacchati¹¹, tasmā tvaṃ¹² suṭṭhugahitaantojano¹³ hutvā etta-
10 kam hi¹⁴ nāma me vittan ti sayam attano dhanam avekkhitvā asukaṭṭhāne
nāma nidhim nidhema asukassa iṇam demā 'ti idam ubhayam pi, na kare
parapattiyā¹⁵ ti¹⁶ parapattiyāyitvā¹⁷ mā kari, sabbam¹⁸ attapaccakkhen'
eva¹⁹ kareyyāsīti vadati, āyavayan²⁰ ti tato uppajjanakam²¹ āyañ ca²² tesam
tesam dātabbavayañ ca sayam eva jāneyyāsīti, katākatan ti saṃgāme vā
15 navakamme vā aññesu vā kiccesu iminā idam nāma mayham kataṃ iminā na
katan ti evam²³ pi sayam eva vā²⁴ jāneyyāsī²⁵ mā parapattiyā²⁶ ahosi,
niggaṇhe ti tāta rājā nāma sandhicchedakārakam niggaḥārahāṃ ānetvā
dassitam upaparikkhitvā sodhetvā porāṇakarājūhi ṭhapitadandam oloketvā
dosānurūpaṃ niggaṇheyya, paggaṇhe ti yo pana paggaḥāraho hoti abhinnassa
20 vā parabalassa bhetṭā²⁷ bhinnassa vā sakabalassa ārādhako²⁸ aladdhassa vā
rajjassa āharako²⁹ laddhassa vā thāvarakārako yena vā pana jīvitam dinnam
hoti evarūpaṃ paggaṇheyya³⁰ mahantam sakkārasammānam kareyya, evam hi
'ssa kiccesu aññesu³¹ pi uram datvā kattaḥam karissanti, jānapadan ti
janapadavāsīnam attham yasam attapaccakkhen' eva anusāsa, adhammikā
25 yuttā ti adhammikā tattha tattha niyuttā ayuttakālañ ca gahetvā vinicchayaṃ
bhindantā tava dhanāñ ca ratṭhañ ca mā nāsayum, iminā kāraṇena appamatto
hutvā sayam eva anusāsa, vegenā 'ti sahasā atuletvā atīretvā, vegasā ti
atuletvā chandādivasena sahasā kataṃ kammañ³² na hi sādhuḥkam³³ na
sundaram, kimkāraṇā: tādīsam hi katvā mando pacchā vippaṭṭisāravasena
30 idhaloke apāyadukkhāni³⁴ anubhonto³⁵ paraloke ca anutappati³⁶, ayam pan'
attho³⁷ 'isīnam antaram katvā Bharurājā³⁸ ti me sutan' ti Bharujātakena³⁹

¹ Bds avinā-. ² Bd yañceva. ³ all three MSS. su-. ⁴ Bds -maggagamanani-.
⁵ Cks asesu. ⁶ Bds -kādikiccāni. ⁷ Bds kāreyya, Cks kāraya. ⁸ Ck -attajano,
Cs -attajano? Bd -attajano. ⁹ Ck -antojana-, Cs rañño anne antovalāñj-, Bd
-antojano valāñc-. ¹⁰ Cks tesu. ¹¹ so Cks; Bd anto bahi ca gacchantā. ¹²
Bd tam. ¹³ Bd saṃga-. ¹⁴ Bd omits hi. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Cks omit
ti. ¹⁷ Ck -patthiyāyitvā, Cs -patitiyādhitvā, Bd -pattiyāpitvam. ¹⁸ Bd tabbam.
¹⁹ Ck -paccavekkheneva, Cs antopaccavekkheneva, Bds attapaccakkhameva. ²⁰
Cks āya-, Bd ayam. ²¹ Cks -ka. ²² Bd ayañca. ²³ Bd etam. ²⁴ Bd omits vā.
²⁵ Cks -ti. ²⁶ so Bd; Cks -yo. ²⁷ Bd tinno. ²⁸ Bd adhārako. ²⁹ Cks āhā-. ³⁰
Bds paggaṇhārakam paggaḥetvā in the place of paggaṇheyya. ³¹ Cks añño. ³²
Bd kappañhi. ³³ Cs sādhuḥkam. ³⁴ Bd -am. ³⁵ Bd -bhavanto. ³⁶ Bd -tapati.
³⁷ Bd adds ti. ³⁸ Bds garu-, Vol. II $\frac{172}{18}$. ³⁹ Bd garurājājāt-.

dīpetabbo, mā te avisare muñca¹ subālhamadhikodhitāṇ ti tāta tava
 hadayaṃ² kusalaṃ avisarivā³ atikkamivā⁴ pavatte paresaṃ akusaladhammesu⁵
 subālhaṃ⁶ adhikodhitaṃ kujjhāpitaṃ⁷ hutvā mā muñca⁸ mā patitthayatū⁹ 'ti
 attho, i. v. h.: tāta yadā te vinicchaye tthitassa iminā puriso¹⁰ vā hatō sandhi
 vā chinno¹¹ ti¹² coraṃ dassenti¹³ tadā te paresaṃ vacanehi suṭṭhu kodhitaṃ¹⁴ 5
 pi hadayaṃ kodhavasena mā muñca⁸ apariggahetvā mā daṇḍaṃ panesi¹⁵, kiṃ-
 kāraṇā: acoraṃ pi hi¹⁶ coro ti gahetvā ānenti, tasmā akujjhivā¹⁷ ubhinnaṃ
 attapaccakkhikānaṃ¹⁸ kathaṃ sutvā suṭṭhu sodhetvā attapaccakkhena tassa
 corabhāvaṃ nātvā paveniyā tthapitadaṇḍavasena kattabbaṃ karohi, rañṇā hi
 uppanne pi koddhe hadayaṃ sītaṃ akatvā kammaṃ na kātabbaṃ, yadā 10
 pan' assa hadayaṃ nibbutaṃ hoti mudukaṃ tadā vinicchaya kammaṃ kā-
 tabbaṃ, pharusehi cittehi¹⁹ pakkaṭṭhite²⁰ udake mukhanimittaṃ viya kāraṇaṃ
 na paññāyati, kodhasābhīti²¹ tāta kodhane hi bahūni pi tāni²² rājakulāni
 akulabhāvaṃ²³ gatāni mahāvināsaṃ eva pattānīti, imassa pan' atthassa dīpa-
 natthaṃ Khantivādijātakaṃ²⁴ Nālikerarājassa vatthuaṃ sahassabāhu-Ajjunavatthu- 15
 ādīni²⁵ kathetabbāni, patārayīti tāta ahaṃ paṭhavissaro ti mā mahājanaṃ
 kāyaduccaritādianatthāya patārayi²⁶ otārayi, yathā taṃ anattaṃ samādāya
 vattati mā evaṃ akāsīti attho, mā te āsīti²⁷ tāta²⁸ tava vijite manussa-
 jātikānaṃ vā tiracchānajātikānaṃ vā itthipurisānaṃ dukkhuḍrayo²⁹ dukkhuppatti
 mā āsi³⁰, yathā hi adhammika rājūnaṃ vijite manussā kāyaduccaritādīni karitvā³¹ 20
 niraye uppajjanti tava raṭṭhavāsīnaṃ dukkhaṃ yathā na hoti tathā karohīti
 attho, a petalo mahāmaṃsassa 'ti attānuvādādibhayehi nibbhayassa, iminā
 idaṃ dasseti: tāta yo rājā kismiñci āsaṃkaṃ [akatvā attano kammaṃ³² eva
 anussarati chandavasena yaṃ yaṃ icchatī taṃ taṃ karoti vissatṭhayatṭhi viya
 andho niraṃkuso viya caṇḍahatthi hoti tassa sabbe bhogā vinassanti, tassa 25
 taṃ bhogavyasaṇaṃ dukkhaṃ ti vuccati³³, tatth' eva te vattapadā ti³⁴
 purimaṇayen' eva veditabbaṃ³⁵, dakkhassu dānīti tāta tvaṃ imaṃ anusā-
 saniṃ³⁶ sutvā idāni dakkho analaso puñṇānaṃ karaṇena puñṇakaro surādi-
 parihaṇaṇaṃ asoṇḍo diṭṭhadhammikasamparāyikassa atthassa avināsaṇena avinā-
 sako bhavēyyāsi, sīlavassū³⁷ 'ti sīlavā³⁸ ācārasampanno bhava, dasasu rāja- 30
 dhammesu patitṭhāya r. kārehi³⁹, dussīlo vinipātiko ti dussīlo hi mahā-
 rāja⁴⁰ attānaṃ niraye vinipātento vinipātako⁴¹ nāma hotīti.

¹ Cks mucca, all three MSS. avisare. ² Bā adds dukkhaṃ. ³ Bā adhi-. ⁴ Bā
 aviti-. ⁵ Bā -kamme. ⁶ Bā suṭṭhu-. ⁷ Cks kujjha-, Bā kujjhāmitaṃ. ⁸ Cks
 mucca. ⁹ so Cks; Bā patiṭṭha. ¹⁰ Bā -sena. ¹¹ Bā chinnaṃ. ¹² Bā iti. ¹³ Bā
 dassissanti. ¹⁴ Cks kotam. ¹⁵ Cs pane-. ¹⁶ Ck acoraṃhi. ¹⁷ Bā add va. ¹⁸
 Bā -paccatthikānaṃ. ¹⁹ Cks ecitte. ²⁰ Cs pakkaṭṭhate, Bā pakkutike, Bā paku-
 thiti. ²¹ Cks hi, omitting ti. ²² Ck bahunīpītā ti, Cs bahūni, Bā bahūhi pi
 tāni. ²³ Bā akusala-. ²⁴ Cks -vādajātakaṃ, Bā -dijātaka. ²⁵ Bā -añcuna-.
²⁶ Cs adds mā, Bā ha. ²⁷ Bā asiti. ²⁸ Bā adds ahaṃ paṭhavissaro. ²⁹ Cks
 dukkhuḍrayo? Bā dukkhindriyo. ³⁰ Bā dukkhuppattamakāsi. ³¹ Bā -tāni katvā.
³² Bā kāmam. ³³ Cks -anti. ³⁴ Cks omit ti. ³⁵ Bā yojetabbaṃ. ³⁶ Bā -naṃ.
³⁷ Cks -vassā. ³⁸ Cks add ca. ³⁹ Ck ka-. ⁴⁰ Bā adds attā. ⁴¹ Bā -tiko.

Evam Kuṇḍalinī pi ekādasahi gāthāhi dh. desesi. Rājā
 tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho' amaccā mama dhītāya
 Kuṇḍaliniyā evam kathayamānāya kena kattabbakiccam katan“
 ti. „Bhaṇḍāgārikena devā“ 'ti. „Tena hi 'ssā bhaṇḍāgāri-
 5 katṭhānam dammīti“ Kuṇḍalinim² ṭhānantare ṭhapesi. Sā
 tato paṭṭhāya bhaṇḍāgārikaṭṭhāne ṭhatvā pitu kammaṃ akāsīti.
 Kuṇḍalinipaṇho niṭṭhito.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Jambuka-
 paṇḍitassa santikaṃ dūtaṃ pesetvā sattame divase tattha
 10 gantvā sampattim anubhavitvā paccāgato³ tath' eva maṇḍapa-
 majjhe nisīdi. Amacco Jambukapaṇḍitaṃ kañcanabaddha-
 pīṭhe⁴ nisīdāpetvā pīṭhaṃ sīsenādāya āgañchi⁵. Paṇḍito pitu
 amke⁶ nisīditvā kilītvā gantvā kañcanapīṭhe yeva nisīdi. Atha
 nam rājā paṇhaṃ pucchanto

15 26. Apucchamhāpi⁷ kosikaṃ⁸ Kuṇḍaliniṃ ca tath' eva⁹,
 Jambuka tvaṃ dāni vadehi¹⁰ balānaṃ balam uttaman ti g. ā. 26.

Tass' attho: tāta Jambuka ahaṃ tava bhātaraṃ kosiyagottaṃ Vessantaraṃ
 bhaginiṃ ca te Kuṇḍaliniṃ rājadhammaṃ pucchim¹¹, te attano balena kathe-
 sum, yathā pana te¹² pucchim¹³ tath' eva idāni puttaṃ Jambukaṃ pucchāmi,
 20 tvaṃ me rājadhammaṃ ca uttamabalaṃ ca kathehīti.

Evam rājā M-am paṇhaṃ pucchanto aññesaṃ pucchita-
 niyāmena apucchitvā visesetvā pucchi. Ath' assa paṇḍito „tena
 hi mahārāja ohitasoto suṇa¹⁴, sabban te kathesāmīti“ pasārita-
 hatthe sahasatthavikaṃ ṭhapento viya dhammadesanam ārabhi:

25 27. Balam pañcavidhaṃ loke purisasmim mahaggate,
 tattha bāhābalaṃ¹⁵ nāma carimaṃ vuccate balaṃ,
 bhogabalaṃ ca dīghāvu dutiyaṃ vuccate balaṃ, 27.

28. Amaccabalaṃ ca dīghāvu tatiyaṃ vuccate balaṃ,
 abhijaccabalaṃ c' eva¹⁶ taṃ catutthaṃ asaṃsayam,
 30 yāni¹⁷ c' etāni sabbāni adhigaṇhāti paṇḍito 28.

¹ Bā bhonto. ² Bā -niyāva. ³ Bā^s pacchā-. ⁴ Bā -bandha-. ⁵ Bā āgacchi. ⁶
 Bā aṅge. ⁷ Ck^s -hāsi, Bā āpucchimha. ⁸ Bā kosiyagottaṃ. ⁹ so all MSS. for
 tatheva ca? ¹⁰ so all three MSS. for vada? ¹¹ Bā āpucchimhi, Ck pucchi, Cs
 pucchin. ¹² Bā^s panete. ¹³ Bā pucchitā. ¹⁴ Bā suṇāhi. ¹⁵ Bā -hu-. ¹⁶ Ck
 ahimajjaccabalaṃ, Cs abhimajjabalaṃ, Bā abhijjañcaba-. ¹⁷ so all three MSS. for yena?

29. Tam balānam balaṃ seṭṭhaṃ aggaṃ paññābalaṃ balaṃ¹,
paññābalen' upatthaddho atthaṃ vindati paṇḍito. 29.
30. Api ce labhati mando phītaṃ dharāṇim² uttamaṃ
akāmassa pasayhaṃ³ vā añño taṃ paṭipajjati. 30.
31. Abhijāto pi ce hoti rajjaṃ laddhāna khattiyo
duppañño hi Kāsipati sabbena pi na jīvati. 31.
32. Paññā sutavinicchīnī paññā [kitti] silokavaddhanī,
paññāsaḥito naro idha [api] dukkhe⁴ sukhāni vindati. 32.
33. Paññañ ca kho asussūsaṃ na koci adhigacchati
bahussutaṃ anāgamma dhammaṭṭhaṃ avinibbhujam⁵. 33. 10
34. Yo dhammañ ca vibhāgaññū kāluttṭhāyī atandito
anuttṭhahati kālena kammaphalaṃ tassa ijjhati. 34.
35. Nānāyatanaśīlassa⁶ nānāyatanaśevino⁶
na nibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 35.
36. Ajjhattañ ca payuttassa tathāyatanaśevino
anibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 36. 15
37. Yogappayogasamkhātāṃ sambhatassānurakkhaṇaṃ⁷
tāni tvaṃ tātā sevassu, mā akammāya randhayi⁸,
akammaṇā⁹ hi dummedho naḷāgāraṃ va sīdatīti. 37.

Tattha mahaggaṭṭe ti mahāraja imasmiṃ sattaloṇe mahajjāsāye purise 20
pañcavidhaṃ balaṃ hoti, bāhābalaṃ¹⁰ ti kāyabalaṃ, carimaṇ ti taṃ atī-
mahantaṃ pi samānaṃ lāmakam eva, kiṃkāraṇā: dandhabalabhāvena¹¹, sace hi
kāyabalaṃ mahantaṃ nāma bhavēyya vāraṇabalato laṭukikāya¹² balaṃ khudda-
kaṃ bhavēyya vāraṇabalaṃ pana andhabālabhāvena¹³ maraṇassa paccayo
jātaṃ, laṭukikā¹² attano nānakusalatāya vāraṇaṃ jīvitakkhayaṃ pāpesīti¹⁴, 25
imasmiṃ paṇ' atthe na h' eva sabbattha balena kiccaṃ, 'balaṃ hi bālassa
vadhāya hotīti' suttaṃ āharitabbaṃ, bhogabalaṃ ti upatthambhanavasena
sabbam¹⁵ hiraññasuvaṇṇādiupabhogajātaṃ bhogabalaṃ nāma, taṃ kāyabalato
mahantataraṃ, amaccabalaṃ ti abhejjamantassa sūrassa suhadassa¹⁶ amacca-
maṇḍalassa atthitā¹⁷, taṃ balaṃ saṃgāmasūratāya purimehi balehi mahanta- 30
taraṃ¹⁸, abhijaccabalaṃ¹⁹ ti tīṇi kulāni atikkamitvā khattiyakulavasena

¹ Ck -balabala, Cs -balambala. ² Bā dhā-. ³ Cks akāmasā-, Bā akāmapakā-
sayhaṃ, Bs akāmassa paseyhaṃ. ⁴ Cks add pi. ⁵ Bā -ijam. ⁶ Bā anāya-.
⁷ Ck sambhakassā-, Cs samhakassā-, Bā sambhūta-. ⁸ Bā raddhayi, Cks ru-.
⁹ Bā -unā. ¹⁰ Bā -hu-. ¹¹ Bā andabāla. ¹² Bā le-. ¹³ Cs -ba-. ¹⁴ Bā -si.
¹⁵ Cks sabba. ¹⁶ Bā -dayassa. ¹⁷ Bā -tāya. ¹⁸ Bā Cs mahantaraṃ. ¹⁹
Bā abhijja-.

jātisampatti, tam itarehi balehi mahantataram¹, jātisampannā eva hi yujjhanti
na itare, yānicetānīti yāni ca etāni² cattāri pi balāni paṇḍito paññānu-
bhāvena³ adhigaṇhāti⁴ abhibhavati tam sabbabalānam paññābalam seṭṭhan ti ca
aggan ti ca⁵ vuccati, kimkāraṇā: tena hi balen' upatthaddho paṇḍito attham
5 vindati vaddhim pāpuṇāti, tadatthajotananattham 'puṇṇam nadim yena ca peyya-
māhū' 'ti Puṇṇanadījātakam Sirikālakaṇṇipaṇho⁶ Pañcapaṇḍitapaṇho⁶ Sattu-
bhastajātika-Sambhavajātika-Sarabhaṅgajātakādīni kathetabbāni, mando ti
mandapaṇño bālo, phītan⁷ ti tāta mandapaṇño puggalo sattaratanapūṇṇam ce
pi⁸ uttamam dharaṇim labhi⁹ tassa anicchamānass' eva pasayhakāram¹⁰ vā
10 pana katvā aṇño paññāsampanno tam paṭipajjati mando¹¹ laddham pi¹² yasam
rakkhitum kulasantakam vā pana paveṇiāgatam pi r. adhigantum na sakkoti,
tadatthajotananattham 'addhā Pādañjalī sabbe paññāya atirocatīti' Pādañjali-
jātakam¹³ kathetabbam, laddhānā 'ti jātisampattim nissāya kulasantakam
r. labhitvāpi, sabbena pīti¹⁴ sakalena pi rajjena (add: na) jīvati anupāya-
15 kusalatāya duggato va hotīti, evam M. ettake thāne apaṇḍitassa agūṇam
kathetvā idāni paññam¹⁵ pasamsanto paññā ti ādim āha, tattha sutan ti
sutapariyattakam¹⁶, tam hi paññavā¹⁷ vinicchinati¹⁸, kittisilokavaddhanīti
kittighosassa ca lābhasakkārassa ca vaddhanī, sukhāni vindatīti dukkhe
uppanne pi nibbhayo hutvā upāyakusalatāya sukham paṭilabhati, tadatthadīpa-
20 nattham 'yass' ete caturo dhammā vānarinda yathā tava¹⁹, 'alam etehi jambūhi²⁰
ambehi²¹ panasehi cā²² 'ti ādīni jātakāni kathetabbāni, asussūsan ti
paṇḍitapuggale apayirupasanto asuṇanto, dhammatṭhan ti sabhāvākāraṇe
ṭhitam, bahussutam anāgamma tassa²³ asaddahanto, avinibbhujan²⁴ ti
atthānattham kāraṇākāraṇam anogāhanto atirento na koci paññam²⁵ adhigacchati
25 tāte²⁶, dhammavibhāgaññū²⁷ ti dasakusalakammaphavibhāgakusalo, k ā-
luṭṭhāyīti viriyam kātum yuttakāle viriyassa²⁸ kārako, anuṭṭhahatīti tasmiṃ
tasmiṃ kāle tam tam kiccam karoti, tassā 'ti²⁹ tassa puggalassa kammaphalam
samijjhati nippajjati, anāyatanasīlassā 'ti anāyatanam vuccati lābhayasa-
sukhānam anākaro³⁰ dussīlyakammam³¹ tamīlassa tena dussīlyakammena sa-
30 mannāgatassa anāyatanabhūtam dussīlapuggalam sevantassa, kusalassa kammassa
karaṇakāle nibbindiyakārissā 'ti³² nibbinditvā ukkaṇṭhitvā³³ karontassa,
evarūpassa³⁴ puggalassa kammānam³⁵ attho sammā na vipaccati na sam-
pajjati³⁶, tīni³⁷ kulaggāni cha kāmaggāni na upeṭīti³⁸ attho, ajjhatañ cā

¹ Bā mahantaram. ² Cks add ea. ³ Bā paññānabhā-, Cks yassānu-. ⁴ Cks
Cks asaṅgaṇhāti. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Bā -am. ⁷ Cks jīvitān. ⁸ Cks cetipī,
Bā ce. ⁹ Bā labhati. ¹⁰ Bā paseyyākāram. ¹¹ Bā adds hi. ¹² Bā omits pi.
¹³ Bā adds vā. ¹⁴ Bā add tena. ¹⁵ Cks paññā. ¹⁶ Ck -santakam, Bā
pariyatti. ¹⁷ Bā paññāva. ¹⁸ Bā -echindati. ¹⁹ Cks add yassete tayo dhammā
vānarinda yathā tava. ²⁰ Bā appehi. ²¹ Ck jambehi, Bā jappuhi. ²² Ck vā.
²³ Bā tam. ²⁴ Bā -bbhajan. ²⁵ Cs -ā. ²⁶ Cs nāni or tāti. ²⁷ so Cs Bā;
asussūsan ti - - - ññū wanting in Ck. ²⁸ Bā viya. ²⁹ Cks omit tassāti. ³⁰
Bs anācāro, Bā anācoro. ³¹ Cks -an. ³² Cks -rissa, omitting ti. ³³ Ck ukkaṭṭhi-,
Bā ukkanitvā corr. to ukkaṇḍi-. ³⁴ Bā add tāta. ³⁵ Bā -āni. ³⁶ Ck -tī, Bā
omits na sampajjati. ³⁷ Ck tīni, Cs tīni, Bā kiṇi. ³⁸ Bā upaneyyatīti.

'ti attano niyakajjhataṃ aniccabhāvanādivasena payuttassa, tathāyatana-sevino ti tath' eva sīlavante puggale sevamānassa, vipaccatīti¹ sampajjati, mahantaṃ yasaṃ deti, yogappayogasamkhātan ti yogayuñjitabbayuttake² kāraṇe payogakoṭṭhāsabhūtaṃ paññaṃ³, sambhatassā⁴ 'ti rāsikatassa anurakkhaṇaṃ⁵, tāni tvan ti etāni ca dve purimāni ca mayā vuttakāraṇāni⁶ 5 sabbāni tāta sevassu, mayā vuttaṃ ovādaṃ hadaye katvā attano ghare dhaṇaṃ rakkha, mā⁷ akammāya randhayīti⁸ ayuttena akāraṇena mā randhayi, taṃ dhaṇaṃ mā jhāpayi mā nāsayi, kiṃkāraṇā: akammaṇā⁹ hīti ayuttakammakāraṇena¹⁰ dummedho puggalo sabbam¹¹ dhaṇaṃ nāsetvā pacchā duggato naḷāgāraṃ va sīdatīti¹² yathā naḷāgāraṃ mūlato paṭṭhāya jīramānaṃ 10 appatitthaṃ patati evaṃ akāraṇena dhaṇaṃ nāsetvā apāyesu nibbattatīti.

Evam pi Bo. ettakena tṭhānena pañca balāni vaṇṇetvā paññābalaṃ ukkhipitvā candamaṇḍale¹³ paharanto¹⁴ viya kathetvā idāni dasahi gāthāhi rañño ovādaṃ deti:

38. Dhammañ cara mahārāja mātāpitusu khattiya, (IV p. 421.) 15

idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 38.

39. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya -pe-. 39.

40. Dhammañ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya -pe-. 40.

41. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca -pe-. 41.

42. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca -pe-. 42. 20

43. Dhammañ cara mahārāja raṭṭhe¹⁵ janapadesu ca -pe-. 43.

44. Dhammañ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca -pe-. 44.

45. Dhammañ cara mahārāja migapakkhisu khattiya -pe-. 45.

46. Dhammañ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo¹⁶ sukhāvaho¹⁷,

idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 46. 25

47. Dhammañ cara mahārāja Indo¹⁸ devā sabrahmakā

suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo¹⁹ ti. 47.

Tattha paṭhamagāthāya tāva dhammaṃ ti mātupaṭṭhānaṃ pitupaṭṭhānaṃ, dhammaṃ kālass' eva vuṭṭhāya mātāpitunnaṃ mukhodakadantakaṭṭhadānaṃ ādiṃ katvā sabbam sarīrapariharaṇaṃ²⁰ karonto ca²¹ pūrehīti vadati, putta- 30 dāresū 'ti puttadhītarō tāva pāpā nivāretvā kalyāṇe nivesento²² sippaṃ

¹ Cks vipajja-. ² Cks yoga - - ko, Bā yoga - - tabbake, omitting yutta, Bā yoge-.

³ Cks pañña-. ⁴ Bā sambhū-. ⁵ Bā - - ṇaṃ. ⁶ Cks -kara-. ⁷ Bā adds naṃ.

⁸ Bā raddha-. ⁹ Bā -unā. ¹⁰ Cks -kara-. ¹¹ Bā sakam. ¹² Cks sīdati. ¹³

Bā -laṃ. ¹⁴ Bā samha-. ¹⁵ Bā raṭṭhesu. ¹⁶ Bā suciṇṇo. ¹⁷ Bā sukhāmāvahā.

¹⁸ Ck Bā indā. ¹⁹ read pāmado, cfr. IV p. 422. ²⁰ Bā sabba sarirapaṭijagga-

haraṇaṃ. ²¹ Bā va. ²² Bā nisevanto.

uggaṇhāpento vayappattakāle patirūpakulavasena¹ āvāhavivāhaṃ karonto samaṃ-
vasena² dhanam dento puttesu dhammam carati nāma, bhariyam samānento³
anaticaranto issariyam⁴ vossajjanto alaṃkāram anuppādento dāresu dhammam
carati nāma, mittāmaccesū 'ti mittāmacce catūhi saṅgahavatthūhi saṅgaṇ-
5 hanto⁵ avisaṃvādento⁶ tesu⁷ dhammam carati nāma, vāhanesu balesu
cā 'ti hatthiassādīnam vāhanānam balakāyassa⁸ dātabbayuttakam dento sakkā-
ram karonto⁹ hatthiassādayo mahallakakāle kamme¹⁰ ayojento tesu dhammam
carati nāma, gāmesu nigamesu cā 'ti gāmanigamavāsino daṇḍabalīhi apī-
lento va tesu dhammam carati nāma, ratṭhe⁸ janapadesu cā 'ti ratṭhañ
10 ca janapadañ ca akāraṇena kilamanto hitacittam accupaṭṭhapento¹² tattha adham-
mam carati nāma apīlento pana hitacittena pharanto¹³ tattha dhammam carati
nāma, samaṇabrāhmaṇesu cā 'ti tesu cattāro paccaye dento va tesu
dhammam carati nāma, migapakkkhisū 'ti sabbacatuppadasakuṇānam abhayam
dento tesu dhammam carati nāma. dhammo ciṇṇo¹⁴ ti samacariyadhammo
15 ciṇṇo nisammacariyadhammo ciṇṇo¹⁵, sukhāvaho¹⁶ ti tīsu kusalasampadāsu¹⁷
chasu kāmasaggesu sukham āvhati¹⁸, suciṇṇenā 'ti idha ciṇṇena kāyasu-
caritādīnā suciṇṇena, divam pattā ti devalokabrahmalokasaṃkhātā divam
gatā, tattha dibbayasapaṭilābhino jātā, mā dhammam rāja pamādo ti
tasmā tvam mahārāja jīvitam jahanto pi dhammam mā pamajjīti.

20 Evam dasa dhammacariyagāthā¹⁹ vatvā uttarim pi ova-
danto osānagātham āha:

48. Tatth' ev' ete²⁰ vattapadā esā ca anusāsani

sappaññe²¹ sevi²² kalyāṇi²² samattam sāmataṃ²³ vidū ti. 48.

Tattha tatthevete²⁴ vattapadā ti idam purimanayen' eva yojetabaam,
25 sappaññe sevi kalyāṇi²⁵ samattam²⁶ sāmataṃ²⁷ vidū ti mahārāja
tam mayā vuttam ovādam tvam niccakāle sappañño²⁸ puggalasevi kalyāṇaṇa-
samannāgato hutvā samattam paripuṇṇam sāmam vidū attapaccakkhato va
jānitvā yathānusiṭṭham²⁹ paṭipajjā 'ti.

Evam M. ākāsaṅgaṃ otārento viya Buddhalīlāya dh.
30 d. Mahājano mahāsakkāram akāsi sādhu-kārasahassāni adāsi.
Rājā tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho amaccā mama

¹ Bā -kusala-. ² so Cks for samena? Bā samaye. ³ Bā adds anavamānento.
⁴ Cks -rāyam. ⁵ Bā omits sam. ⁶ Bā omits avi-. ⁷ Bā etesu. ⁸ Bā adds ca.
⁹ Bā omits s. k. ¹⁰ Bā -esu. ¹¹ Bā -esu. ¹² Cks apaccupa-. ¹³ Ck pa-, Bā
ramanto. ¹⁴ Bā suc-. ¹⁵ Bā sucaritadhammo in the place of sama - - - ciṇṇo.
¹⁶ Cks sukhāvahatī, Bā sukhāmāvahatī. ¹⁷ Bā adds ca. ¹⁸ Bā -tīti. ¹⁹ Bā
-āyo. ²⁰ Bā tattheva te, Cks tatthete. ²¹ so Cks for sappañña? Bā sabbaññu?
²² so all three MSS. ²³ Bā samantam corr. to sāmam, Bā sāmam. ²⁴ Ck
tatthete, Bā tattheva te. ²⁵ Bā adds ti. ²⁶ Bā sāmattam. ²⁷ Bā sāmam tam.
²⁸ so Cks for sappañña? Bā sappaññu-. ²⁹ Bā -seṭham.

puttena taruṇajambuphalasamānatuṇḍena¹ Jāmbukapaṇḍitena
 evaṃ kathentena kena kattabbakiccaṃ katan² ti. „Senāpatinā
 devā³ ti. „Tena hi 'ssa senāpatitṭhānaṃ dammīti⁴ Jambukaṃ
 ṭhānantare ṭhapesi, so tato paṭṭhāya⁵ senāpatitṭhāne ṭhatvā
 pitukammāni akāsi. Tiṇṇaṃ sakunānaṃ mahanto sakkāro
 ahosi, tayo pi janā⁶ atthañ ca dhammañ ca anusāsiṃsu.
 Mahāsattass' ovāde ṭhatvā rājā dānādīni puñṇāni katvā sagga-
 parāyano ahosi. Amaccā rañño sarīrakiccaṃ kāretvā⁷ sakunā-
 naṃ ārocetvā „sāmi Jambusakuna rājā tumhākaṃ chattaṃ
 ussāpetabbaṃ akāsīti⁸ vadiṃsu. M. „na mayhaṃ rajjen'
 attho, tumhe appamattā r. kārethā⁹ 'ti mahājanaṃ sīlesu
 patitṭhāpetvā „evaṃ vinicchayaṃ pavatteyyāthā¹⁰ 'ti viniccha-
 yadhammaṃ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā araṇṇaṃ pāvisi. Tass'
 ovādo cattālīsa vassasahassāni pavatti¹¹.

S. rañño ovādavasena imaṃ dh. desetvā j. s.: „Tadā rājā
 Anando ahosi, Kuṇḍalinī Uppalavaṇṇā, Vessantaro Sāriputto, Jambu-
 kasakuno aham evā¹² 'ti. Tesakunajātakaṃ.

2. Sarabhaṅgajātaka.

Alaṃkatā kuṇḍalino suvatthā ti. Idaṃ S. Veluvane
 v. Mahāmoggallānattherassa parinibbānaṃ ā. k. Sāriputtathero⁶
 T-taṃ⁷ J. viharantaṃ⁸ parinibbānaṃ anujānāpetvā gantvā Nālagāmake
 jātovarake⁹ parinibbāyi. Tassa parinibbutabhāvaṃ sutvā S. Rāja-
 gahaṃ gantvā Veluvane vihāsi. Tadā thero Isigilipasse Kālasilāyaṃ
 viharati, so pana iddhibalena¹⁰ koṭippattabhāvena devacārikaṃ ca
 ussadacārikaṃ ca gacchati, devaloke Buddhasāvakānaṃ mahantaṃ
 issariyaṃ ussadanirayesu ca titthiyasāvakānaṃ mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhavantaṃ disvā manussalokaṃ āgantvā „asukaupāsako asuka-
 upāsikā ca¹¹ asukasmim nāma devaloke nibbattitvā mahāsampattiṃ
 anubhavanti¹² titthiyasāvakesu asuko ca asukā ca¹³ nirayādisu

¹ Ck -pala - - tuccena, Cs -pala - - tudhena. ² Bā adds tuṭho. ³ Bā adds rañño.

⁴ Bā katvā. ⁵ Bā -ttayī. ⁶ Bā adds hi. ⁷ Bā -tena. ⁸ Cs -vārake. ⁹ Cks
 -le. ¹⁰ Bā asukā va upasikā. ¹¹ Cks -vati. ¹² Ck -ko ca, Cs omits asukā ca.

asukaapāyesu¹ nāma nibbattā² ti manussānam katheti³. Manussā
 sāsane pasīdanti titthiye parivajjenti⁴. Buddhasāvakānam sakkāro
 mahanto ahosi, titthiyānam parihāyati. Te there āghātam bandhitvā
 „imasmiṃ jīvante amhākam upatthākā bhijjanti, sakkāro parihāyati,
 5 mārāpessāma nan“ ti therassa māraṇattham samaṇaguttakassa⁵ nāma
 corassa sahaṣṣam adamsu. So „theram māressāmīti“ mahantena pari-
 vārena Kālasilam agamāsi. Thero tam āgacchantam disvā iddhiyā
 uppatitvā pakkāmi. Coro tam divasam theram adisvā nivattitvā
 punadivase pi punadivase pi ti cha divase agamāsi. Thero pi tath’
 10 eva iddhiyā pakkāmi. Sattame divase therassa pubbe kataṃ aparā-
 pariyavedaniyakammam okāsam labhi⁶, so kira pubbe bhariyāya va-
 canam gahetvā mātāpitāro māretukāmo yānakena araṇṇam netvā
 corānam utthitākāram katvā mātāpitāro potheti paharati, te cakkhu-
 dubbalatāya rūpadassanarahitā⁷ puttam asaṇṇānantā „corā evā⁸“ ti
 15 saṇṇāya „tāta asukā⁹ nāma corā no mārenti, tvaṃ pakkamā¹⁰“ ti
 etass’ eva paridevimsu, so cintesi: „ime mayā va¹¹ pothiyamānā¹²
 mayham nēva atthāya paridevanti, ayuttam karomīti¹³“, atha ne assā-
 setvā corānam palātākāram katvā hatthapāde sambāhitvā¹⁴ „amma
 tāta, mā bhāyittha, corā palātā“ ti vatvā puna attano geham eva
 20 ānesi. Tam kammam ettakam kalam okāsam alabhitvā bhasmā-
 paṭicchanno aggirāsi¹⁵ viya thatvā¹⁶ imam antimasarīram upadhāvitvā
 ganhi, thero tassa nissandena ākāse uppatitum nāsakkhi, Nando-
 pananda-Damana-Vejayantassa¹⁷ kampanasamatthā¹⁸ pi ssa iddhi kamma-
 balena dubbalattam pattā¹⁹. Coro therassa atthīni saṇcunṇetvā
 25 palālapitthikakāraṇam²⁰ nāma katvā „mato“ ti saṇṇāya saparivāro²¹
 pakkāmi. Thero pi²² satim labhitvā²³ jhānavēṭhanena²⁴ sarīram
 vēṭhetvā²⁵ uppatitvā Satthu santikam gantvā vanditvā „bhante āyu-
 samkhāro me ossattho, parinibbāyissāmīti“ parinibbānam anujānāpetvā
 tatth’ eva parinibbāyi. Tam khaṇam nēva chadevalokā ekakolāhalam
 30 ahesum²⁶, „amhākam kirācariyo²⁷ parinibbuto“ ti dibbagandhamālā-
 vāsadhūpe²⁸ c’ eva²⁹ nānādārūni³⁰ c’ eva gahetvā āgamimsu, ekūna-

¹ Bā -niraye. ² Bā nippatto. ³ Bā -si. ⁴ Bā -vajjanti. ⁵ so Cks; Bā -rattassa.
⁶ Bā -atī. ⁷ Cks -tāya. ⁸ Bā etā. ⁹ Cks -ka. ¹⁰ Cks -mī, Bā pakkamā corr. to
 pakkamā. ¹¹ Cks ca, Bā omits va. ¹² Bā adds ca. ¹³ Bā a. me katan ti. ¹⁴
 Bā -etvā. ¹⁵ Bā āngārāsi. ¹⁶ Bā adds sinerurājam vijhītvā pathavi nimmujjitvā.
¹⁷ C^s Bā -ta. ¹⁸ Ck -ttham. ¹⁹ Ck patta, C^s pattam. ²⁰ Bā -pitakaraṇam.
²¹ Bā adds yasaparivāro. ²² Bā omits pi. ²³ Bā patila-. ²⁴ Bā -vedhanena.
²⁵ Bā vedhitvā. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bā kira ā-. ²⁸ Bā gandha - - dhumehi,
 omitting dibba. ²⁹ Bā adds manussā. ³⁰ Ck -dāru, Bā -dārūni.

sataratānacandanacitakā ahosi, S. therassa santike thatvā sarīra-
 nikkhepaṃ kāresi, ālāhanassa samantā yojanamatte pupphavassam
 vassi, devānaṃ antare manussā manussānaṃ antare devā aṭṭhaṃsu¹,
 sattadivasāni sādhuḥkīlaṃ kīlīṃsu. S. therassa dhātum gāhāpetvā
 Veluvanadvārakoṭṭhake cetiyam kārāpesi. Tadā dh. k. s. „āvuso 5
 Sāriputtathero T-assa santike aparinibbutattā Buddhānaṃ² santikā
 mahantaṃ sammānaṃ na labhi, Mahāmoggallānatthero pana³ samīpe
 parinibbutattā mahāsammānaṃ labhīti⁴“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha
 bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhik-
 khave Moggallāno idān' eva mama santikā sammānaṃ labhi⁵ pubbe 10
 pi labhi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. purohitassa brāhmaṇiyā kucchimhi paṭi-
 sandhim gahetvā dasamāsaccayena paccūsasamaye mātu kuc-
 chimhā nikkhami. Tasmim khane dvādasayojanike Bārāṇasi-
 nagare sabbāvudhāni pajjalīṃsu. Purohito puttassa jātakkhane 15
 bah nikkhamitvā ākāsaṃ olokento nakkhattayogaṃ disvā⁶
 „iminā nakkhattena jātattā esa kumāro sakala-Jambudīpe dha-
 nuggahānaṃ aggo bhavissatīti“⁷ ñatvā kālass' eva rājakulaṃ
 gantvā rājānaṃ sukhasayitabhāvaṃ pucchitvā „kuto me ācariya
 sukhaṃ⁸, ajja sakalanivesane āvudhāni pajjalitānīti“⁹ vutte „mā 20
 bhāyi deva, na tumhākaṃ nivesane yeva sakalanagare pi⁸
 pajjalīṃsu yeva, ajja⁹ amhākaṃ gehe kumārassa jātattā etad
 ahosīti“. „Ācariya evaṃ jātakumārassa pana kiṃ bhavissa-
 tīti“. „Na kiñci mahārāja¹⁰, so pana sakala-Jambudīpe agga-
 dhanuggaho bhavissatīti“. „Sādhu ācariya, tena hi naṃ¹¹ 25
 paṭijaggitvā vayappattakāle amhākaṃ dasseyyāsīti“¹² vatvā
 khīramūlaṃ¹² sahaṣsaṃ dāpesi. Purohito taṃ gahetvā nive-
 sanaṃ gantvā puttassa nāmagahaṇadivase jātakkhane āvudhāni¹³
 pajjalitattā Jotipālo ti nāmaṃ akāsi. So¹⁴ mahantena pari-
 vārena vaḍḍhamāno soḷasavassakāle uttamarūpadharo ahosi. 30
 Ath' assa pitā sarīrasampattiṃ olokento¹⁵ „tāta Takkaṣilaṃ

¹ Bds ahesum. ² Bā -assa. ³ Bā omits pana. ⁴ Bā labhatīti. ⁵ Bā labhati.
⁶ Bā oloketvā. ⁷ Bā omits su-. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā omits a-. ¹⁰ Bā -jāti.
¹¹ Bā taṃ. ¹² Bā adds tāva. ¹³ so all three MSS. for -naṃ? ¹⁴ Bā adds
 pana. ¹⁵ Bā -etvā.

gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippam uggaṇhā¹“
 ‘ti āha. So „sādhū“ ‘ti ācariyabhāgam gahetvā mātāpitaro
 vanditvā tattha gantvā sahaṣsam datvā sippam paṭṭhāpetvā²
 sattāhen’ eva nipphattiṃ pāpuṇi. Ath’ assa ācariyo tussitvā
 5 attano santakam khaggaratanam sandhiyuttamendakasiṅga-
 dhanum³ sandhiyuttatunhīram⁴ attano sannāhakañcukam
 unhīsaṇ ca datvā „tāta Jotipāla, aham mahallako, idāni tvaṃ
 ime māṇavake sikkhāpehīti“ pañcasate māṇavake pi tass’ eva
 niyyādesi. Bo. sabbam gahetvā ācariyam vanditvā Bārāṇasim
 10 eva āgantvā mātāpitaro passi. Atha nam vanditvā ṭhitam pitā
 avoca: „uggahītam te tāta sippan“ ‘ti. „Āma tātā“ ‘ti. So
 tassa vacanam sutvā rājakulam gantvā „putto me deva sippam
 sikkhitvā⁶ āgato, kim karotīti⁷“ āha. „Ācariya amhākam⁸
 upaṭṭhahatū“ ‘ti. „Paribbayam assa jānātha⁹ devā“ ‘ti.
 15 „Devasikam¹⁰ sahaṣsam labhatū“ ‘ti. So „sādhū“ ‘ti sampā-
 ticchitvā geham gantvā kumāram pakkosāpetvā „tāta rājānam
 upaṭṭhahā“ ‘ti āha. So tato paṭṭhāya devasikam sahaṣsam
 labhitvā rājānam upaṭṭhahi¹¹. Rājapādamūlikā ujjhāyimsu¹²:
 „mayam Jotipālena katakammam na passāma, devasikam sa-
 20 hassam gaṇhaṭi¹³, mayam assa sippam passitukāmā¹⁴“ ‘ti.
 Rājā tesam vacanam sutvā purohitassa kathesi. Purohito
 „sādhū devā“ ‘ti puttassārocesi. So „sādhū tāta, ito sattame
 divase dassessāmi, rājā attano vijite dhanuggahe sannipātāpetū“
 ‘ti āha. Purohito gantvā tam attham rañño ārocesi. Rājā
 25 nagare bheriṇ carāpetvā dhanuggahe sannipātāpesi¹⁵. Saṭṭhi-
 sahaṣsā dhanuggahā sannipatimsu. Rājā tesam sannipātita-
 bhāvam ñatvā va¹⁶ „nagaravāsino Jotipālassa sippam passantū“
 ‘ti¹⁷ bheriṇ carāpetvā rājāṅgaṇam sajjāpetvā mahājanaparivuto

¹ Bā gaṇhāhi. ² Cs -ap-, Bā upaṭṭha-. ³ Bā sandhimendika-. ⁴ Ck -tunhī-
 ram, Bā -yuttam tunḍilam or tunḍilam. ⁵ Ck -hamukham, Bā -hakaccukam.
⁶ Bā sikkhāpetvā. ⁷ Bā -tūti. ⁸ Bā amhe. ⁹ so Bā; Ck jānapa, Cs jāna.
¹⁰ Bā so de-. ¹¹ Bā -ahati. ¹² Ck upajjhā-, Bā ujjhāyisu. ¹³ Bā -āti. ¹⁴ Bā
 -mamhā. ¹⁵ Bā -pātesi. ¹⁶ Bā omits va. ¹⁷ Bā add nagare.

pallamkavare nisīditvā dhanuggahe pakkositvā¹ „Jotipālo āgacchatū“ ’ti pesesi. So ācariyena dinnāni dhanutunhīra-sannāhakaṇcukaunhīsāni² nivāsanantare ṭhapetvā khaggaṃ gāhāpetvā pakativesen’ eva³ rañño santikaṃ gantvā⁴ ekamantaṃ aṭṭhāsi. Dhanuggahā „Jotipālo kira dhanusippaṃ dassetum 5 āgato, dhanuṃ agahetvā⁵ pana āgatattā amhākaṃ hatthato dhanuṃ gahetukāmo bhavissati, nāssa⁶ dassāmā“ ’ti katikaṃ karimsu. Rājā Jotipālaṃ āmantetvā „sippaṃ dassehīti“ āha. So sāniṃ parikkhipāpetvā antosāṇiyaṃ ṭhito sāṭakaṃ apanetvā sannāhaṃ sannayha kaṇcukaṃ pavisitvā⁷ unhīsaṃ sīse paṭi- 10 muñcitvā meṇḍakasiṅgadhanumhi pavālavaṇṇaṃ jīyaṃ āropetvā tunhīraṃ⁸ piṭṭhe bandhitvā khaggaṃ vāmato katvā vajiraggaṃ nārācaṃ nakhapitṭhe parivattento⁹ sāniṃ vivaritvā paṭhaviṃ bhinditvā alaṃkatanāgakumāro viya nikkhamitvā¹⁰ rañño apacitiṃ dassetvā aṭṭhāsi. Taṃ disvā mahājano vaggati nadati 15 appoṭheti¹¹. Rājā „dassehi Jotipāla sippaṃ“ ti āha. „Deva tumhākaṃ dhanuggahe su akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, caturō dhanuggahe pakkosāpehīti“¹². Rājā pakkosāpesi. M. rājaṅgaṇe caturassaparicchedabbhantare maṇḍapaṃ¹³ katvā catūsu kaṇṇesu cattāro dhanuggahe ṭhapetvā ekekassa 20 tiṃsa tiṃsa kaṇḍasahassāni dāpetvā ekekassa santike kaṇḍadāyake ṭhapetvā sayāṃ vajiraggaṃ nārācaṃ gahetvā maṇḍalamajjhe ṭhatvā „mahārāja, ime cattāro dhanuggahā ekappahārena¹⁴ sare khipitvā maṃ vijjhantu¹⁵, etehi khittakaṇḍāni vāressāmīti“ āha. Rājā „evaṃ karoṭhā“ ’ti āṇāpesi. „Mahārāja, mayāṃ 25 akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, Jotipālo taruṇadārako, na mayāṃ vijjhissāmā“ ’ti. M. „sace sakkotha vijjhatha man“ ti āha. Te „sādhū“ ’ti¹⁶ ekappahārena¹⁷ kaṇḍāni khipimsu. M.¹⁶ tāni nārācena paharitvā paharitvāna¹⁷ yathā vā

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā -tunhīsasannāhakaccukaunhīsādini. ³ Bā -na. ⁴ Bā āg-.
⁵ Cs āg-. ⁶ Bā -tīti na. ⁷ Bā kaccukaṃ pavesetvā. ⁸ Bā tunhīsaraṃ. ⁹ Bā parivatte galitvā. ¹⁰ Bā add āgaṃtvā. ¹¹ Bā vagganti nadanti appoṭenti. ¹² Bā maṇḍalaṃ. ¹³ Bā -neva. ¹⁴ Bā add ahaṃ. ¹⁵ Bā add sampāṭicchitvā.
¹⁶ Bā bodhisatto. ¹⁷ so Cs; Bā omits paharitvā pa.

tathā vā pātesi, Bodhisatto koṭṭhakam¹ parikkhipanto viya tālena²
 tālam³ daṇḍakena daṇḍakam vājena vājam anatikkamanto⁴
 khipitvā⁵ saragabbham akāsi, dhanuggahānam kaṇḍāni khīṇāni,
 so tesam khīṇabhāvam ñatvā saragabbham avināsento va⁶
 5 uppatitvā⁷ rañño santike aṭṭhāsi. Mahājano unnadanto vag-
 ganto⁸ appoṭhento⁹ mahākolāhalaṃ katvā vatthābharanāni
 khipi¹⁰, evam rāsibhūtaṃ aṭṭhārasakoṭṭisaṃkham dhanam ahosi.
 Atha naṃ rājā pucchi: „kim sippaṃ nāma¹¹ etam Jotipālā“ 'ti.
 „Sarapaṭibāhanaṃ nāma devā“ 'ti. „Aññe p' etam jānanta¹²
 10 atthi¹³“ . „Sakala-Jambudīpe mam ṭhapetvā n' atthi devā“
 'ti. „Aparaṃ dassehi tātā“ 'ti¹⁴. „Deva¹⁵, ete tāva catusu
 kaṇṇesu ṭhatvā cattāro pi janā maṃ vijjhituṃ nāsakkhiṃsu,
 ahaṃ pana te catūsu¹⁶ kaṇṇesu ṭhite¹⁷ eken' eva sarena
 vijjhissāmi¹⁸“ . Dhanuggahā ṭhātuṃ na ussaṃsi¹⁹. M. catūsu
 15 kaṇṇesu catasso kadaliyo ṭhapetvā²⁰ nārācapuṃkhake²¹ ratta-
 suttakam²² bandhitvā ekam kadaliṃ sandhāya²³ khipi, nārāco
 tam²⁴ vijjhi²⁵ tato dutiyaṃ tato tatiyaṃ tato catuttham, tato
 paṭhamam²⁶ viddham²⁷ eva vijjhivā puna hatthe yeva paṭi-
 ṭhahi²⁸, kadaliyo suttaparikkhittā²⁹ aṭṭhaṃsu. Mahājano
 20 nādasahassāni³⁰ pavattesi. Rājā „kim sippaṃ nāma³¹ etam³²
 tātā“ 'ti. „Cakkaviddham nāma devā“ 'ti. „Aparaṃ pi dasse-
 hīti³³“ . M. saralaṭṭhiṃ nāma sararajjūṃ nāma saraveniṃ³⁴
 nāma dassesi, sarapāsādam nāma saramaṇḍapaṃ³⁵ saraso-
 pānam nāma sarapokkharaniṃ nāma akāsi, sarapadumaṃ nāma
 25 pupphāpesi, saravassaṃ nāma vassāpesi. Iti aññehi asādhā-

¹ Cks bodhi koṭṭhakam. ² Cks ta-. ³ Bā adds vālena vālam. ⁴ Bā ati-.
⁵ Bā repeats khi-. ⁶ Bā omits va. ⁷ Bā adds gamtvā. ⁸ Cks omit va-. ⁹ Bā
 -ṭento seḷento accharaṃ paharanto. ¹⁰ Bā khipisu. ¹¹ Bā añño eva jānanto.
¹² Bā adds vadati. ¹³ Bā so. ¹⁴ Ck pana te catusu, Cs pana te casu. ¹⁵ Bā
 panetesu catūsu kaṇṇesu ṭhitesu. ¹⁶ Bā -hanti. ¹⁷ Cs ṭhapāpetvā. ¹⁸ Bā
 narācapokhe. ¹⁹ Cks rattasuttaka. ²⁰ Bā kadalikhandham. ²¹ Bā adds kadali.
²² Cks vijjhivā. ²³ Ck Bā patha-. ²⁴ Bā vijham. ²⁵ Bā patithati. ²⁶ Bā suttam
 parikkhipitvā. ²⁷ Bā unṇāda-. ²⁸ Bā nāmetam sippam. ²⁹ Bā dassehi tātā ti.
³⁰ so Cks; Bā sarapavedhani. ³¹ Bā adds sarapākāram nāma.

raṇāni imāni dvādasa sippāni dassetvā puna aññehi asādhā-
 raṇe yeva satta mahākāye padālesi, aṭṭhaṅgulabahalaṃ udum-
 barapadaraṃ vijjhi, caturaṅgulabahalaṃ asanapadaraṃ duvaṅ-
 gulabahalaṃ tambapaṭṭaṃ¹ ekaṅgulabahalaṃ ayapaṭṭaṃ¹ ekā-
 baddhaṃ phalakasataṃ vinivijjhivā² palālasakaṭṭavālukasakaṭṭa- 5
 padarasakaṭṭānaṃ purimabhāge saraṃ khipitvā pacchima-
 bhāgena nikkhāmesi³, pacchābhāge⁴ khipitvā purimabhāgena⁵
 nikkhāmesi³, udake catuṣabhaṃ thale aṭṭhausabhaṃ ṭhānaṃ⁶
 kaṇḍaṃ⁷ pesesi, vātiṅgaṇasaññāya ṣabhamatthake vālaṃ
 vijjhi. Tassa ettakāni sippāni dassentass' eva suriyo atthaṃ- 10
 gato⁸. Ath' assa rājā senāpatiṭṭhānaṃ paṭijānitvā „Jotipāla,
 ajja vikālo, sve senāpatisakkāraṃ⁹ gaṇhissasi, massuṃ¹⁰ kāre-
 tvā nahātvā ehīti“ taṃ divasaṃ paribbayatthāya sataṣaḥassaṃ
 adāsi. M. „iminā me¹¹ attho n' atthīti“ aṭṭhārasakoṭidhanaṃ¹²
 sāmikānaṃ ñeva datvā mahantena parivārena nahāyituṃ 15
 gantvā massuṃ¹⁰ kāretvā nahātvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito
 anopamāya siriyā nivesanaṃ pavisitvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā sirisayanaṃ abhiruyha nipanno, dve yāme sayitvā
 pacchimayāme pabuddho¹³ pallaṃkaṃ ābhuñjitvā¹⁴ sayana-
 piṭṭhe nisinno, attano sippassa ādimajjhapariyosānaṃ olokento 20
 „mama sippaṃ¹⁵ ādito¹⁶ param maraṇaṃ¹⁷ paññāyati, majjhe
 kilesaparibhogo pariyosāne nirayamhi paṭisandhi¹⁸, pāṇātipāto
 hi¹⁹ kilesaparibhogesu ca adhimattappamādo²⁰ niraye paṭi-
 sandhiṃ deti, raññā mayhaṃ senāpatiṭṭhānaṃ dinnāṃ, mahan-
 taṃ me issariyaṃ bhavissati, bhariyā ca puttadhītaro ca bahū 25
 bhavissanti, kilesavatthum kho pana vepullagataṃ duccajaṃ
 hoti, idān' eva nikkhamitvā ekako va²¹ araññaṃ pavisitvā isi-

¹ Bā -paṭṭanaṃ. ² Bā -vijjhi. ³ Bā nikkhamāpesi. ⁴ Cks -gena, Bā adds saraṃ. ⁵ Bā -ge. ⁶ Cks -bhaṭṭhānaṃ. ⁷ Cks kaṇḍaṃ, Bā omits ka-. ⁸ Bā aṅgamito. ⁹ Bā -tiṭṭhānaṃsakkāraṃ. ¹⁰ Bā kesamassuṃ. ¹¹ Bā mayhaṃ. ¹² Bā -koṭisaṅkhyadhaṇaṃ. ¹³ Bā adds uṭṭhāya. ¹⁴ Cs ābhuj-. ¹⁵ Cks -assa. ¹⁶ Bā adds va. ¹⁷ Cs paramma-, Bā paramā-. ¹⁸ Cks -dhiṃ, Bā adds param-parānaṃ, Bā paravaparā. ¹⁹ Bā omits hi. ²⁰ Cks -dā, Bā adhimattippamādo. ²¹ Cks ekena.

pabbajjam pabbajitum yuttam mayhan¹ ti M. sayanato¹ ut-
 thāya kañci² ajānāpetvā pāsādā oruyha aggadvārena nikkha-
 mitvā ekako va araṇṇam pavisitvā Godhāvarītīre² tiyojanikam
 Kaviṭṭhavanam⁴ sandhāya pāyāsi⁵. Tassa nikkhantabhāvam
 5 ñatvā Sakko Vissakammam⁶ pakkosāpetvā „tāta, Jotipālo
 abhinikkhamanam nikkhanto⁷, mahāsamāgamo bhavissati, Go-
 dhāvarītīre Kaviṭṭhavane⁸ assamam māpetvā pabbajitaparik-
 khāre paṭiyādehīti⁹ āha. So tathā akāsi. M. tam thānam
 patvā ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānam vasanaṭṭhānena
 10 bhavitabban¹⁰ ti tena maggena tattha gantvā kañci apassanto
 paṇṇasālam pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā „Sakko deva-
 rājā mama nikkhamanabhāvam⁹ aññāsi, maññe¹⁰“ ti cintetvā
 sātakaṃ apanetvā rattavākacīram nivāsetvā ca pārūpitvā¹¹ ca
 ajinacammam ekamsagataṃ¹² akāsi, jaṭamaṇḍalam bandhitvā
 15 khārikājam amse katvā kattaradaṇḍam gahetvā paṇṇasālato
 nikkhamitvā caṃkamaṃ āruyha katipayavāre¹³ aparāparam
 caṃkami¹⁴. Pabbajjāsiriyaṃ vanam upasobhayamāno so kasiṇa-
 parikammam katvā pabbajjato¹⁵ sattame divase aṭṭha samā-
 pattiyo pañca abhiññā ca¹⁶ nibbattetvā uñchacariyāya vana-
 20 mūlaphalāhāro¹⁷ eko¹⁸ va vihāsi. Mātāpitumittasuhajjañāti-
 vaggo¹⁹ pi 'ssa tam apassanto rodanto carati²⁰. Ath' eko
 vanacarako²¹ Kaviṭṭhaka-assamapade²² M-am disvā sañjānitvā
 tassa mātāpitunnam ārocesi, te raṇṇo ārocayimsu. Rājā „etha,
 nam passissāmā“ 'ti mātāpitaro tassa²³ gahetvā mahājana-
 25 parivāro vanacarakadesitena maggena²⁴ Godhāvarītīram pāpuṇi.
 Bo. nadītīram āgantvā ākāse nisinno dh. desetvā te sabbe

¹ Bā mahāsatto sayanato, Cks mahāsayanapiṭṭham. ² Bā kiñci. ³ Bā -rinadi-
 tire. ⁴ Ck kapittha-, Bā kapiṭhanavanam. ⁵ Bā vāsivapāvisi, Bs pāvāsi. ⁶ Bā
 visu-. ⁷ Cks nikkhamanto. ⁸ Bā kapiṭha-, cfr. vol. III p. 463. ⁹ Bā nikkhanta-
¹⁰ Bā omits maññe. ¹¹ Bā pārump-. ¹² Bā ekamsam. ¹³ Bā -pāye-. ¹⁴ Bā
 -itvā. ¹⁵ Bā pappaji tato. ¹⁶ Bā -āyo, omitting ca. ¹⁷ Bā omits vana. ¹⁸
 Bā ekako. ¹⁹ Bā -jjā - - vaggā. ²⁰ Bā -tā rodantā paridevantā vivaranti. ²¹
 Bā adds araṇṇam pavisitvā. ²² Bā kapiṭhaka - - de nisinnam. ²³ Bā omits ta-
²⁴ Bā vanacarikena maggadesakena.

assamaṃ pavesesi¹, tatrāpi tesam ākāse nisinno va kāmesu
 ādīnavam pakāsetvā dh. d. Rājānam ādim katvā sabbe va
 pabbajimsu. Bo. isigaṇaparivuto tatth' eva vasi. Ath' assa
 tattha vasanabhāvo sakala-Jambudīpe pākato ahosi. Rājāno²
 ratṭhavāsīhi saddhim āgantvā tassa santike pabbajanti³, sam- 5
 āgamo mahā ahosi, anupubbena ānekaśaḥassā⁴ parisā. Yo
 kāmavitakkaṃ vā⁵ vyāpādavitaṅkaṃ vā⁵ vihiṃsāvitakkaṃ vā⁵
 vitakketi M. gantvā tassa purato ākāse nisīditvā dh. deseti⁶,
 kaṣiṇaparikammaṃ ācikkhati. Tass' ovāde ṭhatvā samāpattiṃ⁷
 uppādetvā nipphattiṃ pattā Sālissaro Meṇḍissaro Pabbato 10
 Kālādevalo Kisavaccho Anusisso Nārado ti satta jeṭṭhante-
 vāsino ahesum. Aparabhāge Kaviṭṭhassamo⁸ paripūri, isigaṇassa
 vasanokāso n' atthi⁹. Atha M. Sālissaram āmantetvā „Sālissara,
 ayaṃ assamo isigaṇassa na-ppahoti, tvaṃ imaṃ isigaṇam¹⁰
 gahetvāna¹¹ Caṇḍapajjotaraṇṇo¹² vijite Lambacūlakaṃ¹³ ni- 15
 gamaṃ upanissāya vasā¹⁴“ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti tassa
 vacanaṃ sampaṭicchitvā anekasāḥassaṃ isigaṇam gahetvā¹⁵
 tattha gantvā vāsam kappesi. Manussesu āgantvā pabba-
 jantesu puna assamo pūri¹⁶. Bo. Meṇḍissaram āmantetvā¹⁷
 „imaṃ isigaṇam ādāya Surattṭhajanapadassa¹⁸ sīmantare Sāto- 20
 dikā¹⁹ nāma nadī atthi, tassā tīre vasā²⁰“ 'ti uyyojesi²¹. Eten'
 eva upāyena tatiyavāre Pabbataṃ „mahāaṭaviyaṃ²² Añjana-
 pabbato nāma atthi, taṃ upanissāya vasā²⁰“ 'ti pesesi. Ca-
 tutthavāre Kālādevalaṃ „Dakkhiṇāpathe Avantirattṭhe Ghana-
 selapabbato nāma atthi, taṃ upanissāya vasā²⁰“ 'ti pesesi. 25
 Puna Kaviṭṭhassamo pūri²³, pañcasu ṭhānesu anekasāḥasso²⁴
 isigaṇo ahosi. Kisavaccho pana M-am āpucchitvā Daṇḍakī-

¹ Cks -setvā. ² Bā aññepi rā-. ³ Bās -jimsu. ⁴ Bā anekasatasahassa. ⁵ Bā omits vā. ⁶ Bā -si. ⁷ Bā -iyo. ⁸ Bā kapiṭṭhakassa ārāmo. ⁹ Bā nappahoti. ¹⁰ Bā omits isi. ¹¹ Bā -tvā. ¹² Bā tattha gantvā Mejhakaraṇṇo. ¹³ Bā ka-lamba-. ¹⁴ Bā vasissāhi. ¹⁵ Cs -tvāna. ¹⁶ Bā paripūri. ¹⁷ Bā adds meṇḍis-sara tvaṃ. ¹⁸ Bā suratta-. ¹⁹ Cks se-, Bā sātodakā. ²⁰ Bā vasāhi. ²¹ Bā adds puna kapiṭṭhaassamo paripuri. ²² Bā pappatamāha aṭṭa-, Bā pabbataṃ māha aṭṭa-. ²³ Bā kapiṭṭha ka ārāmo paripūri. ²⁴ Bā -a.

rañño vijite Kumbhavatīnagare senāpatiṃ upanissāya uyyāne
vihāsi, Nārado Majjhimadese¹ Arañjaragirināmake² pabbata-
jālantare vihāsi, Anusisso pana M-assa santike va³ ahosi. Tas-
mim kāle Daṇḍakirājā ekam laddhasakkāram gaṇikam thānā
5 cāvesi, sā attano dhammatāya vicarantī uyyānam gantvā Kisa-
vacchatāpasam disvā „ayam kālakaṇṇī bhavissati, imassa
sarīre⁴ kalim pavāhetvā nahātvā gamissāmīti“ dantakaṭṭham⁵
khāditvā sabbapaṭhamam tassa⁶ bahalakhelaṃ niṭṭhubhanti
Kisavacchatāpasassa jaṭantare niṭṭhubhitvā dantakaṭṭham⁵ pi
10 'ssa sīse yeva khipitvā sayam sīsam⁷ nahāyitvā gatā⁸, rājāpi
tam saritvā⁹ pākatikam eva akāsi, sā mohamūlha hutvā „kāla-
kaṇṇisarīre kalim pavāhetvā mayā yaso laddho“ ti saññam
akāsi. Tato nacirass' eva rājā purohitam thānato cāvesi, so
tassā santikam gantvā „tvam kena kāraṇena puna thānam
15 labhīti¹⁰“ pucchi. Ath' assa sā „rājuyyāne kālakaṇṇisarīre
kalissa pavāhitattā“ ti ārocesi. Purohito gantvā tath' eva
tassa sarīre kalim pavāhesi, tam pi rājā puna thāne thapesi.
Ath' assa aparabhāge paccanto kuppi¹¹, so senaṅgaparivuto
yuddhāya nikkhami. Atha nam mohamūlho purohito „mahā-
20 rāja tumhe jayam icchatha parājayan“ ti pucchitvā „jayan“,
ti vutte „tena hi rājuyyāne kālakaṇṇī vasati, tassa sarīre
kalim¹² pavāhetvā yāhīti“. So tassa katham¹³ gahetvā „mayā
saddhim gacchantā uyyāne kālakaṇṇisarīre kalim pavāhentū“
'ti vatvā¹⁴ uyyānam pavisitvā dantakaṭṭham⁸ khāditvā sabba-
25 paṭhamam sayam eva tassa jaṭantare khelañ ca dantakaṭṭhañ
ca khipitvā sīsam nahāyi, balakāyo pi 'ssa tathā akāsi. Tasmim
pakkante senāpati¹⁵ gantvā tāpasam disvā dantakaṭṭhāni nī-
haritvā sādhuḥkam nahāpetvā¹⁶ „rañño kim¹⁷ bhavissatīti“
pucchi¹⁸. „Āvuso mayham manopadoso n' atthi, devatā pana

¹ Bḍ pacchima-. ² Bḍ añcanagiri-. ³ Ck ca, Bḍ yeva. ⁴ Bḍ imassupari. ⁵
Bḍ daṇḍakoṭham. ⁶ Bḍs tassupari. ⁷ Bḍ omits sī-. ⁸ Bḍ gami. ⁹ Bḍ adds
puna. ¹⁰ Bḍ labhasiti. ¹¹ Bḍ kupito. ¹² Cks -lim. ¹³ Bḍ adds sutvā. ¹⁴
Cks -hetū ti gantvā. ¹⁵ Cks -tim. ¹⁶ Bḍ nahāyitvā bhante. ¹⁷ Bḍ ki rañño.
¹⁸ Cks pucchitvā.

kupitā, ito sattame divase sakalaratṭhaṃ aratṭhaṃ bhavissati,
 tvaṃ sīghaṃ palāyitvā aññattha yāhīti¹. So bhītatasito
 gantvā rañño ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ agaṇhi². So
 nivattitvā attano gehaṃ gantvā puttadāraṃ ādāya palāyitvā
 aññaṃ ratṭhaṃ agamāsi. Sarabhaṅgasatthā taṃ kāraṇaṃ 5
 ñatvā dve taruṇatāpase pesetvā Kisavacchaṃ mañcasivikāya
 ākāseṇa ānāpesi³. Rājā yujjhितvā core gahetvā nagaram eva
 paccāgami. Tasmim āgate devatā paṭhamam devaṃ vassa-
 pesum, vassogheṇa sabbakuṇapesu avahātesu⁴ suddhavāluka-
 matthake dibbapupphavassaṃ vassi, pupphamatthake māsaka- 10
 vassaṃ, māsakamatthake kahāpaṇavassaṃ, kahāpaṇamatthake
 dibbābharaṇavassaṃ vassi. Manussā somanassappattā hirañña-
 suvaṇṇābharaṇāni gaṇhitum ārabhiṃsu. Atha nesaṃ sarīre
 pajjalitaṃ⁵ nānappakāraṃ⁶ āvudhavassaṃ vassi, manussā
 khaṇḍākhāṇikaṃ chijjiṃsu⁷. Atha nesaṃ upari mahantā 15
 vītaccikaṅgārā patiṃsu, nesaṃ upari mahantāni pajjalita-
 pabbatakūṭāni, tesam upari satṭhihatthaṭṭhānaṃ pūrayantaṃ
 sukhumavālukaṇavassaṃ vassi. Evaṃ satṭhiyojanatṭhānaṃ ara-
 tṭhaṃ ahosi, tassa⁸ evaṃ vinatṭhabhāvo⁹ sakala-Jambudīpe
 paññāyi¹⁰. Ath' assa ratṭhassa antararatṭhādhipatino Kaliṅgo¹¹ 20
 Atṭhako Bhīmaratho¹² tayo rājāno cintayiṃsu: „pubbe Bārāṇa-
 siyaṃ Kalābu¹³ Kāsirājā Khantivāditāpase aparajjhितvā paṭhaviṃ
 pavitṭho ti sūyati, tathā Nālikīro¹⁴ tāpase sunakhehi khādā-
 petvā sahasabāhu Ajjuno ca Aṅgīrase aparajjhितvā idāni
 Daṇḍakīrājā Kisavacche aparajjhितvā saha ratṭhena vināsaṃ 25
 patto ti sūyati, imesaṃ¹⁵ catunnaṃ rājūnaṃ nibbattaṭṭhānaṃ
 mayaṃ na jānāma, taṃ no ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ
 añño kathetum samattho¹⁶ u' atthi, taṃ upasaṃkamitvā¹⁷

¹ Bā adds āha. ² so Cks; Bā nagaṇhi. ³ Bā ānehi ānāpesi. ⁴ Bā apaharantesu
 suddhavālukaṃ vassaṃ vassāpesum. ⁵ Bā sampajjalikaṃ. ⁶ Bā -ṇam. ⁷ Bā
 bhijjiṃsu. ⁸ Bā omits tassa. ⁹ Bā omits na. ¹⁰ Bā -yati. ¹¹ Bā ka-. ¹²
 Bā bhimparatho. ¹³ Bā -pu. ¹⁴ Bā nālikerarājā. ¹⁵ Bā adds pana. ¹⁶ Bā
 adds nāma. ¹⁷ Bā adds ime pañhe.

pucchissāmā“ ’ti tayo pi mahantena parivārena pañham
 pucchanatthāya nikkhamimsu. Te¹ pana² „asuko pi nikkhanto“
 ti³, „asuko pi nikkhanto“ ti na jānanti⁴, ekeko „aham eva
 gacchāmīti“ maññati, tesam Godhāvarīto avidūre samāgamo
 5 ahosi, te rathehi otarivā tayo pi ekam eva ratham abhiruyha
 Godhāvarītīram sampāpuñimsu. Tasmim khaṇe Sakko Paṇḍu-
 kambalasilāsane nisinno satta pañhe cintetvā „ime pañhe
 ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāram añño sadevake loke kathetum
 samattho nāma n’ atthi, tam pañham⁵ pucchissāmi, ime pi
 10 tayo rājāno Sarabhaṅgasatthāram pañham pucchitum Godhā-
 varītīram pattā, etesam pañhe pi aham pucchissāmīti“ dvīsu
 devalokesu devatāhi parivuto devalokato otari. Tam divasam
 eva Kisavaccho kālam akāsi, tassa sarīrakiccaṃ kātum catūsu
 ṭhānesu anekasahassā⁶ isigaṇā Kisavacchassa candanacitakam
 15 katvā sarīram jhāpesum, ālāhanassa samantā addhayaohanamatte
 ṭhāne⁷ dibbakusumavassam vassi. M. tassa sarīranikkhepaṃ
 kāretvā⁸ assamam pavisitvā tehi isigaṇehi parivuto nisīdi.
 Tesam pi rājūnam nadītīram⁹ āgatakāle mahāsenāvāhanaturī-
 yasaddo¹⁰ ahosi. M. tam sutvā Anusissatāpasam āmantetvā
 20 „tāta gantvā tāva jānāhi: kiṃsaddo nām’ eso¹¹“ ti āha. So
 pānīyaghaṭam ādāya tattha gantvā te rājāno disvā pucchā-
 vasena paṭhamam g. ā.:

1. Alamkatā kuṇḍalino suvatthā
 veluriyamuttā tharukhaggabaddhā
 25 rathesabhā tiṭṭhatha, ke¹² nu tumhe,
 katham vo jānanti manussaloke ti. 49.

Tattha veluriyamuttā tharukhaggabaddhā ti veluriyamañhi c’ eva
 muttolambakehi¹³ ca alamkatatharūhi khaggaratanehi samannāgatā, tiṭṭhathā
 ’ti ekasmim rathe tiṭṭhatha, ke¹² nū ’ti ke¹² nu tumhe, katham vo sañjānantīti.

¹ Cs tesam. ² Ck omits te pana. ³ Cks omit ti, but add tesam pana. ⁴ Cks
 jānāti. ⁵ Bā tam ime pañhe. ⁶ Bā adds issayo tattheva gantvā pañcasu ṭhā-
 nesu maṇḍappaṃ kāretvā anekasahassā. ⁷ Cks omit ṭhāne. ⁸ Bā -rāpetvā. ⁹
 Bā -re. ¹⁰ Ck^s -am, Bā adds mahā. ¹¹ Bā kiṃ nāmeso saddo. ¹² Cks ko.
¹³ Bā^s muttā.

Te tassa vacanam sutvā rathā otaritvā vanditvā atthamsu.
Tesu Atthakarājā tena saddhim sallapanto dutiyam g. ā.:

2. Aham Atthako, Bhīmaratho panāyam,

Kālīṅgarājā¹ pana uggato ayam,

susaññatān'² isinam³ dassanāya

idhāgatā pucchitāyemha pañhe ti. 50.

5

Tattha uggato ti cando viya suriyo viya ca pākato paññāto, susaṇṇatānam⁴ isinan⁵ ti bhante na mayam⁶ idha vanakīlādīnam atthāya āgatā, atha kho kāyādīhi susaṇṇatānam sīlasampannānam isīnam dassanatthāya idhāgatā, pucchitāyemha pañhe ti Sarabhaṅgasatthāram pañhe pucchitum emha 10
āgat' amhā 'ti attho, yakāro vyañjanasandhikaro ti veditabbo.

Atha te⁷ tāpaso „sādhu mahārāja, āgantabbatthānam nēva āgat' attha, tena hi nahātvā vissamitvā assamapadam pavisitvā isigaṇam vanditvā satthāram⁸ pañham pucchathā“ 'ti tehi saddhim paṭisanthāram katvā pāṇiyaghaṭam ukkhipitvā uda- 15
kaccheve⁹ puñjanto¹⁰ ākāsam oloketvā Sakkaṃ devarājānam devagaṇaparivāram Erāvaṇakkhandhagatam otarantam disvā tena sallapanto tatiyam g. ā.:

3. Vehāsayaṃ tiṭṭhati antalikkhe

pathaddhuno paṇṇarase va cando, (IV $\frac{384}{20}$)

20

pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:

katham naṃ jānanti manussaloke ti. 51.

Tattha vehāsayaṃ ti¹¹ antalikkhe¹², pathaddhuno ti pathaddhagato, addhapathe gaganamajjhe tthito ti attho.

Taṃ sutvā Sakko catuttham g. ā.:

25

4. Yam āhu devesu Sujampatīti (IV $\frac{403}{27}$)

Maghavā ti naṃ¹³ āhu manussaloke,

sa devarājā idam ajja¹⁴ patto

susaññatān' isinam¹⁵ dassanāyā 'ti. 52.

¹ Bā ka-. ² Cks -te, Bds -tānam. ³ Cs isīnam. ⁴ Cks -te. ⁵ Ck isī-. ⁶ Bā adds idha. ⁷ Bā ne. ⁸ Bā sarabhaṅga-. ⁹ so Cks; Cs udaccheve, Bā udakatheve. ¹⁰ Bā muñcanto. ¹¹ Bā adds abbhuggamtvā. ¹² Bā adds ākāse tiṭhasi. ¹³ Bā taṃ. ¹⁴ Cks idhamajja. ¹⁵ Ck -te isinā, Cs -te isīnam.

Tattha sa devarājā ti so aham Sakko devarājā, idamajja¹ patto ti idam thānam ajja āgato, dassanāyā 'ti dassanattāya vandanatthāya Sarabhaṅgasatthāraṇ ca pañham pucchanattāyā 'ti āha.

Atha nam Anusisso „sādhu mahārāja tumhe pacchā-
 5 gacchathā²“ 'ti vatvā pāṇiyaghaṭam ādāya assamam pavisitvā
 pāṇiyaghaṭam paṭisāmetvā tiṇṇam rājānam devarājassa ca
 pañhe³ pucchanattāya āgatabhāvam M-assa ārocesi. So isi-
 gaṇaparivuto mahāvisālamālake nisīdi. Tayo rājāno gantvā⁵
 isigaṇam vanditvā ekamantaṁ nisīdimsu. Sakko pi otaritvā
 10 isigaṇam upasaṁkamtivā añjalim pagayha⁶ isigaṇam vaṇṇetvā
 vandamāno pañcamam g. ā.:

5. Dūre sutā no isayo samāgatā
 mahiddhikā iddhiguṇūpapannā,
 vandāmi te ayire⁷ pasannacitto
 15 ye jīvalok' ettha manussasetthā ti. 53.

Tattha dūre sutā no ti bhante amhehi tumhe dūre devaloke thitehi
 yeva sutā⁸, mamāyanto evam āha, i. v. h.: ime idha samāgatā ambhākam isayo
 dūre sutā yāva Brahmaloḁā vissutā pākātā ti, mahiddhikā ti⁹ mahānubhāvā,
 iddhiguṇūpapannā¹⁰ ti pañcavidhena iddhiguṇena samannāgatā, ayire⁷ ti
 20 ayye¹¹, ye ti¹² ye tumhe imasmim jīvaloke manussasetthā.

Evam isigaṇam vanditvā Sakko cha nisajjadose pariharanto
 ekamantaṁ nisīdi. Atha nam isīnam adhovāte nisinnam disvā
 Anusisso chaṭṭham g. ā.:

6. Gandho isīnam ciradakkhitānam
 25 kāyā cuto gacchati mālutena,
 ito parakkamma¹³ sahasanetta
 gandho isīnam asuci devarājā 'ti. 54.

Tattha ciradakkhitānam ti cirapabbajitānam, parakkammā¹⁴ 'ti
 parakkama¹³ apehi, sahasanetta 'ti ālapanam etaṁ, Sakko hi amacca-
 30 sahassehi¹⁵ cintitaṁ attham¹⁶ ekako¹⁷ va passati, tasmā sahasanetto ti

¹ C^s idhammajja. ² B^d pacchā āg-. ³ B^d -am. ⁴ B^d -lake. ⁵ B^d āg-. ⁶ B^d
 adds thito. ⁷ B^d ayyare. ⁸ C^{ks} sutam. ⁹ C^k omits ti. ¹⁰ B^d -guṇo-.
¹¹ C^{ks} ayyā, B^d ayyākā. ¹² C^{ks} yo, omitting ti. ¹³ B^d paṭikkamma. ¹⁴ B^d
 paṭikammā. ¹⁵ B^d -ssena. ¹⁶ B^d omits attham. ¹⁷ B^d ekameko.

vuccati, asucīti sedamalādiparibhāvitattā duggandho, tumhe ca sucikāmā, tena vo esa gandho khādatīti¹.

Tam sutvā Sakko itaram g. ā.:

7. Gandho isīnam ciradakkhitānam

kāyā cuto gacchatu mālutena,

vicitrapuppham² surabhim va mālam

gandham etam pāṭikamkhāma bhante,

na h' ettha devā paṭikkūlasaṇṇino ti. 55.

Tattha gacchatū 'ti yathāsukham pavattatu, nāsāpuṭam no paharatū 'ti attho, pāṭikamkhāmā 'ti icchāma patthema, etthā 'ti etasmim gandhe devā jeguechasaṇṇino³ na honti, dussile⁴ yeva hi devā jigucchanti na sīlavante ti. 10

Evañ ca pana vatvā „bhante Anusissa, aham mahantena ussāhena pañham pucchitum āgato, okāsam me karohīti“ āha. So tassa vacanam sutvā utthāyāsana isigaṇam okāsam karonto gāthadvayam āha: 15

8. Purindado bhūtapatī yasassī

devānam indo Maghavā Sujampati

sa devarājā Asura[gaṇa]ppamaddano⁵

okāsam ākamkhati⁶ pañha⁷ pucchitum. 56.

9. Ko n' ev' imesam⁸ idha paṇḍitānam

pañhe puṭho⁹ nipuṇe vyākarissati,

tiṇṇam ca raññaṇam manujādhipānam

devānam indassa ca Vāsavassā 'ti. 57. 20

Tattha purindado ti ādīni Sakkass' eva gaṇanāmāni, so hi pure dānam dinnattā purindado, bhūtesu¹⁰ jeṭṭhakattā bhūpati, parivārasampadāya yasassī¹¹, paramissaratāya devānam indo, sattannam vatasamādānānam suṭṭhukatattā Sakko, purimajātivaseṇa Maghavā, Sujāya¹² patibhāvena Sujampati, rañjanatāya¹³ rājā, ko nevā 'ti ko nu eva, nipuṇe ti saṇhasukhumapañhe¹⁴, raññaṇam ti rājūnam, imesam catunnam janānam¹⁵ manam gahetvā ko imesam paṇḍitānam isīnam pañham kathessati, pañhe¹⁶ nesam kathetum samattham jānāthā 'ti vadati. 30

¹ Cs khādha-? Bā bādha-. ² Bā vicittam-. ³ Bā jigucchi-. ⁴ Bds -lino. ⁵ Bā asūrānappa-. ⁶ Cks -si. ⁷ Cs -he, Bā pañam. ⁸ Cs novimesam, Bds neva-tesam. ⁹ Cks puṭṭho. ¹⁰ Cks santesu. ¹¹ Ck -dāya ssī, Cs -resampadāya sassī, Bā -rasampadāya yassi. ¹² Bā sujātāya asukaṇṇāya. ¹³ Ck rañjantāya. ¹⁴ Cks -ham. ¹⁵ Bā rājūnam. ¹⁶ Bā -ham.

Tam sutvā isigaṇo „mārisa Anusissa, tvam paṭhaviyam
ṭhatvā paṭhaviṃ apassanto viya kathesi, ṭhapetvā Sarabhaṅga-
satthāraṃ ko añño ete pañhe kathetuṃ samattho“ ti vatvā

10. Ayam isī Sarabhaṅgo tapassī
5 yato jāto¹ virato methunasmā
ācariyaputto suvinītarūpo
so nesam pañhāni viyākarissatīti g. ā. 58.

Tatha² Sarabhaṅgo ti sare khipitvā ākāse sarapāsādādīni³ katvā puna
ekena sarena te sare pātentō bhaggavibhagge⁴ akāśīti Sarabhaṅgo, methu-
10 nasmā ti methunadhammato, so kira methunam asevītvā va pabbajito, ācari-
yaputto ti rañño ācariyassa purohitassa putto.

Evañ ca pana vatvā isigaṇo Anusissam āha: „mārisa
tvam eva satthāraṃ vanditvā isigaṇassa vacanena Sakkena
pucchitapañham kathanāya okāsam karohīti⁵“. So „sādhū“
15 'ti sampaticchitvā satthāraṃ vanditvā okāsam karonto anan-
taram g. ā.:

11. Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,
yācanti tam isayo sādhurūpā,
Koṇḍañña eso manujesu dhammo
20 yam vaddham⁶ āgacchati esa bhāro ti. 59.

Tattha Koṇḍañña 'ti tam gottenālapati, dhammo ti sabhāvo, yam
vaddham⁷ ti yam paññāya vuddham⁸ purisam esa pañham⁹ vissajjanabhāvo¹⁰
nāma āgacchati, esa¹¹ manujesu sabhāvo, tasmā candasuriyasahassam¹² utthā-
pento viya pākaṭam katvā devarañño pañham kathehīti.

25 Tato Mahāpuriso okāsam karonto anantaram g. ā.:

12. Katāvakāsā pucchantu bhonto
yam kiñci pañham manasābhipatthitam,
aham hi tam tam vo viyākarissam
ñatvā sayam lokam imam parañ cā 'ti. 60.

¹ read: jāto yato? ² Bā adds bhante anusissa. ³ Cks -pāsādīni. ⁴ Cs -ggo, Bā bhaṅgavibhaṅgo. ⁵ Bā kāre-. ⁶ Bā buddham. ⁷ Bā buddhan. ⁸ Bā buddham. ⁹ Bā -hānam. ¹⁰ Bā -bhāro. ¹¹ Bā eso. ¹² Bā candima-.

Tattha yaṃ kiñcīti na kevalaṃ tumhākaṃ eva sadevakassa lokassa yaṃ manasābhipatthitaṃ taṃ maṃ bhavanto pucchantu ahaṃ hi¹ idhalokanissitaṃ vā paralokanissitaṃ vā² sabbapañhaṃ³ imaṃ ca paraṃ ca⁴ lokaṃ sayāṃ abhiññāya sacchikatvā kathessāmīti sabbaññū pavāraṇaṃ pavāresi⁵.

Evam tena okāse kate Sakko attano⁶ abhisamkaṭaṃ pañ- 5
ham pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

13. Tato ca Maghavā Sakko atthaddassī purindado
apucchi paṭhamam pañham yañcāsi abhipatthitaṃ: 61.

14. Kiṃ sū vadhivā na kadāci socati, 10
kissa-ppahānaṃ⁷ isayo⁸ vaṇṇayanti,
kass' īdha vuttaṃ pharusam khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthan ti. 62.

Tattha yañcāsīti yaṃ tassa manasā abhipatthitaṃ āsi taṃ pucchīti attho, etan ti etam mayā pucchitam atthaṃ akkhāhi me ti ekagāthāya tayo 15
pañhe pucchi.

Tato⁹ pañham vyākharonto

15. Kodham vadhivā na kadāci socati,
makkhappahānaṃ isayo vaṇṇayanti,
sabbesaṃ vuttaṃ pharusam khametha, 20
etam khantiṃ uttamam āhu santo ti āha. 63.

Tattha kodham vadhivā ti socanto hi paṭighacitten' eva¹⁰ socati, kodhābhāvā kuto soko, tena vuttaṃ na kadāci socatīti, makkhappahānaṃ ti pucchi attano katagūṇamakkhanassa akataññūbhāvasamkhātassa makkhassa pa-
hānaṃ isayo vaṇṇayanti, sabbesaṃ ti hīnamajjhimokkatthānaṃ¹¹ sabbesaṃ 25
pharusavacanaṃ khametha, santo ti porāṇakapaṇḍitā evam kathenti.

16. Sakkā hi dvinnam¹² vacanaṃ titikkhitum
sadisassa vā seṭṭhanarassa vāpi,
kathan nu hīnassa vaco khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthaṃ¹³. 64. 30

17. Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha
sārambhahetu¹⁴ pana sādisassa¹⁵,

¹ Bā adds vo. ² Cks omit para- vā. ³ Bā sabbam-. ⁴ Cks para. ⁵ Bā sampa-.
⁶ Bā -nā. ⁷ Bā kiṃsu-. ⁸ so all three MSS. for isī? ⁹ Bā tatoparam. ¹⁰
Bā -mukka-. ¹¹ Bā sakkā ubhinnaṃ. ¹² Bā adds: sarabhaṅgo āha. ¹³ Cā Bā
sārabha-. ¹⁴ Bā sa-.

yo c' īdha hīnassa vaco kametha
etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti 65.

evamādīnaṃ gāthānaṃ vacanapaṭivacanavasena sambandho
veditabbo.

5 Tattha akkhāhīti bhante Koṇḍañña tumhehi¹ dve pañhā sukathitā, eko
cittam me² na gaṇhāti katham sakkā attano³ hīnatarassa vacanaṃ adhivāsetum tam
me akkhāhīti pucchanto evam āha, etaṃ khantiṃ ti yam p' etaṃ jātigottādīhi
hīnassa vacanaṃ khama naṃ, etaṃ khantiṃ uttaman ti porāṇakapaṇḍitā va-
danti, yam pan' etaṃ jātiādīhi seṭṭhassa bhayena sadisassa kāraṇuttariya-
10 lakkhaṇe sārambhe ādīnavadassanena khamanaṃ n' esā adhivāsanakhanti nāma
'ti attho.

Evam vutte Sakko M-aṃ āha⁴: „bhante paṭhamam tumhe
'sabbesaṃ vuttam pharusam khametha etaṃ khantiṃ uttamam
āhū⁵ ti vatvā idāni 'yo c' īdha hīnassa vaco khametha etaṃ
15 khantiṃ uttamam āhū' ti vadatha, na vo purimena pacchimaṃ
sametīti“. Atha naṃ M. „Sakka, pacchimaṃ mayā ayaṃ
hīno ti ñatvā pharusavacanaṃ adhivāsentassa vasena vuttam,
yasmā pana na sakkā rūpadassanamattena sattānaṃ seṭṭhādī-
bhāvo ñātum tasmā purimaṃ⁶ vuttan“ ti vatvā sattānaṃ aññatra
20 samvāsā rūpadassanamattena seṭṭhādībhāvassa duviññeyyataṃ
pakāsento

18. Kathaṃ vijaññā catumaṭṭharūpaṃ
seṭṭhaṃ sarikkhaṃ athavāpi hīnaṃ,
virūparūpena caranti santo,
25 tasmā hi sabbesaṃ vaco khamethā 'ti g. ā. 66.

Tattha catumaṭṭharūpan ti catūhi iriyāpathehi paṭicchannasabhāvaṃ,
virūparūpenā 'ti virūpanaṃ lāmakapuggalānaṃ rūpena uttamaguṇā⁶ santo
pi caranti, imasmiṃ pan' atthe Majjhantikatherassa vatthum kathetabbaṃ.

Tam sutvā Sakko nikkamkho hutvā „bhante etāya no
30 khantiyā ānisaṃsaṃ kathethā“ 'ti yāci. Ath' assa⁷ M.:

19. Na h' etaṃ atthaṃ mahatī pi senā
sarājikā yujjhamānā labhetha

¹ Cks -he. ² Cks omit ne. ³ Bā -nā. ⁴ Cks omit āha. ⁵ Bā adds santo. ⁶
Bā -ṇena. ⁷ Ck atha.

yaṃ khantimā sappuriso labhetha,
khantībalass' ūpasamanti¹ verā ti g. ā. 67.

Tattha etamatthan ti etaṃ veravūpasamaṇaṃ nippaṭighabhāvasaṇ-
khātaṃ atthaṃ.

Evam M-ena khantiguṇe kathite te rājāno cintayimsu: 5
„Sakko attano pañhaṃ² pucchati, amhākaṃ pucchanokāsaṃ
na dassatīti“. Atha nesaṃ ajjhāsayam veditvā³ attanābhisaṃ-
khaṭe⁴ cattāro pañhe ṭhapetvā va tesam kaṃkhā⁵ pucchanto

20. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
aññaṃ taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi, 10
yathā ahū Daṇḍakī Nālikīro
ath' Ajjuno Kalābu cāpi⁶ rājā
tesam gatiṃ brūhi supāpakammaṇaṃ
katth' ūpapannā isinaṃ viheṭhakā ti g. ā. 68.

Tattha anumodiyānaṃ ti idaṃ mayā puṭṭhānaṃ tiṇṇaṃ pañhānaṃ 15
vissajjanasaṃkhātaṃ tava subhāsitaṃ anumoditvā, yathā ahū ti yo nāma
ahosi⁷, Kalābu cā 'ti Kalābu ca rājā⁸.

Ath' assa vissajjento⁹ M. pañca gāthā abhāsi:

21. Kisaṃ pi¹⁰ Vacchaṃ avakiriya Daṇḍakī
ucchinnaṃulo sajana saraṭṭho 20
Kukkulanāme¹¹ nirayamhi paccati,
tassa pulliṅgāni¹² patanti kāye. 69.
22. Yo saññate pabbajite avañcasi¹³
dhammaṃ bhaṇante samaṇe adūsake
taṃ Nālikīraṃ sunakhā parattha 25
saṃgamma khādanti viphandamaṇaṃ. 70.
23. Ath' Ajjuno niraye sattisūle¹⁴
avaṃsiro patito addhapādo

¹ so Cks for ūpasammanti? Bđ upamanti. ² Bđ -e. ³ Bđ adds sakko. ⁴ Bđ
attano abhisaṅkhāte. ⁵ Bđ -am. ⁶ read: cāpi kalābu? ⁷ Bđ cattāro janā ca
ahesum in the place of yo - ahosi. ⁸ Cks omit rājā. ⁹ Bđ visajja-. ¹⁰ Bđ
kissañhi? Cks kisaṃvi. ¹¹ Cks -a. ¹² Ck puli-, Bđ phulli-. ¹³ so Cks; Bđ
acchedayi. ¹⁴ Bđ satta-.

Angīrasaṃ Gotamaṃ heṭṭhayitvā
khantiṃ tapassiṃ cirabrahmacāriṃ. 71.

24. Yo khaṇḍaso pabbajitaṃ achedayi
khantiṃ vadantaṃ samaṇaṃ adūsakaṃ
5 Kalābu vīcim upapajja paccati
mahābhitāpaṃ¹ kaṭukaṃ bhayānakaṃ. 72.

25. Etāni sutvā nirayāni paṇḍito
aññāni pāpiṭṭhatarāni² c' ettha
dhammaṃ care samaṇabrāhmaṇesu,
10 evaṃkaro saggaṃ upeti ṭhānaṃ ti. 73.

Tattha kisaṇ ti appamaṃsalohitattā kisasarīraṃ, avakiriya 'ti avakiritvā
nuṭṭhubhanadantakatṭhapātanena² tassa sarīre kalim pavāhetvā, ucchinna-
mūlo ti chinna-mūlo hutvā, sajano ti sapariso, Kukkulanāme³ nira-
yamhīti yojanasatappamāṇe kappena saṇṭhite uṇhachārikaniraye, pulliṅgā-
15 nīti⁴ vītaccikaṃgārā⁵ tassa kira tattha uṇhakukkule nimuggassa navahi vaṇa-
mukhehi uṇhachārikā pavisanti⁶. sīse mahantamahantā aṃgārā patanti yesaṃ⁷
patanakāle sarīraṃ⁸ dīparukkho viya jalati, balavedanā vattanti, taṃ⁹ adhi-
vāsetuṃ asakkonto mahāravaṃ ravati, Sarabhaṅgasatthā paṭhaviṃ bhinditvā taṃ
tathā¹⁰ paccamānaṃ dassesi, mahājano bhayasantāsaṃ āpajji, tassa atīta-
20 bhāvaṃ¹¹ nātvā M. taṃ nirayaṃ antaradhāpesi, dhammaṃ bhaṇante ti
dasakusalakammaṇṭhaḍḍhammaṃ bhāsaṇte, samaṇe ti samitapāpe, adūsake
niraparādhe, Nālikīraṇ ti evaṃnāmakarājānaṃ, paratthā 'ti paraloke niraye
nibbattaṃ, saṃgammā 'ti ito c' ito ca samāgantvā¹³ mahantā sunakhā khā-
danti, tasmīṃ kira Kālīṅgaraṭṭhe Dantapurāṇagare Nālikīre rajjaṃ kārayamāṇe
25 eko mahātāpaso pañcasatātāpasaparivuto Himavanta āgamma rājuyyāṇe vāsaṃ
kappetvā mahājanassa dhammaṃ desesi, dhammikatāpaso uyyāṇe vasatīti rañño
ārocayīṃsu, rājā pana adhammiko adhammena rajjaṃ kāreti, so amaccesu
pasāṃsantesu aham pi dhammaṃ suṇissāmīti uyyāṇaṃ gantvā tāpasam vanditvā
nisīdi, tāpaso raññā saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto kiṃ mahārāja dhammena
30 rajjaṃ kāresi jaṇaṃ¹³ na¹⁴ pīlesīti āha, so tassa kujjhitvā ayaṃ kūṭajaṭilo
ettakaṃ kālaṃ nāgarānaṃ santike mamaṃ nēva agūṇaṃ kathesi maññe hotu
jānissāmīti cintetvā sve amhākaṃ gharadvāraṃ āgaccheyyāthā 'ti nimantetvā
punadivase purāṇagūṭhassa cāṭiyo pūrāpetvā tāpasesu āgatesu tesam bhikkhā-
bhājanāni gūṭhassa pūrāpetvā dvāraṃ pidahāpetvā musalāni ca lohadaṇḍe ca

¹ Bā mahāpa-. ² Bā nuṭṭhabhitadanta-. ³ Cks -ma. ⁴ Cks puli-, Bā phulli-.

⁵ Bā vitacchitaṅgārā. ⁶ Cks -sati. ⁷ Bā tesam. ⁸ Bā sakalasarire. ⁹ Bā so.

¹⁰ Bā tattha. ¹¹ so Ck for atibhīta-? Bā ativiyaḍḍhitabhāvaṃ, Cs anibhīta-

bhāvaṃ. ¹² Bā adds chinditvā. ¹³ Cks jaṇa. ¹⁴ Bā na raṭṭhaṃ in the place
of janana.

gāhāpetvāna isīnam sīsāni bhindāpetvā jaṁghāsu¹ gahetvā kaḍḍhāpetvā suna-
 khehi khādāpetvā bhinnam paṭhaviṁ pavisitvā Sunakhamahāniraye nibbatti, tatr'
 assa tigāvutikam sarīram ahosi, atha nam mahantā hatthikucchippamāṇā pañca-
 vaṇṇasunakhā² anubandhitvā ḍasitvā navayojanāya jalitaayapaṭhaviyam pātetvā
 mukhapūram³ luṇcantā vipphandamānam khādiṁsu, M. paṭhaviṁ dvidhā 5
 bhetvā⁴ tam nirayam dassetvā mahājanassa bhītabbhāvam nātvā puna antara-
 dhāpesi; athajjuno ti sahasabāhurājā, Aṅgīrasan ti aṅgehi ramsīnam
 niccharanto evam laddhanāmam, heṭhayitvā ti viheṭhetvā visapītakaṇḍena
 vijjhivā jīvitakkhayam pāpetvā, so kira⁵ Mahimsakaraṭṭhe Kekarājadhāniyam⁶
 rajjam kārento migavam gantvā mige vadhitvā aṅgāramamsam⁷ khādanto vicari, 10
 ath' ekadivasam migānam āgamanatṭhāne koṭṭhakam katvā mige olokayamāno
 atṭhāsi, tadā so tāpaso tassa rañño avidūre ekam kārarukkham abhirūhitvā
 phalāni ocinanto ocitaphalam⁸ sākham muñci, tassā vissatṭhāya⁹ tam ṭhānam
 pattā migā palāyimsu, rājā kujjhivā tāpasam visena sallena vijjhi, so patitvā
 gaḷanto¹⁰ matthakena khadirakhāṇum¹¹ āsādetvā sūlagge yeva kalam akāsi, rājā 15
 tam khaṇam nēva dvidhābhinnam paṭhaviṁ pavisitvā Sattisūlaniraye nibbatti,
 tigāvutappamāṇam sarīram ahosi, tatra tam¹² nirayapālā jalitehi āvudhehi
 koṭṭetvā¹³ jalitam ayapabbatam āropenti, pabbatamatthake ṭhitakāle¹⁴ vāto
 paharati, so vātappahārena patitvā parigaḷati¹⁵, tasmim khaṇe heṭṭhā nava-
 yojanāya jalitaayapaṭhavito¹⁶ mahātālakkhandhappamāṇam¹⁷ jalantam¹⁸ aya- 20
 sūlam utṭhahati, so sūlaggam matthaken' eva āsādetvā sūlāvuto tiṭṭhati, tasmim
 khaṇe paṭhavi jalati, sūlam jalati¹⁹, sarīram²⁰ jalati, so tattha mahāravam
 ravanto paccati, M. paṭhaviṁ dvidhā katvā nirayam²¹ dassetvā mahājanassa
 bhītabbhāvam nātvā antaradhāpesi, khaṇḍaso ti cattāro²² cattāro hatthapāde
 kaṇṇanāsaṇ ca khaṇḍākhaṇḍam katvā, adūsakan ti niraparādham, tathā che- 25
 dāpetvā dvīhi kasāpahārasahashehi²³ tālāpetvā jaṭasu gahitam²⁴ ākaḍḍhāpetvā
 paṭikujjam nipajjāpetvā piṭṭhiyam paṇhiyā paharivā mahādukkhasamappitam
 akāsi, Kalābu vīcin ti Kalābuvicim, kaṭukan ti tikhiṇavedanam, evam²⁵
 nirayam upapajjitvā channam jālānam antare paccati, vitthārato pana Kalābu-
 rañño vatthum Khantivādajātaka kathitam eva, pāpiṭṭhatarāni cetthā 'ti 30
 etehi nirayehi pāpiṭṭhatarāni ca aññāni nirayāni sutvā, dhammam care ti
 Sakka devarāja paṇḍito kulaputto na kevalam ete²⁶ cattāro nirayā ete yeva ca
 rājāno nerāyikā atha kho aññe pi nirayā aññe pi rājāno nirayesu upapannā ti
 viditvā catupaccayadānadhammikarakkhāvaraṇasamvidhānasamkhātam samaṇa-
 brāhmaṇesu dhammam careyya. 35

¹ Bds -ghādisu. ² Bd -ṇṇā-. ³ Ck repeats mukha-, Cs mukhapuramṇamuka. ⁴
 Ck hetvā, Bd bhinditvā. ⁵ Bd adds ajjuno nāma rājā. ⁶ Bd kevaka. ⁷ Bds
 aṅgārapakkamamsam. ⁸ Cs ocati-, Bds ocinaphala. ⁹ Bd adds saddena. ¹⁰
 Bd parig- ¹¹ Bds khadirakhāṇuke, Cks khārahāṇum. ¹² Cks tatrāyam. ¹³ Ck
 koṭṭhe-, Bd koṭe-. ¹⁴ Bd patitakāle. ¹⁵ Cks -ḷeti. ¹⁶ Bd -pathaviyā. ¹⁷ Ck
 -ṇā, Cs -ṇa. ¹⁸ Ck jal-, Cs jalintam, Bd jalitam. ¹⁹ Bd sūlāni jalanti. ²⁰
 Bd tassa sa-. ²¹ Bd tam ni-. ²² Ck varo, Bd omits cattāro. ²³ Bd kasāhi pa-.
²⁴ Bd gahitvā corr. to gahetvā. ²⁵ Bds evarūpaṁ. ²⁶ Bd adds yeva.

Evam M-ena catunnam rājūnam nibbattaṭṭhāne dassite
tayo rājāno nikkamkhā ahesum. Tato Sakko avasese cattāro
pañhe pucchanto g. ā.:

26. Subhāsitan te anumodiyānam
5 aññam tam pucchāmi, tad imgha brūhi,
kathamvidham sīlavantaṃ vadanti,
kathamvidham paññāvantaṃ vadanti,
kathamvidham sappurisaṃ vadanti,
kathamvidham no¹ siri no jahātīti. 74.
- 10 Tattha kathamvidham no¹ siri no jahātīti kathamvidhan nu
purisaṃ paṭiladdhasirī² na jahāti.

Ath' assa vissajjanto M. catasso gāthā abhāsi:

27. Kāyena vācāya ca yo³ ca⁴ saññato
manasā ca kiñci na karoti pāpaṃ
15 na attahetu⁵ alikaṃ bhaṇāti
tathāvidham sīlavantaṃ vadanti. 75.
28. Gambhīrapañham manasābhicintayaṃ⁶
nāccāhitaṃ kamma⁷ karoti luddaṃ (IV $\frac{46}{24}$)
kālabhataṃ⁸ atthapadaṃ na riñcati
20 tathāvidham paññavantaṃ vadanti. 76.
29. Yo ve kataññū⁹ katavedi dhīro
kalyāṇamitto dāḥabhatti¹⁰ ca hoti¹¹
dukkhitassa¹² sakkacca karoti kiccaṃ
tathāvidham sappurisaṃ vadanti. 77.
- 25 30. Etehi sabbehi guṇeh' upeto¹³
saddho mudū saṃvibhāgī vadaññū —
saṃgāhakaṃ sakhilaṃ¹⁴ saṇhāvācaṃ (IV $\frac{110}{19}$)
tathāvidham no siri no jahātīti. 78.

¹ Bā nu. ² Bā -siri, Cks -sirim. ³ Cs so. ⁴ Bās dha. ⁵ so all three MSS. for -tū? ⁶ Bā -tiyam. ⁷ Bā -am. ⁸ Bās -gataṃ. ⁹ all three MSS. -u. ¹⁰ Cks -bhanti, Bā -bhitti. ¹¹ so all three MSS. for hoti ca? ¹² Bā dukkhi-, Ck dukkhī- corr. to dukhī-. ¹³ Ck -hipeto. ¹⁴ Ck sakhī-.

Tattha kāyenā 'ti ādīni tividhasucaritadvārasena vuttāni, na attahetū
 ti¹ desanāsīsam, etaṃ attahetu vā parahetu vā yasahetu vā dhanahetu vā lābha-
 hetu vā alikaṃ na kathetīti attho, kāmaṃ c' esa² attho vācāsaññato ti iminā va
 siddho, musāvādino pana akattabbaṃ pāpakammaṃ nāma n' atthīti garuka-
 bhāvadīpanattham puna evam āhā 'ti veditabbo³, gambhīrapañhan ti⁴ 5
 atthato ca pālito ca gambhīraṃ gūḷhaṃ paṭicchannaṃ Sattubhastajātaka-
 Ummaggajātakesu āgatasadisam pañham, manasābhicintayan ti manasābhi-
 cinto atthapadaṃ⁵ paṭivijjhivā candasahassaṃ utthāpento viya pākaṃ
 katvā yo kathetuṃ sakkotīti attho, nāccāhitaṃ ti na atiahitam⁶ hitātikkaṃ
 luddam pharusam sāhasikakammaṃ ca yo na karotīti attho, imassa ca pan' 10
 atthassa vibhāvanattham

Na paṇḍitā attasukhassa hetu
 pāpāni kammāni samācaranti⁷,
 dukkhena phutthā khalitāpi santā⁸
 chandā ca dosā na jahanti dhamman ti

15

Bhūripaṇho kathetabbo, kālābhatan⁹ ti tattha dānam dātabbakāle sīlam
 rakkhanakāle¹⁰ uposathavāsakāle saraṇesu paṭiṭṭhāpabbajjakāle¹¹ samaṇa-
 dhammakaraṇakāle vipassanācārasmiṃ yuñjanakāle¹² ca imāni¹³ dānādīni sam-
 pādentō¹⁴ kālābhatam⁹ atthapadaṃ na riñcati na galāpeti nāma, tathā-
 vidhan ti sabbaññū Buddhā ca Paccekabuddhā ca Bodhisattā ca pañnavantaṃ 20
 kathentā evarūpaṃ puggalam kathenti, yo ve ti gāthāya parena attano kata-
 guṇam jānātīti kataññū evam nātvā pana yen' assa guṇo kato tassa guṇam
 paṭikaronto katavedi nāma, dukkhitaṃ¹⁵ 'ti attano sahāyassa dukkhappattassa
 dukkham attani āropetvā yo tassa uppannam kiccaṃ sahatthā sakkaccaṃ karoti
 Buddhādayo evarūpaṃ sappurisaṃ kathenti, api ca sappurisa nāma kataññū 25
 katavedino hontīti Satapattajātaka-Cullahaṃsa-Mahāhaṃsajātakādīni¹⁶ katha-
 tabbāni¹⁷, etehi sabbehi Sakka yo etehi heṭṭhāvuttehi sīlādīhi sabbehi pi
 guṇehi upeto okappanasaddhāya samannāgato mudu¹⁸ piyabhāni¹⁹ saṃvibhāgā-
 bhiratattā saṃvibhāgi yācakanam vacanam nātvā²⁰ dānavasena vadaññū catūhi
 saṃgahavatthūhi tesam tesam saṃgaṇhanato²¹ saṃgahakam madhuravacanatāya 30
 sakhilam maṭṭavacanatāya saṇhavācam tathāvidham no puggalam²² adhigata-
 yasasobhaggasamkhātā siri no jahāti, nāssa siri vinassatīti.

¹ mitto dalha - - - na attahetū ti wanting in Cs. ² Bā ceva. ³ Bā adds tam
 puggalam silavantaṃ vadanti. ⁴ Bā adds bho sakka yo gambhirapañham. ⁵
 Bā attham. ⁶ Cks atihitam. ⁷ Ck samāha-, Bā sammāca-. ⁸ Bā pilitāpi-, Ck
 khalinantānisannā? Cs balitatattānisantā? ⁹ Bds kālāga-. ¹⁰ Ck Bā -ṇa-. ¹¹
 Bds paṭiṭṭhānakāle pabbajitakāle. ¹² Ck puñjana-, Bā yujjana-. ¹³ Cks idāni.
¹⁴ Bā samādentō. ¹⁵ Ck Bā dukkhi-. ¹⁶ Cks -dīhi. ¹⁷ Cks -bbam. ¹⁸ Bā
 mudu ti. ¹⁹ Bā adds saṃvibhāgi ti silasaṃvibhāgadāna. ²⁰ Bā sutvā. ²¹
 Bā -gaṇhato. ²² Bā tathāvidhanti tathāvidham mudupuggalam.

Evam M. gaganatale candam utthāpento viya cattāro pañhe vissajjesi. Tatoparam sesapañhānam pucchā ca¹ vissaj-janañ ca hoti:

31. Subhāsitan te anumodiyānam
 5 aññam tam pucchāmi, tad imgha brūhi,
 sīlam sirī² cāpi satañ ca dhammā³
 paññā ca⁴ — kam setthatarām vadanti. 79.
32. Paññā hi setthā kusalā vadanti (III $\frac{348}{18}$)
 10 nakkhattarājā-r-iva tārakānam,
 sīlam sirī⁵ cāpi satañ ca dhammā⁶
 anvāyikā paññavato bhavanti. 80.
33. Subhāsitan te anumodiyānam
 15 aññam tam pucchāmi, tad imgha brūhi,
 kathamkaro kintikaro kim ācaram (IV $\frac{339}{25}$)
 kim sevamāno labhatīdha paññam,
 paññāya dāni paṭipadam vadehi,
 kathamkaro paññavā hoti macco. 81.
34. Sevetha vaddhe⁷ nipuṇe bahussute,
 20 uggāhako vā⁸ paripucchako siyā,
 suṇeyya sakkacca sabhāsītāni,
 evamkaro paññavā hoti macco. 82.
35. Sa paññavā kāmagaṇe avekkhati
 aniccato dukkhato rogato ca,
 25 evamvipassī pajahāti chandam
 dukkhesu kāmesu mahabbhayesu. 83.
36. Sa vītarāgo pavineyya⁹ dosam,
 mettam¹⁰ cittam bhāvaye¹¹ appamāṇam,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍam (IV $\frac{452}{23}$)
 anindito Brahmam upeti thānan ti. 84.

¹ Cks omit ca. ² Ck sirim, Cs Bā siriñ. ³ Bā -am. ⁴ Cks paññā vā, Bā paññāñca. ⁵ Cks -rim, Bā -riñ. ⁶ Bā -o. ⁷ Bā buddhe. ⁸ Bā -hato ca. ⁹ Bā savineyya. ¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā -veyya.

Tattha sīlan ti ācārasīlaṃ vā issariyasīlaṃ¹ vā sappurisdhammaṃ vā paññaṃ vā ti imesaṃ dhammānaṃ kataradhammaṃ seṭṭhataraṃ vadantīti pucchati, paññā hīti Sakka etesu catūsu dhammesu yā esā paññā nāma sā² va seṭṭhā itī Buddhādayo kusalā vadanti, yathā³ hi tārakā candaṃ parivārenti cando va⁴ tnesaṃ⁵ uttamo evaṃ sīlaṃ sirī⁶ cāpi sataṇ ca dhammo ti ete tayo pi anvā-⁵ yikā⁷ paññavato bhavanti paññāvantam eva anugacchanti⁸, paññāya eva parivārā hontīti attho, kathaṃkaro ti ādīni aññamaññavevacanān' eva⁹, kathaṃ karonto¹⁰ kiṃ nāma kammaṃ karonto kiṃ ācaranto kiṃ sevamāno bhajamāno¹¹ idhaloke paññaṃ¹² labhati, paññāyam eva paṭipadaṃ vadehi, jānitukāmo 'mhi, kathaṃkaro macco paññavā nāma hotīti pucchati, vaddhe¹³ ti paññāya vud-¹⁰ dhippatte paṇḍite nipuṇe sukhumaṃkāraṇajānanasamatthe, evaṃkaro ti¹⁴ yo puggalo evaṃvuttappakāre puggale sevati bhajati payirupāsati pāliṃ uggaṇhāti punappuna atthaṃ pucchati pāsāṇe lekhaṃ khaṇanto viya kañcananāliya sīha-vasaṃ paṭicchanto¹⁵ viya ohitasoto sakkaccaṃ subhāsitaṇi suṇāti ayaṃ evaṃ-¹⁵ karo macco paññavā hotīti evaṃ M. pācīnalokadhātuto suriyaṃ utthāpento viya paññāya paṭipadaṃ kathetvā idāni tassā paññāya guṇaṃ kathento sa paññavā ti ādim āha, tattha kāmaguṇe ti kāmakoṭṭhāse hutvā abhāvaṭṭhena¹⁶ aniccato diṭṭhadhammikasamparāyikānaṃ dukkhānaṃ vatthubhāvena dukkhato attha-²⁰ navutiyā rogamukhānaṃ kāme nissāya uppattisambhavena rogato avekkhati¹⁷ oloketi, so evaṃvipassī¹⁸ etehi kāraṇehi kāmānaṃ aniccāditāṃ passanto kāme nissāya uppajjanakadukkhānaṃ¹⁹ anto n' atthi kāmānaṃ pahānaṃ eva sukhaṃ ti viditvā dukkhesu kāmesu mahabbhayesu chandaṃ pajahati, sa vītarāgo ti Sakka so puggalo evaṃ vītarāgo navaāghātavatthuvaseṇa uppajjanakabhāvaṃ²⁰ dosaṃ vinetvā²¹ mettacittaṃ bhāveyya, appamāṇasattā rammaṇattā appamāṇa-²⁵ taṃ²² bhāvetvā aparihīnajjhāno arahito Brahmaloce uppajjati.

Evaṃ M-e kāmānaṃ dose²³ kathente yeva tesāṃ tinṇaṃ pi rājūnaṃ²⁴ sabalakāyānaṃ tadaṅgappahānena kāmagaṇarāgo²⁵ pahīno. Taṃ ñatvā M. tesāṃ pahānsanavasena

37. Mahiddhiyaṃ āgamaṇaṃ ahosi

tava-m-Atṭhakā²⁶ Bhīmarathassa cāpi

Kālīṅgarājassa ca uggatassa,

sabbesaṃ vo kāmarāgo pahīno ti g. ā. 85.

¹ Bā -yasīri. ² Bā nāmesā. ³ Cks tathā. ⁴ Bā ca. ⁵ Bā te- ⁶ all three MSS. sirīñ. ⁷ Cks -ko. ⁸ Bā omits paññā - - - gacchanti. ⁹ Ck aññamaññamevamānāneva. ¹⁰ Bā -karoti. ¹¹ Bā omits bha-. ¹² Cks -ā. ¹³ Bā vuddhe. ¹⁴ Cks omit ti. ¹⁵ Ck -channo, Cs vaṭicchanto, Bā sampatiṭchanto. ¹⁶ Bā -tthena. ¹⁷ Ck ape-, Cs āve-, Bā avekkhatīti. ¹⁸ Bā -ssati. ¹⁹ Cs uppajjanadu-, Bā uppajjamānaka-. ²⁰ Bā -kasabhāvaṃ. ²¹ Bā viditvā. ²² Bā -ṇaṃ, omitting taṃ. ²³ Bā -aṃ. ²⁴ Cks -nampi. ²⁵ Bā pancakā-. ²⁶ all three MSS. -ka.

Tattha mahiddhiyan ti mahattham mahāvipphāram mahājutikam, tava maṭṭhakā ti tava Atṭhakā¹, pahīno ti tadaṅgappahānena pahīno.

Tam sutvā mahārājāno M-assa thutiṃ karontā²

38. Evam etaṃ³ paracittavedi:

5 sabbesaṃ no kāmarāgo pahīno,
karohi okāsaṃ anuggahāya
yathā gatiṃ te abhisambhavemā 'ti g. āhaṃsu. 86.

Tattha anuggahāyā 'ti pabbajjatthāya no okāsaṃ karohi yathā mayaṃ pabbajitvā tava gatiṃ nipphattiṃ abhisambhavema pāpuṇeyyāma tayā paṭi-
10 laddham⁴ guṇaṃ paṭivijjheyāmā⁵ 'ti vadiṃsu.

Atha nesaṃ okāsaṃ karonto M. itaraṃ g. ā.:

39. Karohi okāsaṃ anuggahāya

tathā hi vo kāmarāgo pahīno,
pharātha⁶ kāyaṃ vipulāya pītiyā
15 yathā gatiṃ me⁷ abhisambhavethā 'ti. 87.

Tattha pharāthā⁶ 'ti jhānapītiyā vipulāya kāyaṃ pharathā 'ti.

Tam sutvā te⁸ saṃpaṭicchantā⁹.

40. Sabbam karissāma tavānusāsaniṃ

yaṃ yaṃ tuvaṃ¹⁰ vakkhasi bhūripaṇṇa,
20 pharāma kāyaṃ vipulāyā pītiyā
yathā gatiṃ te abhisambhavemā 'ti g. āhaṃsu. 88.

Atha nesaṃ balakāyānaṃ¹¹ M. pabbajjam dāpetvā isi-
gaṇaṃ uyyojento

41. Katāyaṃ Vacchassa Kisassa pūjā,

25 gacchantu bhonto isayo¹² sādthurūpā,
jhāne ratā bhotha sadā samāhitā,
esā ratī¹³ pabbajitassa seṭṭhā ti g. ā. 89.

Tattha gacchantū 'ti attano attano vasanaṭṭhānāni gacchantu.

¹ Cks -ka. ² all three MSS. -to. ³ so all three MSS. for evam pi etaṃ?

⁴ Bā paṭividdha. ⁵ Bā -viddhe-. ⁶ Bā phara-. ⁷ Ck gatimeva, Bā gati me.

⁸ Bā omits te. ⁹ Bā tam- corr. to sam-. ¹⁰ Cks yaṃ tvam. ¹¹ Bā sabbaba-.

¹² so all three MSS. for isī? ¹³ Ck -tim, C^s Bā -ti.

Isayo tassa¹ vacanam sīrasā sampaticchitvā² vanditvā
ākāsam uppatitvā sakatṭhānāni³ gamimsu. Sakko pi utṭhā-
yāsanā M-assa thutim katvā añjalim paggayha suriyam na-
massanto viya M-am namassamāno sapariso pakkāmi.

Etam attham viditvā S. imā gāthā āha⁴:

5

42. Sutvāna gāthā paramatthasamhitā⁵

subhāsītā isinā paṇḍitena

te vedajātā anumodamānā

pakkāmu devā⁶ devapuram yasassino. 90.

43. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā

10

subhāsītā isinā paṇḍitena,

yo koc' imā atṭhikatvā suṇeyya

labhetha pubbāpariyam visesam,

laddhāna pubbāpariyam visesam

adassanam maccurājassa gacche ti. 91.

15

Tattha paramatthasamhitā⁷ ti⁸ aniccādīni dīpanena nibbānanissitā,
gāthā imā ti idam S. Sarabhaṅgasatthuno nibbānadāyakam subhāsitam
vaṇṇento āha, tattha atthavatīti nibbānadāyakatthena paramatthanissitā, su-
vyañjanā ti superisuddhavyañjanā⁹, subhāsītā ti sukathitā, atṭhikatvā ti
attano atthikabhāvam katvā atthiko hutvā sakkaccaṃ suṇeyya, pubbāpariyan
ti paṭhamajjhānam pubbaviseso dutiyajjhānam aparaviseso tatiyajjhānam apar-
viseso ti evam atṭhasamāpatticatumaggavasena pubbāparabhāvena tṭhitam¹⁰
visesam, adassanam ti pariyosāne aparavisesam arahattam labhitvā nibbānam
pāpuṇeyya, nibbānappatto hi puggalo maccurājassa adassanam gato nāma hotīti.

Evam S. arahattena desanākūṭam gaṇhitvā „na bhikkhave idān' 25
eva pubbe pi Moggallānassa ālāhane pupphavassam vassīti“ vatvā
s. p. j. samodhānento

44. Sālissaro Sāriputto Meṇḍissaro ca Kassapo

Pabbato Anuruddho ca Kaccāyano ca Devalo

Anusisso ca Anando Kisavaccho ca¹¹ Kolito¹²

30

Sarabhaṅgo Bodhisatto, evam dhāretha jātakan ti āha. 92.

Sarabhaṅgajātakam.

¹ Bds sarabhaṅgasatthuno. ² Cks paticch-. ³ Bā sakāni vasanaṭhānāni. ⁴ Bā
gāthāyo abhāsi. ⁵ Bā -saññitā. ⁶ so Ck Bā for te? ⁷ Ck -mattham-, Bā
-saññitā. ⁸ subhāsītā - - ti wanting in Cs. ⁹ Bā omits su. ¹⁰ Bā tam.
¹¹ Cks pana. ¹² Bds add nārado udāyitthero.

3. Alambusajātaka.

Atha bravīti. Idam S. J. v. purāṇadūtiyikapalobhanam¹ ā. k. Vatthum Indriyajātake vitthāritam eva. S. pana tam bhikkhum „saccam kira tvam bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti² pucchitvā
 5 „saccam bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti³“ purāṇadutiyaikāyā 'ti vutte „bhikkhu esā itthi tuyham anattakārikā, tvam etam nissāya jhānam nāsetvā tīṇi samvaccharāni mūlho visaṇṇī⁴ nipajjitvā uppannāya saṇṇāya mahāparidevam paridevīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe brāhmaṇakule nibbat-
 10 titvā vayappatto sabbasippesu⁵ nipphattiṃ patvā isipabbajjam pabbajitvā araṇṇāyatane vanamūlaphalāhāro yāpesi. Ath' ekā migī⁶ tassa passāvaṭṭhāne sambhavamissakam tiṇam khādi⁷ udakam pivi, ettaken' eva tasmim paṭibaddhacittā gabbham paṭilabhitvā tato paṭṭhāya tattha āgantvā⁸ assamasāmate⁹
 15 yeva carati. M. parigaṇhanto tam kāraṇam aṇṇāsi. Sā aparabhāge manussadārakam vijāyi, M. tam puttasinghena paṭijaggi, Isisiṅgo ti 'ssa nāmaṃ ahosi. Atha nam viṇṇūbhāvaṃ pattam¹⁰ pabbājetva attano mahallakakāle tam ādāya Nārivaṇam nāma gantvā „tāta imasmim Himavante imehi pupphehi sadisā itthiyo
 20 nāma honti, tā¹¹ attano vasagate mahāvināsam pāpenti, tāsam vasam nāma gantum na vaṭṭatīti“ ovaditvā aparabhāge Brahma-lokaparāyano ahosi. Isisiṅgo pi jhānakīlaṃ kīlanto Himavanta-padese vāsam kappesi ghoratapo, parimāritindriyo ahosi. Ath' assa sīlatejena Sakkabhavaṇam kampi. Sakko āvajjanto tam
 25 kāraṇam natvā „ayaṃ maṃ Sakkattā cāveyyā¹²“ 'ti „ekam accharaṃ pesetvā sīlam assa bhindāpessāmīti“ sakaladevalokaṃ upaparikkhanto attano adḍhateyyakoṭisaṃkhānam¹³ paricārikānam majjhe ekam Alambusaṃ nāma accharaṃ ṭhapetvā aṇṇam tassa sīlam bhinditum samattham adisvā tam pakkosāpetvā
 30 tassa sīlabhedam kātum āṇāpesi.

¹ Bā ukkaṇṭhitabhikkhum. ² Bās sīti. ³ Cks si. ⁴ Bā -o. ⁵ Cks -e. ⁶ Bā -ā. ⁷ Bā -itvā. ⁸ Bā katthaci agantvā, adding tattheva tiṇam khādi. ⁹ Bā assamassa-. ¹⁰ Bā vññiūtappattam. ¹¹ Cks tam. ¹² Cks cāpe-. ¹³ Ck -saṃkhātātam, C^s -saṃkānam, Bā -saṃkhātānam.

Etam¹ attham āvikaronto S. imam² g. ā.:

1. Ath' abravī brahā Indo Vatrabhū³ jayatam pitā
devakaññam parābhetvā Sudhammāyam Alambusan: ti. 93.

Tattha brahā ti mahā, Vatrabhū ti Vatrassa nāma asurassa abhi-
bhavitā, jayatampitā ti jayantānam sesānam tettiṃsāya devaputtānam piti- 5
kiccasāadhanena⁴ pitā, parābhetvā ti hadayam bhinditvā olokento viya tam
paṭibalā ayan ti natvā ti attho, Sudhammāyan ti Sudhammāya devasabhāya
Paṇḍukambalasilāsane nisinno tam Alambusam pakkosāpetvā idam āha:

2. Misse devā tam⁵ yācanti Tāvatiṃsā saindakā:

isim palobhike gaccha Isisiṅgam Alambuse ti. 94.

10

Tattha Misse ti tam ālapati, idan⁶ tassā nāmam, sabbāpi pana itthiyo
purise⁷ kilesamissanena⁸ missanato missā ti vuccanti, tena sādharāṇena nāme-
nālapanto⁹ evam āha, isim palobhike ti isinaṃ palobhanasamatthe,
Isisiṅgan ti tassa kira matthake migasiṅgākārena dve cūlā utthahimsu, tasmā
evam vuccati. 15

Sakko¹⁰ „gaccha Isisiṅgam upasamkamitvā attano vasam
ānetvā sīlam assa bhindā“ ti Alambusam āṇāpesi.

3. Purāyam amhe acceti¹¹ vatavā brahmacariyavā
nibbānābhirato vaddho¹²
tassa maggāni ācara¹³ iti vacanam ā. 95.

20

Tattha purāyan ti ayam tāpaso vattasampanno ca brahmacariyavā ca, so
kho pan' esa dīghāyukatāya nibbānasamkhāte magge abhirato guṇavuddhiyā ca
vaddho¹⁴, tasmā yāva esa amhe nātikkamati na abhibhavitvā imamhā thānā
cāveti¹⁵ tāvad eva tvam gantvā tassa devalokagamanāni maggāni ācara¹⁶, yathā
idha nāgacchati evam karohīti attho. 25

Tam sutvā Alambusā gāthadvayam āha:

4. Devarāja kim eva tvam, mam' eva tuvaṃ¹⁷ s' ikkhasi¹⁸:
'isim palobhike¹⁹ gaccha', santi aññāpi accharā 96.
5. Mādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane,
tāsam pi hotu pariyāyo, tāpi yantu palobhikā ti. 97.

30

¹ Bā tam. ² Bās pathamam. ³ so all three MSS. and Abhidhānappadīpikā
for -hū = hā? ⁴ Cks pīti-, Bā pitukiccaṃsā-. ⁵ Cks nam. ⁶ Bā idaṇca. ⁷ Bā
-sena. ⁸ Bā -missena. ⁹ Bā guṇanāmenā-. ¹⁰ Bā iti sakko. ¹¹ Bā nācceti.
¹² Bā buddho. ¹³ Bās āvara. ¹⁴ Bā vu-. ¹⁵ Ck cāpesi, Bā cāvesi. ¹⁶ Bā ava.
¹⁷ Cks tvam. ¹⁸ so all three MSS. for yikkhasi? ¹⁹ Bā -bhake, Bs -bhane.

Tattha kimeva tvan ti kim nām' etaṃ tvaṃ karosīti dīpeti, mameva
 tuvaṃ¹ sikkhasīti² imasmim sakaladevaloke mam eva tuvaṃ ikkhasi³ aññaṃ
 na passasīti adhippāyena vadati, sakāro⁴ pan' ettha vyanjanasandhikaro, isim
 palobbhike gacchā 'ti kimkāraṇā mañ ñeva evaṃ vadasīti adhippāyo, pavarā
 5 cevā 'ti mayā uttaritarā c' eva, asoke ti sokarabite, nandane ti nandi-
 janake, pariyāyo ti vāro.

Tato Sakko tisso gāthā abhāsi:

6. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi, santi aññāpi accharā,
 tādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane. 98.
 10 7. Na tā evaṃ pajānanti pāricariyaṃ pumaṃ gatā
 yādisaṃ tvaṃ pajānāsi nāri sabbaṅgasobhane⁵. 99.
 8. Tvam eva gaccha kalyāṇi, itthīnaṃ pavarā c' asi,
 tam eva vaṇṇarūpena vasam ānāmayissasīti⁶. 100.

Tattha pumaṃ gatā ti purisaṃ upasaṃkantā samānā purisapalobhanī-
 15 pāricariyaṃ na jānanti, vaṇṇarūpenā 'ti sarīravāṇṇen' eva ca rūpasampattiya
 ca, ānāmayissasīti⁷ taṃ tāpasam attano vasam ānessasi.

Taṃ sutvā Alambusā dve gāthā abhāsi:

9. Na v' āhaṃ na gamissāmi devarājena pesitā,
 vihemī⁸ c' etaṃ āsāduṃ, uggatejo hi brāhmaṇo. 101.
 20 10. Aneke nirayaṃ pattā isim āsādiyā⁹ janā
 āpannā¹⁰ mohasaṃsāraṃ, tasmā lomāni haṃsaye ti. 102.

Tattha na vāhan ti na ve ahaṃ, vihemīti¹¹ bhāyāmi, āsāduṃ ti āsā-
 ditum, i. v. h.: nāhaṃ deva tayā pesitā na gamissāmi, na v' āhaṃ taṃ isim
 sīlabhedanatthāya allīyitum¹³ bhāyāmi, uggatejo hi so ti, āsādiyā ti āsādetvā
 25 mohasaṃsāraṃ ti mohena¹⁴ saṃsāraṃ, mohena isim palobhetvā saṃsāraṃ
 āpannā¹⁵ vaṭṭadukkhe patiṭṭhitā sattā gaṇanapathaṃ atikkantā, tasmā ti tena
 kāraṇenāhaṃ lomāni haṃsaye ti lomāni uṭṭhāpemi, tassa kirāhaṃ sīlaṃ
 bhindissāmīti cintayamānāya me lomāni haṃsantīti vadati.

11. Idam vatvāna pakkāmi accharā nāma vaṇṇinī
 30 missā missetum icchantī Isisiṅgaṃ Alambusā. 103.

¹ Cks tvaṃ. ² so all three MSS. for yikkha-? ³ Cks sikkhasi. ⁴ Cks yakāro.
⁵ Bā -ne. ⁶ Bā ānāyissasīti. ⁷ Cks anā-. ⁸ so Cks for bibhemi? Bā viromi.
⁹ Bā -ya ¹⁰ Cks -a ¹¹ Bā viromi. ¹² Bā api cāhan in the place of na
 vāhaṃ. ¹³ Ck illī-. ¹⁴ Cks moha. ¹⁵ Ck Bā -a, Cs -a corr. to -ā.

12. Sā ca nam¹ vanam ogayha Isisiṅgena rakkhitaṃ
bimbijālakasañchannaṃ samantā adḍhayaḥjanam 104.
13. Pāto va pātarāsamhi udaṇhasamayam² pati
aggitṭham parimajjantaṃ Isisiṅgam upāgamīti 105.
imā abhisambuddhagāthā.

5

Tattha pakkāmīti tena hi devarājā āvajjeyyāsi man ti attano sayana-
gabbhaṃ pavisitvā alamkaritvā Isisiṅgam kilesena missetum icchantī pakkāmi,
bhikkhave sā accharā tassa assamaṃ gatā ti³, bimbijālakasañchannaṃ ti
rattakuravakavanena⁴ sañchannaṃ. pāto va pātarāsamhīti bhikkhave pātarā-
savelāya pāto va page yeva kīvape⁵ ti udaṇhasamayam⁶ patīti⁷ suri- 10
yuggamanavelāyam eva, aggitṭhan ti aggisālam rattipadhānam⁸ anuyuñjitvā
pāto va nahātvā udakakiccaṃ katvā paṇṇasālāya thokaṃ jhānasukhena vītina-
metvā nikkhamitvā aggisālam sammajjantaṃ⁹ isim sā upāgami, itthivilāsam
dassenti¹⁰ tassa purato atthāsi.

Atha nam tāpaso pucchamāno āha:

15

14. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā
vicitrahatthābharanā¹¹ āmuttamanīkuṇḍalā 106.
15. Ādiccavaṇṇasaṃkāsa hemacandanagandhanī
saññatūrū mahāmāyā kumārī cārudassanā 107.
16. Vilākā mudukā suddhā, pādā te suppatitṭhitā,
kamanā¹² kamanīyā te harantī¹³ ñeva me mano. 108. 20
17. Anupubbā va¹⁴ te ūrū nāganāsasamūpamā,
vimatṭhā tuyham sussonī akkhassa phalakaṃ yathā¹⁵. 109.
18. Uppalassēva kiñjakkhā nābhi te sādhusaṇṭhitā
purā kaṇhañjanassēva dūrato patidissati. 110. 25
19. Duvidhā jātā urajā avanṭā¹⁶ sādhipaccudā¹⁷
payodharā appatītā addhalābusamā¹⁸ thanā. 111.
20. Dīghā kāmbutalābhāsā¹⁹ gīvā eṇeyyakā yathā
paṇḍarāvaranā vaggu catutthamanasannibhā. 112.

¹ Bā tam. ² Bā uṇhesa-. ³ Bā omits ti. ⁴ Bā -vaṇṇena. ⁵ Bā atipage. ⁶ Bā udaṇhe-. ⁷ Cks pati. ⁸ Cs rattim-, Bā rattipatanam. ⁹ Bā adds tam. ¹⁰ all three MSS. -i. ¹¹ Bā vicitta-. ¹² Bā gamanā. ¹³ Bā -ti, Cks -tim. ¹⁴ Bā ca. ¹⁵ Bā adds atha nam tāpaso pucchamāno. ¹⁶ Bā avanḍā? ¹⁷ Cks paṇḍu-. ¹⁸ Bā aḍaphālu-. ¹⁹ Bā kappukalā.

21. Uddhaggā ca adhaggā ca dumaggaparimajjitā
duvijā nelasambhūtā dantā tava sudassanā. 113.
22. Apaṇḍarā lohitantā jiṇḍukaphalasannibhā¹
āyatā ca visālā ca nettā tava sudassanā. 114.
- 5 23. Nātidīghā susammatṭhā² kanakaggāsamocitā³
uttamaṅgaruhā tuyhaṃ kesā candanagandhikā⁴. 115.
24. Yāvatā kasigorakkhā vaṇijānaṃ ca yā gati
isīnaṃ ca parakkantaṃ saṇṇatānaṃ tapassināṃ — 116.
25. Na te samasamaṃ passe asmiṃ puthuvimaṇḍale⁵,
10 ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānenu taṃ mayan ti. 117.

Tattha vicitrahattābharāṇā⁶ ti vicitrehi⁶ hattābharāṇehi samannā-
gatā, hema candanagandhinīti suvaṇṇavaṇṇacandanagandhavilepanā, saṇṇa-
tūrū ti suvaṇṇitaḥḥanaūru sampannaūrulakkhaṇā⁷, vilākā ti saṃkhittamajjhā⁸,
mudukā ti mudusukhumālā⁹, suddhā ti nimmalā, suppatitṭhitā ti samaṃ
15 paṭhaviṃ phussantā suṭṭhu patitṭhitā, Kamaṇā¹⁰ ti gacchamānā¹¹, kamaṇīyā
ti kantā kāmatabbayuttakā, haranti¹² nēva me mano ti ete evarūpā¹³
paramena itthivilāsenā caṃkamantiyā tava pādā mama cittaṃ haranti yeva,
vimaṭṭhā ti visālā, sussoṇīti sundarasoṇī, akkhassā 'ti suvaṇṇaphalakam¹⁴
viya visālā te soṇīti vadati, uppalasseva kiṇḍakkhā¹⁵ ti nīluppalakannikā
20 viya, kaṇḥaṇḍjanassevā¹⁶ 'ti sukhumakaṇḥalomācitattā evaṃ āha, duvidhā
ti gāthā thane vaṇṇaṃ vadanto¹⁷ āha, te hi dve hutvā ure jātā vaṇṇassa abhāvā
avaṇṇā ure laggā eva hutvā suṭṭhu nikkhantattā sādhipaccudā¹⁸ payassādhā-
ranato¹⁹ payodharā, appatītā ti na-ppatītā amilātātāya²⁰ vā anabbhūṇatātāya²¹
vā na anto²² pavitṭhā ti appatītā, suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvaṇṇamayavaṭṭā-
25 lābuno²³ addhena sadisātāya addhalābusamānā thanā, eṇeyyakā yathā ti
eṇimigassa hi²⁴ dīghā ca vaṭṭā ca gīvā sobhati evaṃ tava gīvā²⁵ thokaṃ dīghā
kambutalābhāsā²⁶ suvaṇṇāliṅgatalasannibhā gīvā ti attho, paṇḍarāvaraṇā
ti dantāvaraṇā, catutthamanasannibhā ti catutthamano vuccati catuttha-
vatthubhūtā²⁷ jivhā, abhirattabhāvena jivhāsadisaṃ te oṭṭhapariyosānaṃ ti vadati,
30 uddhaggā ti hetṭhimadantā, addhaggā ti uparimadantā, dumaggapari-

¹ Ck jīmḍuka-, Cs jīndhuka-. ² Cks susama-, Bḍ susamapāthā. ³ Bḍs -kabyā?
⁴ Bḍ -itā. ⁵ Bḍ pathavī-. ⁶ Bḍ vicitt-. ⁷ Cks -ne. ⁸ Cks -majjhe, Bḍ -majhā.
⁹ Cks -e. ¹⁰ Cs kāmānā, Bḍs gamanā. ¹¹ so all three MSS. ¹² Cks garahantiṃ.
¹³ Bḍ -pena. ¹⁴ Bḍ sundaravaṇṇassasuvaṇṇassapalakam. ¹⁵ Bḍ kiṇcikkhā. ¹⁶
Ck kaṇḥāja-, Cs kaṇṭabhāja-. ¹⁷ Ck gāthā ne vaṇṇaṃ-, Bḍ kathaṃ thane
vaṇṇayanto. ¹⁸ Cks paṇḍudā. ¹⁹ Bḍ -ssa-. ²⁰ Cks amiyāmānatāya. ²¹ Cs
-tatayā, Bḍ anubbhannatātāya. ²² Cks add na. ²³ Cks -mayācabundo. ²⁴ Cks
omit hi. ²⁵ Cks omit gīvā. ²⁶ Bḍ adds ti. ²⁷ Cs catutthabhūtā, Bḍ catuttha-
manavatthubhūtā.

majjitā ti dantakaṭṭhaparimajjitā¹ parisuddhā, dūvijā ti dvijā, nelasam-
 bhūtā ti niddosesu hanumaṃsapariyosānesu sambhūtā, apandārā ti kaṇhā,
 lohitantā² ti rattapariyantā, jiṇṇjukaphalasannibhā ti rattatṭhāne jiṇṇjuka-
 phalasadisā, sudassanā ti passantānaṃ atittakarā³ pañcappasādasamannāgatā,
 nātidīghā ti pamāṇayuttā, susammaṭṭhā ti suṭṭhu sammaṭṭhā, kana- 5
 kaggā⁴ samocitā ti kanakaggā⁴ vuccati suvaṇṇaphaṇikā tāya⁵ gandhatelaṃ⁶
 ādāya paharitā⁷ suracitā⁸, kasigorakkhā ti iminā kasiṇ⁹ ca gorakkhaṇ ca
 nissāya jīvanasatte¹⁰ dasseti, yā gatīti¹¹ yattikā¹² nipphatti, parakkantaṃ
 ti yattakaṃ isīnaṃ parakkantaṃ¹³, vitthārikatā¹⁴ imasmim Himavante yattakā
 isayo vasantīti attho, na te samasaman ti tesu sabbesu ekam pi rūpalīlā- 10
 vilāsādisamatāya¹⁵ tayā¹⁶ samam na passāmi, ko vā tvaṃ ti idaṃ tassā itthi-
 bhāvaṃ na jānanto pi purisavohāravasena pucchi.

Evam pādato paṭṭhāya yāva kesā attano vaṇṇaṃ bhāsante
 tāpase Alambusā tuṇhī hutvā tassa kathāya yathānusandhiṃ
 gatāya tassa sammūlhabhāvaṃ ñatvā 15

26. Na pañhakālo bhaddan te Kassap' evaṃ gate sati,
 ehi samma ramissāma ubho amhākaṃ assame,
 ehi¹⁷ taṃ upagūhissaṃ ratīnaṃ kusalo bhavā 'ti g. ā. 118.

Tattha Kassapevaṃ gate satīti Kassapagotta evaṃ¹⁸ tava citte
 pavatte sati pañhakālo na hoti, sammā 'ti vayassa¹⁹, ratīnaṃ ti pañca- 20
 kāmagaṇaratīnaṃ.

Evam vatvā Alambusā cintesi: „nāyaṃ mama ṭhitāya²⁰
 hatthapassaṃ²¹ āgamissati, gacchantī viya bhavissāmīti²²“ sā
 itthimāyāya kusalatāya tāpasam kampetvā āgatamaggābhi-
 mukhī²³ pāyāsi. 25

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā:

27. Idaṃ vatvāna pakkāmi accharā kāmavaṇṇinī
 missā missetum icchantī Isisiṅgaṃ Alambusā ti g. ā. 119.

¹ Bā dantaotṭhapari-. ² Bā lohitan. ³ Bā atitti-. ⁴ Bās -kabyā. ⁵ Cks -phaṇi-
 kāya, Bās -palikātāya. ⁶ Ck -tela, Cs -kelam, Bā -tesam. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā
 sucaritā. ⁹ Ck -i, Cs -ī. ¹⁰ Bās jīvanakasatte. ¹¹ Ck gati, Cs gaṇī. ¹² Bā
 yattha. ¹³ Ck -ta. ¹⁴ Bā -ritakatvā? ¹⁵ Bās -līlā-. ¹⁶ Bā tassa. ¹⁷ Cs
 adds ca, Ck ma. ¹⁸ ehi samma - - - evaṃ wanting in Bā. ¹⁹ Cks cayassa,
 Bā piyavacanam mā lapanametam. ²⁰ Cks ṭhitassa, Bā mayi ṭhitāya. ²¹ Bā
 -pāsam. ²² Bās gamissāmīti. ²³ Bā -kham.

Atha nam tāpaso gacchantim disvā „ayam gacchatīti“
attano dandhaparakkamam¹ mandagamanam chinditvā vegena
dhāvitvā kesesu hatthena parāmasi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 5 28. So ca vegena nikkhamma chetvā dandhaparakkamam²
tam uttamāsu veṇīsu ajjhāpatto parāmasi. 120.
29. Tam udāvattam kalyāṇī palissaji³ susobhanā⁴
cavi tamhi⁵ brahmacariyā⁶ yathā tam atha tositā. 121.
30. Manasā⁷ āgamā Indam vasantam Nandane vane,
10 tassā samkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
pallamkam pahīṇī khippam sovaṇṇam sopavāhanam 122.
31. Sauttaracchadapaññāsam⁸ saḥassapaṭiyatthataṃ⁹,
tam enam tattha dhāresi ure katvāna sobhanā. 123.
32. Yathā ekamuhuttam va tīṇi vassāni dhārayi
15 vimado tīhi vassehi paṭibujjhivāna¹⁰ brāhmaṇo. 124.
33. Addasāsi harīrukkhe¹¹ samantā¹² aggiyāyanam
navapattavanam phullam kokilagaṇaghositam¹³. 125.
34. Samantā paviloketvā¹⁴ rudam assūni vattayi,
na juhe na jape mante, agghihuttam a hāpitam. 126.
20 35. Ko nu me pāricariyāya pubbe cittam palobhayi
araññe me viharato yo me tejā ha sambhatam¹⁵
nānāratana-paripūram nāvam va gaṇhi aṇṇave ti. 127.

Tattha ajjhāpatto ti sampatto, tamudāvattam¹⁶ kalyāṇīti tam
kese parāmasitvā ṭhitam isim udāvattitvā nivattitvā kalyāṇadassanā sā suṭṭhu
25 sobhanā, palissajīti āliṅgi, cavi tamhi¹⁷ brahmacariyā yathā tam
atha tositā ti bhikkhave tassa isino tāvad eva jhānam antaradhāyi, tasmim
tamhā jhānā brahmacariyā cavite yathā tam Sakkena patthitam¹⁸ tath' eva
ahosi, atha Sakkassa patthanāsamiddhabhāvam¹⁹ viditvā sā devakaññā tositā,
tassa tena brahmacariyāvināsena²⁰ sañjanitapīti pāmojjakatā²¹ ti attho, manasā
30 āgamā ti sā tam āliṅgitvā ṭhitā aho vata Sakko pallamkam peseyyā 'ti evam²²
pavattena manasā Indam āgamā, Nandane ti nandijananasamatthatāya
Nandanavanasamkhāte Tāvatisabhavane vasantam, devakuñjaro ti Deva-

¹ Bā daddhu-. ² Bā daddha-. ³ Ck palissapī, Bā palisajji. ⁴ Bā ssusobhaṇi.
⁵ Bā tehi. ⁶ Cks -yāya. ⁷ Cks sā ma-. ⁸ Bā -sa. ⁹ Ck -sattatam, Cs -yatta-
tam, Bā yatthakam. ¹⁰ Bā parivijhitvāna. ¹¹ Bā haritaru-. ¹² Bā samannā.
¹³ Cks -lā-. ¹⁴ Cks paṭi-. ¹⁵ so Ck; Cs tejābhasam-, Bā tejāhasambhū-. ¹⁶
all three MSS. -tta. ¹⁷ Bā tehi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā -nāyasami-.
²⁰ Bā -yāvanāsane. ²¹ Bā -mejja, omitting katā. ²² Cks eva.

seṭṭho, pahinīti¹ pesesi, pāhinīti² pi pātho, sopavāhanan ti sapari-
vāram, sauttaracchadapaññāsan ti paññāsāya uttaracchadehi paṭicchāditaṃ,
sahassapaṭiyatthatan ti sahassadibbakojavatthataṃ³, tamenam tatthā 'ti
taṃ Isisiṅgaṃ tattha dibbapallaṃke nisinnā sā ure⁴ katvā dhāresi, tīṇi
vassānīti⁵ ekaṃ⁶ muhuttaṃ viya manussagaṇanāya tīṇi vassāni taṃ ure 5
nipajjāpetvā tattha nisinnaṃ⁷ dhāresi, vimado ti nimmado vigatavisaññabhāvo,
so hi tīṇi samvaccharāni visañño sayitvā pacchā paṭiladdhasañño pabujjhi⁸,
tasmim pabujjhamāne hatthādiphandanaṃ disvā va Alambusā tassa pabujjha-
bhāvaṃ nātvā pallaṃkaṃ antaradhāpetvā sayam pi antarahitā⁹ aṭṭhāsi,
addasāsīti¹⁰ assamapadaṃ olokeno kena nu kho 'mhi sīlavināsaṇaṃ¹¹ 10
pāpito ti cintetvā mahantena saddena paridevamāno addasa¹², harīrukkhe¹³
ti aggiyāyatanasaṃkhātāṃ¹⁴ aggisālaṃ samantā parivāretvā ṭhite haritapatte¹⁵
rukkhe, navapattavanān ti taruṇehi navapattehi saṃchannaṃ vanaṃ,
rudan ti paridevanto, na juhe na jape¹⁶ mante¹⁷ ti ayam assa pari-
devanagāthā, ahāpitan ti hāpitaṃ, akāro¹⁸ upasaggamattaṃ, pāricariyāya 15
'ti ko nu kilesapāricariyāya ito pubbe mama cittaṃ palobhayīti paridevati,
yo¹⁹ me tejāhasambhataṃ²⁰ ti hakāro²¹ nipātamattaṃ yo mama samaṇa-
tejena sambhataṃ²² jhānagaṇaṃ nānāratanapunnāṃ²³ mahañṇave nāvaṃ viya
gaṇhi vināsaṃ pāpesi ko nāma' eso ti paridevi²⁴.

Taṃ sutvā Alambusā cintesi: „sac' āhaṃ na kathessāmi 20
ayam me abhisapissati, hand' assa kathessāmīti“ sā dissa-
mānena²⁵ kāyena ṭhatvā

36. Ahan te pāricariyāya devarājena pesitā

avadhī²⁶ cittaṃ cittaena, pamādā tvaṃ na bujjhasīti g. ā. 128.

So tassā kathaṃ sutvā pitarā dinnaovādaṃ²⁷ saritvā 25
„pitu vacanaṃ akatvā mahāvināsaṃ patto 'mhīti“ paridevanto
catasso gāthā abhāsi:

37. Imāni kira maṃ tāto Kassapo anusāsate²⁸:

kamalāsaris' itthiyo²⁹, tāyo bujjhesi māṇava, 129.

38. Ure gaṇḍāyo bujjhesi, tāyo bujjhesi māṇava, 30

icc-ānusāsī man tāto yathā maṃ anukampako. 130.

¹ Bā pā-, Cks pahinīti. ² Ck pahinīti, Cs pahinīti, Bā pahinīti. ³ Bā -kaṃ.
⁴ Bā uttare. ⁵ Cks omit vassānīti. ⁶ Bā eka. ⁷ Bā -nnā. ⁸ Bā -itvā adda-
sāsīti. ⁹ Bā -itvā. ¹⁰ Bā adds so. ¹¹ Bā -nāsaṃ. ¹² Bā -sāsī. ¹³ Bā
haritaru-. ¹⁴ Cks aggiyāyana-. ¹⁵ Bā -tta. ¹⁶ Bā jappe. ¹⁷ Cks -to. ¹⁸
Bā ā-. ¹⁹ Cks ye. ²⁰ Cks -bhasamahatan, Bā -hasambhutan. ²¹ Cs bhākāro.
²² Bā -bhūtaṃ. ²³ Bā -pari punṇaṃ mahantaṃ. ²⁴ Bā -vati. ²⁵ Ck disasa-,
mānena, Ck disassamānena, Bā disamānena. ²⁶ so Cs for -dhim? Ck Bā -dhi.
²⁷ Bā dinnaṃ-. ²⁸ Bā -ti. ²⁹ Cks kamma-, Bā kamalāsiripittiso.

39. Tassāham vacanam nākam pitu vaddhassa¹ sāsanam,
araññe nimmanussamhi sv-ājja-jjhāyāmi² ekako. 131.

40. So 'ham tathā karissāmi, dhi-r-atthu jīvitena me,
puna vā tādiso hessam, maraṇam³ me bhavissatīti. 132.

5 Tattha imānīti imāni vacanāni, kamalāsarisitthiyo⁴ ti kamalā⁵
vuccati nārī phullatāya⁶, pupphasadisā itthiyo, tāyo bujjhesīti⁷ māṇava
tāyo jāneyyāsi, ñatvā dassanapatham agantvā⁸ palāyeyyāsi⁹, yāni evarūpāni
vacanāni tadā maṃ tāto anusāsati imāni kira tānīti¹⁰, ure gaṇḍāyo ti
10 uramhi dvīhi dvīhi¹¹ gaṇḍehi samannāgatāyo, tāyo bujjhesīti¹² tāyo attano
vasagate¹³ vināsam pāpentīti jāneyyāsi¹⁴, nākan ti nākarim, jhāyāmīti
pajjhāyāmi¹⁵ paridevāmi, dhiratthu jīvitena me ti dhi-r-atthu garahitam
mama jīvitam¹⁶, jīvitena me ko attho, puna vā ti tathā karissāmi yathā puna
tādiso¹⁷ na bhavissāmi, natthajjhānam¹⁸ uppādetvā vītarāgo bhavissāmi,
maraṇam¹⁹ me bhavissatīti.

15 So kāmarāgam²⁰ pahāya²¹ jhānam uppādesi. Ath' assa
samaṇatejam disvā jhānassa ca uppāditabhāvam ñatvā Alam-
busā bhītā khamāpesi.

Tam attham pakāsento Satthā dve gāthā²² abhāsi:

41. Tassa tejañ ca viriyañ ca dhitiñ ca ñatvā avatthitam
20 sirasā aggahi pāde Isisiṅgam Alambusā. 133.
42. Mā me kujjhi²³ mahāvīra, mā me kujjhi²³ mahāisi²⁴,
mahā attho mayā ciṇṇo tidasānam yasassinam,
tayā pakampitam āsi sabbam devapuram tadā ti. 134.

Atha nam so „khamāmi te bhadde, yathāsukham gacchā“
25 'ti vissajjento

43. Tāvatiṃsā ca ye devā tidasānañ ca Vāsavo
tvañ ca bhadde sukhī hohi,
gaccha kaññe yathāsukhan ti g. ā. 135.

Sā tam vanditvā ten' eva suvaṇṇapallaṇkena deva-
30 puram gatā.

¹ Bā vuḍh-. ² Bā svajjajhā-. ³ Cks add vā. ⁴ Cks kamma-, Bā kamalāsiripittiyo.
⁵ Cks kammalā. ⁶ Ck phalla, Bā phullatātāsam. ⁷ Bā bujjha-. ⁸ Bā ā-. ⁹ Bā
malāpeyyāsiti. ¹⁰ Bā tāni ¹¹ Bā omits one dvīhi. ¹² Bā bujhasiti māṇava.
¹³ Bā vasam-. ¹⁴ Bā omits jā-. ¹⁵ Ck omits pa-, Bā has sajhā-. ¹⁶ Cks
omit jī-. ¹⁷ Bā adds vā. ¹⁸ Bā natthamjhā-. ¹⁹ Bā adds vā. ²⁰ Cks -gam.
²¹ Bā adds puna. ²² Bā -āyo. ²³ Bā -a. ²⁴ Bā -e.

Tam attham pakāsento S. tisso gāthā abhāsi:

44. Tassa pāde gahetvāna katvā ca nam padakkhiṇaṃ
aṇḍalim¹ paggaḥetvāna tamhā ṭhānā apakkami. 136.

45. Yo ca tassāsi² pallaṃko sovaṇṇasopavāhana³
sauttaracchadapaṇṇāso⁴ saḥassapaṭiyatthato⁵
tam eva pallaṃkam āruyha agā devāna santike. 137.

46. Tam okkam iva āyantim⁶ jalantaṃ vijjutam yathā
patīto sumano vitto devindo⁷ adadā varan ti. 138.

Tattha okkamivā 'ti dīpaṃ⁸ viya, patīto ti ādīhi pi tuṭṭhākāro va
dassito⁹, adadā varan ti āgantvā vanditvā ṭhitāya tuṭṭho varam adāsi.

Sā tassa santikā¹⁰ varam gaṇhantī osānagātham ā.:

47. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
na isipalobhiyaṃ¹¹ gacche, etaṃ¹² Sakka varam vare ti. 139.

Tass' attho: Sakka devarāja sace me tvaṃ varam ado puna isipalobhikāya
na gaccheyyaṃ mā maṃ etadatthāya paṇḍeyyāsi etaṃ varam varemīti.

S. tassa bhikkhuno i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu
sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā Alambusā purāṇadutiyaikā ahosi,
Isiṇḍo ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā mahāsi aham evā“ 'ti. Alam-
busajātakaṃ.

4. Saṃkhaṇḍajātaka.

Ariyāvakāso sīti. Idam S. J. v. uposathakammaṃ ā. k.
Tadā hi S. „uposathike upāsake sampahaṃsetvā porāṇakapaṇḍitā
mahatim¹³ nāgasampattim¹⁴ pahāya uposatham upavasimsu yevā“ 'ti
vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Tadā B. tassa raṇṇo
aggamahesiyā kucchinihi nibbatti, Duyyodhano ti 'ssa nāmaṃ
karimsu. So vayappatto Takkasilāya¹⁵ sippaṃ¹⁶ uggaṇhitvā
āgantvā pitaraṃ addasa. Atha nam pitā rajje abhisiṇcitvā isi-

¹ Bā -ī. ² Bā tassābhi. ³ Cs -ṇṇāso-, Bā -ṇṇoso-. ⁴ Bā sam-. ⁵ Bā -ko. ⁶
Cs Bā -ti. ⁷ Ck cino, Cs citto. ⁸ Bā dipakam. ⁹ Cks va ssito. ¹⁰ Bā -ke.
¹¹ Bā -itam. ¹² Cks evam. ¹³ Cfr. B. & Cariyāp. by R. Morris p. 91. ¹⁴
Cks -tī, Bā -ti. ¹⁵ Ck -ī, Bā -i. ¹⁶ Bā -yam. ¹⁷ Bā sabbasippāni.

pabbajjam pabbajitvā uyyāne vasi, B. divasassa¹ tikkhattum
pitu santikam agamāsi², mahālābhasakkāro udapādi. So tena³
palibodhena kasinaparikkammamattam pi kātum asakkonto cin-
tesi „mahā me lābhasakkāro, na sakkā mayā idha vasantena
5 imam jaṭam bhinditum, puttassa anārocetvā va aññattha ga-
missāmīti“ so kañci⁴ ajānāpetvā uyyānā nikkhamma Magadha-
raṭṭham atikkamitvā Mahimsakarattṭhe⁵ Saṃkhapāladahato
nāma nikkhantāya Kaṇṇapennāya⁶ nadiyā nivattane Candaka-
pabbataṃ nissāya⁷ paṇṇasālam katvā tattha⁸ vasanto kasina-
10 parikkammaṃ katvā jhānābhiññam⁹ nibbattetvā uñchācariyāya
yāpesi. Tam enam Saṃkhapālo nāma nāgarājā mahantena
parivārena Kaṇṇapennanadito¹⁰ nikkhamitvā antarantarā upa-
saṃkamati, so tassa dhammaṃ deseti¹¹. Ath' assa putto
pitaram datṭhukāmo gataṭṭhānam ajānanto anuvijjāpetvā¹²
15 „asukatṭhāne nāma vasatīti“ ñatvā tassa dassanatthāya
mahantena parivārena tattha gantvā ekamante¹³ khandbāvāram
nivesetvā¹⁴ katipayehi amaccehi saddhim assamapadābhimukho
pāyāsi. Tasmim khaṇe Saṃkhapālo mahantena parivārena dh.
suṇanto nisīdi, so tam rājānam āgacchantam disvā isim van-
20 ditvā utṭhāya¹⁵ pakkāmi. Rājā pitaram vanditvā paṭisanthāram
katvā nisīditvā pucchi: „bhante katararājā nām' esa tumhākam
santikam āgato“ ti. „Tāta Saṃkhapālanāgarājā nām' eso“
ti. So tassa sampattim nissāya nāgabhavane lobham
katvā katipāham vasitvā pitu bhikkhāhāram nibaddham dā-
25 petvā¹⁶ attano nagaram eva gantvā catūsu dvāresu dānasālam¹⁷
kāretvā¹⁸ sākala-Jambudīpaṃ khobhento²⁰ dānam datvā sīlam
rakkhitvā uposathakammaṃ²⁰ katvā nāgabhavanam patthetvā
āyupariyosāne nāgabhavane nibbattitvā Saṃkhapālanāgarājā

¹ Bā divase divase. ² Bā ā-. ³ Bā teneva. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Cks mahiseka-. ⁶
Bā kaṇṇavannāya. ⁷ Cs Bā upani-. ⁸ Cks omit tattha. ⁹ Bā -ññā. ¹⁰ Bā
kaṇṇavanna-. ¹¹ Bā -si. ¹² Cks -vijjhā-, Bā anuvicārāpetvā. ¹³ Bā -tam. ¹⁴
Bā nivā-. ¹⁵ Bā utthāyāsana. ¹⁶ Ck nibaddhāpetvā, Cs nioddhāpetvā, Bā
nibandham dā-. ¹⁷ Bā -lāyo. ¹⁸ Bā kārapetvā. ¹⁹ Bā saṅkhobbhanto. ²⁰
Bā -thavāsaka-.

ahosi. So gacchante¹ kāle tāya sampattiyā vipphaṇṇā² hutvā
 tato paṭṭhāya manussayoniṃ patthento uposathavāsaṃ vasi,
 ath' assa nāgabhavane vasantassa uposathavāso na sampajjati,
 sīlavināsaṃ pāpuṇāti, so tato paṭṭhāya nāgabhavanā nikkha-
 mitvā Kaṇṇapennāya³ avidūre mahāmaggassa ca ekapadika-
 maggassa ca antare ekaṃ vammīkaṃ parikkhipitvā uposathaṃ
 adhiṭṭhāya samādinnaṃ sīlo „mama cammena atthikā⁴ camma-
 maṃsādīhi⁵ atthikā maṃsādīni⁶ harantū“ 'ti attānaṃ dāna-
 mukhe vissajjetvā vammīkamatthake nipanno samaṇadhammaṃ
 karonto cātuddase⁷ pannarase vasitvā paṭipade⁸ nāgabhāvanaṃ
 gacchati. Tasmiṃ ekadivasaṃ evaṃ sīlaṃ samādiyitvā ni-
 panne⁹ paccantagāma-vāsino soḷasa janā „maṃsaṃ āharissāma“
 'ti āvudhahatthā araṇṇe carantā¹⁰ kiñci alabhitvā nivattā¹¹ taṃ
 vammīkamatthake nipannaṃ disvā „mayā ajja godhapotakaṃ
 pi na labhimha, imaṃ nāgārājānaṃ vadhitvā khādissāma“ 'ti
 cintetvā „mahā kho pan' esa, gayhamāno palāpeyyāpi¹², yathā
 nipannaṃ eva taṃ¹³ bhogesu sūlehi vijjhitvā dubbalaṃ katvā
 gaṇhissāma“ 'ti sūlāni ādāya upasaṃkamimsu. B-assāpi
 sarīraṃ mahantaṃ ekadonika-nāvappamaṇaṃ vattetvā¹⁴ ṭhapita-
 sumanapupphadāmaṃ viya jīṇjukaphalasannibhehi akkhīhi
 jayasumanapupphasadisena sīsena samannāgataṃ¹⁵ ativiya so-
 bhati, so tesāṃ soḷasannaṃ janānaṃ padasaddena bhoganta-
 rato sīsaṃ nīharitvā rattakkhīni ummīletvā te sūlahatthe
 āgacchante disvā cintesi: „ajja mayhaṃ manoratho matthakaṃ
 pāpuṇissati, ahaṃ attānaṃ dānamukhe niyyādetvā viriyaṃ
 adhiṭṭhahitvā nipanno, ime me sarīraṃ sattīhi koṭṭetvā¹⁶
 chiddavichiddaṃ karonte kodhavasena akkhīni ummīletvā na
 olokessāmīti¹⁷“ attano sīlabhedabhayaena daḷhaṃ adhiṭṭhānaṃ¹⁸

¹ C^s B^d repeat ga-. ² C^k -pinnāya, B^d -vaṇṇāya. ³ B^d omits cammena atthikā.
⁴ C^k cammaṃ-. ⁵ B^d cammamānsā-. ⁶ C^k -sī. ⁷ C^s -pāde, B^d paṭipade.
⁸ C^k -o. ⁹ B^d vicaranto. ¹⁰ B^d nikkhamantā. ¹¹ B^d -ti, B^s palāpeyyāte. ¹²
 C^k evaṃ naṃ. ¹³ C^s vaṭṭe-. ¹⁴ B^d -to. ¹⁵ C^s B^d koṭe-. ¹⁶ B^d -eyyāmiti.
¹⁷ B^d omits adhi-.

adhiṭṭhāya sīsam bhogantare yeva pavesetvā nipajji. Atha
 nam te upagantvā naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhantā bhūmiyaṃ
 pātetvā tikhinasūlehi¹ aṭṭhasu ṭhānesu vijjhितvā sakaṇṭakā²
 kālavettayaṭṭhiyo pahāramukhehi pavesetvā aṭṭhasu ṭhānesu
 5 kāceh' ādāya³ maggaṃ paṭipajjimsu. M.⁴ sūlehi vijjhanato
 paṭṭhāya ekaṭṭhāne pi kodhavasena akkhīni ummīletvā te na
 olokesi, tassa aṭṭhahi kāceh' ādāya⁵ niyyamānassa sīsam olam-
 bitvā bhūmiyaṃ pahari. Atha nam „sīsam assa olambatīti“
 mahāmagge nipajjāpetvā taruṇasūlena nāsāpuṭe⁶ vijjhितvā
 10 rajjukaṃ pavesetvā sīsam ukkhipitvā ca koṭiyaṃ⁷ laggetvā
 puna⁸ ukkhipitvā maggaṃ paṭipajjimsu. Tasmim khane Vide-
 haraṭṭhe Mithilanagaravāsī Ālāro nāma kuṭumbiko pañca sa-
 kaṭasatāni ādāya sukhayānake nisīditvā gacchanto te bhoja-
 putte B-am tathā gaṇhitvā gacchante disvā tesam soḷasannam
 15 pi soḷasahi vāhagonehi saddhim pasataṃ pasataṃ suvaṇṇa-
 māsake sabbesaṃ nivāsanapārupaṇāni bhariyānaṃ pi tesam
 vatthābharāṇāni datvā vissajjāpesi. So nāgabhavanam gantvā
 tattha papañcaṃ akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā
 Ālāram upasaṃkamitvā nāgabhavanassa vaṇṇam kathetvā taṃ
 20 ādāya nāgabhavanam gantvā tīhi⁹ nāgakaññāsatehi saddhim
 mahantam assa yasaṃ datvā dibbehi kāmehi santappesi.
 Ālāro nāgabhavane ekaṃ¹⁰ vassaṃ vasitvā dibbe¹¹ kāme
 paribhuñjitvā „icchām' ahaṃ samma pabbajitun“ ti nāgarā-
 jassa kathetvā pabbajitaparikkhāre gahetvā nāgabhavanato
 25 Himavantapadesaṃ gantvā pabbajitvā tattha ciraṃ vasitvā
 aparabhāge cārikaṃ caranto Bārāṇasim patvā¹² rājuyyāne va-
 sitvā punadivase bhikkhāya nagaraṃ pavisitvā rājadvāraṃ aga-
 māsi¹³. Atha nam Bārāṇasirājā disvā iriyāpathe pasīditvā
 pakkosāpetvā paññattāsane nisīdāpetvā nānaggarasabhojanaṃ

¹ Bā tikkhi. ² Bā -ka. ³ Cs kācehā ādāya, Bds kājenādaya. ⁴ Cks -e. ⁵
 Bā kājehi ā-. ⁶ Bā nāsaputaṃ. ⁷ Bā kājako. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Cks tīhi.
¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā dippa. ¹² Bds gantvā. ¹³ Bā -ā.

bhojetvā aññatarasmim nīce āsane nisinno vanditvā tena sad-
dhiṃ sallapaṇto paṭhamam g. ā.:

1. Ariyāvakāso si pasannanetto
maññe bhavam pabbajito kulamhā,
kathan nu vittāni¹ pahāya bhoge
pabbaji² nikkhamma gharā sapaññā³ 'ti. 140. 5

Tattha ariyāvakāso sīti niddosasundarasarīrāvakāso abhirūpo sīti attho'
pasannanetto ti pañcahi pasādehi yuttanetto, kulamhā ti khattiyabrāh-
maṇakulā vā seṭṭhikulā vā pabbajito sīti maññāmi, kathan nū 'ti kena nu
kāraṇena kiṃ ārammaṇam katvā dhanaṃ ca upabhoge ca pahāya gharā nikkha- 10
mitvā pabbajito si sapaññā⁴ paṇḍitapurisā⁵ 'ti pucchati.

Tatoparam tāpasassa ca rañño ca vacanapaṭivacanavasena
gāthānam sambandho veditabbo:

2. Sayam vimānam naradeva disvā
mahānubhāvassa mahoragassa
disvāna puññānam mahāvipākam
saddhāyāham pabbajito 'mhi rāja. 141. 15
3. Na kāmakāmā na bhayā na dosā
vācam musā pabbajitā bhaṇanti,
akkhāhi me pucchito etam attham,
sutvāna me jāyihiti-ppasādo⁵. 142. 20
4. Vaṇijja⁶, raṭṭhādhipa gacchamāno
pathe addasāsim hi milācaputte⁷
pavaṭṭakāyam⁸ uragam mahantaṃ
ādāya gacchante pamodamāne⁹. 143. 25
5. So 'ham samāgamma janinda tehi
saṃhaṭṭhalomo¹⁰ avacasmī¹¹ bhīto:
kuhiṃ ayam nīyati bhīmakāyo,
nāgena kiṃ kāhatha bhojaputtā. 144.

¹ Bā ci-. ² Cks pabbajja ³ Bā -o. ⁴ Bā -o ti ⁵ Ck mehi jāyihiti-, Bā me
jāyiti. ⁶ Bā vaṇijjam. ⁷ Cs bhīlāca- corr. to calāca, Bā bhojana pu-. ⁸ Bā
pavaḍha-. ⁹ Bā -o. ¹⁰ Bds pah-. ¹¹ Bā avacasi, Cks avacasmim.

6. Nāgo ayaṃ nīyati bhojanattham
pavaṭṭakāyo¹ urago mahanto,
sāduṇ ca thūlaṇ ca muduṇ ca maṃsam
na tvaṃ ras' amñāsi Videhaputta. 145.
- 5 7. Ito mayaṃ gantvā sakaṃ niketanaṃ²
ādāya satthāni vikopayitvā
maṃsam bhokkhāma pamodamānā,
mayaṃ hi vo sattavo pannagānaṃ. 146.
- 10 8. Sace ayaṃ nīyati bhojanattham
pavaṭṭakāyo¹ urago mahanto
dadāmi vo balivaddāni soḷasa,
nāgaṃ imaṃ muñcatha bandhanasmā. 147.
- 15 9. Addhā hi no bhakkho ayaṃ manāpo
bahū³ ca no uragā⁴ bhuttāpubbā⁴,
karoma te taṃ vacanaṃ Alāra,
mittaṇ ca no hohi Videhaputta. 148.
- 20 10. Tad assu⁵ te bandhanā mocayimsu
yaṃ natthuto paṭimokkh' assa pāse,
mutto ca so bandhanā nāgarājā
pakkāmi pācīnamukho muhuttaṃ. 149.
- 25 11. Gantvāna pācīnamukho muhuttaṃ
punñehi nettehi palokayī maṃ,
tad ass' ahaṃ piṭṭhito anvagañchīm
dasaṅgulim añjalim paggahevā. 150.
- 30 12. Gacch' eva⁶ kho tvaṃ taramānarūpo,
mā taṃ amittā punar aggahesum,
dukkho hi luddehi punā samāgamo,
adassanaṃ bhojaputtāna⁷ gaccha. 151.
13. Agamāsi so rahadaṃ vipprasannaṃ
nīlobhāsaṃ ramaṇīyaṃ sutitthaṃ

¹ B^d pavaḍha-. ² B^d niketaṃ. ³ C^{ks} -uṇ. ⁴ B^d -o. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^{ks} gaccheca. ⁷ C^s B^d -naṃ, C^k -naṃna.

samotataṃ¹ jambuhi vetasāhi²,
pāvekkhi nittinṇabhayo³ patīto. 152.

14. So taṃ pavissa⁴ nacirassa nāgo
dibbena⁵ me pātur ahū janinda,
upaṭṭhahī maṃ pitaraṃ va putto 5
hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇanto. 153.

15. Tvaṃ me si mātā ca pitā ca Alāra⁶
abbhantaro paṇadado sahāyo,
sakaṇ ca iddhiṃ paṭilābhito smi,
Alāra passa me nivesanāni 10
pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
Masakkasāraṃ⁷ viya Vāsavassā 'ti. 154.

Tattha vimānaṃ ti Saṃkhapālanāgaraṇṇo anekasatanātakasampatisam-
pannaṃ kaṇṇanamaṇivimānaṃ, puṇṇānaṃ ti tena katānaṃ puṇṇānaṃ ma-
hantaṃ vipākaṃ disvā kammaṃ ca phalaṃ ca paralokaṃ ca saddahitvā pavattāya 15
saddhāya ahaṃ pabbajito, na kāmakāmā ti na vatthukāmena na pi bhaya-
dosehi⁹ musā bhaṇanti, jāyihitī¹⁰ bhante tumbhākaṃ vacanaṃ sutvā mayham
pi pasādo somanassaṃ jāyissati, vaṇijjan ti vaṇijjakammaṃ karissāmīti gac-
chanto, pathe addasāsinaṃ ti pañcannaṃ sakaṭasatānaṃ purato sukhayānake
nisīditvā gacchanto mahāmagge janapadamanusse addasaṃ, pavaṭṭakāyaṃ¹¹ 20
ti vadḍhitakāyaṃ, ādāyā 'ti aṭṭhahi kācehi¹² gahetvā, avacasmin¹³ ti abhāsīṃ,
bhīmakāyo ti bhayajanakakāyo, bhojaputtā ti luddake piyasamudācārenāla-
pati, Vedehaputtā¹⁴ 'ti Videharaṭṭhavāsītāya¹⁵ Alāraṃ¹⁶ ālapimsu, viko pa-
yitvā ti chinditvā, mayam hi vo sattavo ti mayam pannagānaṃ verino
nāma, bhojanatthā ti¹⁷ khādanatthāya, mittaṇca no hohīti tvaṃ amhākaṃ 25
mitto hohi, katagūṇaṃ jāna. tadassu te ti mahārāja tehi bhojaputtehi evaṃ
vutte ahaṃ tesam solasavāhagone¹⁸ nivāsanapārūpanāni pasatam pasataṃ su-
vaṇṇamāsake bhariyānaṃ ca tesam¹⁹ vatthālamkāraṃ ḷadāsīṃ, atha Saṃkhapāla-
nāgarājānaṃ bhūmiyaṃ nippajjāpetvā attano kakkhalatāya kaṇṭakācitā kālavetta-
latā¹⁸ koṭiyaṃ gahetvā ākaḍḍhituṃ ārabhiṃsu, athāhaṃ nāgarājānaṃ kilamantaṃ 30
disvā akilamanto va asinā tā latā [chinditvā dāraḷānaṃ kaṇṇavedhato vaṭṭinī-
haraṇaniyāmena²⁰ adukkhāpento saṇikaṃ nīharīṃ, tasmiṃ kāle te bhojaputtā
yaṃ bandhanaṃ assa natthuto pavesetvā pāse paṭimokkhaṃ tasmā bandhanā

¹ Bā sammonataṃ. ² Cks ceta-, Bā vedisāhi. ³ Ck -yā, Cs -ye. ⁴ Cks -issaṃ, Bā -issati. ⁵ Cks -ehi. ⁶ so all three MSS. for c' Alāra? ⁷ Bā pasakkāraṃ-sāraṃ. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā bhayena pi dosena pi. ¹⁰ Bā jāyihiti, Cks jāyihīti, Cs jāyihīti. ¹¹ Bā pavaḍha --. ¹² Bā kājehi. ¹³ so all three MSS. = avacāna asmin? ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā ve. ¹⁶ Bā ā-. ¹⁷ Bā adds bhojanatthāya. ¹⁸ Cks -gone. ¹⁹ Bā ne-. ²⁰ so Cks; Bā sakaṇḍakacitakālavettalatāya. ²¹ Bā atthihāra.

tañ uragam mocayimsu, tassa nāsato saha pāsena nañ rajjukam nīharimsū 'ti
 dīpeti, iti te uragam vissajjetvā thokam gantvā ayam urago dubbalo matakāle
 nañ¹ gahetvā va gacchissāmā² 'ti nilīyimsu, punñehīti so pi muhuttam pā-
 cīnamukho³ gantvā assupunñehi nettehi mañ palokayi, tadassahan⁴ ti tadā
 5 assa aham, gacchevā 'ti evañ tañ avacan ti vadati, rahadan ti Kanna-
 penñadaham⁵, samotatan⁶ ti ubhayatīresu jamburukkhavetasarukkhehi⁷ ota-
 tam⁸ vitatam⁹, nittiññabhayo patīto ti so kira tañ rahadam¹⁰ pavisanto
 Alārassa¹¹ nipaccākāram dassetvā yāva nañgutthā otari, udae pavitthapa-
 vitthattānam¹² ev' assa nibbanam¹³ ahosi, tasmā nittiññabhayo patīto hattha-
 10 tuttho pāvekkhi¹⁴, pavissā 'ti pavisitvā, dibbena me ti nāgabhavane pa-
 mādam anāpajjitvā mayi Kāñnapennatīram¹⁵ anatikkamante¹⁶ yeva dibbena
 parivārena mama purato patur ahosi, upatthahīti upāgami, abbhantaro ti
 hadayamañsasadiṣo, passa me ti tvañ mama bahūpakāro sakkāram te karis-
 sāmi passa me nivesanāni¹⁷ mama nāgabhavanam passa, Masakkasāram
 15 viyā 'ti Masakkasāro vuccati osakkanaparisakkanābhāvena ghanasāratāya¹⁸ ca
 Sinerupabbatarājā, ayam pana tattha māpitañ Tāvatiñsabhavanam sandhāy'
 evañ āha.

Mahārāja evañ vatvā so nāgarājā uttarim attano bha-
 vanam vaññento gāthadvayam āha:

- 20 16. Tañ bhūmibhāgehi upetarūpañ,
 asakkharā¹⁹ c' eva mudū subhā ca
 nīcātiñā²⁰ apparajā²¹ ca²² bhūmi
 pāsādikā yattha jahanti sokam 155.
 17. Anāvakulā²³ veluriyūpanīlā,
 25 catuddisañ ambavanam surammañ,
 pakkā ca pesī²⁴ ca phalā suphullā²⁵,
 niccotukā dhārayantī phalānīti. 156.

Tattha asakkharā ti²⁶ yā tattha bhūmi pāsāpasakkhararahitā²⁷, mudu
 30 subhā kañcanarajatamañimayā sattaratanavālikākiññā, nīcātiñā²⁸ ti indago-
 pakapiṭṭhisadisavaññehi nīcātiñehi²⁸ samannāgatā, apparajā ti pañsurahitā,
 yattha jahanti sokañ ti yattha pavitthamattā va nissokā honti, anāva-

¹ Bā phamsam. ² Bā gami-. ³ Bā pācinābhi-. ⁴ Cks tassahan, Bā tadassāhan.
⁵ Bā -venñudahan. ⁶ Bds -natan. ⁷ Ck -rukkheve-, Cs -rukkhece-, Bā jam-
 buka -rukkhavedisā-. ⁸ Cks -ta, Bds onatan. ⁹ Bā vinatan. ¹⁰ Bā daham.
¹¹ Bā a-. ¹² Bā omits one pavitthā. ¹³ Bā nippannam. ¹⁴ Cks pa-. ¹⁵ Bā
 -vañña-. ¹⁶ Bā -kknte. ¹⁷ Bā -nanti. ¹⁸ Cks -tā. ¹⁹ Cks -ārā. ²⁰ Cks
 -nam, Bds nicca-. ²¹ Cks -jam. ²² Cks va. ²³ so all three MSS. for anuk-
 kulā? ²⁴ Cks kesī, Bā pesi. ²⁵ Cks du-. ²⁶ Bā adds pañsurahitā. ²⁷ Bā
 omits sakkhara. ²⁸ Bā nicca-.

kulā ti na avakulā¹ akhanimā² ukkulabbhāvarahitā³ va⁴ samasaṇṭhitā, veḷuri-
yūpanīlā ti veḷuriyena upanīlā, tasmim nāgabhavane veḷuriyamayā pasanna-
salilā nīlobhāsā anekavaṇṇakamaluppapalasañchannā pokkharanīti attho, catuddi-
san ti tassā pokkharanīyā catūsu disāsu, pakkā cā 'ti tasmim ambavane am-
barukkhe⁵ pakkaphalā ca addhapakkaphalā⁶ ca taruṇaphalā ca phullitā yevā 5
'ti attho, niccotukā⁷ ti channam pi utūnam anurūpehi pupphaphalehi
samannāgatā ti.

18. Tesam vanānam naradeva majjhe
nivesanam bhassarasannikāsam
rajaṭaggaḷam sovaṇṇamayam ulāram 10
obhāsati vijjur iv' antalikkhe 157.
19. Maṇimayā⁸ sovaṇṇamayā⁸ ulārā⁸
anekacittā⁸ satatam sunimmitā⁸
paripūra⁹ kaññāhi alaṃkatāhi
suvaṇṇakāyūradharāhi rāja. 158. 15
20. So Saṃkhapālo taramānarūpo
pāsādam āruyha¹⁰ anomavaṇṇo
sahassathambham atulānubhāvam
yatth' assa bhariyā mahesī ahosi. 159.
21. Ekā ca nārī taramānarūpā 20
ādāya veḷuriyamayam mahaggham
subham maṇim jātimantūpapannam
acoditā āsanam abbhīhāsi. 160.
22. Tato mam urago hatthe gahetvā¹¹
nisīdayī pamukhamāsanasmim¹²: 25
idam¹³ āsanam atrabhavam nisīdatu,
bhavam hi me¹⁴ aññataro garūnam. 161.
23. Aññā ca nārī taramānarūpā
ādāya vārim upasaṃkamitvā
pādāni pakkhālayi¹⁵ me janinda 30
bhariyā ca¹⁶ bhattū patino piyassa. 162.

¹ Cks ā-. ² so Cs; Ck akkhamā, Bā akhāṇuni. ³ Bā ukkulavikkula-. ⁴ Bā
vā. ⁵ Bā apparukkhā. ⁶ Bā adha-. ⁷ Cks -dukā. ⁸ so all three MSS. for
-am? ⁹ Bā -ā. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Cks -tvāna. ¹² Bā -namhi. ¹³ Bā
imam. ¹⁴ Bā ve. ¹⁵ Cks -si. ¹⁶ Bā va.

24. Aparā ca nārī taramānarūpā
 paggayha sovaṇṇamayā¹ pātiyā
 anekasūpaṃ vividhaṃ viyañjanaṃ
 upanāmayī bhatta manuññarūpaṃ. 163.

5 25. Turiyehi maṃ Bhārata² bhuttavantam
 upaṭṭhahum bhattu mano veditvā
 tatuttarim maṃ nipati mahantam
 dibbehi kāmehi anappakehīti. 164.

Tattha nivesanan ti pāsādo, bhassarasannikāsan ti pabhassara-
 10 dassanam, rajataggaḷan ti rajatadvāṇakavāṇam, maṇimayā ti evarūpā tattha
 kūṭāgārā ca gabbhā ca, paripūrā ti sampunṇam³, so Saṃkhapālo ti mahā-
 rāja ahaṃ evaṃ tasmim nāgabhanam vaṇṇente taṃ daṭṭhukāmo ahoṣim, atha
 maṃ⁴ tattha netvā so Saṃkhapālo hatthe gahe tvā taramāno veluriyathambhehi
 sahaṣṣathambham pāsādam āruyha⁵ yasmim thāne assa mahesī ahoṣi taṃ thānam
 15 isīti⁶ dīpeti, ekā cā 'ti mayi pāsādam abhirūlhe ekā itthi aññehi pi⁷ maṇihi
 jātimantehi upetaṃ sabbam veluriyāsanam tena nāgarājena avuttā va, abbhīhā-
 sīti⁸ abbhīhari, attharīti vuttam hoti, pamukkhamaṣanasmin ti pamukkhā-
 sanasmim, uttamāsane nisīdāpesīti attho, garūnan ti mātāpitunnam me tvam
 aññataro ti vatvā nisīdāpeti, vividham viyañjanam ti vividhavyañjanam,
 20 bhattamanuññarūpan ti bhattam manuññarūpaṃ, Bhārata⁹ 'ti rājānam
 ālapati, bhuttavantam ti bhuttāvim¹⁰ katabhattakiccaṃ upaṭṭhahanti, anekasa-
 tehi turiyehi gandhabbam kurumānā upaṭṭhahimsu, bhattumano veditvā ti
 attano patino cittaṃ jānitvā, tatuttarin ti tato gandhabbakaraṇato uttarim,
 maṃ nipatīti so nāgarājā maṃ¹¹ upasaṃkami, mahantam dibbehīti¹²
 25 mahantehi ulārehi dibbehi kāmehi tehi ca pana na appehi na appakehi¹³.

Evam upasaṃkamitvā ca pana

26. Bhariyā maṃ' etā tisatā Alāra
 sabb' atthamajjhā padumuttarābhā,
 Alāra etā su te kāmakāro¹⁴
 30 dadāmi te tā paricārayassū¹⁵ 'ti gātham āha. 165.

Tattha sabb' atthamajjhā ti sabbā atthamajjhā¹⁶, pāṇinā gahitappa-
 māṇamajjhā ti attho, atthakathāyam pana sumajjhā ti pāṭho, padumutta-

¹ Bā su-. ² Bās -tha. ³ Bā sappannā. ⁴ Cks omīti maṃ. ⁵ Bā abhirūyha.
⁶ so Cks; Bā netīti. ⁷ Bā omīti pi. ⁸ Cks abbhīhāsīti, Bā mabbhiyāsīti.
⁹ Bās -thā. ¹⁰ Bā gantabbam. ¹¹ Bā nam. ¹² Cks add mahantam dibbehi. ¹³
 Bā anappakehi in the place of na appehi. ¹⁴ so Bā for -rā? Cks -karo. ¹⁵
 Bā -cāri-, Cks -vāra-. ¹⁶ Bā atta-

rābhā ti padumavaṇṇauttarābhā, padumavaṇṇacchaviyo¹ ti attho, paricāra-
yassū 'ti² pādapāricārikā karohīti vatvā tīhi itthisatehi saddhim mahāsam-
pattim³ mayham adāsi.

So āha⁴:

27. Saṃvaccharam dibbaras' ānubhutvā 5
tadass' aham⁵ uttarim paccabhāsim⁶:
nāgass' idam kinti⁷ kathaṇ ca laddham
kath' ajjhagamāsi vimānasetṭham. 166.
28. Adhicca⁸ laddham pariṇāmajan te
sayamkataṃ udāhu⁹ devehi dinnam, 10
pucchāmi te¹⁰ nāgarāja¹¹ tam attham,
kath' ajjhagamāsi¹² vimānasetṭhan ti. 167.

Tattha dibbarasānubhutvā ti dibbakāmaguṇarase¹³ anubhavitvā, ta-
dassahan¹⁴ ti tadāssa¹⁵ aham, nāgassidan ti bhadramukhassa Saṃkha- 15
pālanāgassa idam sampattijātam, kin ti kim nāma kammaṃ katvā laddham
katham etaṃ vimānasetṭham tvam¹⁶ ajjhagamāsīti¹⁷, iti nam aham pucchim,
adhicca laddhan ti ahetunā laddham, pariṇāmajante ti kenaci tava
atthāya pariṇāmitattā pariṇāmato jātam, sayamkatan ti kārake pakkositvā
ratanāni datvā kāritan ti. 20

Tatoparā dvinnam pi vacanapaṭivacanagāthā ca

29. Nādhicca laddham na pariṇāmajam me
na sayamkataṃ na pi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idam vimānam. 168. 25
30. Kin te vataṃ¹⁸ kim pana brahmacariyam
kissa suciṇṇassa ayam vipāko,
akkhāhi me nāgarāje tam attham:
kathan nu te laddham idam vimānam. 169.
31. Rājā ahoṣim Maḡadhānam issaro 30
Duyyodhano nāma mahānubhāvo,

¹ Bā -iko. ² Bā add tā attano. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cks aham. ⁵ Bā tadā-
suteham. ⁶ Cks paccabhāsim, Bā pajhabhāsi. ⁷ Cks kiñei. ⁸ Bā avicca. ⁹ so
all three MSS. for ādu? ¹⁰ Bā tam. ¹¹ Bā -je. ¹² Cks tadajjha-. ¹³ Bā
dibbe-guṇe-. ¹⁴ Bā tadāsuhan, Bā tadassuhan. ¹⁵ Bā tadāsu, Bā tadāssu. ¹⁶
Cks tam. ¹⁷ Bā pajha-. ¹⁸ Bā vattam.

so¹ ittaram jīvitam samviditvā
asassatam vipariṇāmadhammam 170.

32. Annañ ca pānañ ca pasannacitto
sakkacca dānam vipulam adāsi¹,
5 opānabhūtam me gharam tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā² ca³. 171.

33. Tam me vataṃ⁴ taṃ pana brahmacariyam
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
ten' eva me laddham idaṃ vimānam
10 pahūtabhakkham⁵ bahuannapānam 172.

34. Naccehi gītehi upetarūpaṃ
ciraṭṭhitikaṃ⁶, na ca⁷ sassat' āyam,
appānubhāvā taṃ mahānubhāvaṃ
tejassinam hanti atejavanto,
15 kim eva dāṭhāvudha⁸ kiṃ paṭicca
hatthattham āgañchi⁹ vanibbakānam. 173.

35. Bhayan nu te anvagataṃ mahantaṃ
tejo nu te nānvagam dantamūlam,
kim eva¹⁰ dāṭhāvudha¹¹ kiṃ paṭicca
20 kilesam āpajji vanibbakānam. 174.

36. Na me bhayaṃ anvagataṃ¹² mahantaṃ
tejo na sakkā mama tehi hantuṃ,
satañ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 175.

25 37. Cātuddasiṃ pannarasiṃ c' Alāra¹³
uposatham niccam upāvasāmi,
athāgamuṃ soḷasa bhojaputtā
rajjuṃ gahetvāna daḷhañ ca pāsam. 176.

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. for -ṇā brā-? ³ Bds add mālañca
gandhañca vilepanañca pacipayam yānamupassayañca acchādanam sayanamathanna-
pānam sakkacca dānāni adamma tattha. ⁴ Bd vattam. ⁵ Bd bahūta. ⁶ so
Bds; Cs -timkā, Ck -tikā. ⁷ Cks va. ⁸ Cks kimmeva-, Bd kimeva dhāvudha.
⁹ Bd āgacchi. ¹⁰ Cs kameva, Bd kiṃ meva. ¹¹ Bd dhāvudha. ¹² Cks anvaga-
mam. ¹³ Ck ca ulāra, Cs calāra, Bd cālāra.

38. Bhetvāna nāsaṃ atikassa¹ rajjūṃ
 nayiṃsu maṃ sampaṭiggayha² luddā,
 etādisaṃ³ dukkham ahan titikkhiṃ
 uposathaṃ appaṭikopayanto. 177.
39. Ekāyane taṃ pathe addasāsiṃ⁴ 5
 balena vaṇṇena upetarūpaṃ,
 siriya⁵ ca paññāya ca bhāvito si,
 kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 178.
40. Na puttahetu na dhanassa hetu (= IV $\frac{466}{11}$)
 na āyuno cāpi Alāra hetu, 10
 manussayoniṃ abhipatthayāno
 tasmā parakkamma tato karomi. 179.
41. Tvaṃ lohitakkho vihatantaramso
 alaṃkato kappitakesamassu
 surosito⁶ lohitacandanena 15
 gandhabbarājā va disā pabhāsasi⁷. 180.
42. Deviddhipatto si mahānubhāvo
 sabbehi kāmehi samaṅgibhūto,
 pucchāmi taṃ nāgarāje tam atthaṃ:
 seyyo ito kena manussaloko. 181. 20
43. Alāra nāññatra⁸ manussalokā
 suddhī ca⁹ saṃvijjati saññamo vā,
 ahañ ca laddhāna manussayoniṃ
 kāhāmi jātīmaraṇassa antaṃ. 182.
44. Saṃvaccharo me vusito¹⁰ tav' antike, 25
 annena pānena upaṭṭhito 'smi,
 āmantayitvāna palemi¹¹ nāga,
 cirappavuttho 'smi ahaṃ janinda. 183.
45. Puttā ca dārā c' anujīvino¹² ca
 niccānusiṭṭhā upaṭiṭṭhate taṃ, 30

¹ B*d* anti-. ² B*d* samparipaggayha. ³ C*ks* -iṃ. ⁴ B*d* addasaṃsu. ⁵ C*ks* -yāya, B*d* siriya, omitting ca. ⁶ C*k* sure-, B*d* surohi-. ⁷ C*k* -sasiṃ, C*s* pabhassi, B*d* -āsi. ⁸ C*ks* na añ-. ⁹ C*k* -iñca, C*s* -iññā, B*d* suddhivā. ¹⁰ B*d* -ro va me vasato. ¹¹ C*ks* pha-, B*d* pale-. ¹² C*ks* ca anu-, B*d* ca manu-.

kaccin¹ nu te nābhisamsittha² koci,
piyam hi me dassanam tuyh' Alāra. 184.

46. Yathā ca mātā ca pitā c' agāre³
putto piyo paṭivihito va seyyo
5 tato pi mayham idha-m-eva seyyo
cittam hi te nāga mayī pasannam. 185.

47. Mañī mama⁴ vijjati lohitaṃko⁵
dhanāhāro⁶ maṇiratanam ulāram,
ādāya tam gaccha sakam niketam
10 laddhā dhanam tam maṇim ussajassū⁷ 'ti. 186.

Tattha kinte vatan ti kim tava vatasamādānam, brahmacariyam ti
setṭhacariyam, opānabbūtan ti catumahāpathe khatapokkharanī⁸ viya dham-
mikasamaṇabrāhmaṇānam yathāsukham paribhūñjitabbavibhavam, na ca sassa-
tāyan ti ciratṭhitikam samānam pi kataṃ⁹ mayham sassatam na hotīti me
15 kathesi, appānubhāvā ti bhojaputte sandhāyāha, hantīti aṭṭhasu ṭhānesu
sūlehi vijjhantā kimkāraṇā hanimsu, kim p'aticecā 'ti kim sandhāya tvaṃ tadā
tesam hatthattham¹⁰ āgañchi¹¹ vasam upagato, vanibbakānan ti bhojaputtā
idha vanibbakā ti vuttā, tejo nu te nānvagam dantamūlan ti kin nu tava
te¹² bhojaputte disvā tadā bhayam mahantam anvāgataṃ¹³ udāhu visam danta-
20 mūlam na anvāgataṃ¹⁴, kilesan ti dukkham, vanibbakānan ti bhoja-
puttānam santike, bhojaputte nissāyā 'ti attho, tejo na sakkā mama tehi
hantun ti mama visatejo aññassa tejena abhihantum pi na sakkā, satan ti
Buddhādīnam dhammānīti sīlasamādhipaṇṇākhantianuddayamettābhāvanāsam-
khātadhammā¹⁴, sukittitānīti suvaṇṇitāni sukathitāni, kin ti katvā ti samudda-
25 velā va¹⁵, tāni hi¹⁶ tehi samuddavelā viya¹⁷ sappurisehi jīvikattham¹⁸ pi duracca-
yānīti vaṇṇitāni, tasmā aham sīlabhedabhayena khantimettāsamannāgato hutvā
mama kopassa¹⁹ sīlavelam²⁰ atikkamitum nādāsin ti āha, imissā pana Saṃkha-
pālādhammadesanāya dasa pāramiyo labbhanti, tadā hi M-ena sarīrassa paric-
cattabhāvo dānapāramī nāma hoti, tathārūpena pi visatejena sīlassa abhinnaṭṭā
30 sīlapāramī, nāgabhanato nikkhamitvā samāpadhammakaraṇam²¹ nekkhamma-
pāramī²², idaṃ c' idaṃ ca kātum vaṭṭatīti samvidahanam paṇṇāpāramī, adhivā-
sanaviriyam viriyāpāramī, adhivāsanakhanti khantipāramī, saccasamādānam
saccapāramī, mama sīlam na bhindissāmīti adhiṭṭhānam²³ adhiṭṭhānapāramī,

¹ Bā kiñci. ² Cks -sidha, Bā -sambhittha. ³ Bā ca agāre. ⁴ Bā mayham,
Cks mama. ⁵ Bā -taṅgo. ⁶ so all three MSS. for -haro? ⁷ Cs maṇimusa-,
Bā maṇimāssa-. ⁸ Ck Bā khaṇa-. ⁹ Bā cetam. ¹⁰ Bā -ttam? ¹¹ Bā -acchi.
¹² Bā tejo. ¹³ Bā anva-. ¹⁴ Bā -tāni dhammāni. ¹⁵ so Bā; Ck kintikatvā
samuddavelam, Cs - - velava. ¹⁶ Bā duraccayā ti in the place of tāni hi. ¹⁷
Cks samuddena velāya-. ¹⁸ so Bā; Cks jivitam. ¹⁹ Bā kopathassa, Bā gopayasa?
²⁰ Bā -lantam. ²¹ Cks -dhammam-. ²² Bā nikkhama-. ²³ Bā omits adhi.

anuddayabhāvo mettāpāramī, vedanāya majjhatabhāvo upekkhāpāramī, athā-
gamun ti ath' ekadivasam vammikamatthake nipannam disvā solasa bhojaputtā
khararajjuṇ ca dalhapāsaṇ ca sūlāni ca gahetvā mama santikam āgatā, bhet-
vānā 'ti mama sarīram aṭṭhasu thānesu bhinditvā kaṇṭakalatā pavesetvā, nā-
sam atikassa¹ rajjun [ti thokam gantvā sīsam² olambantaṁ disvā mahā-
magge nipajjāpetvā puna nāsam pi me bhinditvā rajjun³ atikassa¹ kācakoti-
yam⁴ laggetvā samantato pariggahetvā maṁ nayimsu, addasaṁsū 'ti samma
Saṅkhapāla te bhojaputtā ekāyane ekagamane⁵ jaṁghapadikamagge taṁ balena⁶
vaṇṇena⁶ upetarūpaṁ passiṁsu, tvaṁ pana issariyasobhaggasiriyā ca paññāya ca
bhāvito vaḍḍhito, so tvaṁ evarūpo samāno⁷ kimatthaṁ tapaṁ karosi⁸, kiṁ icchanto
uposathāvāsam vasasi⁹, sīlam rakkhasīti¹⁰ pi pāṭho, ahaṁ ekāyane mahāmagge
taṁ addasan ti attho, abhipatthayaṇo ti patthento, tasmā ti yasmā
manussayonim patthemī tasmā viriyena parakkamitvā tapokammaṁ karomīti,
surosito ti suanulitto¹¹, ito ti imamhā nāgabhanā mama manussaloko
kena uttaritaro ti¹², suddhīti maggaphalanibbānasamkhātā¹³ visuddhi, saṁ-
yamo ti sīlam, idaṁ so manussaloke va¹⁴ Buddhapacceka-buddhānam uppattim
sandhāyāha, kāhāmīti attano appaṭisandhikabhāvaṁ¹⁵ karonto jātimaraṇassa
antaṁ¹⁶ karissāmīti¹⁷, evaṁ mahārāja so Saṅkhapālo manussalokaṁ vaṇṇe-
sīti¹⁸, saṁvaḷccharo me ti evaṁ mahārāja tasmim manussalokaṁ vaṇṇente
ahaṁ pabbajjāya sinehaṁ katvā etad avocaṁ, tattha upaṭṭhito 'smīti¹⁹
annapānehi²⁰ c' evaḷ dibbehi ca kāmagaṇehi paricippa mānito²¹, paḷemīti²²
paremi gacchāmi, cirappavuttho 'smīti²³ ahaṁ manussalokato cirappavuttho,
nābhisaṁsitthā²⁴ 'ti kacci²⁵ nu²⁶ mama puttādīsu koci taṁ nu akkosi
paribhāsīti pucchati²⁷, nābhisaṁjethā²⁸ 'ti pāṭho, na kopesīti attho, paṭivi-
hito ti paṭijaggito, maṇi mame ti sace samma²⁹ Alāra³⁰ gacchasi yeva
evaṁ sante mama lohitaṁko³¹ dhanāharaṇo³² sabbakāmadado maṇi saṁvijjati,
taṁ ulāraṁ maṇiratanam ādāya tava gehaṁ gaccha, tattha imassānubhāvena
yāvadicchakaṁ laddhā dhanam puna imaṁ maṇim ossajassu³³ ossajanto³³ ca
aṇṇattha anussajitvā³⁴ attano udakacāṭiyam ossajeyyāsīti³⁵ vatvā mayhaṁ
maṇiratanam upanesīti vadati.

Evaṁ vatvā Alāro³⁰ „athāhaṁ mahārāja taṁ³⁵ nāgarā-
jānam³⁶ 'samma nāhaṁ dhanen' atthiko, pabbajitum pana

¹ Bā antikassa. ² Bā siramme. ³ Bās vaṭṭarajjun. ⁴ Bā kāja-. ⁵ Bā omits
eka-. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Bā adds si. ⁸ Bā adds ti. ⁹ Cks vassī, Bā vasi. ¹⁰
Bā -asi addasāsinti. ¹¹ Bā suṭhu-. ¹² Bā omits ti. ¹³ Ck -laṁ nibbānana-,
Cs -laṁ nibbānam-. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵ Cks -ṭikasan-. ¹⁶ Bās jātijarāmarāṇassa-
taṁ. ¹⁷ Cks -māti. ¹⁸ Bā -esi. ¹⁹ Ck -smintī, Bā -sminti. ²⁰ Bā -ṇena. ²¹
Ck māṇato, Bā hanito. ²² Cks phale-. ²³ -sminti. ²⁴ Cks nābhisaṁsībha, Cs
nābhisaṁsīcā. ²⁵ Bā kañci. ²⁶ Bā adds kho. ²⁷ Bā pucchi. ²⁸ Ck abhiya-
jethā, Cs -tā, Bā nābhisaṁjethā. ²⁹ Ck mama. ³⁰ Bā ā-. ³¹ Bās -taṅgo. ³²
Bā -ko. ³³ Bā uss-. ³⁴ Bā manussajjetvā. ³⁵ Bā omits taṁ. ³⁶ Bā adds
etadavoca.

icchāmīti' pabbajitaparikkhāre yācitvā ten' eva saddhim nāga-
bhavanā nikkhamitvā tam¹ nivattetvā Himavantam pavisitvā
pabbajito² ti vatvā rañño dhammakatham kathento gātha-
dvayam ā.:

5 48. Diṭṭhā mayā mānusikāpi kāmā
asassatā vipariṇāmadhammā,
ādīnavam kāmagaṇesu disvā
saddhāy' aham pabbajito 'mhi rāja. 187.

10 49. Dumapphalān' eva² patanti mānavā³
daharā ca vuddhā⁴ ca sarīrabhedā,
etam pi disvā⁵ pabbajito 'mhi rāja
apaṇṇakam sāmāññam eva seyyo. 188.

Tattha saddhāyā 'ti kammaṇ ca phalaṇ ca nibbānaṇ ca saddahitvā, du-
mapphalānevā 'ti yathā rukkhaphalāni pakkāni pi apakkāni pi patanti tathā
15 daharā ca vuddhā ca patanti, apaṇṇakan ti aviruddham niyyānikam, sāmāññameva seyyo ti pabbajjā va uttamā ti pabbajjāya gaṇam disvā pab-
ajito 'mhi mahārājā 'ti.

Tam sutvā rājā anantaram gātham āha:

20 50. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nāgañ ca sutvāna tavañ c' Alāra
karomi⁶ puññāni anappakānīti. 189.

Tattha ye bahuṭhānacintino ti ye ca⁷ bahūni kāraṇāni⁸ jānanti,
nāgan⁹ ti tathā appamādavihāriṇ¹⁰ nāgarājānaṇ ca tava ca¹¹ vacanam sutvā.

25 Ath' assa ussāham janento tāpaso osānagātham ā.:

51. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nāgañ ca sutvāna mamañ ca rāja
karohi puññāni anappakānīti. 190.

¹ Cks omit tam. ² so all thrae MSS. for -nīva? ³ Cks -ṇa-. ⁴ Bā vuḍhā. ⁵
so all three MSS. for disvāpi tam? ⁶ Bā kāmāmi. ⁷ Ck va, Bā omits ca. ⁸
Ck kāraṇakāraṇāni, C^s karaṇākaraṇāni. ⁹ Bā nāgañcā. ¹⁰ Bā -rinam. ¹¹
Cks tava, Bā tam, all three MSS. omitting ca.

Evam so rañño dh. desetvā tatth' eva cattāro vassāna-
māse vasi tvā¹ puna Himavantam gantvā yāvajīvam cattāro
brahmavihāre bhāvetvā Brahmalo kūpago ahosi. Saṃkhapālo
pi yāvajīvam uposathavāsam vasi², rājā ca dānādīni puññāni
karitvā yathākamman gato.

5

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā pitā tāpaso Kassapo ahosi, Bārāṇasirājā
Ānando, Alāro Sāriputto, Saṃkhapālo aham evā“ 'ti. Saṃkhā-
pāla jātakaṃ.

5. Cullasutasomajātaka.

Āmantayāmi nigaman ti. Idam S. J. v. nekkhammapāramim 10
ā. k Paccuppannavatthum Mahānārada kassapa jātaka sadisam eva.

A. pana Bārāṇasī³ Sudassanam nāma nagaram ahosi, tam
Brahmadatto nāma rājā ca⁴ ajjhāvasi. B. tassa aggamahesiyā
kucchimhi nibbatti, tassa⁵ punṇacandasassirikam⁶ mukham
ahosi, ten' assa Somakumāro ti nāmam karimsu. So viññū- 15
tam patto⁷ sutavitto⁸ savanasīlo ahosi, tena nam Sutasomo
ti sañjānimsu. So vayappatto Takkasīlāya⁹ sippam¹⁰ uggahetvā
āgato pitu santikā setacchattam labhitvā dhammena r. kāresi,
mahantam issariyam ahosi, tassa Candadevi-pamukhāni soḷasa
itthisahassāni ahesum. So aparabhāge puttadhītāhi vadḍhento 20
gharāvāse anabhirato araññam pavisitvā pabbajitukāmo ahosi.
So ekadivasam kappakam āmantetvā „yadā me samma siras-
sim phalitam¹¹ passeyyāsi atha me āroceyyāsīti“ āha. Kap-
pako tassa vacanam sampañcchitvā aparabhāge phalitam¹¹
disvā ārocetvā „tena hi nam samma kappaka uddharitvā 25
mama hatthe patitthāpehīti“ vutto¹² suvaṇṇasaṇḍāsena ud-
dharitvā hatthe ṭhapesi. Tam disvā M. „jarāya me sarīram
abhibhūtan“ ti bhīto tam phalitam gahetvā va¹³ pāsādā otaritvā

tattha S^e
om S^e
+ dasamāsacca
yena mātū-
kucchito
nikkhami.
+ pana S^e
(6) - sirikam S^e
(7) sutacittako
(8) - yam
(9) - santakam
- vippa -
itthi - / - anto
- vāsena
palitam | tadā
palitam
- titthāp -
vutte
palitam

¹ Bā pavīsetvā. ² Bā - itvā. ³ Cks - siyam. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Bā adds pana.
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā - tappatto ⁸ Ck - citto? ⁹ Bā - yam. ¹⁰ Bā sabba-
sippāni. ¹¹ Bā pa-. ¹² Bā - e. ¹³ Bā pi.

upatthāne
the - tappa -
- tappa -
palitāni aham
- ajita -

mahājanassa dassanattthāne paññattarājapallamke¹ nisīditvā
senāpatipamukhāni asīti amaccasahassāni purohitapamukhāni
saṭṭhibrāhmaṇasahassāni aññe ca² raṭṭhikanegamādayo bahū
pakkosāpetvā „sirasmiṃ me phalitaṃ jātaṃ³, mahallako 'smi,
5 mama pabbajjabhāvaṃ⁴ jānāthā⁵ 'ti paṭhamam g. ā.:

1. Āmantayāmi nigamaṃ mittāmacce parīsaje⁵:

sirasmiṃ phalitaṃ jātaṃ, pabbajjam dāni roc' ahan⁶ ti. 191.

Tattha āmantayāmīti jānāpemi, rocahan⁶ ti rocemi aham, tassa me
bhonto pabbajanabhāvaṃ⁴ jānāthā 'ti.

10 Tam sutvā tesu ekeko visādappatto⁷ hutvā

2. Abhumme kathan nu bhaṇasi

sallam me deva urasi kampesi,

sattasatā te bhariyā

kathan nu te tā bhavissantīti g. ā. 192.

15 Tattha abhumme ti avaḍḍhim⁸, urasikampesīti urasmiṃ nisitaṃ⁹
sattim cāresi¹⁰, sattasatā ti samajātikā khattiyakaññā sandhāy' etaṃ vuttaṃ,
kathan nu te tā bhavissantīti tāta tava bhariyāyo¹¹ tayi pabbajite anāthā
nippaccayā katham bhavissantī¹², etā anāthā katvā tumhākaṃ pabbajjā nāma
yuttā¹³ ti.

20 Tato M. tatiyaṃ gātham āha:

3. Paññāyihinti etā,

daharā, aññam pi tā gamissantī,

saggañ ca¹⁴ patthayāno¹⁵

tena-m-aham¹⁶ pabbajissāmīti. 193.

25 Tattha paññāyihintīti attano kamma paññāyissantī, aham etāsaṃ kiṃ
homi, sabbā p' etā daharāyo, añño¹⁷ rājā bhavissati, tam etā gamissantīti.

Amaccā¹⁸ B-assa paṭivacanam dātuṃ asakkontā¹⁹ tassa
mātu santikaṃ gantvā tam attham ārocesuṃ. Sā turitaturitā

¹ Cs -ttam-, Bā -tte-. ² Cks añña. omitting ca. ³ Bā adds aham. ⁴ Bā
pappajita-. ⁵ Cks parīsajje ca, Bā parīsajje ⁶ Bā rocāhan. ⁷ Bā visārappatto.
⁸ Cks -ī, Bā avuḍḍhi. ⁹ Bā sunissitatetaṃ. ¹⁰ Ck vā-. ¹¹ Bā -riyā. ¹² Bā -tīti.
¹³ Bā nayuttā. ¹⁴ Bā cassa. ¹⁵ Bā payaṭhayamāno. ¹⁶ Bā tena aham. ¹⁷ Cks Bā
-e. ¹⁸ Bā -ccādayo. ¹⁹ all three MSS. -to.

āgantvā „saccam kira tvaṃ tātā pabbajitukāmo“ ti vatvā dve
gāthā¹ abhāsi:

4. Dulladdham me āsi²

Sutasoma yassa te ahaṃ³ mātā

yaṃ me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 194.

5

5. Dulladdham me āsi⁴

Sutasoma yaṃ taṃ ahaṃ vijāyissam

yaṃ me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 195.

10

Tattha dulladdhan ti yaṃ etaṃ mayā⁵ labhantiyā puttāṃ jammaṃ
laddhan ti dulladdham, yaṃ me ti yena kāraṇena mayi nānappakāraṃ⁶ vila-
pantiyā tvaṃ pabbajitum icchasi tena kāraṇena tādisassa puttassa labhanam
mama⁷ dulladdham nāma.

B. evaṃ paridevamānāya pi mātārā⁸ saddhiṃ kiñci na 15
kathesi. Sā roditvā sayam eva ekamantaṃ ahosi. Ath' assa
pitu ārocesum. So āgantvā⁹ ekaṃ tāva g. ā.:

6. Ko nāma' eso dhammo

Sutasoma kā¹⁰ nāma pabbajjā

yaṃ no amhe jīṇṇe¹¹

anapekho pabbajasi devā 'ti. 196.

20

Tattha yaṃ no amhe ti yaṃ tvaṃ amhākaṃ putto samāno amhe¹²
jīṇṇe paṭijaggitabbakāle apaṭijaggitvā papāte silaṃ¹³ pavaṭṭento viya chaḍḍetvā
anapekho pabbajasi, tena taṃ vadāmi: ko nāma' eso tava dhammo ti adhippāyo.

Taṃ sutvā M. tuṇhī ahosi. Atha naṃ pitā „tātā Suta- 25
soma sace pi te mātāpitusineho¹⁴ n' atthi puttadhītaro te bahū
taruṇā, ne¹⁵ tayā vinā vattitum na sakkhissanti, tesāṃ vuddhip-
pattakāle¹⁶ pabbajissasīti“ sattamaṃ g. ā.:

¹ Bā -āyo. ² Cs Bā asi. ³ Bā homahaṃ. ⁴ Bā asi, Cs ādī. ⁵ Cks adds taṃ
etaṃ. ⁶ Bā -raṇaṃ. ⁷ Bā omits mama. ⁸ Cks -rāya. ⁹ Bā ga-. ¹⁰ Bā adds
ca. ¹¹ Cs -o. ¹² Cks add hi. ¹³ all three MSS. sī-. ¹⁴ Bā -tūsu si-. ¹⁵
Bā omits ne. ¹⁶ Bā vuddhi.

7. Puttāpi tuyhaṃ bahavo
dahaṛā appattayobbanā,
mañjū te¹ taṃ apassantā
maññe dukkhaṃ nigacchantīti². 197.

5 Tattha mañjū ti madhuravacanā nigacchantīti nigacchissanti kāyika-
cetasikadukkhaṃ paṭilabbhissantīti maññāmi.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

8. Puttehi ca me etehi
daharehi appattayobbanehi
10 mañjūhi sabbehi pi tumhehi
ciram pi katvā vinābhāvo³ ti. 198.

Tattha sabbehi pi tumhehi⁴ ti tēta na kevalaṃ⁵ puttehi⁶ eva atha kho
tumhehi pi⁷ sabbasaṃkhārehi ciram pi katvā⁸ dīgham addhānaṃ thatvāpi vinā-
bhāvo⁹ va niyato, sakalasmim pi¹⁰ lokasannivāse ekasaṃkhāro pi nicco nāma
15 n' atthīti.

Evam M. pitu dh.¹¹ kathesi. So tassa dhammakathaṃ¹²
suttvā tuṇhī ahosi. Ath' assa sattasatānaṃ bhariyānaṃ āroca-
yimsu, tā pāsādā oruyha tassa santikam āgantvā gopphakesu¹³
gahetvā paridevamānā

20 9. Chinnaṃ nu tuyhaṃ hadayaṃ
ādu karunā ca n' atthi amhesu
yaṃ no pi¹⁴ kandantiyo
anapekho pabbajasi devā 'ti g. ā. 199.

Tass' attho: sāmi Sutasoma amhe hi¹⁵ vidhavā katvā gacchantassa appa-
25 matakassa pi sinehassa abhāvena chinnaṃ nu tava amhesu hadayaṃ udāhu
karuṇāya abhāvena kāruṇṇāya vā n' atthi yaṃ no evam kandantiyo¹⁶ paḥāya
pabbajasīti.

M. tāsāṃ pādamūle pavatṭetvā paridevamānānaṃ taṃ¹⁷
paridevaṃ¹⁸ suttvā anantaraṃ g. ā.:

¹ Cks add pi. ² Cks dukkhānigacch-. ³ Bds thatvā vināsabhāvo. ⁴ Cks
-laṇca. ⁵ Bds add aññehi pi. ⁶ Bd omits cirampi katvā. ⁷ Bd vināsa-. ⁸
Cks add hive. ⁹ Bds dhammakathaṃ. ¹⁰ Bd omits dhamma. ¹¹ all three
MSS. goppa-. ¹² Cs Bd vi. ¹³ Bd omits hi. ¹⁴ Bd vik-. ¹⁵ Bd omits taṃ.
¹⁶ Bd -vasaddaṃ.

10. Na ca mayham chinnaṃ hadayaṃ
atthi karuṇāpi mayham tumhesu,
saggañ ca patthayāno¹
tena-m-aham² pabbajissāmīti. 200.

Tattha saggañcā 'ti aham saggañ ca patthayāno³ yasmā cāyam⁴ pab-⁵
bajjā nāma Buddhādīhi vaṇṇitā tasmā pabbajissāmi tumhe mā cintayitthā 'ti
tā assāsesi.

Ath' assa aggamaheṣiyā ārocesuṃ, sā garubhārā pari-
punnagabbhāpi samānā āgantvā M-am vanditvā ekamante
ṭhitā tisso gāthā⁵ abhāsi: 10

11. Dulladdham me āsi⁶
Sutasoma yassa⁷ te aham bhariyā
yam me vilapantiyā
anapekho pabbajasi deva. 201.

12. Dulladdham me āsi⁶ 15
Sutasoma yassa te aham bhariyā
yam maṃ kucchimatim santim⁸
anapekho pabbajasi deva. 202.

13. Paripakko me gabbho
kucchigato, yāva naṃ vijāyāmi 20
māham ekā vidhavā
pacchā dukkhāni addakkhin ti. 203.

Tattha yamme ti yasmā mama vilapantiyā tvam anapekho pabbajasi
tasmā yaṃ mayā tava santikā aggamaheṣiṭṭhānaṃ laddham taṃ dulladdham me
dutiya-gāthāya⁹ yasmā maṃ tvam kucchimatim santim¹⁰ pahāya anapekko pabba-²⁵
jasi tasmā yaṃ mayā tava bhariyattaṃ taṃ dulladdham me ti attho, yāva naṃ
ti yāva aham¹¹ taṃ gabbhaṃ vijāyāmi tāva adhivāsehitī.

Tato M. gātham āha:

14. Paripakko te gabbho
kucchigato, iṃgha naṃ vijāyassu 30

¹ Bā paṭhayamāno. ² Ck tena mayham, Bā tena aham. ³ Bā paṭhayanto. ⁴
Bā ayam. ⁵ Bā -āyo. ⁶ Bā asi. ⁷ Ck sassa, Bā passa. ⁸ Bās me kucchipaṭi-
sandhi. ⁹ so Ck; Bā -kathāya? ¹⁰ Bā kucchipaṭisaudhi. ¹¹ Bā yāvāhan.

puttaṃ anomavaṇṇaṃ,
taṃ hitvā pabbajissāmīti. 204.

Tattha puttān ti bhadde tava gabbho paripakko ti jānāmi, tvaṃ pana vijāyamaṇā puttaṃ vijāyissasi na dhītaraṃ, sā tvaṃ sotthinā vijāyassu puttaṃ,
5 ahaṃ pana saddhiṃ tayā taṃ puttaṃ hitvā pabbajissāmi yevā 'ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkontī
„ito dāni paṭṭhāya deva amhākaṃ siri nāma n' atthīti“ ubhohi
hatthehi hadayaṃ dhārayamaṇā¹ assūni puñjantī mahasaddena
paridevi. Atha naṃ samassāsento M.:

10 15. Mā tvaṃ Cande rudi²
mā soci vanatimiramattakkhi, (IV $\frac{285}{24}$)
āroha³ ca pāsādaṃ,
anapekho ahaṃ gamissāmīti g. ā. 205.

Tattha mā tvaṃ Cande rudīti⁴ bhadde Candā devī tvaṃ mā rodi
15 mā soci, vanatimiramattakkhīti⁵ girikaṇṇikasamānānette⁶, Pāliyaṃ pana
koviḷāratambakkhīti likhitaṃ, tassa⁷ koviḷārapupphaṃ⁸ viya tambanette ti attho.

Sā tassa vacanaṃ sutvā ṭhātuṃ asakkontī pāsādaṃ āruyha
rodamaṇā nisīdi. Atha naṃ B-assa jeṭṭhaputto disvā „kin
nu kho me mātā rodantī nisinnā“ 'ti taṃ pucchanto:

20 16. Ko taṃ amma kopesi,
kim rodasi pekkhasi⁹ ca maṃ bālhaṃ,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ
ñātīnaṃ udikkhamānānaṃ ti g. ā. 206.

Tattha kopesīti amma ko nāma taṃ kopesi, ko te appiyaṃ akāsi,
25 pekkhasi⁸ cā 'ti maṃ bālhaṃ pekkhantī¹⁰ kimkāraṇā rodasīti adhippāyo,
ghātemi kaṃ avajjhan¹¹ ti aghātetabbaṃ pi kaṃ attano ñātīnaṃ udikkha-
mānānaṃ¹² ñeva akkhāhi me ti pucchati.

Tato devī gātham āha:

17. Na hi so sakkā hantuṃ
30 jīvitāvī yo¹³ maṃ [tātā¹⁴] kopesi,

¹ Bā vāra-. ² Cks rucci. ³ Cks -hañ, B^s -hiṃ. ⁴ Cks ruccīti. ⁵ Cks -netta,
Bā -ṇṇakapuppasa-. ⁶ Bā -rarattakkhīti. ⁷ so Cks; Bā -ā. ⁸ Cks -ā. ⁹
Ck -siṃ, Cs -sī. ¹⁰ Bā -taṃ. ¹¹ Bā^s taṃ avajjhaṃ ghātemi. ¹² Cks ude-.
¹³ Cks so. ¹⁴ Bā tātā.

pitā te maṃ tātā avaca:

anapekkho ahaṃ gamissāmīti. 207.

Tattha vijitāvīti tātā yo maṃ imissā paṭhaviyā vijitāvī kopesi appiya-samudācārena me hadaye kopaṇ ca sokaṇ ca pavesesi so tayā hantuṃ na sakkā, maṃ hi tātā tava pitā ahaṃ rajjasiriṇ ca taṇ ca pahāya araṇṇaṃ pavisitvā 5 pabbajissāmīti avaca, idaṃ me rodanakāraṇaṃ ti.

So tassā vacanaṃ sutvā va¹ „amma, kin nāma tvaṃ kathesi, nanu evaṃ sante mayāṃ anāthā² bhavissāmā“ 'ti paridevanto

18. Yo 'haṃ pubbe niyyāmi 10
uyyānaṃ mattakuṇjare³ ca yodhemi
Sutasome pabbajite
kathan nu dāni karissāmīti g. ā. 208.

Tass' attho: yo ahaṃ pubbe caturājaṇṇayuttaṃ⁴ sabbālaṃkārapatimaṇḍi-
taṃ rathaṃ abhiruyha uyyānaṃ gacchāmi mattakuṇjare yodhemi aññehi ca 15
assakīlādīhi kīlāmi sv-āhaṃ idāni Sutasome pabbajite kathaṃ karissāmīti.

Ath' assa kaṇṭṭhabhātā sattavassiko te ubho pi⁵ rodante
disvā mātaraṃ upasaṃkamitvā „amme⁶ kimkāraṇā⁷ rodathā“
'ti pucchitvā tam atthaṃ sutvā „tena hi mā rodatha, ahaṃ
tāt' assa⁸ pabbajituṃ na dassāmīti“ ubho pi te assāsetvā 20
dhātiyā saddhiṃ pāsādā oruyha pitu santikaṃ gantvā „tātā
tvaṃ kira amhe akāmake pahāya 'pabbajāmīti' vadasi, ahan te
pabbajituṃ na dassāmīti“ pitaraṃ gīvāya daḥhaṃ gahetvā

19. Mātuc ca⁹ me rudatyā¹⁰
jeṭṭhassa ca bhātuno akāmassa 25
hatthe pi te gahessaṃ,
na hi gañchisi¹¹ no akāmānaṃ ti g. ā. 209.

M. cintesi: „ayam me paripanthakaro ti, kena nu kho
naṃ upāyena paṭikkamāpeyyan“ ti, tato dhātiṃ oloketvā „amma
dhāti hand' imaṃ maṇikkhandhapilandhanaṃ¹² tav' eso 30

¹ Ck ca, Bđ omits va. ² Bđ adds nāma. ³ Cks omit matta. ⁴ Cks -ā, Bds
catuāj-. ⁵ Cks mi. ⁶ Cs -a, Bđ amhe. ⁷ Bds add tumhe. ⁸ Bđ tāpassa, Bs
tāvassa ⁹ Bđ -tuñca. ¹⁰ Ck rudamityā, Bđ rudatyāsi. ¹¹ Bđ gacchasi, Cks
gañjisi. ¹² Cks -aṃpil-.

hoti¹, puttāṃ apanehi, mā me antarāyaṃ karīti² sayāṃ puttāṃ
hatthe gahetvā apānetuṃ asakkonto tassā lañcaṃ paṭijānitvā

20. Uṭṭhehi tvaṃ dhāti,

imaṃ kumāraṃ ramehi aññattha,

5

mā me paripantham akā

saggaṃ mama patthayānassā 'ti g. ā. 210.

Tattha imaṃ kumāraṃ ti amma dhāti tvaṃ uṭṭhehi, imaṃ kumāraṃ
apānetvā āgantvā imaṃ maṇiṃ gahetvā aññattha naṃ abhiramehi.

Sā lañcaṃ labhitvā² kumāraṃ saññāpetvā ādāya aññattha
10 gantvā paridevamānā

21. Yan nūn' imaṃ jaheyyaṃ³

pabhaṃkaraṃ, ko nu me n' attho⁴,

Sutasome pabbajite

kin nu me naṃ karissāmīti g. ā. 211.

15 Tass' attho: yan nūna ahaṃ imaṃ lañcatthāya gahiṃ taṃ pabhaṃkaraṃ
suppabhāsaṃ maṇiṃ jaheyyaṃ³, ko nu mayhaṃ Sutasomanarinde⁵ pabbajite
iminā attho, kin nu me taṃ⁶ karissāmī⁷, ahaṃ tasmīṃ pabbajite imaṃ⁸
labhissāmī, labhantī pi ca kin nu etaṃ karissāmī, passatha me kamman ti.

Tato mahāsenagutto cintesi: „ayaṃ rājā 'gehe me dhanāṃ⁹
20 mandan' ti saññaṃ karoti mañña, bahubhāvam assa¹⁰ kathessā-
mīti“ so uṭṭhāya vanditvā

22. Koso ca tuyhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṇ ca tuyhaṃ paripūraṃ¹¹,

paṭhavī ca tuyhaṃ vijitā¹²,

25

ramassu mā pabbaja¹³ devā 'ti g. ā. 212.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

23. Koso mayhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṇ ca mayhaṃ paripūraṃ,

paṭhavī ca mayhaṃ vijitā,

30

naṃ¹⁴ hitvā pabbajissāmīti. 213.

¹ Bđ -tu. ² Bđ gahetvā. ³ Bđ dadeyyaṃ. ⁴ so Cks for me ten' attho? Bđ
me iminā attho, Bđ -iminattho. ⁵ Bđ -me-. ⁶ Cs naṃ, Bđ na. ⁷ Bđ -miti.
⁸ Cks add na. ⁹ Bđ vana? Cs danaṃ. ¹⁰ Bđ bahutāpassa. ¹¹ Cks add saṃ.
¹² Cks -ta, Bđ -tāvi. ¹³ Bđs -ji. ¹⁴ Cs, Bđ taṃ.

Taṃ sutvā tasmiṃ apagata Kulavaddhanasetṭhi nāma
uttahāya vanditvā g. ā.

24. Mayham pi dhanam pahūtam
saṃkhātuṃ no pi deva sakkomi,
tan te dadāmi sabbam¹,
ramassu mā pabbaja⁴ devā 'ti. 214.

5

= 22 d

Taṃ sutvā M. gātham āha:

25. Jānāmi dhanam pahūtam
Kulavaddhana pūjito tayā c' asmi,
saggañ ca patthayāno
tena aham³ pabbajissāmīti. 215.

10

Taṃ sutva Kulavaddhane apagata⁴ Somadattam nāma
kaniṭṭhabhātaram āmantetvā „tāta aham pañjaraparikkhitto⁵
vanakukkūṭo viya ukkaṇṭhito, maṃ gharāvāse arati⁶ abhi-
bhavati, ajj' eva pabbajissāmi⁷, tvaṃ imaṃ r. paṭipajjā“ 'ti⁸ 15
r. niyyādentō

26. Ukkaṇṭhito smi bālham,
arati maṃ Somadatta āvisati⁹,
bahukāpi¹⁰ antarāyā¹¹,
ajj' ev' aham¹² pabbajissāmīti g. ā. 216.

20

Taṃ sutvā so pi pabbajitukāmo taṃ¹³ dīpento itaram g. ā.

27. Idañ ca tuyham rucitam
Sutasoma ajj' evā dāni tvaṃ¹⁴ pabbaja¹⁵,
aham pi pabbajissāmi,
na ussahe tayā vinā aham ṭhātun¹⁶ ti. 217.

25

Atha nam so paṭikkhipitvā upaḍḍhag. ā.

- 28^a. Na hi sakkā pabbajituṃ,
nagare na hi paccati janapade vā¹⁷ ti. 218.

¹ Bḍ -mpi. ² Bḍ -ji. ³ Cks mayham ⁴ Bḍ adds mahāsatto. ⁵ Bḍs -pak-
khitto. ⁶ Bḍ anabhirati. ⁷ Cks -mīti. ⁸ Bḍ paṭiccādihi. ⁹ Bḍ āgissati, Bḍ vis-
sati. ¹⁰ Bḍs add me. ¹¹ Cks -ya. ¹² Bḍs āham. ¹³ Cks -kāman. ¹⁴ Cks
omit tvaṃ. ¹⁵ Cks pabbajjam, Bḍs pabbajja ¹⁶ Bḍ kātun. ¹⁷ Bḍs cā.

Tattha na hi paccatîti idam n' eva tâva¹ mama pabbajjādhippāyam
 sutva va imasmim dasayojanike² Sudassananagare ca sakalajanapade ca na
 paccati, koci uddhane aggim na jāleti³, amhesu pana dvīsu pabbajitesu anāthā
 ca ratthavāsino bhavissanti, tasmā na hi sakkā tayā pabbajitum, aham eva
 5 pabbajissāmîti.

Tam sutvā mahājano M-assa pādamūle pavattitvā⁴ pari-
 devanto

28^b. Sutasome pabbajite

kathan nu dāni karissāmā 'ti āha. 218.

10 Tato M. „alam, mā socittha, aham ciram pi thatvā tum-
 hehi vinā bhavissāmi, uppannasamkhāro hi nicco nāma n'
 atthîti“ mahājanassa dh. desento⁵

29. Upanīyat' idam maññe (IV $\frac{284}{9}$)

parittam udakam va camgavāramhi⁶,

15 evam suparittake jīvite

na-ppamajjitukālo⁷. 219.

30. Upanīyat' idam maññe

parittam udakam va camgavāramhi⁶,

evam suparittake jīvite

20 atha bālā pamajjanti. 220.

31. Te vadḍhayanti⁸ nirayam

tiracchānayaniñ ca pettivisayañ ca,

tañhābandhanabaddhā⁹

vadḍhenti asurakāyan ti āha. 221.

25 Tattha upanīyatidam maññe ti tāta idam jīvitam upanīyatîti aham
 maññāmi, aññesu suttesu upasamharanatto upanayanatto¹⁰ idha pana pari-
 yādānattho, tasmā yathā parittam udakam rajakānam khāracaṅgavāre¹¹ pak-
 khittam sīgham pariyādiyati tathā jīvitam pi, evam suparittake jīvite tam
 parittakam āyusamkhāram gahetvā vicarantānam sattānam na puññakiriyāya
 30 pamajjitum¹² kālo, appamādo va¹³ kātum vaṭṭatîti ayam ettha attho, atha
 bālā pamajjantîti ajarāmarā viya hutvā gūthakalale sūkarā viya kāmapiṃke

¹ so Bā; Cks idam nevatava. ² Bā dvādasa-. ³ Bā jālehi, Cks jaleti. ⁴ Bā
 pavattetvā. ⁵ Bā kathento. ⁶ Bā camka-. ⁷ Bā na ca papajjitu-. ⁸ Bā
 vadḍhanti. ⁹ Bā tañhāyabandhanam-. ¹⁰ Bā -niyya-. ¹¹ Bā -camka-. ¹² Bā
 papajj-. ¹³ Bā ca.

nimujjantā¹ pamajjanti, asurakāyaṇ ti² kālakañjakaasurayoniṇ ca³ vaḍḍhen-
tīti⁴ attho.

Evam M. mahājanassa dh. desetvā Pupphakam nāma
pāsādam āruyha sattamāya bhūmiyā t̥hito khaggena cūlam
chinditvā „aham tumbhākam kiñci na homi, attano rājānam 5
gaṇhathā“ ti savethanacūlam mahājanassa antare khipi. Tam
gahetvā mahājano bhūmiyam pavat̥tento⁵ vippavat̥tento⁶ pari-
devi, tasmiṃ t̥hāne mahantaṃ rajaggaṃ ut̥thahi, paṭikkamitvā
t̥hitajano tam oloketvā „raññā⁷ cūlam chinditvā savethanacūlā⁸
mahājanantare khittā bhavissati, tenāyam pāsādassa avidūre 10
rajavat̥ṭi uggatā“ ti paridevanto

32. Uhaññate rajaggaṃ
avidūre Pupphakamhi⁸ pāsāde,
maññe no kesā¹⁰ chinnā
yasassino dhammarājassā ti g. ā. 222. 15

Tattha ūhaññate ti ut̥thahati, rajaggaṇ ti rajakkhandho, avidūre
ti ito amhākam t̥hitat̥thānato avidūre, Pupphakamhīti Pupphakapāsādassa
samīpe, maññe no ti amhākam dhammarājassa kesā chinnā bhavissantīti
maññe.

M. pi paricārakam¹¹ pesetvā pabbajitaparikkhāre āharā- 20
petvā kappakena kesamassum oharāpetvā alamkāram sayana-
pit̥the pātetvā rattapaṭṭānam¹² dasāni chinditvā tāni kāsāyāni
nivāsetvā mattikāpattam¹³ vāmaṃsakūṭe¹⁴ laggetvā kattara-
daṇḍam ādāya mahātale aparāparam caṃkamitvā pāsādā ota-
ritvā antaravīthim paṭipajji, gacchantam pana tam¹⁵ na koci 25
sañjāni. Ath' assa sattasatā khattiyakaññā pāsādam abhirū-
hitvā tam adisvā ābharanabhaṇḍam eva disvā otaritvā avase-
sānam soḷasasahassānam itthīnam santikam gantvā „tumbhā-
kam piyasāmiko Sutasomo mahissaro pabbajito“ ti mahā-
saddena paridevamānā¹⁶ bahi nikkhamimsu. Tasmiṃ khaṇe 30

¹ Bā adds viya. ² Cks omit asu-. ³ Bā -kañcika-. ⁴ Cks vaḍḍhantī-, Bā
vadhantī-. ⁵ Bā -tt-. ⁶ Bā omits vi-. ⁷ Bā -o. ⁸ Bā -nā-. ⁹ Bā adds ca.
¹⁰ Cks -e. ¹¹ Bā -ikam. ¹² Ck -t̥ṭha, Bā -paṭā-. ¹³ Bā -ka-. ¹⁴ Bā vāma-
amsa-. ¹⁵ Bā omits tam. ¹⁶ Bā adds va.

mahājano tassa pabbajitabhāvaṃ aññāsi, sakalanagaram sam-
khubhitvā „rājā kira no pabbajito“ ti¹ rājadvāre sannipati,
mahājano „rājā idha bhavissati, ettha bhavissatīti“ pāsādā-
dīni² paribhogatṭhānāni gantvā rājānaṃ adisvā

5 33. Ayam assa pāsādo
suvanṇo² pupphamalyavītikiṇṇo 60 Ko
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 223. Ko

10 34. Ayam assa pāsādo
sovanṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 224. Ko

15 35. Idam assa kūtāgāram
sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 225.

20 36. Idam assa kūtāgāram
sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 226.

25 37. Ayam assa asokavanikā
supupphitā sabbakālikā rammā
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 227.

30 38. Ayam assa asokavanikā
supupphitā sabbakālikā rammā
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 228.

39. Idam assa uyyānaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ

¹ B^d adds tadā. ² C^k -e, B^d -a. ³ C^s -e, B^d -a.

yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo itthāgārehi. 229.

40. Idam assa uyyānam
supphitam sabbakālikam rammam
yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo nātisaṃghena. 230.

5

41. Idam assa kaṇikāraṇam
supphitam sabbakālikam rammam
yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo itthāgārehi. 231.

10

42. Idam assa kaṇikāraṇam
supphitam sabbakālikam rammam
yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo nātisaṃghena. 232.

15

43. Idam assa pāṭalivaṇam
supphitam sabbakālikam rammam
yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo itthāgārehi. 233.

44. Idam assa pāṭalivaṇam
supphitam sabbakālikam rammam
yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo nātisaṃghena. 234.

20

45. Idam assa ambavaṇam
supphitam sabbakālikam rammam
yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo itthāgārehi. 235.

25

46. Idam assa ambavaṇam
supphitam sabbakālikam rammam
yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo nātisaṃghena. 236.

30

47. Ayam assa pokkharanī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā

Ko

yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 237.

48. Ayam assa pokkharanī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā
5 yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghenā 'ti 238.

imāhi gāthāhi paridevanto vicari.

Tattha vītikiṇṇo ti sovaṇṇapupphehi ca nānāmalyehi ca samokiṇṇo,
parikiṇṇo ti parivārīto, itthāgārehīti¹ dāsiyo upādāya itthiyo itthāgāro
10 nāma, ñātisaṃghenā 'ti amaccāpi idha ñātiyo eva, kūṭāgāran ti sattara-
tanavicitto sayanakūtāgāragabbho. asokavanikā ti asokavanabhūmi, sabbā-
kālikā ti sabbakālaparibhogakkhamā niccapupphitā vā, uyyānan ti Nandana-
vana-Cittalatāvana-sadisam uyyānam, sabbakālikan ti tīsu² pi utūsu up-
pajjanakapupphaphalasampannam kaṇikāraṇādisu sabbakālikan ti sabbakāle
15 pupphitaphalitam eva, sañchannā ti nānāvidhehi jalajakusumehi³ suṭṭhu
sañchannā, aṇḍajehi vītikiṇṇā ti sakupasaṃghehi okiṇṇā.

Evaṃ tesu tesu ṭhānesu paridevitvā mahājano puna rājān-
gaṇam āgantvā

49. Rājā kho pabbajito
20 Sutasomo rajjam imam pahatvāna
kāśāyavatthavasano
nāgo va ekako caratīti 239.

gātham vatvā attano gharavibhavam pahāya puttadhītaro
hatthesu gahetvā nikkhamitvā B-ttass' eva santikam aga-
25 māsi, tathā mātāpitaro puttadaharā⁴ soḷasasahassā ca nāṭa-
kitthiyo ti sakalanagaram tuccham viya ahosi, janapadavāsino
pi tesam pacchato⁵ agamaṃsu. B. dvādasayojanikam⁶ parisam
gahetvā himavantābhimukho pāyāsi. Ath' assa abhinikkha-
manam ñatvā Sakko Vissakammam⁷ āmantetvā „tāta Vissa-
30 kamma⁷, Sutasomarājā abhinikkhamanam nikkhanto⁸, vasa-

¹ Cks -enā ti. ² Bds chasu. ³ Bā jalajathalajaku-. ⁴ Bā -dārā, Cks -daharo.

⁵ Bā repeats pa-. ⁶ Ck -ke, Bā -niyam. ⁷ Bā visu-. ⁸ Bā adds ca.

naṭṭhānaṃ laddhuṃ¹ vaṭṭati, samāgamo mahā bhavissati,
 gaccha Himavantapadese Gaṅgātīre tiṃsayojanāyāmaṃ pañca-
 yojanavitthataṃ assamapadaṃ māpehīti² pesesi, so tathā
 katvā tasmīṃ assamapade pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā
 ekapadikamaggaṃ nīharitvā devalokam eva gato. M. tena³
 maggena² taṃ assamaṃ³ pavisitvā paṭhamam sayam pabha-
 jitvā pacchā sese pabbājesi, aparabhāge bahū pabbajimṣu,
 tiṃsayojanikatṭhānaṃ⁴ paripūri. Vissakammena⁵ pan' assa
 assamaṃ māpitaniyāmo ca bahunnaṃ pabbajitaniyāmo ca
 B-assa assamapadaṃ saṃvidahananiyāmo⁶ ca Hatthipāla-¹⁰
 jātake āgatanayen' eva veditabbo. Tattha M. yassa yass'
 eva kāmavitakkādīmicchāvitakko uppajjati taṃ taṃ ākāseṇa
 upasaṃkamitvā ākāse pallaṃkena nisīditvā ovaḍanto⁷ gātha-
 dvayaṃ abhāsi:

50. Māssu⁸ pubbe ratikīlītāni¹⁵
 hasitāni anussarittho⁹,
 mā vo kāmā haniṃsu
 rammaṃ hi Sudassanaṃ nagaraṃ. 240.
51. Mettañ ca cittañ ca bhāvētha
 appamāṇaṃ divā ca ratto ca,²⁰
 atha gañchittha¹⁰ devaṃ puraṃ
 āvāsaṃ puñṇakammānaṃ¹¹ ti. 241.

Tattha ratikīlītānīti kāmaratiyo ca kāyavācākīlāvasena¹² pavatta-
 kīlītāni ca, mā vo kāmā haniṃsū 'ti mā tumhe vatthukāmakilesakāmā
 haniṃsu, rammaṃ hīti Sudassananagaraṃ nāma ramaṇīyaṃ, taṃ mā anussa-²⁵
 rittha, mettan ti idaṃ desanāmatam eva, so pana cattāro pi brahmavihāre
 āeikkhi, appamāṇaṃ ti appamāṇasattārammaṇaṃ, gacchitthā 'ti gamissa-
 tha¹³, devapuran ti Brahmaloḥkaṃ.

¹ Bā adds ca. ² Bā adds gaṃtvā. ³ Bā -mapadaṃ. ⁴ Bā -kaṃ thā-, Ck
 -kaṭhā-. ⁵ Bā visu-. ⁶ Bā -dahita-. ⁷ Bā ovāde-. ⁸ Bā māsu. ⁹ Bā
 -ittha. ¹⁰ Ck gañji-, Bā gacchi-. ¹¹ Bā -minan. ¹² Bā -khiḍā-. ¹³
 Cks -issam.

So pi isigaṇo tassa ovāde ṭhatvā Brahmaloḥa-parāyano aḥosīti sabbam Hatthipālaajātakānāyē' eva kathetabbam.

S. i. d. ā, „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkhammam nikkhami yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro mahārāja-
 5 kulāni ahesum. Candā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto Sāriputto, kaṇiṭṭhaputto Rāhulo, dhātī Khujjuttarā, Kulavaddhanaseṭṭhi Kassapo, mahāsenagutto Moggallāno, Somadattakumāro Ānando, Sutasomarājā aham evā“ 'ti. Cullasutasomajātakam. Cattālīsanipāta vaṇṇanā niṭṭhitā.

XVIII. PANNĀSANIPĀTA.

1. Naḷinikājātaka.

Udḍayhate janapado ti. Idam S. J. v. purāṇadutiya-
palobhanam ā. k., kathento ca tam bhikkhum „kena ukkaṇṭhā-
pito sīti“ pucchitvā „purāṇadutiyaikāyā“ ’ti vutte „esā kho bhikkhu tava 5
anattakārikā, pubbe tvaṃ etaṃ nissāya jhānā parihāyitvā mahāvi-
nāsam patto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. udiccabrāhmaṇamahāsālakule nib-
battitvā vayappatto uggahitasippo isipabbajjam pabbajitvā
jhānābhiññam¹ nibbattetvā Himavantapadese vāsam kappesi. 10
Alambusājātake vuttanayen’ eva tam paṭicca ekā migā gab-
bham paṭilabhitvā puttaṃ vijāyi, Isisiṅgo t’ ev’ assa nāmaṃ
ahosi. Atha naṃ pitā vayappattaṃ pabbājetvā kaṣinapari-
kammaṃ² uggahāpesi. So nacirass’ eva jhānābhiññam nib-
battetvā³ Himavantapadese⁴ jhānasukhena kīḷi⁵, ghoratapo 15
parimāritiṇḍriyo ahosi, tassa sīlatejena Sakkabhavanaṃ kampi.
Sakko āvajjanto tam kāraṇam ñatvā „upāyen’ assa sīlaṃ
bhindissāmīti“ tīṇi saṃvaccharāṇi sakala-Kāsiratṭhe vuṭṭhiṃ
vāresi, ratṭhaṃ aggidaḍḍhaṃ viya ahosi, sasse asampajjamāne
dubbhikkhapīḷitā manussā sannipatitvā rājaṅgaṇe upakkosiṃsu. 20
Atha ne rājā vātapāne tṭhito „kim etaṃ“ ti pucchi. „Mahārāja

¹ Bā -ā. ² Bā adds vatvā. ³ Bā -ā uppādetvā. ⁴ Bā omits hi. ⁵ Bā adds so.

tīṇi saṁvaccharāṇi devassa avassantassa sakalaratṭham¹ ud-
 dayhati, manussā dukkhitā, devaṁ² vassāpehi devā“ 'ti. Rājā
 sīlaṁ samādiyitvā uposathaṁ upavasanto vassāpetuṁ nāsakkhi.
 Tasmim kāle Sakko aḍḍharattasamaye tassa sirigabbhaṁ pavi-
 5 sitvā ekobhāsaṁ katvā vehāsaṁ aṭṭhāsi. Rājā taṁ disvā „ko
 si tvaṇ“ ti pucchi. „Sakko 'ham asmīti“. „Ken' atthenā-
 gato sīti“. „Vassati te mahārāja rajje³ devo“ ti. „Na vassa-
 tīti“. „Jānāsi pan' assa avassanakāraṇaṇ“ ti. „Na jānā-
 mīti“. „Mahārāja Himavantapadese Isisiṅgo nāma tāpaso
 10 vasati ghoratapo parimāritindriyo, so nibaddhaṁ deve vassante
 kujjhितvā ākāsaṁ olokesi, tasmā devo na vassatīti“. „Idān'
 ettha kiṁ katabban“ ti. „Tassa tape bhinne devo vassatīti“.
 „Ko pan' assa tapaṁ bhindituṁ samattho“ ti. „Dhītā te
 mahārāja Naḷinikā⁴ samatthā, taṁ pakkositvā⁵ 'asukatṭhānaṁ
 15 nāma gantvā tāpasassa tapaṁ bhindā' 'ti pesehīti“. Evaṁ so
 rājānaṁ anusāsितvā sakatṭhānaṁ eva agamāsi. Rājā puna-
 divase amaccehi saddhiṁ mantetvā dhītaraṁ pakkosāpetvā
 paṭhamam g. ā.:

1. Uḍḍayhate janapado ratṭhañ cāpi vinassati,
 20 ehi Naḷinike gaccha, taṁ me brāhmaṇam ānayā 'ti. 1.

Tattha tamme ti taṁ mama anattakāriṁ brāhmaṇam attano vasaṁ
 ānehi, kilesarativasen' assa sīlaṁ bhindā 'ti.

Taṁ sutvā sā dutiyaṁ g. ā.:

2. Nāhaṁ dukkhakkhamā rāja, nāhaṁ addhānakovidā,
 25 kathaṁ ahaṁ gamissāmi vanaṁ kuñjarasevitan ti. 2.

Tattha dukkhakkhamā ti ahaṁ mahārāja dukkhassa khamā na homi,
 addhānaṁ pi na jānāmi, sāhaṁ kathaṁ gamissāmīti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

3. Phītaṁ janapadaṁ gantvā hatthinā ca rathena ca
 30 dārusaṁghāṭayānena evaṁ gaccha Naḷīniye. 3.

¹ Bā adds pi. ² Bā vassaṁ. ³ Bā raṭhe. ⁴ Bā milikā. ⁵ Bā pakkosāpetvā.

4. Hatthī assarathā patti — gacch' evādāya khattiye
tav' eva¹ vaṇṇarūpena vasaṃ taṃ ānayasasīti. 4.

Tattha dārusaṃghāṭayānenā 'ti amma Nalinike tvaṃ padasā na
gamissasi, phītaṃ pana subhikkhaṃ khemaṃ attano janapadaṃ hatthivāhanehi²
gantvā tatoparam pi ajjhokāse paṭicchannena vayhādīnā udakaṭṭhāne nāvāsaṃ- 5
ghāṭena³ dārusaṃghāṭayānenā gaccha, vaṇṇarūpenā 'ti evaṃ akilamamānā⁴
gantvā tava⁵ vaṇṇena c' eva rūpasampadāya ca taṃ⁶ brāhmaṇaṃ attano vasaṃ
ānayasasīti.

Evaṃ so dhītarā saddhiṃ akathetabbam pi raṭṭhapari-
pālanaṃ nissāya kathesi. Sāpi „sādhū“ 'ti sampaṭicchi. Ath' 10
assā sabbam dātabbayuttakaṃ datvā amaccehi saddhiṃ uyyo-
jesi. Amaccā paccantaṃ gantvā tattha khandhāvāraṃ nivā-
setvā rājadhītarāṃ ukkhipāpetvā vanacarakadesitena maggena
Himavantaṃ pavisitvā pubbaṇhasamaye tassa assamasamīpaṃ⁷
pāpuṇṇiṃsu. Tasmīṃ khaṇe Bo. puttaṃ assamapade nivattetvā 15
sayam phalāphalatthāya araṇṇaṃ pavitṭho hoti. Vanacarakā
sayam assamaṃ āgantvā tassa pana dassanaṭṭhāne ṭhatvā
Nalinikāya taṃ dassetvā⁸ dve gāthā vadīṃsu:

5. Kadalidhajapaṇṇāṇo ābhujīparivāraṇo⁹
eso padissati rammo Isisiṅgassa assamo¹⁰. 5. 20
6. Eso aggi 'ssa saṃkhāto, eso dhūmo padissati,
maññe no aggiṃ hāpeti Isisiṅgo mahiddhiko ti. 6.

Tattha kadalisaṃkhātā dhajā paṇṇāṇaṃ¹¹ assā 'ti kadalidhajapaṇṇāṇo,
ābhujīparivāraṇo¹² ti bhūjapattavanaparikkhitto, saṃkhāto ti eso aggi
assa Isisiṅgassa ṇāṇena¹³ saṃkhāto paccakkhato jalati, maññe no aggin ti 25
na aggiṃ hāpeti juhati¹⁴ paricaratīti¹⁵ maññe¹⁶.

Amaccāpi¹⁷ B-assa araṇṇaṃ pavitṭhavelāyam eva assa-
maṃ parivāretvā ārakkhaṃ ṭhapetvā rājadhītarāṃ isivesaṃ

¹ Ck tadveva. ² Bā adds ca raṭhavāhanehi ca. ³ Cks -nā. ⁴ Bā akilimānā.
⁵ Ck tañca. ⁶ Ck tu, Cs ta. ⁷ Bā assamāpadassasa-. ⁸ Bā dassanto. ⁹
Cks -jīm-, Bā -javārito. ¹⁰ Cks -e. ¹¹ Ck -ṇā. ¹² Bā ābhūjaparivārito,
Cks ābhūjīmpariharāṇo. ¹³ Bā jhānena. ¹⁴ so Bā; Cks duggatim. ¹⁵
Cks -hara-. ¹⁶ Bā -āmi. ¹⁷ Bā adds kho.

gāhāpetvā suvaṇṇacīrakam¹ nivāsanapārūpanam² katvā sab-
 bālamkārehi alamkaritvā tantubaddham³ cittabhēḍukam⁴ gāhā-
 petvā assamapadam pavesetvā sayam bahi rakkantā atṭhaṃsu.
 Sā tena bhēḍukena⁵ kilāntī camkamanakoṭim⁶ otari. Tasmiṃ
 5 khaṇe Isisiṅgo paṇṇasāladvāre paṇṇasālaphalake⁷ nisinno hoti,
 so taṃ āgacchantim disvā bhītatāsito utthāya paṇṇasālam
 pavisitvā atṭhāsi. Sāpi 'ssa paṇṇasāladvāram gantvā kilī yeva.

S. taṃ ca tato ca uttarim attham pakāsento tisso gāthā abhāsi:

7. Taṃ ca disvāna āyantim āmuttamaṇikuṇḍalam⁸
 10 Isisiṅgo pāvisi bhīto assamam paṇṇachādanam. 7.

8. Assamassa ca sā dvāre bhēḍuken' assa kilāti
 vīdamsayantī aṅgāni guyham pakāsītāni⁹ ca. 8.

9. Taṃ ca disvāna kilāntim paṇṇasālam gato jaṭi,
 assamā nikkhamitvāna idam vacanam abravīti. 9.

15 Tattha bhēḍukenassā 'ti assa Isisiṅgassa assamadvāre bhēḍukena
 kilāti, vīdamsayantīti dassentī, guyham pakāsītāni⁹ cā 'ti guyhaṃ ca
 rahassaṅgam pakāsītāni⁹ ca pakātāni mukhahatthādīni, abravīti¹⁰ so kira
 paṇṇasālāya tathā cintesi: sac' āyam yakkho bhaveyya paṇṇasālam pavisitvā
 mam¹¹ murumurāpetvā khādeyya, nāyam¹² yakkho tāpaso bhavissatīti, tasmā¹³
 20 nikkhamitvā pucchissāmi naṃ ti vatvā gātham¹⁴ āha.

10. Ambho ko nāma so rukkho yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na taṃ ohāya gacchatīti kathesi. 10.

Tattha yassa tevaṃgatan ti yassa tava rukkhassa evaṃगतिकाम
 manoramam phalaṃ ko nāma so rukkho ti citrabhēḍukena adiṭṭhapubbattā
 25 rukkhaphalen' etena bhavitabban ti maññamāno evam pucchi.

Ath' assa sā rukkham ācikkhantī:

11. Assamassa mama¹⁵ brahme samīpe Gandhamādane
 bahavo¹⁶ tādisā rukkhā yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na mam¹⁷ ohāya gacchatīti g. ā. 11.

¹ Bā -kena. ² Ck -ṇam, Cs -pāpuranam, Bā nivāsena pārūpanam. ³ Bā
 -bandham. ⁴ Bā citrage-. ⁵ Bds ge- throughout. ⁶ Bds -ṭiyam. ⁷ Bā pāsāṇapha-
⁸ Bds -līm. ⁹ Cks -kāni. ¹⁰ Bā adds pucchissāmi nantī, Bs pucchissāmi nantī
 gāthamāha. ¹¹ Cks tam. ¹² Cks nacāyam. ¹³ Bā tasmā corr. to assamā. ¹⁴
 Cks omit pucchissāmi nantī vatvā gātham. ¹⁵ Cs ca mam, Ck ca, omitting mam.
¹⁶ Cks -ve. ¹⁷ Bā vanam in the place of na mam.

Tattha samīpe Gandhamādane ti Gandhamādanapabbate mama assa-
masamīpe, yassa tevaṃgatan ti yassa evaṃgataṃ, takāro sandhikaro ¹.

Iti sā musā ² abhāsi, itaro pana saddahitvā „tāpaso eso“
ti saññāya paṭisanthāraṃ karonto:

12. Etū bhavaṃ assaṃ' imaṃ adetu, 5
pajjaṇ ca bhakkhaṇ ca paṭicca dammi,
idaṃ āsanaṃ atrabhavaṃ nisīdatu,
ito bhavaṃ mūlaphalāni bhuñjatū 'ti g. ā. 12.

Tattha assamimaṇ ti assamaṇ imaṃ bhavaṃ pavisatu, adetū 'ti yathā-
sannihitaṃ āhāraṃ bhuñjatu. pajjan ti pādabbhañjanaṃ. bhakkhaṇ ti 10
madhuraphalāphalaṃ, paṭiccha 'ti paṭigaṇha. idaṃ āsanaṃ ti pavitṭhakāle
evaṃ āha.

„Kin te idan“ ti tassā ³ paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhatthare ⁴
nisīdantiyā suvaṇṇacīrake dvidhāgate ⁵ sarīraṃ appaṭicchannaṃ
ahosi, tāpaso mātugāmasarīrassa adiṭṭhapubbattā disvā „vaṇo 15
eso“ ti saññāya evaṃ āha:

13. Kin te idaṃ ūrunaṃ antarasmiṃ
supicchitaṃ kaṇha-r-iva-ppakāsati,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ,
kose ⁶ nu te uttamaṅgaṃ pavitṭhan ⁷ ti. 13. 20

Tattha supicchitaṇ ti dvinnāṃ ūrūnaṃ samāgamakāle ⁸ suphassitaṃ ⁹
sippimukhasaṇṭhānaṃ ¹⁰ subhalakkhaṇena hi ¹¹ asaṃannāgatāya taṃ ṭhānaṃ
āvāṭadhātukaṃ hoti samannāgatāya abbhunnataṃ ¹² sippipuṭamukhasaṇṭhānaṃ.
kaṇharivappakāsati ¹³ ubhosu passesu kālakaṃ ¹⁴ viya khāyati, ko'se ⁶
nu te uttamaṅgaṃ pavitṭhan ti tava uttamaṅgaṃ līngasaṇṭhānaṃ na 25
paññāyati, kin nu taṃ tava sarīrasaṃkhāte kose pavitṭhan ti pucchi.

Atha naṃ sā vañcayanti gāthadvayam āha:

14. Ahaṃ vane mūlaphalesanaṃ caraṃ
āsādayiṃ acchaṃ sughorarūpaṃ ¹⁵,

¹ Ck -karena, Cs -karena, Bā byañjanasandhikāro. ² Bā musāvādaṃ. ³ Ck Bā
tassa. ⁴ Bā kaṭṭhantare. ⁵ Bā -kate. ⁶ Cks -so. ⁷ Cks -ṭṭho. ⁸ Bā -gamana-.
⁹ Bā -phu-. ¹⁰ Bā sippipuṭamukha-, Bs sippibalamukha-. ¹¹ Bā -ṇe ti. ¹²
so Cks; Bā abbhantaraṃ. ¹³ Cks -kāsīti, Bā -kāsāniti. ¹⁴ Ck kālakaṃ. ¹⁵
Cks omit su.

so maṃ patitvā sahas' ajjhapatto
panujja maṃ abbahi' uttamaṅgaṃ. 14.

15. Sv-āyaṃ vaṇo khajjati kaṇḍuvāyati,
sabbañ ca kālaṃ na labhāmi sātāṃ,
5 paho bhavaṃ kaṇḍum imaṃ vinetum,
kurute² bhavaṃ yācito brāhmaṇatthan ti. 15.

Tattha āsādayin ti ghaṭṭesiṃ³, āgacchantāṃ disvā leḍḍunā paharī⁴ ti
attho, patitvā ti upadhāvitvā, sahasajjhapatto ti⁵ sahasā ajjhapatto
samppatto, panujjā 'ti atha maṃ pādetvā, abbahīti⁶ mukhena mama utta-
10 maṅgaṃ luṇcivā pakkāmi, tato paṭṭhāya imasmiṃ thāne vaṇo jāto, svāyaṃ ti
so ayaṃ tato paṭṭhāya mayheṃ vaṇo khajjati c' eva kaṇḍuṃ ca karoti, tappac-
cayā cāhaṃ⁷ sabbakālaṃ kāyikacetāsukhaṃ na labhāmi, paho⁸ ti pahū⁹
samattho, brāhmaṇatthan ti bhavaṃ mayā yācito idaṃ¹⁰ brāhmaṇassa
atthaṃ karotu idaṃ me dukkhaṃ harā¹¹ 'ti vadati.

- 15 So tassā musāvādaṃ sabhāvo ti saddahitvā „sace vo¹²
evaṃ sukhaṃ hoti karissāmīti“ taṃ padesaṃ oloketvā anan-
taraṃ g. ā.:

16. Gambhīrarūpo te vaṇo salohito
apūtiko pannagandho¹³ mahā ca,
20 karomi te kiñci kasāyayogaṃ¹⁴
yathā bhavaṃ paramasukhī bhaveyyā¹⁵ 'ti. 16.

Tattha salohito ti rattobhāso, apūtiko ti pūtimāmsarahito, panna-
gandho¹⁶ ti thokaṃ duggandho, kasāyayogaṃ¹⁷ ti ahaṃ kecikecirukkha-
kasāye¹⁸ gahetvā tava ekaṃ kasāyayogaṃ¹⁷ karomīti.

- 25 Tato Naḷinikā gātham āha:

17. Na mantayogā na kasāvayogā
na osadhā brahmacārī kamanti,
yam te mudū tena¹⁹ vinehi kaṇḍukaṃ
yathā ahaṃ paramasukhī bhaveyyan ti. 17.

¹ Bā -bu-. ² Bā karutam. ³ Bā ghāte-. ⁴ Cks -ran. ⁵ Bā adds mamaṃ. ⁶
Cks avyahīti, Bā abbuhīti. ⁷ Bā khohaṃ. ⁸ Cks -ū. ⁹ Bā -o. ¹⁰ Bā imaṃ.
¹¹ Bā -āhi, Bā -rāpehi. ¹² Bā te. ¹³ so Cks; Bā vaṇṇa- corr. to vaṇa-. ¹⁴
Cks kā-. ¹⁵ Cks -yyan. ¹⁶ Bā vaṇṇa corr. to vaṇa-. ¹⁷ Cks kā-. ¹⁸ so Cks;
Bā keciruk-. ¹⁹ Bā ghaṭṭena mudukena.

Tattha kamantīti bho brahmacāri imasmim mama vaṇe n' eva manta-
yogā na kasāvayogā na pupphaphalādīni osadhāni kamanti, anekavāraṃ katehi
pi tehi etassa phāsubbhāvo na bhūtapubbo, yaṃ pana te etaṃ mudu aṅgajātaṃ
tena ghaṭṭiyamānass' eva¹ tassa kaṇḍu na hoti, tasmāssa tena vinehi²
kaṇḍun ti.

5

So „saccaṃ esā bhaṇatīti“ sallakkhetvā „methunasam-
saggena sīlaṃ bhijjati jhānaṃ antaradhāyatīti“ ajānanto mātu-
gāmassa adiṭṭhapubbattā methunadhammassa ca ajānanabhāvena
bhesajjan ti vadantiyā tāya methunaṃ patisevi³, tāvad ev'
assa sīlaṃ bhijji⁴ jhānaṃ parihāyi, so dve tayo vāre sam- 10
saggaṃ katvā kilanto hutvā nikkhamitvā saraṃ oruyha nahātvā
paṭippassaddhadaratho āgantvā paṇṇasālāya nisīditvā puna pi
taṃ tāpaso ti maññaṃ māno vasanaṭṭhānaṃ pucchanto:

18. Ito nu bhoto katamena assamo,
kacci⁵ bhavaṃ abhiraṃasī⁶ araṇṇe,
kacci⁷ te mūlaphalaṃ pahūtaṃ,
kacci⁷ bhavaṃ taṃ na vihiṃsanti vālā ti g. ā. 18.

15

Tattha katamenā 'ti ito katamena disābhāgena bhoto assamo, bhavaṃ
ti ālapanam etaṃ.

Tato Naḷinikā catasso gāthā āha:

20

17. Ito ujum uttarāyaṃ⁸ disāyaṃ
Khemā nadī Himavantā pabhāti,
tassā tīre assamo mayha⁹ rammo,
aho bhavaṃ assamaṃ mayhaṃ⁹ passe. 19.

20. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo (IV $\frac{466}{6}$)
uddālakā pāṭaliyo ca phullā,
samantato kimpurisābhigītaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹⁰ passe. 20.

25

21. Tālā ca mūlā ca phalā ca mēṭṭha,
vaṇṇena gandhena upetarūpaṃ

30

¹ Bā ghaṭṭay-. ² Bā tasmā vi- ³ Bā patisevati. ⁴ Cks -itvā. ⁵ Bā kiñci.
⁶ Bā -misaṃ. ⁷ Bā kicci. ⁸ Cks ujuttarāyaṃ. ⁹ all three MSS. mayhaṃ.
¹⁰ Cs Bā -aṃ.

taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹ passe. 21.

22. Phalā ca mūlā ca pahūta mētha²
vaṇṇena gandhena rasena' upetā,
5 āyanti³ ca luddakā taṃ padesaṃ,
mā me tato mūlaphalaṃ ahaṃsū³ 'ti. 22.

Tattha uttarāyaṇaṃ ti uttarāya, Khemā ti evaṃnāmikā nadī, Himavanta
pabbhātīti Himavantato pavattati, aho ti patthanatthe nipāto, uddālakā ti
vātaghātakā, kimpurisaḥbhigītaṃ ti sabbadā⁴ parivāretvā madhurasaddena
10 gāyantehi kimpurisehi abhigītaṃ, tālā ca mūlā ca phalā ca metthā 'ti
ettha mama assame pāsādikā tālarukkhā ca tesam yeva vaṇṇādīhi⁵ sampannā
kandasamkhātā tālamūlā ca tālā ca mūlā ca⁶ pahūtametthā 'ti nānārukkhā-
phalāphalā⁷ ca rukkhavallimūlā ca pahūtā ettha, mā me tato ti taṃ mama
assamapadesaṃ pahūtaluddakā āgacchanti, mayā c' ettha āharitvā ṭhapitaṃ
15 bahuṃ madhurarasaṃ mūlaphalaṃ⁸ atthi, te mayi cirāyante mūlaphalāphalaṃ
hareyyum, te tato mama mūlaphalāphalaṃ mā āhariṃsu, tasmā sace mayā
saddhiṃ āgantukāmo ehi noce ahaṃ gamissāmīti āha.

Taṃ sutvā tāpaso yāva pitu āgamanā⁹ adhivāsāpetuṃ g. ā.:

23. Pitā mamaṃ mūlaphalesanaṃ gato
20 idāni āgacchati sāyakāle,
ubho va gacchāmasse assamaṃ taṃ
yāva pitā mūlaphalato¹⁰ etū 'ti. 23.

Tattha ubho va gacchāmasse ti mamaṃ¹¹ pitu ārocetvā ubho va
gamissāma.

25 Tato sā cintesi: „ayaṃ tāva araṇṇe vadḍhitabhāvena
mama itthibhāvaṃ na jānāti, pitā pan' assa maṃ¹² disvā va
jānitvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' kājakoṭṭiyā¹³ paharitvā sīsam
pi me bhindeyya, tasmīṃ anāgate yeva mayā gantuṃ vaṭṭati,
āgamanakammam pi me niṭṭhitaṃ“ ti sā tassa āgamanūpāyaṃ
30 ācikkhantī itaraṃ g. ā.

¹ Bā -am. ² Ck -tamatta, Cs Bā -tamatta corr. to -tāmetha. ³ so all three MSS. for cā. ⁴ Bds samantato. ⁵ Bā vaṇṇagaundhādī. ⁶ Bs phalā ca, Bā mūlā ca phalā ca in the place of tālamūlā - - -. ⁷ Bā only one phalā. ⁸ Bā bahū madhū rasaphalāphalaṃ. ⁹ Bā adds tāva. ¹⁰ so all three MSS. for -lāto? ¹¹ Cks maṃ. ¹² Cks mama. ¹³ Cks -yāya.

24. Aññe bahū isayo sādhurūpā
rājīsayo anumagge vasanti,
te yeva pucchesi mam' assaman taṃ
te taṃ nayissanti mamam sakāse ti. 24.

Tattha rājīsayo ti samma na sakkā mayā cirāyituṃ, aññe pana sādhusa- 5
bhāvā brāhmaṇīsayo ca rājīsayo ca anumagge mama assamamaggapasse vasanti
ahaṃ te taṃ¹ ācikkhitvā gamissāmi, tvaṃ te puccheyyāsi, te taṃ mama
santikaṃ nayissantīti.

Evam sā attano palāyanūpāyaṃ katvā paṇṇasālato nikkha-
mitvā olokantam² eva „tvaṃ nivattā“ 'ti vatvā āgamana- 10
maggen' eva amaccānaṃ santikaṃ agamāsi, te taṃ gahetvā
khandhāvāraṃ gantvā anupubbena Bārāṇasīṃ sampāpuṇṇīsu.
Sakko pi taṃ divasam eva tussitvā sakalaratṭhe devaṃ
vassāpesi³. Isisiṅgatāpasassāpi⁴ tāya pakkantamattāya sarīre⁵
dāho uppajji, so kampanto paṇṇasālaṃ pavisitvā vākacīraṃ 15
pārupitvā socanto nipajji. Bo. sāyaṃ āgantvā puttaṃ apas-
santo „kuhin nu kho gato“ ti kācaṃ otāretvā paṇṇasālaṃ
pavisitvā⁶ nipannakaṃ disvā „tāta kiṃ karosīti“ piṭṭhiṃ pari-
majjanto tisso gāthā abhāsi:

25. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ, (IV $\frac{221}{19}$) 20
aggi pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 25.
26. Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca⁷ aggi
tapanī pi te samitā brahmacārī
piṭṭhañ ca mayhaṃ udakañ ca hoti
ramasi tvaṃ brahmabhūto puratthā. 26. 25
27. Abhinnakaṭṭho si anābhatodako
ahāpitaggi si⁸ asiddhabhojano⁹
na me tvaṃ ālapasī mam' ajja,
naṭṭhan nu kiṃ cetasikañci¹⁰ dukkhan ti. 27.

¹ Bā te sam. ² Bā taṃ olokentaṃ. ³ Bā -ti. ⁴ Ck -go-. ⁵ Bā evaṃkāye.
⁶ Bā adds taṃ. ⁷ Bā va. ⁸ Bā ahositaggi pi. ⁹ Cā asitṭha-, Bā āsitṭha. ¹⁰ so
Ck for -kañ ca? Bā -ka.

Tattha bhinnānīti araṇṇato uddhaṭāni, na hāpito ti na jalito, bhinnānīti pubbe tayā mamāgamanavelāya kaṭṭhāni uddhaṭan' eva honti, huto ca aggīti aggi ca huto¹ hoti², tapanīti³ visīvanaaggittṭhasaṅkhātā⁴ tapanī pi te samitā va⁵ saṁvidahitā va hoti, pīṭhan ti mama āsanatthāya pīṭhan ca
 5 paññattam eva hoti, udakaṇ cā 'ti pādadhovanodakaṇ ca upatṭhitam⁶ eva hoti, brahmabhūto ti tvaṁ hi⁷ ito puratthā seṭṭhabhūto imasmiṁ araṇṇe abhiraṁasi, abhinnakaṭṭho sīti so dāni ajja anuddhaṭakaṭṭho⁸, asiddhabhojano⁹ ti na te kiñci ambhākaṁ kandaṁulāṁ vā paṇṇaṁ vā seditaṁ, mamajjā 'ti mama putta ajja na me tvaṁ ālapasi, naṭṭhannu kin ti kin
 10 te naṭṭhaṁ, kiṁ cetasaḍakkhaṁ, akkhāhi me nipannakāraṇaṁ ti pucchati.

So pitu vacanaṁ sutvā taṁ kāraṇaṁ kathento ā.:

28. Idhāgamā jaṭilo brahmacārī
 sudassaneyyo sutanū vineti
 n' evātidīgho na punātirasso
 15 sukaṇhakaṇhacchadanehi¹⁰ bhoto. 28.
29. Amassu jāto apurāṇavannī,
 ādhārarūpaṇ ca pan' assa kaṇṭhe¹¹,
 dv' āssa gaṇḍā ure¹² sujātā
 sovaṇṇapiṇḍūpanibhā¹³ pabhassarā¹⁴. 29.
- 20 30. Mukhaṇ ca tassa bhusadassaneyyaṁ¹⁵,
 kaṇṇesu¹⁶ lambanti ca kuñcitaggā,
 te jotare carato māṇavassa
 suttaṇ ca yaṁ saṁyamaṇaṁ jaṭānaṁ. 30.
- 25 31. Aññā ca tassa¹⁷ saṁṇamaṇī catasso
 nīlāpi tā lohitaḱā ca satā
 tā piṁsare¹⁸ carato māṇavassa
 cirīṭisaṁghā-r-iva¹⁹ pāvusaṁhi. 31.
32. Na mekhalaṁ muñjamayaṁ dhareti,
 na santacaṁ²⁰ no²¹ pana pabbaj' assa²²,

¹ Cks add ca. ² B^s jahāti. ³ Cks -nīyā ti. ⁴ B^d visibbana aggi saṅkhātā. ⁵ B^d adds sayameva. ⁶ B^d upaṭṭhāpi-. ⁷ B^d tuvampi. ⁸ Ck anuṭṭbava-, Cs anuddhava-. ⁹ B^d asīṭha-. ¹⁰ Cs B^d omit one kaṇha. ¹¹ C^s -o, B^d -kaṇṭhe. ¹² read: dv' āssa gaṇḍā urato? B^d dveyamāgandhā-. ¹³ B^d suvaṇṇapiṇḍu-. ¹⁴ Cks -bhāsare. ¹⁵ B^d bhūsaṁ-, Cks bhūja-. ¹⁶ Cks -osu, B^d -āsu. ¹⁷ sa all three MSS. ¹⁸ Cks siṁsare, B^d pisare. ¹⁹ Ck virīṭi-, Cs cīpīṭi, B^d tiriṭi-. ²⁰ so C^s; Ck santamaṁ, B^s saṇhare, B^d saṇhare corr. to santare. ²¹ Cks vo. ²² Cks -ssu.

- tā¹ jotare jaghanavare² vilaggā
sateratā vijjur-iv' antalikkhe. 32.
33. Akhīlakāni³ ca avaṇṭakāni
hetṭhā nabhyā kaṭṭisamohitāni
avighaṭṭitā niccam kilim⁴ karonti, 5
han tāta kim rukkhaphalāni tāni. 33.
34. Jaṭā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
parosataṃ vellitaggā sugandhā,
dvedhāsiro sādhu vibhatarūpo,
aho nu kho mayha tathā jaṭāssu. 34. 10
35. Yadā ca so parikati tā⁶ jaṭāyo
vaṇṇena gandhena upetarūpā
nīluppalaṃ vātasameritam va
tath' eva saṃkhāti⁷ vanassamo ayam. 35.
36. Paṃko ca tassa bhusadassaneyyo⁵ 15
n' etādiso yādiso mayha kāyo,
so vāyatī erito mālutena
vanaṃ yathā aggagimhesu phullaṃ. 36.
37. Nihanti so rukkhaphalaṃ pathavyā
sucittarūpaṃ ruciraṃ⁸ dassaneyyaṃ 20
khittaṇ ca nassa⁹ punar eti hatthaṃ,
han tāta kim rukkhaphalan nu kho taṃ. 37.
38. Dantā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
suddhā samā saṃkhavarūpapannā
mano pasādenti vivariyamānā, 25
na ha¹⁰ nūna so sākam akhāṇi tehi¹¹. 38.
39. Akakkasaṃ agaḷitaṃ¹² muhuṃ muduṃ¹³
[ujuṃ] anuddhataṃ¹⁴ acapalam assa bhāsitaṃ,

¹ Cks sā. ² Bā jaṅghatane corr. to jaṅghanantare? ³ Cks abīla-, Bā akhila-.
⁴ Bā kilim. ⁵ Bā bhusam-, Cks bhuja-. ⁶ Bā pakirati tā. ⁷ Bā saṃvāyati
corr. to -vāti, Bs -vāti. ⁸ so Bā^s; Cks suci-. ⁹ Bā ta-. ¹⁰ Cs bha, Bā hi. ¹¹
Ck kehi. ¹² Ck agala, Cs agala, Bā aggaṭitaṃ. ¹³ Cks muhuṃ. ¹⁴ Bā -taṃ.

- rudam manuññaṃ karavīkasussaram
hadayaṅgamam rañjayat' eva me mano. 39.
40. Bindussaro nātivissatṭhavākyo
na nūna sajjhāyamatippayutto,
5 icchāmi kho tam punar eva datṭhum
mittam¹ hi me māṇav' āhū puratthā. 40.
41. Susandhi sabbattha vimatṭh' imam vaṇam
puthum² sujātam kharapattasannibham —
ten' eva mam uttariyāna³ māṇavo
10 vivariya ūrum⁴ jagghanena pīlayi. 41.
42. Tapanti ābhanti⁵ virocare va
sateratā⁶ vijjur-iv' antalikkhe
bāhā mudū añjanalomasādisā
vicitravaṭṭaṅgulikāssa sobhare. 42.
- 15 43. Akakkasaṅgo na ca⁷ dīghalomo
nakhāssa⁸ dīghā api lohitaggā,
mudūhi bāhāhi palissajanto⁹
kalyāṇarūpo ramayaṃ¹⁰ upatṭhahi. 43.
- 20 44. Dumassa tūlūpanibhā⁹ pabhassarā¹¹
suvaṇṇakambūtalavaṭṭasucchavī
hatthā mudū, tehi mam samphusitvā¹²
ito gato, te mam dahanti tāta. 44.
- 25 45. Na ha¹³ nūna so khārividham ahāsi¹⁴,
na nūna¹⁵ katṭhāni sayam abhañji¹⁶,
na nūna so hanti dume kuṭhāriyā¹⁷,
na pi 'ssa¹⁸ hatthesu khilāni¹⁹ atthi. 45.
46. Accho ca²⁰ kho tassa vaṇam akāsi,
so mam bravi: sukhitaṃ mam karohi,

¹ Bā -o, B^s -ā. ² Cks -ū, Bā -u. ³ Cks -yāya. ⁴ Cks ūru. ⁵ Cks āhanti.
⁶ Bā -ri-. ⁷ Cks va. ⁸ Cks nagh-, Bā nakhassa. ⁹ Bā palissajjanto, Cks
pajalissajanto. ¹⁰ C^s marayaṃ, Bā ramayaṃ, B^s ramayaṃ? ¹¹ Cks pabhā-
sarā. ¹² Cks mamaṃphu-. ¹³ Bā omits ha. ¹⁴ Cks abhāsi, Bā ahosi. ¹⁵
Bā adds so. ¹⁶ Bā abhu-. ¹⁷ Bā kumā-. ¹⁸ Bā hissa. ¹⁹ B^s khilāni, Cks
khiṇāni. ²⁰ Cks ajjeva.

- t' āham¹ karim², tena mamāpi³ sokhyaṃ,
so ca bravī sukhito smīti brahme. 46.
47. Ayañ ca te māluvapaṇṇasanthatā
vikiṇṇarūpā va mayā ca tena ca,
kilantarūpā uduke ramitvā 5
punappunaṃ c' assa kuṭim vajāma. 47.
48. Na m' ajja mantā paṭibhanti⁴ tāta
na aggihuttaṃ na pi yaṃñā tatra,
na cāpi te mūlaphalāni bhuñje
yāva na passāmi taṃ brahmacāriṃ. 48. 10
49. Addhā pajānāsi tuvaṃ pi tāta
yassaṃ disāyaṃ⁵ vasate brahmacārī,
taṃ maṃ disaṃ pāpaya tāta khippaṃ
mā te ahaṃ amariṃ assamamhi. 49.
50. Vicitrapupphaṃ hi vanaṃ suttaṃ mayā 15
dijābhigghuṭṭhaṃ⁶ dijasamghasevitaṃ,
taṃ maṃ disaṃ⁷ pāpaya tāta khippaṃ
purā te pāṇaṃ vijahāmi assame ti. 50.

Tattha idhāgamā ti tāta imaṃ⁸ assamapadaṃ āgato, sudassaneyyo
ti suṭṭhu dassaneyyo, sutanū ti suṭṭhu tanuko nātikiso nātithūlo, vinetīti 20
attano sarīrappabhāya assamapadaṃ ekobhāsaṃ viya pūreti, sukaṇhakaṇ-
hacchadanehi bhoto ti tāta tassa bhoto kaṇhehi kaṇhacchadanehi bha-
maravaṇṇehi kesehi sukaṇhasīsaṃ sumajjitamaṇimayaṃ viya khāyati, amassu-
jāto ti na tāv' assa massu jāyati, taruṇo jeva, apurāṇavaṇṇīti acirapabba-
jito, ādhārarūpaṇca paṇassa kaṇṭhe ti kaṇṭhe ca paṇ' assa amhākaṃ 25
bhikkhābhājanathapanapaṇṇadhārasadisaṃ⁹ pilandhanaṃ atthīti muttābharaṇaṃ¹⁰
sandhāya vadati, gaṇḍā¹¹ ti thane sandhāyāha, uresujātā ti uramhi sujātā,
urato ti pi pāṭho, pabhassarā ti pabhāsammaṇṇā, pabhāsare ti pi pāṭho,
obhāsayantīti attho, bhusadassaneyyaṃ¹² ti ativiya dassaneyyaṃ, kuñci-
taggā¹³ ti sīhakuṇḍale¹⁴ sandhāya vadati, suttaṇcā 'ti yaṃ tassa jāṭa- 30
bandhanasuttaṃ¹⁵ taṃ pi jotati¹⁶ pabhañ ca muñcati, saññāmaṇī¹⁷
catasso ti iminā maṇisuvapaṇṇapavālarajataṃ mayāni pi cattāri pilandhanāni

¹ Cks nāham, Bā tāmahaṃ. ² all three MSS. kari. ³ Bā -si. ⁴ Cks -hanti.
⁵ read: disā? ⁶ Cks -ghuṭṭā, Bā -ghuṭṭhaṃ. ⁷ Bā vanam. ⁸ Bā idam. ⁹
Bā -pattādhāra-. ¹⁰ Bā muttābhāraṃ. ¹¹ Bā kaṇhā, ¹² Cks bhuja-, Bā bhusam-.
¹³ Bā kiñci-. ¹⁴ Bā -lam. ¹⁵ Cks -amsu-. ¹⁶ Bā -teti-. ¹⁷ Bā ayamāni.

dasseti, tā pimsare¹ ti tāni pilandhanāni pāvusena va vaṭṭe² deve cirīti-
 samghā³ viya viravanti⁴, mekhale⁵ ti mekhalam, ayam eva vā pāṭho;
 idam⁶ nivatthakañcanacīram⁷ sandhāyāha, na śantace⁸ ti na vāke⁹, i. v. h.
 tāta yathā mayam tīnamayam vā vākamayam vā vākacīram¹⁰ katvā¹¹ dhārema
 5 na tathā so¹² so pana suvaṇṇacīram dhāretīti, akhīlakānīti¹³ akācāni¹⁴ nik-
 kaṇṭakāni¹⁵, kaṭisamohitānīti kaṭiyam nibaddhāni¹⁶, niccam kilim¹⁷
 karontīti aghaṭṭitāni pi niccam kilikilāyanti¹⁸, ahantātā¹⁹ ti ambho²⁰ tāta,
 kim rukkhaphalāni²¹ tānīti tāni tassa²² māṇavassa²³ suttārūlhāni kaṭiyam
 baddhāni katararukkhaphalāni nāmā 'ti maṇisaṃghāni²⁴ sandhāyāha, jaṭā ti
 10 jaṭāmaṇḍalākārena baddhā ratanamissakakesavaṭṭiyo sandhāyāha, vellitagga ti
 kuñcitaggā²⁵, dvedhāsiro ti tassa sīsam dvedhā katvā baddhānam jaṭānam
 vasena²⁶ suṭṭhu vibhattarūpaṃ, tathā ti yathā tassa māṇavassa jaṭā tathā
 tumhehi mama na baddhā²⁷, aho vata mamāpi tathā assū 'ti patthento²⁸,
 upetarūpā ti upetasabhāvā, vātasameritam vā ti yathā nāma nīluppalam
 15 vātena samīritam tath' eva ayam inasmim vānasaṇḍe assamo samvāti, netā-
 diso ti na etādiso, mama²⁹ kāye paṃko n' etādiso tassa, so hi dassanīyo c'
 eva sugandho ca, aggagimhesū 'ti vasantasamaye, nihantīti paharati, kim
 rukkhaphalam nu kho tan ti katararukkhassa nu kho tam phalam, saṃ-
 khavarūpapaṇṇā³⁰ ti sudhotasamkhapaṭibhāgā, sākamakhādīti³¹ nūna so
 20 māṇavo mayam viya tehi dantehi rukkhapaṇṇāni c' eva mūlaphalāni ca na
 khādi, amhākam hi tāni khādantānam³² sākapaṇṇavaṇṇadantā³³ ti dīpeti,
 akakkasan ti tāta tassa bhāsitam aphaṇṇam agalitam, punappuna vadan-
 tassāpi madhuratāya muhum mudum³⁴ amammanatāya³⁵ ujum ācikkhattatāya³⁶
 anuddhataṃ³⁷ paṭiṭṭhitatāya acapalam³⁸, rudan ti bhāsamānassa pan' assa³⁹
 25 sarasamkhātāṃ rudam pi manoharam karavīkassa viya sussaram sumadhuram,
 rañjayatevā 'ti mama mano rañjeti⁴⁰ yeva, bindussaro ti piṇḍitassaro,
 māṇavāhū ti so hi māṇavo puratthāya mama mittam⁴¹ ahū, susandhi sab-
 battha vimaṭṭhimam vaṇan ti tāta tassa māṇavassa ūrūnam antare ekaṃ
 vaṇam atthi, tam susandhim suphussitam⁴² sippipuṭamukhasadisam sabbattha vi-
 30 maṭṭham samantato maṭṭham, pūthun⁴³ ti mahantaṃ, sujātan ti susaṇṭhitam,

¹ Cks tā simsare, Bā tā pi sare. ² Bā pavuṭṭhe. ³ Ck cīri-, Bā tiritisaṅkhāghā,
 Bā tīrati-, Cks -ghāti. ⁴ Bā vadanti. ⁵ Bā mikhalan, Bā makhalan. ⁶ Cks
 idanti. ⁷ Bā vattha-. ⁸ Bā saṇhare? Bā sandhare. ⁹ Bā nivāte. ¹⁰ Cā cīram.
¹¹ Bā omits ka-. ¹² Cks omit so. ¹³ Cks abīla-, Bā akhi-. ¹⁴ Ck akāmāni,
 Bā akāni. ¹⁵ Ck nikkhaṇṭhakāni, Bā nippannāni, Cā nibaṇṭa-. ¹⁶ Bā bandhāni.
¹⁷ Bā kilam. ¹⁸ Bā nicca kēlam kilā-. ¹⁹ Cks ahantā. ²⁰ Cks amhe. ²¹ Cks
 -kkhe-. ²² Cks ssa. ²³ Ck pamāṇamassa, Cā -ṇacassa. ²⁴ so Ck; Cā -ṇi, Bā -ṭi.
²⁵ Ck kuṇḍinaggā. ²⁶ Bā bandhānam vasena, omitting jaṭānam. ²⁷ Bā maṇi-
 bandhā in the place of mama-. ²⁸ Bā assuti paṭhento. ²⁹ Bā to tādiso ti tāta
 yādiso mamma. ³⁰ Bā saṅkhā-. ³¹ Bā -maṅkhāditehitina. ³² Bā -tā. ³³ Bā
 sapaṅkāpaṇṇavaṇṇadantā. ³⁴ Cks muhum. ³⁵ so Cks; Bā apamussatāya, Bā
 āpapussatāya. ³⁶ so Cks; Bā āvi-, Bā omits u- tāya. ³⁷ Bā -tam. ³⁸ all
 three MSS. -phalam ³⁹ Bā omits panassa. ⁴⁰ Bā -ja-. ⁴¹ Bā -o. ⁴² Bā
 -phuppassitam, Cks -passitam. ⁴³ Cks -ū, Bā -u.

kharapattasannibhan¹ ti padumamakūlasannibham, uttariyānā 'ti uttaritvā avattharivā, pīlayīti pīlesi², tapantīti tassa mānavassa sarīrato niccharantā suvaṇṇavannā³ ramsiyo jalanti⁴ obhāsentī⁵ virocentī⁶ ca, bāhā ti bāhā pi 'ssa mudū, añjanalomasadisā ti añjanasadisehi romehi⁷ samannāgatā, vicitravaṭṭaṅgulikāssa² sobhare³ ti hatthāpi 'ssa dhuvalakkhaṇa-
 5 vicitrāhi⁴ pavālamkurasadisāhi⁵ vaṭṭaṅgulīhi samannāgatā sobhanti, akakka-
 saṅgo ti kacchupīlakādirahitaṅgapaccaṅgo, ram'ayam upaṭṭhahīti mam
 ramayanto¹¹ upaṭṭhāsi paricari, tūlūpanibhā ti mudubhāvassa upamā, su-
 vaṇṇakambutalavaṭṭasucchavīti suvaṇṇamayam ādāsatalam viya vaṭṭa ca succhavī
 ca parimaṇḍalā c' eva sundaracchavī cā 'ti attho, samphussitvā ti suṭṭhu
 10 phussitvā attano hatthasamphassam mama sarīre pharāpetvā¹², ito gato ti
 mama olokontass' eva ito gato, te mam dahantīti te tassa hatthasamphassā
 idāni mam dahanti, tathā hi tassa gatakālato paṭṭhāya mama sarīre dāho
 utṭhito, ten' amhi domanassappatto nipanno¹³ ti, khārividhan ti tāta nūna
 so mānavo na khāribhāram ukkhipitvā vicari, khīlānīti¹⁴ khiṇāni¹⁵, ayam
 15 eva vā pātho, sokhyan ti sukham, santhatā ti santhāro, vikiṇṇarūpā vā
 'ti tāta ayam tava mālupapaṇṇasanthāro ajja mayā ca tena ca aññamaññaṃ
 parāmasanāliṅganavasena sammā parivattantehi vikiṇṇā viya ākulavyākulā jātā,
 punappunamcassā¹⁶ 'ti tāta ahañ ca so ca abhiramitvā kilantarūpā paṇṇa-
 sālato nikkhamitvā udakam pavisitvā ramitvā vinītadarathā¹⁷ punappuna imam
 20 eva kuṭiyam¹⁸ pavisāmā 'ti vadati, mantā¹⁹ ti ajja mama tassa gatakālato
 paṭṭhāya n' eva mantā paṭibhanti²⁰ na²¹ upaṭṭhahantīti²¹ na ruccanti, na
 aggihuttam na pi yaṃṇam tatrā 'ti²³ mahābrahmuno ārāddhanatthāya
 kattabbam havayadhūmādiyaññakiriyāpi²⁴ me na paṭibhāti²⁵ na ruccati, na
 cāpi te ti tayā ābhatamūlaphalāni pi na bhuñjissāmi, yassam²⁶ disāyan²⁷
 25 yassan²⁸ disāyam, vanan ti tassa mānavassa assamam parivāretvā tṭitavanam.

Tass' evam vilapantassa tam vippalāpam sutvā M. „ekāya itthiyā imassa sīlam bhinnam bhavissatīti“ ñatvā tam ovaḍanto cha gāthā abhāsi:

51. Imasmā²⁹ haṃ jotirase vanamhi
 gandhabbadevaccharasaṃghasevite

30

¹ Cks khura-. ² Bds paṭipī-. ³ Cs Bā -a. ⁴ Bā -tā. ⁵ Bā -anti. ⁶ Bā lo-.
⁷ Ck -kassa, Bā -tassa. ⁸ Bā -ne. ⁹ Cks -ṇamvicitrāhi. ¹⁰ Css -sehi. ¹¹
 Cks add mam. ¹² Bā parāmasitvā. ¹³ Bā omits ni-. ¹⁴ Cks khīṇā-, Bā
 khiṇā-. ¹⁵ so Cs; Bā kiṇāni, Ck omits khiṇāni. ¹⁶ Cs vassā. ¹⁷ Bds vigata-.
¹⁸ Bā -i. ¹⁹ Bā namajjamantā. ²⁰ Cks -hanti. ²¹ Cks nam. ²² Bā -anti.
²³ Cks piyamñātantranti. ²⁴ Cks bhavyā-, Bā kattabbahopividhumanādi-. ²⁵ Bā
 adds na upaṭṭhahati. ²⁶ Cks yassa, Bā yassā. ²⁷ Cks disan for disa? ²⁸ Bā
 yassa. ²⁹ so all three MSS. for imasmi?

- isīnaṃ āvāse sanantanamhi
 n' etādisaṃ aratiṃ pāpuṇetha. 51.
52. Bhavanti mittāni atha na honti,
 ñātīsu mittesu karonti pemaṃ,
 5 ayaṇ ca jammo kissa vā nivīṭṭho¹
 yo n' eva jānāti; kuto 'mhi āgato. 52.
53. Saṃvāsena hi mittāni sandhīyanti punappunaṃ,
 sā ca metti asaṅgantu² asaṃvāsena jīrati. 53.
54. Sace tuvaṃ dakkhasi brahmacāriṃ
 10 sace tuvaṃ sallape brahmacāriṇā
 sampannasassaṃ va mahodakena
 tapogunaṃ khippam imaṃ pahassasi³. 54.
55. Punap-pi⁴ ce dakkhasi brahmacāriṃ
 punap-pi ce sallape brahmacāriṇā
 15 sampannasasssṃ va mahodakena
 usmāgataṃ khippam imaṃ pahassasi⁵. 55.
56. Bhūtāni etāni caranti tāta
 virūparūpena manussaloke,
 na tāni sevetha⁶ naro sapañño,
 20 āsajjanaṃ⁷ tassati⁸ brahmacārīti. 56.

Tattha imasmā⁹ ti imasmiṃ, han ti nipātamattaṃ, jotirase ti hūya-
 mānassa jotino raṃsiobhāsīte¹⁰, sanantanambhīti¹¹ porāṇake, pāpuṇethā¹²
 'ti pāpuṇeyya, i. v. h.: tāta evarūpe vane vasanto yaṃ aratiṃ¹³ tvaṃ patto
 etādisaṃ na pāpuṇeyya paṇḍito kulaputto, pattuṃ¹⁴ na arahatīti attho, bha-
 25 vantīti imaṃ g. M. antagatam eva [bhāsati, ayaṃ h' ettha¹⁵ adhippayo: loke
 sattānaṃ mittāni nāma honti pi na honti pi, tattha yesaṃ honti te attano
 ñātīsu ca mittesu ca pemaṃ karonti, ayaṇ ca jammo migasiṅgo kissavāni-
 viṭṭho¹⁶ ti¹⁷ kena nāma kāraṇena tasmīṃ mātugāme mittasaññāya nivīṭṭho,
 so migiyā kucchimhi nibbattitvā araṇṇe vadḍhitattā kutomhi āgato ti āgataṭṭhā-

¹ Bā kissavānīnivīṭṭho, Cks kissarivānīvivīṭṭho. ² Ck yā ca menti asaggantū, Bā sveva mitto asaṅgantu. ³ Cks pabha-, Bā hessasi? Bā pahissasi. ⁴ Bā puna pi. ⁵ Bā pahissasi, Cks pabha-. ⁶ Cks na tādiso cetha. ⁷ Bā āsajja naṃ corr. to āpa-. ⁸ Bā na-. ⁹ so all three MSS. for imasmi? ¹⁰ Cks -tena. ¹¹ Cks sanantambhīti, Bā sanantarambhīti corr. to -tanamhīti. ¹² Bā -nīṭṭhā. ¹³ Bā anabhiratiṃ. ¹⁴ Bā puttū corr. to pattū, Cks vattuṃ. ¹⁵ Bā ayaṇṇettha. ¹⁶ Cks kissarini-. ¹⁷ Cks omit ti.

nam¹ eva na jānāti pag eva nātimitte ti², punappunan ti tāni³ mittāni
 nāma punappuna samvāsena samsevanena sandhīyanti⁴, sā ca mettīti⁵ sā
 eva metti⁶ asaṅgantu⁷ asamāgacchantassa purisassa tena asamāgamanasaṃ-
 khātena samvāsena jīrati vinassati, sace ti⁸ tasmā tāta sace tvam puna pi
 tam dakkhasi tena vā sallapissasi atha yathā nāma sunipphanam sassam mahō- 5
 ghena harīyati evam imam attano tapogunam pahassasi⁹ pahāressasīti attho,
 usmāgatan ti samāpatejam, virūparūpenā 'ti vividharūpena. i. v. h.: tāta
 manussalokasmim hi etāni yakkhinisamkhātāni bhūtāni vividharūpapaṭicchan-
 nena¹⁰ attano rūpena attano vasaṃgate khādītum caranti, tāni sapaṇṇo naro na
 sevetha, tādisam hi bhūtam āsajjanam¹¹ patvā nassati brahmacārī, diṭṭho si 10
 tāya¹² yakkhiniyā na khādito ti evam puttam ovadi¹³.

So pitu katham sutvā „yakkhinī kira sā“ ti bhīto cittaṃ
 nivattetvā „tāta, etto na gamissāmi, khamatha me“ ti khamā-
 pesi. So pi nam samassāsetvā „ehi tvam māṇava, mettaṃ
 bhāvehi karuṇam¹⁴ muditaṃ¹⁵ upekkhan“ ti brahmavihārabhāva- 15
 nam ācikkhi. So tathā paṭipajjitvā puna jhānam nibbattesī¹⁶.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-
 pattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā Naṇīkā purāṇadutiyaikā¹⁷ ahosi, Isisiṅgo
 ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā aham evā“ 'ti. Naṇījātakaṃ¹⁸.

2. Ummadantījātaka.

20

Nivesanam kassa nudaṃ Sunandā 'ti. Idam S. J. v. uk-
 kaṇṭhitabhikkhum ā. k. So kir' ekadivasam Sāvatthiyam piṇ-
 dāya caranto ekaṃ alamkatapaṭiyattam uttamarūpadharam itthim olo-
 ketvā paṭibaddhacitto hutvā cittaṃ nivattetum asakkonto vihāram eva
 āgantvā tato paṭṭhāya sallaviddho viya rāgāturo bhantamigapaṭi- 25
 bhāgo¹⁹ kiso dhamanisanthatagatto uppaṇḍuppaṇḍukajāto anabhirato
 ekiriyaṭhe cittassādam alabhanto ācariyavattādīni pahāya uddesapari-
 pucchākammaṭṭhānānuyogavirahito vihāsi. So sahāyabhikkhūhi²⁰ „pubbe
 tvam āvuso pasannindriyo²¹, vippasannamukhavaṇṇo idāni, na²² tathā,

¹ Bḍ attano gatathā-. ² Bḍ hi. ³ Bḍs tāta. ⁴ Bḍs add ghaṭṭiyanti. ⁵ Bḍ
 sveva mitto ti. ⁶ Bḍ sova mitto. ⁷ Bḍ asagantu, Cks asaṅgantum. ⁸ Cks
 omit ti. ⁹ Cks pabha-, Bḍ pahi-. ¹⁰ Cks add ca. ¹¹ Bḍs āsajjasam. ¹² Cks Bḍ
 tā. ¹³ Bḍ -diti. ¹⁴ Bḍ kāruṇṇam corr. to karuṇam, Cks karuṇā. ¹⁵ Cks -tā.
¹⁶ Bḍ jhānābhiññā-, Cks jhānam pabha-. ¹⁷ Cks -tī-. ¹⁸ so all three MSS. 2.
 cfr. Th. Zachariae: Die 16te Erzähl. der Vetālap. in Beiträge z. Kunde d. ig.
 Sprachen IV. ¹⁹ Bḍ bhanda-. ²⁰ Bḍ -yobhikkhuhi. ²¹ Bḍ santindr-. ²² Bḍ no-.

kin nu kho kāraṇaṇ¹ ti puṭṭho „āvuso anabhirato 'smīti" āha. Atha
 nam te „abhirama āvuso, Buddhuppādo nāma dullabho, tathā sad-
 dhammasavanaṃ manussapaṭilābho ca, so tvaṃ manussapaṭilābhaṃ
 labhivā dukkhassa antakiriyaṃ patthayamāno assumukhaṃ nātijanaṃ
 5 pahāya saddhāya² pabbajitvā kimkāraṇā kilesavasam yāsi, kilesā nāma'
 ete gaṇḍuppādapāṇaṃ³ upādāya sabbabālajanasādhāraṇā, ye tesam
 vatthubhūtā te pi appassādā, kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo
 ettha bhiyyo, atthikaṃkalūpamā kāmā, māmsapesūpamā kāmā⁴, tiṇukkū-
 pamā kāmā⁴, aṅgārakāsūpamā kāmā, supinakūpamā kāmā, yācitakū-
 10 pamā⁵ rukkhaphalūpamā⁵ sattisūlūpamā⁵ sappasirūpamā⁶ kāmā, tvaṃ
 nāma evarūpe sāsane pabbajitvā evaṃ anatthakāraṇānaṃ⁷ kilesānaṃ
 vasam gato" ti⁸ ovaditvā attano kathaṃ⁹ gāhāpetum asakkontā Satthu
 santikaṃ dhammasabhaṃ netvā „kim bhikkhave anicchamānaṃ bhik-
 khaṃ ānayitthā" 'ti vutte „ayaṃ kira ukkaṇṭhito" ti āhaṃsu. S. „sac-
 15 cam kirā" 'ti pucchitvā „saccam bhante" ti vutte „bhikkhu porāṇaka-
 paṇḍitā rajjaṃ anusāsantāpi kilese kilese uppanne tassa vasam āgantvā
 cittaṃ nivāretvā na ayuttaṃ karimsū" 'ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivi nāma rājā r. kāresi.
 Bo. tassa aggamahesiyā kucchimhi nibbati, Sivikumāro t'
 20 ev' assa nāmaṃ karimsu. Senāpatissāpi putto¹⁰ vijāyi, Ahi-
 pārako¹¹ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Te ubho pi sahāyakā hutvā
 abhivaddhantā soḷasavassikā hutvā Takkasilaṃ gantvā sippaṃ
 uggaṇhitvā āgamimsu. Rājā tassa r. adāsi, so pi Ahipārakaṃ
 senāpatitṭhāne ṭhapetvā dhammena r. kāresi. Tasmiṃ yeva
 25 nagare Tirīṭavacchassa¹² nāma¹³ asītikoṭidhanavibhavassa seṭ-
 ṭhino dhītāpi nibbatti uttamarūpadharā sobhaggappattā su-
 bhalakkhaṇena samannāgatā, tassā nāmagahaṇadivase Umma-
 dantīti nāmaṃ karimsu. Sā soḷasavassakāle atikkanta-
 mānusakavaṇṇā devaccharā viya abhirūpā¹⁴ ahosi, ye ye
 30 puthujjanā taṃ passantī te te sakabhāvena¹⁵ saṇṭhātum¹⁶ na

¹ Cks -ṇenā. ² Cks saddhā, Bā omits sa-. ³ Ck -ṇa, Bā s -ṇakaṃ. ⁴ Bā tiṇikkupamā kāmā, cfr. M. N. 1,130; Cks omit tiṇu-. ⁵ Bā adds kāmā. ⁶ Bā visasappabhirū-. ⁷ Cks -raṃkānaṃ, Bā -raṇānaṃ. ⁸ Bā sīti. ⁹ Bā gātaṃ. ¹⁰ Cks -am. ¹¹ Bā abhi- throughout. ¹² Bā tiriva-. ¹³ all three MSS. nāmaṃ. ¹⁴ Bā abhirūpadassaniyā pāsādikā paramāya vaṇṇāya samannāgatā. ¹⁵ Cks saka-
 bbā-. ¹⁶ Bā sandhāretum.

sakkonti, surāpānamadena¹ viya kilesāmadena mattā hutva
 satim paccupaṭṭhāpetum samatthā nāhesum. Ath' assā pitā
 Tirītavaccho² rājānam upasamkamitvā „deva mama gehe
 itthiratanam uppannam rañño va anucchavikam, lakkhaṇa-
 pāṭhake³ pesetvā tam vīmaṁsāpetvā yathārucim karohīti“ āha. 5
 Rājā „sādhū“ 'ti vatvā brāhmaṇe peseti, te seṭṭhigeham
 gantvā katasakkārasammānā pāyāsam paribhuñjimsu. Tasmim
 khaṇe Ummadantī sabbālaṁkārapaṭimaṇḍitā tesam santikam
 agamāsi. Te tam disvā satim paccupaṭṭhāpetum asakkontā
 kilesamadamattā hutvā attano vipakatabhojanabhāvam na 10
 jānimsu, ekacce ālopaṁ gahetvā bhuñjāmā⁴ 'ti saññāya sise
 ṭhapesum, ekacce upakacchantare⁵ khipimsu, ekacce bhittim⁶
 paharimsu, sabbe ummattakā ahesum. Sā te disvā „ime kira
 mama lakkhaṇam vīmaṁsantīti⁷, gīvāya ne gahetvā nīharathā“
 'ti nīharāpesi. Te maṁkubhūtā rājanivesanam gantvā Umma- 15
 dantiyā ruṭṭhā⁸ „deva sā itthi kālakaṇṇī, na tumhākam anuc-
 chavikā“ ti vadiṁsu. Rājā „kālakaṇṇī kirā“ 'ti tam na ānā-
 pesi⁹. Sā tam pavattim sutvā „aham kira kālakaṇṇīti raññā
 na gahitā, kālakaṇṇiyo nāma evarūpā¹⁰ hontīti“ vatvā „hotu,
 sace pi tam rājānam passissāmi jānissāmīti“ tasmim āghātam 20
 bandhi. Atha naṁ pitā Ahipārakassa adāsi, sā tassa piyā
 ahosi manāpā. — Kassa pana kammassa phalena¹¹ evaṁ abhi-
 rūpā ahoṣīti rattavatthadānassa¹²: sā kira atīte Bārāṇasiyam
 daliddakule nibbattitvā ussavadivase puññasampannā itthiyo
 kusumbharattavattham nivāsetvā alaṁkatā kīlantiyo disvā 25
 tādisam vattham nivāsetvā kīlitukāmā hutvā mātāpitunnam
 ārocetvā tehi „amma mayam daliddā, kuto no evarūpaṁ
 vatthan“ ti vutte „tena hi maṁ ekasmim adḍhakule bhatim
 kātuṁ anujānātha, te mama guṇam ñatvā dassantīti“ vatvā

¹ Cks omit surā. ² Bā titiṭi-. ³ Bā adds brahmaṇe. ⁴ Cs -jamā, Bā
 bhuñjaha, B^s bhuñjamānā. ⁵ Bā adds bhattam. ⁶ Ck -i, Bā bhittiyādisu. ⁷
 Bā -sissanti, B^s -sissantikim. ⁸ Bā kuddhā. ⁹ Bā ānā- ¹⁰ Bā add na. ¹¹
 Bā adds sā. ¹² Bā add nissandena.

tehi anuññātā ekaṃ kulam upasaṃkamitvā „kusumbharattavattthena bhatim karomīti“ āha. Atha nam te „tīni saṃvaccharāni kamme kate tava guṇāguṇam¹ ñatvā dassāmā“ ’ti vadimsu. Sā „sādhū“ ’ti paṭisunītvā kammaṃ paṭipajji. Te
 5 tassā guṇam ñatvā aparipunṇesu yeva tīsu saṃvacchareshu tassā ghanakusumbharattavattthena² saddhim aññam pi vattham datvā „tava sahāyikāhi saddhim gantvā nahāyitvā nivāsehīti“ tam pesayimsu. Sā sahāyikā ādāya gantvā rattavattham tīre ṭhapetvā nahāyi. Tasmim khaṇe eko Kassapadasabalassa
 10 sāvako acchinnacīvaro sākhabhaṅgam nivāsetvā ca pārupitvā ca tam padesam pāpuṇi. Sā tam disvā „ayam bhadanto acchinnacīvaro bhavati³, pubbe pi adinnabhāvena mama nivāsanam dullabham jātan ’ti⁴ vattham dvidhā phāletvā ekaṃ koṭṭhāsam ayyassa dassāmīti“ cintetvā uttaritvā attano nivāsanam nivāsetvā „tiṭṭhatha bhante“ ti vatvā theram vanditvā
 15 vattham phāletvā tass’ ekakoṭṭhāsam⁵ adāsi. So ekamante paṭicchannaṭṭhāne ṭhatvā sākhabhaṅgam chaḍḍetvā tass’ ekaṃ kaṇṇam nivāsetvā ekaṃ pārupitvā nikkhami, ath’ assa vatthobhāsenā sakalasarīram taruṇasuriyo viya ekobhāsam ahosi.
 20 Sā tam disvā „ayam⁶ ayyo paṭhamam na sobhi⁷ idāni taruṇasuriyo viya virocati, idam pi tass’ eva⁸ dassāmīti“ dutiyam pi koṭṭhāsam datvā „bhante aham bhava carantī uttamarūpa-dharā bhavyeyyam, mam disvā koci puriso sakabhāvena saṇṭhātum⁹ mā asakkhi¹⁰, mayā abhirūpatarā nāma aññā mā hotū“
 25 ’ti patthanam ṭhapesi. Thero anumodanam katvā pakkāmi. Sā devaloke sañcarantī¹¹ tasmim kāle Ariṭṭhapure nibbattitvā tathārūpā ahosi. — Atha tasmim nagare kattikachanam ghosayimsu, kattikapuṇṇamāya nagaram sajjayimsu. Ahipārako attano ārakkhaṭṭhānam gacchanto tam āmantetvā „bhadde

¹ Bds omit guṇā. ² Bd ghaṭanaku-. ³ Bds bhavissati. ⁴ Bds adds tam. ⁵ Bd sā tam koṭṭhāsam. ⁶ Bds mayham. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd etasseva. ⁹ Bds sandhāretum. ¹⁰ Cks -īti. ¹¹ Bds saṃsaranti.

Ummadanti, ajja kattikacchaṇo¹, rājā nagaraṃ padakkhiṇaṃ
karonto paṭhamam imaṃ gehadvāraṃ āgamissati, mā kho tassa
attānaṃ dassesi, so hi taṃ disvā satim upatṭhāpetum na
sakkhissatīti“ āha. Sā gacchantam² „aham jānissāmīti“. 5
Tasmiṃ gate dāsim³ āṇāpesi: „rañño imaṃ gehadvāraṃ āgata-
kāle mayham āroceyyāsīti“. Atha suriye atthamgate uggate
punṇacande⁴ devanagare⁵ viya alaṃkate nagare sabbadisāsu
dīpesu jālantesu⁶ rājā sabbālaṃkārapatimaṇḍito ājaññaratha-
varagato amaccagaṇaparivuto mahantena yasena nagaraṃ
padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam eva Ahipārakassa gehadvāraṃ 10
agamāsi, taṃ pana geham manosilāvannaṇapākāraparikkhittaṃ
alaṃkataṃ dvāraṭṭālakaṃ sobhaggappattaṃ pāsādikaṃ. Tas-
miṃ khaṇe dāsī Ummadantiyā ārocesi, sā pupphasamuggaṃ
gāhāpetvā kinnarīlīhāya⁷ vātapānaṃ nissāya ṭhitā rañño
pupphāni khipi. So taṃ ulloketvā⁸ kilesamadamatto satim 15
paccupaṭṭhāpetum asakkonto „Ahipārakass’ etaṃ gehan“ ti
sañjānitum pi nāsakkhi. Atha sārathim āmantetvā pucchanto
dve gāthā abhāsi:

1. Nivesanaṃ kassa nu ’daṃ Sunanda
pākārena paṇḍumayena guttaṃ, 20
kā dissati aggisikhā va dūre
vehāsayaṃ pabbatagge va acci. 57.
2. Dhītā n’ ayaṃ kassa Sunanda hoti,
suṇisā n’ ayaṃ kassa atho pi bhariyā,
akkhāhi me khippam id’ eva⁹ puṭṭho: 25
avāvaṭā, yadivā atthi bhattā ti. 58.

Tattha kassa nudaṇ ti kassa nu¹⁰ idaṃ, paṇḍumayenā ’ti rattitṭhi-
kāmayena¹¹, dissatīti vātapāne ṭhitā paññāyati, aggīti¹² analajālakkhandho¹³,

¹ Cs kattikarattikacchaṇo, Bā -ratti gāro chaṇo. ² Bāś gaccha tvam sāmī. ³
Cks -am. ⁴ Cks -o. ⁵ Bāś -raṃ. ⁶ Bā jalitesu. ⁷ Bā līlāya. ⁸ Bā disvā olo-.
⁹ Ck idheva, Bā imeva. ¹⁰ Cks omit nu. ¹¹ Bāś rattitṭhakapākāramayena. ¹²
Ck aggati, Bā acchiti. ¹³ Cks naḷajā-.

dhītā nayan ti dhītā¹ nu ayam, avāvaṭā ti apetaḥharanā² apariggahitā³,
bhattā ti yadivā assā sāmiko atthi, idam akkhāhīti.

Ath' assa so ācikkhanto dve gāthā⁴ abhāsi:

3. Aham hi jānāmi janinda etam
5 matyā ca petyā ca atho pi assā⁵,
tath' eva⁶ so puriso bhūmipāla
rattimdivam appamatto tav' atthe. 59.
4. Iddho ca phīto⁷ ca subāḥhiko⁸ ca
amacco te aññataro janinda,
10 tass' esā bhariyā Ahipārakassa
Ummadantī⁹ nāmadheyyena rājā 'ti. 60.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti matito ca pitito ca tam jānāmīti vadati,
atho pi assā ti atha sāmikam pi 'ssā jānāmīti vadati, iddho ti samiddho,
phīto⁷ ti vatthālamkārehi phullito¹⁰, subāḥhiko¹¹ ti suṭṭhu aḍḍho, nāma-
15 dheyyenā 'ti nāmena, ayam hi¹³ yo nam passati tam ummādeti satim assa
paccupaṭṭhāpetum na deti tasmā Ummadantīti vuccati.

Tam sutvā rājā nāmam assā thomento anantaram g. ā.:

5. Ambho ambho¹³ nāmam idam imissā
matyā ca petyā ca kataṃ susādhu,
20 tathā¹⁴ hi mayham apalokayantī
ummattakam Ummadantī akāsīti. 61.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti mātara ca pitarā ca, mayham ti upa-
yogatthe sampadānam, apalokayantīti mayā apalokitā sayam mam apaloka-
yantī mam ummattakam akāsīti attho.

- 25 Sā tassa kampitabhāvam ñatva vātapānam thaketvā siri-
gabbham eva agamāsi. Rañño pi 'ssā¹⁵ diṭṭhakālato paṭṭhāya
nagarapadakkhiṇakarane¹⁶ cittam eva nāhosi. So sārathim
āmantetvā „samma Sunanda ratham nivattehīti“ vatvā „ayam

¹ Bā adds kā. ² Bā -varaṇā. ³ Bā -ggahā. ⁴ Bā -āyo. ⁵ Cks tassā. ⁶
Bā taveva. ⁷ Ck pī-, Cs thī-, Bā phi-. ⁸ Bā suvaḍḍhito, Bā suvaddhito. ⁹
Bā umaddantīti, read: ummādinī? cfr. Zachariae supra. ¹⁰ Bā puppito. ¹¹
Bā suvaḍḍhito. ¹² Bā ayañhi, Cks ahañhi. ¹³ so all three MSS. for aho? ¹⁴
Bā tadā. ¹⁵ Bā tassā. ¹⁶ Cks -ṇamka-, Bā -ṇakā-.

chaṇo amhākaṃ nānucchaviko, Ahipārakasenāpatiss' evānucchaviko, r. pi tass' evānucchavikaṃ¹ ti rathaṃ nivattāpetvā pāsādaṃ abhiruyha sirisayane nipajjitvā vippalapanto āha:

6. Sā¹ puṇṇamāse migamandalocanā
upāvisī puṇḍarīkattacaṅgī, 5
dve puṇṇamāyo tadahū amaññaṃ²
disvāna pārāpatarattavāsiniṃ. 62.
7. Alārapamhehi subhehi vagguhi
palobhayantī⁴ maṃ yadā udikkhati
vijambhamānā harat' eva me mano 10
jātā vane kimpurisīva pabbate. 63.
8. Tadā hi brahatī⁵ sāmā⁶ āmuttamanīkuṇḍalā
ekaccavasanā nārī migī bhantā⁷ v' udikkhati. 64.
9. Kadāssu maṃ tambanakhā sulomā
bāhāmudū candanasāralittā 15
vaṭṭaṅgulī sannatavīrakuttiyā⁸
nārī upaṇṇissati sīsato subhā. 65.
10. Kadāssu maṃ kañcanamāluracchadā⁹
dhītā Tirīṭissa vilākamajjhā
mudūhi bāhāhi palissajissati¹⁰ 20
brahāvane jātadumaṃ va māluvā. 66.
11. Kadāssu lākhārasarattasucchavī
bindutthanī puṇḍarīkattacaṅgī
mukhaṃ mukhena upanāmayissati
soṇḍo va soṇḍassa surāya¹¹ thālaṃ¹².. 67. 25
12. Yathāddasaṃ naṃ¹³ tiṭṭhantiṃ sabbagattaṃ manoramaṃ
tato sakassa cittassa nāvabodhāmi kiñcanaṃ. 68.
13. Ummadantī¹⁴ mayā diṭṭhā āmuttamanīkuṇḍalā¹⁵,
na supāmi divārattiṃ sahasaṃ va parājito. 69.

¹ C^k so, B^d yā ² B^d tadahumaññāhaṃ, B^s akhaññātāṃ. ⁴ C^k sa-, C^s sā-. ⁵ B^d brahmāhi. ⁶ C^s samāsemigamandā. ⁷ B^d phandā. ⁸ B^d -dhira-. ⁹ B^d -jālura-. ¹⁰ C^{ks} -dissati ¹¹ C^k phu-, C^s pu-. ¹² C^k phā-. ¹³ B^d yadadda-santaṃ. ¹⁴ C^{ks} -tiṃ, B^d -ti. ¹⁵ B^s -laṃ.

14. Sakko ca¹ me varam dajjā, so ca labbhettha me varo:
 ekarattim² dirattim³ vā bhavēyyam Ahipārako
 Ummadantya ramitvāna, Sivrājā tato siyā ti. 70.

Tattha puṇṇamāse ti puṇṇacandāya rattiya, migamandalocanā ti
 5 kaṇḍasantāsenā palāyitvā vanantare thatvā luddam oloketiya migiya viya man-
 dāni locanāni assā ti migamandalocanā, upāvisīti padumavaṇṇena karata-
 lena pupphāni khipitvā mam oloketi vātapāne nisīdi, puṇḍarīkattacaṅgīti
 rattapadumapattavaṇṇasarīrā, dve puṇṇamāyo ti aham tadā tasmim chaṇa-
 divase tam pārāpatapādasamānavanṇam rattavatthanivattam disvā tassā mu-
 10 kham⁴ olovento ekassa pācīnalokadhātuto ekassa Ahipārakasenāpatino nive-
 sane ti dvinnam puṇṇacandānam uggatattā dve puṇṇamāyo amāññim, alāra-
 pamhehīti visālapakhumehi⁵, subhehīti parisuddhehi, vagguhīti madhurā-
 kārehi, udikkhatīti evarūpehi nettehi yasmim khaṇe oloketi, pabbate ti
 yathā Himavantapabbate suphullitavane⁶ vīṇam ādāya tantissarena attano saram
 15 saṃsudentī⁷ kimpurissā kimpurissassa manam harati⁸ evam harateva me
 mano ti vipalapati, brahatīti⁹ ulārā, sāmā ti suvaṇṇasāmā, ekacca-
 vasanā ti ekaccikavasanā, ekapaṭṭanivattā ti attho, bhantā vudikkhatīti
 saṇhakesā¹⁰ puthunālāṭā āyatabhamū visālakkhī tuṅganāsā rattoṭṭhī¹¹ setadantā
 tikhiṇadāṭhā suvaṭṭagīvā tanubāhu susaṇṭhitapayodharā karamitamajjhā visāla-
 20 soṇī¹² suvaṇṇakadalīsamānarūpā¹³ sā¹⁴ uttamitthi tasmim khaṇe mam udik-
 khantī bhayena vanaṃ pavisitvā puna nivattitvā luddam udikkhantī bhanta-
 migīva¹⁵ mam udikkhatīti vadati, bāhāmudū ti mudubāhā, sannatavīra-
 kuttīyā¹⁶ ti suphassitachekakaraṇā¹⁷ upaṇṇissati man ti sā subhā nārī
 kadā nu mam tehi tambhanakhehi sīsato paṭṭhāya sannatena vīrena¹⁸ karaṇena
 25 paritosessatīti patthento vilapati, kañcanamāluraṇḍhadā¹⁹ ti kañcanamaya-
 uracchadālamkāra, vilākamajjhā ti vilaggasarīrā sā, brahāvane ti mahā-
 vane, rattasucchavīti hatthapādātalaagganakhaṭṭhamamṣesu lākhārasaratta-
 samānavanṇā, bindutthanīti udakabubbulaaparimaṇḍalatthanī, tato ti yadā
 tam tiṭṭhantim addasaṃ tato paṭṭhāya, sakassa cītassā 'ti attano cittassa
 30 anissaro jāto 'mhīti adhippāyo, kiñcanan²⁰ ti kiñci, ayam²¹ asukā nāmā
 'ti na jānāmi, ummattako jāto 'mhīti vadati, diṭṭhā ti disvāna²², supāmīti
 n' eva rattimdivam²³ niddam labhāmi, so ca labbhetthā 'ti yam me Sakko
 varam dadeyya so ca me varo labheyya²⁴, labheyyaṃ c' āham varan ti attho.

Atha te amaccā²⁵ Ahipārakassāpi ārocayāmsu: „sāmi rājā
 35 nagaram padakkhiṇam karonto tumhākam gharadvāram gantvā²⁶

¹ Bā ce. ² Bā -am. ³ Bā dvirattam. ⁴ Bā mukhassa sukham. ⁵ Cks -pa-
 mukhehi. ⁶ Bā supuppita-. ⁷ Bā -dati. ⁸ Cks haranti. ⁹ Bā brahāti. ¹⁰ Bā
 kaṇha-. ¹¹ Ck ratto, Bā rattāti. ¹² Ck -soṇi, Cs -yoni, Bā -yoni. ¹³ Cks
 -noruyā. ¹⁴ Cks omit sā. ¹⁵ Bā bhanda-. ¹⁶ Bā -dhīra-. ¹⁷ Cks supā-, Bā
 suphuyita-. ¹⁸ Bā dhirena. ¹⁹ Bā -jālura-. ²⁰ Bā kañci-. ²¹ Bā aññam. ²²
 so Cks; diṭṭhāti disvāna wanting in Bā. ²³ so Cks; Bā rattidivā. ²⁴ so all
 three MSS. ²⁵ Cks omit atha-. ²⁶ Bā patvā.

nivattitvā pāsādaṃ abhirūḷho¹ ti¹. So attano gehaṃ gantvā Ummadantiṃ āmantetva „bhadde kacci² rañño attānaṃ dasse-
sīti“ pucchi. „Sāmi, eko mahodaro mahādāṭhiko rathe ṭhatvā
āgato puriso atthi, ahan taṃ rājā³ vā rājako⁴ vā ti na jānāmi,
eko issaro ti pana⁵ vutto⁶, vātapāne ṭhatvā pupphāni khipim⁷,
so tāvad eva nivattitvā gato⁸ ti. So taṃ sutvā „nāsito ’mhi
tayā“ ti punadivase pāto va rājanivesanaṃ āruya siri-
gabbhadvāre ṭhatvā rañño Ummadantiṃ nissāya vippalāpaṃ
sutvā „ayaṃ Ummadantiyā paṭibaddhacitto jāto, taṃ alabhanto
marissati, rañño ca mamañ ca agunaṃ mocetvā imassa mayā
jīvitam dātuṃ vaṭṭatīti“ attano nivesanaṃ gantvā ekaṃ dālha-
mantaṃ⁸ upaṭṭhākaṃ pakkosāpetvā „tāta asukaṭṭhāne susira-
cetiyaṃ rukkho atthi, tvaṃ kañci⁹ ajānāpetvā atthaṅgate suriye
tattha gantvā anto rukkhe nisīda, ahaṃ tattha balikammaṃ
karonto taṃ ṭhānaṃ patvā devatā namassanto yācāmi: ‘deva-
rāja, ambhākaṃ rājā nagare chaṇe vattamāne akīḷitvā va siri-
gabbhaṃ pavisitvā vippalapanto nipanno, mayaṃ tattha kāra-
ṇaṃ na jānāma, rājā¹⁰ devatānaṃ bahūpakāro anusaṃvaccharaṃ
sahassaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti¹¹, idaṃ¹² nāma nis-
sāya rājā vippalapatīti ācikkha¹³, rañño no jīvitadānaṃ dethā’
’ti yācissāmi, tvaṃ tasmim khāṇe saraṃ parivattetvā¹⁴ ‘senā-
pati, tumhākaṃ rañño vyādhi nāma n’ atthi, so pana tava
bhariyāya Ummadantiyā paṭibaddhacitto, sace taṃ¹⁵ labhissati
jīvissati noce marissati, sace tassa jīvitam icchasi Ummadantiṃ
assa dehīti’ katheyyāsīti¹⁶“ evaṃ taṃ ugganḥāpetvā uyyojesi.
So gantvā tasmim rukkhe nisīditvā punadivase senāpatinā taṃ
ṭhānaṃ gantvā āyācite¹⁷ tathā abhāsi, senāpati „sādhū“ ’ti
vatvā devataṃ vanditvā amacce jānāpetvā nagaraṃ pavisitvā
rājanivesanaṃ abihruya sirigabbhadvāraṃ ākoṭesi. Rājā satim

¹ Bā -rūyhatīti. ² Bā kiñci. ³ Bā adds ti. ⁴ Bā rājapurisoti, Ck rājako.
⁵ Ck omit pana. ⁶ Ck -e. ⁷ Bā -i. ⁸ Bā -mittam, B suttamantaṃ. ⁹
Bā ki-. ¹⁰ Ck omit rājā. ¹¹ Bā kareti. ¹² C s Bā imam. ¹³ Bā -atha. ¹⁴
Bā paṭivattitvātāta. ¹⁵ Bā nam. ¹⁶ Bā vadeyyāsīti. ¹⁷ Bā -to.

upaṭṭhapetvā¹ „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva Ahipārako“
ti. Ath' assa rājadvāraṃ² vivari. So pavisitvā rājānaṃ
vanditvā g. ā.:

15. Bhūtāni me bhūtapatī namassato
5 āgamma yakkho idam evaṃ³ abravi:
rañño mano Ummadantiyā nivittṭho,
dadāmi te taṃ, parivārayassū⁴ 'ti. 71.

Tattha namassato ti tumhākaṃ vilāpakāraṇaṃ jānanatthaṃ balikammaṃ
katvā namassantassa, taṃ ti ahaṃ taṃ Ummadantiṃ tumhākaṃ paricārikaṃ
10 katvā dadāmi.

Atha naṃ rājā „samma Ahipāraka mama Ummadantiyā
paṭibaddhacittatāya vilapitabhāvaṃ yakkhāpi jānantīti“ pucchi.
„Āma devā“ 'ti. So „sabbalokena kira me lāmakabhāvo ñāto“
ti lajji, dhamme paṭittṭhāya anantaraṃ g. ā.:

- 15 16. Puññā⁵ ca dhamse amaro na c' amhi,
jano ca no⁶ pāpam idan ti jaññā,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adittṭhā⁷ ti. 72.

Tattha dhamse ti samma Ahipāraka ahaṃ tāya saddhiṃ kilesavasena
20 paricārayanto puññato ca dhamseyyaṃ, tāya saddhiṃ paricāritamattena amaro
ca na homi, mahājano ca me idam⁸ lāmakabhāvaṃ jāneyya, tato ayuttaṃ raññā
katan ti garaheyya, taṃ ca mama datvā pacchā piyabhariyaṃ adittṭhā⁹ tava
manaso vighāto c' assā 'ti attho.

Sesā ubhinnaṃ pi vacanapaṭivacanagāthā:

- 25 17. Janinda nāññatra tayā mayā vā
sabb' āpi kammaṃ katassa jaññā
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā vanathaṃ sajāhi¹⁰. 73.
18. Yo pāpakaṃ kamma¹¹ karaṃ manusso
30 so maññatī: mā-y-idha maññimsu aññe¹²,

¹ Cks -ahetvā. ² so all three MSS. for rājā dvāraṃ? ³ Bā idametad. ⁴ Bā
-cāra- ⁵ Cks puññañ. ⁶ Bā me. ⁷ Ck adittṭhā. ⁸ Bā imaṃ. ⁹ Ck adittṭā,
Cs adittṭhe, Bā adittṭhā. ¹⁰ Bā adds rājā āha. ¹¹ Bā kammaṃ. ¹² so all three
MSS. for jāni añño?

- passanti bhūtāni karontam etaṃ
yuttā ca ye honti narā pathavyā. 74.
19. Añño nu te ko 'dha¹ naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā² piyā ti,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā³. 75. 5
20. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
gacch' eva tvaṃ Ummadantiṃ bhadante
sīho va selassa guhaṃ upeti⁴. 76. 10
21. Na pīlitā attadukkhena dhīrā
sukhapphalaṃ kamma pariccajanti,
sammohitā cāpi sukhena mattā
na pāpakaṃ kamma samācaranti. 77.
22. Tvaṃ hi mātā ca pitā ca mayhaṃ
bhattā patī posako devatā ca,
dāso ahaṃ tuyha saputtadāro,
yathāsukhaṃ Sibba⁵ karohi kāmaṃ. 78. 15
23. Yo issaro 'mhīti karoti pāpaṃ
katvā ca⁶ so n' uttapate paresaṃ
na tena so jīvati dīgham āyu⁷,
devāpi pāpena samekkhare na⁸. 79. 20
24. Aññātakam⁹ sāmikehi padinnaṃ
dhamme tṭhitā ye paṭicchanti dānaṃ
paṭicchakā dāyakā cāpi¹⁰ tattha
sukhapphalaṃ ñeva karonti kammaṃ¹¹. 80. 25
25. Añño nu te ko 'dha¹² naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā piyā ti

¹ Bḍ aññe te koci. ² Bḍ name sā. ³ Ck adhi-. ⁴ Cks lūpehi. ⁵ Bḍ siva, B^s sivi. ⁶ Bḍ na. ⁷ Bḍ -um. ⁸ Bḍ adds athassa abhipārakassa āha. ⁹ Cks aññākatam. ¹⁰ Bḍ vāpi, Cks cāpi. ¹¹ Bḍ adds rājā āha. ¹² Bḍ koci.

- bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
 datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā¹. 81.
26. Addhā piyā mayha janinda esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla
 5 yan te mayā Ummadanti padinnā,
 bhusehi rājā vanatham sa jāhi². 82.
27. Yo attadukkhena parassa dukkham
 sukkena vā attasukham dahāti
 yath' ev' idaṃ³ mayha tathā paresaṃ
 10 so⁴ evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ. 83.
28. Añño⁵ nu te ko dha⁶ naro pathavyā
 saddheyya etc. 84.
29. Janinda jānāsi piyā mam' esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
 15 piyena te dammi piyaṃ janinda,
 piyadāyino deva piyaṃ labhanti. 85.
30. So nūn' ahaṃ⁷ vadhissāmi attānaṃ kāmahetukaṃ,
 na hi dhammaṃ adhammena ahaṃ vadhituṃ⁸ ussahe. 86.
31. Sace tuvaṃ mayha satim janinda
 20 na kāmayāsi naraviriyasetṭha
 cajāmi naṃ sabbajanassa Sibba⁹,
 mayā pamuttaṃ¹⁰ tato nam avhayesi. 87.
32. Adūsiyañ ce Ahipāraka tvaṃ
 cajāsi katte ahitāya ty-āssa
 25 mahā ca te upavādo pi assa
 na cāpi ty-āssa nagaramhi pakkho. 88.
33. Ahaṃ sahissaṃ upavādam etaṃ
 nindaṃ pasaṃsaṃ garaham pi¹¹ sabbam,
 mam etaṃ āgacchatu bhūmipāla,
 30 yathāsukham Sibba¹² karo hi kāmam. 89.

¹ Ck adhi-, adding abhipārako āha. ² Cks -āti. ³ Cks idā, Bā idham. ⁴ Bā yo. ⁵ Cks -ā. ⁶ Bā koci. ⁷ Bā so nunāham. ⁸ Cks vyādhi. ⁹ Bā asibyā, Bā sibyā. ¹⁰ Cā pavuttaṃ. ¹¹ Bā -hañ ca. ¹² Bā sivi.

34. Yo n' eva nindam na puna-ppasamsam
 ādiyatī garaham no pi pūjam
 sirī ca lakkhī ca apeti tamhā
 āpo suvutthī va¹ yathā thalamhā. 90.
35. Yam kiñci dukkham ca sukhañ ca etto²
 dhammātisāram va³ manovighātam
 urasā aham paccupadissāmi⁴ sabbam
 pathavī yathā thāvarānam tasānam. 91. 5
36. Dhammātisāram va³ manovighātam
 dukkhañ ca n' icchāmi aham paresam,
 eko p' imam hārayissāmi⁵ bhāram
 dhamme tthito kañci na tāpayanto⁶. 92. 10
37. Saggūpagam puññakammañ janinda,
 mā me tuvam antarāyam akāsi,
 dadāmi te Ummadantiñ pasanno
 rājā va yaññe dhanam brāhmaṇānam. 93. 15
38. Addhā tuvam katte hitesi mayham,
 sakhā mamañ Ummadanti tuvañ ca,
 nindeyyum devā pitaro ca sabbe,
 pāpañ ca passa⁷ abhisamparāyam. 94. 20
39. Na h' et' adhammañ⁸ Sivrāja vajjum⁹
 sanegamā jānapadā ca sabbe
 yan te mayā Ummadanti padinnā,
 bhusehi rāja vanatham sajāhi. 95.
40. Addhā tuvam katte hitesi mayham
 sakhā mamañ Ummadanti tuvañ ca,
 satañ ca dhammāni sukittitāni
 samuddavelā va duraccayāni. 96. 25
41. Āhūniyo¹⁰ me si hitānukampī
 dhātā vidhātā c' asi kāmapālo, 30

¹ Ck -tthi va, Bđ -thivi. ² Bđ ettho. ³ Bđ -rañ ca. ⁴ so Cks for upa-? Bđ accuttarissāmi. ⁵ Cks kāra-. ⁶ Bđs kiñci ahāpayanto. ⁷ Cks māssa. ⁸ Ck na henadh-, Bđs na hetamdh-. ⁹ Bđs vajje. ¹⁰ Ck āhu-, Cs ahū-, Bđ āhuṇeyyo.

- tayī hutā deva mahapphalā hi me,
kāmena me Ummadantiṃ paṭiccha. 97.
42. Addhā hi sabbaṃ¹ Ahipārakā² tuvaṃ
dhammaṃ acārī mama kattaputta,
5 añño nu te ko idha sotthikattā
dipado naro aruṇe³ jīvaloke. 98.
43. Tuvan nu seṭṭho, tvam⁴ anuttaro si,
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
so dhammagutto ciraṃ eva jīva,
10 dhammañ ca me desaya dhammapāla. 99.
44. Tad iṃgha Ahipāraka suṇohi vacanam mama,
dhammaṃ te desayissāmi sataṃ āsevitam ahaṃ. 100.
45. Sādhū dhammaruci rājā, sādhū paññāṇavā⁵ naro,
sādhū mittānaṃ adubbho⁶, pāpass'⁷ akaraṇaṃ sukhaṃ. 102.
- 15 46. Akkodhanassa vijite tṭhitadhammassa rājino
sukhaṃ manussā āsetha sītacchāyāya saṃghare. 102.
47. Na vāham etaṃ abhirocayāmi
kammaṃ asamekkha kataṃ asādhū⁸,
ye vāpi⁹ ñatvā na sayam karonti,
20 upamā imā mayhaṃ tuvaṃ suṇohi: 103.
48. Gavañ ce taramānānaṃ jimhaṃ gacchati puṅgavo (III $\frac{111}{17}$)
sabbā tā jimhaṃ gacchanti nette jimhagate¹⁰ sati. 104.
49. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
25 sabbam ratṭhaṃ dukkhaṃ seti rājā ce hoti¹¹ adhammiko. 105.
50. Gavañ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṅgavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate¹² sati. 106.
51. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
30 sabbam ratṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko. 107.

¹ Cks saccaṃ. ² all three MSS. -ka. ³ Cks -o. ⁴ Cks tav. ⁵ Bđ -navā. ⁶ Bđ ā-. ⁷ all three MSS. -ssa. ⁸ read: kataṃ asādhū asamekkha kammaṃ? ⁹ Ck yoyavāpi, Cs yo vāpi. ¹⁰ Bđ -amgate. ¹¹ read hot'. ¹² Bđ ujum-.

52. Na cāp' ahaṃ adhammena amarattam pi patthaye
imaṃ vā paṭhavim sabbaṃ vijetum¹ Ahipāraka. 108.
53. Yaṃ hi kiñci manussesu ratanaṃ idha vijjati
gāvo dāso hiraññaṃ ca vatthiyaṃ² haricandanaṃ 109.
54. [Assitthiyo ratanaṃ maṇikañca
yaṃ cāp' ime candimasuriyā abhipālayanti]
na tassa hetu visamaṃ careyya,
majjhe Sivīnaṃ usabho 'mhi jāto. 110. 5
55. Netā pitā uggato raṭṭhapālo
dhammaṃ Sivīnaṃ apacāyamāno
so dhammaṃ evānuvicintayanto
tasmā sake cittavase na vatto. 111. 10
56. Addhā tuvaṃ mahārāja niccaṃ avyasaṇaṃ³ sivaṃ
karissasi ciraṃ rajjaṃ, paññā hi tava tādisī. 112.
57. Etaṃ te⁴ anumodāma yaṃ dhammaṃ na-ppamajjasi,
dhammaṃ pamajja khattiyo raṭṭhā cavati issaro. 113. 15
58. Dhammañ cara mahārāja mātāpitusu khattiya (supra p. 123)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁵ saggaṃ gamissasi⁶. 114.
59. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya, etc. 115.
60. Dhammañ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya, etc. 116. 20
61. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca, etc. 117.
62. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, etc. 118.
63. Dhammañ cara mahārāja raṭṭhe janapadesu ca, etc. 119.
64. Dhammañ cara mahārāja samaṇe brāhmaṇesu ca, etc. 120.
65. Dhammañ cara mahārāja migapakkhīsu khattiya, etc. 121. 25
66. Dhammañ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo sukhāvaho,
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 122.
67. Idha dhammaṃ caritvāna saindadevā sabrahmakā⁷
suciṇṇena divam pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo ti. 123.

¹ Cks -tu. ² Bā vattiya. ³ Cks avyasaṇim, Bā abyāsannaṃ. ⁴ Cks me. ⁵ Bā rājā. ⁶ Cks -ti. ⁷ Bā dhammañ cara mahārāja indo devā sabrahmakā.

Tattha sabbâpîti janinda aham p' etaṃ ekako va paṭicchādetvā ānessāmi
 tasmā ṭhapetvā taṃ ca mamaṃ ca añño sabbo pi jano¹ imassa kammaṃ katassa
 ākāramattam pi na jāññā na jānissanti², bhusehîti tāya saddhiṃ abhiramanto
 attano taṇhāvanatham bhusaṃ karohi vaddhehi, manoratham pūrehîti, sajāhîti
 5 manoratham pana pūretvā sace te na ruccati [atha naṃ sajāhi, mayham eva
 paṭicchāpehi³, kamma⁴ karan ti samma Ahipāraka yo manusso pāpakammaṃ
 karonto so pacchā mā idha aññe idaṃ pāpakammaṃ maññimsu mā jānantū 'ti
 maññe ti cinteti, duccintitam⁵ etaṃ tassa, kimkāraṇā: karontam eva hi naṃ
 passantī bhūtāni ye ca⁶ Buddhā Paccekabuddhā Buddhaputtā iddhiyogena yuttā
 10 te ca naṃ passantī yeva, na me piyā ti samma Ahipāraka añño nu te koci⁷
 idha imasmiṃ sakalāya pi paṭhaviyā na me Ummadantī piyā⁸ ti evaṃ⁹ sadda-
 heyya¹⁰, sīho va selassa guhan ti mahārāja sace taṃ tvaṃ idha na ānesi
 atha yathā sīho kilesaparilāhe uppanne sīhapotikāya vasanaṭṭhānaṃ maṇiguhāṃ
 upeti evaṃ tassā vasanaṭṭhānaṃ gaccha, gantvā tattha attano patthanam¹¹
 15 pūrehîti, sukhapphalan ti samma Ahipāraka, paṇḍitā attano dukkheṇa
 puṭṭhā¹² samānā na sukhavipākādāyakakammaṃ pariccajanti, sammohitā vāpi
 hutvā mohena mūlha sukhena mattā pāpakammaṃ nāma¹³ na samācaranti,
 yathāsukham Sibba¹⁴ karohi kāman ti sāmī Sivrāja, attano dāsiṃ pari-
 vārentassa¹⁵ garahā nāma n' atthi, tvaṃ yathāsukham yathājjhāsayaṃ kāmaṃ
 20 karohi, attano iccham pūrehîti, na tena so jīvatîti samma Ahipāraka, yo
 issaro 'mhîti pāpaṃ karoti katvā ca kim¹⁶ maṃ devamanussā vakkhantîti¹⁷ na
 uttasati na ottapati na so tena kammena dīgham kalam jīvati khippam eva
 marati, devatāpi ca naṃ kim imassa pāparañño rajjena varam assa vālukāghaṭam
 gale bandhitvā maraṇan ti lāmakena cakkhunā olokonti, aññāta kan ti mahārāja
 25 aññesaṃ santakam tehi sāmikehi padinnadānam ye attano dhamme ṭhitā paṭic-
 chanti te tattha¹⁸ paṭicchakā ca dāyakā ca sabbe pi sukhapphalan eva kammaṃ
 karonti, paṭiggāhake hi paṭiganhante taṃ dānam dāyakassa mahantaṃ vipākam¹⁹
 detîti añño nu te -pe- addhā piyā -pe-, yo attadukkhena 'ti samma Ahi-
 pāraka yo attano dukkheṇa pīlito taṃ dukkham parassa dahati attano sarīrato
 30 parasarīre khipati parassa vā²⁰ sukhena attano sukham dahati taṃ parassa
 sukham gahetvā attani pakkhipati attano dukkham harissāmîti param dukkhitam
 karoti attānam sukhessāmîti parasukham nāseti na so dhammam jānāti, yo
 pana evaṃ jānāti yath'ev' idaṃ mayham sukhadukkham tathā paresan ti sa vedi
 dhammam so dhammam jānāti nāma, ayam etissā gāthāya attho, piyena te
 35 dammîti piyena kāraṇabhūtena piyam phalam patthento dammîti attho, piyam
 labhantîti samsāre samsarantā piyam eva labhanti, kāmahetukan ti samma

¹ Bā añña sabbāpi janā, Cks aññe sabbo pi jano. ² so all three MSS. for -issati? ³ Cks -cchādehi, Bā paṭidehi. ⁴ all three MSS. -am. ⁵ Bā duci-. Cks duccaritam. ⁶ Cks va. ⁷ Cks konu. ⁸ Ck yā, Cs viyā. ⁹ Cks etaṃ. ¹⁰ Cks -hessati. ¹¹ Bā manam. ¹² so all three MSS. ¹³ Bā adds manasā. ¹⁴ Bā sivi. ¹⁵ Cs Bā -cā-. ¹⁶ Bā kam. ¹⁷ Bā ra-, Bā da-. ¹⁸ Bā uattha. ¹⁹ Bā vipphāram. ²⁰ Ck omit vā.

Ahipāraka kāmahetukaṃ ayuttakaṃ katvā¹ attānaṃ² vadhissāmīti³ me parivitaṃ uppajjissati⁴, mayhaṃ satīti mama santakaṃ, mama santi⁵ pi pāṭho, mama santikāyā⁶ ti evaṃ maññamāno, sace tvaṃ taṃ na kāmesīti attho, sabbajanassā 'ti sabbe⁷ seniye⁸ sannipātetvā tassa sabbajanassā 'ti⁹ ayaṃ mayhaṃ ahitā ti pariccajissāmi, tato avhayesīti tato naṃ apariggahattā¹⁰ 5 ānāpeyyāsi¹¹, adūsiyaṃ ti anaparādhāṃ, katte ti taṃ eva aparena nāmena ālapati, so hi rañño hitaṃ karoti tasmā kattā¹² ti vuccati, na cāpi tyāssā 'ti evaṃ akiccekārīti nagare tava koci pakkho pi na bhaveyya, nindan ti na kevalaṃ upavādam eva sace pi maṃ koci sammukhā nindissati pasamsissati vā dosā vā pana āropento garahissati tan p' ahaṃ nindaṃ pasamsaṃ garahaṃ 10 ca sabbāṃ saḥissāmi, sabbāṃ etaṃ mamāgacchatū 'ti vadati, tamhā ti yo ete nindādayo na gaṇhāti tamhā purisā issariyasamkhātā sirī ca paññāsamkhātā lakkhī ca thalatthānato suvutthiasamkhātā āpo viya apeti na patitthāti, etto ti ito mama tassā pariccattakāraṇato, dhammātisāram vā ti dhammaṃ atikkamitvā pavattaṃ¹³ akusalaṃ vā yaṃ kiñci hoti, paccupadissāmīti sam- 15 paṭicchissāmi¹⁴, thāvarānaṃ tasānaṃ ti yathā mahāpaṭhavī khīnāsavānaṃ ca puthujjanānaṃ ca na kiñci na paṭicchati sabbāṃ adhivāseti tath' evāhaṃ pi sabbāṃ etaṃ paṭicchissāmi adhivāsessāmīti dīpeti, eko pi maṃ ti ahaṃ eko¹⁵ va imaṃ attano dukkhabhāraṃ hārayissāmi¹⁶ vahissāmi¹⁷, dhamme tthito ti viñicchayadhamme pavenidhamme¹⁸ tividhasucaritadhamme tthito hutvā, saggū- 20 pagan ti devapuññakammaṃ nāma etaṃ saggūpagaṃ hoti, yaññe¹⁹ dhanan ti yaññadhanāṃ, ayaṃ eva vā pāṭho, Ummadantīti Ummadantī pi mama sahāyikā tvaṃ pi sahāyako, pitaro ti brahmāno²⁰, sabbe ti na kevalaṃ devabrahmuno²¹ sabbe raṭṭhavāsino maṃ passatha bho sahāyakassa bhariyā sahāyikā iminā gehe katā ti nindeyyuṃ, na hetadhammaṃ²² ti na hi etaṃ 25 adhammikaṃ, yaṃ te mayā ti yasmā mayā sā²³ tuyhaṃ dinnā²⁴ tasmā etaṃ adhammo ti na vadissanti²⁵, satan ti satānaṃ Buddhādīnaṃ khantimettābhāvanāsīlācārasamkhātāni dhammāni suvaṇṇitāni, tāni²⁶ samuddavelā va duracayāni, tasmā yathā samuddo velaṃ nātikkamati evaṃ ahaṃ pi sīlavelaṃ²⁷ nātikkamāmīti²⁸ vadati, āhuneyyo me sīti mahārāja tvaṃ mama āhuna- 30 pāhunasakkārassa²⁹ anucchaviko, dhātā vidhātā ca³⁰ kāmāpālo ti tvaṃ deva mama dhāraṇato dhātā issariyamukhassāpi³¹ dahanato vidhātā icchita-

¹ Cks akatvā, Bā ayuttaṃ katvā. ² Bā adds na. ³ Bā pavissāmīti. ⁴ Bā uppajati. ⁵ so Cks for santim? Bā mayhaṃ pasinti, Bā mayhaṃ seti. ⁶ so Cks; Bā santakāsāyā. ⁷ Bā -ā. ⁸ Ck Bā -yo, Cā seniyo. ⁹ Bā -nassa, omitting ti. ¹⁰ Bā -hitattā. ¹¹ Bā āneyyāsi, Ck anāpeyyāsi, Bā aneyyāsi. ¹² Cks kaccā. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Cā sampatissacchissāmi, Bā paccuttarissāmīti sampaticchissāmi dhārayissāni, Bā paccuparissāmīti sampaticchā dhāressāmi. ¹⁵ Bā ekako. ¹⁶ Cks kār-, Bā tār-? ¹⁷ Cks ehiss-, Bā vah or gah-, Bā pah-. ¹⁸ Bā -ṇiyadh-. ¹⁹ Cks -ā. ²⁰ Ck brahmaṇo, Cā brāhmaṇo. ²¹ so Cks for -māno; Bā brahmaṇo, omitting deva. ²² all three MSS. hetamdh. ²³ Cks omit sā. ²⁴ Cks -am. ²⁵ Bā nevadissati. ²⁶ Bā omits tāni. ²⁷ Cks sīlaṃ-. ²⁸ Bks -missāmīti. ²⁹ Bā omits pāhuna. ³⁰ Bā vasi. ³¹ Bā -sukhassāpi.

patthitānaṃ kāmānaṃ pālanato kāmāpālo, tayi¹ hutā ti tuyhaṃ diṇṇā²,
 kāmēna me ti mama patthanāya³ Ummadantiṃ paṭicchā⁴ 'ti; evaṃ Ahipārako
 rañño deti, rājā na mayhaṃ attho ti paṭikkhipati, gūthapatitaṃ⁵ sākuṇikaṃ⁶
 pacchiṃ piṭṭhipādena paharivā aṭaviyaṃ khipantā viya ubho pi naṃ jahant'
 5 eva, idāni rājā punaakathanatthāya taṃ santajjento addhā hīti g. ā., tattha
 kattaputtā⁷ 'ti pitā⁸ pi 'ssa kattā va⁹ tena taṃ evaṃ ālapati, i. v. h.: addhā
 tvaṃ ito pubbe mayhaṃ sabbaṃ dhammaṃ acari hitaṃ eva¹⁰ akāsi, ajja¹¹ pana
 paṭipakkho hutvā bahuṃ¹² kathesi, mā evaṃ vippalapi, añño nu te dipado
 naro ko idha jīvaloke aruṇe yeva sotthiṃ kattā¹³, sace hi ahaṃ viya añño
 10 rājā tava bhariyāya paṭibaddhacitto abhavissa anto aruṇe yeva tava sīsaṃ chindā-
 petvā taṃ attano ghare kareyya, ahaṃ pana akusalabhayaṃ eva na karomi,
 tuṇhī hohi, na me tāya¹⁴ attho ti santajjesi; so taṃ sutvā puna pi kiñci
 vattuṃ asakkonto rañño thutivasena tvaṃ nū¹⁵ 'ti g. ā., tass' attho mahārāja
 tvaṃ nēva sakala-Jambudīpe sabbesaṃ narindānaṃ seṭṭho tvaṃ anuttaro tvaṃ
 15 vinicchayadhammapaveṇidhammasucaritadhammānaṃ¹⁶ gopāya tena dhammagū-
 tesāṃ¹⁷ vidahitattā dhammavidū tvaṃ sumedho¹⁸ tvaṃ yaṃ dhammaṃ gopesi
 ten' eva gutto, ciraṃ jīva dhammaṃ ca me desehi dhammapāla dhammagopaka
 rāja pavarā¹⁹ 'ti; atha rājā dh. desento tadinṅhā 'ti ādim ā., tattha iṅghā
 'ti codanatthe nipāto, yasmā maṃ tvaṃ codesi tasmā ti attho, satan ti Bud-
 20 dhādīhi sappurisehi āsevitāṃ, sādhu ti sundaro²⁰ pasattho vinicchayapaveṇi-
 sucaritadhammo rocesīti dhammaruci, tādiso hi jīvitāṃ jahanto pi akiccaṃ na
 karoti tasmā sādhu, paññāpavā ti nāṇasampanno, mittānaṃ adubbho ti
 mittassa adubbhanabhāvo²¹, thitadhammassā 'ti paṭiṭṭhitatividhadhammassa,
 āsethā 'ti āseyyum nisīdeyyum, desanāsīsaṃ ev' etaṃ²², cattāro iriyāpathe su-
 25 khaṃ kappeyyun ti ayaṃ pan' ettha attho, sītaccchāyāyā 'ti puttadāraṇāti-
 mittānaṃ sītaccchāyāya, saṃghare ti saṃghare attano gehe adhammabalidaṇḍā-
 dīhi anupaddutasukhaṃ passeyyun²³ ti dasseti, na vāhametan ti samma Ahi-
 pāraka yaṃ etaṃ²⁴ asamekkhitvā kataṃ asādhukammaṃ etaṃ ahaṃ na roca-
 yāmi, ye vāpi nātvaṇa ti ye vā pana rājāno nātva tulayitvā tīretvāosayaṃ
 30 karonti tes' āhaṃ kammaṃ rocemīti adhippāyo, imā upamā ti imasmiṃ pan'
 atthe tvaṃ mayhaṃ imā dve upamā suṇohi, jīmhaṃ ti vaṃkaṃ, nette ti yo
 tā gāviyo neti²⁵ tasmiṃ jeṭṭhakaṃ, pagevā 'ti tasmiṃ adhammaṃ
 carante itarā pajā pag eva carati ativiya karotīti attho, dhammiko ti
 cattāri agatigamanāni pahāya dhammena r. kāreti²⁶, amarattan ti devattaṃ,
 35 ratanan ti saviññāṇakaratanāṃ²⁷, vatthiyan ti kāsikavattham eva, as-
 sitthiyo ti vātasamagatiasse pi uttamarūpadharā itthiyo pi, ratanaṃ
 maṇikañcā 'ti sattavidharatanaṃ ca māṇikkamayabhaṇḍaṇ ca²⁸, abhipāla-

¹ Cks tayā. ² Cks -a. ³ B^s kāmēna. ⁴ Cks -a. ⁵ B^s bhūmiyaṃ pa-. ⁶ Cks
 -ka, B^d -ṇinaṃ. ⁷ all three MSS. kattha-. ⁸ so all three MSS. ⁹ C^k katthā va,
 B^d kattā ca. ¹⁰ B^d adds vadhimeva. ¹¹ B^d idāni. ¹² Cks -u. ¹³ Cks katvā. ¹⁴
 B^d ettāya. ¹⁵ Cks nūnā. ¹⁶ B^d -paveṇiya-. ¹⁷ Cks -guttosaṃ. ¹⁸ B^d adds so.
¹⁹ C^k carā, C^s pacarā, B^s javarā. ²⁰ Cks add ti. ²¹ Cks -bhāge. ²² B^d eva cetāṃ.
²³ Cks vase-. ²⁴ B^d yathā taṃ. ²⁵ Cks neneti. ²⁶ B^d -ento. ²⁷ B^s saviññāṇa-
 kāviññāṇakaratanāṃ. ²⁸ C^k māni-, B^s mahagghabhaṇḍakañca.

ya n t i t i alaṃkarontā¹ rakkhanti, na tassā 'ti tassa cakkavattirajjassāpi hetu
na visamaṃ careyya², usabho 'smīti yasmā ahaṃ Sivīnaṃ majjhe jeṭṭhakarājā
huvā jāto tasmā cakkavattirajjakaraṇaṃ³ pi visamaṃ na carāmīti attho, netā
ti mahārājānaṃ⁴ kusalesu paṭiṭṭhapetvā devanagaraṃ netā hitakāraṇena tassa
pitā⁵ Sivrājā kira dhammarājā⁶ ti sakala-Jambudīpe nātattā uggato samena
raṭṭhaṃ pālanato⁷ raṭṭhapālo, apacāyamāno ti Sivīnaṃ porāṇakarājūnaṃ
paveṇidhammaṃ apacāyamāno, so ti so ahaṃ tam eva dhammaṃ cintemi⁸
manasikaromi, na vatte ti⁹ tena kāraṇena attano cittassa vase na vattāmi;
evaṃ M-assa dhammakathaṃ sutvā Ahipārako thutiṃ karonto addhā hīti
ādim ā., na pamajjasīti attanā¹⁰ kathitadhammaṃ¹¹ na-ppamajjasi tatth' 10
eva vattesi, dhammaṃ pamajjā 'ti¹² dhammaṃ pammussitvā¹³ agativasena
gantvā¹⁴; evaṃ so tattha¹⁵ thutiṃ katvā dhammacariyāya niyojento¹⁶ uttariṃ
dasagāthā¹⁷ abhāsi, tā¹⁸ heṭṭhā Tesakuṇajātake vaṇṇitā va.

Evaṃ Ahipārakasenāpatinā rañño dhamme desite rājā
Ummadantiyā paṭibaddhacittam vinodesi. 15

S. i. d. ā. s. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale
paṭiṭṭhahi): „Tadā Sunandasārathi Ānando ahosi, Ahipārako Sāriputto,
Ummadantī Uppalavaṇṇā, sesaparisā Buddhaparisā, Sivrājā ahaṃ evā“
'ti. Ummadantī-jātakaṃ.

3. Mahābodhi-jātaka.

20

Kinnu daṇḍaṃ kimājinaṃ ti. Idaṃ S. J. v. paññāpāra-
miṃ ā. k. Vatthum Mahāummagge āvibhavissati. Tadā pana S.
„na bhikkhave idān' eva pubbo pi T. paññavā parappavādamaddano
yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe asītikoṭivibhavassa udicca- 25
brāhmaṇamahāsālassa¹⁷ kule nibbatti¹⁸, Bodhikumāro ti
'ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto Takkasilāya¹⁹ uggahita-
sippo paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge kāme
pahāya Himavantapadesaṃ pavisitvā paribbājakapabbajjaṃ

¹ Bds ālokaṃkarontā. ² Cks mareyyum. ³ Bd -kār-. ⁴ Bds mahājanam. ⁵
Bds hitā. ⁶ Bds dhammacārī. ⁷ Bd raṭṭhapālayanatāya. ⁸ Bd anucintayanto. ⁹
Bds yasmā in the place of manasi - - ti. ¹⁰ Bds -no. ¹¹ Bd -e. ¹² Cks
parimajjasīti. ¹³ Bd samussitvā. ¹⁴ Bds ag-. ¹⁵ Bds tassa. ¹⁶ Bds dhammañ-
carā ti uyyojento, Bds -yojento. ¹⁷ Bds uttari tassa osānagāthā. ¹⁸ Cks te. ¹⁹
Cks -la. ²⁰ Cks -itva. ²¹ Bd -yam.

pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro ciraṃ vasitvā vassāratta-
 samaye Himavantā oruḥha cārikaṃ caranto anupubbena
 Bārāṇasim¹ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase paribbāja-
 kasāruppena nagare bhikkhāya caranto rājadvāraṃ pāpuṇi.
 5 Tam enaṃ sīhapañjare ṭhito rājā disvā tassa upasame pasī-
 ditvā taṃ attano bhavanaṃ pavesetvā rājapallaṃke nisīdā-
 petvā katapaṭisanthāro thokaṃ dhammakathaṃ sutvā nānagga-
 rasabhojanaṃ dāpesi. M. bhattaṃ gahetvā cintesi: „idaṃ
 rājakulaṃ nāma bahudosāṃ bahupaccāmittaṃ hoti², ko nu kho
 10 mama uppannaṃ bhayaṃ nittharissatīti³“ so avidūre ṭhitaṃ
 rājavallabhaṃ ekaṃ piṅgalasunakhaṃ⁴ disvā mahantaṃ⁵ bhatta-
 piṇḍaṃ gahetvā tassa dātukāmatākāraṃ⁶ dassesi. Rājā ñatvā
 sunakhassa bhājanaṃ āhārāpetvā bhattaṃ gāhāpetvā dāpesi,
 M. pi tassa datvā bhattakiccaṃ nitthāpesi. Rājāpi tassa⁷
 15 paṭiññaṃ gahetvā antonagare⁸ rājuyyāne paṇṇasālaṃ kāretvā
 pabbajitaparikkhāre datvā taṃ tattha vāsesi⁹, devasikaṃ c'
 assa dve tayo vāre upaṭṭhānaṃ agamāsi, bhojanakāle pana M.
 niccaṃ rājapallaṃke yeva nisīdati, rājabhojanaṃ eva bhuñjati,
 evaṃ dvādasa saṃvaccharāṇi atītāni. Tassa pana rañño pañca
 20 amaccā atthañ ca dhammañ ca anusāsanti, tesu eko ahetu-
 vādi¹⁰ eko issarakāraṇavādi¹¹ eko pubbekatavādi eko uccheda-
 vādi eko khattavijjavādi¹². Tesu ahetukavādi „ime sattā
 saṃsārasuddhikā“ ti mahājanaṃ uggaṇhāpesi, issarakāraṇa-
 vādi „ayaṃ loko issaranimmitto“ ti uggaṇhāpesi, pubbekatavādi
 25 „imesaṃ sattānaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā uppajjamānaṃ¹³
 pubbekaten' eva uppajjatīti“ gaṇhāpesi, ucchedavādi „ito
 paralokagatā¹⁴ nāma n' atthi, ayaṃ loko ucchijjatīti“ gaṇhā-
 pesi, khattavijjavādi¹² „mātāpitāro pi māretvā attano va attho
 kāmetabbo¹⁵“ ti gaṇhāpesi. Te rañño vinicchaye niyuttā

¹ Cks iyaṃ. ² Cks -mittā honti. ³ Ck nitta-. ⁴ Bā siṅgāla-. ⁵ Bā mahāsatto.
⁶ Cks -makākāraṃ. ⁷ Bā ssa. ⁸ Cks attano nagare. ⁹ Bā tasmim vāsāpesi.
¹⁰ Ck he-, Bā ahetukavādi. ¹¹ Cks -ṇamittavādi. ¹² Bā khetta-. ¹³ Bā -nānaṃ.
¹⁴ Ck -kaṃgatā, Bā -kaṃgato. ¹⁵ Bā kātabbo.

lañcakhādakā hutvā assāmikam sāmikam¹ karonti. Ath' eka-
divasam eko puriso kūṭaṭṭaparājito M-am bhikkhāya rājageham
pavisantaṃ disvā vanditvā „bhante, tumhe rājagehe bhuñja-
mānā vinicchayāmacce lañcam gahetvā lokam vināsente kasmā
ajjhūpekkhatha, idāni 'mhi pañcahi amaccehi kūṭaṭṭakārassa 5
hatthato lañcam gahetvā sāmiko va samāno assāmiko kato“
ti paridevi. So tasmim kārūññavasena vinicchayam gantvā
dhammena vinicchinitvā sāmikam ñeva sāmikam akāsi, mahā-
jano ekappahāren' eva mahāsaddena sādhu-kāram adāsi. Rājā
taṃ saddam sutvā „kiṃsaddo nāmāyan“ ti pucchitvā tam 10
attham sutvā katabhattakiccam M-am upanisīditvā pucchi:
„bhante ajja kira vo² aṭṭo vinicchito“ ti. „Āma mahārājā“
'ti. „Bhante tumhesu vinicchinentesu mahājanassa vaḍḍhi³
bhavissatīti⁴ ito paṭṭhāya tumhe va vinicchinathā“ 'ti. „Mahā-
rāja, mayam pabbajitā nāma, n' etaṃ amhākam kamman“ ti. 15
„Bhante mahājane kārūññena kātum vaṭṭati, tumhe sakala-
divasam mā vinicchinatha, uyyānato pana idhāgacchantā⁵
vinicchayaṭṭhānam gantvā pāto va cattāro aṭṭe vinicchinatha,
bhutvā uyyānam gacchantā cattāro, evam mahājanassa vaḍḍhi³
bhavissatīti“. So tena punappuna yāciyamāno „sādhū“ 'ti 20
sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. Kūṭaṭṭakārakā
okāsam⁶ na⁷ labhiṃsu, te pi amaccā lañcam alabhantā dug-
gatā hutvā cintayimṃsu: „Bodhiparibbājakassa vinicchinana-
kālato⁸ paṭṭhāya mayam kiñci na labhāma, handa nam rāja-
veriko ti vatvā rañño antare paribhinditvā mārāpemā⁹“ 'ti te 25
rājānam upasamkamitvā „mahārāja Bodhiparibbājako tumhākam
anattakāmo“ ti asaddhahantena raññā¹⁰ „sīlavā esa ñāṇa-
sampanno, na evam karissatīti“ vutte „mahārāja, tena¹¹ sa-
kalanagaravāsino attano hatthe katā¹², kevalam amhe yeva

¹ Bā adds sāmikam assāmikam. ² Bā te. ³ Bā vuḍhi. ⁴ Bā -ssati. ⁵ Bā -o
⁶ Cks lañcam. ⁷ Cks alabh- in the place of na labh-. ⁸ Ck -ccchinakā-, Bā
-ccchanakā-. ⁹ Bā -pessāmā. ¹⁰ Cks -tenam rañño. ¹¹ Bā adds hi. ¹² Cs
kathā. Bā katvā.

pañca jane kātuṃ na sakkoti¹, sace amhākaṃ na saddahatha
 tassa idhâgatakāle parisam olokethā² 'ti āhaṃsu. Rājā
 „sādhū“ 'ti sīhapañjare t̥hito taṃ āgacchantam olokento
 parivāram disvā attano aññāṇena aṭṭakārakamanusse tassa
 5 parivāro ti maññamāno bhijjitvā te amacce pakkosāpetvā
 „kin ti karomā“ 'ti pucchi. „Gaṇhāpetha naṃ devā“ 'ti.
 „Olārikaṃ aparādham aṇassantā naṃ² katham gaṇhāpessāmā³“
 'ti. „Tena hi mahārāja pakatiparihāram assa hāpetha, taṃ
 parihāyantam disvā paṇḍito paribbājako kassaci anārocetvā
 10 sayam eva palāyissatīti⁴. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā anupubbena
 tassa parihāram hāpesi. Paṭhamadivasam tāva taṃ tuccha-
 pallamke yeva nisīdāpesuṃ, so pallamkam disvā va rañño pari-
 bhinnabhāvaṃ ñatvā uyyānam gantvā taṃ divasam eva
 pakkamitukāmo hutvā „ekantena⁴ ñatvā pakkamissāmīti⁵“ na
 15 pakkāmi, ath' assa punadivase tucchapallamke nisinnassa
 rañño pakkabhattaṇ ca aññaṇ ca gahetvā missakabhattam
 adaṃsu, tatiyadivase mahātalam pavisitum [adatvā sopānasīse
 yeva t̥hapetvā missakabhattam adaṃsu, so taṃ ādāya uyyā-
 nam gantvā bhattakiccaṃ akāsi, catutthadivase heṭṭhāpāsāde
 20 t̥hapetvā kaṇājakabhattam adaṃsu⁶, tam pi gahetvā uyyānam
 gantvā bhattakiccaṃ akāsi. Rājā amacce pucchi: „mahā-
 Bodhiparibbājako sakkāre parihāpīte⁷ pi na pakkamati, kin
 ti⁸ karomā“ 'ti. „Deva, na so bhattatthāya carati chattatthāya
 pana carati, sace bhattatthāya careyya paṭhamadivase⁹ yeva
 25 palāyeyyā“ 'ti. „Idāni kiṃ karomā“ 'ti. „Sve ghātāpetha
 naṃ mahārājā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti tesam yeva hatthe khagge
 t̥hapetvā „sve antaradvāre t̥hatva pavisantass' eva sīsam
 chinditvā khaṇḍākhāṇḍikaṃ katvā kañci¹⁰ ajānāpetvā vacca-
 kuṭiyam pakkhipitvā nahātvā āgaccheyyāthā“ 'ti āha. Te
 30 „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā „sve āgantvā evaṃ karissāmā“ 'ti

¹ Bā sakkā. ² Bā omits naṃ. ³ Bā -hāmā. ⁴ so Cks for ekaṃsena? Bā pi-
 kantena. ⁵ Cks -missatīti. ⁶ Bā adds so. ⁷ Cks -to. ⁸ Bā add naṃ. ⁹ Bā
 -sam. ¹⁰ Bā ki-.

aññamaññam vicāretvā attano attano nivesanāni āgamimsu¹.
 Rājāpi sāyam bhuttabhojano sirisayane nipajjitvā M-assa guṇe
 anussari, ath' assa tāvad eva soko uppajji, sarīrato sedā
 muccimsu², sayane assādam alabhanto aparāparam parivatti.
 Atha nam aggamahesī upanipajji, so tāya saddhim sallā- 5
 pamattam pi na kari, atha nam sā „mahārāja, kin nu
 kho sallāpamattam pi na karotha, api nu³ me koci aparādho
 atthīti“ pucchi. „N' atthi devīti, api ca kho Bodhiparibbā-
 jako kira amhākam paccatthiko jāto ti, tassa sve ghāta-
 natthāya pañca amacce ānāpesim, te tam hanitvā⁴ khaṇḍā- 10
 khaṇḍikam katvā vaccakūpe khipissanti, so pana amhākam
 dvādasa samvaccharāni bahum dh. d., ekāparādho pi 'ssa mayā
 paccakkhato na diṭṭhapubbo, parapattiyena pana hutvā tassa
 mayā vadho ānatto, tena kāraṇena socāmīti“. Atha nam sā⁵ „sace
 te deva so paccatthiko jāto tam ghātento kim socasi, paccat- 15
 thikam nāma puttam pi ghātetvā attano va sotthibhāvo
 kātabbo, mā cintayitthā⁶“ 'ti assāsesi. So tassā vacanena
 paṭiladdhassāso niddam okkami. Tasmim khaṇe koleyyako
 piṅgalasunakho⁷ tam katham sutvā „sve mayā attano balena
 tassa jīvitadānam dātum vaṭṭatīti“ cintetvā punadivase pāto 20
 va pāsādā oruyha mahādvāram āgantvā ummāre sīsam katvā
 M-assa āgamanamaggaṃ⁸ olokento nipajji. Te khaggahatthāpi
 amaccā pāto va āgantvā anantaradvāre⁹ aṭṭham su. Bo. pi
 velam sallakkhetvā uyyānā nikkhamma rājadvāram āgacchi¹⁰,
 atha nam sunakho disvā mukham vivaritvā catasso dāṭhā 25
 dassetvā „kim bhante Jambudīpatale aññattha bhikkham na
 labhasi, amhākam rājā tava māraṇatthāya pañcāmacce khagga-
 hatthe antaradvāre¹¹ ṭhapesi, mā tvaṃ nalāṭena maccum
 gahetvā āgami¹², sīgham¹³ pakkamā“ 'ti mahāsaddena viravi.
 So sabbarudaññutāya tam attham ñatvā tato nivattitvā uyyānam 30

¹ Bā -amsu. ² Bā muñc-. ³ Bās add kho. ⁴ Bās te pana nam mārītva. ⁵
 Bā adds āha. ⁶ Bā socittā. ⁷ Bā siṅgāla-. ⁸ Ck -mattam. ⁹ so Cks for antara-
 dvāre? Bās ānantare. ¹⁰ Cs āgañchi, Bās agamāsi. ¹¹ Bā dvārantare. ¹² Bās
 egamāsi. ¹³ Bā siṅgam.

gantvā pakkamanatthāya parikkhāre ādiyi. Rājāpi sīhapañjare
 1 thito taṃ āgacchantañ c' adisvā „sace ayaṃ mama paccat-
 thiko¹ uyyānaṃ gantvā balaṃ sannipātetvā kammaśajjo bha-
 vissati no ce attano parikkhāre gaḥetvā gamanaśajjo bhavissati,
 5 jānissāmi tāv' assa kiriyaṃ“ ti uyyānaṃ gantvā M-aṃ attano
 parikkhāre ādāya „gamissāmīti“ paṇṇasālato nikkhamantaṃ
 caṃkamanakoṭiyaṃ disvā vanditvā ekamantaṃ thito paṭha-
 maṃ g. ā.:

1. Kin nu daṇḍaṃ kiṃ ajinaṃ kiṃ chattaṃ kiṃ upāhanaṃ
 10 kiṃ aṃkusaṃ ca pattaṃ ca saṃghāṭiṃ cāpi brāhmaṇa
 taramānarūpo gaṇhāsi kin nu patthayase disaṃ ti. 124.

Tass' attho: bhante, pubbe tvaṃ amhākaṃ gharaṃ āgacchanto daṇḍādīni
 gaṇhāsi, ajja pana kena kāraṇena daṇḍaṃ ca ajinaṃ ca chattupāhanaṃ ca
 mattikapasibbakolambanaṃ² aṃkusaṃ ca mattikapattaṃ ca saṃghāṭiṃ cā 'ti sabbe
 15 p' ime parikkhāre taramāno gaṇhāsi, katarāṃ nu disaṃ patthesi, kattha gantu-
 kāmo sīti pucchi.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ attanā katakammaṃ na jānātīti
 maññe ti, jānāpessāmi naṃ“ ti dve gāthā abhāsi:

2. Dvādas' etāni vassāni vusitāni tav' antike,
 20 nābhijānāmi sonena piṅgalena³ abhinikūjitaṃ⁴. 125.
 3. Sv-āyaṃ ditto⁵ va nadati sukkadāṭhaṃ vidamsayaṃ⁶
 tava sutvā sabhāriyassa vītasaddhassa⁷ mam patīti. 126.

Tattha abhinikūjitaṃ⁸ ti etena⁹ tava sunakhena evaṃ mahāviraṇa
 viravitaṃ na jānāmi, ditto⁵ vā 'ti dappito¹⁰ viya, sabhāriyassā 'ti tava
 25 sabhāriyassa mama māraṇatthāya pañcannaṃ¹¹ amaccānaṃ āṇattabhāvaṃ katha-
 tassa sutvā tvaṃ kiṃ¹² aññattha bhikkhaṃ na labhasi rañño¹³ te vadho āṇatto
 idha māgacchīti¹⁴ ditto⁵ va nadatīti, vītasaddhassa¹⁵ mampatīti mam'
 antare vigatasaddhassa¹⁶ tava vacanaṃ sutvā evaṃ nadatīti ā.

Tato rājā attano dosaṃ sampaṭicchitvā¹⁷ khamāpento
 30 catutthaṃ g. ā.:

¹ Bds add bhavēyya. ² Bd -na, Bs -ka. ³ Bd siṅgā-. ⁴ Cks abhinikujjitaṃ
 for nikūjitaṃ? Bd -nābhinikujjitaṃ. ⁵ Bd diṭho. ⁶ Bd vidh-. ⁷ Ck -sabbassa,
 Cs bhītasaddassa? Bd vigatisaddassa. ⁸ Cks -kujji-. ⁹ Bs evaṃ. ¹⁰ Bd dippa-,
 Bs dammi-. ¹¹ Cks -ānam. ¹² Bds kiṃ tvaṃ. ¹³ Bds -ā. ¹⁴ Cs -gañchīti.
¹⁵ Ck viyasaddhasaddhassa. Cs vīnasaddhassa, Bd vigatasaddassa. ¹⁶ Bd -sad-
 dassa. ¹⁷ Bds add taṃ.

4. Ahu esa kato doso yathā bhāsasi brāhmaṇa,
esa bhiyyo pasīdāmi, vasa brāhmaṇa mā gamā³ ti. 127.

Tattha bhiyyo ti sabbaṃ etaṃ mayā¹ āpattāṃ ayaṃ me doso esa paṇā-
haṃ idāni adhikataṃ tava² pasīdāmi idh' eva vasa mā aññattha gamā³ ti.

Taṃ sutvā M. „mahārāja paṇḍitā nāma tādīsena para- 5
pattiyena apaccakkhakārinā saddhiṃ na vasantīti“ vatvā tassa
anācāraṃ pakāsento ā.:

5. Sabbaseto pure āsi, tato pi⁴ sabalo ahu,
sabbalohitako dāni, kālo pakkamituṃ mama. 128.
6. Abbhantaraṃ pure āsi tato majjhe tato bahi, 10
purā niddhamanā hoti sayam eva cajāṃ' ahaṃ. 129.
7. Vītasaddhaṃ na seveyya udapānaṃ v' anodakaṃ,
sace pi naṃ anukhaṇe vāri kaddamagandhikaṃ. 130.
8. Pasannaṃ eva seveyya appasannaṃ vivajjaye,
pasannaṃ payirupāseyya rahadaṃ⁵ va udakatthiko. 131. 15
9. Bhaje bhajantaṃ purisaṃ abhajantaṃ na bhājaye,
asappurisadhammo so yo bhajantaṃ na bhājati. 132.
10. Yo bhajantaṃ na bhajati sevamānaṃ na sevati
sa ve manussapāpiṭṭho⁶ migo sākhaṃsito yathā. 133.
11. Accābhikkhaṇasaṃsaggā asamosaraṇena ca 20
etena mittā jīranti akāle yācanāya ca. 134.
12. Tasmā nābhikkhaṇaṃ gacche na ca gacche cirāciraṃ
kālena yācaṃ yāceyya evaṃ mittā na jīrare⁷. 135.
13. Aticiraṃnivāseṇa piyo bhavati appiyo, (IV $\frac{217}{18}$)
āmanta kho taṃ gacchāma purā te homa appiyā ti. 136. 25

Tattha sabbaseto ti mahārāja paṭhamāṃ eva-tava nivesane mama
odano⁸ sabbaseto ahosi, yaṃ tvaṃ bhuñjasi taṃ eva maṃ dāpesīti attho, tato
ti tato pacchā paribhedakānaṃ vacanaṃ gahetvā tava mayi virattakāle⁹ missako-
dano jāto, idānīti idāni sabbalohitako jāto, kālo ti aññāṇassa kho¹⁰ tava
santikā idāni mama pakkamituṃ kālo, abbhantaraṃ ti paṭhamāṃ mama 30

¹ Bā saccāṃ mayā evaṃ. ² Cks va. ³ Bā -ī. ⁴ Cks vi. ⁵ Bā dahadaṃ. ⁶
Cks -ssā-. ⁷ Bā jīyyare! ⁸ Cks -ne. ⁹ Bā adda pi sabalo. ¹⁰ Bā agūṇā-
ṇussa for aññ-.

abbhantaram āsi¹ alamkatamahātalam² ussitasetacchatte rājapallamke yeva
 mam nisīdāpesum, majjhe ti sopānamatthake, purā niddhamanā hotīti
 yāva gīvāya gahetvā nikkadḍhanā³ na hoti, anukhaṇe ti sace pi anūdakaṃ
 udapānaṃ patto puriso udakaṃ apassanto kalalaṃ viyūhitvā anukhaṇeyya tathāpi
 5 tam vāri kaddamagandhiyaṃ bhaveyya amanuññatāya na piveyya, tath' eva
 vītasaddhaṃ payirupāsantena⁴ laddhapaccayāpi⁵ parittā c' eva lūkhā ca ama-
 nuññā aparibhogārahā ti attho, pasannan ti patiṭṭhitasaddhaṃ, rahadan⁶
 ti gambhīraṃ mahārahadaṃ, bhajantan ti attānaṃ bhajantam eva bhajeyya⁷,
 abhajantan ti paccatthikaṃ, na bhājaye ti na bhajeyya, na bhājatīti
 10 yo puriso attānaṃ bhajantaṃ hitacittaṃ puggalaṃ na bhajati so asappurisa-
 dhammo nāmā 'ti, manussapāpiṭṭho ti manussalāmakko patikiṭṭho⁸ sabba-
 pacchimako, sākhasito ti makkaṭo, accābhikkhaṇasaṃsaggā ti ativiya
 abhiṇhasaṃsaggena, akāle ti ayuttaappattakāle parassa piyabhaṇḍaṃ yācanāya
 mittā jīranti nāma, tvam pi aticīranivāseṇa mayi mettīm bhīndi, tasmā ti
 15 yasmā accābhikkhaṇasaṃsaggena asamosaraṇena ca mittā jīranti tasmā, cirā-
 cīran ti cirakālaṃ vītināmetvā ciraṃ⁹ na gaccheyya na upasaṃkameyya¹⁰,
 yācan ti yācitabbabhaṇḍakaṃ yuttakālena yāceyya, na jīrare¹¹ ti evaṃ mittā
 na jīranti, purā te homā ti yāva tava appiyā na homa tāva¹² āmantetvā
 evaṃ gacchāmā 'ti.

20 Rājā āha:

14. Evañ ce¹³ yācamānānaṃ añjaliṃ nāvabujjhasi
 parivārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
 evan taṃ abhiyācāma puna kayirāsi pariyāyan ti. 137.

Tattha nāvabujjhasīti sace bhante imaṃ¹⁴ yācantena mayā kata-
 25 añjaliṃ na jānāsi, na patigaṇhāsīti attho, pariyāyan ti puna idhāgamanāya
 ekaṃ vāraṃ kāreyyāsīti yācati.

Bodhisatto āha:

15. Evañ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
 tuyhaṃ cāpi¹⁵ mahārāja mayhañ ca¹⁶ raṭṭhavaddhana¹⁷
 30 app-eva nāma passema¹⁸ ahorattānaṃ accaye ti. 138.

Tattha evaṃce no ti sace mahārāja evaṃ nānā hutvā viharantānaṃ am-
 hākaṃ antarāyo¹⁹ na hessati, tuyhañcā²⁰ 'ti sace tuyhaṃ vā mayhaṃ vā²¹
 jīvitaṃ pavattissatīti dīpeti, passemā 'ti api nāma passeyyāma.

¹ Ck asi, Bā āsanaṃ. ² Ck -thalam, Bā -talamhi. ³ Bā nikkadḍhamāno. ⁴ Ck
 -pāsa, C^s -pāsanto. ⁵ Ck laddhāyapipaccayā. ⁶ Bā dahadan. ⁷ C^s add na. ⁸
 Bā -kuṭṭho. ⁹ C^s cirā. ¹⁰ C^s -me. ¹¹ Bā jīyyare. ¹² C^s tava. ¹³ Bā
 evaṃ te. ¹⁴ Bā evaṃ. ¹⁵ Bā vāpi. ¹⁶ Bā mayhaṃ vā. ¹⁷ Bā -ḍhana. ¹⁸
 C^s -āma. ¹⁹ C^s -yaṃ. ²⁰ Bā -mivā. ²¹ C^s omit vā, Bā omits mayhaṃ vā.

Evam vatvā M. rañño dh. desetvā „appamatto hohi mahārājā“ 'ti vatvā uyyānā nikkhamitvā ekasmiṃ sabhāgaṭṭhāne bhikkhāya caritvā Bārāṇasito nikkhamma anupubbena Hima-
vantokāsam eva gantvā kiñci kālaṃ vasitvā puna otaritvā
ekam paccantagāmaṃ nissāya araṇṇe vihāsi¹. Tassa pana 5
gatakālato paṭṭhāya te amaccā puna vinicchaye nisīditvā vilopam
karontā cintayimsu: „sace Mahābodhiparibbājako punāgamissati
jīvitam no n' atthi, kin nu khv-assa² anāgamana-kāraṇam
kareyyāmā“ 'ti. Atha nesam etad ahosi: „ime sattā
paṭibaddhaṭṭhānam nāma jahitum na sakkonti, kin nu khv- 10
assa² idha paṭibaddhaṭṭhānam“ ti, tato „rañño aggamaheṣīti“
ñatvā „ṭhānam kho pan' etam vijjati yaṃ so imam nissāya
āgaccheyya, paṭigacc' eva³ nam mārāpessāmā“ 'ti te rājānam
etad avocuṃ: „deva ime divase nagare ekā⁴ kathā suyyatīti“.
„Kimkathā nāmā“ 'ti. „Mahābodhiparibbājako ca⁵ devī ca 15
aṇṇamaṇṇam sāsana paṭisāsanam pesessantīti⁶“ „Kin ti
katvā“ 'ti. „Tena kira deviyā pesitam: 'sakkhasi⁹ nu kho
attano balena rājānam mārāpetvā mama setacchattam dātun'
ti, tāya pi 'ssa pesitam: 'rañño māraṇam nāma mama bhāro,
khippam āgacchatū' 'ti“ Rājā tesam punappuna kathentānam 20
saddahitvā „idāni kim kātabban“ ti pucchitvā „devim māretum
vaṭṭatīti“ vutte anupaparikkhitvā⁸ va „tena hi tam tumhe
māretvā khaṇḍākhaṇḍiyam⁹ chinditvā vaccakūpe khipathā“
'ti ā. Te tathā karimsu, tassā mārītabhāvo sakalanagare pākaṭo
ahosi. Ath' assā cattāro puttā „iminā no niraparādhā 25
mātā mārītā“ ti rañño paccatthikā ahesuṃ. Rājā mahābhaya-
pappatto ahosi. M. paramparāya tam pavattim sutvā
cintesi: „ṭhāpetvā mam aṇṇo kumāre saṇṇāpetvā pitaram
khamāpetum samattho nāma n' atthi, rañño ca jīvitam das-
sāmi kumāre ca pāpato mocessamīti“ so puna divase paccanta- 30
gāmaṃ pavisitvā manussehi dinnaṃ makkaṭamaṃsam khāditvā

¹ Bā vasi. ² Bā khassa. ³ Bā -kacceva. ⁴ Cks -am. ⁵ Bā adds kira. ⁶ Bā pesentīti. ⁷ Bā sakkā. ⁸ Cks -ttā. ⁹ Bā -kam.

tassa cammaṃ yācivā¹ assamapāde sukkhāpetvā niggandhaṃ
katvā nivāsesi pi pārūpīti² pi aṃse ṭhapesi, kiṃkāraṇā³: „ba-
hūpakāro⁴ me“ ti vacanattthāya. So taṃ cammaṃ ādāya anu-
pubbena Bārāṇasīṃ gantvā kumāre upasaṃkamitvā „pitu
5 ghātakammaṃ nāma dāruṇaṃ, taṃ vo na kātābbaṃ ti,
ajarāmaro satto nāma n' atthi, ahaṃ tumhe aññaṃaññaṃ
samagge karissāmi⁵ c' eva āgato, tumhe mayā⁶ pahita-
sāsaheṇa āgaccheyyāthā“ 'ti kumāre ovaditvā antonagare
uyyānaṃ pavisitvā makkatacammaṃ attharivā silāpaṭṭhe nisīdi.
10 Atha naṃ uyyānapālo disvā vegena gantvā rañño ārocesi.
Rājā sutvā va sañjātasomanasso⁶ te amacce ādāya tattha
gantvā M-aṃ vanditvā nisīditvā paṭisanthāraṃ kātuṃ ārabhi.
M. tena saddhiṃ asammuditvā makkatacammaṃ eva parimajji.
Atha naṃ evaṃ āha: „bhante, tumhe maṃ apaṭṭhapetvā⁷
15 makkatacammaṃ eva parimajjatha, kiṃ vo idaṃ mayā⁸ bahū-
pakārataran“ ti. „Āma mahārāja, bahūpakāro me esa vānaro,
ahaṃ imassa piṭṭhe nisīditvā vicariṃ, ayaṃ me pāṇiyaghaṭaṃ
āhari vasanaṭṭhānaṃ sammajji abhisamācārikavattapaṭivattaṃ
me akāsi, ahaṃ pana attano dubbalacittatāya assa maṃsaṃ
20 khāditvā cammaṃ sukkhāpetvā attharivā nisīdāmi c' eva
nipajjāmi ca, evaṃ bahūpakāro esa mayhan“ ti. Iti so tesāṃ
vādabhindanattthāya vānaracamme vānaravohāraṃ āropetvā
taṃ pariyāyaṃ sandhāya imaṃ kathaṃ kathesi. So hi tattha⁹
nivattapubbattā¹⁰ „piṭṭhe nisīditvā vicarin¹¹“ ti ā., taṃ aṃse
25 katvā pāṇiyaghaṭaṃ¹² āhaṭapubbattā „pāṇiyaghaṭaṃ āharatīti“ ā.,
tena cammena bhūmiyā sammatṭhapubbattā¹³ „vasanaṭṭhānaṃ
sammajjatīti“ ā., nipanna-kāle tena cammena piṭṭhiyā akkanta-
kāle pādānaṃ puṭṭhapubbattā „vattapaṭivattakam¹⁴ me akāsīti“
ā., chātakāle pana tassa maṃsaṃ labhitvā khāditattā „ahaṃ

¹ Bā adds gahetvā. ² Bā -pesiti. ³ Bās add cammaṃ. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ Cks
mayam. ⁶ Bā adds hutvā. ⁷ Bās akathetvā. ⁸ Cks mahā. ⁹ Cs Bā tasca. ¹⁰ Ck
nivatta-, Bā nivuttha-. ¹¹ Bā -ran. ¹² Bā -tassa. ¹³ Bā sampajja-. ¹⁴ Ck
vattāvattapaṭi-.

pana attano dubbalacittatāy' assa maṁsaṁ khādin¹ ti ā.
 Tam sutvā te amaccā „pāṇātipāto tena kato“ ti saññāya
 „passatha bho pabbajitassa kammaṁ: makkaṭaṁ kira māretvā
 maṁsaṁ khāditvā cammaṁ gahetvā vicaratīti“ pāṇiṁ paharivā
 parihāsaṁ² akaṁsu. M. te tathā karonte disvā „ime attano 5
 vādabhedanattāya mama cammaṁ gahetvā³ āgatabhāvaṁ na
 jānanti, na jānāpessāmi te“ ti ahetukavādiṁ tava āman-
 tetvā pucchi: „āvuso tvaṁ kasmā paribhāsaṁ⁴“ „Mitta-
 dūbhikammaṁ c' eva pāṇātipātassa ca katattā“ ti. Tato
 M. „yo pana tava c' eva diṭṭhiyā ca te saddahitvā evaṁ 10
 kareyya tena⁵ kiṁ dukkatan“ ti tassa vādaṁ bhindanto ā.:

16. Udīraṇā ce⁶ saṁgatyā⁷ bhāvāya-m-anuvattati
 akāmā akaraṇīyaṁ vā karaṇīyaṁ vāpi kubbatī
 akāmakaraṇīyasmiṁ kuv-idha⁸ pāpena lippati. 139.

17. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁹ na pāpako 15
 bhoto ce¹⁰ vacanaṁ saccaṁ suhato vānaro mayā. 140.

18. Attano ce hi vādassa aparādhaṁ vijāniya
 na maṁ tvaṁ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 141.

Tattha udīraṇā ti kathā, saṁgatyā 'ti saṁgatiyā, channaṁ abhijā-
 tīnaṁ tam tam abhijātīṁ upagamanena, bhāvāyamanuvattatīti bhāvena anu- 20
 vattatīti karaṇatthe sampadānaṁ, akāmā ti akāmena anicchāya, akaraṇīyaṁ
 vā karaṇīyaṁ vā ti akattabbaṁ pāpaṁ vā kattabbaṁ kusalaṁ vā, kubbatīti
 karoti, kuvidhā⁸ 'ti ko idha, i. v. h.: tvaṁ ahetukavādi n' atthi hetu n' atthi
 paccayo sattānaṁ saṁkilesāyā 'ti ādi diṭṭhiko: ayaṁ loko saṁgatiyā c' eva
 sabhāvena ca anuvattati pariṇamati tattha sukhaṁ dukkhaṁ paṭisaṁvedeti 25
 akāmako pāpakaṁ vā puññaṁ vā karotīti vadasi, ayaṁ tava udīraṇā sace¹¹
 tathā evaṁ sante akāmakaraṇīyasmiṁ attano va dhammatāya pavattamāne¹²
 pāpe ko¹³ idha satto pāpena lippati, sace hi attanā¹⁴ akatena pi lippati¹⁵ na
 koci na lippeyyā 'ti, so ce ti so ahetukavādasamkhāto tava bhāsitattho¹⁶ ca
 atthajotako dhammo ca kalyāṇo ce¹⁷ na pāpako ahetuappaccayā¹⁶ sattā saṁ- 30
 kilissantīti¹⁹ vodayantīti²⁰ sukhadukkhaṁ paṭisaṁvediyantīti idaṁ bhoto vaca-

¹ Bā -dan. ² so all three MSS. for paribhā-? ³ Bā ādāya. ⁴ Ck parihā-, Bā
 -hāsatīti. ⁵ Bā adds saddhim. ⁶ Bā te. ⁷ Cks -gacca. ⁸ Bā kvacidha? ⁹
 Cks -e for -eva? ¹⁰ Cks ve. ¹¹ Ck sāte, Cs sāce. ¹² Bā -no. ¹³ Cks papako.
¹⁴ Bā -no. ¹⁵ Bā akate pāpe na lippati. ¹⁶ Ck hā-. ¹⁷ Bā ca. ¹⁸ Bā
 ahetuka-. ¹⁹ Bā -ti. ²⁰ so Bs; Cks codayantīti, Bā omits vo-.

naṃ saccaṃ ce suhato vānaro mayā, ko ettha mama doso ti attho, vijāniyā 'ti sace hi tvaṃ attano vādassa aparādhaṃ jāneyyāsi na maṃ garaheyyāsi, kiṃ-kāraṇā: bhoto vādo hi tādiso, tasmā¹ ayaṃ mama vādaṃ karotīti maṃ pa-saṃseyyāsi, attano pana vādaṃ ajānanto maṃ garahatīti².

5 Evaṃ M. taṃ niggaṇhitvā appaṭibhānaṃ³ akāsi. So pi rājā parisati⁴ maṃkubbhūto pattakkhandho nisīdi. M. pi tassa vādaṃ bhinditvā issarakāraṇavādiṃ āmantetvā⁵ „tvam āvuso maṃ kasmā paribhāsasi yadi issaranimmānavādaṃ⁶ sārato pacesīti“ vatvā ā.:

- 10 19. Issaro sabbalokassa sace kappeti jīvitam
iddhiviyasanabhāvaṃ ca kammaṃ kalyāṇapāpakam
nid-desakārī puriso issaro tena lippati. 142.
20. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁷ na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 143.
15 21. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 144.

Tattha kappeti jīvitam ti sace Brahmā vā añño vā koci issaro tvaṃ ka-siyā jīva tvaṃ gorakkhenā 'ti evaṃ sabbalokassa jīvitam⁸ saṃvidahati⁹ vicāreti¹⁰ iddhiviyasanabhāvaṃ ca 'ti issariyādibhedā iddhiyo ca nātivināsādikaṃ
20 vyasanabhāvaṃ ca sesaṃ ca kalyāṇapāpam¹¹ kammaṃ yadi¹² issaro va¹³ kappeti¹⁴ karoti, nid-desakārīti yadi tassa nid-desam ānattim eva¹⁵ yo koci puriso karoti evaṃ sante yo koci pāpakam karoti tassa issarena katattā issaro va tena pāpena lippati, sesaṃ purimanayen' eva veditabbam, yathā ca idha evaṃ sabbattha.

25 Iti so ambato va¹⁶ muggaraṃ gahetvā ambaṃ pātento viya issarakāraṇen' eva issarakāraṇavādaṃ¹⁷ bhinditvā pubbe-katavādiṃ āmantetvā „tvam āvuso maṃ kiṃ paribhāsasi yadi pubbekatavādaṃ saccaṃ maññasīti“ vatvā ā.:

22. Sace pubbekatahetu¹⁸ sukhadukkham nigacchati
30 porāṇakam kataṃ pāpam tam eso muccate iṇam,
porāṇakam iṇamokkho, kuvidha¹⁹ pāpena lippati. 145.

¹ Cks kasmā. ² Ck -sīti. ³ Bā -ṇam. ⁴ Bā paribhāsati. ⁵ Cks omīti āmantetvā.
⁶ Cks -nimmitavādaṃ. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks omīti jīvitam. ⁹ Cks -hāti. ¹⁰ Bā vitar-.
¹¹ Cks -ṇam. ¹² Bā add sabbam. ¹³ Cks ca. ¹⁴ Cks -ati. ¹⁵ Bā adds seso.
¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Cks -ṇam-. ¹⁸ Cks -tamhetu. ¹⁹ Bā kvaṃciva, B^s kocidha.

23. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁸ na ca pāpako
bhoto ce vacanam saccam suhato vānaro mayā. 146.
24. Attano ce hi vādassa aparādham vijāniya
na mam tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 147.

Tattha pubbekatahetū 'ti pubbakatahetu purimabhavē katakammam² 5
kāraṇen' eva, tameso muccate iṇan ti yo vadhabandhanādīhi dukkham pā-
puṇāti yadi so yaṃ tena porāṇakam kataṃ pāpam taṃ idāni iṇam muccati
evam sante mamāpi esa porāṇakaiṇamokkho³, anena hi makkaṭena pubbe paribbā-
jakena hutvā ahaṃ makkaṭo samāno hutvā⁴ khādito bhavissāmi, sv-āyaṃ idha
makkaṭattam patto mayā⁵ paribbājakattam pattenā māretvā khādito bhavissati, 10
ko idha pāpena lippatīti.

Iti so tassāpi vādam bhinditvā uccheda vādim abhi-
mukham katvā⁶ „tvam āvuso n' atthi dinnan ti ādini vatvā
idh' eva sattā ucchijjanti paralokam gacchantā⁷ nāma n' atthīti
maññamāno kasmā mam paribhāsasīti⁸“ santajjettvā ā.: 15

25. Catunnam yev' upādāya⁹ rūpam sambhoti paṇinam
yato ca rūpam sambhoti tatth' eva anupagacchati. 148.
26. Idh' eva jīvati jīvo pecca pecca¹⁰ vinassati,
ucchijjati ayaṃ¹¹ loko ye bālā ye ca paṇḍitā,
ucchijjamāne lokasmiṃ kuvidha¹² pāpena lippati. 149. 20
27. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹³ na ca pāpako
bhoto ce¹⁴ vacanam saccam suhato vānaro mayā. 150.
28. Attano ce hi vādassa aparādham vijāniya
na mam tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 151.

Tattha catunnam ti paṭhaviādīnam bhūtānam, rūpan ti rūpakkhandho, 25
tatthevā 'ti yato tam rūpam sambhoti nirujjhanakāle tatth' eva gacchati¹⁵,
imināssa¹⁶ catumahābhūtiko hi ayaṃ puriso yadā kalam karoti¹⁷ paṭhavi¹⁸
paṭhavikāyam anupeti¹⁹ anupagacchati āpo tejo vāyo²⁰ vāyokāyam anupeti
anupagacchati ākāsam indriyāni saṃkamanti āsandipaṇcamā purisā mataṃ
ādāya gacchanti yāva ālāhanā pādāni paññāyanti kāpotakāni atthīni bhavanti 30

¹ Cks -e. ² Bā -e. ³ Bā esa porāṇakam evam sabbattha iṇato mokkho. ⁴ Bds
add māretvā. ⁵ Cks mayam. ⁶ Bā thatvā. ⁷ Bā katā for gatā? ⁸ Bā -hāsiti.
⁹ Ck ye up-. ¹⁰ Cks -am. ¹¹ Cks -tāyam. ¹² Bā kvacidha, Bs kocidha. ¹³
Ck -ne. ¹⁴ Ck te. ¹⁵ Bā anupag-. ¹⁶ Bds -nātassa. ¹⁷ Bā adds tadā. ¹⁸ Bā
omits pa-. ¹⁹ Cks -ehi. ²⁰ Bā omits vā.

bhasmantāhūtiyo¹ dattupaññattaṃ² yadidaṃ dānaṃ tesam tucchā musāvilāpo³
 ye keci atthikavādaṃ vadanti bālā⁴ ca paṇḍitā⁴ ca kāyassa bhedā ucchijjanti
 vinassanti na honti⁵ param maraṇā ti imaṃ diṭṭhiṃ patitṭhapeti, idheva 'ti
 imasmim yeva loke jīvo jīvati, pecca pecca⁶ vinassatīti paraloke nibbatta-
 5 satto gativasena idha anāgantvā tatth' eva paraloke vinassati ucchijjati, evaṃ
 ucchijjamāne lokasmim ko idha pāpena lippati.

Iti so tassa pi vādaṃ bhinditvā khattavijjā vādim
 āmantetvā „tvam āvuso 'mātāpitaro māretvā attano attho kā-
 tabbo' ti imaṃ laddhiṃ ukkhipitvā caranto⁷ kasmā maṃ pari-
 10 bhāsasīti“ vatvā ā.:

29. Āhu khattavidhā loke bālā paṇḍitamānino:
 mātaraṃ pitaraṃ haññe atho⁸ jeṭṭham pi bhātaraṃ
 haneyya putte ca dāre ca attho ce⁹ tādiso siyā ti. 152.

Tattha khattavidhā ti khattavijjā¹⁰, ayam eva vā pāṭho, khattavijjā-
 15 cariyānaṃ¹¹ etaṃ nāmaṃ¹², bālā paṇḍitamānino ti bālā samānāpi paṇḍitā
 mayam attano paṇḍitabhāvaṃ pakāsema 'ti maññamānā paṇḍitamānino hutvā
 evam āhu, attho ce ti sace attano tathārūpo¹³ koci attho siyā na kiñci pari-
 vajjeyya sabbaṃ haneyya vā¹⁴ 'ti vadanti, tvam pi tesam aññataro ti.

Evam tassa pi laddhiṃ patitṭhāpetvā attano laddhiṃ
 20 pakāseṇto ā.:

30. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
 na tassa sākhaṃ bhañjeyya¹⁵, mittadūbhī hi pāpako. 153.

31. Atha atthe samuppanne samūlam api abbahe,
 attho me sambalenā 'ti¹⁶ suhato vānaro mayā. 154.

25 32. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁷ na ca pāpako
 bhoto ce¹⁸ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 155.

33. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvam garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 156.

Tattha, ambho khattavidhā¹⁹, amhākaṃ pana ācariyā evaṃ vaṇṇayanti:
 30 attanā paribhuttachāyassa rukkhassa pi sākhaṃ vā paṇṇaṃ vā na bhañjeyya²⁰,

¹ so Cks; Bā assantābhū-. ² Bā rattu-. ³ Ck tucchā-, Bā bhilāpā, Cks vilāpo.
⁴ Cks -e. ⁵ Bā adds ucchajjati. ⁶ Cks -aṃ. ⁷ Bā vic-. ⁸ Cks attho. ⁹ Cks
 me. ¹⁰ Bā -vijjā, Cks -vidhā. ¹¹ Cks khatti-. ¹² Ck Bā -a. ¹³ Cks -e. ¹⁴
 Cks haneyyathā. ¹⁵ Bā bhindeyya. ¹⁶ Bs -si, Bā -pi. ¹⁷ Ck -e. ¹⁸ Ck me,
 Cs ve. ¹⁹ Bs -pidha? Cks -vādi. ²⁰ Bā bhijjeyya.

kiṃkāraṇā: mittadūbho hi pāpako, tvaṃ pana evaṃ vadesi: atha atthe sam-
uppanne samūlam api abbahe ti, mama ca¹ pātheyyena attho ahosi, tasmā sace
p' esa mayā hato tathāpi attho me sambalenā 'ti 'ti suhato vānaro mayā ti.

Evaṃ so tassāpi vādaṃ bhinditvā pañcasu pi tesu nippa-
bhesu² nippaṭibhānesu³ rājānaṃ āmantetvā „mahārāja, tvaṃ 5
ime pañca raṭṭhaviḷopake mahācore gahe tvā vicarasi, aho si⁴
bālo⁵, evarūpānaṃ pi⁶ saṃsaggena puriso diṭṭhadhammikaṃ pi
sampaṇāyikaṃ pi mahādukkhaṃ pāpuṇeyya“ 'ti vatvā rañño
dh. desento ā.:

34. Ahetuvādo puriso yo ca issarakuttiko 10

pubbekatī⁷ ca ucchedī yo ca khattavidho naro. 157.

35. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,

kareyya tādiso pāpaṃ aho aññaṃ pi kāraye,

asappurisasamsaggo dukkhanto⁸ kaṭukudrayo ti. 158.

Tattha tādiso ti mahārāja yādisā ete pañca diṭṭhigatikā tādiso puriso 15
sayam pi pāpaṃ kareyya yo c' assa⁹ vacanaṃ suṇāti taṃ aññaṃ pi kāraye,
dukkhanto⁸ ti evarūpehi asappurisehi saddhiṃ saṃsaggo idhaloke pi¹⁰ para-
loke pi dukkhanto⁸ kaṭukudrayo va hoti, imassa paṇ' atthassa pakāsanatthaṃ
'yāni kānici bhikkhave bhayāni uppajjanti sabbāni tāni bālato' ti suttaṃ āhari-
tabbaṃ, Godhajātaka-Saṅjīvajātaka-Akittijātakādīhi¹¹ pi cāyam attho dīpetabbo. 20

Idāni opammadassanavasena dhammadesanaṃ vadḍhento ā.:

36. Urabbharūpena vak' āsu pubbe

asamkito ajayūthaṃ upeti,

hantvā urāṇiṃ¹² ajiyaṃ ajaṇ ca

citrāsayaṭvā¹³ yenakāmaṃ paleti. 159. 25

37. Tathāvidh' eke samaṇabrāhmaṇāse¹⁴

chadanaṃ katvā¹⁵ vañcayantī¹⁵ manusse

anāsakā thaṇḍilaseyyakā ca,

rajojallaṃ ukkuṭikappadhānam

¹ Ck cā. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ni-. ⁴ Bā nisinnesu. ⁵ Bā omits si.
⁶ Cks -ā. ⁷ Cks hi. ⁸ Ck -i, Bā katavi, Bā katti. ⁹ Bā dukkhandho. ¹⁰ Bā
yvāyaṃ, omitting cassa. ¹¹ Cks -loka, omitting pi. ¹² Cks -kaṃ-kaṃ-, Bā
-ākatti-. ¹³ Bā urani, Bā uraṇī. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Cks -ye. ¹⁶ all
hree MSS. -i.

- pariyāyabhattañ ca apānakattaṃ
pāpācarā¹ arahanto vadānā. 160.
38. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpaṃ atho aññam² pi kāraye,
5 asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 161.
39. Y' āhu⁴ n' atthi viriyan ti hetuñ ca apavadanti⁵
[ye] parakāraṃ⁶ attakārañ [ca]
ye tucchaṃ samavaṇṇayum, 162.
40. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
10 kareyya tādiso pāpaṃ atho aññam² pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 163.
41. Sace hi viriyaṃ nāssa⁷ kammaṃ kalyāṇapāpakam
na bhare vadḍhakiṃ rājā na pi yantāni kāraye. 164.
42. Yasmā ca viriyaṃ atthi kammaṃ kalyāṇapāpakam
15 tasmā yantāni kārenti rājā bharati⁸ vadḍhakiṃ. 165.
43. Yadi vassasataṃ devo na vasse na himaṃ pate
ucchijjeyya ayaṃ loko vinasseyya ayaṃ pajā. 166.
44. Yasmā ca vassatī devo himaṃ cānuphusīyati⁹
tasmā sassāni paccanti raṭṭhañ ca pallate ciraṃ¹⁰. 167.
- 20 45. Gavañ ce taramānānaṃ jimaṃ gacchati puṅgavo (supra $\frac{222}{21}$)
sabbā tā jimaṃ gacchanti nette jimhagate sati. 168.
46. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭhaṃ dukkhaṃ seti rājā ce hoti adhammako. 169.
- 25 47. Gavañ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṅgavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate sati. 170.
48. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi¹¹ dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko. 171.
- 30 49. Mahārukkhassa phalino āmaṃ chindati yo phalaṃ
rasaṃ c' assa na jānāti bijaṃ c' assa vinassati. 172.

¹ Bā -cārā. ² Cks -e ³ Bā dukkhandho. ⁴ Bās yamāhu. ⁵ so Cks; Bā
ahetuñca avindiye. ⁶ Cks pakā-. ⁷ Bās nassa. ⁸ Bā labhati. ⁹ Ck -seyyasi,
Cs -siyyasi, Bā cānuphusiyati. ¹⁰ Bā pāleti ciraṃ. ¹¹ Cks omīti pi.

50. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ adhammena yo pasāsati
rasañ c' assa na jānāti raṭṭhañ c' assa vinassati. 173.
51. Mahārukkhassa phalino pakkaṃ chindati yo phalaṃ
rasañ c' assa vijānāti bījaṃ c' assa na nassati. 174.
52. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ dhammena yo pasāsati
rasañ c' assa vijānāti raṭṭhañ c' assa na nassati. 175. 5
53. Yo ca rājā janapadaṃ adhammena pasāsati
sabbosadhīhi so rājā viruddho hoti khattiyo. 176.
54. Tath' eva negame hiṃsaṃ¹ ye yuttā kayavikkaye
ojadānabalīkare² sa kosena virujjhati. 177. 10
55. Pahāravarakhettaññū saṃgāme katanissame³
ussite hiṃsayam⁴ rājā sa balena virujjhati. 178.
56. Tath' eva isayo hiṃsaṃ⁵ saññate⁶ brahmacārayo⁷
adhammacārī khattiyo so saggena virujjhati. 179.
57. Yo ca rājā adhammaṭṭho bhariyaṃ hanti adūsikaṃ
luddaṃ pasavate⁸ ṭhānaṃ puttehi ca virujjhati. 180. 15
58. Dhammaṃ care janapade negamesu balesu ca
isayo ca na hiṃseyya puttadāre samañ care. 181.
59. Sa tādiso bhūmipati raṭṭhapālo akodhano
sāmante sampakampeti Indo va asurādhipo ti. 182. 20

Tattha vakāsu⁹ pubbe ti vako āsu¹⁰ pubbe, āsu¹⁰ 'ti nipātamattaṃ,
j. v. h.: mahārāja, pubbe eko urabbharūpo vako ahosi, tassa naṅguṭṭhamattam
eva dīghaṃ, taṃ pana so antarasatthimhi¹¹ pakkhipitvā urabbharūpena asaṃ-
kito ajayūthaṃ upeti, tattha urānikañ¹² ca ajikañ ca ajañ ca hantvā yena-
kāmaṃ paleti, tathāvidheke ti¹³ tathāvidhā eke samaṇabrāhmaṇā pabbajjā- 25
liṅgena chadanaṃ katvā attānaṃ chādetvā madhuravacanā¹⁴ hitakāmā viya
hutvā lokam vañcenti¹⁵, anāsakā ti ādi tesam chādanaṃ dassanatthaṃ vuttaṃ,
ekacce hi mayam anāsakā na kiñci¹⁶ āharema 'ti manusse vañcenti¹⁵, apare
mayam thaṇḍilaseyyakā ti, aññesaṃ rajojallaṃ chādanaṃ, aññesaṃ ukkuṭi-
kappadhānaṃ, te gacchantāpi uppatitvā ukkuṭikā gacchanti, aññesaṃ sattāha- 30

¹ Ck bhisam, Cs bhimsam. ² Cks -ne-. ³ Bds -niyame. ⁴ all three MSS.
hisayam. ⁵ Cs Bd hisam. ⁶ Bd samyame. ⁷ Bd -riyo. ⁸ Ck pavane, Cs
pavasate. ⁹ Bd -āssu. ¹⁰ Bd assu. ¹¹ Ck -sakkhimhi. ¹² Bd ura-. ¹³ Cks
omit ta-. ¹⁴ Bd -nādīhi. ¹⁵ Bd -anti. ¹⁶ Cks kañci.

dasāhādivārabhojanasamkhātā¹ pariyāyabhattā chādanā, apare apānakattā honti, mayā pāṇiyā na pivāmā 'ti vadanti, arahanto vadānā ti pāpācarā² hutvāpi mayā arahanto ti vadantā vicaranti, ete³ ti mahārāja ime vā pañca janā hontu aññe vā yāvanto⁴ diṭṭhigatikā nāma sabbe pi ete asappurisā, yāhū⁵ ti ye āhu ye vadanti, sace hi viriyā nāssā⁶ 'ti mahārāja sace nāṇasampannā⁷ kāyikacetasikā viriyā na bhavēyya, nabhare ti evaṃ sante vaḍḍhakim vā aññe vā kārake rājā na poseyya, na pi yantānīti na pi tehi satta bhūmikapāsādādīni yantāni kareyya⁸, kimkāraṇā: viriyassa c' eva kamma ca abhāvā, ucchijjeyyā 'ti mahārāja yadi ettakā kalam n' eva⁹ devo vasseyya na himā pateyya atha kappuṭṭhānakālo viya ayā loko ucchijjeyya, ucchedavādinā kathitaniyāmena pana ucchedo nāma n' atthi, pallate¹⁰ ti pālayati¹¹, gavañce ti catasso gāthā rañño dhammadesanattam eva vuttā, tathā mahārukkassā 'ti ādikā, tattha mahārukkassā 'ti madhuraambarukkhassa, adhammenā 'ti agatigamanena, rasañ ca na jānātīti adhammiko rājā raṭṭhassa rasam ojañ na jānāti āyasampattim na labhati, vinassatīti suññam hoti, manussā gāmanigame chaḍḍetvā paccantam pabbatavisamam bhajanti, sabbāni āyamukhāni pacchijjanti, sabbosadhīhīti sabbehi mūlatacapaṇṇapupphaphalādīhi¹² c' eva sappinavanītādīhi ca osadhehi virujjhati, nāssa¹³ tāni sampajjanti, adhammikarañño hi paṭhavi nirojā hoti, tassā nirojatāya osadhānam viriyā¹⁴ na hoti, tāni rogañ vūpasametum na sakkonti, iti so tehi viruddho nāma hoti, negame ti¹⁵ nigamavāsikuṭimbike, himsan¹⁶ ti himsanto¹⁷ pīlanto¹⁸, ye yuttā ti ye kayavikkaye yuttā āpaṇamukhathala-pathavāñijā¹⁹ te himsanto, ojadānabalīkare²⁰ ti tato tato²¹ bhaṇḍāharaṇasumkadānavasena ojadānam c' eva²² chabbhāgadasabhāgādibhedam balim ca karonte, sa kosenā 'ti so ete himsanto adhammika rājā dhanadhaññā parihāyanto kosena virujjhati nāma, pahāravarakhettaññū ti imasmim imasmim²³ ṭhāne vijjhītum vaṭṭatīti evaṃ pahāravaraṇam khettañ jānante²⁴ dhanuggahe, saṃgāme katanissame²⁵ ti yuddhesu katakamme mahāyodhe, ussite ti uggate paññāte²⁶ mahāmatte, himsan²⁷ ti evarūpe sayam vā himsanto parehi vā himsāpento²⁸, balenā 'ti balakāyena²⁹, tathāvidham hi rājānam ayam bahūpakāre attano rajjadāyake pi himsati kimaṅga pana amhe ti avasesāpi yodhā jahanti yeva, iti so balena viruddho nāma hoti, tatheva isayo himsan ti yathā ca negamādayo tath' eva esitaguṇe³⁰ pabbajite akkosanapaharaṇā-

¹ Ck sattāham- -tā, Bā sattāhadayāhaphāṇitabho-. ² Bā pāpācarā. ³ Cks yepine. ⁴ Cks yāc-. ⁵ Bā yamāhu. ⁶ Bā nassā. ⁷ Bā sampayuttam. ⁸ Bā kā-. ⁹ Cks na. ¹⁰ Cks pallato, Bā pālite, Bā pālayate. ¹¹ Cks palāyati. ¹² Cks mūlenaca-, Bā mūlakacapatta-. ¹³ Bā nassa. ¹⁴ Bā oja. ¹⁵ Cks omīti ti, Bā reads negamehīti. ¹⁶ Ck Bā hisan. ¹⁷ Cs Bā his-. ¹⁸ Bā pīlento. ¹⁹ Bā ayānam mukhānamthalajala-. ²⁰ Bā -kāre. ²¹ Cks only one tato. ²² Bā ojanameva. ²³ Bā omits one im-. ²⁴ Cks -to. ²⁵ Bā -niyame. ²⁶ Ck omits te. ²⁷ Ck hisan, Bā hisayan. ²⁸ Ck himsapanto, Cs himsanto. ²⁹ Bā add tam. ³⁰ Ck isita-.

dīhi hiṃsanto¹ adhammacāriko rājā kāyassa bhedā apāyam eva upeti, sagge nibbattitum na sakkotīti saggena viruddho nāma hoti, bhariyam hanti adūsikan ti attano bāhuchāyāya vaḍḍhitam puttadhītāhi ca² samvaḍḍham³ sīlavatībhariyam mittapatirūpakānam corānam vacanam gahetvā māreti, luddam pasavate tñānan ti so attano nirayūpapattiṃ pasavati nipphādeti, puttehi 5 cā 'ti imasmiṃ yeva attabhāve attano puttehi saddhiṃ virujjhatīti; evaṃ assa so tesam pañcannaṃ janānaṃ katham gahetvā deviyā māritabhāvaṃ puttānam viruddhabhāvaṃ⁴ sandhimukhe⁵ coram cūlāya gaṇhanto viya kathesi, M-assa hi tesam amaccānam niggaṇhanaṃ ca dhammadesanaṃ ca deviyā tehi⁶ māritabhāvassa ca⁷ āvikaraṇatthaṃ ca tattha⁸ anupubbena katham āharitvā 10 okāsam katvā etaṃ attham kathesi; rājā tassa vacanam sutvā attano aparādham jāni, atha naṃ M. ito paṭṭhāya mahārāja evarūpānam pāpakānam katham gahetvā mā puna evarūpam akāsi ti vatvā ovaḍanto dhammañcare ti ā. tattha dhammañcare ti mahārāja rājā nāma janapadam adhammikenā balinā apīlento janapade dh. careyya, sāmike assāmike akaronto negamesu dh. careyya, 15 atthāne akilamento balesu dh. careyya, vadhabandhanaakkosaparibhāse⁹ pariharanto¹⁰ paccaye ca tesam dento¹¹ isayo na vihiṃseyya, dhītaro yuttatthāne¹² patitthapento putte sippāni sikkhāpetvā sammā pariharanto bhariyam issariya-vossaggaalamkāradānasammānanādīhi anuggaṇhanto¹³ puttadāre samaṇ¹⁴ careyyā 'ti, sa tādiso ti so tādiso rājā pavetiṃ abhinditvā dhammena 20 samena r. kārento rājānāya rājatejena sāmante¹⁵ sampakampeti tāseti caleti¹⁶, Indo vā 'ti idaṃ opammattham vuttam, yathā asure jetvā abhigaṇhitvā¹⁷ tñitakālato paṭṭhāya asurādhipo ti saṃkham gato Indo te¹⁸ attano sapattabhūte¹⁹ asure kampesi²⁰ tathā kampetīti.

Evam M. rañño dh. desetvā cattaro pi kumāre pakko- 25 sāpetvā ovaditvā raññā katakammaṃ pakāsetvā „rājānam khamāpethā“ 'ti khamāpetvā „mahārāja, ito paṭṭhāya atuletva paribhedakānam katham gahetvā mā evarūpaṃ sāhasikakammaṃ akāsi, tumhe pi kumārā mā rañño dubbhitthā“ 'ti sabbesaṃ ovādam adāsi. Atha naṃ rājā ā.: „aham bhante 30 tumhesu²¹ ca deviyā ca aparajjhanto ime²² nissāya etesaṃ²³ katham gahetvā etaṃ pāpakammaṃ kariṃ²⁴, ime pañcāpi

¹ Cks Bā hisanto ² Cks va, Bā omits ca. ³ Bā samvaḍḍham, Cks savaddham.
⁴ Cks virujjha-. ⁵ Ck -o. ⁶ Ck teme, Cs te. ⁷ Bā omits ca. ⁸ Cs tasmā, C tassamā. ⁹ Cks -sā. ¹⁰ Bā paṭi-. ¹¹ Bā dadanto. ¹² Cks putta-. ¹³ Cks anuga-.
¹⁴ Bā dhammam. ¹⁵ Ck samanassamante. ¹⁶ Bā jā-. ¹⁷ Bā abhibhavi-.
¹⁸ Bā va. ¹⁹ Ck sampatibhūto, Cs sammatibhūto, Bs sampattabhūte sineruto.
²⁰ Cks -ti. ²¹ Cks -he. ²² Cks -esaṃ. ²³ Bā omits e-.
²⁴ all three MSS. kari, Bā adds ito.

māremîti“. „Na labbhā mahārāja evaṃ kātun“ ti. „Tena hi tesam¹ hatthapāde chedāpemîti“. „Idam pi kātum na labbhā“ ti. Rājā „sādhū bhante“ ti sampaticchitvā te sabbaharaṇe² katvā pañcacūlākaraṇagaddūlabandhanagomayasiñcanehi³ avamānetvā raṭṭhā pabbājesi. Bo. pi tattha katipāhaṃ vasitvā „appamatto hohîti“ rājānaṃ ovaditvā Himavantam eva gantvā jhānābhiññaṃ⁴ nibbattetvā yāvajīvaṃ Brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloṇṇapago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi T. pañṇavā yeva
10 paravādappamaddano yevā“ ’ti vatvā j. s.: „Tadā pañca diṭṭhigatikā Purāṇakassapa⁵- Makkhaligosāla- Pakudhakaccāna⁶- Ajitakesakambali- Nigaṇṭhanāthaputtā ahesum, piṅgalasunakho⁷ Ānando, Mahābodhi- paribbājako aham evā“ ’ti. Mahābodhi-jātakaṃ. Paṇṇāsanipāta-vaṇṇanā niṭṭhitā.

¹ Cks nam. ² so Ck; Cs Bā sabbassaharaṇe. ³ so Cks; Bā -gomayāsitañcanehi.

⁴ Bā -ā. ⁵ so all three MSS. for pūraṇa-, see E. Müller, Pali Proper Names in J. P. T. S. 1888, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 290. ⁶ Ck kakudha-, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 291 and Alwis, Buddhism p. 11. ⁷ Bā siṅgāla-.

XIX. CHATṬHINIPĀṬA.

1. Sonakajātakā.

Kassa¹ sutvā sataṃ dammīti. Idam S. J. v. nekkhammapāramiṃ² ā. k. Tadā hi Bh. dhammasabhāyaṃ nekkhammapāramiṃ² vaṇṇetānaṃ³ bhikkhūnaṃ majjhe nisīditvā „na bhikkhave idān’ eva 5 pubbe pi T. mahābhinnikkhamanaṃ nikkhanto yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Bo. tassa aggamaheṣiyā kucchismiṃ nibbatti, nāmagahaṇadivase c’ assa Arindamakumāro ti nāmaṃ kariṃsu. Tassa jātadivase yeva purohitassa pi putto jāyi⁴, Sonakumāro ti ’ssa nāmaṃ kariṃsu. 10 Te ubho pi ekato vaḍḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā, rūpena nibbisesā hutvā Takkasilaṃ gantvā uggahitasippā, tato nikkhamitvā „sabbasamayasippaṃ ca desacārittaṃ ca jānissāmā“ ’ti anupubbena cārikaṃ carantā Bārāṇasīṃ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase nagaraṃ pavisiṃsu. Tam divasaṃ ca 15 ekacce manussā „brāhmaṇavācanakaṃ karissāmā“ ’ti pāyāsaṃ paṭiyādetvā āsanāni paññāpetvā⁵ gacchantā⁶ te kumāre disvā gharaṃ pavesetvā paññattāsane nisīdāpesuṃ. Tattha B-assa paññattāsane suddhavatthaṃ atthaṭam ahosi Sonakassa rattakambalaṃ. So taṃ nimittaṃ disvā „ajja⁷ piyasahāyo Arinda- 20

1 Cfr. IV p. 37. III p. 238. ¹ Bā ta-. ² Bā nikkhama-. ³ Bā vaṇṇayan-.

⁴ Bā vij-. ⁵ Bā paññāpetvā. ⁶ Bā -e. ⁷ Bā add me.

makumāro Bārāṇasiyam¹ rājā bhavissati, mayham pana senā-
 patiṭṭhānam dassatīti aññāsi. Te ubho pi katabhattakiccā
 uyyānam eva āgamaṃsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa
 sattamo divaso hoti, aputtakam rājakulam, amaccādayo sasī-
 5 sam² nahātā sannipatitvā „rājārahassa santikam gamissasīti³“
 phussaratham vissajjesum, so nagarā nikkhamitvā anupubbena
 uyyānam gantvā uyyānadvāre nivattitvā ārohanasajjo hutvā
 atṭhāsi. Bo. maṅgalasilāpaṭṭhe sasīsam pārupitvā nipajji, Sona-
 kakumāro tassa santike nisīdi, so turiyasaddam sutvā „Arinda-
 10 massa phussaratham⁴ āgacchatī, ajja ayaṃ⁵ rājā hutvā mama
 senāpatiṭṭhānam dassati, na kho pana mayham issariyen’ attho,
 etasmim gate nikkhamitvā pabbajjissāmīti“ cintetvā ekamante
 paṭicchanne atṭhāsi. Purohito uyyānam pavisitvā M-am ni-
 pannakam disvā turiyāni paggaṇhāpesi⁶, M. pabujjhitvā pari-
 15 vattitvā thokam nipajjitvā utṭhāya silāpaṭṭhe pallamkena nisīdi,
 atha nam purohito añjalim paggaṇhitvā ā.: „rajjan te deva
 pāpuṇātīti“. „Kim aputtakam rājakulan“ ti. „Evaṃ devā“
 ti. „Tena hi sādhu“ ti. Atha nam te⁷ tatth’ eva abhisiñ-
 citvā ratham āropetvā⁸ mahantena parivārena nagaram pave-
 20 sesum, so nagaram padakkhiṇam katvā pāsādam abhiruyha⁹
 yasamahantatāya pana Sonakakumāram na sari. So pi tasmiṃ
 nagaram pavitṭhe¹⁰ āgantvā silāpaṭṭhe nisīdi, ath’ assa purato
 bandhanā¹¹ pamuttasālarukkhato paṇḍupalāsam pati, so tam
 disvā va „yath’ ev’ etam tathā mama pi sarīram jaram patvā
 25 patissatīti“ aniccādivasena vipassanam paṭṭhapetvā pacceka-
 bodhim pāpuṇi, tam khaṇam ñev’ assa gihiliṅgam antaradhāyi,
 pabbajitaliṅgam pātur ahosi, so „n’ atthi dāni punabbhavo“
 ti udānam udānento Nandamūlakapabbhāram agamāsi. M. pi
 cattālīsamattānam samvaccharānam accayena saritvā „kahan
 30 nu kho me sabāyo Sonako“ ti¹² punappuna saranto pi „mayā

¹ Bā -sī. ² Bā casī-. ³ Bā -tīti. ⁴ Bā -tho. ⁵ Bā ajjesa. ⁶ Ck turiyam
 nigg-. ⁷ Bā omīts te. ⁸ Bā abhirūhi-. ⁹ Bā -rūyiso. ¹⁰ Bā adds pacchā.
¹¹ Bā vaṇḍā for vaṇṭā. ¹² Bā add sonakam.

suto vā diṭṭho vā“ ti vattāraṃ alabhivā alaṃkatamahātale
rājapallaṃke nisinno gandhabbanāṭanaccakādiparivuto¹ sam-
pattiṃ anubhonto² „yo me kassaci santike sutvā ‘asukatṭhāne
nāma Sonako vasatīti’ ācikkhissati tassa sataṃ dammi³, yo
sāmaṃ disvā ārocessati tassa sahaṣṣaṃ“ ti ekaṃ udānaṃ 5
abhisamkharitvā gītavasena udānento paṭhamam g. ā.:

Kassa⁴ sutvā sataṃ dammi sahaṣṣam daṭṭhu⁵ Sonakam,

ko me Sonakam akkhāti⁶ sahāyam paṃsukīḷitan ti⁷.

Ath’ assa mukhato luṅcantī viya gahetvā ekā nāṭakitthi tam
gāyi, atha aññā atha aññā ti „amhākaṃ rañño piyagītan“ ti 10
sabbā orodhā gāyimsu, anukkamena nagaravāsino pi janapada-
vāsino⁸ pi tam eva gītaṃ gāyimsu, rājāpi punappuna tam eva
gītaṃ⁹ gāyati. Paṇṇāsamattānaṃ samvaccharānaṃ accayena
tassa¹⁰ bahū¹¹ puttadhītaro ahesuṃ, jeṭṭhaputto Dīghāvuku-
māro¹² nāma ahosi. Tadā¹³ Sonakapaccekabuddho „Arinda- 15
mārajā maṃ daṭṭhukāmo, gacchāmi ’ssa kāmesv-ādīnavam¹⁴
nekkhamme cānisaṃsaṃ kathetvā pabbajjanākāraṃ karomīti“
cintetvā iddhiyāgantvā¹⁵ uyyāne nisīdi. Tadā¹⁶ eko va satta-
vassiko pañcacūlakumāro mātaraṃ pahito gantvā uyyānu-
pavane¹⁷ dārūni uddharanto punappuna¹⁸ gītaṃ gāyi. Atha 20
naṃ so pakkositvā „kumāra tvaṃ¹⁹ aññaṃ agāyitvā ekaṃ
eva gītaṃ gāyasi, kiṃ aññaṃ jānāsīti“ pucchi. „Jānāmi
bhante ti²⁰, amhākaṃ pana rañño idam eva piyaṃ, tena²¹
punappuna gāyāmīti“. „Etassa pana te gītassa paṭigītaṃ gā-
yanto koci diṭṭhapubbo“ ti²². „Na diṭṭhapubbo bhante“ ti. 25
„Ahaṃ tam sikkhāpessāmi, sakkhissasi rañño santikaṃ gantvā
paṭigītaṃ gāyitun“ ti. „Āma bhante“ ti. Ath’ assa so paṭi-
gītaṃ ācikkhanto „mayhaṃ sutvā“ ti ādim ā., uggaṇhāpetvā ca

¹ Bā -nāṭakanaccagītādīhi pa-. ² Bā -bhavanto. ³ Bā dassāmi. ⁴ Bā ta-.

⁵ Bā diṭhi. ⁶ Bā -kkhāsi. ⁷ kassa sutvā - - ti wanting in Cks. ⁸ Bā -dā. ⁹

Bā omits gī-. ¹⁰ Bā panassa. ¹¹ Cks -u. ¹² Ck -yu-. ¹³ Bā tato. ¹⁴ Bā

kāmesu ād. ¹⁵ Bā -yā ākāsenāgantvā. ¹⁶ Ck adds rājā, Cs rāja. ¹⁷ Bā

-nap-. ¹⁸ Bā adds tam. ¹⁹ Bā adds katham. ²⁰ Bā omits ti. ²¹ Bā add

nam. ²² Cks omit ti.

pana taṃ uyyojesi: „gaccha kumāra, imaṃ paṭigītaṃ raññā
saddhiṃ gāhi¹, rājā te mahantaṃ issariyaṃ dassati, kin te
dārūhi, vegena yāhīti“. So „sādhū“ 'ti taṃ paṭigītaṃ uggaṇ-
hitvā vanditvā „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva
5 hothā“ 'ti vatvā vegena mātu santikaṃ gantvā „amma khip-
paṃ maṃ nahāpetvā alaṃkarohi², ajja taṃ daḷiddabhāvato mo-
cessāmīti“ vatvā nahātamaṇḍito rājadvāraṃ gantvā „ayyado-
vārika, 'eko dārako tumhehi saddhiṃ gītaṃ³ gāyissāmīti
āgantvā rājadvāre ṭhito' ti rañño ārocehīti“ ā. So vegena
10 gantvā ārocesi, rājā „āgacchatū“ 'ti pakkosāpetvā „tāta tvaṃ
mayā saddhiṃ gītaṃ³ gāyissasīti“ ā. „Āma devā“ ti. „Tena
hi gāyassū“ 'ti. „Deva na imasmiṃ ṭhāne gāyāmi, nagare⁴
pana bheriṇ carāpetvā mahājanaṃ sannipātāpetha, mahājana-
majjhe gāyissāmīti“. Rājā tathā kāretvā alaṃkatamaṇḍape
15 pallaṃkamajjhe nisīditvā tassa anurūpaṃ āsanaṃ dāpetvā
„idāni tava gītaṃ gāyassū“ 'ti ā. „Deva, tumhe tāva gā-
yatha, athāhaṃ paṭigītaṃ gāyissāmīti“. Tato rājā paṭhamam
gāyanto

1. Kassa⁵ sutvā sataṃ dammi sahaṣsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakaṃ,
20 ko me Sonakam akkhāti sahāyaṃ paṃsukīlitan ti g. ā. 1.

Tattha sutvā ti asukaṭṭhāne nāma te piyasahāyo Sonako vasatīti tassa
vasanaṭṭhānaṃ sutvā ārocentassa kassa⁷ sataṃ dammi⁸, daṭṭhū 'ti⁹ asu-
kaṭṭhāne nāma mayā diṭṭho ti disvā ārocentassa kassa⁷ sahaṣsaṃ dammīti.

Evam raññā paṭhamam udānagāthāya gītāya pañcacūlakadārakena
25 paṭigītabhāvaṃ pakāsento S. abhisambuddho hutvā dve pade abhāsi:

2. Atha bravī māṇavako daharo pañcacūlako¹⁰:
mayham sutvā sataṃ dehi sahaṣsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakam,
aham¹¹ Sonakam akkhissam sahāyaṃ paṃsukīlitan ti. 2.

Tena vuttagāthāya pana ayam attho: mahārāja, tvaṃ¹² sutvā ārocentassa
30 sataṃ dammīti vadasi¹³, tam pi mayham eva dehi, yaṃ disvā ārocentassa

¹ Bds gāyāhi. ² Cks -kara, Bd -rotu. ³ Bd gītapaṭigītaṃ. ⁴ Bd -ramajhe.

⁵ Bd ta-. ⁶ Bds diṭṭha. ⁷ Bds ta-. ⁸ Bd -īti. ⁹ Bd diṭṭhanti. ¹⁰ Cks add ti.

¹¹ Bd ahante. ¹² Cks naṃ. ¹³ Bd -ti.

sahassam dammīti vadasi¹ tam pi mayham eva dehi, aham te tam piyasahāyam idān' eva paccakkhato va ayaṃ so ti ācikkhissan ti, itoparam suviññeyyam, sambandhagāthā pālinayen' eva veditabbā.

3. Katarasmim [so²] janapade ratṭhesu nigamesu ca
kattha te³ Sonako diṭṭho tam me akkhāhi pucchito. 3. 5
4. Tav'⁴ eva deva vijite tav' ev' uyyānabhūmiyā
ujuvaṃsā⁵ mahāsālā nīlobhāsā manoramā 4.
5. Tiṭṭhanti meghasamonā rammā aññoññanissitā,
tesam mūlasmin Sonako jhāyati anupādāno⁶
upādānesu lokesu⁷ dayhamānesu nibbuto. 5. 10
6. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā,
kārapetvā samam maggam agamā yena Sonako. 6.
7. Uyyānabhūmim gantvāna vicaranto brahāvane
āsīnam Sonakam dakkhi dayhamānesu nibbutan ti. 7.

Tattha ujuvaṃsā⁵ ti ujukhandhā, mahāsālā ti mahārukkā, megha- 15
samānā ti nīlameghasadisā, rammā ti ramaṇīyā, aññoññanissitā ti
sākhāhi sākham mūlehi ca mūlam saṃsibbitvā⁸ thitā, tesan ti evarūpanam tava
uyyānavane sālānam heṭṭhā⁹, jhāyatīti lakkhaṇūpaniyyhānaārammaṇūpaniyyhāna-
saṃkhātehi jhānehi jhāyati, anupādāno ti kāmūpādānarahito¹⁰, dayhamā-
nesū 'ti ekādasahi aggīhi dayhamānesu sattesu, nibbuto ti te aggī nibbā- 20
petvā sītalena hadayena jhāyamāno tava uyyāne maṅgalarukkhamūle silāpaṭṭe
nisinno esa te sahāyo kañcanapaṭimā viya sobhamāno patimānetīti, tato ca
'ti bhikkhave tato so Arindamo rājā tassa vacanam sutvā Sonakapacceka-
buddham pasissāmīti caturaṅginiyā senāya pāyāsi nikkhami, vicaranto ti
ujukam eva āgantvā tasmim mahante vanasaṇḍe vicaranto tassa santikam 25
gantvā tam āsīnam addakkhi, so tam avanditvā¹¹ ekamantam nisīditvā attano¹²
kilesābhiratattā¹³ tam kapaṇo ti maññamāno imam g. ā.:

8. Kapaṇo vatāyam bhikkhu muṇḍo saṃghāṭipāruto
amātiko apītiko rukkhāmūlasmin jhāyatīti. 8.

Tattha jhāyatīti nimmatāpītiko kāruññappatto jhāyatīti¹⁴. 30

9. Imam vākyam nisāmetvā Sonako etad abravi:
na rāja¹⁵ kapaṇo hoti dhammam¹⁶ kāyena phassayam¹⁷. 9.

¹ Bā -ti. ² Ck yo. ³ Cks tattha so. ⁴ Cks tam. ⁵ Cks ujumvasā. ⁶ so all three MSS. ⁷ upādānesu lokesu is wanting in Cks; and has been added in Bā. ⁸ Ck simbitvā, Cs sibbitvā, Bā saṃsibbetvā. ⁹ Bā adds sandhāya. ¹⁰ Bā nādi-vira-. ¹¹ Bā va-. ¹² Bā -nā. ¹³ Ck -rattā, Cs -ratta. ¹⁴ Cks -sīti. ¹⁵ Bā -je. ¹⁶ Ck -a. ¹⁷ Cks pa-, Bā pu-, Bs pbu-

10. Yo ca dhammaṃ niraṃkatvā adhammaṃ anuvattati
sa rāja kapaṇo hoti pāpo pāpaparāyano ti. 10.

Tattha imā ti tassa kilesābhiratassa pabbajjāṃ arocentassa¹ imāṃ
pabbajjāgarahanavacanaṃ² sutvā, etadabravīti pabbajjāya guṇaṃ pakāsento
5 etāṃ abravī, phassayan³ ti phassayanto⁴, yena ariyamaggadhammo nāma kāyena
phassito⁵ so kapaṇo nāma na hotīti dassento evaṃ ā.. niraṃkatvā ti attabhāvato
nīharitvā, pāpo pāpaparāyano ti sayāṃ pāpānaṃ karaṇena pāpo⁶ aññesam
pi akarontānaṃ⁷ paṭiṭṭhābhāvena pāpaparāyano.

Evam so B-aṃ garahi, so attano garahitabhāvaṃ ajānanto
10 viya hutvā nāmagottam kathetvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ
karonto

11. Arindamo ti me nāmaṃ, Kāsirājā ti maṃ vidū,
kacci⁷ bhoto sukhā seyyā idha pattassa Sonakā 'ti g. ā. 11.

Tattha kaccīti⁷ ambhakaṃ tāva na kiñci aphāsukaṃ, bhoto pana kacci⁷
15 idha pattassa imasmīṃ uyyāne vasato sukhavihāro ti pucchi.

Atha naṃ so paccekabuddho „mahārāja na kevalaṃ
dha aññatrāpi vasantassa mama aphāsukaṃ nāma n' atthīti“
vatvā tassa samaṇabhadragāthā nāma ārabhi:

12. Sadāpi⁸ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
20 na tesāṃ koṭṭhe upenti⁹ na kumbhe na kaḷopiyā¹⁰,
paraniṭṭhitam esānā tena yāpenti subbatā. 12.
13. Dutiyam pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
anavajjo¹¹ piṇḍo bhottabbo na ca koc' ūparodhati. 13.
14. Tatiyam pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
25 nibbuto piṇḍo bhottabbo¹² na ca koc' ūparodhati. 14.
15. Catuttham¹³ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
muttassa raṭṭhe carato saṅgo yassa na vijjati. 15.
16. Pañcamaṃ¹⁴ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
nagaramhi ḍayhamānamhi nāssa kiñci aḍayhatha. 16.

¹ Cks ār-, Bā ār- corr. to ar-. ² Bā -jjaṃgarahava-. ³ Cks pa-, Bā phu-.
⁴ Bā phussayanto, Cks passanto. ⁵ Bā add pāpa parāyano ti. ⁶ Bā ka-. ⁷
Bā kiñci. ⁸ Ck bhadra pi, read bhadram api adhanassa throughout? ⁹ Bā Cs
op-. ¹⁰ Ck natumhenekālo-, Cs natumhenakālo-, Bā -kumbhi-. ¹¹ Bā -a. ¹²
Cks bhutt-. ¹³ Cs Bā -ampi. ¹⁴ Bā adds pi.

17. Chatṭham¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
ratṭhe vilumpamānamhi nāssa kiñci ahīratha². 17.

18. Sattamam¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
corehi rakkhitaṃ maggaṃ ye c' aññe pāripanthikā³
pattacīvaram ādāya sotthiṃ gacchanti subbatā. 18. 5

19. Atṭhamam¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
yaṃ yaṃ disaṃ pakkamati anapekho va gacchatīti. 19.

Tattha anāgārassā 'ti mahārāja gharāvāsaṃ pahāya anāgāriyabhāvaṃ
pattassa adhanassa akiñcanassa bhikkhuno sabbakālaṃ bhadram eva, na tesan
ti mahārāja tesaṃ adhanānaṃ bhikkhūnaṃ na koṭṭhāgāre dhanadhaññāni upenti⁴ 10
na kumbhiyaṃ na pacchiyaṃ, te pana subbatā pariniṭṭhitaṃ paresaṃ ghare
pakkam āhāraṃ saṃghātipārutā kapālam ādāya gharapaṭipāṭiyā esantā⁵ pari-
yesantā⁶ tena tato laddhena⁷ taṃ āhāraṃ navannaṃ pāṭikulyānaṃ vasena
paccavekkhitvā paribhuñjitvā jīvitavuttiyā⁸ yāpenti, anavajjo⁹ piṇḍo¹⁰ bhot-
tabbo¹¹ ti vejjakammādikāya anesanāya vā kuhanālapanānemittikatānippesi- 15
katālābhena lābhaṃ nijigimsanatā¹² ti evarūpena micchājīvena vā¹³ uppāditā-
pi¹⁴ cattāro paccayā dhammena samena uppāditāpi apaccavekkhitvā paribhutta¹⁶
vā¹⁶ sāvajjapiṇḍo nāma, anesanaṃ pahāya micchājīvaṃ vajjetvā dhammena
samena uppāditā paṭisaṃkhā yoniso cīvaram paṭisevāmīti vutte nayena pacca-
vekkhitvā¹⁷ anavajjo¹⁸ piṇḍo nāma, yena evarūpo anavajjapiṇḍo bhuttabbo 20
paribhuñjitabbo yaṃ ca evarūpaṃ anavajjaṃ¹⁸ piṇḍaṃ bhuñjamānaṃ paccaye
nissāya koci appamattako pi kilesa na uparodhati na pīleti tassa dutiyam pi
bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno, nibbuto ti puthujjanabhikkhuno
dhammena uppannapīṇḍo pi paccavekkhitvā paribhuñjamāno nibbutapiṇḍo
nāma, ekantato pana khīṇāsavassa piṇḍo nibbutapiṇḍo nāma, kimkāraṇā: so hi 25
theyyaparibhogo inaparibhogo dāyajjaparibhogo sāmiparibhogo ti imesu ca-
tūsu paribhogesu sāmiparibhogavasena¹⁹ bhuñjati taṇhādāsavyatam²⁰ atīto
sāmi hutvā paribhuñjati na taṃ tappaccayā koci appamattako pi
kilesa uparodhatīti, muttassa ratṭhe carato ti upatṭhākakulādisu alagga-
mānassa²¹ chinnavalāhakassa viya Rāhumukhā muttavimalacandamaṇḍalassa 30
viya ca yassa gāmanigamādisu carantassa rāgasāṅgādisu eko pi saṅgo n' atthi,
ekacco hi kulehi²² saṃsatṭho viharati sahasokī sahanandi²³ ekacco mātāpitusu
alaggamānaso vicarati eko nagaravāsidadhara²⁴ viya, evarūpassa puthujjanassāpi

¹ Bā adds pi. ² Cks abhī-, Bā ahi-. ³ Bā parigaṇhikā. ⁴ Cks op-. ⁵ Ck
etassa, Bā esanā. ⁶ Bā -sanā. ⁷ Bā add piṇḍena. ⁸ Cks -im. ⁹ Bā -a. ¹⁰
Ck pa, Cs pi. ¹¹ Bā bhettabbo, Cks bhuttabbo. ¹² so Cs; Ck -nakatā, Bā
jigisanatā. ¹³ Cks omit vā. ¹⁴ Cks -tāhi, Bā -tāya pi. ¹⁵ Bā -tto. ¹⁶ Bā
omits vā. ¹⁷ Bā add paribhutto va. ¹⁸ Bā -a. ¹⁹ Bā adds taṃ. ²⁰ Bā taṇhā-
yadāsabyam. ²¹ Bā -nasassa. ²² Bā -esu. ²³ Ck -ki nandi, Cs -sokī saṃ-
ganandi, Bā sahasoki sahanandi, Bā -sokim honandi. ²⁴ Bā nagarāgāmavāsi.

bhadram eva, nāssa kiñcīti yo¹ hi bahuparikkhāro hoti so mā me² harimsū 'ti atirekatarāni³ cīvarādīni antonagare upatṭhākakule nikkhipati, atha nagaramhi dayhamāne asukakule nāma aggi utṭhito ti sutvā socati kilamati, evarūpassa bhadram nāma n' atthi, yo pana mahārāja sakunavattam pūreti
 5 kāyapaṭibaddhaparikkhāro va hoti tassa mādisassa na kiñci aḍayhatha, ten' assa pañcamam hi⁴ bhadram eva, vilumpamānamhīti viluppamānamhi ayam eva vā pāṭho, ahīrathā⁵ 'ti yathā pabbatagahanādīhi nikkhamitvā ratṭham vilumpamānesu⁶ coresu bahuparikkhārassa antogāme ṭhapitam vilumpati⁶ hīrati⁷ tathā yassa adhanassa kāyapaṭibaddhaparikkhārassa na kiñci ahīratha
 10 tassa⁸ chaṭṭham pi bhadram eva, ye caññe pāripanthikā⁹ ti ye pi aññe tesu tesu ṭhānesu sumkagahanatṭhāya ṭhapitā pāripanthikā⁹ tehi ca rakkhitaṃ pattacīvaran ti corānam anupakāram sumkikānam asumkārahaṃ mattikapattam c' eva katadaḥhīkammaaparibhaṇḍam¹⁰ paṃsukūlacīvaraṃ ca appagghāni kāyabandhanaparissāvanasūcivāsīsatthakāni cā 'ti sabbe pi atṭha parikkhāre¹¹ kāyapaṭibaddhe katvā maggam paṭipanno kenaci aviheṭṭhiyamāno¹² sotthim gacchati, subbato ti¹³ lobhanīyāni hi cīvarādīni disvā corāpi haranti sumkikāpi kin nu kho etassa hatthe ti pattatthavikādīni sodhenti, subbato pana sullahukavutti tesam passantānam yeva sotthim gacchati, ten' assa sattamam pi bhadram eva, anapekkho va gacchatīti kāyapaṭibaddhato¹⁴ atirekassa vihāre paṭisāmitassa
 20 kassaci parikkhārassa abhāvā vasanaṭṭhānam nivattitvāpi na oloketi, yaṃ disaṃ gantukāmo hoti taṃ gacchanto anapekkho va gacchati¹⁵. Anurādhapurā nikkhamitvā thūpārāme pabbajitānam dvinnam kulaputtānam vuddhataro¹⁶ viya. (—?)

Iti Sonakapaccekabuddho atṭha samaṇabhadrakāni¹⁷ kathesi, tato uttarim pana satam pi sahassam pi aparimāṇāni
 25 samaṇabhadrakāni¹⁸ esa kathetum samattho yeva, rājā pana kāmābhīratattā taṃ¹⁹ katham paṭicchinditvā²⁰ „mayham samaṇabhadrakehi attho n' atthīti“ attano kāmādhivimuttitaṃ²¹ pakāsento āha:

20. Bahū pi bhadrakā ete yo²² tvaṃ bhikkhu pasamsasi,
 30 ahañ ca giddho kāmesu katham kāhāmi²³ Sonaka. 20.

21. Piya me mānusa kāmā atho divyāpi me piyā,
 atha kena nu vaṇṇena ubho loke labhāmase ti. 21.

¹ Cks so. ² Bā adds coro. ³ Bā adbhikāni. ⁴ Bā pi. ⁵ Bā ahinda-. ⁶ Bā viluppa-. ⁷ Ck virati, Bā harati. ⁸ Cks hīrathassa, Bā ahir-. ⁹ Bā parigañhikā. ¹⁰ Bā -daḥha-, Ck -daḥhīcevaḥhaṇḍam, Bā -daḥhīkammaaparidaṇḍam. ¹¹ Cks -ra, Cs -rā. ¹² Bā -hedha-. ¹³ Ck pubbako, Cks omit ti. ¹⁴ so Cks; Bā -bandhato. ¹⁵ Bā -tīti. ¹⁶ Cks bu-. ¹⁷ Bā -bhadragāthāyo. ¹⁸ Bā -bhadragāthani. ¹⁹ Bā tassa. ²⁰ Cs Bā pacchi. ²¹ Bā -muttataṃ. ²² Bā bahūni samaṇabhadraṇi yo. ²³ Bā gāhā.

Tattha vāṇṇenā 'ti kāraṇena.

Ath naṃ paccekabuddho āha:

22. Kāme[su] giddhā kāmaratā kāmesu adhimucchitā¹
narā pāpāni katvāna upapajjanti duggatiṃ. 22.
23. Ye ca kāme pahatvāna² nikkhantā akutobhayā
ekodibhāvādhigatā na te gacchanti duggatiṃ. 23. 5
24. Upaman te karissāmi, taṃ suṇohi Arindama,
upamāya p' idh' ekacce³ atthaṃ jānanti paṇḍitā: 24.
25. Gaṅgāya kuṇapaṃ disvā vuyhamānaṃ mahañṇave
vāyaso samacintesi appapañño acetaso: 25. 10
26. Yānañ ca vat' idaṃ laddhaṃ bhakkho cāyaṃ anappako,
tattha rattim tattha divā tatth' eva nirato mano. 26.
27. Khādaṃ nāgassa maṃsāni pipam Bhāgīrasodakaṃ⁴
sampaṇṇaṃ vanacetyāni⁵ na palittha⁶ vihaṅgamo. 27.
28. Taṃ va otaraṇī⁷ Gaṅgā pamattaṃ kuṇape rataṃ
samuddaṃ ajjhagāhayi⁸ agati⁹ yattha pakkhinaṃ. 28. 15
29. So ca bhakkhaparikkhīṇo udāpatvā¹⁰ vihaṅgamo
na pacchato na purato n' uttaraṃ no¹¹ pi dakkhinaṃ¹² 29.
30. Dīpaṃ so na ajjhagacchi¹³ agati⁹ yattha pakkhinaṃ,
so ca tatth' eva pāpattha yathā dubbalako tathā. 30. 20
31. Tañ ca sāmuddikā macchā kumbhīlā¹⁴ makarā susū
pasayhakārā khādiṃsu phandamānaṃ vipakkhinaṃ¹⁵. 31.
32. Evam eva tuvaṃ rāja¹⁶ ye c' aññe kāmabhogino
giddhā¹⁷ ce¹⁸ na vamiṣṣanti¹⁹ kākapaññāya te vidū. 32.
33. Esā te upamā rāja atthasandassanī katā,
tvañ ca paññāyase tena yadi kāhasi vā na vā ti. 33. 25

¹ Cks -ccitā. ² Ck pahi-, Bā -hantvāna. ³ Cks pi idhe-, Bā midhe-. ⁴ Ck pipasāhāgirayodakaṃ, Bā pivaṅgikarasodakaṃ, Bs pivam gaṅgira-, read: -tho-dakaṃ? ⁵ Cks -vettāni. ⁶ Bā palettha corr. to paletvā? ⁷ Bā tañca-, Cks ohāriṇī. ⁸ Bā ajjagāhasi, Cks ajjhagāhāsi. ⁹ Cks -tim. ¹⁰ so Ck; Cs udapatvā, Bā udaṃ patvā; read udapattha? ¹¹ Cks -ranto. ¹² Cs -ṇā. ¹³ Bā najjhāgā-gacchi, Bs najjhagāgacchi. ¹⁴ Cks -la. ¹⁵ Cks -itaṃ, Bā -inaṃ, Bs -ikaṃ. ¹⁶ Ck Bā -jā. ¹⁷ Bā gicchā. ¹⁸ Cks ve. ¹⁹ Cks ga-.

Tattha pāpānīti mahārāja tvaṃ kāmaggiddho narā ca¹ kāme nissāya
kāyaduccaritādīni pāpāni katvā yattha supīṇake pi dībbā ca mānusakā ca kāmā
na labhanti² taṃ duggatīṃ upapajjantīti attho, pahatvānā 'ti khelapiṇḍaṃ
viya pahāya, akutobhayaṃ ti rāgādīsu kutoci anāgatabhayaṃ, ekodibhāvādhi-
5 gatā ti ekodibhāvaṃ ekavihārikaṃ adhigatā, na te ti te evarūpā pabbajitā
duggatīṃ na gacchanti, upamante ti mahārāja dībbamānusaṃ kāmā patthen-
tassa hatthikūṇape paṭibaddhakākasadisassa tava ekaṃ upamaṃ karissāmi, taṃ
suṇohīti attho, kūṇapan ti hatthikaḷebaram³, mahannave ti gambhīra-
puthule⁴ uḍake eko kira mahāvāraṇo Gaṅgātīre caranto Gaṅgāya patitvā utta-
10 rituṃ asakkonto tatth' eva mato Gaṅgāya vuyhi, taṃ sandhāy' etaṃ vuttaṃ,
vāyaso ti ākāseṇa gacchanto eko kāko, yānaṃ ca vatidān ti so evaṃ cintetvā
tattha nilīyitvā idaṃ mayā hatthiyānaṃ laddhaṃ ettha nilīno sukhaṃ carissāmi
ayaṃ eva ca me anappako bhakkho bhavissati idāni mayā aññattha gantuṃ na
vaṭṭatīti sannitthānaṃ akāsi, tattha rattin ti tassa⁵ rattin ca divā ca tatth'
15 eva mano abhirato ahosi, na paṭitthā⁶ 'ti na uḍḍetva⁷ pakkāmi, otaraṇīti⁸
samuddābhimukhī otaramānā, ohāraṇīti pi pāṭho, sā samuddābhimukhī ava-
haramānā⁹ ti attho, agati yatthā 'ti samuddamajjhe sandhāyāha, bhak-
khaṇapariṇāṇo ti pariṇāṇabhakkho, uḍapatvā¹⁰ ti khīṇe camme ca māṃse
ca atthisaṃghāṭe ūmivegeṇa bhinnā uḍake nimujji, atha so kāko uḍake paṭitthā-
20 tuṃ asakkonto uppati, evaṃ uppatitvā ti attho, agati yattha pakkhinan
ti yasmiṃ samuddamajjhe pakkhināṃ agati tattha so evaṃ uppatito, pacchimāṃ
disāṃ gantvā tattha paṭitthāṃ alabhitvā tato puratthimāṃ tato uttaraṃ tato
dakkhināṃ ti catasso pi disā gantvā attano paṭitthānaṃ na ajjhagacchīti¹¹
adhigaṇchīti¹² attho, atha vāyaso evaṃ uppatitvā pacchimādisu¹³ ekekaṃ
25 disāṃ agaṇchi, dīpaṃ pana na ajjhagāmā ti evaṃ p' ettha attho datthabbo,
pāpatthā 'ti patito, yathā dubbalako ti yathā dubbalako pateyya tath' eva
patito, susū ti susunāmakā¹⁴ caṇḍamacchā, pasayhakārā ti anicchamānaṃ
yeva balakkāreṇa, vipakkhinā¹⁵ ti viddhāṃsatapakkhakaṃ¹⁶, giddhā ce
vamissantīti¹⁷ yadi gijjhā hutvā kāmā na vamiṃsanti¹⁷ na chaḍḍessanti
30 kākapaṇṇāya te samānapaṇṇā¹⁸ ti¹⁹, iti te Buddhādayo paṇḍitā vidū vadanti
jānantīti attho²⁰, atthasandassanīti atthapakāsikā²¹, tvaṃ ca paṇṇāyase 'ti
paṇṇāyissasi, i. v. h.: mahārāja mayā hitakāmena tava ovādo dinno, taṃ pana
tvaṃ yadi kāhasi devaloke nibbattissasi, yadi na kāhasi kāmapaṃke nimuggo
jīvitapariyosāne niraye nibbattissasīti, evaṃ tvaṃ eva tena kāraṇena vā akāra-

¹ Cks add me. ² so all three MSS. for labbhanti? ³ Bā -varam. ⁴ Ck re-
puthulodake. ⁵ Cks tassā ⁶ Ck palittā, Cs palitvā, Bā paletvā, Bs phaletthā.
⁷ Bā uppatetvā, Bs uppadhotvā. ⁸ Ck ohārāni, Cs ohāraṇīti. ⁹ Bā avaharaṇī.
¹⁰ so Cks; Bā uḍakaṃ patvā corr. to uḍam-? ¹¹ Ck ajjhabhāgacchatīti, Cs
ajjhabhāgaṇchīti, Bā ajjhagāgacchīti altered to -gānāgacchīti. ¹² Bā nādhigac-
chatī. ¹³ Bā mādisāsu. ¹⁴ Ck susukānāmekā, Cs -kā. ¹⁵ Cks pakkhan, Bā vi-
pakkhakaṃ. ¹⁶ Bā viddhāṃsatapakkhakaṃ. ¹⁷ Cks ga-. ¹⁸ Bā -te ti kākassa-
māna-. ¹⁹ Bā omits ti. ²⁰ Cks omits a-. ²¹ Cks -itā.

ṇena vā sagge¹ vā niraye¹ vā paññāyissasi, ahaṃ pana bhavehi² mutto appaṭi-
 sandhiko ti; imaṃ³ pana ovādaṃ dentena paccekabuddhena nadī dassitā, tāya
 vuyhamānaṃ hatthikuṇapaṃ dassitaṃ, kuṇapakhādako kāko dassito, tassa⁴ kuṇa-
 paṃ khādītva pāṇīyaṃ pivanakālo⁵ dassito, ramaṇīyavanasaṇḍadassanakālo das-
 sito, kuṇapassa nadiyā vuyhamānassa samuddappaveso dassito, samuddamajjhe
 kākassa hatthikuṇape paṭiṭṭhaṃ alabhitvā vināsaṃ pattakālo dassito, tattha nadī
 viya anamataggo saṃsāro daṭṭhabbo, nadiyā vuyhamānaṃ hatthikuṇapaṃ viya
 saṃsāre pañcakāmaguṇaṃ, kāko viya bālaputhujjano, kākassa kuṇapaṃ khādītva
 pāṇīyaṃ pivanakālo viya puthujjanassa kāmaguṇaṃ⁶ paribhuñjitvā somanassika-
 kālo⁷, kākassa kuṇape laggass' eva ramaṇīyavanasanaḍḍadassanaṃ⁸ viya puthuj-
 janassa kāmaguṇe laggass' eva savanavasena aṭṭhatimsārammaṇadassanaṃ, ku-
 ṇape samuddaṃ pavitṭhe⁹ kākassa paṭiṭṭhaṃ¹⁰ labhituṃ asakkontassa vināsaṃ
 pattakālo viya bālaputhujjanassa kāmaguṇagiddhassa pāpaparāyanassa kusala-
 dhamme paṭiṭṭhaṃ alabhitvā mahāniraye mahāvināsaṃ pattan ti¹¹.

Evam assa so imāya upamāya ovādaṃ datvā idāni tam
 eva ovādaṃ thiraṃ katvā paṭiṭṭhapetuṃ g. ā.:

34. Ekavācam pi dhevācam bhaṇeyya anukampako
 taduttariṃ¹² na bhāseyya dāso ayirassa¹³ santike ti. 34.

Tattha na bhāseyyā 'ti vacanaṃ agaṇhantassa hi tato¹⁴ uttariṃ bhā-
 samāno hi sāmikassa santike dāso viya hoti, dāso hi sāmike kathaṃ gaṇhante
 pi agaṇhante pi katheti yeva, tena vuttaṃ taduttariṃ¹² na bhāseyyā 'ti.

35. Idam vatvāna pakkāmi Sonako amitabuddhimā
 vehāse antalikkhasmiṃ anusāsivāna khattiyān ti 35.
 abhisambuddhagāthāyaṃ.

Tattha idam vatvāna 'ti bhikkhave so paccekabuddho amitāya lokuttara-
 buddhiyā amitabuddhimā idam vatvā iddhiyā uppatitvā sace pabbajissasi tav'
 eva noce pabbajissasi tav' eva dinno te mayā ovādo appamatto hohīti evaṃ
 anusāsivāna khattiyāṃ pakkāmi.

Bo. pi tam ākāseṇa gacchantam yāva dassanapathā¹⁵
 olokento ṭhatvā tasmim cakkhupathe atīte¹⁶ saṃvegaṃ paṭi-
 labhitvā cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo hīnajacco¹⁷ samāno asam-
 bhinnakhattiyavaṃse¹⁸ jātassa mama matthake attano pāda-

¹ Cks -ena. ² Bds sabbabh-. ³ Cks idam. ⁴ Ck tathassa. ⁵ Ck picana-, Cs pi
 pana-. ⁶ Bd -ṇe. ⁷ Cks -itakālo. ⁸ Ck -i, Cs -nī. ⁹ Cks -o. ¹⁰ Cks
 paṭiṭṭhita. ¹¹ so Cks for pattakālo? Bds pattitidaṭṭhabba. ¹² Bd tat-. ¹³ Bd
 ayyassa. ¹⁴ Bd adds ce. ¹⁵ Bd dissana-. ¹⁶ Bds atikkamante. ¹⁷ Cks brāh-
 maṇajacco. ¹⁸ Ck -nno - so, Cs -nne - - se.

rajaṃ okiranto ākāsaṃ uppatitvā gato, mayāpi ajj' eva nik-
khamitvā pabbajitum vaṭṭatīti" so r. niyyādetvā pabbajitukāmo
gāthadvayam ā.:

36. Ko nu 'me rājakattāro sūtā veyyattim āgatā¹,
5 rajjaṃ niyyādayissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 36.
37. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
māhaṃ² kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā³ ti. 37.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime, rājakattāro ti ye rajjārahaṃ⁴ abhi-
siñcitvā rājānaṃ karonti, sūtā veyyattimāgatā⁵ ti sūtā ca ye ca aññe⁶
10 veyyattabhāvaṃ⁷ āgatā mukhamaṅgalikā, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko,
ko jaññā maraṇaṃ suve ti maraṇaṃ ajja⁸ suve vā ti idaṃ ko⁹ jānitum
samatto.

Evam r. niyyādentassa sutvā amaccā āhaṃsu:

38. Atthi te daharo putto Dīghāvu raṭṭhavaddhano¹⁰,
15 taṃ rajje abhisiñcassu, so no rājā bhavissatīti. 38.
Tatoparaṃ raññā vuttagātham ādim katvā uttānasam-
bandhagāthā¹¹ pālinayen' eva veditabbā.
39. Khippaṃ kumāraṃ ānetha Dīghāvum raṭṭhavaddhanaṃ,
taṃ rajje abhisiñcassu, so vo¹² rājā bhavissati. 39.
20 40. Tato kumāraṃ ānesum Dīghāvum raṭṭhavaddhanaṃ,
taṃ disvā ālapi rājā ekaputtaṃ manoramaṃ: 40.
41. Saṭṭhi¹³ gāmasahassāni paripuññāni sabbaso —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi¹⁴ te. 41.
42. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
25 māhaṃ kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā. 42.
43. Saṭṭhi nāgasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
suvanṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā 43.
44. Ārūhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 44.

¹ Cks sudā-, Bā sutāveyatta-. ² Ck maham, Bds nāham. ³ Bā anvagā. ⁴ Bā
rājā-. ⁵ Cks sudā-, Bā sutāveyatta- corr. to suddhāve-. ⁶ Bds sudā-, Cks
sūtā va aññe ca. ⁷ Bds byatta-. ⁸ Bds add vā. ⁹ Bā adds na. ¹⁰ Bā -vaḍhano.
¹¹ Bā uttānatthasam-. ¹² Ck ce. ¹³ Cks saṭṭhiṃ throughout. ¹⁴ Cks -tayāmi.

45. Ajj' eva etc. 45.
46. Saṭṭhi assasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
ajānīyā va jātiyā sindhavā sīghavāhino¹ 46.
47. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi² —
te putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 47. 5
48. Ajj' eva etc. 48.
49. Saṭṭhi rathasahassāni sannaddhā ussitaddhajā
dīpā³ atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 49.
50. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi —
te putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 50. 10
51. Ajj' eva etc. 51.
52. Saṭṭhi dhenusahassāni rohaññā⁴ puṅgavūsabhā —
tā putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 52.
53. Ajj' eva etc. 53.
54. Soḷasitthisahassāni sabbālaṃkārabhūsitā 15
vicitrahatthābharanā⁵ āmuttamaṇikuṇḍalā —
tā putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 54.
55. Ajj' eva etc. 55.
56. Daharass' eva me tāta mātā matā⁶ ti me sutam,
tayā vinā aham tāta jīvitum hi na ussahe. 56. 20
57. Yathā āraññakam nāgam poto anveti pacchato
jessantam giriduggesu samesu visamesu ca 57.
58. Evam tam anugacchāmi pattam⁷ ādāya pacchato,
subharo te bhavissāmi, na te hessāmi dubbharo. 58.
59. Yathā sāmuddikam nāvam vāṇijānam dhanesinam 25
vohāro tattha gaṇheyya vāṇijā vyasanī⁸ siyā⁹ 59.
60. Evam evāyam puttakali¹⁰ antarāyakaro mama¹¹,
imam kumāram pāpetha pāsādam rativaddhanam. 60.

¹ Ck dīghavāyano, Cs sīghavāhito, Bā siṅgavāhaṇā, B^s sīghavāhaṇā. ² Bds in-
driyācāpa-, Cks illiyocāpa-. ³ Bā -e. ⁴ Cks -haññā. ⁵ Bā vicittavatthā-. ⁶
Ck Bā mātā. ⁷ Bds pu-. ⁸ Bā byasanam. ⁹ so all three MSS. for siyūm.
¹⁰ Cks -līm. ¹¹ Bā mama.

61. Tattha kambussahatthāyo¹ yathā Sakkaṃ va accharā
tā naṃ tattha ramessanti², tāhi-m-eso³ ramissati. 61.
62. Tato kumāraṃ pāpesuṃ pāsādaṃ rativaddhanaṃ,
taṃ disvā avacuṃ⁴ kaññā Dīghāvuṃ raṭṭhaddhanaṃ: 62.
- 5 63. Devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ⁵. 63.
64. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
Kāsirañño ahaṃ putto Dīghāvu raṭṭhavaddhanaṃ. 64.
65. Mama⁶ bharatha, bhaddaṃ vo, ahaṃ bhattā bhavāmi vo.
10 Taṃ tattha avacuṃ kaññā Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ:
kuhiṃ rājā anuppatto, ito rājā kuhiṃ gato. 65.
66. Paṃkaṃ rājā atikkanto thale rājā paṭiṭṭhito
akaṇṭakaṃ agahanaṃ paṭipanno mahāpathaṃ. 66.
67. Ahañ ca paṭipanno 'smi maggaṃ duggatigāmināṃ
15 sakaṇṭakaṃ sagahanaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 67.
68. Tassa⁷ te sāgataṃ⁸ rāja sīhassēva giribbajaṃ,
anusāsa mahārāja, tvaṃ no⁹ sabbāsaṃ issaro ti.

Tattha khippan ti tena hi taṃ sīghaṃ ānetha, ālapīti saṭṭhi gāmasa-
hassānīti ādīni vadanto ālapi, sabbālaṃkārabhūsitā ti te nāgā sabbehi
20 sīsūpagādīhi alaṃkārehi bhūsitā, hemakappanavāsasā ti suvaṇṇakhacitena
kappanena paṭicchannasarīrā, gāmaṇīyehīti hatthācariyehi, ajānīyā vā 'ti
kāraṇākāraṇā¹⁰ jānanakā va¹¹, jātiyā sindhavā ti sindhavaratṭhena¹² Sindhu-
nadītīre jātā, gāmaṇīyehīti assācariyehi, illiyācāpadhārīhīti¹³ illiāvudhañ
ca¹⁴ cāpāvudhañ ca dhārentehi, dīpā atho pi veyyagghā ti dīpicamma-
25 vyagghacamma-parivārā¹⁵, gāmaṇīyehīti rathikehi, vammīhīti¹⁶ sannaddha-
vammehi¹⁷, rohaññā ti rattavaṇṇā, puṇḡavūsabhā ti usabhasaṃ-
khātena jeṭṭhakapuṇḡavena samannāgatā, daharasseva me ti atha naṃ ku-
māro tāta mama¹⁸ daharasseva¹⁹ sato mātā matā²⁰ iti mayā sutāṃ so 'haṃ
tayā vinā jīvituṃ na sakkhissāmīti ā., poto ti taruṇapotako, jessantaṃ ti
30 vicarantaṃ, sāmuddikaṃ ti samudde vicarantaṃ, dhanesinaṃ ti dhanāṃ
pariyasantānaṃ, vohāro ti tasmīṃ obārento²¹ heṭṭhā kaḍḍhanaṃ vālamaccho

¹ Bā kammusa-, B^s kammussa-. ² Bā -issanti. ³ C^s Bā ceso. ⁴ C^s ālapuṃ.
⁵ Bā adds kumāroāha. ⁶ Bā maṃ maṃ, B^s mamaṃ. ⁷ Bā tattha. ⁸ Bā svā-.
⁹ C^s so. ¹⁰ Bā -ṇaṃ. ¹¹ Bā vijānanakā ca, C^s -ko va. ¹² Bā jātiyā sin-
dhuraṭṭhe. ¹³ Bā indriyā-. ¹⁴ Bā indriyāvu-. ¹⁵ C^s -pārā. ¹⁶ Bā cariyehi
vammibhiti, C^s cammīhīti. ¹⁷ C^s -cammehi. ¹⁸ Bā adds tāta mama. ¹⁹ Bā
adds me. ²⁰ Bā mātā. ²¹ Bā vicitravohāro in the place of tasmīṃ -.

vā udakarakkhaso vā āvaṭṭo vā, tatthā 'ti tasmim samudde, vāṇijā vya-
 sanī siyā ti atha te vāṇijā vyasanasampattā bhavēyyum, siyun¹ ti vā pāṭho,
 puttakalīti puttālāmako puttakālakaṇṇī, kumāro puna kiñci vattum na visahi²,
 atha rājā amacce āṇāpento iman ti ādim ā., tattha kambussahatthāyo ti
 kambussam vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇābharaṇabhūsitahatthāyo ti attho, yathā 5
 ti yathā icchanti tathā³, evam vatvā M. tatth' eva tam abhisiṅcāpetvā nagaram
 pāhesi, sayam pana ekako va uyyānā nikkhamitvā Himavantam pavisitvā rama-
 nīye bhūmibhāge paṇṇasālam māpetvā isipabbajjam pabbajitvā vanamūlaphalā-
 hāro yāpesi, mahājano pi kumaram Bārāṇasim pavesesi, so nagaram padakkhi-
 nam katvā pāsadam abhirūhi⁴, tam attham pakāsento S. tato ti ādim ā., tam 10
 disvā avacum kaṇṇā ti tam mahantena sirisobhaggena āgataṃ disvā asuko
 nam' eso ti ajānantiyo va tā nāṭakitthiyo avocum, mama⁵ bharathā 'ti mam
 icchatha, pamkan ti rāgādikilesapamkam, thale ti pabbajjāya, akaṇṭakan ti
 rāgakaṇṭakādirahitam, teh' eva gahanehi agahanam, mahāpathan ti sagga-
 mokkhagāminam mahāmaggam paṭipanno, yena 'ti yena micchāmaggena dugga- 15
 tim gacchanti tam aham paṭipanno ti vadati, tato tā cintesum: rājā tāva amhe
 pahāya pabbajito, ayam pi kāmesu viharantarūpo⁶, sace nam nābhīramessāma
 nikkhamitvā pabbajeyya, abhīramanākāram assa karissāmā 'ti, atha nam abhi-
 nandantiyo osānagātham āhamsu, tattha giribbajan ti sīhapotikānam⁷ vasa-
 natthānam kaṇcanaguham, kesarasīhassa āgataṃ viya tassa tava āgataṃ suā- 20
 gataṃ⁸, tvanno ti tvam sabbāsam pi amhākam issaro sāmīti.

Evañ ca pana vatvā sabbe turīyāni paggaṇhimsu, nānap-
 pakārāni naccagītāni vattayimsu⁹, yaso mahā ahosi, so yasa-
 matto¹⁰ pitaram na sari, dhammena pana¹⁰ r. kāretvā yathā-
 kamman gato, Bo. pi jhānābhīṇṇam¹² nibbattetvā¹³ Brahmalo- 25
 kūpago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhīnikkha-
 manam nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā paccekabuddho pari-
 nibbāyi, putto Rāhulakumāro ahosi, Arindamarājā aham evā“ 'ti.
 Sonakajātakaṃ.

30

2. Saṃkiccajātaka.

Disvā nisinnam rājānan ti. Idam S. Jīvakambavane v.
 Ajātasattussa pitughātakammaṃ ā. k. So hi Devadattam nissāya

¹ Bā sīghan. ² Bā -hati. ³ Bās add karonti. ⁴ Bās -ruyhi. ⁵ Bās mamam.

⁶ so Cks; Bās virattacittarūpo. ⁷ Cks -ikam. ⁸ Cks omit su-. ⁹ Bās pavattimsu.

¹⁰ Bā yāsasampatto. ¹¹ Bās omit pana. ¹² Bās ā-. ¹³ all three MSS. -ttitvā.

tassa vacanena pitaraṃ ghātāpetvā Devadattassa saṃghabhedāvasāne
bhinnaparisassa roge uppanne „T-aṃ khamāpessāmīti“¹ mañcasīvikāya
Sāvatthim² gacchantassa Jetavanadvāre paṭhaviṃ pavitṭhabhāvaṃ
sutvā „Devadatto Sammāsambuddhassa paṭipakkho hutvā paṭhaviṃ
5 pavisitvā avīciparāyano jāto, mayāpi taṃ nissāya pitā dhammiko
dhammarājā ghātito, aham pi nu kho paṭhaviṃ pavisissāmīti“ bhīto
rajjasiriya cītassādaṃ alabhi³, „thokaṃ niddāyissāmīti“ niddaṃ upa-
gatamatto navayojanabahalāya⁴ ayapaṭhaviyaṃ⁵ pādetvā ayasūlehi
koṭṭiyamāno⁶ viya sunakhehi luñcitvā khajjamāno viya bheravaravena
10 viravanto⁷ utṭhāsi, ath' ekadivasam komudiyā cātumāsiniyā amacca-
gaṇaparivuto attano yasaṃ oloketvā „mama pitu yaso ito⁸ mahanta-
taro, tathārūpaṃ⁹ nāmāhaṃ dhammarājāṃ¹⁰ Devadattaṃ nissāya
ghātesin“ ti cintesi, tass' evaṃ cintentass' eva kāye dāho uppajji,
sakalasarīraṃ sedatintaṃ ahosi, tato „ko nu kho mama imaṃ bhayaṃ
15 vinodetīti“ cintetvā „ṭhapetvā Dasabalaṃ añño n' atthīti“ cintetvā¹¹
„ahaṃ T-assa mahāparādhiko, ko nu kho maṃ¹² netvā dassessatīti“
cintento „na añño koci aññatra Jīvaka“ ti sallakkhetvā tassa gahetvā
gamanūpāyaṃ karonto „ramaṇīyā vata bho dosinā rattīti“ udānaṃ
udānetvā „kin nu khv-ajja samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupā-
20 seyyāmā“ ti vatvā purāṇasāvakādīhi purāṇādīnaṃ guṇe kathite tesam
vacanaṃ anādiyitvā Jīvakaṃ paṭipucchitvā tena T-assa guṇaṃ kathetvā
„taṃ devo¹³ Bhagavantaṃ¹⁴ payirupāsātū“ ti vutte hatthiyānāni kappā-
petvā¹⁵ Jīvakambavanaṃ gantvā T-aṃ upasaṃkamitvā vanditvā T-ena
katapaṭisanthāro sandiṭṭhikaṃ sāmāññaphalaṃ pucchitvā T-assa ma-
25 dhurasāmaññaphaladhammadesanaṃ¹⁶ sutvā suttapariyosāne upāsa-
kattaṃ paṭivedetvā T-aṃ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya
dānaṃ dento sīlaṃ rakkhanto T-ena saddhīṃ saṃsaggaṃ katvā
madhuradhammakathaṃ suṇanto kalyāṇamittasaṃsaggena pahīnabhayo
vigatalomahaṃso hutvā cītassādaṃ paṭilabhi¹⁷, sukhena¹⁸ cattāro
30 iriyāpathe kappesi. Ath' ekadivasam dh. k. s.: „āvuso, Ajātasattu
pitughātakammaṃ katvā bhayappatto ahosi, rajjasiriṃ nissāya cītassā-
daṃ alabhanto sabbiriyāpathesu dukkhaṃ anubhosi, so dāni T-aṃ
āgamma kalyāṇamittasaṃsaggena vigatabhayo issariyasukhaṃ anu-
bhotīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā

¹ Bā -mati. ² Ck -iyaṃ. ³ so Cks; Bā na labhi. ⁴ Bā -yaṃ. ⁵ Bā
ayamahāpaṭhaviyaṃ, Cks paṭhaviṃ. ⁶ Bā koṭi-. ⁷ Bā vihar-. ⁸ Cks add ca.
⁹ Cks -pā. ¹⁰ Bā -jānaṃ. ¹¹ Bā natvā. ¹² Cks me in the place of kho maṃ.
¹³ Cks vo. ¹⁴ Cks bhavantaṃ. ¹⁵ Ck sampā-, Cs kampā-. ¹⁶ Bā madhuraṃ-.
¹⁷ Bā -itva. ¹⁸ Ck sumukhena.

„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa pitughātakammaṃ katvā maṃ nissāya sukhaṃ sayīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Brahmaḍatto¹ Brahmaḍattakumāraṃ nāma puttāṃ paṭilabhi. Tadā Bo. purohitassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi, jātassa c' assa Saṃkiccakumāro ti nāmaṃ karimsu. Te 5 ubho pi rājanivesane ekato va vaḍḍhiṃsu, aññaṃaññasahāyakā² hutvā vayappattā Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamimsu. Atha rājā puttassa uparajjaṃ adāsi, Bo. pi uparājass' eva santike ahosi. Ath' ekadivasaṃ uparājā pitu uyyānakīlaṃ gacchantassa mahantaṃ yasaṃ disvā tasmīṃ 10 lobhaṃ uppādetvā „mayhaṃ pitā mama bhātisaḍḍiso³, sace etassa maraṇaṃ olokessāmi mama mahallakakāle r. labhissāmi, tadā laddhena pi rajjena ko attho⁴, pitaraṃ māretvā r. kāressā-mīti⁵“ cintetvā B-assa taṃ atthaṃ ārocesi. Bo. „samma, pitughātakammaṃ nāma bhāriyaṃ nirayamaḡgo, na sakkā 15 etaṃ kātuṃ, mā karīti“ paṭibāhi. So punappuna pi kathetvā yāvatatiyaṃ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṃ mantesi, te sampaṭicchitvā rañño⁶ maraṇūpāyaṃ vīmaṃsimsu. Bo. taṃ pavattiṃ ñatvā „nāhaṃ etehi saddhiṃ ekato⁷ bhavissāmīti“ mātāpitaraṃ anāpucchitvā aggadvārena nikkhamitvā Himavantaṃ 20 pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhānābhīññaṃ⁸ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro vihāsi. Rājakumāro pi tasmīṃ gate pitaraṃ māretvā mahantaṃ yasaṃ anubhavi. „Saṃkiccakumāro kira isipabbajjaṃ pabbajito“ ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā tassa santike pabbajimsu, so mahatā isigaṇena parivuto tattha 25 vasi sabbehi samāpattilābhīhi⁹ yeva. Rājā pitaraṃ māretvā appamattakaṃ yeva kālaṃ rajjasukhaṃ anubhavitvā¹⁰ tato paṭṭhāya bhīto cittassādaṃ alabhanto niraye kammakaraṇappatto viya ahosi. So B-aṃ anussaritvā „sahāyo me 'pitughātakammaṃ bhāriyaṃ' ti paṭisedhetvā maṃ attano kathaṃ gāha- 30 petuṃ asakkonto attānaṃ niddosaṃ katvā palāyi, sace so idha

¹ Bds add r. kārento. ² Bd -ññaṃsa-. ³ Bds bhātikasa-. ⁴ Cks add ti. ⁵ Bd gaṇhissāmiti. ⁶ Cks omit rañño. ⁷ Bd -ko. ⁸ Bd -ā. ⁹ Ck -ihī, Bds -ino. ¹⁰ Cks anuvibh-.

abhavissa na me pitughātakammaṃ kātuṃ adassa, idam pi me
 bhayaṃ hareyya, kahan nu kho¹ etarahi viharati, sac' assa² va-
 sanatṭhānaṃ jāneyyaṃ pakkosāpeyyaṃ, ko nu kho me tassa vasa-
 natṭhānaṃ āroceyyā³ 'ti cintesi. So tato paṭṭhāya antopure ca
 5 rājasabhāyaṃ ca B-ass' eva vaṇṇaṃ bhāsatī. Evaṃ addhāne gate
 B. „rājā maṃ saratīti, mayā tattha gantvā⁴ dh. desetvā taṃ⁵
 nibbhayaṃ katvā āgantuṃ vaṭṭatīti⁶ paṇṇāsa vassāni Himavante
 vasitvā pañcasatatāpasaparivuto ākāseṇa gantvā Dāyapasse
 nām' uyyāne otaritvā isigaṇaparivuto silāpatṭe nisīdi. Uyyāna-
 10 pālo taṃ disvā „bhante gaṇasatthā ko nāmā⁷ 'ti pucchi,
 „Saṃkiccapaṇḍito nāmā⁸ 'ti ca⁹ sutvā sayam pi sañjānitvā
 „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva hotha, amhākaṃ
 rājā tumhe daṭṭhukāmo¹⁰ ti vatvā vanditvā vegena rājakulaṃ
 gantvā tassa āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṃ
 15 gantvā⁶ kattabbayuttakaṃ upacāraṃ katvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseto S. ā.:

1. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ Brahmaḍattaṃ rathesabhaṃ
 ath' assa paṭivedesi yassāsi anukampako: 69.
2. Saṃkicc' āyaṃ anuppatto isīnaṃ sādhusammato,
 20 taramānarūpo niyyāhi⁷, khippaṃ passa mahesīnaṃ. 70.
3. Tato [ca] rājā taramāno yuttam āruyha sandanaṃ
 mittāmaccaparibbūlho agamāsi rathesabho. 71.
4. Nikkhippa pañca kakudhāni Kāsīnaṃ ratthavaḍḍhanaṃ
 vālavījanaṃ uñhīsaṃ khaggaṃ⁸ chattaṃ upāhanaṃ⁹ 72.
- 25 5. Oruyha rājā yānaṃhā ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ Saṃkiccam upasaṃkami. 73.
6. Upasaṃkamitvā [so] rājā sammodi isīnā saha,
 taṃ kathaṃ vītisāretvā ekamantaṃ upāvisi. 74.
7. Ekamantaṃ nisīno va yathā¹⁰ kālaṃ amaññatha
 30 tato pāpāni kammāni pucchitūṃ paccapajjatha. 75.
8. Isīṃ pucchāmi Saṃkiccam isīnaṃ sādhusammataṃ
 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ isisaṃghapurakkhataṃ: 76.

¹ Bds add so. ² Bd sacetassa. ³ Bd adds tassa. ⁴ Bd omits taṃ. ⁵ Bd omits ca. ⁶ Ck āg-, Cs ag-. ⁷ Bd niyyāti. ⁸ Bd -a. ⁹ Bds chattañcup-. ¹⁰ Bd atha.

9. Kaṃ gatim¹ pecca gacchanti narā dhammāticārino,
aticinno mayā dhammo, tam me akkhāhi pucchito. 77.

Ta. disvā ti bhikkhave so uyyānapālo rājānaṃ rājasabhāya² nisinnaṃ
disvā, athassā 'ti evaṃ nisinnaṃ disvā atha tassa paṭivedesi yassāsīti vadanto,
ārocesīti attho, yassāsīti mahārāja yassa tvaṃ anukampako muducitto āsi³ 5
yassa abhiññaṃ vaṇṇaṃ payirudāhāsi so ayaṃ Saṃkicco isīnaṃ antare sādhu
laṭṭhako⁴ ti sammato anuppatto tava uyyāne silāpatte isigaṇaparivuto kañcana-
paṭimā viya nisinna, taramānarūpo ti mahārāja pabbajitā nāma kule vā gaṇe vā
alaggā tumbhakaṃ anāgacchantānaṃ eva⁵ pakkameyyum⁶ tasmā taramānarūpo khip-
paṃ niyyāhi mahantānaṃ sīlādiguṇānaṃ esitattā⁷ gavesitattā⁸ mahesinaṃ, tato 10
ti bhikkhave so rājā tassa vacanaṃ sutvā tato tassa vacanato anantaram eva,
nikkhippā 'ti nikkhipitvā, tassa kira uyyānadvāraṃ patvā va etad ahosi: pabba-
jitā nāma garuṭṭhāniyā Saṃkiccatāpasassa santikaṃ uddhatavesena gantum ayuttan
ti so mañicittasuvannaṇḍaṇḍaṃ vālavijāniṃ kañcanamayā uñhīsapattāṃ supari-
khittaṃ maṅgalakhaggaṃ setacchattaṃ sovaṇṇapādukaṃ ti imāni pañca rājaka- 15
kudhabhaṇḍāni apanesi tena vuttaṃ nikkhippā 'ti, paṭicchadanti tad⁹ eva
rājakakudhabhaṇḍaṃ ṭhapayitvā bhaṇḍāgārikassa hatthe datvā, Dāyapassasmiṃ
ti evaṃnāmake uyyāne, atha kālaṃ amaññathā 'ti atha so idāni me pañ-
haṃ pucchitum kālo ti jāni¹⁰, Pāliyaṃ pana yathā¹¹ kālan ti āgataṃ, tassa
kālanurūpena pañhapucchanaṃ¹² amaññathā 'ti attho, paccapajjathā 'ti 20
paṭipajji, peccā 'ti paṭigantvā, paralokassa vā nāma etam¹³, tasmā paraloke¹⁴
ti attho, mayā ti bhante mayā sucaritadhammo¹⁵ atikkanto pitughātakammaṃ
kataṃ, tam me¹⁶ akkhāhīti tasmā me¹⁷ akkhāhi¹⁸: kaṃ gatim¹⁹ pitughātakā
gacchanti katarasmiṃ niraye paccantīti pucchati, so tam sutvā tena hi mahārāja
suṇohīti vatvā ovādaṃ tāva adāsi. 25

S. tam atthaṃ āvikaronto āha:

10. Isi avaca Saṃkicco Kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ
āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ, mahārāja suṇohi me: 78.
11. Uppathena vajantassa yo maggaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā nāssa²⁰ maggeyya kaṇṭako. 79. 30
12. Adhammaṃ paṭipannassa yo dhammaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā na so gaccheyya duggatin ti²¹. 80.

Ta. uppathenā 'ti corehi pariyutṭhitamaggena, maggaṃ anusāsati
khemam maggaṃ akkhāti, nāssa maggeyya kaṇṭako ti tassa ovādakārassa

¹ all three MSS. -i. ² Bds -yaṃ. ³ Bd ahosi. ⁴ Bd laddhako. ⁵ Bds anāgacchantā-
naññeva, Cks gac-. ⁶ Cks -eyya. ⁷ Cks mahantaṃ - - guṇaṃ esitattaṃ. ⁸ Cks
passa in the place of gavesitattā. ⁹ Bd tam. ¹⁰ Bds jānāti. ¹¹ Cks tathā. ¹²
Cks pañhaṃ-. ¹³ Cs nāmatametaṃ, Bd nāmetaṃ. ¹⁴ Cks -ko. ¹⁵ Cks add ti.
¹⁶ Cks kammaṃ, Bs yamme. ¹⁷ Ck ce. ¹⁸ Bds omit tasmā me a-. ¹⁹ all three
MSS. -i. ²⁰ Bd na-. ²¹ Cks -tiṃ, omitting ti.

purisassa mukhaṃ corakaṇṭako na passeyya, yo dhamman ti yo sucarita-
dhammaṃ ācikkhati, na so ti so puriso nirayādibhedaṃ duggatiṃ na gaccheyya,
uppathasadiṣo hi mahārāja adhammo maggasadiṣo sucaritadhammo, tvaṃ pana
pubbe pitaraṃ ghātetvā rājā homīti mayhaṃ kathetvā mayā paṭibāhito, mama
5 vacanaṃ akatvā pitaraṃ māretvā¹ idāni socasi, paṇḍitānaṃ ovādaṃ akarontā
nāma coramaggaṃ² paṭipannā viya mahāvyaśanaṃ pāpuṇantīti.

Evam assa ovādaṃ datvā upari dhammaṃ desento ā.:

13. Dhammo patho³ mahārāja adhammo pana uppatho,
adhammo nirayaṃ neti
10 dhammo pāpeti suggaṭiṃ. 81. (IV $\frac{496}{18}$).
14. Adhammacārino rāja narā visamajīvino
yaṃ gaṭiṃ pecca gacchanti niraye te suṇohi me: 82.
15. Sañjīvo Kālasutto ca Saṃghāto dve ca Roruvā
athāparo Mahāvīci Tapano ca Patāpano. 83.
16. Iccete aṭṭha nirayā akkhātā duratikkamā
ākiṇṇā luddakammehi paccekā soḷas' ussadā 84.
17. Kadariyātapanā ghorā accimantā mahabbhayā
lomahaṃsanarūpā ca bhesmā⁴ paṭibhayā dukhā 85.
18. Catukkaṇṇā catudvārā vibhattā bhāgaso mitā
20 ayopākārapariyantā ayasā paṭikuḍḍitā. 86.
19. Tesāṃ ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā,
samantā yojanasataṃ phuṭā tiṭṭhanti sabbadā. 87.
20. Ete patanti niraye uddhapādā avamsirā
isīnaṃ ativattāro⁵ saññatānaṃ tapassinaṃ. 88.
25 21. Te bhūnahuno⁶ paccanti⁷ macchābhīlā⁸ katā yathā
saṃvacchare asaṃkheyye narā kibbisakārino. 89.
22. Dayhamānena gattera niccaṃ santarabāhiraṃ
nirayā nādhigacchanti dvāraṃ nikkhamanesino. 90.
23. Puratthimena⁹ dhāvanti tato dhāvanti pacchato,
30 uttarena pi dhāvanti tato dhāvanti dakkhiṇaṃ,
yaṃ yaṃ dvāraṃ gacchanti taṃ taṃ devā pithīyare¹⁰. 91.

¹ Bā ghātetvā. ² Bā -a. ³ Cs Bā pantho. ⁴ Bds bhasmā. ⁵ Cks -cattāro.

⁶ Ck guṇāhuno. ⁷ Bā paccanti. ⁸ Bā macchābhīla, Cks -bila. ⁹ Cks add pi.

¹⁰ Bā pidhiyyare.

24. Bahūni vassasahassāni¹ janā nirayavāsino²
bāhā paggayha kandanti patvā dukkhaṃ anappakam. 92
25. Āsīvisam va kupitam tejasim³ duratikkamam
na sādthurūpe⁴ āside⁵ na saññatānam tapassinam. 93.
26. Atikāyo mahissāso Ajjuno Kekakādhipo 5
sahassabāhu ucchinno isim āsajja Gotamam. 94.
27. Arajam⁶ rajasā Vacchaṃ Kisam avakiriya Daṇḍakī
tālo va mūlato⁷ chinno, sa rājā vibhavam gato. 95.
28. Upahacca⁸ manam⁹ Mejjho¹⁰
Mātāngasmiṃ yasassine¹¹ (IV $\frac{389}{27}$) 10
sapārisajjo ucchinno, Mejjhāraññaṃ¹⁰ tadā ahu. 96.
29. Kaṇhadīpāyan' āsajja isim Andhakavenhuyo¹²
aññaññaṃ¹³ musale hantvā sampattā Yamasādanam¹⁴. 97.
30. Athāyam isinā satto¹⁵ antalikkhacaro¹⁶ pure (III $\frac{460}{1}$)
pāvekkhi paṭhaviṃ Cecco hīnatto patta pariyāyam¹⁷. 98. 15
31. Tasmā hi chandāgamanam na-ppasaṃsanti paṇḍitā,
aduṭṭhacitto bhāseyya giram saccupasaṃhitam, 99. (III $\frac{460}{3}$)
32. Manasā ce paduṭṭhena yo naro pekkhate¹⁸ munim
vijjācaraṇasampannam gantā¹⁹ so nirayam adho. 100.
33. Ye vaddhe²⁰ paribhāsenti²¹ pharusūpakkamā janā 20
anapaccā adāyādā tālāvatthu²² bhavanti te. 101.
34. Yo ca pabbajitam hanti katakiccaṃ mahesinam
sa Kālasutte niraye cirarattāya paccati. 102.
35. Yo ca rājā adhammaṭṭho raṭṭhaviddhamano mago
tāpayitvā janapadam Tapane²³ pecca paccati. 103. 25
36. So²⁴ ca vassasahassāni satam divyāni paccati²⁵
accisaṃghapareto so dukkhaṃ vedeti vedanam. 104.

¹ Cks satasahassāni. ² Bds -gāmino. ³ Bā -si. ⁴ Cks -po. ⁵ Cks āside, Bā nāsīde. ⁶ Cks -jā. ⁷ Bā samūlo. ⁸ Ck -gaccha, Cs -gacca. ⁹ Bā mā-. ¹⁰ Bā ma-. ¹¹ Ck Bā -no. ¹² Bds -vindayo, Cs -venāhuyo, Ck -venhuso. ¹³ Ck aññañña, Bds aññañña. ¹⁴ all three MSS. -sādhanaṃ. ¹⁵ Cks santo. ¹⁶ Cks -kkhe-. ¹⁷ so all three MSS. for patva pariyayam. ¹⁸ Cks -to. ¹⁹ Cks hantā, Bā gantvā. ²⁰ Bā vudhe, Bs buddhe. ²¹ Bā -santi. ²² Bā tāla-. ²³ Bā tā-. ²⁴ Cks yo. ²⁵ Bā pucati.

37. Tassa aggisikhā kāyā niccharanti pabhassarā
tejobhakkhassa gattāni lomaggehi¹ nakhehi ca. 105.
38. Dayhamānena gattena niccam santarabāhiraṃ
dukkhābhitunno nadati nāgo tuttaddito² yathā. 106
- 5 39. Yo lobhā pitaraṃ hanti dosā vā purisādhamo
sa Kālasutte niraye cirarattāni³ paccati. 107.
40. Sa tādiso paccati lohakumbhiyā⁴,
pakkañ ca sattīhi hananti nittacaṃ
andhaṃ karitvā muttakarīsabhakkhaṃ,
10 khāre nimujjanti⁵ tathāvidhaṃ naraṃ. 108.
41. Tattaṃ pakatṭhitam⁶ ayogulañ ca
dīghe ca phāle⁷ cirarattatāpīte
vikkhambham ādāya vibhajja rajjuhi⁸
vatte⁹ mukhe saṃsavayanti rakkhasā. 109.
- 15 42. Sāmā ca soṇā ca balā ca gijjhā¹⁰
kākolasaṃghā ca dijā ayomukhā
saṃgamma khādanti vipphandamānaṃ
jivhaṃ vibhajja vighāsaṃ¹¹ salohitaṃ¹². 110.
43. Taṃ daḍḍhakolaṃ¹³ paribhinnagattaṃ
20 nippothayantā¹⁴ [anu]vicaranti rakkhasā,
ratī hi nesaṃ¹⁵, dukhino paṇ' itare,
etādisasmim niraye vasanti
ye keci¹⁶ loke idha pettighātino¹⁷. 111.
44. Putto ca mātaraṃ hantvā¹⁸ ito gantvā Yamakkhayaṃ
25 bhusaṃ āpajjate¹⁹ dukkhaṃ attakammaphalūpago. 112.
45. Amanussā atibalā hantāraṃ janayantiyā
ayomayehi phālehi²⁰ pīlayanti punappunaṃ. 113.

¹ Bā lomehi ca. ² Bā tuṇḍatṭito. ³ Bā -āya. ⁴ Bā -yaṃ. ⁵ Ck na - -, Bā nisi- corr. to nisu-. ⁶ Bā pakkatthitam, Cks jakamkāthim. ⁷ Ck phalo, Bā pāle. ⁸ Bā rajjati. ⁹ so Cks; Bā vivate, Bs vivate. ¹⁰ Bā cabalā corr. to sa-balā? Cks giddhā. ¹¹ Cks vigha-. ¹² Cks vilobhi-. ¹³ so Cs; Bā vadhakālaṃ, Ck daṇḍakolaṃ. ¹⁴ Cks nippoṭa-. ¹⁵ Bā te-. ¹⁶ Cks yo koci. ¹⁷ Bā pitti-. ¹⁸ Bā hatvā. ¹⁹ Cks āsajjate. ²⁰ Cks pā-, Bā vā-.

46. Tam passutam sakā gattā¹ ruhiraṃ attasambhavaṃ
tambalohavilīnaṃ va tattam pāyenti² mattighaṃ. 114.
47. Jighaññaṃ³ kuṇapaṃ pūti⁴ duggandhaṃ gūthakaddamaṃ
pubbalohitasamkāsaṃ rahadam ogayha tiṭṭhati. 115.
48. Tam enaṃ kimayo⁵ tattha atikāyā ayomukhā⁶ 5
chaviṃ chetvāna⁷ khādanti pagiddhā⁸ māmsalohite. 116.
49. So ca tam nirayaṃ patto nimuggo Sataporisaṃ
pūtinaṃ⁹ kuṇapaṃ vāti¹⁰ samantā satayojanaṃ. 117.
50. Cakkhumāpī hi¹¹ cakkhūhi¹² tena gandhena jīyati,
etādisaṃ Brahmadata mattigho¹³ labhate dukhaṃ. 118. 10
51. Khuradhāraṃ anukkamma tikkhaṃ durabhisambhavaṃ
patanti gabbhapātiniyo¹⁴ duggaṃ Vetaraṇīnaṃ. 119.
52. Ayomayā simbaliyo soḷasaṃgulakaṇṭakā
dubhato-m-abhilambanti¹⁵ duggaṃ Vetaraṇiṃ nadiṃ. 120.
53. Te accimanto tiṭṭhanti aggikkhandhā va ārakā, 15
ādittā jātavedena uddhaṃ yojanaṃ uggatā. 121.
54. Ete¹⁶ saṃjanti niraye tatte tikhiṇakaṇṭake
nāriyo ca aticāriniyo¹⁷ narā ca paradāragū. 122.
55. Te patanti adhakkhandhā vivattā vihatā¹⁸ puthū,
sayanti vinividdhaṅgā, dīghaṃ jagganti saṃvariṃ¹⁹. 123. 20
56. Tato ratyā vivasane mahatiṃ pabbatūpamaṃ
lohakumbhiṃ pavajjanti²⁰ tattam aggisamūdakam. 124.
57. Evaṃ divā ca ratto ca dussilā mohapārutā
anubhonti²¹ sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 125.
58. Yā ca bhariyā dhanakkītā sāmikaṃ atimaññati 25
sassuṃ vā sasuraṃ vāpi jeṭṭhaṃ²² vāpi nanandaraṃ²³
tassā vaṃkena jivhaggaṃ nibbahanti sabandhanaṃ. 126.

¹ Bā tam passavaṃ pakkā gattā. ² Bā pāyanti. ³ Bā jighacchaṃ. ⁴ so Cks; Bā puti. ⁵ Bā -iyo. ⁶ Cks adho-. ⁷ Bā tetvāna. ⁸ Bā saṃgiddhā, Bā saṃviddhā. ⁹ Bā putikaṃ. ¹⁰ Cks pāti. ¹¹ so Ck; Cs Bā pi hi. ¹² Cks -ūti. ¹³ Bā mātugho. ¹⁴ Bā gabbhapātayo, Cks gabbhāpātiniyo. ¹⁵ Ck duhatom-hilambanti, Bā ubhato abhilampanti. ¹⁶ Bā etaṃ te. ¹⁷ Bā -cāriyo. ¹⁸ Cks vigatā. ¹⁹ Bā sabbadā. ²⁰ so all three MSS. for pabbajanti? ²¹ Cks -oti. ²² Cks seṭṭhaṃ. ²³ Bā nandanaṃ.

59. Sa¹ vyāmamattam kiminam jivham passati attani,
viññāpetum na sakkoti, Tapane pecca paccati. 127.
60. Orabbhikā sūkarikā macchikā migabandhikā
corā goghātakā luddā avanṇe vaṇṇakārakā² 128.
- 5 61. Sattīhi lohakūṭehi nettimsehi usūhi ca
haññamānā khāranadim³ papatanti avamsirā. 129.
62. Sāyam pāto kūṭakārī ayokūṭehi haññati,
tato vantam durattānam paresam bhuñjate sadā. 130.
63. Dhamkā⁴ bheraṇḍakā gijjhā kākolā ca⁵ ayomukhā
10 vipphandamānam⁶ khādanti naram kibbisakārinam⁷. 131.
64. Ye migena migam hanti pakkhim vā pana pakkhinā
asanto rajasā⁸ channā⁹ gantā¹⁰ te nirayam adho¹¹ ti. 132.

Ta. patho¹² ti dasakusalakammapho¹³ dhammo, khemo ti¹⁴ appaṭi-
bhayo sugatimaggo, visamajīvino ti adhammena kappitajīvikā¹⁵, niraye
15 te ti te etesam nibbattaniraye kathemi, suṇohi me ti M. raññā pitughātakā-
nam nibbattananirayam¹⁶ pucchito pi paṭhamam tam adassetvā¹⁷ aṭṭha mahāni-
raye soḷasa ca ussadaniraye¹⁸ dassetum evam ā., kimkāraṇā: paṭhamamhi tas-
sim dassiyamāne rājā phalitena hadayena tatth' eva mareyya imesu pana nira-
yesu paccanasatte disvā diṭṭhānugatiko hutvā aham viya aññe pi bahupāpa-
20 kammino atthi aham etesam antare paccissāmīti sañjātupatthambho ārogo¹⁹
bhavissatīti, te pana niraye dassento M. paṭhamam iddhibalena paṭhaviṃ dvidhā
katvā pacchā dassesi, tesam vacanattho: nirayapālehi²⁰ pajjalitāni nānāyudhāni
gahetvā khaṇḍākhāṇikam chinṇā²¹ nerayikasattā punappuna sañjīvanti etthā 'ti
Sañjīvo, nirayapālā pana nadantā vaggantā jalitāni nānāyudhāni gahetvā jali-
25 tāya lohapaṭhaviyam nerayike²² aparāparam anubandhitvā paharitvā jalitapaṭha-
viyam patite jalitam kālasuttam pātetvā jalitapharasum gahetvā sayam unna-
dantā mahantena aṭṭassarena²³ viravante aṭṭhamse soḷasamse karontā²⁴ ettha
tacchantīti Kālasutto, mahantā jalitā²⁵ ayapabbatā saṃghātenti²⁶ etthā
'ti Saṃghāto, tattha kira satte²⁷ navayojanāya jalitaayapaṭhaviyā yāva

¹ so all three MSS. ² Ck apanevanakārakā, Cs apanevaṇa-. ³ Ck khārā-. ⁴ Cks tamkā. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Ck -na, Cs -nā. ⁷ Bā -karakam. ⁸ Bā rajjuyā. ⁹ Bā chandā. ¹⁰ Bā gatā. ¹¹ Cks ayo, Bā nirayussadan. ¹² Bā paṇho, Cs pattho. ¹³ Bā -tha. ¹⁴ Cks omit ti. ¹⁵ Cks kappika-. ¹⁶ Cks -ye, Bā nip-patta nirayam. ¹⁷ Cks apassetvā. ¹⁸ Bā mahāni-. ¹⁹ Cs Bā a-. ²⁰ Cks -lohi. ²¹ Bā chindāchindam. ²² Bā adds satte. ²³ Ck aṭṭha-. ²⁴ Cks -to, Bā -to corr. to -tā. ²⁵ Bā -a. ²⁶ Cks ghātenti, Bā saṃghātenti. ²⁷ Cks sante.

kaṭito pavesetvā niccale¹ karonti, atha puratthimato² ayapabbato samuṭṭhāya
 asani viya viravanto³ āgantvā te satte saṅhakaraṇīyam⁴ tilam⁵ pimsanto viya
 gantvā pacchimadisāya tiṭṭhati, pacchimadisato samuṭṭhite pi tath' eva gantvā
 puratthimadisāya tiṭṭhati, dve pana ekato samāgantvā ucchuyante⁶ ucchukhaṇ-
 ḍāni⁷ viya pīlenti, evaṃ ta. bahūni vassasatasahassāni dukkham anubhonti, dve 5
 ca Roruvā ti Jālaroruvo Dhūmaroruvo cā⁸ 'ti dve, ta. Jālaroruvo kappena
 saṅṭhitāhi rattalohitajālāhi⁹ punṇo Dhūmaroruvo khāradhūmena¹⁰, nesu¹¹ Jāla-
 roruve¹² paccantānam¹³ navahi vaṇamukhehi jālā pavisitvā sarīram dabanti¹⁴,
 Dhūmaroruve¹² navahi¹⁵ vaṇamukhehi khāradhūmo pavisitvā pīṭham viya sarī-
 ram sedeti, ubhayathāpi¹⁶ paccantā sattā mahāviraṇam viravantīti dve pi¹⁷ 10
 Roruvā ti vuttā, jālānam vā¹⁸ pana sattānam vā¹⁸ tesam dukkhassa vā¹⁸ vīci-
 antaram n' atthi etthā 'ti Avīci, mahanto Avīcīti Mahāvīci, ta.¹⁹ hi pu-
 ratthimādīhi bhittīhi jālā utṭahitvā pacchimādīsu paṭihaṇṇati tā ca bhittiyo
 vinivijjhivā²⁰ parato²¹ yojanasatam gaṇhāti, heṭṭhā utṭhitāpi²² upari paṭihaṇṇati
 upari utṭhitā heṭṭhā paṭihaṇṇati, evaṃ tāv' ettha jālānam vīci nāma n' atthi, 15
 tassa pana anto yojanasatam ṭhānam khīravallipitṭhassa pūritanāli viya sattehi
 nirantaram pūrītam, catūhi iriyāpathehi paccantānam pamāṇam n' atthi, na ca
 aññamaññam²³ bādhenti²⁴ sakasakaṭṭhāne²⁵ yeva paccanti²⁶, evaṃ ettha sattā-
 nam vīci nāma n' atthi, yathā pana jivhagge cha madhubindūni sattamassa tam-
 balohabinduno anuḍahanabalavatāya¹⁷ abbohārikāni honti tathā ta. anuḍahana- 20
 balavatāya²⁷ sesā cha akusalavipākupekha abbohārikā²⁸ honti, dukkham eva
 nirantaram paññāyati, evaṃ ettha dukkhassa vīci nāma n' atthi, sv-āyam saha
 vibhattīhi²⁹ vikkhambhato³⁰ aṭṭhārasādhikayojanasato³¹ āvaṭṭato catupannā-
 sādhikeyojanasato³² saha ussadehi dasayojanasahasso ti³³ evaṃ assa mahantatā
 veditabbā, niccalasatte tapatīti Tapano³⁴, ativiya tāpetīti Patāpano³⁵, ta. 25
 Tapanasmim³⁶ tāva satte³⁷ tālakkhandhappamāṇe³⁸ jalitaayasūle nisīdāpenti,
 tato heṭṭhā paṭhavī jalati sūlam³⁹ jalati, evaṃ so nirayo⁴⁰ niccale⁴¹ satte tapati,
 itarasmim³⁶ pana sabbasatte⁴² jalantehi āvudhehi paharivā jalitam ayapabbatam
 āropenti, tesam pabbatamatthake ṭhitakāle kammaṇaccayo vāto paharati, te ta.
 saṅṭhātuṃ asakkontā uddhapādā adhosirā papatanti, atha heṭṭhā paṭhaviyā⁴³ 30
 jalitāni ayaṣulāni utṭahanti, te tāni matthaken' eva āsādetvā tesu vinividdha-

¹ Ck -lo, Bā -lam. ² Bā adds jalito ³ Bā viravanto. ⁴ Cks -ya, Bā saṅṭhā-?
⁵ Ck -tilo, Cs tile. ⁶ Cks -to, Bā ucchayante ⁷ Bā uccha-. ⁸ Cks omit cā. ⁹ Cks
 -rohirajālehi. ¹⁰ Ck -dhūpena, Cs -dūpena. ¹¹ Bā tesu. ¹² Cks -o. ¹³ Cks
 -nañca. ¹⁴ Cks ḍayh-. ¹⁵ Bā paccantānam navahi ¹⁶ Ck -tāpi, Bā -ttāpi.
¹⁷ Cks add ca. ¹⁸ Cks pā. ¹⁹ Bā tatra. ²⁰ Bā vavajhi-, Bā pavijjhi-. ²¹ Bā
 purato. ²² Bā omits pi. ²³ Cks -ññehi. ²⁴ Bā byāpādhenti. ²⁵ Bā only one
 saka. ²⁶ Cks -enti. ²⁷ Bā -da-. ²⁸ Cks -kāni. ²⁹ Bā -bhittīhi. ³⁰ Bā
 -bhanato. ³¹ Bā -katiyo-. ³² Bā kanavayo-, Bā -kanevayo-. ³³ Bā -hassāni.
³⁴ all three MSS. tā-. ³⁵ Bā mahātā-. ³⁶ Bā tā-. ³⁷ Bā tāpente satte, Bā
 only tāpente for tāva satte. ³⁸ Ck -ṇo. ³⁹ Bā sulāni. ⁴⁰ Cks -e. ⁴¹ Cks -o.
⁴² Bā nibbattasatta. ⁴³ Bā ayapathavīto pappatam.

sarīrā jalantā paccanti, evam esa¹ ativiya tāpetīti, B. pana ete niraye dassento
 paṭhamam Sañjīvam dassetvā ta. paccante nerayikasatte disvā mahājanassa
 mahābhaye uppanne tam antaradhāpetvā puna paṭhaviṃ dvidhā katvā Kāla-
 suttam dassesi, ta. pi paccamāne satte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne
 5 tam pi antaradhāpesīti, evam paṭipāṭiyā dassesi, tato rājānam āmantetvā mahā-
 rāja tayā imesu aṭṭhasu mahānirayesu paccamāne satte disvā appamādam kātum
 vaṭṭatīti vatvā puna tesam yeva mahānirayānam kiccam kathetum iccete ti
 ādim ā, ta. akkhātā ti mayā² tuyham kathitā porāṇakehi ca kathitā yeva,
 ākiṇṇā ti paripuṇṇā³, paccekā soḷasussadā ti etesam nirayānam ekekassa
 10 catūsu dvāresu ekekasmim cattāro cattāro katvā soḷasa soḷasa ussanirayā ti
 sabbe pi satam⁴ aṭṭhavīsati⁵ ussanirayā aṭṭha ca mahānirayā ti chattiṃsa-
 nirayasatam, kadariyātapana⁶ ti sabbe p' ete kadariyānam tapana⁷, balava-
 dukkhatāya ghorā, kappanibbattānam⁸ accīnam atthitāya accimanto, bha-
 yassa mahantatāya⁹ mahabbhayā, diṭṭhamattā vā¹⁰ sutamattā vā¹¹ lomāni
 15 haṃsentīti¹² lomahaṃsanarūpā vā¹³, bhīmsanatāya bhesmā¹⁴, bhayajanana-
 tāya paṭibhayā, sukhābhāvena dukkhā, catukkaṇṇā ti sabbe pi caturassā¹⁵
 mañjūsasadisā, vibhattā ti catudvāravasena vibhattā, bhāgasō mitā ti dvāra-
 vīthīnam vasena koṭṭhāse¹⁶ ṭhapetvā mitā, ayasā paṭikujjitā¹⁷ ti sabbe¹⁸
 pi navayojanikena ayakapālena paṭicchannā hutvā¹⁹, tiṭṭhantīti sabbe pi
 20 ettakam ṭhānam anupharitvā tiṭṭhanti, ete ti²⁰ tesu nirayesu samparivattitvā
 punappuna patamāne sandhāyāha, ativattāro ti pharusavācāhi atikkamitvā
 vattāro²¹, mahānirayesu kira yebhuyyena dhammikasamaṇabrāhmaṇesu katā-
 parādhā²² paccanti, tasmā evam āha, te bhūnahuno ti te isīnam ativattāro
 attano vadḍhiyā hatattā bhūnahuno koṭṭhāsakatattā²³ macchā viya²⁴ paccanti,
 25 asaṃkheyye²⁵ ti gaṇetum asakkuṇeyye, kibbisakārino ti dāruṇakamma-
 kārino, nikkhamanesino ti nirayā nikkhamanam esantāpi gavesantāpi nikkha-
 manadvāram nādhigacchanti, puratthimenā 'ti yadā tam dvāram apārutam
 hoti atha tadabhimukhā dhāvanti²⁶, tesam ta. chaviādīnī jhāyanti, dvārasamīpam²⁷
 pattānam pi²⁸ etesam²⁹ tam pithīyati³⁰, pacchimam apārutam viya khāyati,
 30 esa nayo sabbattha, na sādhurūpe ti vuttappakāram sappam viya sādhu-
 rūpe isayo nāsīde³¹ na pharusavacanehi³² kāyakammena vā ghaṭṭento upa-
 gaccheyya, kimkāraṇā: saññatānam tapassīnam āsāditattā³³ aṭṭhasu mahānirayesu
 mahādukkhassa anubhavitabbattā³⁴, idāni ye rājāno tathārūpe āsādetvā tam dukkham
 pattā te dassetum atikāyo ti ādim ā, ta. atikāyo ti balasampannamahākāyo,

¹ Cks etam. ² Bā adds ca. ³ Bā parikiṇṇā. ⁴ Cks yaṃtam. ⁵ Bā adds ca. ⁶ Bā -tā-. ⁷ Bā tā. ⁸ Bā kammani-. ⁹ Cks mahantāya. ¹⁰ Cks omit vā. ¹¹ Cks pā. ¹² Bā haṃsanti. ¹³ Bā ca. ¹⁴ Bā bhasmā. ¹⁵ Bā -ram. ¹⁶ Bā adds gahetvā. ¹⁷ Cks omit pa-. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Bā puṭā, Bs phuṭā. ²⁰ Bā uddham-
 pādā avamsirā ti evam for ete ti. ²¹ Cks catt-. ²² Cks -rāyā, Bā -parādhāva. ²³ Bā -katā. ²⁴ Bā adds ca. ²⁵ Cks Bā -yyā. ²⁶ Cks yā-. ²⁷ Bā -pe. ²⁸ Bā -nañca. ²⁹ Bā te-. ³⁰ Cks -yanti. ³¹ Cks nāsīde, Bā nāsīde. ³² Bā -nena. ³³ all three MSS. asā-. ³⁴ Cks -vitattā.

mahissāso ti mahādhanuggaho, sahasabāhū 'ti pañcahi dhanuggahasatehi
 bāhusahassena¹ āropetabbam dhanum āropanasamatthabāhu, Kekādhipo² ti
 Kekaratthādhipati², vibhavam gato ti vināsappatto, vatthūni Sarabhaṅgajātaka
 vitthāritāni, upahacca manan³ ti attano cittaṃ padūsetvā, Mātāṅgasmin ti
 Mātāṅgapandite, vatthum Mātāṅgajātaka vaṇṇitam, Kaṇhadīpāyanāsajjā 'ti 5
 Kaṇhadīpāyanam āsajja, Yamasādhanaṃ ti nirayam⁴, vatthum Ghaṭajātaka⁵
 vitthāritam, isinā ti Kapilatāpasena, pāvekkhīti pavitttho, Cecco ti Cetiya-
 rājā, hīnatto ti parihīnatthabhāvo antarahitaiddhi, pattapariyāyan ti pari-
 yāyam maraṇakālam patvā, vatthum Cetiyaājātaka kathitam, tasmā ti yasmā
 cittavasiko hutvā isīsu aparajjhivā atthasu mahānirayesu paccati tasmā, chan- 10
 dāgamanan ti chandādicatubbidham pi agatigamanam, paduṭṭhenā 'ti kud-
 dhena, gantā⁶ so nirayam adho ti so tena adhogamaniya kamma adho
 nirayam eva gacchati, Pāliyam pana nirayassudan ti likhitam, tam tassa ussa-
 danirayam gacchatīti a., vaddhe⁷ ti vavovaddhe ca guṇavaddhe ca, anapaccā
 ti bhavantare pi apaccam vā dāyadam vā na labhantīti a., tālavatthū⁸ ti ditṭha- 15
 dhamme pi chinnaṃulātalo viya mahāvināsam patvā niraye nibbattanti, hantīti
 māreti, cirarattāyā 'ti ciram, evam M. isivihetthakānam paccananiraye dassetvā
 upari adhammikaṛājūnam paccananiraye dassento yo cā 'ti ādim ā., ta. ratṭha-
 viddham sano ti chandādivasena gantvā ratṭhassa viddham sano, accisaṃgha-
 pareto ti accisaṃghaparikkhitto, tejobhakkhassā 'ti aggim eva khādan- 20
 tassa, gattānīti tigāvute¹⁰ sarīre sabbaṅgapaccaṅgāni lomhehi ca nakhehi cā 'ti
 etehi saddhim sabbāni ekajālān' eva honti, tuttaddito¹⁰ ti ānañjakāraṇam¹¹
 kāriyamāno tuttehi¹² viddho nāgo yathā nadati, idāni pitughātikādīnam paccana-
 niraye dassetum yo¹³ lobhā ti ādim ā., ta. lobhā ti yasadhanalobhena, dosā
 ti duṭṭhacittatāya, nittacan ti lohakumbhiyam bahūni vassasahassāni pakkam 25
 nīharitvā tigāvutam assa sarīram nittacam katvā jalitāya lohapaṭhaviya¹⁴ pātetva
 tikkhehi¹⁵ ayasūlehi koṭṭetvā¹⁶ cuṇṇavicuṇṇam karonti, andham karitvā ti
 mahārāja tam pitughātakaṃ nirayapālā lohapaṭhaviyam uttānam pātetvā jalitehi
 ayasūlehi akkhīni bhinditva¹⁷ andham karitvā mukhe uṇham muttakarīsam
 pakkhipitvā palālapīṭham viya¹⁸ saṃvatṭetvā kappena saṇṭhite khāralohaudake 30
 nimujjāpenti, tattam pakkatṭhitam¹⁹ ayogulaṃ cā 'ti puna pakkatṭhita-
 gūthakalalān²⁰ c' eva jalitaayogulaṃ ca khādāpenti, so pana tam āhariyamānam
 disvā mukham pidheti²¹, ath' assa dīghe ciratāpīte²² jalamāne phāle²³ ādāya
 mukham vikkhambhetvā²⁴ vivaritvā rajjubaddham ayabalisaṃ khipitvā jivham

¹ Bā -ehi. ² Bā ketak-. ³ Ck upāhacca manan, Bā upahacca mānan. ⁴ Bā
 nirayapālakarājānam. ⁵ Cks ghata-. ⁶ all three MSS. gantvā. ⁷ Bā vudhe.
⁸ Cks nālā-, Bā tālavatthun. ⁹ Ck gāvasarīre, Cs gāvute-, Bā tigāvutte. ¹⁰ Bā
 tuṇḍattito, Bs tuṇḍaddito? ¹¹ Bā ānañcanakā-. ¹² Bā tuṇḍ-. ¹³ Cks ye. ¹⁴
 Bā -yam. ¹⁵ Bā tikkhehi. ¹⁶ Bā -entā. ¹⁷ Cks -dantā. ¹⁸ Bā add nam. ¹⁹
 Bā pakkudhitam, Cks chakamkathim. ²⁰ Cks pakkatṭhigūthakalalā, Bā pakkadhitam
 gudhakalalān, Bs pakkutṭhitamgūthakalalam. ²¹ Ck pideti. ²² Cks cirarattāpīte.
²³ Bā hale, Cks thāle. ²⁴ Bā -itva.

nīharitvā tasmim vatte¹ vivaṭṭe mūkhe taṃ ayogulaṃ saṃsavayanti pakkhipanti, rakkkhasā ti nirayapālā, sāmā cā 'ti mahārāja tassa pitughātakassa taṃ² balisena nikkadḍhitvā ayasamkūhi³ paṭhaviyaṃ vitataṃ⁴ jivhaṃ sāmasonā sabalavanṇā sunakhā ca lohatuṇḍā⁵ gijjhā ca kākasamghā ca aññe ca nānappakārā sakunā samāgantvā āvudhehi chindantā viya vibhajja kākapadākārena koṭṭhāse katvā vipphandamānaṃ vissandamānaṃ⁶ salohitaṃ⁷ vighāsaṃ⁸ khādanti⁹ vighasantā¹⁰ bhakkhayantīti attho, taṃ daḍḍhakolaṃ¹¹ ti taṃ pitughātaṃ jhāyamānaṃ tālaṃ¹² viya jalitasarīraṃ, paribhinnagattan ti ta. ta. bhinnagattam¹³, nippothayantā ti jalitehi ayamuggarehi paharantā, ratī hi nesan ti tesam nirayapālānaṃ sā rati kīlā hoti, dukhino panītare ti itare pana nerayikasattā dukkhitā honti, pettighātino ti pitughātikā¹⁴, iti imaṃ pitughātikanāṃ paccananirayaṃ disvā rājā bhītatasito ahosi, atha nam M. samassāsetvā mātughātikanāṃ paccananirayaṃ dassesi, Yamakkhayan ti Yamanive-sanaṃ, nirayan ti a., attakammaphalūpago ti attano kammaphalena upa-
15 gato, amanussā ti nirayapālā, hantāraṃ janayantiyā ti mātughātikaṃ, vālehi¹⁵ ayamakacivālehi¹⁶ veṭhetvā ayayantena pīlenti, tan ti taṃ mātughātikaṃ pāyenti¹⁷ tassa pīliyamānassa ruhiraṃ galitvā ayakapallaṃ pūreti, atha nam yantato nīharanti, tāvad ev' assa sarīraṃ pākatikaṃ hoti, taṃ paṭhaviyaṃ uttānaṃ nipajjāpetvā vilīnaṃ tambalohaṃ viya pakkaṭṭhitaṃ¹⁸ lohitaṃ pāyenti¹⁹, ogayha tiṭṭhatīti bahūni vassasahassāni ayayantena²⁰ pīletvā jegucchaduggandhapatikkūle mahante gūthakaddamaāvāṭe khipanti, so taṃ rahadaṃ ogayha ogayhitvā tiṭṭhati, atikāyā ti ekadonīkanāvappamāṇasarīrā²¹, ayomukhā ti ayasūcimukhā, chaviṃ chetvānā²² ti chaviṃ ādiṃ katvā yāvaṭṭhim pi bhetvā²³ atṭhimiṇjaṃ khādanti, pagiddhā²⁴ ti gadhitā²⁵ mucchitā, na kevalaṃ
25 ca khādant' eva adhomaggādīhi²⁶ pana pavisitvā mukhādīhi nikkhamanti, vāmapassādīhi pavisitvā dakkhiṇapassādīhi nikkhamanti, sakalasarīraṃ²⁷ chiddāvacchiddaṃ karonti, so ta. atidukkhapareto viravanto paccati socati, so mātughātako taṃ Sataporisaṃ nirayaṃ patto sasīsako nimuggo va hoti, taṃ ca kūpaṃ²⁸ samantā yojanasataṃ pūti²⁹ hutvā vāyati, mattigho ti mātighātiko,
30 Khuradhāra manukkammā 'ti Khuradhāranirayaṃ atikkamitvā ta.³⁰ nirayapālā mahantamahante khure uparidhāre katvā³¹ santharanti³², tato yā hi gab-

¹ Bā omits vatte. ² Bā jivhaṃ. ³ Ck ayam samkūhi, Cs ayam samñahi. ⁴ Ck vi, Bā vivaṭa. ⁵ Ck -taṇḍi, Cs -tuṇḍa, Bā -kuṇḍā. ⁶ Bā omits vis-. ⁷ Cks omit sa. ⁸ Cks vighamsam. ⁹ Bā -tā. ¹⁰ Bā viyasatte. ¹¹ Bā -tālan. ¹² so Cks; Bā kālaṃ. ¹³ Bā paribhi-. ¹⁴ Ck adds viya. ¹⁵ so Bā; Cks vāla-bhīti. ¹⁶ so Ck Bā; Cs avama-? ¹⁷ Bā pāya-. ¹⁸ Cks pakkaṇṭhantaṃ, Bā pakkudhitaṃ. ¹⁹ Bā -anti. ²⁰ Bā -ehi. ²¹ Cks -ṇikaṃ nā-. ²² Bā bhe-tvāna. ²³ Ck yāva vaṭṭhimhi hetvā, Cs yāvaṭṭhimahetvā, Bā yāva aṭhi vibhetvā, Bs yāva aṭhi pi bhetvā. ²⁴ Bā samgi-. ²⁵ Cs gathitā, Ck gamitā. ²⁶ Bā -mukhādīhi. ²⁷ Cks -rā. ²⁸ Ck kūpaṃ, Bs vaccakūpaṃ in the place of tañca -. ²⁹ Bā putikaṃ. ³⁰ Bā add kira. ³¹ Ck urasārekatvā, Bā upadhāritvā, Bs upari-dhāretvā? ³² Bā saṇṭha-, Ck tattharatti.

bhapātanāni¹ khārabhesajjāni² pivitvā gabbhapātita³ gabbhapātiniyo itthiyo
jalitehi āvudhehi pothentā anubandhanti tā tikhiṇakhuradhārā sukhaṇḍākhāṇḍikā
huvā punappuna uṭṭhāya taṃ durabhisambhavaṃ Khuradhāranirayaṃ atikka-
mantiyo atikkamitvā nirayapālehi anubaddhā⁴ duggaṃ duggamaṃ⁵ visamaṃ
Vetaraṇiṃ patanti, ta. kammakāraṇaṃ Nimijātake āvibhavissati, evaṃ gabbha- 5
pātinīnaṃ nirayaṃ dassetvā yattha paradārikā ca aticāriniyo ca paccanti taṃ
Koṭisimbalinirayaṃ⁶ dassento ayomayā ti ādim ā., ta. dubhato-m-abhi-
lambhantīti⁷ Vetaraṇiyā ubhosu tīresu tāsāṃ simbalīnaṃ sākā olambanti,
te accimanto ti te pajjalitasarīrā sattā accimanto huvā tiṭṭhanti, yojanaṃ
ti tigāvutaṃ tesāṃ⁸ sarīrato uṭṭhitajālāya pana saddhiṃ te⁹ yojanaubbedhā 10
honti, ete sajanantīti te paradārikā sattā nānāvidhehi āvudhehi koṭṭhiyamānā¹⁰
ete Simbaliniraye abhirūhanti, te patantīti te bahūni vassasahassāni rukkha-
viṭapesu laggā jhāyitvā puna nirayapālehi āvudhehi¹¹ vihatā vivattā huvā pari-
vattitvā adhosāsakā patanti, puthū ti bahū, vinividhaṅgā ti tesāṃ tato
patanakāle heṭṭhā ayapaṭhavito sūlāni uṭṭhahitvā tesāṃ matthakaṃ paṭicchanti, 15
tāni tesāṃ adhomaggena¹² nikkhamanti, te evaṃ sūlesu viddhā viravantā¹³
sayanti, dīghaṃ ti supine pi niddaṃ alabhantā dīgharattaṃ jaggantīti, tato¹⁴
ratyā vivasane ti rattīnaṃ accayena, cirakālātikkamenā 'ti a., pavajjantīti
saṭṭhiyojanikaṃ jalitaṃ lohakumbhiṃ kappena saṇṭhitaṃ jalitatambaloharasa-
pūṇṇaṃ lohakumbhiṃ nirayapālehi khittā¹⁵ pavisanti¹⁶, dussilā ti paradārikā, 20
itoparaṃ¹⁷ sāmikavattasassuvattādīni¹⁸ apūrentīnaṃ¹⁹ paccanaṭṭhānaṃ pakā-
sento yā cā²⁰ 'ti ādim ā., ta. atimaññatīti Bhisajātaka kathitaṃ²¹ sāmika-
vattaṃ akarontī atikkamitvā maññati, jeṭṭhaṃ ti sāmikassa jeṭṭhabhātaraṃ,
nanandaraṃ²² ti sāmikassa bhaginiṃ, etesaṃ pi aññatarassa hatthapāda-
piṭṭhiparikammaṇahāpanabhojanādibhedam vattaṃ apūrentī tesu hirottappaṃ 25
anupaṭṭhapentī te atimaññati nāma, sāpi niraye nibbattati, vaṃkenā 'ti
tassā sāmikavattādīnaṃ aparipūrikāya sāmikādayo: akkositvā paribhāsitvā
niraye nibbattāya lohapaṭhaviyaṃ nipajjāpetvā ayasaṃkunā mukhaṃ vi-
varitvā balisena jivhaggaṃ nibbahanti rajjubandhanena saṃbandhanaṃ²³
ākaḍḍhanti, kiminaṃ ti kimibharitaṃ, i. v. h. mahārāja so nerayikasatto 30
evaṃ nikkāḍḍhitaṃ attano vyāmena vyāmamattaṃ²⁴ jivhaṃ āvudhehi koṭ-
ṭhitakoṭṭhitatṭhāne²⁵ sañjātehi mahādoṇippamaṇehi²⁶ kimīhi²⁷ bharitaṃ
passati viññāpetum na sakkotīti nirayapāle yācitukāmo [pi kiñci vattum
na sakkoti. Tapaṇe²⁸ ti evaṃ sā ta. bahūni vassasahassāni paccitvā puna
Tapanamahāniraye²⁸ paccati, idāni sūkarikādīnaṃ paccananiraye dassento 35

¹ Bds -nāhi. ² Bā kha-. ³ Ck -pa-, Bā adds kā. ⁴ Ck -bandhā, Bā -bandhantā.
⁵ Bā dukkhamam. ⁶ Cs koṭa-, Bā kaṇhakamsippali-. ⁷ Ck -tomhila-, Cs toma-
hila-. ⁸ Cks add sarīraṃ. ⁹ Bā omits te ¹⁰ Bds koṭi-. ¹¹ Bā -dhe gahetvā.
¹² Cks -e. ¹³ Bā cirarattā. ¹⁴ Bds attho. ¹⁵ Cks khittam. ¹⁶ Bā paccanti.
¹⁷ Bā tatopa-. ¹⁸ Ck -vantassuravanta-, Cs -vattassuravattā-. ¹⁹ Ck -tīti. ²⁰
Cks vā. ²¹ Bā vutta. ²² Bds -dan. ²³ so Cks; Bā sab-. ²⁴ Ck -mettā, Cs
-mattā. ²⁵ Bā koṭi-. ²⁶ Bā -nika-. ²⁷ Bā omits ki-. ²⁸ Bā tā-.

orabbhikā ti ādimā, ta. avanṇe vaṇṇakārikā¹ ti pesuññakārakā, khāra-
 nadin ti ete orabbhikādayo etehi sattiādīhi haññamānā Vetaraṇim patantīti a.,
 sesāni orabbhikādīnam paccanaṭṭhānāni Nimijātake āvibhavissanti, kūṭakārīti
 kūṭavinicchayassa c' eva tulākūṭādīnā ca kārake² sandhāy' etaṃ vuttam, ta.
 5 kūṭavinicchayakūṭaṭṭakārakakūṭa agghāpanikānam paccananirayāni Nimijātake āvi-
 bhavissanti, vantan ti vamiṭakam, durattānan ti duggatattabhāvānam, i. v. h. :
 mahārāja, te durattabhāvā sattā ayakūṭehi matthake bhijjamāne vamananti³, tato
 tam vantan jalitakapālehi tesu ekaccānam mukhe pakkhipanti, iti te paresam
 vantan bhuñjanti nāma, bheraṇḍakā ti sigālā, vipphandamānan ti, ayo-
 10 mukham⁵ nipajjāpitaṃ nikkadḍhitajivham⁶ ito c' ito ca phandamānam⁷, mi-
 genā 'ti okacaramigena⁸, pakkhinā 'ti tathārūpen' eva, gantā⁹ te ti gan-
 tāro¹⁰ te, nirayussadan ti ussadanirayam, Pāliyam pana nirayam adho
 ti likhitam, ayam pana nirayo Nimijātake āvibhavissati.

Iti M. ettake niraye dassetvā idāni lokavivaranaṃ¹¹ katvā
 15 rañño devaloke dassento ā.:

65. Santo ca¹² uddham gacchanti suciṇṇen' idha kammanā¹³,
 suciṇṇassa phalam passa: saindadevā¹⁴ sabrahmakā. 133.

66. Tam tam brūmi mahārāja: dhammam raṭṭhapatī cara,
 tathā tathā rāja carāhi dhammam
 20 yathā tam suciṇṇam¹⁵ nānutappeyya peccā¹⁶ 'ti. 134.

Ta. santo ti kāyādīhi upasantā, uddhan ti devalokam, saindā¹⁷ ti ta.
 ta. indehi saddhim, M.¹⁸ hi 'ssa cātummahārājike deve ca dassento mahārāja
 cātummahārājādike hi deve passa cattāro mahārāje passa tāvatimse passa
 Sakkaṃ passā 'ti evam sabbe pi indake¹⁹ deve dassetvā idam pi suciṇṇassa
 25 phalan ti dassesi, tam tam brūmīti tasmā tam bhaṇāmi, dhamman ti ito
 paṭṭhāya pāṇātipātādīni pañca verāni pahāya dānādīni puññāni karohi²⁰, yathā
 tam suciṇṇam nānutappeyyā 'ti yathā tam dānādipuññakammaṃ suciṇṇam
 pitughātakammapaccayam²¹ vippaṭisāram paṭicchādetum samatthatāya tam nānu-
 tappeyya tathā tam suciṇṇam cara, bahum puññaṃ karohīti a.

¹ Ck avanne vaṇa-, Cs avannevaṇa-. ² Cks omīti kā-. ³ Cks -ve. ⁴ Ck vama-
 tantī, Cs vamananti, Bḍ vapanti. ⁵ so Cks for -khā? Bḍ adhomukham. ⁶
 Ck Bḍ -hā. ⁷ Bḍ vippha-. ⁸ Bḍ otacāra-, Ck okatara-. ⁹ Bḍ gatā. ¹⁰ Bḍ
 gantvā. ¹¹ Bḍ devaloka-. ¹² va. ¹³ Bḍ -unā. ¹⁴ Bḍ sahindā-. ¹⁵ Cks
 omīti su. ¹⁶ Cks gacchā, Bḍ peccā, read: yathā na tam anutappeyya pecca?
¹⁷ Bḍ sahindā. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bḍ sahindake sabrahmake ca. ²⁰ Bḍ karoṭhā ti.
²¹ Cks -kammaṃpa-.

So M-ssa dhammakatham sutvā tato paṭṭhāya assāsaṃ
paṭilabhi. B. pi kiñci kālaṃ ta. vasi tvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ
yeva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mayā assāsito
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ajātasattu ahosi, isi gaṇo Buddha- 5
parisā, Saṃkicca paṇḍito aham evā“ 'ti. Saṃkiccajātakaṃ.
Saṭṭhinipāta vaṇṇanā niṭṭhitā.

XX. SATTATINIPĀTA.

I. Kusajātakā.

Idante raṭṭhan ti. Idam S. J. v. ukkaṇṭhitabikkhum
ā. k. So kira Sāvatthivāsi-kulaputto sāsane uram datvā pabbajito,
5 ekadivasam Sāvatthiyam piṇḍāya caranto ekam alamkataitthim su-
bhanimittaggāhavasena oloketvā kilesābhibhūto anabhirato vihāsi
dīghakesanakho kisasarīro kiliṭṭhacīvaro uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhama-
nisanthatagatto, yathā hi devaloke cavanadhammānam devaputtānam
pañca pubbanimittāni paññāyanti mālā milāyanti vatthāni kilissanti
10 sarīre dubbañṇiyam okkamati ubho hi kacchehi sedā muccanti¹ devo
devāsane nābhīramati evam evam sāsana cavanadhammānam ukkaṇṭhi-
tabhikkhūnam pañca pubbanimittāni² paññāyanti saddhāpupphāni
milāyanti sīlavatthāni kilissanti maṃkubhāvatāya c' eva ayasavasena
ca dubbañṇiyam okkamati kilesasedā muccanti¹ araññarukkhamūla-
15 suññāgāresu nābhīramanti, tassa pi tāni³ paññāyimsu. Atha nam
Satthu santikam netvā „ayam bhante ukkaṇṭhito“ ti dassesum. S.
saccam „kirā“ 'ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „mā bhikkhu
kilesavasiko ahosi, mātugāmo nām' esa' pāpo, tasmim paṭibaddha-
cittatam vinehi⁵, sāsane abhīrama, mātugāme paṭibaddhacittatāya hi
20 tejavanto pi porāṇakapaṇḍitā nittejā hutvā anayavyasanam pāpuṇimsū“
'ti vatvā a. ā.:

A. Mallaraṭṭhe Kusāvatīrājadhāniyam⁶ Okkāko nāma rājā
dhammena r. kāresi. Tassa soḷasannaṃ itthisahassānaṃ jeṭ-

¹ Bḍ muñc-. ² Bḍ omits pubba. ³ Bḍ tassapitānimittāni. ⁴ Cks -esā. ⁵ Bḍ
vinodehi. ⁶ Bḍ -yā.

1. *thikā Sīlavatī nāma aggamaheṣī ahosi, sā n' eva puttāṃ na*
dhītaraṃ labhati, nāgarā c' eva raṭṭhavāsino ca rājanive-
sanadvāre¹ sannipatitvā „raṭṭhaṃ² nassissati vinassissatīti“
upakkosiṃsu. Rājā sīhapañjaraṃ ugghāṭetvā „mayi r. kārente
adhammakāro nāma n' atthi, kasmā upakkosathā“ 'ti pucchi. 5
„Saccaṃ deva adhammakāro³ n' atthi⁴, vaṃsānurakkhako pana⁵
vo putto na vijjati, añño r. gahetvā raṭṭhaṃ nāsessati, tasmā
dhammena r. kāretuṃ samatthaṃ puttāṃ patthethā“ 'ti. „Put-
taṃ patthento kiṃ karomīti“. „Paṭhamāṃ tāva ekaṃ⁵ sattā-
 haṃ cullanāṭakaṃ dhammanāṭakaṃ katvā vissajjetha, sace 10
 taṃ⁶ puttāṃ labhissati⁷ sādhu, noce atha majjhimanāṭakaṃ
 vissajjetha, tato jeṭṭhanāṭakaṃ vissajjetha, avassaṃ ettikāsu
 itthisu ekā puñṇavatī puttāṃ labhissatīti“. Rājā tesāṃ va-
 canena⁸ tathā katva sattame sattame divase yathāsukhaṃ
 abhiraṃsitvā āgatāgatā⁹ pucchi: „kacci¹⁰ vo putto laddho“ ti. 15
 Sabbā „na labhāma devā“ 'ti āhaṃsu. Rājā „na me putto
 uppajjissatīti“ anattamano ahosi. Nāgarā puna tath' eva
 upakkosiṃsu. Rājā „kiṃ upakkosatha, mayā tumhākaṃ va-
 canena nāṭakāni viṣaṭṭhāni, ekāpi puttāṃ na labhi, idāni kiṃ
 karomīti“ ā. „Deva etā dussīlā bhavissanti nippuñṇā, n' atthi 20
 etāsaṃ¹¹ puttālābhāya puñṇaṃ¹², tumhe etāsu puttāṃ alabhan-
 tīsu mā appossukkataṃ āpajjatha, aggamaheṣī vo¹³ Sīlavatī
 devī sīlasampannā, taṃ vissajjetha, tassā putto uppajjissatīti“.
 So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā „ito kira sattame divase rājā
 Sīlavatīm devīm dhammanāṭakaṃ katvā vissajjessati, purisā 25
 sannipatantū“ 'ti bheriṇ carāpetvā sattame divase devīm alaṃ-
 kārāpetvā rājanivesanā otāretvā vissajjesi. Tassā sīlatejena
 Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko „kin nu kho“ ti
 āvajjanto¹⁴ deviyā puttapatthanabhāvaṃ¹⁵ ñatvā „etissā mayā

¹ *Cks* omit rāja. ² *Bds* add te. ³ *Bd* adds nāma. ⁴ *Bd* adds api ca. ⁵ *Ck*
 etaṃ. ⁶ *Ck* tā sace naṃ, *Cs* sace tha, *Bd* sace tā. ⁷ all three MSS. -nti. ⁸
Bd vacanaṃ sutvā. ⁹ *Bd* -tānaṃ. ¹⁰ *Bd* kiñci. ¹¹ *Bd* -su. ¹² *Cks* -ā. ¹³
Bd te. ¹⁴ *Cks* -ento. ¹⁵ *Cks* puttāṃ-.

puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti¹, atthi nu kho devaloke etissānuccha-
viko² putto³ ti upadhārento B-am addasa, so kira tadā Tā-
vatimsabhavane āyūṃ khepetvā uparidevaloke nibbattitukāmo³
ahosi. Sakko tassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ pakkosāpetvā
5 „mārisa⁴ tayā manussalokaṃ gantvā Okkākarañño⁵ aggama-
hesiyā kucchismim⁶ paṭisandhim gaṇhituṃ vaṭṭatīti⁷ sam-
paṭicchāpetvā aparam pi devaputtaṃ „tvam pi tassā yeva⁷
putto bhavissasīti⁸“ vatvā „mā kho pan’ assā⁹ koci sīlaṃ
bhindīti¹⁰“ mahallakabrāhmaṇavesena rañño nivesanadvāraṃ
10 agamāsi. Mahājano pi nahātālaṃkato „aham devim gaṇhissā-
mīti¹¹“ rājadvāre sannipati Sakkaṃ ca pana disvā „tvam kasmā
āgato sīti¹²“ parihāsaṃ akāsi. Sakko pi „kim maṃ¹¹ garahatha,
sace pi me sarīraṃ jinṇaṃ rāgo pana na jīrati, sace Sīlavatim
labhissāmi ādāya naṃ gamissāmīti āgato ’mhīti¹³“ vatvā attano
15 ānubhāvena sabbesaṃ purato aṭṭhāsi, añño tassa tejena purato
bhavitum nāsakkhi, so taṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ¹² nive-
sanā nikkhamantiṃ yeva hatthe gahetvā pakkāmi. Atha naṃ
ta. ta. tṭhitā garahiṃsu: „passatha bho, mahallakabrāhmaṇo
evaṃ uttamarūpadharaṃ devim ādāya gacchatī, attano yuttaṃ na
20 jānātīti¹⁴. Devī pi „mahallako maṃ gahetvā gacchatīti¹⁵“ aṭṭi-
yati¹³ harāyati jigucchati¹⁴. Rājāpi vātapāne tṭhatvā „ko nu
kho devim gahetvā gacchatīti¹⁶“ olokento taṃ disvā anattamano
ahosi. Sakko taṃ ādāya nagaradvārena nikkhamitvā dvāra-
samīpe ekaṃ gharaṃ māpesi¹⁵ vivaṭṭadvāraṃ paññattakattṭhat-
25 tharikaṃ¹⁶. Atha naṃ sā „idaṃ vo¹⁷ nivesanan¹⁷“ ti pucchi.
So „āma bhadde, pubbe pana aham eko, idāni ’mhā dve janā,
aham bhikkhāya caritvā taṇḍulādīni āharissāmi, tvam imissā
katṭhattharikāya nipajjā¹⁸“ ’ti vatvā¹⁹ naṃ mudunā hatthena

¹ Bā vaṭṭati. ² Bā etissā anu-. ³ Cks nibbattidhammo. ⁴ Cks -sā ⁵ Bā uk-.
⁶ Bā -imhi. ⁷ Bā etissā eva. ⁸ all three MSS. -tīti. ⁹ Cks -a. ¹⁰ Bā -da-
tūhi. ¹¹ Bā adds tumhe. ¹² Cks -kāraṃ-. ¹³ Bā na aṭṭiyati na. ¹⁴ Bā
omits ji-. ¹⁵ Ck mānesi, Cs manesi. ¹⁶ Bā adds katvā. ¹⁷ Bā te. ¹⁸ Bā
-āhi. ¹⁹ Bā adds so.

parāmasi¹, dibbasamphassam pharāpetvā² ta. nipajjāpesi, sā
dibbasamphassapharanena saññam vissajjesi. Atha nam attano
ānubhāvena Tāvatisabhavanam netvā alaṅkatavimāne dibba-
sayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhivā tam sam-
pattim disvā „na so brāhmaṇo³ manusso, Sakko bhavissatīti“ 5
aññāsi. Sakko pi tasmim samaye pāricchattakamūle dibbanā-
takaparivuto nisinno hoti. Sā sayanā utthāya tassa santikam
gantvā vanditvā ekamantam atthāsi. Atha nam Sakko „varam
te devi demi⁴, gaṇhāhīti“ ā. „Tena hi me deva puttam de-
hīti“. „Devi, tiṭṭhatu eko⁵, aham te dve putte dassāmi, tesu 10
pana eko paññavā bhavissati na⁶ rūpavā eko rūpavā na
paññavā, tesu⁷ paṭhamam kataram icchasīti“. „Paññavantam
devā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti vatvā tassā kusatiṇam dibban ca
vattham dibbacandanam pāricchattakapuppham Kokanadañ ca
nāma vīṇam datvā tam ādāya rañño sayanagharam pavisitvā 15
raññā saddhim ekasayane nipajjāpetvā āṅgutthaken⁸ assā
nābhim parāmasi, tasmim khane B. tassā kucchimhi paṭisan-
dhim gaṇhi. Sakko pi sakatthānam eva gato. Paṇḍitā devī
gabbhassa patitthitabhāvam jāni. Atha nam pabuddho rājā
disvā „kena nītāsīti“ pucchi. „Sakkena devā“ 'ti. „Aham 20
paccakkhato ekam mahallakabrāhmaṇam tam ādāya gacchan-
tam addasam, kasmā mam vañcesīti⁹“. „Saddaha deva, Sakko
mam gahetvā devalokam nesīti“. „Na¹⁰ saddahāmi devīti¹⁰“.
Ath' assa sā Sakka-dattiyam kusatiṇam dassetvā „saddahā“
'ti ā. Rājā „kusatiṇam nāma yato kutoci labbhatīti“ na sad- 25
dahi. Ath' assa sā dibbavatthāni dassesi¹¹. Rājā tāni disvā
saddahitvā „bhadde, Sakko tāva tam netu, putto pana te
laddho“ ti pucchi. „Laddho mahārāja, gabbho me patitthito“
ti. So tuttho tassā gabbhaparihāram adāsi. Sā dasamā-
saccayena puttam vijāyi, tassa aññam nāmam akatvā kusa- 30

¹ Bā -santo. ² C^k phā-. ³ taṇḍulādini - - - brāhmaṇo wanting in Cs. ⁴ Bā
dadāmi. ⁵ Bā adds putto. ⁶ Bā vi. ⁷ Bā tesam. ⁸ Bā pādaṅg-. ⁹ Bā adds
na saddahi. ¹⁰ Bā omits na saddahāmi - - . ¹¹ Bā -ti.

tiṇanāmam eva akaṃsu. Kusakumārassa padasāgamanakāle
 itaro devaputto tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi, tassa
 Jayampatīti nāmaṃ kariṃsu. Te mahantena yasena vadḍhimsu.
 B. paññavā ācariyassa santike kiñci¹ anuggahetvā attano pañ-
 5 nāya sabbasippesu nipphattim pāpuṇi. Ath' assa soḷasavassa-
 kāle rājā r. dātukāmo devim āmantetvā „bhadde puttassa te
 r. datvā nāṭakāni upatṭhapessāma², jīvantā yeva naṃ rajje
 patitṭhitam passissāma, sakala-Jambudīpe kho pana yassa
 rañño dhītaraṃ icchasi tam assa³ ānetvā aggamaheṣim karissāma,
 10 cittam assa jānāhi kataraṃ rājadhītaraṃ rocetīti“. Sā „sādhū“
 'ti sampaṭicchitvā „kumārassa ca imaṃ pavattim ārocetvā cit-
 tam jānāhīti“ ekaṃ paricārikaṃ pesesi. Sā gantvā tassa taṃ
 pavattim ārocesi. Taṃ sutvā M. cintesi: „ahaṃ na rūpavā,
 rūpasampannā rājadhītā ānītāpi maṃ disvā 'kiṃ me iminā
 15 virūpenā' 'ti palāyissati, iti no lajjitabbakaṃ bhavissati, kiṃ
 me gharāvāsenā, dharamāne⁴ mātāpitaro upatṭhahitvā tesam
 accayena nikkhamitvā pabbajissāmīti“ so „mayhaṃ n' eva
 rajjen' attho na nāṭakehi, ahaṃ mātāpitunnaṃ accayena pabba-
 jissāmīti“ ā. Sā gantvā tassa kathaṃ deviyā ārocesi. Rājā
 20 anattamano hutvā puna katipāhaccayena sāsanam pesesi, so pi
 paṭibāhi yeva. Evaṃ yāvatatīyaṃ paṭibāhitvā catutthavāre
 cintesi: „mātāpitūhi saddhim ekantena paṭipakkhabhāvo⁵ na
 yutto, ekaṃ upāyaṃ karissāmīti“ so kammārajetṭhakaṃ pak-
 kosāpetvā bahuṃ suvaṇṇam datvā „ekaṃ itthirūpakaṃ⁶ karo-
 25 hīti“ uyyojetvā tasmiṃ pakkante aññaṃ suvaṇṇam gahetvā
 sayam itthirūpakaṃ⁶ akāsi. B-ttānaṃ adhippāyā⁷ nāma ijjhanti⁸.
 Taṃ rūpaṃ jivhāya avaṇṇanīyasobhaṃ ahosi. Atha naṃ M.
 khomaṃ nivāsāpetvā sirigabbhe ṭhapāpesi⁹. So kammāra-
 jetṭhakena ābhatarūpaṃ disvā¹⁰ taṃ garahitvā „gaccha am-
 30 hākaṃ sirigabbhe¹¹ ṭhapitarūpakaṃ āharā“ 'ti ā. So gabbhaṃ

¹ Bā has added sippaṃ. ² Bā has added mayaṃ. ³ Bā tassetam. ⁴ Bā -no.

⁵ Bā adds nāma. ⁶ Ck -rūpaṃ. ⁷ Bā -yo. ⁸ Bā samijhasi. ⁹ C^s ṭa-, Ck pāpesi.

¹⁰ C^s ābhate rūpake, Ck ahaṃte rūpake, both omitting disvā. ¹¹ Bā adds gāntvā.

paviṭṭho taṃ disvā „kumārena saddhiṃ abhiraṃitum ekā devaccharā āgatā bhavissatīti“ hattham pasāretum avisahanto nikkhamitvā „deva sirigabbhe ayyā ekikā devadhītā ṭhitā¹, upagantum na sakkomīti“ ā. „Tāta gaccha suvaṇṇarūpaṃ etaṃ āharā“ ’ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṃ rūpakaṃ² 5 suvaṇṇagabbhe khipāpetvā³ attanā⁴ kataṃ ālamkārapetvā rathe ṭhapāpetvā „evarūpaṃ labhanto ’gaṇhāmīti“ mātu santikaṃ pahīni. Sā amacce pakkosāpetvā „tāta mayhaṃ putto mahāpuṇṇo sakkadattiyo, anucchavikaṃ kumārikaṃ⁵ labhissati, tumhe⁶ imaṃ rūpakaṃ¹ paṭicchannayāne ṭhapāpetvā⁷ sakala- 10 Jambudīpaṃ carantā yassa raṇṇo evarūpaṃ dhītaraṃ passatha tass’ etaṃ datvā ‘Okkākarājā tumhehi saddhiṃ āvāhaṃ karissatīti’ divasaṃ vavatthapetvā⁸ āgacchathā“ ’ti ā. Te „sādhū“ ’ti taṃ ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā yaṃ yaṃ⁹ rājadhāniṃ pāpuṇanti ta. sāyaṇhasamaye mahā- 15 janassa samosaraṇaṭṭhāne taṃ rūpakaṃ vatthapupphālamkārehi¹⁰ alamkaritvā suvaṇṇasivikaṃ āropetvā titthamagge ṭhapetvā¹¹ sayam paṭikkamitvā āgatāgatānaṃ kathāsavanattham ekamante tiṭṭhanti. Mahājano taṃ oloketvā „suvaṇṇarūpan“ ti saṇṇam¹² akatvā „ayaṃ manussitthisamānā devaccharapaṭibhāgā ativiya 20 sobhati, kin nu kho ettha ṭhitā kuto vā āgatā, amhākaṃ nagare evarūpā n’ atthīti“ vaṇṇentā¹³ pakkamanti¹⁴. Taṃ sutvā amaccā „sace idha evarūpā dārikā bhaveyya ‘asukā¹⁵ rājadhītā viya asukā¹⁶ amaccadhītā¹⁶ viyā’ ti vadeyyum¹⁶, addhā idha evarūpā n’ atthīti“ taṃ ādāya aṇṇam nagaraṃ gacchanti. 25 Te¹⁸ evaṃ vicarantā Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṃ¹⁹ sampāpuṇimsu, ta. Maddaraṇṇo satta dhītaro uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, tāsāṃ sabbajetṭhikā Pabhāvatī nāma, tassā

¹ Bā ekikā devadhītā, Cks ekikā va ṭhitā. ² Ck rūpaṃ. ³ Bā nikhi- corr. to nikkhī-. ⁴ Bā -no. ⁵ Bā omits ku-. ⁶ Bā adds evarūpaṃ labhantā gaṇhissatha. ⁷ Bā ṭhape-. ⁸ Cks ṭha-. ⁹ Bā only one yaṃ. ¹⁰ Ck vanta-, Cs vatta-, Bā vatthālaṅk-. ¹¹ Bā adds āmaccā. ¹² Cks saṇṇāya. ¹³ Bā -to. ¹⁴ Bā -ti. ¹⁵ Cks -a. ¹⁶ Ck Bā -kā-. ¹⁷ Cks -yya. ¹⁸ Bā ete. ¹⁹ Ck sāgalam.

sarīrato bālasuriyassa viya pabhā va niccharanti, kālandhakāre
 pi catuhatthagabbhe¹ padīpakiccam nāma n' atthi, sabbo gab-
 bho ekobhāso va hoti. Dhātī pan' assā khujjā, sā Pabhāvatim
 bhojetvā tassā sīsam nahāpanattham atthahi vaṇṇadāsīhi attha-
 5 ghaṭe gāhāpetvā sāyaṇhasamaye udakatthāya gacchantī tittha-
 magge tthitam tam rūpakam disvā „Pabhāvatīti“ saññāya
 „ayam dubbhinīta 'sīsam nahāyissāmīti' amhe udakatthāya pe-
 setvā paṭhamataram āgantvā titthamagge tthitā“ ti kujhitvā
 „are kulalajjāpanike², purimataram āgantvā idhā tthitāsi, sace
 10 rājā jānissati nāsessati no“ ti vatvā³ hatthena gaṇḍapasse⁴
 pahari, hatthatalam bhijjanappamāṇam⁵ jātam, tato „suvanṇa-
 rūpakan“ ti ñatvā hasamānā⁶ vaṇṇadāsīnam santikam gacchantī
 „passatha⁷ me kammam, 'mama dhītā' ti⁸ saññāya⁹ pahāram
 adāsim, ayam mama dhītu santike kim agghati, kevalam mama
 15 hattho dukkhāpito“ ti ā. Atha nam rājadūtā gahetvā „tvam
 'mama dhītā ito abhirūpatarā' ti vadantī kam¹⁰ nāma kathe-
 sīti“. „Maddarañño dhītaram Pabhāvatim¹¹, idam rūpam¹²
 tassā soḷasam pi kalam nāgghatīti¹³“. Te tuṭṭhamānasā rāja-
 dvāram gantvā „Okkākarañño dūtā dvāre tthitā“ ti rañño
 20 paṭihāresum. Rājā āsanā vuṭṭhāya tthitako va „pakkosathā¹⁴“
 'ti ā. Te pavisitvā rājānam vanditvā „mahārāja amhākam rājā
 tumhākam ārogyam pucchati“ vatvā katasakkārasammānā
 „kimattham āgatā¹⁵“ ti vutte „amhākam rañño putto sīhas-
 saro Kusakumāro nāma, rājā tassa r. dātukāmo tumhākam
 25 santikam paṇi, tumhākam kira dhītaram Pabhāvatim tassa
 detha, imañ ca¹⁶ suvaṇṇarūpakam¹⁷ deyyadhammam gaṇ-
 hathā“ 'ti tam rūpakam tassa adāmsu. So pi „evarūpena
 mahārājena saddhim vivāhamaṅgalam bhavissatīti“ tuṭṭhacitto

¹ Bā adds anto gabbhe. ² Bā adds amhehi. ³ Bā gamtvā. ⁴ Ck gaddha-,
 Bā gaṇḍa- corr. to kaṇṇa. ⁵ Bā -ṇam corr. to -nam viya. ⁶ Bā adds tāsām.
⁷ Bā -thetam. ⁸ Bā ya. ⁹ Bā saññāti. ¹⁰ Ck kim. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā
 -pakam. ¹³ Bā na ag- ¹⁴ Bā -sāpethā. ¹⁵ Bā -tatthā. ¹⁶ Cks idaṇca.
¹⁷ Cks -rūpam.

sampaticchi. Atha nam dūtā āhaṃsu: „mahārāja amhehi na
sakkā papañcetum¹, kumārikāya laddhabhāvaṃ gantvā rañño
ārocessāma, atha² so āgantvā ādāya gamissatīti“. So „sādhū“
’ti vatvā tesam sakkāram katvā vissajjesi. Te gantvā rañño
ca deviyā ca ārocesum. Rājā mahantena parivārena Kusā- 5
vatito nikkhamitvā anupubbena Sāgalanagaraṃ sampāpuṇi³.
Maddarājā paccuggantvā nagaraṃ pavesetvā mahantaṃ sakkā-
ram akāsi. Sīlavatī devī paṇḍitattā⁴ „ko jānāti kim bhavissa-
tīti“ ekāhadvīhaccayen’ eva Maddarājānaṃ ā.: „mahārāja
sunisaṃ datṭhukāṃ’ amhā⁵“ ’ti. So „sādhū“ ’ti sampaticchitvā 10
pakkosāpesi, Pabhāvatī sabbālaṃkārapatimaṇḍitā dhātigaṇa-
parivutā āgantvā sassum⁶ vandi. Sā taṃ disvā va cintesi:
„ayaṃ kumārikā abhirūpā, mayhaṃ putto virūpo, sace esā
taṃ passissati ekāhaṃ pi avasitvā palāyissati, upāyaṃ karissā-
mīti“ sā Maddarājānaṃ āmantetvā „mahārāja, sunisā me 15
puttassa anucchavikā, api ca kho pan’ amhākaṃ kule paveniyā⁷
āgatacārittaṃ atthi, sace ayaṃ tasmim cāritte vattissati nes-
sāma nan“ ti ā. „Kim pana vo cārittan“ ti. „Amhākaṃ
vaṃse yāva ekassa gabbhassa patiṭṭhānā divā sāmikaṃ pas-
situm na labhanti⁸, sace esā tathā karissasi nessāma nan“ ti. 20
Rājā „kim amma sakkhissasi evaṃ vattitun“ ti dhītaraṃ puc-
chi. Sā „āma tātā“ ’ti ā. Tato Okkākarājā Maddarañño
bahuṃ vibhavaṃ⁹ datvā taṃ¹⁰ ādāya pakkāmi. Maddarājāpi
mahantena parivārena dhītaraṃ uyyojesi. Okkāko Kusāvatim
gantvā nagaraṃ alaṃkarāpetvā sabbabandhanāni mocāpetvā 25
puttassa abhisekaṃ datvā¹¹ Pabhāvatim aggamaheṣim kāretvā¹²
„Kusarājassa āṇā“ ti bheriṃ carāpesi. Jambudīpatale rājāno
yesaṃ dhītaro atthi te Kusarañño dhītaro paṇiṃsu yesaṃ

¹ Cs ppañcetum, Bā papañcam kātum, Ck vañcetum. ² Bā adds nam. ³ Bā
pāpuṇi. ⁴ Ck -ḍittā, Bā paṇḍipattā. ⁵ Bā -hi. ⁶ Bā sassuraṃ. ⁷ Ck pame-,
Cs pavame-, Bā kulapave-. ⁸ Bā patiṭṭhānaṃ hoti tāva divā taṃ sāmikaṃ p.
na labbhati. ⁹ Bā dhanam. ¹⁰ Cks omits datvā taṃ, Cs omits taṃ. ¹¹ Bā
-kaṃ abhisañci rajjaṃ datvā. ¹² Bā adds nagare.

puttā¹ atthi te ten' eva saddhim mittabhāvaṃ akamkhantā
 putte upatṭhāke katvā pahīṇiṃsu. B-assa nāṭakaparivāro
 mahā ahosi, mahantena yasena r. kāresi. Pabhāvatim² pana divā
 passitum na labhati, sāpi tam divā passitum na labhati, ubhin-
 5 nam pi rattim dassanam eva hoti. Tattha Pabhāvatiyā sarīrap-
 pabhā abbohārikā ahosi. B. pi sirigabbhato rattim yeva
 nikkhamati. So katipāhaccayena Pabhāvatim divā daṭṭhukāmo
 mātu ārocesi. Sā „mā te³ rucci, yāv' ekaṃ puttam labhi⁴
 tāva āgamehīti⁵“ paṭikkhipi. So punappuna yāci yeva. Atha
 10 nam⁶ ā.: „tena hi hatthisālam gantvā hatthimeṇḍavesena tiṭṭha,
 aham tam ta. ānessāmi, atha nam akkhīni pūretvā olokeyyāsi,
 mā ca attānam jānāpesīti⁷. So „sādhū“ 'ti sampañicchitvā
 hatthisālam agamāsi. Rājamātā hatthimaṅgalaṃ kāretvā
 Pabhāvatim „ehi sāmikassa te hatthino passissāmā⁸“ ti tattha
 15 netvā „ayaṃ hatthi asuko nāma ayaṃ asuko nāmā“ 'ti das-
 sesi. Ta. nam rājā mātu pacchato gacchantim⁹ hatthiccha-
 kanapiṇḍena piṭṭhiyaṃ pahari, sā kuddhā „raññā¹⁰ te hattham
 chindāpessāmīti“ vatvā devim ujjhāpesi, sā nam saññāpetvā
 piṭṭhim parimajji. Puna pi rājā daṭṭhukāmo hutvā assasālāya
 20 assagopakavesena disvā tath' eva assacchakanapiṇḍena pahari,
 tadāpi nam kuddham sassū saññāpesi. Pun' ekadivasam
 Pabhāvatī M-am passitukāmā hutvā sassuyā ārocetvā „alam
 te mā¹¹ ruccīti“ paṭikkhittāpi¹² punappuna yāci, atha nam
 sā ā.: „tena hi sve mama putto nagaram padakkhiṇam ka-
 25 rissati¹³, tvaṃ sīhapañjaram vivaritvā passeyyāsīti“, evañ ca
 pana vatvā punadivase nagaram alamkārapetvā Jayampati-
 kumāram rājavesam gāhāpetvā hatthipasse nisīdāpetvā nagaram
 padakkhiṇam kārapesi. Pabhāvatim¹⁴ ādāya sīhapañjare ṭhatvā
 „passa¹⁵ tava sāmikassa sirisobhaggaṃ¹⁶“ ti ā. Sā „anuccha-

¹ Bā -o. ² Bā so pa-. ³ Bā adds tāta. ⁴ Cks -ati. ⁵ Bā -māhiti. ⁶ Bā
 adds sā. ⁷ Bā -hiti. ⁸ Bā passāmā. ⁹ Bā adds disvā. ¹⁰ Bā rañño kathetvā.
¹¹ Bā mā te. ¹² Bā paṭikkhipetvāpi. ¹³ Ck Bā -ssāti. ¹⁴ Bā sā pa. ¹⁵ Bā
 passatha. ¹⁶ Bā -ggappatten.

viko me sāmiko laddho“ ti attamanā ahosi. Tam divasaṃ
 pana M. hatthimeṇḍavesen' eva Jayampatissa pacchimāsane
 nisīditvā yathādhippāyena Pabhāvatim oloketvā¹ hatthavikārādi-
 vasena cittaruciyaṃ kīlaṃ² dassesi. Hatthimhi atikkante rāja-
 mātā Pabhāvatim pucchi: „diṭṭho te amma sāmiko“ ti. „Āma 5
 ayye, pacchimāsane³ pan' assa nisinno hatthimeṇḍo ativiya
 dubbinīto mayhaṃ hatthavikārādīni dassesi, kasmā evarūpaṃ
 alakkhikaṃ rañño pacchimāsane³ nisīdāpesun⁴“ ti. „Amma
 rañño pacchāsane rakkhā nāma icchitabbā“ ti. Sā cintesi:
 „ayaṃ hatthimeṇḍo ativiya nibbhayo rājānaṃ rājā ti pi na 10
 maññati, kacci⁵ nu kho eso va⁶ Kusarājā, addhā hi so virūpo
 bhavissati, ten' eva maṃ na dassentīti“ sā khujjaṃ kaṇṇa-
 mūle ā.: „amma gaccha tāva, jānāhi kiṃ purimāsane nisinnako
 rājā udāhu pacchimāsane“ ti. „Kathaṃ panāhaṃ jānissāmīti“.
 „Sace hi so rājā bhavissati paṭhamataraṃ hatthipiṭṭhito ota- 15
 rissati, imāya saññāya jānāhīti“. Sā gantvā ekamante ṭhitā
 paṭhamam M-aṃ otarantaṃ addasa pacchā Jayampatikumāraṃ.
 M. pi ito c' ito ca olokento khujjaṃ disvā „iminā⁷ kāraṇena
 esā āgatā bhavissatīti“ nātvā⁸ pakkosāpetvā „imaṃ antaraṃ⁹
 mā kathehīti“ daḥhaṃ vatvā¹⁰ uyyojesi. Sā gantvā „purimā- 20
 sane nisinno paṭhamam otarīti“ ā. Pabhāvatī tassā vacanaṃ¹¹
 saddahi. Puna rājā¹² daṭṭhukāmo hutvā mātaraṃ yāci. Sā
 paṭikkhipitum asakkontī „tena hi aññātakavesena uyyānaṃ
 gacchāhīti“ ā. So uyyānaṃ gantvā pokkharaniyaṃ galappa-
 mānaṃ udakaṃ pavisitvā paduminipaṇṇena¹³ sīsam chādetvā 25
 pupphitapadumena mukhaṃ avattharitvā¹⁴ aṭṭhāsi. Mātāpi
 'ssa Pabhāvatim uyyānaṃ netvā sāyaṇhasamaye „ime rukke
 passa, sakūṇe passa, mige passā“ 'ti palobhayamānā pokkharanī-
 tīraṃ pesesi¹⁵. Sā pañcavidhapadumasañchannaṃ pokkha-

¹ Bā -ento. ² Bā keḷim. ³ Bā pacchāsane. ⁴ Bā -pesum niharāpehinam. ⁵
 Ck pacca, Bā kim. ⁶ Cks ca. ⁷ Bā adds nāma. ⁸ Bā adds tam. ⁹ Bā adds
 pabhāvatiyā. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā adds sutvā. ¹² Bā saddahi M. pi naṃ puna.
¹³ Bā -ppattena. ¹⁴ Bā avāritvā. ¹⁵ Bā pāyāsi.

raṇiṃ disvā nahāyitukāmā paricārīkāhi saddhiṃ pokkharāṇiṃ
 otaritvā kīḷantī taṃ padumaṃ disvā gahetukāmā¹ hatthaṃ pa-
 sāreti², atha naṃ rājā paduminipaṇṇaṃ apanetvā „ahaṃ Kusa-
 rājā“ ti hatthe gaṇhi. Sā tassa mukhaṃ disvā „yakkho maṃ
 5 gaṇhatīti³“ viravitvā tatth’ eva visaññitaṃ pattā, ath’ assā
 rājā hatthaṃ muñci. Sā saññaṃ paṭilabhitvā „Kusarājā kira
 maṃ hatthe gaṇhi, iminā c’ ahaṃ⁴ hatthisālāyaṃ hatthicca-
 kaṇena assasālāyaṃ ca assacchakaṇakena pahaṭā, ayaṃ c’ eva
 maṃ⁵ hatthissa pacchāsane nisīditvā uppaṇḍesi, kim me evaṃ-
 10 virūpena⁶ dummukhena patinā, ahaṃ jīvantī aññaṃ patiṃ la-
 bhissāmīti“ cintetvā attanā saddhiṃ āgate amacce pakkosā-
 petvā „mama yānavāhanaṃ sajjaṃ karoṭha, ajj’ eva gamissā-
 mīti“ ā. Te rañño ārocesuṃ. Rājā cintesi: „sace gantuṃ na
 labhissati hadayaṃ assā⁷ phalissati, gacchatu, puna taṃ attano
 15 balena ānessāmīti⁸“. Ath’ assā gamanaṃ anujāni. Sā pitu
 nagaram eva agamāsi. M. pi uyyānato nagaraṃ pavisitvā
 alaṃkatapāsādaṃ abhirūhi. B-aṃ hi sā pubbepatthanāvasena
 na icchi, so pubbakammavasen’ eva⁹ virūpo ahosi. — A. kira
 Bārāṇasidvāragāme uparimavīthiyā ca heṭṭhimavīthiyā ca dve
 20 kulāni vasiṃsu, ekassa kulassa dve puttā ekass’ ekā va dhītā
 ahosi, dvīsu puttesu B. kaniṭṭho, naṃ kumārikaṃ jeṭṭhassa
 ānesuṃ¹⁰, kaniṭṭho ādārāharāṇe¹¹ bhātu santike yeva vasi.
 Ath’ ekadivasaṃ tasmīṃ ghare atirasakapūve paciṃsu, B.
 araṇñaṃ gato hoti, tassa pūvaṃ ṭhapetvā avasesā¹² bhājetvā
 25 khādiṃsu. Tasmīṃ khāṇe paccekabuddho bhikkhāya ghara-
 dvāraṃ agami¹³, B-assa bhātujaṃyā¹⁴ „cūḷapatino aññaṃ pūvaṃ
 pacissāmīti“ taṃ gahetvā paccekabuddhassa adāsi, so pi taṃ
 khaṇaṃ ñeva araṇñaṇato āgacchi¹⁵, atha naṃ sā ā.: „sāmi
 cittaṃ pasādehi, tava koṭṭhāso paccekabuddhassa dinno“ ti.

¹ Bā vicīnitu-. ² Cs Bā -resi. ³ Bā gaṇhiti. ⁴ Bā vāhaṃ. ⁵ Bā ayameva ca mayhaṃ. ⁶ Bā evarūpena. ⁷ Cks assa. ⁸ Bā adda cintetvā. ⁹ Cks pubbe-.
¹⁰ Bā jeṭṭhakassa adāsi. ¹¹ so Ck; Bā dārakabhāvena. ¹² Bā -se. ¹³ Bā
 agamāsi. ¹⁴ Ck jāyatu. ¹⁵ Ck ag-.

So „tava koṭṭhāsaṃ khāditvā mama koṭṭhāsaṃ desi, aññaṃ
 kiṃ karissasīti“¹ kuddho gantvā pattato pūvaṃ gaṇhi. Sā
 mātu gharaṃ gantvā navavilīnaṃ campakapupphavaṇṇaṃ sap-
 pim āharitvā pattam pūresi², taṃ obhāsaṃ muñci³. Sā taṃ
 disvā patthanaṃ ṭhapesi: „bhante⁴, nibbattanibbattaṭṭhāne me
 sarīraṃ obhāsajātaṃ⁵ hotu, uttamarūpadharā bhaveyyaṃ⁶,
 iminā ca me asappurisena saddhiṃ ekaṭṭhāne vāso mā ahoṣīti“.
 Iti sā imissā pubbapatthanāya vasena⁷ taṃ na icchi. B. pi
 taṃ pūvaṃ tasmim patte⁸ osīdāpetvā patthanaṃ⁹ ṭhapesi:
 „bhante imaṃ yojanasataṃ¹⁰ vasantim pi ānetvā mama pāda-
 paricārikaṃ kātuṃ samattho bhaveyyan“ ti. Ta. yaṃ¹¹ so
 kuddho hutvā¹² pūvaṃ gaṇhi tassa pubbakammaṃ vasena
 virūpo ahoṣi¹³. — So Pabhāvatīyā gatāya sokappatto ahoṣi,
 nānākārehi paricaramānāpi naṃ sesitthiyo¹⁴ oloketum¹⁵ pi na
 sakkhimsu, Pabhāvatirahitam assa sakalam pi nivesanaṃ tuc-
 chaṃ viya khāyi. So „idāni Sāgalanagaraṃ pattā bhavissa-
 tīti“ paccūsamaye mātu santikaṃ gantvā „amma, ahaṃ Pa-
 bhāvatim ānessāmi, tumhe r. anusāsathā“¹⁶ 'ti¹⁷ paṭhamam g. ā.:

¹. Idan te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ

sakāyuraṃ sabbakāmūpapannaṃ

idan te rajjaṃ¹⁷ anusāsa amma,

gacchāmi' ahaṃ yattha piyā Pabhāvatīti. 1.

Ta. sayoggaṃ ti hatthiyoggādisahitaṃ, sakāyuraṃ ti sapañcarājakaku-
 dhabhaṇḍam, anusāsa amma 'ti so kira purisassa r. datvā puna gaṇhanaṃ
 nāma me ayuttan ti pitu vā bhātu vā aniyyādetvā mātu niyyādentō evam ā.

Sā tassa kathaṃ sutvā „tena hi tāta appamatto bha-
 veyyāsi, mātugāmo nāma asuddhāsayo¹⁸“ ti vatvā nānaggara-
 sabhojanassa¹⁹ suvaṇṇakarotiṃ pūretvā „idaṃ antarāmagge

¹ Bā -ssāmiti. ² Bā -ritvā patte paccekabuddhassa pūresi. ³ Bā mucci. ⁴
 Bā adds iminā dānapalena. ⁵ Ck Bā -sañjātaṃ. ⁶ Bā -yyam, Ck -yya. ⁷ Bā
 adds na. ⁸ Bā sappipa-. ⁹ Ck -nañca. ¹⁰ Ck -te. ¹¹ Bā adds kāraṇam. ¹²
 Bā gantvā. ¹³ Bā adds sā ca taṃ na icchiti. ¹⁴ Bā -cāriyamānā nisinnase-
 sitthiyo. ¹⁵ Bā -kāpetum. ¹⁶ Bā adds vadanto. ¹⁷ Bā raṭṭhaṃ. ¹⁸ Bā apari-
 suddhahadayo. ¹⁹ Bā -rasaggassa bho-.

bhuñjeyyāsīti“ vatvā uyyojesi. So tam ādāya mātaram vanditvā tikkhattum padakkhiṇaṃ katvā „jīvanto puna passissāmīti“¹ sirigabbhaṃ pavisitvā pañcāvudhaṃ sannayhithā bhattakaroṭiyā saddhiṃ kahāpaṇasahassaṃ pasibbake katvā² Kokanadam³ vīṇaṃ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajjitvā mahābalo mahāthāmo yāva majjhantikā paṇṇāsajojanāni gantvā bhattaṃ bhuñjitvā sesena divasabhāgena puna paṇṇāsajojanāni gantvā ekāhen’ eva yojanasatikam maggaṃ khepetvā sāyaṇhasamaye nahātvā⁴ Sāgalanagaraṃ pāvisi. Tasmim pavitṭhamatte yeva tassa tejena Pabhāvatī sayanapitṭhe saṇṭhātum asakkontī otaritvā bhūmiyaṃ nipajji. B-am pi kilantindriyaṃ vīthiyaṃ gacchantam aññatarā itthi⁵ disvā pakkosāpetvā nisīdāpetvā pāde dhovāpetvā sayanaṃ dāpesi⁶, tasmim niddūpagate bhattaṃ sampādetvā pabodhetvā bhattaṃ bhojesi, so tuṭṭho tassā saddhiṃ karoṭiyā kahāpaṇasahassaṃ adāsi. So pañcāvudhaṃ tatth’ eva ṭhapetvā „gantabbatṭhānaṃ⁷ no atthīti“ vatvā vīṇaṃ ādāya hatthisālaṃ gantvā „ajja me idha vasitum detha, gandhabbaṃ vo⁸ karissāmīti“ vatvā hatthigopakehi anuññāto ekamante nipajjitvā⁹ paṭippassaddhadaratho utthāya vīṇaṃ muñcitvā „sakalanagaravāsino imaṃ saddaṃ suṇantū“¹⁰ ti vīṇaṃ vādento gāyi. Pabhāvatī bhūmiyaṃ nipannā tam saddaṃ sutvā¹¹ „ayaṃ na aññassa vīṇāya¹² saddo, nissam-sayaṃ Kusarājā mam’ atthāya āgato“ ti aññāsi. Maddarājāpi tam saddaṃ sutvā „atvīya madhuraṃ vādeti, sve etaṃ pakkosāpetvā mama gandhabbaṃ kāressāmīti“ cintesi. B. „na sakkā idha vasamānena Pabhāvatim daṭṭhum, atṭhānam etan“ ti pāto va nikkhamitvā sāyaṃ¹² bhuttagehe yeva pātarāsaṃ bhuñjitvā vīṇaṃ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṃ gantvā tassa antevāsikabhāvaṃ upagantvā ekadivaseṇ’ evaṃ gharaṃ mattikāya

¹ Ck passe-. ² hadayamassaphalissati - - - - katvā wanting in Cs. ³ Bā nudañca. ⁴ Bā patvā. ⁵ Ck itti, Cs Bā itthim. ⁶ Bā adds so kilantatāya nipajjitvā niddaṃ okkami athassā. ⁷ Bā gandhappa-. ⁸ Bā te gītaṃ. ⁹ Bā adds sokaṃ niddāyitvā. ¹⁰ Bā adds va cintesi. ¹¹ Bā vīṇā. ¹² Bā sayam.

pūretvā „bhājanāni karomi ācariyā“ 'ti vatvā „āma karohīti“
 vutte ekaṃ mattikāpiṇḍam cakke ṭhapetvā cakkam āvijjhi¹,
 sakim āviddham² eva yāva majjhantikā tikkam āgami³ yeva.
 So nānāvannaṇi khuddakamahantāni bhājanāni katvā Pabhā-
 vatiyā atthāya bhājanam karonto nānārūpāni samuṭṭhapesi. 5
 B-ttānam hi adhippāyā ijjhanti⁴. „Tāni pana rūpāni Pabhā-
 vatī yeva passatū“ 'ti⁵ adhiṭṭhāsi. So sabbabhājanāni sukkhā-
 petvā pacitvā geham pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni ga-
 hetvā rājakulam agamāsi. Rājā disvā „ken' imani katānīti“
 pucchi. „Mayā devā“ ti. „Aham tayā akatāni jānāmi, ka- 10
 thehi kena katānīti“. „Antevāsina me devā“ 'ti. „Na te
 antevāsī, ācariyo te so, tassa santike sippam sikkha, ito paṭ-
 ṭhāya ca mama dhītānam bhājanāni karotu, imam c' assa
 sahasam dehīti“ sahasam dāpetvā „imāni khuddakabhājanāni
 mama dhītānam dehīti“ ā. So tāni tāsam santikam haritvā⁶ 15
 „imāni kilanattāya khuddakabhājanānīti“ ā. Tā sabbā āga-
 mimsu. Kumbhakāro M-ena Pabhāvatiyā atthāya katabhājanam
 eva tassā adāsi. Sā bhājanam gahetvā tattha attano ca
 ca khujjāya ca rūpam passitvā „imam na aññena kataṃ,
 Kusarājen' eva katan“ ti ñatvā kujjhitvā „iminā mayham 20
 attho n' atthi, icchantānam dehīti“ ā. Ath' assa bhaginiyo
 kuddhabhāvam⁷ ñatvā „Kusaraññā katan ti maññasi, na idam
 tena kataṃ, kumbhakārena kataṃ, gaṇhāhi nan“ ti avaha-
 simsu. Sā tena katabhāvam tassa ca āgatabhāvam tāsam na
 kathesi. Kumbhakāro sahasam B-assa datvā „tāta rājā te 25
 tuṭṭho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānam bhājanāni kareyyāsi,
 tātāham tāsam harissāmīti“ ā. So „idhāpi vasantena na sakkā
 Pabhāvatiṃ datṭhun“ ti tam sahasam tass' eva datvā rāju-
 paṭṭhākassa naḷakārassa santikam gantvā tass' antevāsiko
 hutvā Pabhāvatiyā⁸ tālavaṇṭam katvā tatth' eva setacchattam 30

¹ Cks av-. ² Bā āvijjhi yeva. ³ so Cks; Bā ābhami. ⁴ Bā -yo nāma samijjhati.

⁵ Bā -tīti. ⁶ Bā netvā. ⁷ Cks kujjha- for kujjhana-? ⁸ Bā adds atthāya.

āpānabhūmiñ ca vattham¹ gahetvā t̥hitaṃ Pabhāvatim cā 'ti
 nānārūpāni dasseti². Naḷakāro tañ ca aññañ ca tena kata-
 bhaṇḍam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā „ken' imāni
 katānīti“ pucchitvā purimanayen' eva sahaṣsam datvā „imāni³,
 5 naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānam dehīti“ ā. So pi B-ena
 Pabhāvatiyā atthāya katatālavanṭam tassā yeva⁴ adāsi, tatrāpi
 rūpāni añño jano na passati, Pabhāvatī pana disvā rañña
 katabhāvam ñatvā „gaṇhitukāmā gaṇhantū“ 'ti kuddhā bhūmi-
 yam khipi. Atha nam sesā hasimsu. Naḷakāro sahaṣsam
 10 āharitvā B-assa adāsi. So „idam pi mayham avasanaṭṭhānan“
 ti sahaṣsam tass' eva datvā rājamālakārassa santikam gantvā
 antevāsikabhāvam upagantvā nānāvidham mālāvikatim bandhitvā
 Pabhāvatiyā atthāya nānārūpacitram ekaṃ cumbaṭakam akāsi.
 Mālākāro tam sabbam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā
 15 „ken' imāni ganthitānīti“ pucchi. „Mayā devā“ 'ti. „Aham
 tayāganthitāni jānāmi, kathehi kena ganthitānīti“. „Antevā-
 sinā me devā“ 'ti. „Na so antevāsī, ācariyo te so, tassa
 santike sippam sikkha, ito paṭṭhāya mama dhītānam pupphāni
 ganthatu, imañ c' assa sahaṣsam dehīti“ sahaṣsam datvā
 20 „imāni pupphāni mama dhītānam dehīti“ ā. B-ena Pabhāva-
 tiyā atthāya kataṃ mālācumbaṭakam tassā yeva adāsi. Sā
 tatth' eva attano ca rañño ca rūpehi saddhim nānārūpāni
 disvā tena katabhāvam ñatvā kujjhitvā bhūmiyam khipi.
 Sesā bhaginiyo tam tath' eva avahasimsu⁵. Mālākāro pi sa-
 25 hassam haritvā⁶ B-assa datvā tam pavattim ārocesi. So
 „idam pi mayham avasanaṭṭhānan“ ti sahaṣsam tass' eva
 datvā rañño sūdassa santikam gantvā antevāsibhāvam⁷ upa-
 gacchi. Ath' ekadivasam sūdo rañño bhojanavikatim haranto
 attano atthāya pacitum B-assa aṭṭhimaṃsam adāsi. So tam
 30 tathā sampādesi yathāssa⁸ gandho sakalanagaram avatthari.

¹ Bḍ vatthum. ² Bḍ -si. ³ Cks iminā. ⁴ Cks eva. ⁵ Cks apa-, Bḍ avasa-
 himsu. ⁶ Bḍ āha-. ⁷ Bḍ -sika-. ⁸ Bḍ athassu.

Rājā nam ghāyitvā „kim no¹ mahānase aññam pi maṃsam
 pacasīti²“ pucchi. „N’ atthi deva, api³ kho pana me antevāsi-
 kassa atṭhimaṃsam pacanatthāya dinnam, tass’ eso⁴ gandho
 bhavissatīti⁵“. Rājā tam⁶ āharāpetvā tato thokaṃ jivhagge
 ṭhapesi, tāvad eva sattarasaharaṇisahassāni khobhetvā⁷ phari. 5
 Rājā rasatanhāya bajjhivā⁸ saḥassam datvā „ito paṭṭhāya tava
 antevāsinā mamañ ca⁹ dhītānañ ca me bhattam pacāpetvā tvaṃ
 mayham āhara, so mama dhītānam haratū¹⁰“ ’ti ā. Sūdo
 gantvā tassārocesi. So tam sutvā „idāni me manoratho mat-
 thaham patto, idān’ āham Pabhāvatim datṭhum labhissāmīti¹¹“ 10
 tuṭṭho tam saḥassam tass’ eva datvā punadivase bhattam saṃ-
 pādetvā rañño bhattabhājanāni pesetvā rājadhītānañ ca bhatta-
 kācam¹² sayam gahetvā Pabhāvatiyā vasanapāsādam abhirūhi.
 Sā tam kācam ādāya pāsādam abhirūhantaṃ disvā cintesi:
 „ayam attano ananucchavikaṃ dāsakammakarehi kattabbaṃ 15
 karoti¹³, sace panāham¹⁴ tuṇhi bhavissāmi ‘idāni maṃ esā
 rocetīti’ saññī hutvā katthaci agantvā¹⁵ maṃ olokento idh’
 eva vasissati, idān’ eva nam akkositvā paribhāsivā muhuttam
 pi idha vasitum adatvā palāpessāmīti¹⁶“ sā dvāram addhavi-
 vaṭam katvā ekaṃ hattham kavāṭe laggetvā ekena aggalaṃ 20
 uppīletvā dutiyam g. ā.:

2. Anujjubhūtena haram mahantaṃ

divā ca ratto ca nisīthakāle

paṭigaccha tvaṃ khippam¹⁷ Kusāvatim Kusa¹⁸

na icchāmi¹⁹ dubbaṇṇam aham vasantan ti. 2. 25

T. a.: mahārāja tvaṃ bhattakāro hutvā ujukena cittaena yo pi te sīsam
 bhindeyya tassa p’ etaṃ kammaṃ na karosi, anujjukena¹⁷ pana cittaena¹⁸ maṃ
 atthāya evaṃ¹⁹ tam mahantaṃ kācam haranto²⁰ divā ca ratto ca nisīthakāle

¹ Ck ko, Bā te. ² Cks -tīti. ³ Bā adds ca. ⁴ Bā tassevaso. ⁵ Bā omit tam.
⁶ Bā khobhantaṃ ⁷ Cks bandhitvā. ⁸ Bā mama. ⁹ Bā māha-. ¹⁰ Cs
 -kāvam, Bā -kājam. ¹¹ Bā dāsakammaṃ karoti akattabbaṃ kammameva karoti.
¹² Bā adds katipāham. ¹³ Ck Bā āg-. ¹⁴ read: khippam tvaṃ? ¹⁵ Bā kuse,
 Cs -sam, Ck -san. ¹⁶ Ck -ma; read n’. ¹⁷ Ck -ke, Bā anujjabhūtena. ¹⁸ Ck
 citte. ¹⁹ Cs evaṃkam, Bā etaṃ. ²⁰ Bā āha-.

mahantaṃ dukkhaṃ anubhavissasi, kiṃ tena anujjubhūtena¹, tvaṃ attano na-
garam Kusāvatim eva paṭigaccha, aññam attanā sadisim² atirasapūvasaṇṭhāna-
mukhiṃ yakkhiṇim aggamahesiṃ katvā r. kārehi, na icchāmi dubbannaṃ
5 ahaṃ vasantan ti ahaṃ pana taṃ dubbannaṃ dussaṇṭhitam idha vasantam na
icchāmīti.

So „Pabhāvatīyā me santikā kathā laddhā“ ti tuṭṭhacitto
tisso gāthā abhāsi:

3. Nāhaṃ gamissāmi ito Kusāvatim,
Pabhāvatī³ vaṇṇapalobhito tava
10 ramāmi Maddassa niketaramme
hitvāna raṭṭhaṃ tava dassane rato. 3.
4. Pabhāvatī⁴ vaṇṇapalobhito tava
sammūḷharūpo vicarāmi medinim,
disaṃ jānāmi kuto 'mhi āgato,
15 tay' amhi matto migamandalocane. 4.
5. Suvanna-cīravasane jātārūpasumekhale
sussoni tava kāmāhi⁵ nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 5.

Ta ramāmīti abhiraṃmāmi na ukkaṇṭhāmi, sammūḷharūpo ti kilesa-
sammūḷho hutvā, tayamhi matto ti tayi matto 'mhi tayā vā matto 'mhi,
20 suvaṇṇacīravasane ti suvaṇṇakhacitavatthavasane, rajjenamatthiko ti
rajjena atthiko.

Evam vutte sā cintesi: „ahaṃ etaṃ 'vippaṭisārī bhavissa-
tīti' paribhāsāmi, ayaṃ pana rañjitvā va kathesi, sace kho pana
maṃ 'ahaṃ Kusurājā' ti vatvā hatthe gaṇheyya ko naṃ vāreyya
25 koci⁶ no imaṃ kathaṃ suṇeyyā“ 'ti dvāraṃ thaketvā sucim
datvā⁷ anto⁸ aṭṭhāsi. So pi bhattachācam āharitvā rājadhītaro
bhojesi. Pabhāvatī „gaccha Kusarājena pakkabhattaṃ āharā“
'ti khujjaṃ pesesi. Sā āharitvā „bhuñjā“ 'ti ā. „Nāhaṃ tena
pakkabhattaṃ bhuñjāmi, tvaṃ bhuñjitvā attano laddhanivāpaṃ
30 gaḥetvā bhattaṃ pacitvā āhara, Kusarañño pana āgatabhāvaṃ
mā kassaci ārocesīti“ ā. Khujjā tato paṭṭhāya tassā koṭṭhā-
saṃ āharitvā sayam bhuñjati, attano koṭṭhāsaṃ tassā upaneti⁹.

¹ Ck anubhutena, Cs anububhūtena. ² Ck -saṃ. ³ Cks -tim, Bđ -ti. ⁴ Cks -ti,
Bđ -tī? ⁵ Bđ kāmēna. ⁶ Cks kovi. ⁷ Cs danto. ⁸ Bđ adds gabbhe. ⁹ Bđ -si.

Kusarājāpi tato paṭṭhāya taṃ passitum alabhanto cintesi:
 „atthi nu kho Pabhāvatiyā mayi sineho udāhu n' atthīti, vī-
 maṃsissāmi nan“ ti so rājadhītaro bhojetvā bhattakācam ādāya
 nikkhamanto tassā gabbhadvāre pāsādatalam pādehi paharitvā
 bhājanāni ghaṭṭetvā¹ nitthanitvā² visaññī hutvā avakujjo pati. 5
 Sā tassa nitthanitasaddena³ dvāram vivaritvā taṃ bhattakācena
 otthaṭaṃ disvā cintesi: „ayaṃ rājā sakala-Jambudīpe agga-
 rājā maṃ nissāya rattindivaṃ dukkhaṃ anubhoti, sukhumāla-
 tāya bhattakācena avatthaṭo pati⁴, jīvati nu kho“ ti sā gab-
 bhato nikkhamitvā tassa nāsāvātaṃ upadhāretum gīvaṃ pasā- 10
 retvā mukhaṃ olokesi. So mukhapūraṃ⁵ kheḷaṃ gahetvā⁶
 tassā sarīre pātesi. Sā taṃ paribhāsivā gabbhaṃ pavisitvā
 dvāram addhavivaṭaṃ katvā ṭhitā:

6. Abbhu hi tassa bho hoti yo anicchantam icchatī,
 akāmaṃ rāja kāmehi akanto kantam⁷ icchāsīti g. ā. 6. 15

Tattha abbhū ti abhūti avaḍḍhīti⁸ attho.

So paṭibaddhacittatāya akkosiyamāno pi paribhāsiyamāno
 pi vippaṭisāraṃ anuppādetvā va anantaram g. ā.:

7. Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā yo naro labhate piyaṃ
 lābham ettha paṃsaṃsāma alābho tattha pāpako ti. 7. 20
 Sāpi tasmim evaṃ kathente pi anosakkitvā thaddhava-
 canaṃ⁹ vatvā palāpetukāmā itaraṃ g. ā.:

8. Pāsāṇasāraṃ khaṇasi kaṇikārassa dārunā
 vātaṃ jālena bādhesi¹⁰ yo anicchantam icchāsīti¹¹. 8.

Ta. kaṇikārassa dārunā ti kaṇikārakaṭṭhena, bādhesīti¹² bandhasi. 25

Taṃ sutvā rājā tisso gāthā abhāsi:

9. Pāsāṇo nūna te hadaye ohito mudulakkhaṇe,
 yo te sātāṃ na vindāmi tiro janapadaṃ¹³ gato. 9.

¹ Bā vatṭe-. ² Bā nitthu-. ³ Bā nikkhunitassa sa-. ⁴ Bā seti. ⁵ Ck Bā mukhaṃ-. ⁶ Bā adds khunanti corr. to niṭhunanti. ⁷ Bā akantaṃ kantum. ⁸ Ck avaḍḍhati, Cs aḍḍhīti, Bā abbhutitī avuḍḍhiti. ⁹ Ck thaddhataraṃ na, Cs thaṇḍataraṃ naṃ. ¹⁰ Cks bhādheti, Bā pādhesi. ¹¹ Cks -tīti. ¹² Cs bhā-, Bā phā-. ¹³ Bā -dā.

10. Yadā maṃ bhūkuṭim katvā rājaputti udikkhasi
ālāriko tadā homi rañño Maddassa thīpure. 10.

11. Yadā umhayamānā¹ maṃ rājaputti udikkhasi
nālāriko tadā homi rājā homi tadā Kuso ti. 11.

5 Ta. mudulakkhaṇe¹ ti mudunā itthilakkaṇena samannāgate, yo ti yo
aham tiro raṭṭham² āgato tava santike vasanto paṭisanthāramattam pi sātā³ na
labhāmi so⁴ evaṃ maññāmi: mayi sinehuppattinivāraṇāya⁵ nūna tava hadaye
pāsāṇo thapito, bhūkuṭim katvā ti kodhena valivisamaṃ⁶ nalātaṃ katvā,
ālāriko ti bhattakārako, tasmim khāṇe aham Muddarañño antepure bhattakāra-
10 dāso viya homīti vadati, umhayamānā⁷ ti paṭṭhākāraṃ dassetvā hasamānā,
rājā homīti tasmim khāṇe aham Kusāvatīnagare r. karento rājā viya homi,
kasmāsi evaṃ pharusā, ito paṭṭhāya mā evarūpaṃ kari bhadde ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya allīyitvā
katheti⁸, musāvādaṃ katvā upāyena taṃ ito palāpessāmīti“ g. ā.:

15 12. Sace hi vacanaṃ saccaṃ nemittānaṃ bhavissati
n'eva me tvaṃ pati assa kāmāṃ chindantu sattadhā ti. 12.

T. a.: mahārāja mayā Kusarājā mayhaṃ pati bhavissati na bhavissatīti⁹
bahunimittapāṭhakā pucchitā te kāmāṃ kira maṃ sattadhā chindantu n'eva
me tvaṃ pati bhavissasīti vadimsū 'ti.

20 Taṃ sutvā rājā taṃ paṭibāhanto „bhadde mayāpi attano
raṭṭhe nemittikā¹⁰ pucchitā te 'aññatra sīhassara-Kusarājato
tava pati nāma n'atthīti' vyākariṃsu, aham pi attano ñāṇa-
mimittena evaṃ evaṃ¹¹ kathemīti“ vatvā anantaraṃ g. ā.:

25 13. Sace hi vacanaṃ saccaṃ aññesaṃ yadi vā mamaṃ¹²
na c'eva te¹³ pati atthi añño sīhassarā Kusā ti. 13.

T. a.: yadi hi¹⁴ aññesaṃ nemittānaṃ vacanaṃ yadi vā mama vacanaṃ
saccaṃ tava añño pati nāma n'atthīti.

30 Sā tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā imaṃ lajjāpetum, pa-
lāyatu vā mā vā kim me iminā“ 'ti dvāraṃ pidhāya attānaṃ
na dassesī. So pi kācaṃ gahetvā otari. Tato paṭṭhāya taṃ
datṭhum na labhi¹⁵, bhattakārakakammaṃ karonto ativiya kila-

¹ Ck -naṃ. ² Bđ rathā. ³ Bđ kātum. ⁴ Cks yo. ⁵ Bđ -ṇā. ⁶ Cks valici-.
⁷ Cks -nan. ⁸ Bđ -si. ⁹ Cks -ati. ¹⁰ Bđ -akā. ¹¹ Bđ eva. ¹² Bđ mama. ¹³
Cks nevamete, Bđ na cevātve. ¹⁴ Ck omits hi. ¹⁵ Bđ labhati.

mati, bhuttapātarāso dārūni phāleti bhājanāni dhovati kācena
 udakam āharati, sayanto ammaṇapitṭhiyam sayati, pāto vuṭṭhāya
 yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgam nissāya atidukkham
 anubhoti. So ekadivasam bhattagehadvārena gacchantim¹
 khujjam disvā pakkosi. Sā Pabhāvatīyā bhayena tassa san- 5
 tikam gantum na visahantī² turitā³ viya gacchatī. Atha nam
 javena⁴ upagantvā „khujje“ ti ā. Sā nivattitvā ṭhitā „ko
 eso“ ti vatvā „tumhākam saddam na sunāmīti“ ā. Atha nam
 „khujje tvam pi sāmīnī⁵ pi te⁶ ativiya thaddhā, ettakam kalam
 tumhākam santike vasantā ārogyasāsanamattam⁷ pi na labhāma⁸, 10
 deyyadhammam pana kim dassatha⁹, tiṭṭhatu tāv’ etam api
 me Pabhāvatīm mudum katvā dassetum sakkhissasīti“ ā. Sā
 „sādhū“ ’ti sampatīcchi. Atha nam „sace me tam dassetum
 sakkhissasi khujjabhāvam te ujukam katvā gīveyyakam dassā-
 mīti“ palobhanto pañca gāthā ā.: 15

14. Nekkham gīvan te kāressam patvā khujje Kusāvatīm
 sace mam nāganāsūru olokeyya Pabhāvatī. 14.
 15. Nekkham gīvan te kāressam -pe- ālapeyya Pabhāvatī. 15.
 16. Nekkham gīvan te kāressam -pe- umhāpeyya¹⁰ Pabhāvatī. 16.
 17. Nekkham gīvan te kāressam -pe- pamhāpeyya Pabhāvatī. 17. 20
 18. Nekkham gīvan te kāressam patvā khujje Kusāvatīm
 sace mam nāganāsūru pañhi¹¹ upasamphase ti. 18.

Ta. nekkham gīvante ti tava gīvam sabbasuvaṇṇamamam¹² eva kāressā-
 mīti attho, nekkham gīvan te karissāmīti¹³ pi pātho, tava gīvāya nekkhassa
 piḷandhanam bandhessāmīti¹⁴ a., olokeyyā ’ti sace tava vacanena mam Pabhā- 25
 vatī olokeyya sace mam tāya¹⁵ olokāpetum sakkhissasīti a., ālapeyyā ’ti ādisu
 pi eso va nayo, ettha pana umhāpeyyā¹⁶ ’ti hasitavasena¹⁷ parihāseyya¹⁸,
 pamhāpeyyā ’ti mahāhasitavasena parihāseyya¹⁹.

¹ Ck -tam. ² Bā visahati. ³ Bā turitaturitā. ⁴ Bā vegena. ⁵ Bā -ni, Ck
 sāmīti. ⁶ Bā adds ubho pi. ⁷ Cks -yam sā-. ⁸ so all three MSS. for -mā
 ti? ⁹ so all three MSS. for -thā ti vutte? ¹⁰ Bā ummā-. ¹¹ Bā pañinā.
¹² Bā sabbam-. ¹³ Cks kāressāmīti. ¹⁴ Bā piladdhissāmīti. ¹⁵ Bā tassā.
¹⁶ Bā ummā- corr. to umhā-. ¹⁷ Bā mandaha-. ¹⁸ Cks -ha-. ¹⁹ Cs
 -bhā-.

Sā tassa vacanam sutvā „gacchatha tumhe deva, kati-
 pāhena¹ tam tumhākam vase karissāmi, passatha me parakka-
 man“ ti vatvā tam karanīyam tīretvā Pabhāvatīyā santi-
 kam gantvā tassā vasanagabbham sodhentī viya paharaṇa-
 5 yoggam leddukhaṇḍam pi asesetvā antamaso pādukāpi nīharitvā
 sakalam² gabbham sammajjitvā gabbhadvāre ummāram antaram
 katvā uccāsanam³ paññāpetvā Pabhāvatīyā ekam nīcāpīṭha-
 kam attharitvā „ehi amma, sīse te ūkā vicinissāmīti“ tam
 tattha nisīdāpetvā attano ūruantare tassā sīsam ṭhapetvā tho-
 10 kam kaṇḍuyitvā „aho imissā sīse ūkā bahū“ ti sakasīsato ūkā
 gahetvā tassā ṭhapetvā „passa kittikā te sīse ūkā“ ti piya-
 katham kathetvā M-assa guṇakatham kathentī

19. Na hi nūnāyam rājaṇḍī Kuse sātā pi vindati

ālārike bhate⁴ pose vetanena⁵ anattike⁶ ti g. ā. 19.

15 T. a.: ekamsenāyam⁷ rājaṇḍī pubbe Kusāvatīnagare Kusanarindassa
 santike mālāgandhavilepanavattālamkāravasena⁸ appamattakam pi sātā na
 vindati na labhati⁹, tambūlamattam pi¹⁰ etissā¹¹ dinnapubbam na bhavissati,
 kimkāraṇā: itthiyo nāma ekam divasam pi amkam¹² avattharitvā nipannasāmi-
 kamhi¹³ hadayam bhinditum na sakkonti, ayam pana ālārike bhate¹⁴ pose ālāri-
 20 kattaṇ ca bhatakattaṇ¹⁵ ca upagate etasmim¹⁶ purise mūlena anattike¹⁷ ke-
 valam imam¹⁸ yeva nissāya r. pahāya āgantvā evam dukkham anubhavante
 paṭisanthāramattam pi na karotī¹⁹, sace pi te²⁰ amma tasmim sineho n' atthi
 sakala-Jambudīpe aggarājā mam nissāya kilamatīti²¹ tassa kiñcid eva dātum
 arahasīti.

25 Sā khujjāya kujjhi²². Atha nam khujjā gīvāya gahetvā
 anto gabbhe khipitvā²³ bahi hutvā dvāram pidhāya āviñjana-
 rajjumhi²⁴ olambantī atthāsī. Pabhāvatī nam gahetum asakkonti
 dvāramūle ṭhatvā akkosantī itaram g. ā.:

¹ Bā -haccayena. ² Bā -a. ³ Cks uccāsayanam. ⁴ Cks gate. ⁵ Ck vevatanena, Bā vettanena. ⁶ Ck atthike, Bā anattiko. ⁷ Ck ekāye-, Cs ekāse-. ⁸ Bā -ra-divasena. ⁹ Cks omit nal-. ¹⁰ Bā adds tena. ¹¹ Bā etassā. ¹² so Cks; Bā agāre. ¹³ Cks -kamhi, Bā -kampi. ¹⁴ Cks gato. ¹⁵ Bā bhattaṇ. ¹⁶ Cks ekasmim. ¹⁷ Cs -ko. ¹⁸ Bā tam. ¹⁹ Bā karosī. ²⁰ Bā omits te. ²¹ Cks -ati. ²² Ck -itvā, Cs kujjitvā. ²³ Bā adds sayam. ²⁴ Ck āvijana-, Bā āvic-chana-.

20. Na hi nūnāyam sā¹ khujjā labhati jivhāya chedanam
sunisitena satthena evaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇan ti. 20.

Ta. sunisitenā 'ti suṭṭhu nisitena tikhiṇena satthena, evaṃ dubbhā-
sitan ti evaṃ asotabbayuttakaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇan ti.

Atha khujjā āviñjanarajjum² gahetvā t̥hitā va „nippuññe⁴ 5
dubbinīte tava rūpaṃ kassa⁴ kim karissati, kim⁵ mayam tava
rūpaṃ khāditvā yāpessāmā“ 'ti vatvā terasahi gāthāhi B-assa
guṇam pakāsentī khujjāgajjitaṃ nāma gajji:

21. Mā nam rūpena pāmesi⁶ ārohena Pabhāvati,
mahāyaso ti katvāna karassu rucire piyam. 21. 10

22. Mā nam rūpena pāmesi⁶ ārohena Pabhāvati,
mahaddhano ti katvāna —pe— 22.

23. Mā - - - mahabbalo ti katvāna —pe— 23.

24. Mā - - - mahāratt̥ho ti katvāna —pe— 24.

25. Mā - - - mahārājā ti katvāna —pe— 25. 15

26. Mā - - - sīhassaro ti katvāna —pe— 26.

27. Mā - - - vaggussaro ti katvāna —pe— 27.

28. Mā - - - bindussaro ti katvāna —pe— 28.

29. Mā - - - mañjussaro ti katvāna —pe— 29.

30. Mā - - - madhussaro ti katvāna —pe— 30. 20

31. Mā - - - satasippo ti katvāna —pe— 31.

32. Mā - - - khattiyo⁷ ti pi⁸ katvāna —pe— 32.

33. Mā nam rūpena pāmesi ārohena Pabhāvati,
Kusarājā ti katvāna⁹ karassu rucire piyan ti. 33.

Ta. mā nam rūpena pāmesi ārohena Pabhāvatīti are Pabhāvati 25
mā tvaṃ etaṃ Kusanarindaṃ attano rūpena ārohapariṇāhena¹⁰ pamiṇi¹¹,
māssu¹² evaṃ pamāṇam gaṇhi, mahāyaso ti mahānubhāvo so ti evaṃ hadaye
katvā rucire piyadassane karassu tassa¹³ piyam, ānubhāvo yeva hi 'ssa¹⁴ rūpan
ti vadati, esa nayo sabbattha, api ca¹⁵ mahādhano ti mahābhogo, mahab-

¹ Cks omit sā. ² Bđ āvicchana-. ³ Bđ nippaṇṇe. ⁴ Bđ omit kassa. ⁵ Bđ
omits kim. ⁶ Bđ pāpesi. ⁷ Ck -yāyo. ⁸ Cks omit pi. ⁹ Ck vatvāna. ¹⁰ Ck
-parināha mahā thāmo mahārahena, Bđ āropena pariṇāhena. ¹¹ Cks pameṇi.
¹² Bđ passa. ¹³ Cks -ssa. ¹⁴ Bđ yenamahisā. ¹⁵ Bđ adds mahāyaso ti mahā-
parivāro.

balo ti mahāthāmo¹, mahāraṭṭho ti vipularaṭṭho, mahārājā ti sakala-Jambudīpe aggarājā, sīhassaro ti sīhasaddasamānasaddo, vaggussaro ti līlāyuttasaro², bindussaro ti sampiṇḍitaḥṇassaro, mañjussaro ti sundarassaro, madhussaro ti madhu viya³ yuttassaro⁴, satasippo ti paresaṃ
 5 santike asikkhitvā attano balen' eva nipphannaanekasatasippo, khattiyo ti Okkākapaveṇiyaṃ⁵ jātaasambhinnakhattiyo, Kusarājā ti Sakkadattiyakusatiṇa-samānanāmo rājā, evarūpo hi añño rājā nāma n' atthīti jānitvā etassa piyaṃ karohīti, ettikāhi gāthāhi tassa guṇaṃ kathesi.

Sā tassā vacanaṃ sutvā „khuḷḷe ativiya gajjasi, hatthena
 10 pāpuṇantī⁶ sassāmikabhāvaṃ te⁷ jānāpessāmīti⁸“ khuḷḷaṃ taje-
 jesi. Sāpi naṃ „ahaṃ taṃ rakkhamaṇā pituno te Kusarājassa
 āgatabhāvaṃ nārocemi⁹, hotu ajja rañño ārocessāmīti“ mahan-
 tena saddena taṃ bhāyāpesi. Sā „kocid eva na suṇeyyā“ 'ti
 khuḷḷaṃ saññāpesi. B. pi naṃ passitum alabhanto sattamāse
 15 dubbhojanena dukkhaseyyāya kilamanto cintesi: „ko me etāya
 attho, sattamāse pi vasanto etaṃ passitum pi na labhāmi,
 ativiya kakkhaḷā sāhasikā¹¹, gantvā mātāpitāro passissāmīti“.
 Tasmiṃ khaṇe Sakko āvajjanto tassa ukkaṇṭhitabhāvaṃ ñatvā
 ,rājā sattamāse Pabhāvatim daṭṭhum pi na labhati, labhana-
 20 kāraṇaṃ assa karissāmīti“ Maddarañño dūte katvā sattannaṃ
 rājūnaṃ dūte¹² pāhento¹³ „Pabhāvatī Kusarājānaṃ¹⁴ chaḍḍetvā
 āgatā, āgacchantu Pabhāvatim¹⁵ gaṇhantū“ 'ti ekekassa visum
 visum sāsanāni paṇiṇi. Te mahāparivārena gantvā nagaraṃ
 pattā aññamaññassa āgatakāraṇaṃ na jānanti¹⁶, te „tvaṃ
 25 kasmā āgato“ ti pucchitvā taṃ atthaṃ ñatvā kujjhitvā „ekaṃ¹⁷
 kira dhītaraṃ sattannaṃ dassati, passath' assa anācāraṃ,
 uppaṇḍeti no, gaṇhatha naṃ“ ti „sabbesaṃ¹⁸ pi amhākaṃ
 Pabhāvatim vā detu yuddhaṃ vā“ ti sāsanāni paṇitvā na-
 garaṃ parivārayimsu. Maddarājā sāsaṇaṃ sutvā bhītatasito
 30 amacce āmantetvā „kiṃ karomā“ 'ti pucchi. Atha naṃ amaccā

¹ Bā omits mahabbalo - - -. ² Bā -ssaro corr. to -saro. ³ Ck mādhuriya. ⁴ madhu - - - wanting in Cs. ⁵ Cks -me-. ⁶ so Cs; Ck -nanti, Bā hatthe mā ve guṇanti. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā jānissāmīti. ⁹ Ck nārocemi, Bā nārocesi. ¹⁰ Bā omits na. ¹¹ Bā adds ti. ¹² Bā -aṃ. ¹³ Ck -tā, Cs -te. ¹⁴ Ck -jā, Cs -jā corr. to -jaṃ. ¹⁵ Bā omits pa-. ¹⁶ Cks -tā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Cks sabbe.

„deva satta p' ime¹ Pabhāvatim nissāya āgatā, 'sace na das-
sasi pākāram bhinditvā nagaram pavisitvā jīvitakkhayam pā-
petvā r. gaṇhissāmā' 'ti vadanti, pākāre abhinne yeva tesam
Pabhāvatim pesemā²“ 'ti vatvā

34. Ete nāgā upatthaddhā sabbe tiṭṭhanti vammitā³, 5
purā maddanti pākāram ānent' etam Pabhāvatin ti 34.
g. āhamṣu.

Ta. upatthaddhā ti atitthaddhā dappitā⁴, ānentetan ti ānentu etam
Pabhāvatin ti sāsānāni pahīṇiṃsu, tasmā yāva⁵ ete nāgā pākāram na maddanti
tāva nesam Pabhāvatim pesehi mahārājā 'ti. 10

Rājā tam sutvā „sac' āham ekassa Pabhāvatim pesessāmi
sesā yuddham karissanti, na sakkā ekassa dātum, sakala-
Jambudīpe aggarājānam chaḍḍetvā⁶ āgamanassa phalam la-
bhatu', vadhitvā nam sattakhaṇḍāni katvā sattannam pesessā-
mīti“ vadanto anantaram g. ā.: 15

35. Satta khaṇḍe karitvāna aham etam Pabhāvatim
khattiyānam padassāmi ye mam hantum idhāgatā ti. 35.
Tassa sā kathā sakalanivesane pākāṭa ahosi, paricārikā
gantvā „rājā kira tam satta khaṇḍāni katvā sattannam rājū-
nam pesessatīti“ Pabhāvatiyā ārocesum. Sā maraṇabhaya- 20
bhītā āsanā vuṭṭhāya bhaginīhi parivutā mātu sirigabbham
agamāsi.

Tam attham pakāsentō Satthā āha:

36. Apuṭṭhahi⁹ rājaputtī sāmā koseyyavāsini
assupunṇehi nettehi dāsigaṇapurakkhatā ti. 36. 25

Ta. sāmā ti suvaṇṇavaṇṇā, koseyyavāsini⁷ti suvaṇṇakhacitakoseyya-
nivāsanā.

Sā mātu santikam gantvā mātaram vanditvā parideva-
mānā ā.: 30

¹ Bā satta rājāno pi. ² Bā pesissāmā. ³ Bā -ikā. ⁴ Bā dappitā corr. to gab-
bitā? ⁵ Bā adds yāva. ⁶ Bā adds āgatā. ⁷ so all three MSS. for labhantu?
⁸ Bā adds khattiyānam. ⁹ Bā āvuṭṭhahi corr. to av-.

37. Tan nūna kakkūpanisevitaṃ mukhaṃ
 ādāsadantātharupaccavekkhitaṃ
 subhaṃ sunettaṃ virajaṃ anaṅgaṇaṃ
 chuddhaṃ vane ṭhassati khattiyehi. 37.
- 5 38. Te nūna me asite vellitagge
 kese mudū candanasāralitte
 samākule sīvathikāya majjhe
 pādehi gijjhā parikaddhayanti. 38.
- 10 39. Tā¹ nūna me² tambanakhā sulomā
 bāhā mudū candanasāralittā
 chinnā vane ujjhitā khattiyehi
 gayha vako³ gacchati yena kāmaṃ 39.
40. Te nūna tālūpanibhe alambe
 nisevite kāsikacandanena
 15 thanesu me lambahīti⁴ sigālo
 mātū va putto taruṇo tanūjo. 40.
41. Tan nūna soṇiṃ puthulaṃ sukoṭṭhitaṃ⁵
 nisevitaṃ kañcanamekhalāhi⁶
 chinnaṃ vane khattiyehi avatthaṃ
 20 gayhā vako⁷ gacchati yena kāmaṃ 41.
42. Soṇā vakā sigālā ca ye c' aññe santi dāṭhino
 ajarā nūna hessanti bhakkhayitvā Pabhāvatīṃ. 42.
43. Sace maṃsā⁸ harīyimsu⁹ khattiyā dūragāmino
 atṭhīni amma yācitvā anupathe¹⁰ dahātha naṃ¹¹. 43.
- 25 44. Khettāni amma kāretvā kaṇikār' ettha ropaya¹²,
 yadā te pupphitā assu¹³ hemantānaṃ himaccaye
 sareyyātha mama amma: evaṃvaṇṇā Pabhāvatīti. 44.

Ta. kakkupanisevitaṃ ti sāsapakakkulonaṃ kakkumattikakakkutilakakku-
 haliddikakkū mukhacūṇṇako¹⁴ ti imehi pañcahi kakkūhi upanisevitaṃ,

¹ Cks tā. ² Cks maṃ. ³ Bā vaṅko. ⁴ so Cks for lambihīti, Bā lambissati?
⁵ Bā -kotitaṃ. ⁶ Bā -lehi. ⁷ Bā dhaṅko. ⁸ Cs Bā -āni. ⁹ Ck hari-, Bā
 harisu. ¹⁰ Cks -patthe. ¹¹ so Cks for nā = nāni? Bā maṃ. ¹² Bā -ye. ¹³
 Bā āsum. ¹⁴ Bā -ke, Cks omit kakku after loṇa.

ādāsadantātharupaccavekkhitan ti dantamayatharumhi ādāse pacca-
 vekkhitaṃ katvā¹ oloketvā maṇḍitaṃ, subhan ti subhamukhaṃ, virajan ti
 vigatarajaṃ nimmalāṃ, anaṅgaṇan ti vaṅgapilakādidosaṃhitā², chuddhan³
 ti amma evarūpaṃ mama mukhaṃ addhā idāni khattiyehi chaḍḍitaṃ araṇṇe
 vane ṭhassatīti paidevi, asite ti kālake, vellitagge ti natagge, sīvathi- 5
 kāyā 'ti susānamhi, parikaḍḍhayantīti⁴ evarūpe mama kese manussamaṃ-
 sakhādakagijjhā pādehi paharivā nūna parikaḍḍhissanti⁵, gayhā vako⁶ gac-
 chati yenakāman ti amma mama evarūpaṃ bāhaṃ nūna vako⁶ gahetvā luṇ-
 citvā khādanto yenakāmaṃ gacchatī, tālūpanibhe ti suvaṇṇatālaphalasadise,
 kāsīkacandanenā 'ti sukhumacandanena sevite⁷ nisevite, thanesu me ti 10
 amma mama susāne patitāya evarūpe thane disvā mukhena ḍasitvā tesu me
 thanesu attano tanujo mātu taruṇaputto viya nūna sigālo lambissati, soṇin
 ti kaṭiputhulakaṃ⁸, sukoṭṭh⁹tan⁹ ti gohanukena paharivā sukoṭṭhitaṃ¹⁰,
 avatthan ti chaḍḍitaṃ, bhakkkhayitvā ti amma ete ettakā nūna mama
 maṃsaṃ khāditvā ajarāmarā bhavissantīti¹¹, hariyimsū 'ti¹² amma sace 15
 khattiyā mayi paṭibaddhacittā mama maṃsāni hareyyum aha tumhe atthīni
 yācitvā anupathe¹³ dahātha nam¹⁴ jaṃghamaggamahāmaggānaṃ¹⁵ antare da-
 heyāthā 'ti vadati, khettānīti amma mama jhāpitaṭṭhāne mālāvatthūni
 kāretvā ettha etesu khettesu kaṇikārarukkhe ropaya, himaccaye ti hima-
 pātātikame phaggumāse¹⁶, sareyyāthā 'ti tesam pupphānaṃ caṅgo- 20
 ṭakaṃ¹⁷ pūretvā urūsu ṭhapetvā mama dhītā Pabhāvatī evaṃvaṇṇā ti sarey-
 yāthā 'ti.

Iti sā maraṇabhayaatajjitā mātu santike vilapi. Madda-
 rājāpi pharasuṇ ca gaṇṭhikaṇ¹⁸ ca gahetvā „coraghāto¹⁹ idh'
 eva āgacchatū“ 'ti āṇāpesi. Tassa āgamaṇaṃ sakalarājagehe 25
 pākataṃ²⁰ ahosi. Ath' assa²¹ āgatabhāvaṃ sutvā Pabhāvatīyā
 mātā²² utthāyāsanaṃ sokasamappitā raṇṇo santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

45. Tassā mātā udatthāsi²³ khattiyā devavaṇṇinī

disvā asin²⁴ ca sūṇaṇ²⁵ ca raṇṇo Maddassa thīpure ti. 45. 30

¹ Bā tattha. ² Bā kaṇḍapi-. ³ Bā su-. ⁴ Bā -kaḍḍhissantīti. ⁵ Bā ākaḍḍhi-.
⁶ Bā dhaṇko. ⁷ Cks -taṃ, Bā -ta. ⁸ Ck kaṭiphalakaṃ. ⁹ Bā -ṭi-. ¹⁰ Bā
 suvaḍḍhi-. ¹¹ Bā -issantī. ¹² Ck hariyimsuci, Cs hariyimsuciti, Bā harisuti.
¹³ Cks -patthe. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā jaṃghamagge jaṃghamagga-. ¹⁶ Bā
 pagguṇa-. ¹⁷ Bā suvaṇṇacaṅko-. ¹⁸ Ck -taṇ, Bā bhaṇḍikaṇ. ¹⁹ Bā -ghāṭako.
²⁰ Cks -ṭo. ²¹ Bā sā tassa. ²² Cks -tu. ²³ Cks utthāsi. ²⁴ Cks ā-. ²⁵ Cks
 sutaṇ, Bā suṇiṇ.

Ta. udatthāsīti¹ āsanā vutthāya rañño santikaṃ gantvā atthāsi, asiñcā² 'ti antepuramhi alamkatamahātale rañño parato nikkhattaṃ pharasuṇ ca gaṇṭhikaṇ⁴ ca disvā vilapantī.

46. Iminā nūna asinā⁵ susaṇṇaṃ tanumajjhimam
5 dhītaram Maddo hantvāna khattiyānaṃ padassatīti g. ā. 46.

Ta. asinā ti pharasuṇ sandhāyāha, so hi imasmiṃ thāne asi nāma jāto, susaṇṇaṃ tanumajjhimam ti suṭṭhu saṇṇātaṃ tanumajjhimam.

Atha nam rājā saṇṇapento āha: „devi, kiṃ kathesi, tava dhītā sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ virūpo ti chaḍḍetvā gata-
10 magge padavalañje avinatthe yeva maccum⁶ nalāṭenādāya āgatā, idāni attano rūpan nissāya issāsaphalam⁷ labhatū“ 'ti. Sā tassa vacanaṃ sutvā dhītu santikaṃ gantvā vilapantī ā.:

47. Na me akāsi vacanaṃ atthakāmāya puttaki⁸,
sājja⁹ lohitasañchannā gañchisi¹⁰ Yamasādanaṃ¹¹. 47.
15 48. Evam āpajjatī poso pāpiyaṇ ca nigacchati (III $\frac{323}{24}$)
yo ve¹² hitānaṃ vacanaṃ na karoti atthadassinaṃ. 48.
49. Sace tvaṃ ajja vāresi kumāraṃ cārudassanaṃ
Kusena jātaṃ khattiyam suvaṇṇamaṇimekhalam
pūjitā nātisaṃghehi na gañchisi¹³ Yamakkhayaṃ. 49.
20 50. Yatth' assu bheri nadati kuñjaro ca¹⁴ nikuñjati¹⁵
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhataraṃ tato. 50.
51. Asso ca siṃsati¹⁶ dvāre kumāro c' uparodati
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhataraṃ tato. 51.
52. Mayūraṇcābhirude kokilābhinikuñjite¹⁷ etc. 52.

- 25 Ta. puttakīti¹⁸ nam ālapati, i. v. h.: amma kiṃ idha karissasi¹⁹ sāmi-
kassa santikaṃ gacchamā rūpamadena gajjīti²⁰ evaṃ yācantiyāpi me vacanaṃ
na²¹ akāsi sā²² ajja lohitasañchannā²³ gañchisi²⁴ Yamasādanaṃ²⁵ maccu-

¹ Ck utth-, Cs vutth-. ² Cks omit a-. ³ Cks sut-, Cs sun-, Bā su-. ⁴ Bā gaṇḍi-. ⁵ Ck mayinā, Cs masinā. ⁶ Ck -u, Cs macca. ⁷ Bā ādisaṃ-. ⁸ Bā puttike. ⁹ Bā svājja. ¹⁰ Cs gañjisi, Bā gacchasi. ¹¹ all three MSS. -sā-dhanaṃ. ¹² Bā ge. ¹³ Ck gacchisi, Cs gañjisi, Bā gacchasi. ¹⁴ Cks va. ¹⁵ Bā nikuj-. ¹⁶ so Ck; Cs siṃsati, Bā sisati; read hiṃsati? ¹⁷ Bā -kujjite. ¹⁸ Bā -iketi. ¹⁹ Ck -ssāti, Cs -ssati. ²⁰ Bā majjiti. ²¹ Ck nam, Cs tam. ²² Cks omit sā. ²³ Cks -aṃ. ²⁴ Cs gañjisi, Bā gacchasi. ²⁵ all three MSS. -dha-.

bhavanam¹ gamissasīti, pāpiyañcā 'ti ito pāpatarañ ca nigacchati, sace ca
 ajja vāresīti amma sace tvañ cittavasam āgantvā Kusanarindam paṭiccalad-
 dham attano rūpena sadisam cārudassanam kumāram ārādhayissa², Yamak-
 khayam ti evam sante Yamanivesanam na gaccheyyāsi, tato ti yamhi khatti-
 yakule ayam vibhūti tamhā nānābherisaddena c' eva mattavāraṇakuñcanādena ca
 ninnāditā Kusāvatīrājakulā kin nu kho sukhataram disvā idhāgatāsīti a.,
 himsatīti³ hessatī⁴, kumāro ti susikkhito so gandhabbakumāro⁵, uparo-
 datīti nānāturiyāni gahetvā⁶ upahāram karoti, kokilābhinikuñjite⁷ ti
 Kusarājakule sāyapātam⁸ pavattam gītavāditūpahāram paṭippharanti⁹ viya ko-
 kilāhi abhinikūjite¹⁰.

10

Iti sā ettikāhi gāthāhi¹¹ tāya saddhim sallapitvā „sace ajja
 Kusanarindo idha assa ime satta rājāno palāpetvā mama dhī-
 taram dukkhā mocetvā ādāya gaccheyyā“ 'ti cintetvā

53. Kahan nu sattudamano¹² pararaṭṭhappamaddano

Kuso solārapaṇṇāṇo¹³, so¹⁴ no dukkhā pamocaye ti g. ā. 53. 15

Tattha solārapaṇṇāṇo¹⁵ ti ulārapaṇṇo.

Tato Pabhāvatī „mama mātu Kusassa vaṇṇam bhaṇantiyā
 mukham na-ppahoti, ācikkhissāmi tāv' assā¹⁶ tassa idh' eva
 ālārikakammaṃ katvā vasanabhāvan“ ti cintetvā

54. Idh' eva no¹⁷ sattudamano¹⁸ pararaṭṭhappamaddano

20

Kuso solārapaṇṇāṇo¹⁹, so no²⁰ sabbe vadhissatīti g. ā. 54.

Ath' assā mātā „ayam maraṇabhayabhītā vilapatīti²¹“
 cintetvā

55. Ummattikā nu bhaṇasi ādu²² bālā va bhāsasi,

Kuso ce²³ āgato assa kim na jānemu tañ mayan ti g. ā. 55. 25

Ta. bālā ti mūlhā aññāṇā hutvā, kim na jānemū 'ti kena kāraṇena na
 jāneyyāma, so hi antarāmagge ṭhito va amhākañ sāsanañ peseyya samussita-
 dhajassa caturaṅgiñ senā paññāyetha²⁴ tvañ pana maraṇabhayena kathesīti.

¹ Ck -nā, C^s macca-, B^d maccurājānam bhavanam. ² B^d atarayissasi. ³ so
 Cks; B^d sīsatīti corr. to hasīsa-. ⁴ so all three MSS. for hesati? ⁵ Cks -amba-,
 B^d -appa-. ⁶ Cks add tā. ⁷ Cks -lāhi-, all three MSS. -kujite. ⁸ Ck sāyana-
 pānam, B^d sāyampātam. ⁹ C^s -tī; read -tīhi? ¹⁰ Ck B^d -kujite. ¹¹ Cks omit
 gā-. ¹² B^d sattumaddano. ¹³ B^d so ulā-, C^s sālūra-. ¹⁴ B^d yo. ¹⁵ Ck sālūra-,
 C^s sālura-. ¹⁶ Ck tāvassa, C^s sāvassa, B^d tassā. ¹⁷ B^d so. ¹⁸ B^d -maddano.
¹⁹ Cks sālā-. ²⁰ B^d yo te. ²¹ Ck vilapanti, C^s vilapantīti. ²² B^d andha. ²³
 Cks ca. ²⁴ Cks -petha.

Sā evaṃ vutte „na me mātā saddahati, tassa idhāgantvā sattamāse vasanabhāvaṃ na jānāti¹, dassessāmi na“ ti cintetvā mātaraṃ hatthe gahetvā sīhapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ pasāretvā dassentī:

- 5 56. Eso ālāriko poso kumārīpuramantare
dalhaṃ katvāna saṃvelliṃ² kumbhī³ dhovati onato ti g. 56.

Ta. kumārīpuramantare ti tava dhītānaṃ kumārīnaṃ vasanaṭṭhānantare⁴ olokehi, saṃvelliṃ⁵ ti kacchaṃ bandhitvā⁶ kumbhaṃ⁷ dhovatīti.

- So kira tadā „ajja mama manoratho matthakaṃ pā-
10 puṇissati, addhā maraṇabhayaatajjitā Pabhāvatī mamāgata-
bhāvaṃ⁸ kathessati, bhājanāni dhovitvā paṭisāmessāmīti“ uda-
kaṃ āharitvā bhājanāni dhovituṃ ārabhi. Atha⁹ naṃ mātā
paribhāsantī:

57. Venī¹⁰ tvam asi caṇḍālī adū si kulagatthinī¹¹,
15 kathaṃ Maddakule jātā dāsaṃ kayirāsi¹² kāmukan ti g. ā. 57.

Ta. venīti¹³ tacchikā¹⁴, adū si kulagatthinīti¹⁵ udāhu tvam kula-
dūsikā, kāmukan ti kathaṃ nāma tvam evarūpe kule jātā attano sāmikaṃ
dāsaṃ¹⁶ kareyyāsīti.

- Tato Pabhāvatī¹⁷ „mama mātā imassa maṃ nissāya evaṃ-
20 vasanabhāvaṃ na jānāti, maññe“ ti cintetvā itaraṃ g. ā.:

58. N' amhi venī¹⁸ na caṇḍālī, na c' amhi kulagatthinī¹⁹,
Okkākaputto bhaddan te tvam nu dāso ti maññasīti. 58.

Ta. Okkākaputto ti amma esa Okkākaputto tvam pana dāso ti maññasīti
kasmā naṃ ahaṃ dāso ti kathessāmīti.

- 25 Idāni 'ssa yasaṃ²⁰ vaṇṇentī āha:
59. Yo brāhmaṇasahassāni sadā bhojeti vīsatiṃ
Okkākaputto bhaddan te tvam nu dāso ti maññasīti. 59.

¹ Bā jānāmi. ² Bā -am. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā -an. ⁶ Cks
tacchaṃ, omitting bandhitvā. ⁷ Bā -bhi. ⁸ Bā maṃ āg-. ⁹ Ck adds ca. ¹⁰
Ck venu, C^s venī, Bā venī. ¹¹ Bā -vaddhinī. ¹² Cks -asi. ¹³ Cks venīti,
Bā venīti. ¹⁴ Ck -ukā. ¹⁵ Bā -viddhinīti. ¹⁶ Ck dāsikaṃ, Bā dāsaṃ katvā.
¹⁷ Ck -tīti, C^s pabbhātī, Bā pabhāvatī. ¹⁸ Cks venī, Bā venī. ¹⁹ Bā -viddhini.
²⁰ Bā saṃ.

60. Yassa nāgasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 60.

61. Yassa assasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 61.

62. Yassa rathasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 62.

63. Yassa usabhasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc.¹ 63. 5

64. Yassa dhenusahassāni sadā duyhanti² vīsati³ etc. 64.

Evam tāya chahi⁴ gāthāhi M-assa yaso vaṇṇito. Ath' assā⁵ mātā „ayaṃ asambhītā katheti⁶, addhā evam etan“ ti saddahitvā rañño santikaṃ gantvā tam attham ārocesi. So vegena Pabhāvatiyā santikaṃ āgantvā⁷ „saccaṃ kira amma 10 Kusarājā idhāgato“ ti. „Āma tātā⁸, ajja⁹ sattamāsā¹⁰ tava dhītānam ālārikattam karontassā“ 'ti. So tassa asaddahanto khujjam pucchitvā yathābhūtam sutvā dhītaram garahanto:

65. Taggha te dukkataṃ¹¹ bāle yaṃ khattiyaṃ mahabbalam
nāgaṃ¹² maṇḍūkavaṇṇena 15
na taṃ akkhās' idhāgatan¹³ ti g. ā. 65.

Tattha tagghā 'ti ekamse nipāto va¹⁴.

Evam dhītaram garahitvā vegena tassa santikaṃ gantvā katapaṭisanthāro añjalim paggayha attano accayaṃ dassento:

66. Aparādham mahārāja tvaṃ no khama rathesabha 20
yaṃ taṃ aññātavesena na ñāsimhā¹⁵ idhāgatan ti g. ā. 66.

Taṃ sutvā M. „sac' āham pharusam vakkhāmi idh' ev' assa hadayaṃ phalissati, assāsessāmi nan“ ti cintetvā bhājanantare ṭhito itaram g. ā.:

67. Mādisassa na taṃ channaṃ yo 'ham ālāriko bhava, 25
tvañ ñeva me pasīdassu, n' atthi te deva dukkatan ti g. ā. 67.

Rājā tassa santikā paṭisanthāram labhitvā pāsādam āruyha¹⁶ Pabhāvatim pakkositvā khamāpanatthāya pesetum:

¹ this verse is wanting in Bā. ² Bā duhanti. ³ Cks -tim. ⁴ Bā pañcahi. ⁵ Cks assa. ⁶ Bā -si. ⁷ Bā gantvā. ⁸ Bā tātāti. ⁹ Bā ajjassa. ¹⁰ Bā -so. ¹¹ Bā -tam. ¹² Ck -a, Bā -o. ¹³ Bā -siāg-. ¹⁴ Bā -seneva. ¹⁵ Cs -ha. ¹⁶ Bā abhirūyhitvā.

68. Gaccha bāle khamāpehi Kusarājam mahabbalam,
khamāpito Kusarājā so te dassati jīvitān ti g. ā. 68.

Sā pitu vacanam sutvā bhaginīhi c' eva paricārikāhi ca
parivutā tassa santikam agamāsi. So pi kammakāra-vesena¹
5 t̥hito va tassā attano santikam āgamanam ñatvā „ajja Pabhā-
vatiyā mānam bhinditvā pādamūle nam kalale nipajjāpessāmīti“
sabbam attanā² ābhataudakam³ chaddetvā khalamaṇḍalamattam
t̥hānam madditvā ekakalalam akāsi. Sā tassa santikam gantvā
tassa pādesu patitvā kalalapiṭṭhe nipannā tam khamāpesi.

10 Tam attham āvikaronto⁴ Satthā:

69. Pitussa vacanam sutvā devavaṇṇī Pabhāvatī
sirasā aggahi pāde Kusarājam mahabbalan ti g. ā. 69.

Ta. sirasā ti sirasā nipatitvā, Kusarājan ti Kusarājam⁵ pāde aggahesi,
gahetvā ca pana khamāpentī tisso gāthā ā.:

15 70. Yā imā⁶ ratyā atikkantā imā⁷ deva tayā vinā,
vande te sirasā pāde, mā me⁸ kujjhi rathesabha. 70.

71. Saccam te paṭijānāmi, mahārāja suṇohi me,
na cāpi appiyam tuyham kareyyāmi aham puna. 71.

20 72. Evañ ce yācamānāya vacanam me na kāhasi
idāni mam tato hantvā khattiyānam padassatīti. 72.

Ta. ratyā ti rattiyo, tā imā ti⁹ tā¹⁰ imā sabbāpi tayā vinā va atikkantā,
saccam¹¹ te paṭijānāmīti mahārāja ettakam kalam mayā tava appiyam eva
katam idam te aham saccam¹¹ paṭijānāmi, aparam pi suṇohi me¹² ito paṭṭhā-
yāham pana tuyham appiyam na karissāmi, evañ ce¹³ ti sace evam yācamānāya
25 mama tvaṁ vacanam na karissasīti¹⁴.

Tam sutvā rājā „sac' āham imam 'tvaṁ ñeva jānissasīti'
vakkhāmi hadayam assā phalissati assāsessāmi nan“ ti
cintetvā ā.:

30 73. Evaṁ te yācamānāya kiṁ na kāhāmi te vaco,
vikuddho ty-asmi¹⁵ kalyāṇi, mā tvaṁ bhāyi Pabhāvatī. 73.

¹ Bā -vasena, Ck kammavegena, Cs kammavesena. ² Bā -no. ³ Bā -tam-. ⁴
Bā pakāsento. ⁵ Bā -jam corr. to -jassa. ⁶ Bā mā. ⁷ Bā kāmā. ⁸ Bā mam.
⁹ Ck nī, Cs ti? Bā kāmā ti in the place of tā imā ti. ¹⁰ Cks ti. ¹¹ Cks
sabbam. ¹² Bā adds ti. ¹³ Cs evam me. ¹⁴ Cks -si. ¹⁵ Ck Bā -smim.

74. Saccam te patijānāmi rājaputti suṇohi me:

na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 74.

75. Tava kāmāhi¹ sussoṇi bahuṃ dukkhaṃ titikkhissam²

bahū Maddakule³ hantvā nayitum taṃ Pabhāvatīti. 75.

Ta. kim na kāhāmīti kimkāraṇa tava vacanaṃ na karissāmīti, vi- 5
kuddho tyasmīti⁴ vikuddho nikkopo te asmi, saccam te ti⁵ vikuddhabhāvaṃ
ca idāni appiyaakaraṇaṃ ca ubhayaṃ te idaṃ saccam eva patijānāmi, tava
kāma ti tava kāmena taṃ icchamāno, titikkhissan ti adhivāsemi, bahūni⁶
Maddarājakulāni⁷ hantvā balakkārena taṃ netum samattho pi⁸.

So Sakkassa⁹ devaraṇṇo paricārikam¹⁰ viya taṃ attano 10
parivāram disvā khattiyamānaṃ uppādetvā „mayi kira dhara-
māne yeva mama bhariyaṃ aññe¹¹ gahetvā gamissantīti“ sīho
viya rājaṅgaṇe vijambhamāno „sakalanagaravāsino me āgata-
bhāvaṃ jānantū“ 'ti vagganto nadanto appoṭhento¹² „idāni te
jīvagāhaṃ gahessāmi, rathādayo yojentū“ ti anantaram g. ā.: 15

74. Yojayantu rathe asse nānācitre samāhite,

atha dakkhatha me vegaṃ vidhamentassa sattavo ti. 74.

Ta. nānācitre ti nānālaṃkāracitre, samāhite ti asse sandhāya vuttaṃ,
susikkhite nibbisevane ti attho, atha dakkhatha me vegaṃ ti atha me
parakkamaṃ passissatha. 20

„Sattūnaṃ gaṇhanaṃ nāma mayhaṃ bhāro, gaccha tvaṃ
nahātvā alaṃkaritvā pāsādaṃ abhirūha“ 'ti taṃ uyyojesi.
Maddarājāpi 'ssa parihāra karaṇatthaṃ amacce paṇiṇi. Te tassa
mahānasadvāre yeva sāṇiṃ parikkhipitvā kappake upatṭha-
pesuṃ. So katamassukammo sīsaṃ nahāto sabbālaṃkārapati- 25
maṇḍito amaccādi parivuto „pāsādaṃ abhirūhissāmīti“ disā
viloketvā appoṭhesi¹³, olokitolokitaṭṭhānaṃ¹⁴ pakampittha¹⁵.
So „idāni me parakkamaṃ passathā“ 'ti ā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā anantaram g. ā.:

77. Taṇ ca tattha udikkhiṃsu raṇṇo Maddassa thīpure¹⁶

vijambhamānaṃ sīhaṃ va pothentaṃ¹⁷ diguṇaṃ¹⁸ bhūjan ti. 77. 30

¹ C^s kāmāma, C^k kāhāmi. ² C^s titikkhiyaṃ, C^k tidukkhiyaṃ. ³ B^d -laṃ. ⁴
C^k -inti, B^d imti. ⁵ B^d adds ti. ⁶ B^d bahunti. ⁷ B^d -kulaṃ. ⁸ B^d ti. ⁹
B^d attha so sakka. ¹⁰ B^d -vā-. ¹¹ C^k -o. ¹² B^d -ṭento. ¹³ B^d -ṭesi. ¹⁴
C^k sabbalokitaṭṭhāne. ¹⁵ B^d kampitvā. ¹⁶ B^d maddassantepure. ¹⁷ B^d
appoṭe-. ¹⁸ B^d dvi-.

T. a.: tañ ca ta. vijambhantañ appoṭhentañ¹ rañño antepure² vāta-
pānāni vivaritvā itthiyo udikkhimsū 'ti.

Ath' assa Maddarājā kataānañjakāraṇaṃ alaṃkatavāraṇaṃ
pesesi. So³ samussitasetacchattaṃ hatthikkhandhaṃ āruyha
5 „Pabhāvatim ānethā“ 'ti tam pi pacchato nisīdāpetvā catu-
raṅginiyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parase-
naṃ oloketvā „ahaṃ Kusarājā, jīvitatthikā⁴ udarena nipajjantū“
'ti tikkhattuṃ sīhanādaṃ naditvā sattumathanaṃ⁵ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 10 78. Hatthikkhandhañ ca āruyha āropetvā Pabhāvatim
saṅgāmaṃ otarivāna sīhanādaṃ nadī Kuso. 78.
79. Tassa taṃ nadato sutvā sīhassēv' itare migā
khattiyāpi palāyimsu Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶. 79.
80. Hatthāruhā⁷ anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
15 aṇṇamaṇṇassa khundanti⁸ Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶. 80.
81. Tasmim saṅgāmasīsaṃ passitvā haṭṭhamānaṃ⁹
Kusassa rañño devindo adā Verocanaṃ maṇim. 81.
82. So taṃ vijitvā¹⁰ saṅgāmaṃ laddhā Verocanaṃ maṇim
hatthikkhandhagato rājā pāvekkhi Nagaraṃ puram. 82.
20 83. Jīvagāhaṃ gahetvāna bandhitvā sattukhattiye¹¹
sasurass'¹² upanāmesi: ime te deva sattavo. 83.
84. Sabbe va te vasaṃ gatā¹³ amittā vihatā¹⁴ tava,
kāmaṃ karohi te tayā, muñca vā te¹⁵ hanassu vā ti. 84.

Ta. palāyimsū¹⁶ 'ti satim paccupaṭṭhāpetum asakkontā vipallatthacittā
25 bhijjimsu, Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶ ti Kusarañño saddaṃ nissāya jātena
bhayena upaddutā mūḷhacittā, aṇṇamaṇṇassa khundantīti⁸ aṇṇamaṇṇaṃ
chindanti, chindimsū¹⁷ 'ti pi pāṭho, tasmin ti evaṃ B-assa saddasavenen' eva¹⁸
bhinne tasmim saṅgāmasīse taṃ M-assa parakkamaṃ passitvā tuṭṭhahadayo
Sakko¹⁹ Verocanaṃ nāma maṇikkhandhaṃ tassa adāsi, Nagaraṃ puram ti
30 Nagarasaṃkhātaṃ puram, bandhitvā ti tesam yeva uttarisāṭakena pacchā-
bāhaṃ bandhitvā, kāmaṃ karohi te tayā ti tvaṃ attano kāmaṃ icchaṃ
rucim karohi, ete hi tayā dāsakatāpi sukatā yevā²⁰ 'ti.

¹ Bā appoṭe-. ² Bā anto-. ³ Cks omit so. ⁴ Cks jīvika-. ⁵ Bā -maddanaṃ.
⁶ Bā -yaṭṭhitā, Ck -yamṭhitā. ⁷ Bā -rohā. ⁸ Ck bundan-, Bā chindan-. ⁹ Ck
paṭṭha-, Bā tuṭṭha-. ¹⁰ Ck veditvā, Bā jitvāna. ¹¹ Cks satta. ¹² Cks -ssa. ¹³
Cks vasagataṃ, Bā vasaṃ katvā corr. to vasaṃ gantvā? ¹⁴ Ck vihatā, Bā vigatā.
¹⁵ Cks ne. ¹⁶ Bā vipa-. ¹⁷ Bā bhindisu. ¹⁸ Ck saddamvan-, Bā -neneva
saṅgāme. ¹⁹ Cks omit sakko. ²⁰ Bā dāsakatā yevā.

Rājā āha:

85. Tuyh' eva¹ sattavo ete, na h' ete² mayham sattavo,
tvañ ñeva no mahārājā³, muñca vā te⁴ hanassu vā ti. 85.

Tattha tvañ ñeva no ti mahārāja tvañ yeva amhākañ issaro.

Evam vutte M. „kiñ imehi mārītehi, mā nesam āgamanam 5
niratthakam hotu⁵, Pabhāvatīyā kaṇṭṭhā satta Maddarañño
dhītaro atthi tā nesam dāpessamīti“ cintetvā:

86. Imā⁶ te dhītaro satta devakaññāsamā subhā,
dadāhi tesam ekekam, hontu jāmātaro tavan⁷ ti g. ā. 86.

Atha nam rājā āha:

10

87. Amhākañ c' eva tāsāñ ca tvañ no sabbesam issaro,
tvañ ñeva no mahārājā⁸, dehi nesam yad icchasīti. 87.

Ta. tvanno sabbesan ti mahārāja Kusanarinda kiñ vadasi tvañ etesañ
ca sattannañ rājūnañ mama ca imāsañ ca sabbesam no issaro, yadicchasīti
yadi icchasi yassa vā yañ⁹ icchasi tassa tañ dehīti. 15

So¹⁰ tā sabbāpi alaṃkārapetvā ekekassa rañño ekekam adāsi.

Tam attham pakāsento S. pañca gāthā abhāsi:

88. Ekamekassa ekekam adā sīhassaro Kuso
khattiyānañ tadā tesam rañño Maddassa dhītaro. 88.

89. Pīṇitā¹¹ tena lābhena tuṭṭhā sīhassare Kuse
sakarattāṇi¹¹ pāyimsu khattiyā satta tāvade. 89.

20

90. Pabhāvatīñ ca ādāya mañim Verocanañ tadā
Kusāvatim Kuso rājā agamāsi mahabbalo. 90.

91. Ty-assu ekarathe yantā pavisantā Kusāvatim
samānavañṇarūpena n' aññamaññātirocisu¹³. 91.

25

92. Mātā puttena saṃgañchi¹⁴, ubhayo ca jayampatī
samaggā te tadā āsum, phītañ dharanīm āvasun ti. 92.

Ta. pīṇitā¹⁵ ti santappitā, pāyimsū 'ti idāni appamattā bhavēyyāthā
'ti Kusanarindena ovaditā¹⁶ agamañsu, agamāsīti katipāham vasi tvā amhākañ

¹ Ck tuyhevatṭha. ² Bā hite. ³ Cs Bā -ja. ⁴ Cks no. ⁵ Bā hotūti. ⁶ Cks
ime. ⁷ Bā tavā. ⁸ all three MSS. -ja. ⁹ Ck yasvāyam, Cs sassavāyam, Bā
yasa yañ dātum tava. ¹⁰ Bā evam vutte so. ¹¹ Bā paṇitā. ¹² Cks sakā-. ¹³
Cs na añ-, Ck Bā omit n, Bā aññamaññāñ paṭirocisu. ¹⁴ Cs -ñji, Bā -cchi.
¹⁵ Ck pīṇita, Cs pīṇā, Bā paṇitā. ¹⁶ Cks -itvā.

raṭṭhaṃ gamissāmīti sasuraṃ āpucchitvā gato, ekarathe yantā ti dve pi ekarathaṃ abhiruyha gacchantā, samānavanṇarūpenā 'ti vanṇena ca rūpena ca samānā hutvā na¹ aññamaññātirocisun ti eko ekaṃ nātikkami², maṇi-ratanānubhāvena kira M. abhirūpo ahosi suvanṇavanṇo sobhaggappatto, sam-
 5 gañchīti³ M-assa āgamaṇaṃ sutvā bahum paṇṇākāraṃ ādāya paccuggamaṇaṃ katvā samāgañchi⁴, so pi mātārā saddhiṃ yeva nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā alaṃkatapāsādalaṃ abhirūhi, jayampatīti te pi ubho⁵ jayampatikā samaggā ahesum, tato paṭṭhāya ca pana yāvajīvaṃ samaggā sammodamānā phītaṃ dharaṇiṃ ajjhāvasimsū 'ti.

10 S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale paṭiṭṭhahi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesum, kaniṭṭho Anando, khujjā Khujjuttarā, Pabhāvatī Rāhulamātā, parisā Buddha-parisā, Kusarājā aham evā“ 'ti. Kusajātakaṃ.

2. Sona-Nanda-jātaka.

15 Devatā nu sīti. Idam S. j. v. mātiposakabhikkhum ā. k. Vatthum Sāmajātake vatthusadisam. Tadā pana S. „mā bhikkhave imam bhikkhum ujjbāyatha⁶, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpe r. labhamānāpi agahetvā mātāpitāro posimsū⁷“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Bārāṇasī Brahmavaddhanaṃ nāma nagaraṃ ahosi. Ta.
 20 Manojō nāma rājā r. kāresi. Ta. aññataro asītikoṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahosi, tassa brāhmaṇī ten' eva „bhoti puttaṃ patthehīti“ vuttā⁸ patthesi. Atha B. Brahma-lokā cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi, jātassa c' assa Sonakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa padasāgamana-
 25 kāle añño pi satto Brahmaloḷkā cavitvā tassā yeva kucchismiṃ⁹ paṭisandhiṃ gaṇhi, tassa jātassa¹⁰ Nandakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tesam uggahitavedānaṃ sabbasippe nipphattiṃ pattānaṃ¹¹ rūpasampadam disvā brāhmaṇo brāhmaṇiṃ āmantetvā „bhoti puttaṃ Sonakumāraṃ gharabandhanena bandhissāmā“
 30 'ti ā. Sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā puttassa tam atthaṃ

¹ Bā omits na. ² Bā -isu. ³ C^s -ñjīti, C^k Bā -cchiti. ⁴ C^s -ñji, Bā -cchi. ⁵ C^k ubhayo. 2. N-to = Nandapaṇḍito, S-to = Sonapaṇḍito. ⁶ Bā -yittha. ⁷ Bā adds yevā. ⁸ Bā -e. ⁹ Bā -imhi. ¹⁰ Bā omits jā-. ¹¹ Bā adds vāyapattānaṃ.

ācikkhi. So „alam amma mayham gharāvāsena, aham hi
yāvajīvam tumhe paṭijaggitvā tumhākaṃ accayena Himavantam
pavisitvā pabbajissāmīti“. Sā brāhmaṇassa tam¹ attham āro-
cesi. Te punappuna khathentāpi² tassa cittaṃ alabhitvā
Nandakumāraṃ āmantetvā „tāta tena hi tvaṃ kuṭumbaṃ paṭi- 5
pajjā³“ ’ti vatvā „nāhaṃ bhātarā chaḍḍitakilesaṃ⁴ sīsena
ukkipāmi, aham pi tumhākaṃ accayena bhātarā va saddhiṃ
pabbajissāmīti“ vutte „ime evaṃ taruṇāpi⁵ kāme jahanti, ki-
maṅga⁶ pana mayaṃ sabbe va⁷ pabbajissāmā“ ’ti cintetvā
„tātā⁸, kiṃ vo amhākaṃ accayena pabbajjāya⁹, sabbe yeva¹⁰ 10
pabbajissāmā“ ’ti rañño ārocetvā sabbam dhanam dānamukhe
vissajjetvā dāsajanaṃ bhujissaṃ katvā nātīnaṃ dātabbayuttakaṃ
datvā cattāro pi janā Brahmavaddhananagarā nikkhamitvā
Himavantapadese pañcapadumasañchannaṃ saraṃ nissāya ra-
maṇīye vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā pabbajitvā ta. vasiṃsu. 15
Ubho pi bhātaro mātāpitāro paṭijaggiṃsu, pāto va tesam danta-
katthaṇ ca mukhadhovanaṇ ca datvā paṇṇasālaṇ ca pariveṇaṇ
ca sammajjitvā pāṇīyaṃ upaṭṭhāpetvā araṇṇato madhura-
phalāni āharitvā mātāpitāro khādāpenti uṇhena vā sītena vā
vārinā¹¹ nahāpenti, jaṭā sodhenti, pādaparikkammādīni tesam 20
karonti. Evaṃ addhāne gate Nandapaṇḍito „mayā ābhata-
phalāphalān’ eva mātāpitāro khādāpessāmīti¹²“ hiyyo ca para-
maho¹³ ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pāto va āharitvā
mātāpitāro khādāpeti, te tāni khāditvā mukhaṃ vikkhāletvā
uposathikā bhavanti. Sonapaṇḍito pana dūraṃ gantvā ma- 25
dhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha naṃ te¹⁴ „tāta,
kaṇiṭṭhena te ābhatāni mayaṃ pāto va khāditvā uposathikā
jātā, idāni no attho n’ atthīti“ vadanti, iti tassa phalāphalāni
paribhogam na labhanti vinassanti, punadivasādīsu¹⁵ pi tath’

¹ Bā etam. ² Bā kathetvāpi. ³ Bā -āhi. ⁴ Ck -kileṃ, Bā -kheḷam. ⁵ Bā
-vī, Cks omit pi. ⁶ Bā -am. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā adds idāneva. ¹⁰
Ck-saheva, Cs saheca. ¹¹ Bā pāṇiyena. ¹² Ck -mi, Bā -miti pūrato gantvā.
¹³ so Ck; Bā parabito, Cs bhīyyo ca paramato? ¹⁴ Bā omits te. ¹⁵ Bā -sesu.

evā 'ti, evaṃ so pañcaabhiññatāya¹ dūraṃ gantvāpi² āharati,
 te puna³ na khādanti. Atha M. cintesi: „mātāpitaro me su-
 khumālā, Nando ca yāni vā⁴ tāni va apakkaduppakkāni⁵ phalā-
 phalāni āharitvā khādāpeti, evaṃ sante ime na⁶ ciraṃ pa-
 5 vattissanti, vāremi⁷ nan“ ti, atha naṃ āmantetvā „Nanda ito
 paṭṭhāya phalāphalaṃ āharitvā mamāgamanam patimānehi,
 ubho ekato va khādāpessāmā“ 'ti ā. So evaṃ vutte pi attano
 va puññaṃ⁸ paccāsiṃsanto na tassa vacanam akāsi. M.
 „Nando mama vacanam akaranto ayuttam karoti, paṇapessāmi⁹
 10 nan“ ti, tato „ekato va mātāpitaro paṭijaggissāmīti¹⁰“ cin-
 tetvā „Nanda, tvaṃ anovādako, paṇḍitānam vacanam na ka-
 rosi, ahaṃ jeṭṭho, mātāpitaro mamam eva¹¹ bhārā¹², aham eva
 ne paṭijaggissāmi, tvaṃ idha vasitum na lacchasi, aññattha
 yāhīti“ tassa accharaṃ pahari. So tena paṇāmito¹³ tassa
 15 santike ṭhātum asakkonto tam vanditvā mātāpitaro upasaṃ-
 kamitvā tam attham ārocetvā attano paṇṇasālam pavisitvā
 kasiṇam oloketvā tam divasam eva pañcābhiññā¹⁴ atṭha samā-
 pattiyo nibbattetvā cintesi: „ahaṃ Sinerupādato ratanavālikam
 āharitvā mama bhātu paṇṇasālapariveṇe okiritvā bhātaram
 20 khamāpetum pahomi, evam pana na sobhissati Anotattodakam¹⁵
 āharitvā khamāpessāmi, evam pi na sobhissati sace me
 bhātā¹⁶ devatānam vasena (add na?) kameyya¹⁷ cattāro ma-
 hārājāno Sakkaṇ ca ānetvā¹⁸ khamāpeyyam, evam pi me¹⁹
 na sobhissati sakala-Jambudīpe Manojam aggarājānam ādiṃ
 25 katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṃ sante mama bhātu
 guṇo sakala-Jambudīpaṃ²⁰ avattharitvā gamissati, candasuriyo
 viya paññāyissatīti“ so tāvad eva iddhiyā gantvā Brahma-
 vaddhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā²¹ „eko

¹ Bā -ātāya. ² Bā gantvā patitā. ³ Cks pana. ⁴ Bā omits vā. ⁵ Ck Bā -dupa-, Cs omits aduppakk. ⁶ Ck va. ⁷ Bā vāressāmi. ⁸ Cks -ā. ⁹ so Ck; Cs paṇā-, Bā palā-, read paṇāmessāmi? ¹⁰ Cks -ssanti. ¹¹ Bā me va. ¹² Bā -o. ¹³ so Cs; Ck paṇāmite, Bā palāpito. ¹⁴ Bā -āyo. ¹⁵ Bā anotattato uda-. ¹⁶ Bā bhātaram. ¹⁷ Bā khamāpeyyam. ¹⁸ Bā āharitvā. ¹⁹ so Cks for ce? Bā omits me. ²⁰ Bā -pe. ²¹ Bā adds ṭhito.

kira vo tāpaso daṭṭhukāmo“ ti rañño ārocāpesi. Rājā „kim pabbajitassa mayā diṭṭhena, āhāratthāya āgato bhavissatīti“ bhattam¹ pahīni, bhattam na icchi, taṇḍulam pahīni³, vatthāni pahīni³, mūle⁴ pahīni, mūlam⁴ na icchi, atha tassa santike dūtam pesesi⁵, „kimattham kirāgato sīti⁶“ so dūtena puṭṭho⁵ „rājānam upaṭṭhāhitum āgato 'mhīti“ ā., rājā⁷ sutvā „bahū mama upaṭṭhākā, attano tāpasadhammam⁸ karotū“ 'ti pāhesi⁹, so tam sutvā „aham tumhākam rañño attano balena sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassāmīti“ ā., tam sutvā rājā cintesi: „pabbajitā nama paṇḍitā, kañci¹⁰ upāyam jānissantīti“ tam¹⁰ pakkosāpetvā āsanam dāpetvā vanditvā „bhante tumhe kira mayham sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassathā“ 'ti pucchi¹¹. „Āma mahārājā“ 'ti. „Katham gaṇhissathā“ 'ti. „Mahārāja antamaso khuddamakkhihāya pivanamattam pi lohitaṃ kassaci anuppādetvā tava dhanacchedanam¹² akatvā attano¹⁵ iddhiyā va gahetvā dassāmi¹³, kevalam papañcam akatvā ajj'eva nikkhamitum vaṭṭatīti“. So tassa¹⁴ saddahitvā senāṅga-parivuto nikkhami, sace senāya uṇham hoti N-to attano iddhiyā chāyam katvā sītam karoti, deve vassante senāya upari vassitum na deti, uṇham vātam¹⁵ nivāreti¹⁶, magge khāṇukaṇṭa-²⁰ kādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggam kaṣiṇamaṇḍalam viya samam¹⁷ katvā sayam ākāse cammam¹⁸ pattharitvā pallam-kena nisinno senāya purato¹⁹ gacchati. Evam senam ādāya paṭhamam Kosalaratṭham gantvā nagarassa avidūre khandhāvāram nivesetvā²⁰ „yuddham vā no detu vase vā vattatū“²⁵ 'ti²¹ Kosalarañño dūtam pāhesi, so kujjhivā²² „kim aham na rājā ti, yuddham dammīti“ senam purakkhatvā²³ nikkhami²⁴,

¹ Bā so bha-. ² Bā adds t. na icchi. ³ Bā adds v. na icchi. ⁴ Bā tamulam.

⁵ Bā pahīni. ⁶ Cks omīti sī. ⁷ Bā adds tam. ⁸ Bā tāpasassa kammam. ⁹

Bā pesesi. ¹⁰ Bā ki-. ¹¹ Bā pucchanti. ¹² Bā -cchedam. ¹³ Bā adds api

ca. ¹⁴ Bā adds vacanam. ¹⁵ Cs vā na, Bā sītam vā uṇham vā. ¹⁶ Bā vāreti.

¹⁷ Cks visamasamam. ¹⁸ Bā campakhaṇḍam. ¹⁹ Bā parivuto. ²⁰ Bā nivā-

²¹ Bā detum setacchattam vā no detum ki. ²² Bā adds āha. ²³ Bā rūpakkhi-

tvā. ²⁴ Bā -itvā.

dve senā yujjhitum¹ ārabhim̐su, N-to dvinnam pi antare attanā² nisinnam ajīnacammaṃ³ mahantaṃ katvā pasāretvā dvīhi pi senāhi khittasare cammen' eva sampaticchi, ekasenāya pi koci kaṇḍena viddho nāma n' atthi, hatthagatānaṃ pana kaṇḍānaṃ
 5 khayena dve pi senā nirupāyā⁴ aṭṭhaṃsu. N-to pi⁵ „mā bhāyi mahārājā“ 'ti assāsetvā Kosalassa santikaṃ gantvā „mahārāja mā bhāyi, n' atthi te paripantho, tava r. tav' eva bhavissati, kevalaṃ Manojarañño vasavattī⁶ hohīti“ ā. So tassa vacanaṃ⁷ saddahitvā „sādhū“ 'ti sampaticchi, atha naṃ Mano-
 10 jassa santikaṃ netvā⁸ „mahārāja, Kosalarājā te vase vattati, imassa r. imass' eva hotū“ 'ti, so⁹ „sādhū“ 'ti sampaticchitvā taṃ attano vase vattetvā dve senā ādāya Aṅgaraṭṭhaṃ gantvā Aṅgañ¹⁰ ca gahetvā Magadharatṭhe Magadhan ti eten' upāyena sakala-Jambudīpe rājāno attano vase vattetvā tehi parivuto
 15 Brahmavaddhananagaram eva gato, r. gaṇhanto pan' esaṃ¹¹ sattannaṃ saṃvaccharānaṃ upari sattadivasādhikehi sattamāsehi gaṇhi, so ekekarājadhānito nānappakāraṃ khajjabhojjaṃ āharāpetvā ekasataṃ rājāno gahetvā tehi saddhiṃ sattāhaṃ mahāpānaṃ pivi. N-to „yāva rājā sattāhaṃ issariyasukhaṃ anu-
 20 bhoti tāv' assa attānaṃ na dassessāmīti¹²“ Uttarakurumhi piṇḍāya caritvā Himavati¹³ Kañcanaguhadvāre sattāhaṃ vasi. Manojō pi sattame divase¹⁴ attano mahantaṃ sirivibhavaṃ oloketvā „ayaṃ yaso na¹⁵ mayhaṃ mātāpitūhi na¹⁶ aññehi dinno, Nandatāpasam¹⁷ nissāya uppanno, taṃ kho pana me
 25 apassantassa ajja sattamo divaso, kahaṃ nu kho me yasadāyako sahāyo“ ti N-taṃ sari. So tassa anussaraṇabhāvaṃ ñatvā āgantvā purato ākāse aṭṭhāsi. So cintesi: „ahaṃ imassa tāpasassa devabhāvaṃ vā manussabhāvaṃ vā na jānāmi, sace

¹ B^d yujhi-, C^{ks} yuddhi-. ² B^d -no. ³ C^k asina-, B^d ajinna-. ⁴ C^s nirupānāyā corr. to- pāyā, B^d nirūpassāhā, C^k nirupāya. ⁵ C^s adds manojam, B^d manojassa santike gantvā. ⁶ C^{ks} -i, B^d vasevatti. ⁷ B^d omits va-. ⁸ B^d -ke ānetvā. ⁹ C^k te, C^s omits so. ¹⁰ C^k ahañ, C^s agañ, B^d aṅgaraṭṭhaṃ, omitting ca. ¹¹ B^d panase. ¹² B^d dassāmiti. ¹³ B^d -vante. ¹⁴ B^d -ena, C^s -ena corr. to -e. ¹⁵ B^d omits na. ¹⁶ C^s naṃ. ¹⁷ B^d nanda tassa puññaṃ.

hi esa manusso sakala-Jambudīpe r. etass' eva dassāmi, atha devo ce hoti¹ devatāsakkāram assa² karissāmīti³ so tam vīmaṁsanto paṭhamam g. ā.:

1. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado
manussabhūto iddhimā, katham jānemu tam mayan ti. 93. 5
So tassa vacanam sutvā sabhāvam eva kathento duttiyam g. ā.:

2. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
manussabhūto iddhimā, evam jānāhi Bhāratā³ 'ti. 94.

Tattha Bhāratā⁴ 'ti ratṭhabhāradhāritāya nam⁵ evam ālapi. 10

Tam sutvā rajā „manussabhūto kirāyam, mayham evam bahūpakāro, mahantena yasena tam santappessāmīti⁶“ cintetvā ā.

3. Katarūpam idam bhotā⁶ veyyāvaccam anappakam:
devamhi vassamānamhi anvāvassam⁷ bhavam akā. 95. 15

4. Tato vātātāpe ghore sītacchāyam bhavam akā,
tato amittamajjhesu suratānam⁸ bhavam akā. 96.

5. Tato phītāni⁹ ratṭhāni vasino te bhavam akā,
tato ekasatam khatte anuyutte¹⁰ bhavam akā. 97.

6. Patit' assu mayam bhoto, vara tam¹¹ bhañ ñam¹² icchasi, 20
hatthiyānam assaratham nāriyo ca alamkatā
nivesanāni rammāni mayam bhoto dadāmase. 98.

7. Atha [vā]. Añge vā Magadhe [vā]¹³ mayam bhoto dadāmase,
atha vā Assakāvanti¹⁴ sumanā damma te mayam. 99.

8. Upaddham vāpi rajjassa mayam bhoto dadāmase 25
sace te attho rajjena, anusāsa yad icchasīti. 100.

Ta. katarūpamidam ti katajāniyam¹⁵ katasabhāvam, veyyāvaccam ti kāyaveyyāvaṭīkammam¹⁶, anvāvassam¹⁷ ti anuvassam, yathā devo na

¹ ce hoti wanting in Cks. ² Cks -ā. ³ Ck Bđ -thā, Cs -tā corr. to -thā. ⁴ all three MSS. -thā. ⁵ Bđ -radhāratāyanam. ⁶ Bđ -to. ⁷ Bđ anovassam. ⁸ so Bđ; Cks -majjhesaratānam. ⁹ Ck pi-, Cs Bđ phi-. ¹⁰ Bđ -yante. ¹¹ Cks cara tā. ¹² Cks hamñam, Bđ bhuñjam. ¹³ in Bđ corr. to atha aṅge vā magadhe. ¹⁴ Cs -vanti, Bđ kassakāvanti. ¹⁵ Bđ omits ka-. ¹⁶ Cs kāyyāvaṭīka-, Bđ kāyaveyyāvaṭīkammam. ¹⁷ Bđ anovassam.

vassati tathā katan ti a., sītaccchāyan ti sātallacchāyam, vasino te ti te
 ratthavasino amhākam vasavattino¹, khatte² ti khattiye, atthakathāyam pana
 ayam eva vā pātho, patītassu mayan ti tuṭṭhā mayam, vara tam bhañña-
 micchasīti³ bhā ti⁴ ratanass' etam nāmam, varan te dadāmi yam ratanam
 5 icchasi tam varehīti⁵ a., hatthiyānan ti ādīhi sarūpato tam ratanam dasseti,
 Assakāvantin⁶ ti Assakarattam vā⁷ Avantirattam vā⁸, rajjena 'ti sace
 hi sakalena Jambudīparajjena attho tam pi te datvā aham phalakāyudhahattho⁹
 tumhākam rathassa purato dhāvissāmīti dīpeti, yadicchasīti etesu mayā
 vuttappakāresu yam icchasi tam anusāsa āṇapehi.

10 Tam sutvā N-to attano adhippāyam āvikaronto ā.:

9. Na me attho hi¹⁰ rajjena nagarena dhanena vā,
 atho pi janapadena attho mayham na vijjatīti. 101.

„Sace tava mayi sineho atthi¹¹ ekam me vacanam karo-
 hīti“ vatvā:

15 10. Bhoto ca¹² ratthe vijite arañne atthi assamo,
 pitā mayham janettī ca ubho sammanti assame. 102.

11. Tes' āham pubbacariyesu puñnam na labhāmi kātave,
 bhavantam ajjhācāram¹³ katvā
 Sonam yācāmu¹⁴ samvaran ti. 103.

20 Ta. ratthe ti rajje, vijite ti āṇāpavattiṭṭhāne, assamo ti Himavantā-
 rañne eko assamo atthi, sammantīti tasmiṃ assame vasanti, tesāhan ti
 tesu aham, kātave ti vattapaṭivattaphalāharaṇasamkhātā puñnam kātum na
 labhāmi, bhātā me S-to nāma mam' ekasmiṃ aparādhe mā idha vasīti mam
 paṇāmesi¹⁵, ajjhācāran¹³ ti¹⁶ te mayam bhavantam adhiācāram parisam¹⁷
 25 parivāram katvā S-tam samvaram yācemu, āyatim¹⁸ yācāmā 'ti a., yācemu sam-
 varan¹⁹ ti pi pātho, mayam tayā saddhim Sonam yāceyyāma khamāpeyyāma,
 imam varam tava santikā gaṇhāmīti a.

Atha nam rājā āha:

12. Karomi te tam vacanam yam mam bhaṇasi brāhmaṇa,
 30 etañ ca kho no akkhāhi kīvanto bhontu yācakā ti. 104.

¹ Cks -tti, Cs -tta. ² Cks kkhette, Bā khatye. ³ Bā bhuñjam-. ⁴ Ck bhāti-
 tībhā, Cs bhāsītībhā corr. to bhātītībhā, Bā omits bhāti. ⁵ Bā vade. ⁶ Ck
 -vantītan, Bā -vantī. ⁷ Ck va. ⁸ Ck omits avanti-. ⁹ Cks -tthehi. ¹⁰ Cs bhi,
 Bā pi. ¹¹ Cks attho. ¹² Bā tava. ¹³ Bā ajjhāvar-. ¹⁴ Bā yācemu. ¹⁵ Bā
 palāpesi. ¹⁶ Bā adds avivaram. ¹⁷ Ck pharisa, Bā sa. ¹⁸ Bā -tisamvaram.
¹⁹ Ck yevaram.

Ta. karomīti ahaṃ sakala-Jambudīpe r. dadamāno ettakaṃ kiṃ na karissāmi, karomīti vadati, kīvanto ti kittakā.

Nandapaṇḍito āha:

13. Parosataṃ jānapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino 5
bhavaṇ ca rājā Manojō alaṃ hessanti yācakā ti. 105.

Ta. jānapadā ti gahapatī¹, mahāsālā ca brāhmaṇā ti sārappattā brāhmaṇā ca parosatā yeva, alaṃ hessantīti antāpariyantā² bhavissanti, yācakā ti mam' atthāya S-tassa khamāpakā.

Atha rājā āha: 10

14. Hatthī asse ca yojentu rathaṃ sannayha naṃ rathī³,
ābandhanāni gaṇhātha pādās' ussārayaṃ dhaje,
assamaṇ taṃ gamissāmi yattha sammati Kosiyo ti. 106.

Ta. yojentū 'ti hatthārohā hatthī assārohā ca asse kappentu, rathaṃ sannayhanaṃ rathīti⁴ samma rathika⁵ tvam pi rathaṃ sannayha⁵, 15
ābandhanānīti hatthiassarathesu ābandhitabbāni bhaṇḍakāni gaṇhatha, pādā-
sussārayaṃ dhaje ti rathe ṭhapitadhaje⁷ ussārayantu ussāpentu, Kosiyo
ti yasmiṃ assame Kosiyaḡotto vasaṭīti vadati.

15. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅginī,
agamā⁸ assamaṇ rammaṇ yattha sammati Kosiyo ti 107. 20
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Ta. tato cā 'ti bhikkhave evaṃ vatvā tato so rājā ekasataṃ⁹ khattiye
gahetvā mahatiyā senāya parivuto N-taṃ purato katvā nagarā nikkhami, ca-
turaṅginīti caturaṅginiyā¹⁰ agamāsi¹¹, antarāmagge vattamāno pi avassa-
gāmitāya evaṃ vutto, catuvīsatiakkhohiṇisaṃkhena¹² balakāyena saddhiṃ 25
maggapaṭipannassa tassa N-to¹³ iddhānubhāvena aṭṭhusabhavitthataṃ maggaṃ
samaṇ māpetvā ākāse cammaṇ pattharivā ta. pallaṃkena nisīditvā senāya pari-
vuto alaṃkatahatthikkhandhe nisīditvā gacchantena¹⁴ raṇṇā saddhiṃ dhamma-
yuttakaṃ kathento sītuṇhādiparissaye¹⁵ haranto¹⁶ agamāsi.

Ath' assa assamaṇ pāpuṇanadivase S-to „mama kaṇiṭ- 30
ṭhassa atirekasattadivasādhikāni¹⁷ sattamāsādhikāni¹⁸ satta-

¹ all three MSS. -i. ² so Cks; Bā pariyattā, omitting antā. ³ Cks rathī, Bā rathaṃ saṇhāmyasārathī. ⁴ Bā rathaṃ saṇhaya sārathīti. ⁵ Cks rathikā, Bā sārathī. ⁶ Bā saṇhayittha. ⁷ Cks ṭhapitadhajapādesudhaje. ⁸ Ck aggamā, Bā āgamā. ⁹ Bā -te, Ck -ta. ¹⁰ Bā -giyā senāya. ¹¹ Bā āgamāti. ¹² Bā -saṇ-
khātena. ¹³ Bā -tassa. ¹⁴ Cks -te. ¹⁵ Bā sītuṇ-. ¹⁶ Bā vārento. ¹⁷ Cks
-sattamāsādhi-. ¹⁸ Cks satta ca divasāni.

vassāni nikkhantassā“ ’ti āvajjitvā „kahan nu kho so etara-
 hīti“ dibbena cakkhunā olokento „catuvīsatiakkhohiṇipari-
 vārena¹ ekasataṃ rājāno gahetvā maṃ yeva khamāpetuṃ
 āgacchatīti“ disvā cintesi: „imehi rājūhi c’ eva parisāhi² ca
 5 mama kaniṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni diṭṭhāni, mamānubhāvaṃ
 ajānitvā ayaṃ kūṭajaṭilo attano pamāṇaṃ na jānāti, amhākaṃ
 ayyena saddhiṃ payojetīti maṃ vambhetvā³ kathento avīci-
 parāyanā bhaveyyuṃ, iddhipāṭihāriyaṃ nesaṃ dassessāmīti“
 so caturaṅgulamattena aṃsaṃ⁴ asamphusantaṃ ākāse kācaṃ
 10 ṭhapetvā Anotattodakaṃ⁵ āharituṃ rañño avidūre ākāse
 pāyāsi. N-to pana taṃ āgacchantāṃ disvā attānaṃ dassetuṃ
 avisahanto nisinnaṭṭhāne yeva antarādhāya⁶ palāyitvā Hima-
 vantaṃ pāvisi. Manojarājā pana naṃ ramaṇīyena isivesena⁷
 tathā āgacchantāṃ disvā:

15 16. Kassa kādambayo⁸ kāco vehāsaṃ caturaṅgulaṃ
 aṃsaṃ asamphusaṃ eti udahārassa gacchato ti g. ā. 108.

Ta. k ā d a m b a k o⁸ ti kadambarukkkhamayo, a s a m p h u s a ṃ⁹ e t ī t i a ṃ -
 s a ṃ¹⁰ asamphusanto sayam eva gacchati, u d a h ā r a s s ā ’ t i u d a k a ṃ ā h a r i t u ṃ
 g a c c h a n t a s s a e s a¹¹ kāco evaṃ eti, ko nāma tvaṃ kuto vāgacchasi.

20 Evaṃ vutte Mahāsatto gāthadvayam āha:

17. Ahaṃ Sono mahārāja tāpaso sahitaṃvato¹²,
 bharāmi mātāpitaro rattindivam atandito. 109.

18. Vane¹³ phalaṇ ca mūlaṇ ca āharitvā disampati
 posemi mātāpitaro pubbekatam anussaran ti. 110.

25 Ta. sahitaṃvato¹² ti sahitaṃvato¹³ sīlācārasampanno, eko tāpaso ahan
 ti vadati, bharāmiṃti posemi, atandito ti analaso hutvā, pubbekatan ti
 tehi pubbe kataṃ mayhaṃ guṇaṃ anussaranto.

Taṃ sutvā rājā tena saddhiṃ vissāsaṃ kattukāmo anan-
 taram g. ā.:

¹ Bā adds saddhi. ² Cks -sāsu. ³ Cs vamhe-, Bā -bhento. ⁴ Cks autaraṃ
 Bā asaṃ. ⁵ Bā anotattathato ud-. ⁶ Bā -yi. ⁷ Bā issariyena. ⁸ Bā kadampā-
 mayo. ⁹ Cks e asaṃ-, Bā asaṃ-, Bā asaṃ asaṃpusaṃ. ¹⁰ Bā asakuṭaṃ. ¹¹
 Bā kassa eka. ¹² Bā sahipappato. ¹³ Cks etaṃ.

19. Icchāma assamaṃ gantum yattha sammati Kosiyo,
maggam no Sona akkhāhi yena gacchemu assaman ti. 111.
Tattha assaman ti tumhākaṃ assamapadaṃ.

Atha M. attano ānubhāvena assamapadagāmimaggaṃ
māpetvā: 5

20. Ayam ekapadī rāja yen' etaṃ meghasannibhaṃ
koviḷārehi sañchannaṃ, ettha sammati Kosiyo ti g. ā. 112.

T. a.: mahārāja ayam ekapadiko jaṃghamaggo iminā gacchatha yena disā-
bhāgena taṃ meghavaṇṇaṃ supupphitakoviḷārasaṃchannaṃ kānanaṃ dissati
ettha mama pitā Kosiya gotto vasati esa so assamo ti. 10

21. Idam vatvāna pakkāmi taramāno mahāisi
vehāse antalikkhasmiṃ anusāsivāna khattiye. 113.

22. Assamaṃ parimajjivā¹ paññāpetvāna āsanaṃ
paṇṇasālaṃ pavisitvā pitaraṃ paṭibodhayi: 114.

23. Ime āyanti rājāno abhijātā yasassino,
assamā nikkhamitvāna nisīda tvaṃ mahāise. 115. 15

24. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā taramāno mahāisi
assamā nikkhamitvāna paṇṇadvāramhi² upāvisīti 116.

imā abhisambuddhagāthā.

Ta pakkāmīti Anotattaṃ³ agamāsi, parimajjivā⁴ ti bhikkhave so 20
isi vegena Anotattaṃ gantvā⁵ pānīyaṃ ādāya tesu rājesu⁶ assamaṃ asampattesu
yeva āgantvā pānīyaghaṭe pānīyamālake ṭhapetvā mahājano pivissatīti vana-
kusumehi⁷ vāsetvā⁸ sammujjaniṃ⁹ ādāya assamapadaṃ sammajjivā paṇṇa-
sāladvāre pitu āsanaṃ paññāpetvā pavisitvā pitaraṃ jānāpesīti a., u pāvisīti
uccāsane nisīdi, B-ssa mātā pana tassa pacchato nīcatare¹⁰ āsane nisīdi, B. 25
nīcāsane ekamante nisīdi.

N-to pi B-ssa Anotattato pānīyaṃ ādāya assamaṃ āgata-
kāle¹¹ rañño santikaṃ āgantvā assamassa avidūre khandhā-
vāraṃ nivesāpesi¹². Atha rājā nahātvā sabbālaṃkārapati-
maṇḍito ekasatarājaparivuto N-taṃ gahetvā mahantena siri- 30
sobhaggena B-ttaṃ khamāpetuṃ assamaṃ pāvisi. Atha naṃ
tathā āgacchantam B-assa pitā disvā B-aṃ pucchi, so pi
'ssa ācikkhi.

¹ all three MSS. -jjetvā. ² Cks padvāramhi. ³ Bā anotattato. ⁴ Bā -jjetvā.
⁵ Bā -tthaṃ āg-. ⁶ Bā -āsu. ⁷ Bā nava-. ⁸ Cks māse-. ⁹ C^s sammañj-, Bā
samajja-. ¹⁰ Bā nice. ¹¹ Bā -magata-. ¹² -re nivāsesi.

Tam attham pakāsento S. ā.:

25. Tañ ca disvāna āyantam jalanta-r-iva¹ tejasā
khattasamghaparibbūḥam Kosiyo etad abravi: 117.
26. Kassa bherī mutiṅgā ca samkhā paṇavadēḍimā
5 purato paṭipannāni hāsayantā² rathesabham. 118.
27. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriya jalam. 119.
28. Ukkāmukhe³ pahaṭṭham va khadiraṅgārasannibham
mukham cāru r-ivābhāti⁴, ko eti siriya jalam. 120.
- 10 29. Kassa paggahitam chattam sasalākam manoramam
ādiccaramsāvaranam, ko eti siriya jalam. 121.
30. Kassa amkam pariggayha vālavijanim uttamam
carati varapaññassa hatthikkhandhena āyato. 122.
31. Kassa setāni chattāni ājāniyā ca vammitā
15 samantā parikiranti⁵, ko eti siriya jalam. 123.
32. Kassa ekasatam khatyā anuyuttā⁶ yasassino
samantā anupariyanti⁷, ko eti siriya jalam. 124.
33. Hatthiassarathapattisenāya⁸ caturaṅginī⁹
samantā anupariyāti¹⁰, ko eti siriya jalam. 125.
- 20 34. Kass' esā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati
akkhobhaṇī¹¹ apariyantā sāgarassēva ūmiyo. 126.
35. Rājābhirājā Manojō¹² Indo va jayatam pati
Nandass' ajjhāvaram eti assamam brahmacārinam. 127.
36. Tass' esā mahatī senā piṭṭhito anuvattati
25 akkhobhaṇī¹³ apariyantā sāgarassēva ūmiyo ti. 128.

Ta. jalantarivā 'ti jalantam viya paṭipannānīti etāni turiyāni kassa
purato āgacchantīti a., hāsayantā 'ti tosentā, kañcanapaṭṭenā 'ti tāta
kass' eso kañcanamayena vijjuvaṇṇinā uṇhīsapattena nalātante¹⁴ parikkhitto ti
pucchatī, yuvā ti taruṇo kalāpasannaddho ti sannaddhasaratunhīro, ukkā-
30 mukhe pahaṭṭham vā 'ti kammārānam uddhane pahaṭṭhasuvaṇṇam viya,
khadiraṅgārasannibham ti vītaccikakhadiraṅgāraṇṇam¹⁵, ādiccaramsā-
varanam ti ādiccaramsīnam āvaranam, amkam pariggayhā 'ti amkam pa-
riggahetvā¹⁶ parikkhipitvā ti a., vālavijanimuttaman¹⁷ ti vālavijanim¹⁸

¹ Bā -tamriva. ² Bā -o. ³ Bā -am. ⁴ Cs vā-, Bā mukhañcarucirā-. ⁵ Cks
-renti. ⁶ Bā -yantā. ⁷ Bā -parikiranti. ⁸ Bā -rathā-, Ck -assārathāpattī-, Cs
-assārathāpatthī-. ⁹ Ck -nim, Bā -ni. ¹⁰ Bā -yāyanti. ¹¹ Cks -bbhaṇī, Bā
-bhaṇī. ¹² Cks -rājamānojo, Bā -rājamanujo. ¹³ Ck -bbhanim, Cs -bbhaṇī. ¹⁴
so Cks; Bā nalātante. ¹⁵ Bā vitacchita-. ¹⁶ Cs adds passam, Bā parisam.
¹⁷ all three MSS. -mā. ¹⁸ Bā maṇivālavijani.

uttamam¹, caratīti sañcarati, chattānīti ājānīyapiṭṭhe nisinnānam dhārita-
chattādhichattāni, parikirantīti² kassa samantā sabbadisābhāgesu parikiri-
yanti³, caturaṅginīti etehi hatthiādīhi catūhi aṅgehi samannāgatā⁴,
akkhobhanīti khobhetum na sakkā, sāgarassevā 'ti sāgarassa ūmiyo viya
apariyantā, rājābhirājā ti ekasatānam rājūnam pūjito⁵ tesam vā adhiko 5
rājābhirājā⁶, jayataṃ patīti jayappattānam tāvatimsānam jeṭṭhako, ajjhā-
varan ti mama khamāpanatthāya Nandassa parisabhāvaṃ upagantvā eti.

Satthā āha:

37. Anulittā candanena kāsikavatthadhārino
sabbe pañjalikā hutvā isīnam ajjhupāgamun ti. 129. 10

Ta. isīnam ajjhupāgamun ti bhikkhave sabbe pi te rājāno surabhi-
candanena anulittā uttamakāsikavatthadhārino sirasi patitṭhāpitañjalī hutvā
isīnam santikaṃ upagatā.

Tato Manojarājā vanditvā ekamantaṃ nisinno paṭisanthāraṃ
karonto: 15

38. Kacci⁷ nu bhoto kusalam, kacci⁷ bhoto anāmayaṃ,
kacci⁷ uñchena⁸ yāpetha, kacci⁷ mūlaphalā bahū. 130.

39. Kacci ḍaṃsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimsapā¹⁰,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti 131.

gāthadvayaṃ ā. 20

Tatoparaṃ tesam vacanapaṭivacanavasena kathitagāthā¹¹
honti.

40. Kusalam c' eva no rāja atho rāja anāmayaṃ,
atho uñchena⁸ yāpema, atho mūlaphalā bahū, 132.

41. Atho ḍaṃsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimsapā¹⁰, 25
vane vālamigākiṇṇe himsā amhaṃ na vijjati. 133.

42. Bahūni c' assa¹² pūgāni assame sammataṃ idha¹³,
nābhijānāmi uppannaṃ ābādhaṃ amanoramaṃ. 134.

43. Svāgatan te mahāraja atho te adurāgataṃ, (IV $\frac{434}{5}$)
issaro si anuppatto, yaṃ idh' atthi¹⁴ pavedaya: 135. 30

¹ Cks -mā. ² Cks -kīrentīti. ³ Bā -kiranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bā pū-
rato. ⁶ Bā rājādhi-. ⁷ Bā kiñci. ⁸ Cks uñj-, Bā ucch-. ⁹ Bā omits ca. ¹⁰
Bā sarisapā. ¹¹ Bā saṃgītīgāthā. ¹² so Ck for cassu? Cs Bā vassa. ¹³ Bā
sampato mama. ¹⁴ Bā idhatti, Cks idhanti.

44. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam¹. 136.
45. Idam pi pāṇīyam sītam ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvam abhikaṃkhasi. 137.
- 5 46. Paṭiggahītaṃ yaṃ dinnaṃ ca² sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Nandassāpi nisāmetha vacanaṃ yaṃ so pavakkhati. 138.
47. Ajjhāvar' amha Nandassa bhoto santikaṃ āgatā,
suṇātu bhavaṃ vacanaṃ Nandassa parisāya cā 'ti. 139.

Imā³ yebhuyyena pākāṭā⁴ sambandhā⁵ yeva, yaṃ pan' ettha apākāṭaṃ
10 tad eva vakkhāma, pavedayā 'ti yaṃ imasmiṃ ṭhāne tava abhirucitaṃ atthi
tam no kathehīti vadati, khuddakappānīti etāni nānārukkhaphalāni⁶ khudda-
madhupaṭibhāgāni⁷ madhurāni, varamvaran⁸ ti ito uttamuttamaṃ⁹ gahetvā
bhuñja, girigabbharā ti Anotattato, sabbassa agghiyaṃ ti yena mayam
āpucchitā tam amhehi paṭiggahītaṃ nāma tumhehi ca dinnam eva nāma ettāvata
15 imassa janassa sabbassa agghiyaṃ tumhehi kataṃ, Nandassāpīti ambakaṃ
tāva sabbam kataṃ idāni N-to kiñci vattukāmo tassāpi¹⁰ tāva¹¹ vacanaṃ suṇotha,
ajjhāvaramhā 'ti mayam hi na aññena kammaṇa āgatā, Nandassa pana parisā
hutvā tumhākaṃ khamāpanatthāya āgatā ti vadati, bhavan ti bhavaṃ S-to suṇātu.

Evam vutto N-to utthāyāsanaṃ mātāpitāro ca bhātaraṇ ca
20 vanditvā parisāya¹² saddhiṃ sallapanto ā.:

48. Parosataṃ janapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino
bhavaṇ ca rājā Manojō anumaññantu¹³ me vaco. 140.
49. Ye hi santi samītāro¹⁴ yakkhāni¹⁵ idha assame
25 araññe bhūtabhavyāni suṇantu vacanaṃ mama. 141.
50. Namo katvāna bhūtānaṃ isiṃ vakkhāmi subbataṃ:
so ty-āham dakkhiṇo¹⁶ bāhu¹⁷ tava Kosiya sammato. 142.
51. Pitaram me janettī¹⁸ ca bhattukāmassa me sato
vīra puññaṃ idam ṭhānaṃ¹⁹, mā maṃ Kosiya vārāya. 143.

¹ Bā varāvaram. ² Bā omits ca. ³ Cks omit imā. ⁴ Cks -ṭa. ⁵ Bā sam-
pandhā, Cks -dhi. ⁶ Cks na in the place of etāni nānā. ⁷ so Cks; Bā
khuddakkhamadhu-. ⁸ Bā varamvaren. ⁹ Bā uttamam u-. ¹⁰ Bā tassa pi.
¹¹ all three MSS. tā. ¹² Bā sakapa-. ¹³ Cks amanuññantu. ¹⁴ so Cks = sa-
mitāro? Bā yevasantisamittāro. ¹⁵ Ck yakkhārāni, Cs yakkhārāni. ¹⁶ Bā -ṇā,
Ck -ṇe, Cs -ṇo corr. to -ṇe. ¹⁷ Cs bahu, Bā bāhum. ¹⁸ Ck janentī, Cs janenetti,
Bā janetti. ¹⁹ Bā dhiramapuñña pidam ṭhānaṃ, Cks cara puññaṃ idam ṭhāna.

52. Sabbhi h' etaṃ upaññātaṃ, mam' etaṃ upanissaja¹,
 utṭhānapāricariyāya dīgharattaṃ tayā kataṃ,
 mātāpītusu puññāni mama lokadado bhava. 144.
53. Tath' eva santi manujā dhamme dhammapadaṃ vidū
 maggo² saggassa lokassa yathā jānāsi tvaṃ ise. 145. 5
54. Utṭhānapāricariyāya mātāpītusukhāvahaṃ
 taṃ maṃ puññ' ābhivāreti³ ariyamaggavaro naro ti. 146.

Ta. anumaññantū⁴ 'ti anubujjhantu, sādhukaṃ katvā paccakkhaṃ ka-
 rontū 'ti a., samītāro⁵ ti samāgatā, araññe bhūtabhavyānīti asmiṃ
 Himavantāraññe yāni bhūtāni c' eva buddhimariyādā⁶ pattāni bhavyāni ca taruṇa- 10
 devatāni, tāni pi⁷ sabbāni mama vacanaṃ suṇantū 'ti a., namo katvānā 'ti
 idaṃ so parisāya saññaṃ datvā tasmīṃ vanasaṇḍe nibbattadevatā namakkāraṃ
 katvā va ā., t. a.: ajja bahūhi devatāhi mama bhātikassa dhammakathāsavanatthaṃ
 āgatāhi bhavitabbaṃ, ayaṃ vo namakkāro, tumhe pi mayaṃ sahāyā hothā 'ti
 so devatānaṃ añjalim paggaṇhitvā parisam sañjānāpetvā isim vakkhāmīti ādim 15
 ā., ta. isin ti S-taṃ sandhāya vadati, sammato ti bhātaro nāma aṅgasamā
 honti tasmā so te ahaṃ dakkhino⁸ bāhū ti sammato tena⁹ khamitum arahathā
 'ti dīpeti, vīrā 'ti viriyavanta mahāparakkama, puññamidaṃ tṭhānaṃ ti
 idaṃ mātāpītuupatṭhānaṃ nāma puññaṃ saggasaṃvattanikakāraṇaṃ taṃ karon-
 taṃ maṃ mā vālayā 'ti vadati, sabbhihetan ti etaṃ mātāpītuupatṭhānaṃ 20
 nāma paṇḍitehi upaññātaṃ upagantvā nātān c' eva vaṇṇitan ca, upanissajā
 'ti idaṃ mayhaṃ nissaja vissajehi dehi, utṭhānapāricariyāyā¹⁰ 'ti utṭhānena
 c' eva pāricariyāyā¹¹ ca katan ti, dīgharattaṃ tayā kusalaṃ kataṃ, puññānīti
 idāni ahaṃ mātāpītusu puññāni kattukāmo, lokadado¹² hohi¹³, ahaṃ hi tesam
 vattaṃ upatṭhānaṃ katvā devaloke aparimāṇaṃ yasaṃ labhissāmi, tassa me 25
 tvaṃ dāyako hohīti vadati, tatthevā 'ti yathā tvaṃ jānāsi tath' eva aññe pi
 manujā imissā parisāya santi ye¹⁴ nānappakāre dhamme idaṃ jetṭhāpacāyibhā-
 vasaṃkhātaṃ dhammakotṭhāsaṃ vidanti¹⁵ kin ti maggo saggassa¹⁶ lokassā 'ti,
 sukhāvahan ti utṭhānena ca pāricariyāyā¹⁷ ca mātāpītunnaṃ sukhāvahaṃ,
 taṃ man ti taṃ maṃ evaṃ samnāpaṭipannaṃ pi bhātā S-to tamhā puñña 30
 abhivāreti nivāreti, ariyamaggavaro¹⁸ ti¹⁹ so evaṃ vārento ayaṃ naro
 mama piyadassanatāya ariyasamkhātassa devalokassa maggāvaraṇo²⁰ nāma
 hotīti.

¹ Bā -sajju. ² so all three MSS.. ³ Bā puññānivāreti. ⁴ Cks amanuññantū. ⁵
 Bā sapitāro. ⁶ Bā vuddhipari-. ⁷ Ck -devatātānīpi, Bā -tāni ca tāni pi. ⁸ Bā
 adds me. ⁹ Bā -pa. ¹⁰ Bā -pādacari-. ¹¹ Bā pāda-. ¹² Bā -do ti tassa
 mama tvaṃ saggam lokam dado. ¹³ all three MSS. hoti. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵
 Bā va-. ¹⁶ Bā sadevakassa. ¹⁷ Bā pādaca-. ¹⁸ Bā -āvaro. ¹⁹ Bā adds ariya-
 maggassa āvaro ²⁰ Ck -vāraṇo, Bā -varaṇaṃ.

Evam N-ena vutte M. „imassa tāva tumhehi vacanam
sutam, idāni mama pi suṇāthā“ 'ti sāvento ā.

55. Suṇantu bhonto vacanam bhātur¹ ajjhāvarā mama:
kulavaṃsam mahārāja porāṇam parihāpayam
5 adhammacāri jeṭṭhesu² nirayam so upapajjati. 147.
56. Ye ca dhammassa kusalā poraṇassa disampati
cārittena ca sampannā na te gacchanti duggatim. 148.
57. Mātāpitā ca bhātā ca bhaginī nātibandhavā
sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evam jānāhi Bhārata³. 149.
10 58. Ādiyitvā garuṃ bhāram nāviko viya ussahe,
dhammañ ca⁴ na-ppamajjāmi,
jeṭṭho c' asmi rathesabhā 'ti. 150.

Ta. bhāturajjhāvarā⁵ ti mama bhātu parisā hutvā āgatā bhavanto
sabbe pi rājāno mama pi tā⁶ vacanam suṇantu, parihāpayan ti parihāpento,
15 dhammassā 'ti jeṭṭhāpacāyadhammapaveṇidhammassa, kusalā ti chekā, cā-
rittena cā 'ti ācārasīlena sampannā, bhārā ti sabbe ete jeṭṭhena vahitabbā paṭi-
jaggitabbā ti tassa bhātarā nāma, nāviko viyā 'ti yathā nāvāgarubhāram⁷
ādiyitvā samuddamajjhe nāvaṃ sotthinā netum nāviko ussahe ti vāyamati saha
nāvāya sabbabhaṇḍam jano ca tass' eva bhāro hoti tathā mam' eva sabbe
20 nātakā bhāro ahañ c' ete ussahāmi paṭijaggitum sakkomi, tañ ca jeṭṭhāpacāya-
nadhammam na-ppamajjāmi, na kevalaṃ ca etesañ nēva sakalassa pi lokassa
jeṭṭho c' asmi, tasmā aham eva saddhim Nandena paṭijaggitum yutto ti.

Tam sutvā sabbe pi rājāno attamanā hutvā „jeṭṭhabhā-
tikassa kira avasesā bhārā⁸ ti ajja amhehi nātan“ ti N-tam
25 pahāya M-assa nissitā⁹ hutvā tassa thutim karontā¹⁰ dve gāthā
abhāsimsu:

59. Adhigat' amha¹¹ tame nāṇam jālam va jātavedato¹²
evam eva no bhavam dhammam Kosiyo pavidam'sayi. 151.
60. Yathā udadhim ādicco vāsudevo pabhamkaro
30 pāṇinam pavidamseti rūpaṃ kalyāṇapāpakaṃ
evam eva no bhavam dhammam Kosiyo pavidam'sayīti. 152.

¹ Cks -tar. ² Cks jeṭṭho. ³ Ck -tha. ⁴ Bđ dhammassa. ⁵ Ck -tar-. ⁶ read
tāva? ⁷ Bđ nāvāya. ⁸ Bđ -o. ⁹ Bđ -ttam sannisitā. ¹⁰ Ck Bđ -o. ¹¹ so
Ck; Bđ adhigamā. ¹² Bđ jātadevato.

Ta. adhigatamhā¹ 'ti mayam ito pubbe jetthāpacāyanadhammapa-
 ṭicchādake tame vattamānā² ajja jātavedato³ jālam va nāṇam⁴ adhigatā, eva-
 ma no ti yathā mahandhakāre pabbatamatthako jalito jātavedo samantā ālokaṃ
 pharanto rūpāni dasseti tathā no bhavaṃ Kosiyagotto dhammaṃ pavidamsayīti
 a., vāsudevo ti vasudevo⁵ vasujotano⁶ dhammappakāsano ti a. 5

Iti M. ettakaṃ kalam N-tassa paṭihāriyāni disvā tasmim
 pasannacitte te rājāno nāṇabalena tasmim pasādam bhinditvā
 attano katham gāhāpetvā sabbe attano va mukhullokite akāsi.
 Atha nam N-to „bhātā me paṇḍito vyatto dhammakathiko,
 sabbe p' ime rājāno bhinditvā attano pakkhe kari⁷, ṭhapetvā 10
 imaṃ añño⁸ mayham paṭisaraṇaṃ n' atthi, ima eva yācissā-
 mīti“ cintetvā g. ā.:

61. Evaṃ me yācamānassa añjaliṃ nāvabujjhasi⁹,
 tava baddhañcaro¹⁰ hessaṃ vuṭṭhito paricārako ti. 153.

T. a.: sace tumhe mama evaṃ yācamānassa khamāpanatthāya paggaḥitaṃ 15
 añjaliṃ nāvabujjhatha na patigaṇḥatha tumhe va mātāpitaro upaṭṭhahatha ahaṃ
 pana tumhākaṃ baddhañcaro¹⁰ veyyāvaccakaro hessaṃ rattimdivaṃ analasa-
 bhāvena vuṭṭhito¹¹ ahaṃ tumhe paṭijaggissāmīti.

M-assa pakatīyāpi N-te¹² roso¹³ vā veraṃ vā n' atthi
 atithaddham¹⁴ kathentassa pan' assa mānahāpanattham¹⁵ nig- 20
 gahavasena¹⁶ tathā katvā idāni 'ssa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto
 tasmim pasādam uppādetvā „idāni te khamāmi, mātāpitaro ca
 paṭijaggituṃ labhissasīti¹⁷“ tassa guṇaṃ pakāsento ā.:

62. Addhā Nanda vijānāsi saddhammaṃ sabbhi desitaṃ,
 ariyo ariyasamācāro, bālham tvaṃ mama ruccasi. 154. 25

63. Bhavantaṃ vadāmi bhotiñ ca¹⁸ suṇoṭha vacanaṃ mama:
 nāyaṃ bhāro bhāramato āhu¹⁹ mayham kudācanaṃ. 155.

64. Taṃ maṃ upaṭṭhitaṃ santaṃ mātāpitusukhāvahaṃ
 Nando ajjhāvaram²⁰ katvā upaṭṭhānāya yācati. 156.

¹ Bā adhigamā. ² Bā -ne. ³ Bā jātadevato. ⁴ Bā jātāṃ laṃ paññāṇaṃ. ⁵
 Ck vā-. ⁶ Ck sujātano. ⁷ Bā karavaṭha. ⁸ Bā rañño. ⁹ Bā -bujhatha. ¹⁰
 Bā paṭhacaro. ¹¹ Bā adds paricārako. ¹² bhaginī nātibandhanā v. 57 - - - -
 nandapaṇḍite wanting in C^s. ¹³ Bā doso. ¹⁴ Ck anitabbam? ¹⁵ Bā -pahā-
 nattham. ¹⁶ Bā adds vā. ¹⁷ Bā -tīti. ¹⁸ C^s va. ¹⁹ Ck āhu. ²⁰ C^{ks} -caram.

65. Yo ve icchatī kāmēna¹ santānaṃ brahmacāriṇaṃ
Nandaṃ² vo³ vadatha⁴ eke kaṃ Nando⁵ upatiṭṭhatū⁶ ti. 157.

Ta. ariyo ti sundaro, ariyasamācāro sundarācāro si jāto, bālhaṇ ti idāni tvaṃ mama ativiya ruccasi, suṇothā 'ti amma tātā tumhe mama vacanaṃ
5 suṇotha, nāyaṃ bhāro ti ayaṃ tumbhakaṃ paṭijagganabhāro na kadāci mama bhāramato ahu, tamman ti taṃ bhāro ti amaṇṇitvā va maṃ tumhe upaṭṭhi-
taṃ samānaṃ, upaṭṭhānāyā 'ti tumhe upaṭṭhātum maṃ yācati, yo ve ic-
chatīti mayhaṃ hi tvaṃ me mātaraṃ vā pitaraṃ vā upaṭṭhahā 'ti vattum na
yuttaṃ, tumbhakaṃ pana santānaṃ brahmacāriṇaṃ⁸ yo⁹ eko icchatī taṃ vadāmi
10 kāmāṃ¹⁰ Nandaṃ vo vadatha¹¹ taṃ¹² mama kaṇiṭṭhaṃ Nandaṃ rocatha¹³
tumhesu kaṃ esa upatiṭṭhati¹⁴ ubho pi hi mayaṃ tumbhakaṃ puttā yevā 'ti.

Ath' assa mātā āsanā vuṭṭhāya „tātā S-ta ciravippavuttho
te kaṇiṭṭho, evaṃ cirāgataṃ pi taṃ yācituṃ na visahāmi,
mayaṃ hi tan nissitā idāni pana tayā anuṇṇātā, ahaṃ etaṃ
15 brahmacāriṇaṃ bāhāhi upagūhitvā sīse upagghāyituṃ¹⁴ la-
bheyyan“ ti imam atthaṃ pakāsentī:

66. Tayā tātā anuṇṇātā Sona taṃ nissitā mayaṃ,
upaghātuṃ labhe Nandaṃ
muddhani brahmacāriṇaṃ ti g. ā. 158.

20 Atha naṃ M. „tena hi amma anujānāmi, tvaṃ¹⁵ gaccha
puttaṃ Nandaṃ āliṅgitvā sīsaṃ¹⁶ ghāyitvā cumbitvā tava
hadaye sokaṃ nibbāpehīti“ ā. Sā tassa santikaṃ gantvā
N-taṃ parisamajjhe yeva āliṅgitvā sīsaṃ ghāyitvā cumbitvā
hadaye sokaṃ nibbāpetvā M-ena saddhim sallapantī ā.:

25 67. Assatthassēva taruṇaṃ pavāḷaṃ māluteritaṃ
cirassaṃ Nandaṃ disvāna hadayaṃ me pavedhati. 159.

68. Yadā suttāpi¹⁷ suppante Nandaṃ passāmi āgataṃ
udaggā sumadā homi: Nando no āgato ayaṃ. 160.

69. Yadā ca paṭibujjhivā Nandaṃ passāmi nāgataṃ
30 bhiyyo āvisatī soko domanassaṃ cānappakaṃ. 161.

¹ Cks kāmānaṃ. ² Ck -do, Cs -da. ³ Cs ve. ⁴ Cks caratha. ⁵ Bā -dā maṃ.
⁶ Cks omit maṃ. ⁷ Ck upaṭṭhitū. ⁸ Ck -rīṇaṃ, Bā -ri. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bā
-ena. ¹¹ Cks ratha. ¹² Cks omit taṃ. ¹³ Bā rodetha, Cs nanda rocetha. ¹⁴
Bā upaṭṭhātum. ¹⁵ Bā upasaṃghāyituṃ. ¹⁶ Cks taṃ. ¹⁷ Bā -e. ¹⁸ Bā
suttāmbhi.

70. Sâham ajja cirassam¹ pi Nandam passāmi āgataṃ,
bhattuc-ca³ mayhañ ca piyo Nando no pāvisī gharaṃ. 162.
71. Pitu pi Nando suppiyo, yaṃ³ Nando pāvisī gharaṃ
labhatu tāta Nando taṃ: maṃ Nando upatiṭṭhatū 'ti. 163.

Ta. māluteritan ti yathā vātāhataṃ assatthapallavaṃ kampaṭi evaṃ ci- 5
rassam Nandam disvāna ajja mama hadayaṃ kampaṭi, soppante⁴ ti tāta
Sona yadāham suttā⁵ supinena Nandam āgataṃ passāmi tadāpi udaggā homīti,
bhattuccā² 'ti sāmikassa ca mayhañ ca piyo, Nando no pāvisī gharan
ti tāta putto no Nando paṇṇasālam pavisatu⁶, yaṃ ti yasmā pitu⁷ suṭṭhu piyo
tasmā puna imamhā gharā na vippavaseyya⁸ Nando taṃ ti Nando yaṃ icchati 10
taṃ labhatu, maṃ Nando ti tāta Sona tava pitaraṃ tvaṃ upaṭṭhaha Nando
maṃ upatiṭṭhatu.

M. „evaṃ hotū“ 'ti mātu vacanaṃ sampaṭicchitvā „Nanda
tayā jeṭṭhakakotṭhāso laddho, mātā nāma atigūṇakārikā, appa-
matto hutvā paṭijaggeyyāsīti“ ovaditvā mātu guṇam pakāsento 15
dve gāthā abhāsi:

72. Anukampakā paṭiṭṭhā ca pubbe rasadadī ca no⁹
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate ise. 164.
73. Pubbe rasadadī gottī mātā puññūpasamhitā
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate¹⁰ ise ti. 165. 20

Ta. anukampakā ti muduhadayā, pubbe rāsadadīti paṭhamam eva
attano khīrasamkhātassa rasassa dāyikā, mātā taṃ ti mama mātā maṃ na¹¹
icchati taṃ varatī¹², gottīti gopāyikā, puññūpasamhitā ti puññanissitā
puññadāyikā.

Evam M. dvīhi gāthāhi mātu guṇam kathetvā punāgantvā 25
tassā āsane nisinnakāle „Nanda tvaṃ dukkarakārikam mātā-
raṃ labhi, ubho pi mayam mātaraṃ dukkhena samvaddhitā,
taṃ dāni tvaṃ appamatto paṭijaggāhi¹³, amadhurāni phalā-
phalāni mā khādāpesīti¹³“ vatvā parisamajjhe yeva mātu duk-
karakārikattam pakāsento ā.: 30

¹ Cks -ssā. ² Bā -uñca. ³ Ck sam. ⁴ Bā suttā. ⁵ Cks suttā. ⁶ so all three
MSS. ⁷ Cks omit yaṃti yasmā pitu. ⁸ Ck Bā vippavaseyya. ⁹ Bā ja no. ¹⁰
Bā vadate. ¹¹ Bā yaṃ. ¹² Bā vadati, Cks add icchati. ¹³ Ck -ggo, Cs -ggi.

74. Ākaṃkhamānā puttaphalaṃ devatāya namassati
nakkhattāni ca pucchati utusaṃvaccharāni ca. 166.
75. Tassā utusinātāya hoti gabbhass' avakkamo,
tena dohaḷinī hoti, suhadā tena vuccati. 167.
- 5 76. Saṃvaccharaṃ vā ūnaṃ vā pariharitvā vijāyati,
tena sā janayantī (add ti), janettī tena vuccati. 168.
77. Thanakhīrena gitena¹ aṅgapāpuraṇena ca
rodantaṃ (add: eva) toseti, tosentī tena vuccati. 169.
78. Tato vātātape ghore mamaṃkatvā (add: va) dāraṃ
10 appajānantaṃ (add: poseti), posentī tena vuccati. 170.
79. Yaṇ ca mātu dhanam hoti yaṇ ca hoti pitū dhanam
ubhayam etassa gopeti, api puttassa no siyā. 171.
80. Evaṃ putta adū putta iti mātā vihaññati,
pamattaṃ paradāresu nisīthe pattayobbane
15 sāyaṃ puttaṃ anāyantaṃ iti mātā vihaññati. 172.
81. Evaṃ kicchā bhato poso mātu aparicārako
mātari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 173.
82. Evaṃ kicchā bhato poso pitu aparicārako
pitari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 174.
- 20 83. Dhan' āpi² dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
mātaraṃ aparicaritvāna kiccham vā so nigacchati. 175.
84. Dhanam pi dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
pitaraṃ aparicaritvāna kiccham vā so nigacchati. 176.
85. Ānando ca pamādo ca sādā hasitakīlitaṃ
25 mātaraṃ paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 177.
86. Ānando ca pamādo ca sādā hasitakīlitaṃ
pitaraṃ paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 178.
87. Dānañ ca peyyavāsañ³ ca atthacariyā ca yā idha
samānattā⁴ ca dhammesu tattha tattha yathārahaṃ, 179.
- 30 88. Ete kho saṅgahā loke rathassāṇīva yāyato,
ete va⁵ saṅgahā nāssu na mātā puttakāraṇā. 180.

¹ so both MSS. for gītena? ²so both MSS. ³ so both MSS. for -vajjañ? ⁴ so both MSS. for -ttaṃ? ⁵ so both MSS. for ca, read ce?

89. Labhetha mānaṃ pūjaṃ ca pitā va puttakāraṇā,
yasmā ca saṅghā ete samavekkhanti paṇḍitā 181.
90. Tasmā mahattaṃ papponti pāsaṃsā ca bhavanti te,
Brahmā hi nātāpitaro pubbācariyā ti vuccare. 182.
91. Āhuneyyā ca puttānaṃ pajāya anukampakā¹, 5
tasmā hi te namasseyya sakkareyyātha paṇḍito. 183.
92. Annena-m-atho² pānena vatthena sayanena ca
ucchādanena nahāpanena pādānaṃ³ dhovanena ca, 184.
93. Tāya naṃ paricariyāya mātāpitusu paṇḍitā⁴
idha c' eva [naṃ⁵] pasaṃsanti pecca sagge ca modatīti. 185. 10

Ta. puttaphalaṃ ti puttasaṃkhātāṃ phalaṃ, devatāya⁶ namassatīti
putto me upapajjatū 'ti devatāya namakkāraṃ karoti āyāti⁷, pucchati kata-
rena nakkhattena jāto putto dīghāyuko hoti katarena appāyuko ti evaṃ nak-
khattāni ca pucchati, utusaṃvaccharāni cā 'ti channaṃ utūnaṃ kata-
rasmiṃ⁸ utumhi jāto dīghāyuko hoti katarasmiṃ⁸ utumhi appāyuko kativassāya 15
vā mātu jāto putto dīghāyuko hoti kativassāya appāyuko ti evaṃ utusaṃ-
vaccharāni ca pucchati, utusinātāya⁹ ti pupphe uppanne utumhi nahātāya,
avakkamo ti tiṇṇaṃ sanuipātā¹⁰ gabbhāvakkaman ti hoti kucchiyaṃ gabbho
patiṭṭhāti, tenā 'ti tena gabbhena sā dohaḥini hoti, tenā 'ti tadā tassā kucchimhi
nibbattapajāya¹¹ sneho uppajjati¹² tena kāraṇena suhadā ti vuccati, tenā 'ti 20
tena kāraṇena sā janayanti janeti ca vuccati, aṅgapāpuraṇena¹³ cā 'ti
thanantare¹⁴ nipajjāpetvā sarīrasamphassaṃ pharāpentī aṅgasamkhāten' eva
pāpuraṇena¹³, tosetīti saññāpeti hāseti, mamaṃ¹⁵ katvā ti aṅḍuputtassa
me¹⁶ upari vāto paharati ātapo¹⁷ pharati evaṃ mamaṃkāraṇaṃ¹⁸ katvā si-
niddhena hadayena udikkhati, ubhayametassā 'ti ubhayam pi taṃ dhanam 25
etassa puttassa atthāya aññesaṃ adassetvā sārāgabbhādisu mātā gopeti, evaṃ
putta adu puttā 'ti andhabāla putta evaṃ rājakulādisu appamatto hohi¹⁹
aduñ c' aduñ ca²⁰ kammaṃ karohīti sikkhāpentī iti mātā vihaññati kilamati,
pattayobbane ti putte pattayobbane taṃ puttaṃ²¹ nisīthe²¹ paradāresu pamattaṃ
sāyaṃ anāgacchantāṃ natvā assupunnehi nettehi maggaṃ oloketi vihaññati 30
kilamati, kicchā bhato ti kicchena bhato paṭijaggito, micchā caritvānā
'ti mātaraṃ apaṭijaggitvā, dhanāpīti²² dhanampi²³, ayam eva vā pāṭho, i. v. h.:

¹ tassā utu (v. 75) - - - anukampakā wanting in B^d. ² B^d omits m. ³ C^k -na.
⁴ C^{ks} -tā. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d -yaṃ. ⁷ B^d āyācati. ⁸ C^{ks} katamaṃ. ⁹
B^d -sanhātāya? ¹⁰ so C^{ks}; B^d -tāya. ¹¹ C^{ks} -ttampa-. ¹² B^d jāyati. ¹³ B^d -vu-.
¹⁴ B^d tadantare. ¹⁵ B^d mapa. ¹⁶ C^k agaddhiputtasame, C^s aṅḍiputtasame,
B^d adhituputtassa me. ¹⁷ B^d ātā-. ¹⁸ B^d dhammakā-. ¹⁹ B^d hotīti. ²⁰ C^k
duduñcaduñca, B^d aduñ ca aduñ ca. ²¹ C^{ks} nisītha, B^d nisive. ²² B^d -nāsiti.
²³ B^d adds adāsī.

dhanakāmānam uppannadhanam pi mātaram apaṭijaggantānam nassatīti me sutan
ti, kicchaṃ vā so ti iti dhanam vāssa nassati dukkhaṃ vā so¹ nigacchati,
labbhametan ti taṃ idhaloke ca devaloke ca ānandādisukhaṃ mātaram pari-
caritvā vijānato paṇḍitassa labbhā², sakkā laddhum tādisenā 'ti a., dānañcā
5 'ti mātāpitunnaṃ dānaṃ dātabbhaṃ piyavacanaṃ bhaṇitabbaṃ uppannakicca-
sādhana vasena attho caritabbo jetṭhāpacāyanadhammesu ta. ta. parisamajjhe vā
rahogātānam vā abhivādanādivasena samānattatā³ kātabbā na raho abhivādanādīni
katvā parisatim na kātabbāni⁴ sabbattha samānen' eva bhavitabbaṃ, ete ca
saṅgahā nassū 'ti sace ete cattāro saṅgahā na bhavēyyum, samavekkhan-
10 tīti sammānayena kāraṇena pekkhanti, mahattān ti seṭṭhattaṃ, brahmā ti
puttānaṃ⁵ brahmasamā uttamā seṭṭhā, pubbācariyā ti paṭhamācariyā, āhu-
neyyā ti āhunapaṭiggāhakā yassa kassaci sakkārassa anucchavikā, annena-
matho ti annena atho pānena, peccā 'ti kālakiriyāya pariyosāne ito gantvā
sagge ca modati pamodatīti.

15 Evaṃ M. Sinerum pavatṭento viya desanaṃ niṭṭhāpesi.
Taṃ sutvā sabbe pi te rājāno sabbabalakāyā pasīdiṃsu. Atha
ne pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpetvā „dānādīsu appamattā hothā“
'ti ovaditvā uyyojesi, te sabbe pi dhammena r. kāretvā āyu-
pariyosāne devanagaraṃ pūrayiṃsu. S-to N-to pi yāvatā-
20 yukaṃ mātāpitāro paricāritvā Brahmāloka-parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosane mātīposakabhikkhu sotā-
pattiphale paṭṭhāsi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesum, N-to
Anando, Manojarājā Sāriputto, ekasatarājā⁶ asīti mahātherā ca añña-
taratherā ca, catuvīsati akkhohiṇiyo Buddhaparisā, Sonapaṇḍito pana
25 aham evā 'ti. Sona-Nanda-jātakam. Sattatinipāta-
vaṇṇanā niṭṭhitā⁷.

¹ B^d adds puriso. ² B^d labbham. ³ so all three MSS. for samānatā? ⁴ C^{ks}
-ti? ⁵ C^k na. ⁶ C^s -ja. ⁷ B^d -pātajātakam niṭṭhitam-Kusajātakam Soṇa ca
dve jātakāni Sattatinipātamhi therehi saṅgahakārehi saṅgitā.

XXI. ASĪTINIPĀTA.

1. Cullahaṃsajātaka.

Sumukhā ti. Idam S. Veluvane¹ v. āyasmato Ānandassa² jīvitapariccāgamā. k. Devadattena hi T-assa jīvītā voropetum payojitesu dhanuggahesu paṭhamam³ pesitena āgantvā „nāham bhante sakkomi⁴ 5 Bhagavantam jīvītā voropetum, mahiddhiko so Bhagavā mahānubhāvo“ ti vutte Devadatto⁵ „alam āvuso, mā tvaṃ samaṇam Gotamam jīvītā voropehi⁶, aham eva s-am G-am jīvītā voropessāmīti“ vatvā T-e⁷ Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāchāyāya⁸ caṃkamante⁹ Gijjhakūṭam¹⁰ pabbatam abhirūhitvā¹¹ yantavegena mahatim¹² silam pavijjhi, 10 „imāya silāya s-am G-am jīvītā voropessāmīti¹³“ dve pabbatakūṭāni¹⁴ samāgantvā tam silam paṭicchimsu¹⁵, tato papaṭikā¹⁶ uppatitvā Bhagavato pādam paharitvā ruhiram¹⁷ uppādesi. Balāvavedanā pavatimsu. Jīvako T-assa pādam satthakena phāletvā duṭṭhalohitam vāmetvā¹⁸ pūtimamsam apanetvā¹⁹ bhesajjam ālīpītvā²⁰ nīrogam²¹ 15 akāsi. S. purimadivasam²² eva bhikkhasamghaparivuto²³ mahatiyā²⁴ Buddhalīlāya²⁵ vicari²⁶. Atha nam disvā Devadatto cintesi: „s-assa G-assa rūpaggappattam²⁷ sarīram disvā koci manussabhūto upasamkamitum na sakkoti, raṇṇo kho pana Nālāgiri nāma hatthi²⁸ caṇḍo

¹ Cks jetavane. ² Sdr -dattherassa. ³ Bd Sdr sabbapatha-. ⁴ Sdr adds tam. ⁵ Bds add āha, Sdr has so d. āha. ⁶ Bds -esi. ⁷ Cks -tassa. ⁸ Sdr pacchima-. ⁹ Sdr adds sayam. ¹⁰ Sdr -a. ¹¹ Sdr -ruyhi-. ¹² all three MSS. -ti. ¹³ Bds add vatvā, Sdr tathā. ¹⁴ Bd -tā, Sdr -tādhā. ¹⁵ so Cks; Bds Sdr sampati-. ¹⁶ Bd pabbatikā. ¹⁷ Sdr rudhi-. ¹⁸ Sdr -ta mopetvā. ¹⁹ Sdr adds chovitvā? ²⁰ Bd -etvā, Sdr -ppetvā. ²¹ all four MSS. ni-. ²² Cks purimasadisam, Bs puna divasam, Sdr purisadiso. ²³ Sdr mahābhi-. ²⁴ Sdr adds va. ²⁵ Bd Sdr -līlāya. ²⁶ Sdr nagaram pāvisi. ²⁷ Bds rūpasobhagga-, Sdr rupamsobhaga-. ²⁸ Bd Sdr mahāha-.

pharuso¹ Buddha-Dhamma-Saṃgha-guṇe na jānāti², so naṃ jīvitakkhayam pāpessatīti³ so gantvā taṃ attham raṇṇo ārocesi. Rājā „sādhū“⁴ 'ti sampatichitvā hatthācariyam pakkosāpetvā „samma sve Nālāgirim mattam katvā pāto va s-ena G-ena paṭipannavīthiyam
 5 vissajjehīti⁵ ā. Devadatto pi naṃ⁶ „aṇṇesu divasesu hatthi kittakam suram pivatīti⁷“ pucchitvā „attha ghaṭe⁸“ ti vutte „sve⁹ soḷasa ghaṭe pāyetvā s-ena G-ena paṭipannavīthim¹⁰ abhimukham kareyyāsīti¹¹“ ā. So „sādhū“¹² 'ti sampatichhi. Rājā nagare bheriṃ carāpessi¹³: „sve Nālāgirim mattakam katvā nagare vissajjessanti, nāgarā pāto va
 10 sabbakiccāni katvā antaravīthim mā paṭipajjimsū“¹⁴ 'ti. Devadatto pi rājanivesanā¹⁵ oruyha hatthisālam gantvā hatthigopake āmantetvā „mayam bhaṇe uccaṭṭhānīyam¹⁶ nīcaṭṭhāne¹⁷ kātuṃ samatthā¹⁸, sace vo yasena attho sve pāto va Nālāgirim tikhīnasurāya soḷasa ghaṭe pāyetvā s-assa G-assa āgamanavelāya tuttatomarehi¹⁹ vijjhītvā²⁰ kujjhāpetvā hatthisālam bhindāpetvā s-ena G-ena paṭipannavīthim abhi-
 15 mukham²¹ katvā s-am G-am jīvitakkhayam pāpethā“²² 'ti ā. Te „sādhū“²³ 'ti sampatichimsu. Sā pavatti sakalanagare vitthārikā²⁴ ahoṣi. Budha-Dhamma-Saṃgha-māmakā upāsakā taṃ sutvā S-raṃ upasamkamitvā „bhante, Devadatto raṇṇā saddhim ekato hutvā sve
 20 tumhehi paṭipannavīthiyam Nālāgirim vissajjāpessati, sve piṇḍāya apavisitvā idh' eva hotha, mayam vihāre yeva Buddhapamukhassa saṃghassa²⁵ bhikkham dassāmā“²⁶ 'ti vadimsu. S. „sve piṇḍāya²⁷ pavississāmīti“²⁸ avatvā „aham sve Nālāgirim dametvā pāṭihāriyam katvā²⁹ titthiye madditvā Rājagahe piṇḍāya acaritvā³⁰ va bhikkhusaṃghaparivuto nagarā nikkhamitvā Veluvanam eva gamissāmi³¹, Rājagahavāsino pi bahūni³² bhattabhājanāni gahetvā Veluvanam eva āgamissanti, sve vihāre bhattaggaṃ bhavissatīti“³³ iminā kāraṇena tesam adhivāsesi. Te T-assa adhivāsanam veditvā bhattabhājanāni āharitvā³⁴
 „vihāre yeva dānam dassāmā“³⁵ 'ti pakkamimsu. S-āpi paṭhamayāme
 30 dh. desetvā majjhimayāme³⁶ paṇhe³⁷ vissajjetvā pacchimayāmassa paṭhamakoṭṭhāse³⁸ sīhaseyyam kappetvā dutiyakoṭṭhāse phalasamā-

¹ Bā Sdr add manussaghāṭako. ² Sdr ajānanto, omitting so. ³ Cks na. ⁴ Bā Sdr add bhante. ⁵ Bā adds tvaṃ, Sdr taṃ. ⁶ Bā Sdr -iyam. ⁷ Sdr -petvā. ⁸ Sdr -nato. ⁹ Bā Sdr -nato. ¹⁰ Sdr adds pi nīcaṭṭhānato uccaṭṭhāne. ¹¹ Bā adds nīcaṭṭhānato vā uccaṭṭhāne kātuṃ samatthā. ¹² Bā kuṭato-, Sdr tuṭṭhato-. ¹³ Bā vijjhantā vijjhantā, Sdr vijjhanto vijjhantā. ¹⁴ Bā Sdr -iyam. ¹⁵ Bā Sdr -itā. ¹⁶ Bā Sdr bhikkhusa-. ¹⁷ Bā Sdr add na. ¹⁸ Sdr pāṭihāriyaka. ¹⁹ Sdr caritvā. ²⁰ Bā āgamissāmīti. ²¹ Ck -u, Cs -ū. ²² Bā -rāpetvā. ²³ Sdr adds devadatāya. ²⁴ Bā Sdr -am. ²⁵ Sdr path-.

pattiyā vītināmetvā¹ tatiyakoṭṭhāse mahākaruṇāsamāpattim samāpajjitvā bodhaneyyabandhave² olokeno Nālāgiridamane³ caturāsītiyā pāṇasahassānam dhammābhisamayam disvā pabhātāya rattiyā katasarīrapaṭijaggano⁴ āyasmantaṃ Ānandaṃ āmantetvā „Ānanda ajja Rājagahaparivattakesu⁵ aṭṭharasasu vihāresu⁶ sabbesaṃ⁷ bhikkhūnam mayā saddhim Rājagaham pavisitum ārocehīti“ ā. Thero tathā akāsi. Sabbe bhikkhū Veluvane sannipatimsu. S. mahābhikkhusaṃghaparivāro⁸ Rājagaham⁹ pāvisi, hatthimeṇḍā¹⁰ yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjimsu¹¹, mahanto samāgamo ahosi. Saddhāpasannā¹² manussā „ajja kira Buddhanāgassa¹³ tiracchānanāgena¹⁴ saṅgāmo bhavissati, anopamāya¹⁵ Buddhalīlāya 10 Nālāgiridamanam passissāmā“ ’ti pāsādahammiyagehacchadanāni abhiruyha aṭṭhaṃsu. Assaddhā pana micchādiṭṭhikā¹⁶ „Nālāgiri caṇḍo pharusu¹⁷, Buddhādīnam guṇam na jānāti¹⁸, so ajja s-assa G-assa suvaṇṇavaṇṇam rūpaṃ¹⁹ viddhamsetvā²⁰ jīvitakkhayaṃ pāpessati, ajja²¹ paccāmittassa piṭṭhim passissāmā“ ’ti pāsādādisu² aṭṭhaṃsu. Hatthi 15 pi Bhagavantam āgacchantam disvā manusse tāsento gehāni viddham-sento sakatāni saṃcuṇṇento soṇḍam ussāpetvā pahatṭhakannaṇavālo pabbato viya ajjhottharanto yena Bh. tenābhidhāvi, tam disvā bhikkhū Bh-am etad avocum: „ayaṃ bkante Nālāgiri caṇḍo pharusu manussa-ghātako²³ imam raccham paṭipanno, na kho panāyam Buddhādīnam 20 guṇam jānāti, paṭikkamatu bhante Bh., paṭikkamatu Sugato“ ’ti. „Mā bhikkhave bhāyatha²⁴, paṭibalo²⁵ aham Nālāgirim dametun“ ti. Athāyasmā Sāriputto S-raṃ yāci: „bhante pitu uppannakiccaṃ²⁶ nāma jeṭṭhaputtassa bhāro, aham etaṃ²⁷ damemīti“. Atha nam S. „Sāriputta, Buddhabalam nāma aññam, sāvakabalam aññam, tiṭṭha 25 tvan“ ti paṭibāhi. Evaṃ²⁸ yebhuyyena asītimahātherā yācimsu. S. sabbe pi paṭibāhi. Athāyasmā Ānando S-ri balavasinehena addhivāsetum asakkonto „ayaṃ hatthi paṭhamam mam māretū“ ’ti T-tass’ atthāya jīvitam pariccajitvā²⁹ Satthu purato aṭṭhāsi. Atha nam S. „apehi Ānanda, mā me purato aṭṭhāsīti“ ā. „Bhante, ayaṃ hatthi 30

¹ Ck yo vīti-, Sdr -yo samāpajjitvā. ² Bds -dhujane. ³ Bā Sdr -nena, B^s damena. ⁴ Bā Sdr adds hutvā. ⁵ Cks -ke. ⁶ Bā Sdr mahāvi-. ⁷ Bā Sdr add pi. ⁸ Bā Sdr -parivutto. ⁹ Sdr adds piṇḍāya. ¹⁰ Cks -ḍo, Sdr atha ha-. ¹¹ Cks paṭijaggiṃ. ¹² Sdr -sampannā. ¹³ Sdr buddhamahānā-. ¹⁴ Sdr adds saddhim. ¹⁵ Bā anu-. ¹⁶ Sdr adds ayaṃ. ¹⁷ Bā Sdr adds manussaghātako. ¹⁸ Cks -tīti. ¹⁹ Bā Sdr sariram. ²⁰ Cks -itvā. ²¹ Sdr ajjeva. ²² Sdr rukkhapā-. ²³ Bā Sdr -ṭako. ²⁴ Bds Sdr -ittha. ²⁵ Ck Sdr -le. ²⁶ so Bds; Cks pitunnam kiccā, Sdr uppannakiccaṃ omitting pitu. ²⁷ Bds aham eva tam, Sdr aham meva. ²⁸ Cks e. ²⁹ Bā Sdr add gantvā.

caṇḍo pharuso manussaghāta¹ kappuṭṭhānaggisadiso, paṭhamam māṃ
 māretvā pacchā tumhākaṃ santikaṃ āgacchatū² 'ti thero avaca,
 yāvatatiyaṃ vuccamāno pi ca tath' eva aṭṭhāsi³ na paṭikkamati⁴.
 Atha naṃ Bh.⁴ iddhibalena paṭikkamāpetvā bhikkhūnaṃ antare ṭha-
 5 pesi⁵. Tasmim̐ khane ekā itthi Nālāgiriṃ disvā maraṇabhayaabhītā
 palāyamānā⁶ amkena gahitadārakaṃ hatthino ca T-tassa ca antare
 chaddetvā palāyi, hatthi taṃ anubandhitvā⁷ dārakassa santikaṃ āgami⁸,
 dārako mahāravaṃ ravi. S. Nālāgiriṃ odissakamettāya⁹ pharitvā
 sumadhuraṃ brahmassaraṃ nicchāretvā „ambho Nālāgiri, taṃ soḷasa-
 10 surāghaṭe¹⁰ pāyetvā mattaṃ karontā¹¹ na aññaṃ gaṇhissatīti ka-
 riṃsu, māṃ gaṇhissatīti¹² kariṃsu, mā akāraṇena jaṃghāyo kilamento¹³
 vicari, ito ehīti¹⁴ pakkosi. So Satthu vacanaṃ sutvā akkhini ummī-
 letvā Bh-to rūpasiriṃ oloketvā paṭiladdhasamvego Buddhatejena
 pacchinnasurāmado¹⁴ soṇḍaṃ olambetvā¹⁵ kaṇṇe cālento¹⁵ gantvā
 15 T-tassa pādesu pati. Atha naṃ S. „Nālāgiri, tvaṃ tiracchānahatthi,
 ahaṃ Buddhavāraṇo, ito paṭṭhāya mā caṇḍo mā¹⁶ pharuso mā ma-
 nussaghāta¹⁷ bhava, mettacittaṃ paṭilabhā¹⁸ 'ti vatvā dakkhiṇa-
 hatthaṃ pasāretvā kumbhaṃ¹⁸ parāmasitvā¹⁹

Mā kuṇjara nāgam āsado,
 20 dukkho hi kuṇjara nāgamāsado.
 na²⁰ hi nāgahatassa²¹ kuṇjara
 sugatī hoti itoparāyano²².
 Mā ca mado mā ca pamādo²³,
 na hi pamattā sugatiṃ vajanti,
 25 tena tvaṃ nēva tathā karissasi
 yena tvaṃ sugatiṃ gamissasīti²⁴ dh. d.

Tassa sakalasarīraṃ pītiyā nirantararaṃ phuṭaṃ²⁵ ahosi, sace²⁶
 tiracchānagato na²⁷ bhavissa sotāpannaphalaṃ adhigamissa²⁸. Manussā
 taṃ pāṭihāriyaṃ disvā unnadim̐su appoṭhesuṃ²⁹, sañjātasomanassā
 30 nānābharaṇāni khipim̐su, tāni hatthissa sarīraṃ paṭicchādayim̐su, tato

¹ Bā Sdr -ṭako. ² Bā akāsi, Sdr thito. ³ Bā Sdr -mi. ⁴ Sdr satthā. ⁵
 Bā Sdr tha-. ⁶ Cks -naṃ. ⁷ Bā Sdr add nivattitvā. ⁸ Bā Sdr agamāsi. ⁹
 Bā udissataṃ me-, Sdr uddassa me-. ¹⁰ Cks -ṭesu. ¹¹ Bā -te. ¹² Cks
 -ssati, Bā Sdr add pana. ¹³ Bā Sdr -manto. ¹⁴ Cks paṭicchanna-. ¹⁵ Sdr
 olabanto. ¹⁶ Cks omit mā. ¹⁷ Bā Sdr -ṭako. ¹⁸ Bā -e, Sdr -bhambhe. ¹⁹
 Sdr adds imaṃ gāthamāha. ²⁰ Ck ti, Sdr ni. ²¹ so Ck Bā; Ck -hattassa. ²²
 Cks paramyato. ²³ read pāmado. ²⁴ Sdr adds evaṃ. ²⁵ Sdr phuṭṭhaṃ. ²⁶
 Bā add kira. ²⁷ Bā nā. ²⁸ Bā Sdr -ssati. ²⁹ Ck appoṭhem̐su, Bā appoṭesu,
 Sdr apphotayim̐su.

paṭṭhāya Nālāgiri Dhanapālako nāma jāto. Tasmim kho pana Dhana-
pālakasamāgame caturāsītīpāṇasahassāni amataṃ pivimsu¹. S. Dhana-
pālakaṃ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpesi. Soṇḍāya Bh-to pādapaṃsūni
gahetvā upari muddhani ākiritvā paṭikuṭito² paṭikkamitvā dassanūpacāre
ṭhito Dasabalaṃ vanditvā nivattitvā hatthisālaṃ pāvisi, tato paṭṭhāya 5
ca danto³ sudanto hutvā na kiñci viheṭṭheti⁴. S. nipannamanoratho
„yehi yaṃ dhanam khittaṃ tesam yeva⁵ tam hotū“ ’ti adhiṭṭhāya „ajja
mayā mahantaṃ paṭihāriyaṃ kataṃ⁶, imasmim nagare piṇḍāya ca-
raṇaṃ appatirūpan“ ti titthiye madditvā bhikkhusaṃghaparivuto ja-
yappatto khattiyo viya nagarā nikkhamitvā Veluvanaṃ eva gato. 10
Nagaravāsino bahuannaṇapānakhādaniyaṃ ādāya vihāraṃ gantvā mahā-
dānaṃ pavattayimsu. Taṃ divasaṃ sāyaṇhāsamaye dhammasabhaṃ
pūretvā nisinnā bhikkhū kathaṃsamutṭhāpesuṃ: „āvuso āyasmatā
Ānandena⁸ T-tass’ atthāya attano jīvitam pariccajantena dukkaraṃ
kataṃ, Nālāgiriṃ disvā S-rā tikkhattum paṭibāhiyamāno pi nāpagato⁹, 15
aho dukkarakārako āvuso thero¹⁰“ ’ti. S. „Ānandassa guṇakathā pa-
vattati, gantabbaṃ mayā etthā“ ’ti Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā
„k. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. p’ Ānando tiracchāna-
yoniyaṃ nibbatto pi mam’ atthāya jīvitam pariccajīti“ vatvā¹² a. ā.:

A.¹³ Mahimsakarattṭhe¹⁴ Sakulaṇagare¹⁵ Sakulo¹⁶ nāma 20
rājā dhammena r. kāresi. Tadā nagarato avidūre ekasmim
nesādagāmake aññataro nesādo pāsehi sakune bandhitvā nagare
vikkiṇanto¹⁷ jīvikam¹⁸ kappesi. Nagarato ca avidūre āvaṭṭato
dvādasayojano¹⁹ Mānusiyo²⁰ nāma padumasaro ahosi pañca-
vaṇṇapadumasañchanno, ta. nānappakāro sakunaṃsaṃgho osari²¹, 25
so nesādo ta. aniyāmena pāse odḍeti²². Tasmim kāle dha-
tarattṭha haṃsarājā channavutihaṃsasahassaparivuto²³ Citta-
kūṭapabbate Suvannaguhāyaṃ vasati²⁴, Sumukho²⁵ nām’ assa
senāpati ahosi. Ath’ ekadivasaṃ²⁶ tato haṃsayūthā kati-

¹ Cks pāyimsu. ² so Cks; Bs Sdr -iko, Bđ paṭikuto. ³ Bs Sdr danta. ⁴ Bds Sdr
-dhesi. ⁵ Bds neva, Cks va. ⁶ Cks -tā. ⁷ Bđ sannisinna, Sdr sannipattitvā.
⁸ Cks āyasmā ānando. ⁹ Sdr anapagato. ¹⁰ Sdr āyasmā ānando. ¹¹ Sdr ti
atha naṃ satthā dibbasotadhātuyā sutvā. ¹² Sdr adds tuṇhi ahosi tehi yācīto.
¹³ Sdr adds bhikkhave. ¹⁴ Cks mahisara-, Sdr mahisaka-. ¹⁵ Bds Sdr sāgala-.
¹⁶ Bđ Sdr sāgalo. ¹⁷ Ck Bđ Sdr viki-. ¹⁸ Bđ Sdr -taṃ. ¹⁹ Sdr -niko. ²⁰
Bđ Sdr -ssiyo. ²¹ Sdr otari, Bđ -ā otarimsu. ²² Bds Sdr -si. ²³ Bđ Cs
-parivāro. ²⁴ Sdr pariva-. ²⁵ Ck sukhumo. ²⁶ Bds Sdr ekadā.

payā suvaṇṇahaṃsā Mānusiyaśaraṃ¹ āgantvā² pahūtagocare
 tasmim̐ yathāsukhaṃ caritvā³ sucitra-Cittakūṭaṃ⁴ gantvā dhata-
 ratṭhassa ārocesuṃ: „mahārāja manussapathe Mānusiyo⁵ nāma
 padumasaro sampannagocaro, ta. gocaraṃ gaṇhituṃ gacchāmā“
 5 'ti. So „manussapatho nāma sāsāṃko⁶, mā vo ruccīti⁷“ pa-
 ṭikkhipitvāpi⁸ punappuna vuccamāno „sace tumhākaṃ ruccati
 gacchāmā“ 'ti saparivāro taṃ saraṃ agamāsi. So ākāsa⁹
 otaranto pādaṃ pāse pavesento¹⁰ yeva otari, ath' assa pāso
 pādaṃ ayasatthakena¹¹ bandhanto¹² viya ābandhitvā gaṇhi,
 10 ath' assa „chindissāmi nan“ ti ākaḍḍhantassa paṭhamavāre
 cammaṃ chijji¹³ dutiyavāre maṃsaṃ¹⁴ tatiyavāre nahāruṃ¹⁵,
 pāso aṭṭhim āhacca aṭṭhāsi, lohitaṃ pagghari¹⁶, balavavedanā
 pavattiṃsu¹⁷. So cintesi: „sac' ahaṃ baddharāvaṃ¹⁸ ravissāmi
 nātakā me utrastā¹⁹ hutvā gocaraṃ agaṇhitvā chātajjhataṃ va
 15 palāyanta²⁰ dubbalatāya samudde patissantīti“ so vedanaṃ
 adhivāsetvā²¹ nātīnaṃ yāvadatthaṃ caritvā²² haṃsakīlaṃ²³ kī-
 ḷanakāle mahantena saddena²⁴ baddharāvaṃ²⁵ ravi, taṃ sutvā
 va te haṃsā maraṇabhayaatajjitā²⁶ Citrakūṭābhimukhā²⁷ pakka-
 miṃsu²⁸. Tesu²⁹ pakkantesu Sumukho haṃsasenāpati „kacci
 20 nu kho idaṃ bhayaṃ mahārājassa uppannaṃ, jānissāmi nan“
 ti vegena pakkhanditvā purato gacchantassa haṃsagaṇassa
 antare M-aṃ adisvā majjhimahaṃsagaṇaṃ vicini³⁰, ta. pi³¹
 adisvā „nissaṃsayāṃ tass' ev' etaṃ³² bhayaṃ uppannaṃ“ ti

¹ Bā -ssiyaṃ-. ² Sār gantvā. ³ Bā Sār vica-. ⁴ Ck sucitruccitrakūṭaṃ, Bā su-
 hitaṃ citta-, Sār cittaṃkūṭaṃ, omitting sucitra. ⁵ Bā manussi-. ⁶ Sār sa-
 paṭibhaya. ⁷ Sār ruccatīti, Bā ruccitthāti. ⁸ Bā Sār add tehi. ⁹ Sār -sato
¹⁰ Cks Bā Sār -santo. ¹¹ Bā Sār -mattakena, Bā -patta-, cfr 359 ¹² Bā kaḍḍha-,
 Bā kaḍḍhe-, Sār ghaṭe-. ¹³ Cks chindi. ¹⁴ Bā Sār add chijji. ¹⁵ Cks omit
 mahāruṃ, Bā add chijji, Sār has nahāru chijji, adding catutthavāre so. ¹⁶
 Sār -rati. ¹⁷ Bā Sār omit pa. ¹⁸ Bā bandharavaṃ, Sār bandhanaravaṃ. ¹⁹
 Bā uttarāsā, Sār cittutrāsā. ²⁰ Cks -ti. ²¹ Sār adds yāva. ²² Bā khāditvā,
 Sār gocaraṃ gaṇhitvā. ²³ Bā Sār haṃsānaṃ. ²⁴ Cks omit sa-. ²⁵ Bā bandhana-
 ravaṃ, Sār bandharavaṃ. ²⁶ Bā Sār add hutvā. ²⁷ Bā Sār citta- ²⁸ Sār
 pakkhandiṃsu. ²⁹ Cks pi. ³⁰ Sār -ṇassa viciniṃvā. ³¹ Sār adds taṃ. ³²
 Sār tassevataṃ.

nivattitvā āgacchanto M-am pāse baddham¹ lohitaṃakkkhitam
dukkhāturam paṃkapiṭṭhe nipannam disvā „mā bhāyi mahārāja²,
aham mama jīvitam pariccajitvā tumhe pāsato mocessāmīti“
vadanto otaritvā M-am assāsento paṃkapiṭṭhe nisīdi. Atha
nam vīmaṃsanto M. paṭhamam g. ā.: 5

1. Sumukha anupacinantā³ pakkamanti vihaṅgamā,
gaccha tuvaṃ pi, mā kaṃkhi, n' atthi baddhe¹⁵ sahāyatā ti. 1.

Ta. anupacinantā⁴ ti sinehena ālayavasena⁵ anolokento⁶, pakka-
mantīti ete channavutihanāsasahassā nātivihāṅgamā maṃ⁷ chaḍḍetvā gacchanti
tvam pi gaccha mā idha ṭhānam⁸ ākaṃkhi evaṃ hi pāsena baddhe mayi sa- 10
hāyatā nāma n' atthi na hi te aham idāni kiñci sahāyakiccaṃ kātum sakkhis-
sāmi kin te mayā nirupakārena papañcam akatvā gacch' evā 'ti vadati.

Tatoparam⁹:

2. Gacch' evāham na vā gacche na tena amaro siyam,
sukhitam taṃ upāsivā dukkhitam¹⁰ taṃ katham jahe. 2. 15
3. Maraṇam vā tayā saddhim jīvitam vā tayā vinā
tath' eva¹¹ maraṇam seyyo yañce jīve tayā vinā. 3.
4. N' esa dhammo mahārāja yaṃ taṃ¹² evaṃgataṃ jahe,
yā gati tuyham sā mayham ruccate vihaṅgādhipa¹³. 4.
5. Kā¹⁴ nu pāsena baddhassa¹⁵ gati aññā mahānasā, 20
sā katham cetayānassa¹⁶ muttassa tava¹⁷ ruccati. 5.
6. Kaṃ vā tvam passase¹⁸ attham mama tuyhañ ca pakkhima
nātīnam vāvasiṭṭhānam ubhinnaṃ jīvitakkhaye. 6.
7. Yan na kañcanadepiccha¹⁹ andhena tamasā gataṃ²⁰
tādise sañcajam²¹ paṇam kam attham abhijotaye²². 7. 20
8. Kathaṃ nu patataṃ seṭṭha dhamme attham na bujjhasi,
dhammo apacito santo attham dasseti²³ paṇinaṃ. 8.

¹ Sdr bandham disvā. ² Sdr -jā ti vatvā. ³ Ck anapavīnantā, Cs anapavīnantā, Sdr anuvi-. ⁴ Ck napavīnantā, Cs napavīn-, Sdr anuvi-. ⁵ Cks ālapanava-.
⁶ all four MSS. -to. ⁷ Cks omit maṃ. ⁸ Bds Sdr vāsam. ⁹ Sdr adds sumukho āha. ¹⁰ Cks omit dukkhi. ¹¹ Bds Sdr tadeva. ¹² Cks etam. ¹³ Sdr -pā ti tato M. āha. ¹⁴ Bds kiṃ. ¹⁵ all four MSS. bandh-. ¹⁶ Cks cetasa-. ¹⁷ Cks ava. ¹⁸ Sdr -si. ¹⁹ Sdr dve piccha, Cks -de viñca. ²⁰ Sdr kataṃ, Bd katham. ²¹ Sdr sañcaja, Bd sañcacaJam. ²² Sdr adds ti sumukho āha. ²³ Cks dassati, Bd dassetaṃ.

9. So 'haṃ dhammaṃ apekkhāno¹
dhammā c' atthaṃ samuṭṭhitam
bhattiṇ ca tayi sampassaṃ² nāvakaṃkhāmi³ jīvitam. 9.
10. Addhā eso sataṃ dhammo yo mitto⁴ mittam āpade
5 na-ccaje jīvitassāpi hetu dhammam anussaram⁵. 10.
11. Sv-āyaṃ dhammo ca⁶ te ciṇṇo bhatti ca veditā mayi,
kāmaṃ⁷ karassu mayh' etaṃ, gacch' evānumato⁸ mayā. 11.
12. Api tv-evam⁹ gate kāle yaṃ bandham¹⁰ ñātinam mayā
tayā taṃ buddhisampannam¹¹ assa paramasaṃvutam. 12.
- 10 13. Icc-eva¹² mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavuttinaṃ
paccadissatha¹³ nesādo āturānaṃ iv' antako. 13.
14. Te sattum abhisamikkha¹⁴ dīgharattaṃ hitā dijā
tuṇhīm āsittha ubhaya na ca sañcesum¹⁵ āsanā. 14.
- 15 15. Dhataratṭhe ca disvāna samuḍḍente¹⁶ tato tato
abhikkamatha vegena dijasattu dijādhipe. 15.
16. So ca vegen' abhikkamma āsajja parame dije
paccakampittha¹⁷ nesādo¹⁸ baddhā iti vicintayaṃ 16.
17. Ekañ ca baddham āsīnaṃ abaddhañ ca punāparaṃ
āsajja baddham āsīnaṃ pekkhamānaṃ adīnavaṃ. 17.
- 20 18. Tato so vimato yeva paṇḍare ajjhabhāsatha
pavaddhakāye¹⁹ āsīne dijasamghagaṇādhipe: 18.
19. Yan nu pāsena mahatā baddho na kurute desaṃ —
atha kasmā abaddho tvaṃ balī pakkhī na gacchasi. 19.
20. Kin nu t' āyaṃ dijo hoti, mutto baddham upāsasi, (IV $\frac{426}{10}$)
25 ohāya sakunā yanti, kiṃ eko avahīyasi²⁰. 20.
21. Rājā me so dijāmitta²¹ sakhā paṇasamo ca me,
n' eva naṃ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyaṃ²². 21.

¹ Ck ave-, Cs avakkhāto, Bā apekkhanto. ² Cs Sdr samphassaṃ. ³ Cks -khāva, Bā -khāpi. ⁴ Cks -e. ⁵ Sdr -ranti tato M. āha. ⁶ Cks kha. ⁷ Sdr kāyaṃ. ⁸ Cks gaccheva a-. ⁹ Ck -va. ¹⁰ so Ck; Cs khandham, Bā Sdr khaṇḍam. ¹¹ Bā vuddhi-. ¹² Bā -vaṃ. ¹³ Cks pabbadi-, Bā Sdr paccudi-. ¹⁴ Bā ābhisam-cikkhi, Cks abhisamcikkha. ¹⁵ Cks navasañcōpa, Bā sañcalesum, Bā sañcesum, Sdr sañcesu. ¹⁶ Cks -ddante, Sdr -ddente. ¹⁷ Cks paṇḍa-, Bā pañca-, Bā pacchā-, Sdr māñca-. ¹⁸ Cks -de. ¹⁹ Ck pavatthikāse, Cs pavattakāye, Bā pavadha-. ²⁰ Sdr -sīti sumukho āha. ²¹ Bā dijāmitto, Cks dijomitto, cfr. IV $\frac{426}{15}$. ²² Sdr -yanti nesādo āha.

22. Kathaṃ paṇāyaṃ vihaṅgo¹ nāddasa² pāsam odditaṃ,
padaṃ h' etaṃ mahantānaṃ, bodhum³ arahanti⁴ āpadaṃ⁵. 22.
23. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasamkhaye (IV $\frac{425}{27}$)
atha jālaṇ ca pāsāṇ ca āsajjāpi na bujjhati⁶. 23.
24. Api tv-eva mahāpuṇṇa⁷ pāsā bahuvidhā tatā⁸
gūḷham āsajja bajjhanti⁹ ath' evaṃ jīvitakkhaye ti. 24.

Imāsaṃ gāthānaṃ sambandho Pāḷivasen' eva¹⁰ veditabbo; ta. gacchevā
'ti mahārāja ahaṃ ito gaccheyyaṃ vā na vā nāhaṃ¹¹ tena gamanena¹² vā
agamanena vā amaro siyaṃ, ahaṃ ito gato pi agato pi maraṇato¹³ amutto va,
ito pubbe pana sukhitaṃ taṃ upāsitvā idāni dukkhitaṃ kathaṃ jaheyyan ti 10
vadati, maraṇaṃ vā ti mamaṃ hi āgacchantassa¹⁴ vā tayā saddhiṃ maraṇaṃ
bhavēyya gacchantassa vā tayā¹⁵ vinā jīvitaṃ, tesu dvīsu¹⁶ yaṃ tayā sad-
dhiṃ maraṇaṃ tad eva me varaṃ yaṃ pana tayā vinā jīvēyyaṃ na me taṃ
varan ti a., ruccate ti yā va tava gati nippatti¹⁷ sā va¹⁸ mayhaṃ ruccati,
sā kathan ti samma Sumukha mama¹⁹ tāva dāhena vālapāsena²⁰ baddhassa 15
parahatthagatassa sa gati ruccatu tava pana cetayānassa²¹ sacetanassa paṇṇā-
vato muttassa²² kathaṃ ruccati, pakkhimā 'ti pakkhasampanna²³, ubhinna
ti amhākaṃ dvinnāṃ jīvitakkhaye 'sati tvaṃ mama vā tava vā avasitṭhaṇāti-
naṃ²⁴ vā kam atthaṃ passasi²⁵, yaṃ nā 'ti ettha nakāro upamāne, kaṇ-
canadepicchā²⁶ 'ti kaṇcanadvepicchā²⁷, ayam eva vā pāṭho kaṇcanasadisa- 20
ubhayapakkhā 'ti a., tamasā ti tamasi, gatan ti kataṃ²⁸, ayam eva vā pāṭho,
purimassa nakārassa iminā sambandho, na katan ti kataṃ viyā 'ti a., i. v. h.:
taya pāṇaṃ cajante pi²⁹ acajante pi²⁹ mama jīvitassa abhāvā yaṃ tava pāṇa-
sañcajanam taṃ³⁰ andhena tamasi katam viya kiñcid evarūpakammaṃ apaccak-
khagunaṃ, tādise tava apaccakkhagunaṃ pāṇasañcajane³¹ tvaṃ pāṇaṃ sañcajanto 25
kam atthaṃ joteyyāsīti³², dhammo apacito santo ti kin nu dhammo pūjito
mānito³³ samāno, atthaṃ dassetīti³⁴ vuddhiṃ³⁵ dasseti, apekkhāno ti
apekkhanto, dhammā cattan³⁶ ti dhammato ca³⁷ atthaṃ samuṭṭhitaṃ

¹ Bā Sdr vihaṅgo. ² Cks -sā. ³ Cks buddhum. ⁴ Bds -hati. ⁵ Sdr -danti s. ā.
⁶ Sdr -tīti nesādo ā. ⁷ Ck apitvevamahaṃ maññe, Cs apitthevamahaṃ maññe,
Bd apitvaṃ vaṃ mahāpuṇṇa. ⁸ Ck tathā, Bd katā, Sdr gatā? ⁹ Sdr va-, Bd
bu-. ¹⁰ Bds Sdr -nayeneva. ¹¹ Cks haṃ. ¹² Cks maggena. ¹³ Cks -ṇa. ¹⁴
Sdr ag-. ¹⁵ Cks add vā. ¹⁶ Cks omit dvī-. ¹⁷ Sdr omits tava gati. ¹⁸
Cks yā ca. ¹⁹ Cks khama, Bd omits mama. ²⁰ Sdr vālamayapāsana. ²¹ Sdr
metayānassa, Ck metanāyassa, Cs cetanāyassa. ²² Cks yu-. ²³ Bds -am.
²⁴ Bā Sdr -tthānaṃ nā-. ²⁵ Cks passi. ²⁶ Cks depipicchā. ²⁷ Cks -dopicchā.
²⁸ Cks katā. ²⁹ Cks -tenāpi. ³⁰ Cks omit taṃ. ³¹ Bds Sdr sañcajanto, omitting
pāṇa. ³² Bā kimatthaṃ jāneyyāsīti, Sdr kimatthaṃ mabhiyoteyyosīti. ³³ Bds Sdr
add sammānito. ³⁴ Cks dassa-. ³⁵ Bā buddhi, Sdr vudhi. ³⁶ Cks Bā vatthan.
³⁷ Ck va.

passanto, bhattin ti sineham, sataṃ dhammo ti paṇḍitānaṃ sabhāvo, yo
 mitto ti yo mitto āpadāsu mittam na¹ caje, tassa acajantassa² esa sabhāvo
 nāma addhā sataṃ dhammo vidito³ pākaṭo jāto, kāmam karassū 'ti etaṃ
 kāmam mayā icchitam mama karassu, apī tvevaṃ gate kāle ti apī tu evaṃ
 5 gate kāle mayi imasmim thāne pāsenā baddho⁴, paramasaṃvutaṃ ti parama-
 paripuṇṇam, icceva⁵ mantayantānaṃ ti gaccha na gacchāmīti evaṃ ka-
 thentānaṃ, ariyānaṃ ti ācāraariyānaṃ, paccadissathā 'ti kāsāvāni vāsetvā
 rattamāle⁶ pilandhitvā muggaram ādāya gacchanto⁷ va⁸ adissatha, āturānaṃ
 ti gilānānaṃ maccu viya, abhisamikkhā⁹ 'ti bhikkhave ti ubho pi sattum
 10 āyantaṃ passivā, hitā ti dīgharattaṃ aññamaññassa hitā muducittā, na ca
 sañcesu āsanā¹⁰ ti āsanato na calimsu yathā nisinnā va ahesum, Sumukho
 pana ayaṃ nesādo āgantvā paharanto¹¹ maṃ paṭhamam¹¹ paharatū 'ti cintetvā
 M-am pacchato katvā nisīdi, dhataratṭhe ti haṃse, samuddente¹² ti maraṇa-
 bhayena ito c' ito ca uppatante disvā, āsajjā 'ti itare dve jane upagantvā,
 15 paccakampitthā 'ti baddhā na baddhā ti cinto upadhārento akampittha,
 vegam hāpetvā saṅkam agamāsi, āsajja baddhan ti nibaddham M-am
 upagantvā nisinnam Sumukham, ādīnavan ti ādīnavam eva hutvā M-am
 olokentaṃ disvā, vimato 'ti kin nu kho abaddho baddhassa santike nisinnō
 kāraṇam pucchissāmīti vimatijāto¹³ hutvā ti a., paṇḍare ti haṃse athavā pari-
 20 suddhe nimmale sampahaṭṭhe kañcanavaṇṇe ti a., pavaddhakāye ti vad-
 ḍhitakāye mahāsarīre, yannū 'ti yan tāva eso mahāpāse baddho pi na kurute
 disan ti palāyanatthāya ekaṃ disam na vajati¹⁴ tam yuttan ti adhippāyo, balīti
 balasampanno hutvāpi, pakkhīti tam ālapati, ohāyā 'ti chaḍḍetvā, yantīti
 sesasakuṇā gacchanti, avahīyasīti ohīyyasi, dijāmittā 'ti dijānam amittā
 25 yāva kālassa pariyāyan ti yāva maraṇassa vāro āgacchati, katham paṇāyan
 ti tvam rājā me so ti vadasi rājāno ca nāma paṇḍitā honti, iti¹⁵ paṇḍito sa-
 māno kena kāraṇena oḍḍitam pāsam na¹⁶ addasa¹⁷, padaṃ hetan ti yasama-
 hattaṃ vā nānamahattaṃ vā pattānaṃ attano āpadabujjhanam¹⁸ nāma padaṃ
 kāraṇam, tasmā te āpadaṃ¹⁹ bodhum arahanti, parābhavo ti avaḍḍhi,
 30 āsajjāpīti upagantvāpi na bujjhati, tatā ti vitatā oḍḍitā, gūḷhamāsajjā²⁰
 'ti tesu pāsesu yo²¹ gūḷho²⁰ paṭicchanno pāso tam²² āsajja bajjhanti, athevan
 ti atha evaṃ jīvitakkhaye bajjhant' evā 'ti a.

Iti so tam²³ kathāsallāpena muduhadayaṃ katvā M-assa
 jīvitam yācanto:

¹ Sdr a ² Bds Sdr add mittassa. ³ Cks vijitāti, Bds tibividito. ⁴ so Cs; Ck Bd Sdr bandho. ⁵ Bd Sdr -vaṃ. ⁶ Bs Sdr -lam. ⁷ Sdr āg-. ⁸ Cks ca. ⁹ Bd abhiciñcakkhā, Bs Sdr abhisañcikkhā. ¹⁰ Cks nañcasañcopā, Bd nasaccesu-, Bs naca sañcetum-, Sdr nacalañcesunti. ¹¹ Sdr omits pa-. ¹² Cks haṃsasamu-
dente. ¹³ so Cks Bd; Sdr mati-. ¹⁴ Bds Sdr bhajati. ¹⁵ Bd Sdr add pi. ¹⁶ Bd pāsanam, Cks omit na. ¹⁷ Bd adassa, Sdr addasam. ¹⁸ so Cs; Ck ap-, Bd apadam-. ¹⁹ Bds ap-. ²⁰ Sdr guyh-. ²¹ Cks so. ²² Cks pā nam, Bs pācā tam. ²³ Ck saṃtamso, Cs sanam so, Bd so, omitting tam.

25. Api n' āyaṃ tayā saddhiṃ sambhāsassa¹ sukhudrayo,
api no anumaññasi², api no jīvitam dade ti g. ā. 25.

Ta. api nāyan ti api nu yaṃ, sukhudrayo ti sukhaphalo, anu-
maññasīti³ Cittakūṭam⁴ gantvā nātake passitum api no⁵ anujāneyyāsi, jīvi-
tam dade ti api no imāya kathāya⁶ uppannavissāso na māreyyāsīti. 5

So tassa madhurakathāya bajjhivā

26. Na c' eva me tvaṃ baddho si, na pi icchāmi te vadham,
kāmaṃ khippam ito gantvā jīva tvaṃ anigho ciraṇ ti g. ā. 26.

Tato Sumukho catasso gāthā abhāsi:

27. N' evāham⁷ etaṃ icchāmi aññatr' etassa jīvitā, 10
sace ekena tuṭṭho⁸ si muñc' etaṃ⁹ mañ ca bhakkhaya¹⁰. 27.

28. Ārohaparīṇāhena¹¹ tuly' asmā vayasā ubho,
na te lābhena jīn' atthi¹², etena¹³ niminā tuvaṃ. 28.

29. Tad imgha samavekkhassu¹⁴, hotu giddhi tavāsmasu,
maṃ pubbe bandha pāsena pacchā muñca dijādhīpaṃ. 29. 15

30. Tāvad eva ca te lābho katassā¹⁵ yācanāya ca
mettī ca dhataratṭhehi yāvajīvāya te siyā ti. 30.

Ta. etan ti yaṃ aññatra etassa jīvitā mama jīvitam etaṃ aham n' icchāmi,
tulyasmā ti samānā homa, niminā tuvaṃ ti parivatthehi tvaṃ, tavāsmasū
ti tava amhesu giddhi hotu, kin te etena, mayi lobham uppādehīti vadati, 20
tāvadevā 'ti tattako yeva, yācanāya cā 'ti yā mama yācanā sā katā assā 'ti a.

Iti so tāya dhammadesanāya tele pakkhittakappāsapicu
viya mudukatahadayo M-am tassa dāsaṃ katvā dadanto āha:

31. Passantu no mahāsaṃghā tayā muttam ito gataṃ
mittāmaccā ca bhaccā¹⁶ ca puttadārā ca bandhavā. 31. 25

32. Na ca¹⁷ te tādisā mittā bahunnaṃ idha vijjati
yathā tvaṃ dhataratṭhassa pāṇasādhāraṇo sakhā. 32.

33. So¹⁸ te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo,
kāmaṃ khippam ito gantvā ñātimajjhe virocathā 'ti. 33.

¹ Bds Sdr saṃvā-. ² Cks -esi, Bds Sdr -āsī. ³ Bds Sdr -āsīti. ⁴ Cks citra-. ⁵
Bds Sdr tvaṃ in the place of api no. ⁶ Bds Sdr gāthāya. ⁷ Sdr. namevā-,
Cks navā-. ⁸ Ck ku-. ⁹ Cks mañ-. ¹⁰ Cs -yaṃ. ¹¹ Ck Sdr -nā. ¹² so Cks
Bds jiratthi, Sdr onatā. ¹³ Cks add maṃ. ¹⁴ Bds Sdr -pe-. ¹⁵ Bds Sdr katassa
¹⁶ Cks bhattā. ¹⁷ Cks nā va. ¹⁸ Cks se.

Ta. no ti nipātamattam, tayā muttan ti imam hi tvaṃ nēva muñcasi
 nāma tasmā imam tayā muttam ito Citrakūṭapabbata-gatam¹ mahantā nātisaṃghā
 ca² ete ca mittādayo passantu ettha, bandhavā ti ekalohitasambandhā³,
 vijjatīti vijjanti, paṇasādhāraṇo ti sādharāṇapāṇo avibhattajīvito⁴, yathā
 5 tvaṃ etassa sakha etādisā aññesaṃ bahunnaṃ mittā⁵ nāma na vijjanti, tavā-
 nugo ti etaṃ⁶ dukkhitam ādāya purato gacchantassa tava ayaṃ anugo hotu.

Evam vatvā pana nesādaputto pemacittena M-am upasaṃ-
 kamitvā bandhanam chinditvā āliṅgitvā sarato nikkhāpetvā⁷ sara-
 tīre taruṇadabbapiṭṭhe⁸ nisīdāpetvā pāde baddhapāsaṃ mudu-
 10 cittena saṇikam mocetvā⁹ dūre khipitvā M-e balavasineham
 paccupaṭṭhāpetvā mettacittena udakam ādāya lohitaṃ dhovitvā
 punappuna parimajji, tassa mettacittānubhāvena B-assa pāde
 sirā sirāhi¹⁰ maṃsaṃ maṃsena cammaṃ cammena ghaṭṭitaṃ¹¹,
 tāvad eva pādo saṃrūḷho¹² saṇjātachavi¹³ saṇjātalomo ahosi,
 15 abaddhapādena nibbiseso B. sukhito pakatibhāven' eva nisīdi.
 Atha Sumukho attānam nissāya M-assa sukhita bhāvaṃ disvā¹⁴
 jātasomanasso¹⁵ nesādassa thutim akāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

34. So patīto pamuttana bhattunā bhattugāravo
 20 ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācam kaṇṇasukham bhaṇam: 34.
 35. Evam luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
 yathāham ajja nandāmi muttam disvā dijādhipan ti. 35.

Tattha vakkaṅgo ti vaṃkagīvo.

Evam luddakā 'ti imam¹⁶ thutim katvā Sumukho B-am ā.:
 25 „mahārāja, iminā amhākaṃ mahāupakāro kato, ayaṃ hi am-
 hākaṃ vacanam akatvā kilāhamse no¹⁷ katvā issarānam dento
 bahuṃ dhanam labheyya, māretvā¹⁸ maṃsaṃ vikkiṇanto pi
 labhetha¹⁹, attano pana jīvitam anoloketvā amhākaṃ vacanam

¹ Bds -tam gamtvā. ² Bd yeva, Sdr yeca. ³ Cks -tam-. ⁴ Bd -vako, Sdr -viko. ⁵ Cks -ānam. ⁶ Cks ettha. ⁷ so Cks for -metvā? Bds Sdr nikkhami-. ⁸ Bds -dabbatipitṭhe, Sdr -dabbhatipā-. ⁹ Cks temetvā, Bds mocitvā. ¹⁰ so Cks; Bds -rehi, Sdr sirāsirā. ¹¹ so Sdr; Bds -kam, Ck sanikam, Cs saṇikam. ¹² Bd sammārūho. ¹³ Bd Sdr succhavi. ¹⁴ Sdr viditvā. ¹⁵ Bd Sdr saṇjāta-. ¹⁶ Bds Sdr omit imam, Bd has imam pana. ¹⁷ Bds -so nā. ¹⁸ Sdr adds vā. ¹⁹ Ck labheta, Bd mūlam pilaāheta, Sdr bahūdhanam labheteva.

kari, imam rañño santikaṃ netvā sukhajīvikam karomā⁴ 'ti.
M. sampaticchi. Sumukho attano bhāsāya M-ena saddhim
kathento puna manussabhāsāya luddaputtam āmantetvā „samma
tvam kimattham pāse¹ odḍesīti²“ pucchitvā „dhanatthan³“ ti
vutte „evam sante tuvaṃ² amhe ādāya nagaram pavisitvā rañño⁵
dassemi, bahum³ te dhanam dāpessāmīti⁴“ ā.

36. Ehi⁵ tam anusikkhāmi yathā tvam api⁶ lacchase
lābham yathāyaṃ⁷ dhatarattho pāpam kiñci na dakkhati⁸. 36.

37. Khippam antepuram netvā rañño dassemi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce⁹ ubhayato tṭhite 37. 10

38. Dhataratthā¹⁰ mahārāja hamsādhipatino ime,
ayaṃ hi rājā hamsānam, ayaṃ senāpatītarō. 38.

39. Asamsayam imam disvā hamsarājāṃ narādhipo
patīto sumano vitto¹¹ bahum dassati te dhanan ti. 39.

Ta. anusikkhāmīti anusāsāmi, pāpam ti lāmakam, rañño dassemi 15
no ti amhe ubho pi rañño dassemi, B-assa pañhapabhāvadassanattham¹² attano
mittadhammassa āvibhāvanattham luddassa dhanalābhattham rañño sīle patitṭhā-
panattham cā 'ti catūhi kārāṇehi evam ā., dhataratthā¹³ ti netvā ca pana
rañño evam ācikkheyyāsi¹⁴: mahārāja ime dhataratthakule jātā dve hamsādhi-
patino¹⁵, etesu ayaṃ rājā itaro senāpatīti, iti nam sikkhāpesi, patīto ti ādīni 20
tīni pi tuṭṭhākāra-vevacanān' eva¹⁶.

Evam vutte luddo „sāmi, mā vo rājadassanam¹⁷ ruccatu¹⁸,
rājāno nāma calacittā, keḷīhamse¹⁹ vā vo²⁰ kareyyum māra-
peyyum vā²¹“ ti vatvā „samma mā bhāyi, aham tādisaṃ kak-
khalam luddam lohitapāṇim dhammakathāya mudukam katvā 25
mama pādesu pātesim²¹, rājāno nāma puñṇavantā ca pañṇa-
vantā ca subhāsita-dubbhāsitaññū²² ca, khippam amhe rañño
dassemi²³“ vutte „tena hi mā mayham kujjhittha, aham āvuso²³

¹ Bā Sār -sam. ² Bā Sār omit tuvaṃ. ³ Bā bahūnam. ⁴ Bā pessāmīti. ⁵
Cks add ca. ⁶ Cks tuvaṃ hi. ⁷ Bā Sār tavāyaṃ. ⁸ Sār rakkhati. ⁹ Ck
kāve, Bā koje, Sār kāje. ¹⁰ Cks Sār -a, Bā -o. ¹¹ Bā Sār citto, Ck vinto.
¹² Bā Sār pañṇābhāva-, Sār pañṇānubhāvaṃ-. ¹³ Cks -o. ¹⁴ Cks -sīti. ¹⁵ Cks
jāto vehāsādhi-. ¹⁶ Bā tuṭṭha-. ¹⁷ Cks rājā-, Sār rañño evam dassanam. ¹⁸
Bā -ti, Sār rucci. ¹⁹ Bā kiḷa- altered to kiḷā-, Sār kila-. ²⁰ Cks omit vo. ²¹
Sār pādesi, Bā pātemi. ²² Sār -tam dubbhāsitaṃ jānanti. ²³ Bā Sār avassam.

tumhākaṃ ruciyā¹ nemīti“ ubho pi kācaṃ² āropetvā rājakulaṃ
gantvā rañño dassetvā raññā puṭṭho yathābhūtaṃ ārocesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

40. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā kammanā upapādayi,
5 khippam antepuraṃ gantvā rañño haṃse adassayi
abaddhe pakatibhūte kāce³ ubhayato ṭhite. 40.
41. Dhataratṭhā⁴ mahārāja haṃsādhipatino ime,
ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatītaro⁴. 41.
42. Kathaṃ pan' ime vihagā⁶ tava hatthattham⁷ āgatā,
10 kathaṃ luddo mahantānaṃ issare-m-idha-m-ajjhagā⁸. 42.
43. Vihitā sant' ime pāsā⁹ pallalesu janādhipa
yaṃ yadā yatanaṃ maññe dijānaṃ paṇarodhanaṃ. 43.
44. Tādisaṃ pāsam āsajja haṃsarājā abajjhatha,
taṃ abaddho upāsīno mamāyaṃ ajjhabhāsatha: 44.
- 15 45. Sudukkaraṃ anariyehi dahate bhāvam uttamaṃ
bhattur atthe¹⁰ parakkanto dhamme yutto vihaṅgamo. 45.
46. Attan' āyaṃ cajitvāna jīvitam jīvitāraho
anutthunanto āsīno bhattu yācittha jīvitam. 46.
47. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam¹¹ aham ajjhagaṃ,
20 tato taṃ pāmuñcim pāsā anuññāsim sukkena ca. 47.
48. So patīto pamuttena bhattunā bhattugāravo
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācam kaṇṇasukkhaṃ bhaṇam. 48.
49. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yathāham ajja nandāmi muttam disvā dijādhipam. 49.
- 25 50. Ehi¹² taṃ anusikkhāmi yathā tvam api lacchase
lābham yathāyaṃ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati¹³. 50.
51. Khippam antepuraṃ gantvā rañño dassehi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce¹⁴ ubhayato ṭhite. 51.
52. Dhataratṭhā¹⁵ mahārāja haṃsādhipatino ime,
30 ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatītaro. 52.
53. Asaṃsayam imaṃ disvā haṃsarājaṃ narādhipo
patīto sumano vitto¹⁶ bahum dassati te dhanam. 53.

¹ Bā ruccayā. ² Bās Sār kājaṃ. ³ Bās kāje, Sār kājaṃ. ⁴ Bā -o, Sār -a.
⁵ Sār adds taṃ sutvā rājā āha. ⁶ Bā Sār vihaṅgā. ⁷ Sār hatthattham. ⁸
Bā Sār -re idha a-. ⁹ Sār haṃsā. ¹⁰ Bā Sār atṭhe. ¹¹ Cks pā-. ¹² Cks
add ca. ¹³ Sār rakkhati. ¹⁴ Bās Sār kāje. ¹⁵ Cks Sār -o. ¹⁶ Cks citto.

54. Evam etassa vacanā ānītā 'me ubho mayā,
etth' eva hi ime assu ubho anumatā mayā. 54.
55. So 'yaṃ evaṃgato pakkhī diho paramadhammiko,
mādisassa hi luddassa janayeyyātha maddavaṃ. 55.
56. Upāyanam hi¹ te deva nāññam passāmi edisaṃ
sabbasākunikagāme², tam passa manujādhipā 'ti. 56.

Ta. kammanā³ upapādayīti yaṃ so avaca tam karonto kāyakammena sampādesi, gantvā ti haṃsarājena nisinnakācakoṭṭim⁴ uccataram senāpatinā⁵ nisinnakoṭṭim⁴ thokam nīcam katvā ubho pi⁶ ukkhipitvā⁷ haṃsarājā ca senāpati ca rājānam passitum gacchanti ussaratha ussarathā 'ti janam ussārento¹⁰ evarūpā⁸ sobhaggappattā suvaṇṇavaṇṇahaṃsarājāno⁹ na diṭṭhapubbā ti¹⁰ manussesu pasamsantesu¹¹ khippam antepuram gantvā, adassayīti haṃsarājāno tumhe daṭṭhum āgatā ti rañño ārocāpetvā tena tuṭṭhacittena āgacchantū¹² 'ti pakkosāpīte¹³ atiharitvā dassayi¹⁴, hatthattthan¹⁵ ti hatthe attham¹⁶ pattan ti vuttam hoti, mahantānam ti yasamahantam pattānam suvaṇṇavaṇṇanam dbataratṭhahaṃsānam issare¹⁷ sāmīno katham tvaṃ luddo hutvā adhigato ti pucchati, isseramidhamajjhagatā¹⁸ ti pi pāṭho, etesaṃ issariyaṃ tvaṃ¹⁹ katham ajjhagā ti a., vihitā ti yojitā, yaṃ yadā yatanam māññe ti mahārāja yaṃ yaṃ samosaraṇatṭhānam dijānam paṇarodhanam jīvitakkhaya-karam māññāmi ta. ta. mayā pallalesu pāsā vihitā, tādīsaṃ ti mānusiya²⁰ sare tathāvidham paṇarodhanam mayā vihitam pāsam, tan ti tam etaṃ ta. baddham, upāsīno ti attano jīvitam āgaṇetvā upagantvā nisinnō, mamāyan ti mam ayaṃ senāpati abhāsatha²¹, mayā saddhim kathesi, sudukkaran ti tasmim khaṇe esa amhādisēhi anariyēhi sudukkaram akāsi, kim²² tan ti dahate bhāvamuttaman ti attano uttamam ajjhāsayaṃ dahati vidahi pakāsaya²³, attanāyan ti attano ayaṃ, anutthunanto ti bhattu guṇe vaṇṇento tassa jīvitam²⁴ mam yāci, tassā 'ti tassa tathā²⁵ yācantassa, sukhena cā 'ti yathā-sukham Citrakūṭam²⁶ gantvā nātisaṃgham passathā 'ti ca anujānim, etthevā 'ti mayā pana ime dve ettha²⁷ Mānusiyaṃ sare yeva Cittakūṭagamanāya anumatā ahesum, evaṃgato ti sattuhattthagato, janayeyyātha maddavan ti attani mettacittam janesi, upāyanan²⁸ ti paṇṇākāram, sabbasākunika-

¹ Bā upayānañca, Sār upayanañca, Cks upāsanaṃ hi. ² Cks sabbe - - kagāme.
³ Bā Sār -unā. ⁴ Bā -kājā-, Sār -kāpañkoṭṭim. ⁵ Bā Sār -ti. ⁶ Bā Sār pi te.
⁷ Sār pa-. ⁸ Bā Sār add nāma. ⁹ Sār -pāh-. ¹⁰ Bā Sār add muduhadayena.
¹¹ Bā Sār hisampattesu. ¹² Bā Sār -atū. ¹³ Bā Sār -to. ¹⁴ Ck dassasi, Bā Sār dassesi. ¹⁵ Cks hatthapatthan, Bā hatthattan, Sār hatthattthan. ¹⁶ Bā Sār hatthesu āgataṃ. ¹⁷ Bā Sār -ra. ¹⁸ Bā Sār issara - - gā. ¹⁹ Cks omit tvaṃ. ²⁰ Bā mānussiya, Sār manussiya. ²¹ Bā Sār ajjhabh-. ²² Sār ka, Bā omits kimtanti. ²³ Bā -hati - - seti. ²⁴ Bā Sār add muñcā ti. ²⁵ Cks tassetassa yathā. ²⁶ Bā Sār citta-. ²⁷ Cks ete in the place of dve ettha. ²⁸ Ck upāyan, Bā Sār upāyanan.

gāme ti sabbasmim pi sākuṇikagāme ahaṃ aññaṃ tava evarūpaṃ kenaci
sākuṇikena ābhatapubbaṃ upāyanaṃ¹ na passāmi, taṃ passā 'ti taṃ mayā
ābhataṃ upāyanaṃ¹ passa manujādhipā 'ti.

Evam so t̥hitako va Sumukhassa guṇe kathesi. Tato
5 rājā haṃsarañño mahārahaṃ āsanam Sumukhassa ca suvaṇṇa-
bhaddapīṭhakaṃ dāpetvā tesam ta. nisinnānaṃ suvaṇṇabhā-
janehi lājamadhuphāṇitādīni² dāpetvā niṭṭhite pana³ bhojanakicce
añjalim paggayha M-aṃ dhammakathaṃ yācitvā suvaṇṇapīṭhe
nisīdi. So tena yācito paṭisanthāraṃ tāva akāsi.

- 10 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:
57. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ pīṭhe sovaṇṇaye subhe
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācam kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ: 57.
58. Kacci⁴ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁴ bhoto anāmayam,
kacci⁴ ratṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati⁵. 58.
15 59. Kusalañ c' eva me haṃsa, atho haṃsa anāmayam,
atho ratṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati⁶. 59.
60. Kacci⁴ bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin⁴ nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁷. 60.
61. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
20 atho p' ime mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁸. 61.
62. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava-cchandavasānugā⁹. 62.
63. Atho pi me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama-cchandavasānugā ti. 63.
25 Ta. rājānaṃ ti Sakulaṃ rājānaṃ¹⁰, vakkaṅgo ti haṃsarājā, dhammena-
manusissatīti¹¹ dhammena anusissati¹², doso ti aparādhō, tavatthesū
'ti uppannesu tava yuddhādīsū atthesu, nāvakaṃkhantīti uram¹³ datvā
pariccajantā kacci⁴ attano jīvitam na patthenti jīvitam cajitvā tav' ev' atthaṃ karonti,
sādīsīti samajātikā, assavā ti vacanaṃ¹⁴ sampañcchikā, puttarūpayasū-

¹ Bā Sdr upāyanaṃ. ² Ck -pāṇiyādini, Cs -pāṇiyādini, Bā -pāṇitādini, Sdr -pāṇitādini, Bs -phānitā-. ³ Cks pāna. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Bā -ssāsisi, Sdr -ssasīti, adding rājā āha. ⁶ Bā -sāsahanti, Sdr -ssissahanti, adding m. āha. ⁷ Sdr jiviteti, adding rājā āha. ⁸ Sdr -tanti, adding m. āha. ⁹ Sdr -gāti rājāha. ¹⁰ Cks sakuna-, Bds Sdr sāgalarā-. ¹¹ Cks -sīti, Bā -ssāsasīti, Sdr -sāsasīti. ¹² Cks -sāsissati, Bds -sāsati, wanting in Sdr. ¹³ Ck udaram, Cs upadaram. ¹⁴ Bā Sdr -na.

petā ti puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā, tava cchandavasānugā ti kacci¹ tav' ev' ajjhāsayaṃ tava vasam anuvattati na attano cittavasenāvattatīti² pucchati.

Evam B-ena paṭisanthāre kate puna rājā tena saddhim kathento ā.:

64. Bhavan tu kacci³ nu mahāsattuhatthataṃ⁴ gato⁵
dukkham āpajji vipulaṃ tasmim paṭhamamāpade. 64.
65. Kacci¹ yan n' āpatitvāna daṇḍena samapothayi⁶,
evam etesaṃ jammānaṃ pākatikaṃ bhavati tāvade⁷. 65.
66. Khemam āsi mahārāja evam āpadi saṃsati⁸
na cāyaṃ kiñci-r-asmāsu sattū va samapajjatha. 66.
67. Paccakampittha nesādo, pubbe va ajjhabhāsatha,
tadāyaṃ Sumukho yeva paṇḍito paccabhāsatha⁹. 67.
68. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam ayam ajjhagā,
tato maṃ pāmuñci pāsā anuññāsi sukhena ca. 68.
69. Idam pi¹⁰ Sumukhen' eva etadatthāya cintitaṃ
bhoto sakāse āgamaṇaṃ etassa dhanam¹¹ icchatā¹². 69.
70. Svāgatañ c' ev' idam bhavataṃ patīto¹³ c' asmi dassanā,
eso api¹⁴ bahum vittaṃ¹⁵ labhataṃ yāvat' icchīti¹⁶. 70.

Ta. mahāsattuhatthataṃ gato¹⁷ ti mahantassa sattuno hat-
thatthataṃ¹⁸ gato, āpatitvānā 'ti upadhāvitvā, pākatikaṃ ti pakatikaṃ,
ayam eva vā pātho, i. v. h. etesaṃ hi jammānaṃ tāvad eva evam pakatikaṃ
hoti sakūṇe daṇḍena pothetvā jīvitaṃ kkhayaṃ pāpetvā¹⁹ va dhanam²⁰ labhantīti²¹,
kiñcirasmasū 'ti kiñci amhesu²², sattū vā 'ti sattū viya, paccakampitthā
'ti mahārāja esa amhe disvā baddhā²³ ti saññāya thokaṃ osakkitha²⁴, pubbe
vā 'ti ayam eva paṭhamam²⁵ ajjhabhāsi, tadā ti tasmim kāle, etadatthāyā
'ti etassa nesādaputtassa atthāya cintitaṃ, dhanamicchatā ti etassa dhanam

¹ Bā kiñci. ² Bā Sār -na-. ³ Ck bhavannu-, Bā bhavantaṃ kiñci, B^s bhaga-
vantaṃ-, Sār bhavanto-. ⁴ Cks -kaṃ, Sār habhattha. ⁵ Cks -ā. ⁶ Cks -thayi.
⁷ read: pakatī hoti - -? Sār -evā ti haṃsarājā āha. ⁸ so Cks; Bā^s evamāpari-
yāsati, Sār evamāriyāseti. ⁹ Sār ajjha-. ¹⁰ Bā^s Sār idaṇca. ¹¹ Cks vitt-. ¹²
Cks -akā, Sār -tāti rājā āha. ¹³ Ck panito, C^s piṇito, Bā Sār patito. ¹⁴
Bā^s Sār cāpi. ¹⁵ B^s Sār cittaṃ. ¹⁶ Bā^s Sār yāvadi-. ¹⁷ Bā -kaṃgato, Sār
hatthatthagatā. ¹⁸ Bā hattattha, B^s hatthatthaṃ, Sār hattattha. ¹⁹ Bā Sār
pāpento. ²⁰ Bā vettanaṃ, B^s Sār vetanaṃ. ²¹ Bā labhati, Sār labhissati. ²²
Sār adds idam vuttaṃ hoti ete saha. ²³ Bā bandhana, Sār bardhā. ²⁴ Bā
osakkatha, Sār usakkitha. ²⁵ Cks vā pātho maṃ.

icchantena tena tava santikaṃ ambhakaṃ āgamanam¹ cintitaṃ, svāgataṃ
cevidan² ti mā bhonto cintayantu bhavataṃ idaṃ idhāgamanam svāgataṃ eva,
labhatan ti labhatu.

Evañ ca pana vatvā rājā aññataram amaccam oloketvā
5 „kiṃ karomi devā“ ’ti vutte „imaṃ nesādam kappitakesa-
massum nahātānulittaṃ sabbālamkārapatimaṇḍitaṃ kāretvā
ānehīti“ vatvā tena tathā katvā ānītassa tassa samvacchare³
satasahassuṭṭhānakam⁴ gāmam dve vīthiyo⁵ gahetvā ṭhitaṃ⁶
geham rathavaram⁷ aññañ ca bahum hiraññasuvannaṃ adāsi.

10 Tam attham āvikaronto Satthā:

71. Santappayitvā nesādam bhogehi manujādhipo
ajjhabhāsatha vakkaṅgam vācam kaṇṇasukham bhaṇan ti g. ā. 71.

Atha M. rañño dh. d. So dhammakatham sutvā tuṭṭha-
hadayo „dhammakathikassa sakkāram karissāmīti“ setacchattaṃ
15 datvā r. paṭicchāpento ā.:

72. Yam khalu dhammam ādhīnam⁸ vaso⁹ vattati kiñcanam¹⁰
sabb’ atth’ issariyam bhavataṃ pasāsatha yad icchatha. 72.

73. Dānattham upabhotthum vā yam c’ aññaṃ upakappati
etaṃ dadāmi vo vittaṃ issaram vissajāmi vo ti āha. 73.

20 Ta. vaso vattatīti yattha ca mama vaso¹¹ vattati, kiñcanam¹² ti
appamattakam pi, sabbatthissariyan ti sabbam bhavataṃ yeva issariyam
atthu, yam caññaṃ upakappatīti puññakammatāya¹³ dānattham vā chattaṃ
ussāpetvā r. eva upabhotthum vā yam vā aññaṃ tumhākam ruceati taṃ karotha,
etaṃ¹⁴ dadāmi vo vittaṃ, saddhīm setacchattena mama santakaissariyam
25 vissajjāmīti.

Atha M. raññā dinnam setacchattaṃ puna¹⁵ tass’ eva
adāsi. Rājāpi cintesi: „hamsaraññā tāva me dhammakathā
sutā, luddaputtena pana ayam Sumukho madhurakatho ti

¹ Sdr ga-. ² Sdr -tantevi-. ³ Bd repeats sam-. ⁴ Bd Sdr add katvā. ⁵
Bds itthiyo. ⁶ so Cks; Bds tam mahantaṃ, Sdr mahantaṃ. ⁷ Bd Sdr -rañca. ⁸
so Cs; Ck -dīnam, Bd -dhīnam, Sdr -pākinam. ⁹ so all four MSS. for vase?
¹⁰ Bd Sdr kiñci-. ¹¹ Cks vā-. ¹² all three MSS. kiñci-. ¹³ Bd Sdr -kāmatāya.
¹⁴ Cks evam. ¹⁵ Sdr pana.

ativiya vaṇṇito, imassāpi dhammakatham sossāmīti“ so tena saddhim sallapanto anantaram g. ā.:

74. Yathā ca my-āyaṃ Sumukho ajjhabhāseyya¹ paṇḍito
kāmasā² buddhisampanno tam my-āssa paramappiyaṃ ti. 74.

Ta. yathā ti yadi³ i. v. h.: yadi ca me ayaṃ Sumukho paṇḍito buddhi- 5
sampanno kāmasā⁴ attano ruciyā ajjhabhāseyya tam me paramappiyaṃ assā 'ti.

Tato Sumukho āha:

75. Ahaṃ khalu mahārāja nāgarājā-r-iv' antaram
pativattum na sakkomi, na me so vinayo siyā. 75.
76. Amhākam eva⁴ yo seṭṭho tvañ ca uttamasattavo 10
bhūmipālo manussindo pūjā⁵ bahūhi hetubhi. 76.
77. Tesam ubhinnaṃ bhaṇataṃ vattamāne vinicchaye
nāntaram pativattabbam pessena manujādhipā 'ti. 77.

Ta nāgarājārivantaram ti selāyabbhantaram pavitṭho nāgarājā viya,
pativattun ti tumhākam dvinnam antare vattum na sakkomi, na meso ti 15
sace vadeyyam¹ na me so vinayo bhaveyya, amhākañ cevā 'ti⁶ channavutiyā⁷
haṃsasabassānam, uttamo sattavo ti uttamasatto, pūjā⁵ ti ubho tumhe
mayham bahūhi kāraṇehi pūjārahā c' eva pasamsārahā ca, pessena⁸ 'ti pessa-
vacanakarena⁹ sevakena.

Rājā tassa vacanam sutvā tuṭṭhahadayo jāto¹⁰, nesāda- 20
putto vaṇṇesi¹¹ „aññena tumhādisena madhuradhammakathi-
kena nāma na bhavitabban“ ti vatvā ā.:

78. Dhammena kira nesādo¹²: paṇḍito aṇḍajo iti,
na h' eva akatattassa nayo¹³ etādiso siyā ti. 78.
79. Evaṃ aggapakatimā evaṃ uttamasattavo 25
yāvat' atthi mayā diṭṭhā nāññaṃ passāmi edisaṃ¹⁴. 79.
80. Tuṭṭho 'smi vo pakatiyā vākyena madhurena ca,
eso cāpi mama chando: ciram passeyya vo ubho ti. 80.

¹ so all four MSS. ² Cks -yā. ³ Cks yad, Sdr omits yadi. ⁴ Cs Bđ Sdr -kañceva. ⁵ so all four MSS. for pūjā? ⁶ Bđ Sdr add amhākañceva. ⁷ Bđ Sdr -ti. ⁸ Bđ peyenā. ⁹ Bđ veyyāvaccakarena, Sdr veyyāvaccakāraṇena, Ck pessanavacanakarena. ¹⁰ Ck thānetum, Cs thātum. ¹¹ Bđ Sdr -ti. ¹² Cks te saddo. ¹³ Cks naso. ¹⁴ Sdr ī-.

Ta dhammenā 'ti sabhāvena kāraṇena, akatattassā 'ti asampādita-
 attabhāvassa mittadubbhissa¹, nayo ti paññā, aggapakatimā ti aggasabbhāvo,
 uttamattavo ti uttamasatto, yāvatatthīti yavatā mayā diṭṭhā nāma atthi,
 nāññan ti tasmim mayā diṭṭhatthāne aññam evarūpaṃ na passāmi, tuṭṭho
 5 smi² vo pakatiyā ti samma haṃsarāja ahaṃ pakatiyā paṭhamam eva tum-
 hākaṃ dassanena tuṭṭho, vākyenā 'ti idāni³ vo madhuravacanena tuṭṭho smi,
 ciraṃ passeyya vo ti icc-eva vasāpetvā muhuttam pi avippavasanto ciraṃ
 tumhe passeyyan ti esa me chando ti vadati.

Tato M. rājānaṃ pasamsanto āha:

- 10 81. Yam kiñci⁴ parame mitte katar⁵ asmāsu taṃ tayā,
 pattā nissamsayaṃ ty-āmbā bhattir asmāsu yā tava. 81.
 82. Aduñ ca nūna sumahā ñātisaṃghassa-m-antaraṃ,
 adassanena ambhākaṃ dukkhaṃ bahūsu pakkhisu. 82.
 83. Tesam sokavighātāya tayā anumatā mayam
 15 taṃ padakkhiṇato katvā ñātī passem' arindama⁶. 83.
 84. Addhāhaṃ vipulaṃ pītiṃ bhavataṃ vindāmi dassanā,
 eso cāpi⁷ mahā attho ñativissāsanā siyā ti. 84.

Ta. katarasmisū 'ti kataṃ⁸ amhesu, pattā nissamsayaṃ tyamhā
 ti mayam nissamsayena tayā pattā yeva, bhattirasmāsu yā tavā 'ti yā tava
 20 amhesu bhatti tāya bhattiyā mayam tayā asamsayena pattā yeva, na ca vip-
 puytā vippavutthāpi sahaṃsino yeva nāma mayan ti dīpeti, aduñ ca nūna
 sumahā ti etañ ca ekaṃsen' eva sumahantaṃ, ñātisaṃghassamantaraṃ
 ti amhehi dvīhi janehi rahitassa mama ñātisaṃghassa antaraṃ chiddaṃ, asmā-
 kan ti ambhākaṃ dvinnam adassanena bahūsu pakkhisu dukkhaṃ uppannaṃ,
 25 passemarindamā 'ti⁹ passeyyāma arindama, bhavataṃ ti bhoto dassanena,
 eso cāpi¹⁰ mahā attho ti yā esā¹¹ ñātisaṃghasaṃkhātā¹² ñativissāsanā
 siyā eso cāpi¹⁰ mahanto attho.

Evam vutte rājā tesam gamanaṃ anujāni¹³. M. pi rañño
 pañcavidhe dussīle ādīnavam sīle ca ānisaṃsam kathetvā¹⁴
 30 „imaṃ sīlaṃ rakkha¹⁵, dhammena r. kārehi¹⁶, catūhi saṃ-
 gahavatthūhi janaṃ¹⁷ saṃgaṇhā“ ti ovaditvā Cittakūṭaṃ agamāsi.

¹ Bā Sdr -assa. ² all three MSS. smim. ³ Bā Sdr add pana. ⁴ Cks kicca.
⁵ so all four MSS. ⁶ all four MSS. ñāti, Bā Sdr -murin-. ⁷ Bā vāhi, Sdr
 vāpi. ⁸ Sdr kataram. ⁹ Bā Sdr -murin-. ¹⁰ Bā Sdr vāpi. ¹¹ Cks pi yam-
 piśāsam. ¹² Cks ñātisaṃghasaṃ-. ¹³ Sdr -nāti. ¹⁴ Sdr -esi. ¹⁵ Bā Sdr
 rakkhatha. ¹⁶ Sdr -etha, Bā -esi. ¹⁷ Sdr mahārājanaṃ

Taṃ attham pakāśento Satthā āha :

85. Idam vatvā dhatarattho haṃsarājā narādhipam
uttamajavamattāya¹ nātisaṃgham upāgamum. 85.

86. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
kekā ti-m-akarum² haṃsā, puthusaddo ajāyatha. 86. 5

87. Te patitā pamuttena bhattunā bhattugāravā
samantā parikarimsu aṇḍajā laddhapaccayā ti. 87.

Ta. upāgamun ti aruṇuggamanavelāyam eva madhupānādini³ pari-
bhuñjitvā rañṇā ca deviyā ca dvīhi suvaṇṇatālavanṭehi⁴ ukkhipitvā gandhamā-
lādīhi katasakkārā tālavanṭehi⁴ otaritvā rājānam padakkhiṇam katvā vehāsam 10
uppatitvā rañṇā anjalim paggayha gacchatha sāmīno ti vutte sīhapanjarena
nikkhamitvā⁵ uttamera javena gantvā nātigaṇam upāgamimsu⁶, parame ti
uttame, kekā ti attano sabhāvaravena kekā⁷ ti saddam akaṃsu, bhattugāravā ti
bhattari sagāravā, parikarimsu 'ti bhattuno muttabhāvena tuṭṭhā taṃ bhattā-
ram samantā parivārayimsu, laddhapaccayā ti laddhapatiṭṭhā. 15

Evam parivāretvā pana te haṃsā „katham mutto si ma-
hārājā“ 'ti pucchimsu. M. Sumukham nissāya muttabhāvam
Sakularājaluddaputtehi⁸ katakammaṇ ca kathesi. Taṃ sutvā
tuṭṭho⁹ haṃsagaṇo⁹ „Sumukho senāpati ca rājā ca luddaputto
ca sukhitā niddukkhā ciraṃ jīvantū“ 'ti thutim akāsi. 20

Taṃ attham pakāśento Satthā osānagātham ā.:

88. Evam mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
haṃsā yathā¹⁰ dhataratthā nātisaṃgham upāgamun ti. 88.

Ta. mittavatan ti kalyāṇamittasampannānam, padakkhiṇā ti sukha-
nipphattino vuddhiyuttā, dhataratthā ti haṃsarājā¹¹ Sumukho rañṇā c' eva 25
luddaputtena cā 'ti dvīhi evam ubho pi te dhataratthā kalyāṇamittasampannā,
yathā nātisaṃgham upāgamum nātisaṃghupagamanasamkhāto nesam attho pa-
dakkhiṇo jāto evam aññesam pi mittavataṃ atthā padakkhiṇā hontīti.

¹ Bā -manvāya, Sār -mandāya, Bś -maṇāya. ² Cks -nim-. ³ Bā jālāmadhu-
pāṇitādini, Sār madhulājapāṇitādini. ⁴ Bā -tālapanṇehi, Sār -pattehi. ⁵
Bā Sār nikkhantā. ⁶ Sār upasaṅkamimsu. ⁷ Bās Sār keke. ⁸ Ck sakularājā-,
Bā sāgalarājā-, Sār sāgalarañṇā ca luddakena ca. ⁹ Sār -ā. ¹⁰ Cks add pi.
¹¹ so Bā; Cks add sumukhādīhi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Anando mam' atthāya jīvitam pariccajīti“ vatvā j. s.: „Tadā nesādo¹ Channo² ahosi, rājā³ Sāriputto, Sumukho Anando⁴, navutihaṃsasahassā⁵ Buddha-parisā, haṃsarājā aham evā“ 'ti. Cullahaṃsajātakaṃ⁶.

5

2. Mahāhaṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veluvane v. therassa⁷ jīvitapariccāgam eva ā. k. Vatthum vuttasadisam eva, idha pana S. atītam āharanto idam āhari:

A. Bārāṇasiyam Seyyassa⁸ nāma Bārāṇasirañño Khemā
 10 nāma aggamahesī ahosi. Tadā B. navutihaṃsasahassaparivuto
 Cittakūṭe vihāsi. Ath' ekadivasam Khemā devī paccūsa-
 samaye supinakaṃ⁹ addasa: suvaṇṇavaṇṇahaṃsā āgantvā rāja-
 pallamke nisīditvā madhurassarena¹⁰ dhammakatham kathe-
 sum, deviyā¹¹ sādhu-kāram datvā dh. suṇantiyā¹² dhamma-
 15 savanena atittāya eva ratti vibhāyi¹³, haṃsā dhammakatham
 kathetvā sīhapañjarena nikkhamitvā agamaṃsu, sā vegen'
 utthāya „palāyamāne haṃse gaṇhatha gaṇhathā“ 'ti vatvā
 hattham pasārentī yeva pabujjhi. Tassā katham sutvā pari-
 cārikāyo „kuhiṃ haṃsā“ ti thokaṃ avahasimsu, sā tasmiṃ
 20 khaṇe supinakabhāvaṃ¹⁴ ñatvā cintesi: „aham abhūtam na
 passāmi, addhā imasmiṃ loke suvaṇṇahaṃsā bhavissanti, sace
 kho pana 'suvaṇṇahaṃsānam dh. sotukām' amhīti' rājānam
 vakkhāmi 'amhehi suvaṇṇahaṃsā nāma na diṭṭhapubbā, haṃ-
 sānam ca kathā nāma abhūtā yevā' 'ti vatvā nirussukko¹⁵
 25 bhavissati 'dohaḷo' ti vutte pana kenaci¹⁶ upāyena pariyesissati,
 evaṃ me manoratho ijjhissatīti“ sā gilānālayam dassetvā

¹ Sdr suddho. ² Sdr channatthero. ³ Sdr sāgalo rājā. ⁴ Sdr sumukhasenāpati
 ca ānandatthero ahosi ca. ⁵ Bds Sdr chana-. ⁶ Sdr -sā dhatarattho pana
 lokapātho evaṃ haretha jātakan ti iti jātakatthakathā asitini. 2. Su. = Sumukho.
⁷ Bds anandattherassa. ⁸ Bds saṃyamassa. ⁹ Bds -nam. ¹⁰ Bds -saddena. ¹¹
 Ck -viṃ, Cs -vīyam, Bds -vīyā. ¹² Cks -tisā. ¹³ Cks vibhāyi. ¹⁴ Bds supinabh-.
¹⁵ Cks nirussako. ¹⁶ Bds yena ke-

paricārikānaṃ saññaṃ katvā nipajji. Rājā rājāsane nisinno
tassā dassanavelāya taṃ adisvā „khaṃ Khemā devīti“ puc-
chitvā¹ „gilānā“ ti sutvā tassā santikaṃ gantvā sayanekadesse
nisīditvā piṭṭhiyaṃ parimajjanto „aphāsukan“ ti pucchi. „Deva,
aphāsukaṃ n’ atthi, dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Bhaṇa² 5
devi yaṃ icchasi, sīghaṃ te upanāmessāmīti“. „Mahārāja
aham ekassa suvaṇṇahaṃsassa setacchatte³ rājapallamaṃke ni-
sinnassa gandhamālādīhi pūjaṃ katvā sādhuḥkāraṃ dadamānā⁴
dhammakathaṃ sotuṃ icchāmi, sace labhāmi icc-etaṃ kusalaṃ
noce jīvitaṃ me n’ atthīti“. Atha naṃ rājā „sace manussa- 10
loke atthi labhissasi, mā cintayīti“ assāsetvā sirigabbhā⁵ nik-
khamma amaccehi saddhiṃ mantesi: „hambho⁶, Khemā devī
‘suvaṇṇahaṃsassa dhammakathaṃ sotuṃ labhantī jīvissāmi,
alabhantiyā me jīvitaṃ n’ atthīti’ vadati, atthi nu kho su-
vaṇṇavaṇṇahaṃsā“ ti. „Deva amhehi n’ eva diṭṭhapubbā na 15
sutapubbā“ ti. „Ke pana jāneyyūn“ ti. „Brāhmaṇa devā“
ti. Rājā brāhmaṇe pakkosāpetvā⁷ pucchi: „honti nu kho
ācariyasuvaṇṇahaṃsā⁸“ ti. „Āma mahārāja ambhakaṃ ‘macchā
kakkatākā kacchapā migā morā haṃsā ti ete tiracchānagatā
suvaṇṇavaṇṇā⁹ hontīti’ āgataṃ¹⁰, ‘ta. dhataratṭhakulahaṃsā¹¹ 20
nāma paṇḍitā nāṇasampannā’ iti manussehi saddhiṃ satta su-
vaṇṇavaṇṇā hontīti“. Rājā attamano hutvā „kahan nu kho
ācariyadhataratṭhahaṃsā vasantīti“ pucchitvā „na jānāma
mahārājā“ ti. Atha „ke jānissantīti“ „luddaputtā“ ti vutte
sabbe attano vijite luddake sannipātetvā¹² pucchi: „tātā¹³ su- 25
vaṇṇavaṇṇā dhataratṭhakule¹³ haṃsā nāma khaṃ vasantīti“.
Ath’ eko luddo „Himavante kira deva Cittakūṭapabbate ti¹⁴
kulaparamparāya kathentīti“ ā. „Jānāsi pana tesaṃ gahaṇū-
pāyan“ ti. „Na jānāmi devā“ ti. So brāhmaṇapaṇḍite

¹ Bds pucchi. ² Bā tena hi bha-. ³ Bds samussitase-. ⁴ Bā -naṃ. ⁵ Bā
-ato. ⁶ Bā am-. ⁷ Bā adds sakkāraṃ katvā. ⁸ Bā -yā-. ⁹ Cks suvaṇṇā. ¹⁰
Ck āha-. Bā āgatā. ¹¹ Cks dhataratṭhahaṃsakulā. ¹² Bā -tāpetvā. ¹³ Bā -a.
¹⁴ Bā adds no.

pakkosāpetvā Cittakūṭe suvaṇṇahaṃsānam atthibhāvaṃ āro-
 cetvā „jānātha nu kho tesaṃ gahaṇūpāyaṃ“ ti pucchi. „Mahā-
 rāja, kin tehi gantvā gahitehi, upāyena nagarasamīpaṃ ānetvā
 gahessāmā“ ti. „Ko pana upāyo“ ti. „Mahārāja nagarato
 5 uttarena¹ tigāvutappamāṇaṃ khemaṃ² nāma saraṃ khanāpetvā³
 udakassa pūretvā nānādhāṇṇāni ropetvā pañcavaṇṇapadumasañ-
 channaṃ⁴ kāretvā ekaṃ paṇḍitaṃ⁵ nesādaṃ paṭicchāpetvā
 manussānaṃ upagantum adatvā catūsu kaṇṇesu ṭhitehi⁶ abhayaṃ
 vatvā ghosāpetha, taṃ sutvā⁷ nānāsakuṇā⁸ otarissantīti, te pi
 10 haṃsā paramparāya tassa sarassa khemabhāvaṃ sutvā āga-
 chissanti, atha ne vālapāsehi bandhāpetvā gaṇhāpeyyāthā“ ti.
 Taṃ sutvā rājā tehi vuttappadesehi⁹ vuttappakāraṃ saraṃ kā-
 retvā¹⁰ chekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā tassa sahaṃsaṃ dāpetvā
 „tvam ito paṭṭhāya attano kammaṃ mā kari, puttadāraṃ te ahaṃ
 15 posessāmi, tvam appamatto khemaṃ saraṃ rakkhanto manusse
 paṭikkamāpetvā catūsu kaṇṇesu abhayaṃ ghosāpetvā āgatā-
 gatasakuṇe¹¹ mama ācikkheyyāsi, suvaṇṇahaṃsesu āgatesu
 mahantaṃ sakkāraṃ labhissasīti“ taṃ samassāsetvā khemaṃ
 saraṃ paṭicchāpesi. So tato paṭṭhāya rañṇā vuttanayen’ eva
 20 ta. paṭipajji¹², „khemaṃ saraṃ rakkhatīti“ c’ assa Khemane-
 sādo tv-eva¹³ nāmaṃ udapādi. Tato paṭṭhāya nānappakārā
 sakunā otarīmsu, „khemaṃ nibbhayaṃ saran“ ti paramparā-
 ghosena nānahaṃsā āgamīmsu: paṭhamaṃ tāva tiṇahaṃsā
 āgamīmsu¹⁴, tesaṃ ghosena paṇḍuhaṃsā¹⁵, tesaṃ gh. mano-
 25 silāhaṃsā¹⁶, tesaṃ gh. setahaṃsā¹⁵, tesaṃ gh. pākahaṃsā¹⁵.
 Tesu āgatesu Khemako rañṇo ārocesi: „deva pañcavaṇṇa-
 haṃsā āgantvā sare gocaraṃ gocaraṃ gaṇhanti, pākahaṃ-
 sānaṃ āgatattā idāni katipāhena suvaṇṇahaṃsā āgamissantī,

¹ Bds avidūrena. ² Ck tigāvutamatte tigāvutappamāna-, Bd tigāvuttamattetigā-
 vuttappamāṇaṃ-. ³ Bd kārapetvā. ⁴ Cks -ā. ⁵ Bd -a. ⁶ Cks hi. ⁷ Cks
 omit taṃ sutvā. ⁸ Bd adds dasadisā. ⁹ Bd -se. ¹⁰ Bd kārapetvā. ¹¹ Bd
 -tesa-. ¹² Bd paṭijaggi. ¹³ Bd tevassa. ¹⁴ Bd -aṃsu. ¹⁵ Bd adds āgamīmsu.
¹⁶ Cks -lā vaṇṇā, Bd adds āgamīmsu.

mā cintayittha devā“ ’ti. Tam sutvā rājā¹ „aññena ta. na
gantabbam, yo gacchissati² hatthapādacchedaṇ ca gharavilopaṇ
ca pāpuṇissatīti“ nagare bheriṇ carāpesi, tato paṭṭhāya ta.
koci na gacchati. Cittakūṭassa pana avidūre Kañcanaguhāya
pākahaṃsā vasanti, te mahabbalā, dhataratṭhakulena saddhiṃ 5
tesaṃ³ sarīravanno ca viseso, pākahaṃsarañño pana dhītā
suvaṇṇavaṇṇā ahosi, so taṃ „dhataratṭhamahissarassa anu-
rūpā“ ti tassa pādaparicārikam katvā pesesi, sā tassa piyā
ahosi manāpā, ten’ eva kāraṇena tāni dve haṃsakulāni añña-
maññaṃ viśāsikāni jātāni. Ath’ ekadivasam B-assa parivāra- 10
haṃsā pākahaṃse pucchimsu: „tumhe ime divase⁴ kham
gocaram gaṇhathā“ ’ti. „Mayam Bā-ito avidūre khemasare
g. gaṇhāma, tumhe pana kuhiṃ āhiṇḍatha“, „asukam nāmā“
’ti vutte „kasmā khemaṃ saram na gacchatha⁵, so hi saro
ramaṇīyo nānāsakuṇasamākiṇṇo pañcavaṇṇapadumasañchanno 15
nānādhaññaphalasampanno nānappakārabhamaragaṇanikūjito⁶
catūsu kaṇṇesu niccappavattaabhayaghosano, koci naṃ⁷ upa-
saṃkamituṃ samattho nāma n’ atthi pag eva aññaṃ upadda-
vaṃ kātuṃ, evarūpo so saro“ ti khemaṃ saram vaṇṇayimsu.
Te tesaṃ⁸ vacanam sutvā „Bārāṇasisamīpe kira evarūpo khemo 20
nāma saro atthi, pākahaṃsā ta. gantvā g. gaṇhanti, tumhe pi
dhataratṭhamahissarassa ārocetha, sace⁹ anujānāti mayam pi
ta. gantvā g. gaṇheyyāmā“ ’ti Sumukhassa kathesum, Su-
rañño ārocesi, so cintesi: „manussā nāma bahumāyā¹⁰ upāya-
kusalā, bhavitabbam ettha kāraṇena, ettakam kalam esa¹¹ saro 25
n’ atthi, idāni amhākam gahaṇatthāya kato bhavissatīti“ so
Su-am ā.: „mā te ta. gamanam ruccatu¹², na so saro tehi
sudhammatāya kato, amhākam gahaṇattham kato, manussā
nāma¹³ kharamantā upāyakusalā, tumhe sake¹⁴ yeva gocare

¹ Cks omit rā-. ² Bđ adds tattha. ³ Cks tesaṃ saddhiṃ. ⁴ Bđ -esu divasesu.

⁵ asukam - - wanting in Cks. ⁶ Cks -rarudatikujito. ⁷ Bđ omits naṃ. ⁸

Cks te. ⁹ Cks omit sace. ¹⁰ Bđ adds kharamanto, Bs kharamantā. ¹¹ Bđ eso.

¹² Bds -tha. ¹³ Bds add bahumāyā. ¹⁴ Cks omit sake.

carathā“ ’ti. Suvannaṇhaṃsā „khemam saram gantukām’
 amhā“ ’ti dutiyam pi Su-assa ārocesum, so tesam ta. gantu-
 kāmataṃ M-assa ārocesi. Atha M. „mama ñātakā maṃ¹
 nissāya mā kilamantu, tena hi gacchāmā“ ’ti navutisahassa-
 5 haṃsaparivuto ta. gantvā g. gahetvā haṃsakīlam kilivā Cittakūṭam eva paccāgami. Khemako tesam caritvā gatakāle gantvā
 tesam āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tuṭṭhacitto hutvā
 „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃso gaṇhitum vāyama²,
 mahantaṃ te yasaṃ dassāmīti“ vatvā paribbayaṃ datvā taṃ³
 10 uyyojesi. So ta. gantvā cāṭipañjare nisīditvā haṃsānaṃ ca-
 raṇaṭṭhānaṃ vīmaṃsi. B-ā nāma nilloluppacārino honti, tasmā
 M. otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya sapadānaṃ⁴ sālīm khādanto āga-
 māsi, sesā ito c’ ito ca khādantā vicariṃsu. Atha luddaputto
 „ayaṃ haṃso nilloluppacārī, imaṃ bandhitum vaṭṭatīti“ cin-
 15 tetvā punadivase haṃsesu saram anotiṇṇesu yeva cāṭipañjare
 nisinno taṃ ṭhānaṃ gantvā avidūre pañjare⁵ attānaṃ paṭicchā-
 detvā chiddena olokento acchi. Tasmiṃ khane M. navuti-
 haṃsasahassaparivuto⁶ biyyo otiṇṇaṭṭhāne yeva otaritvā odhi-
 yaṃ nisīditvā khādanto pāyāsi, nesādo pañjarachiddena⁷ olo-
 20 kento tassa rūpaggaṇṇattam⁸ attabhāvaṃ disvā „ayaṃ haṃso
 sakataṇṇamāṇasarīro⁹ suvaṇṇavaṇṇo tīhi rattarājīhi gīvāya
 parikkhitto, tisso rājiyo galena otaritvā udarantarena gatā,
 tisso pacchābhāgena nibbijjhivā¹⁰ gatā, rattakambalasutta-
 sikkāya ṭhapitakaṇcanakkhandho viya atirocati, iminā etesaṃ
 25 raññā bhavitabbaṃ, imaṃ eva gaṇhissāmīti“ cintesi. Haṃsarā-
 jāpi bahuṃ gocaraṃ caritvā jalakīlam kilivā haṃsagaṇapari-
 vuto Cittakūṭam eva agamāsi, iminā niyāmena chadivase¹¹ g. gaṇhi.
 Sattame¹² divase Khemako kālaassavālamayaṃ¹³ daḥhaṃ mahā-
 rajjūṃ vaṭṭetvā yaṭṭhiyā pāsaṃ katvā „sve haṃsarājā imasmiṃ

¹ Cks ñātakānaṃ. ² Bds -atha. ³ Cks omit taṃ. ⁴ Bd sampadānacāri. ⁵ Bd pañcarena. ⁶ Bd parikkhitto. ⁷ Cks -re-. ⁸ Bds rūpasobhagga-. ⁹ Bds sakata-
 nābhi-. ¹⁰ so Cks; Bd nippajji-. ¹¹ Bd pañca. ¹² Bds chaṭṭhe. ¹³ Cks -vāla
 daḥhaṃ.

okāse otarissatīti¹ tatvāto¹ ñatvā anto udake yaṭṭhipāsam
 oḍḍi. Punadivase hamsarājā otaranto pādam pāse pavesento yeva
 otari, ath' assa pāso pādam ayapaṭṭakena bandhanto² viya
 ābandhitvā gaṇhi, so „chindissāmi nan“ ti vegam janetvā kaḍ-
 dhitvā poṭhesi³, paṭhamavāre⁴ suvaṇṇavaṇṇam cammam chijji⁵,
 dutiyavāre kambalavaṇṇamamsam⁶ chijji, tatiyavāre nahārum
 chijji, catutthavāre pan' assa pādā chindeyyum⁷, rañño pana
 hīnaṅgatā⁸ nāma ananucchavikā ti na vāyāmam akāsi, balave-
 danā pavattiṃsu, so cintesi: „sac' āham baddharavam ra-
 vissāmi ñātakā me utrastā⁹ hutvā g. agahetvā chātajjhata¹⁰ va
 palāyantā samudde patissantīti“ so vedanam adhivāsetvā
 pāsavase¹⁰ vattetvā sālīm caranto¹¹ viya hutvā tesam yāvad-
 attham caritvā hamsakīlam kīlanakāle mahantena saddena
 baddharāvam ravi, tam sutvā hamsā purimanayen' eva pakka-
 miṃsu. Su. pi heṭṭhavuttanayen' eva cintetvā vicinitvā tisu¹⁵
 koṭṭhāsesu M-am adisvā „addhā tass' eva tam bhayam uppan-
 nan“ ti nivattitvā „mā bhāyi mahārāja, aham mama jīvitam
 pariccajitvā tumhe mocessāmīti“ vadanto otaritvā M-am assā-
 sento paṃkapiṭṭhe nisīdi. M. „navutiyā¹² hamsasahassesu
 mam chaḍḍetvā palātesu¹³ ayam¹⁴ ekako va āgato, kin nu kho²⁰
 luddaputtassa āgataḥkāle mam chaḍḍetvā palāyissati udāhu no“
 ti vīmaṃsanavasena lohitamakkhito pāsalaṭṭhiyam olambanto¹⁵
 yeva tisso gāthā abhāsi:

1. Ete hamsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā, (IV $\frac{424}{16}$)
 harittaca¹⁶ hemavaṇṇa¹⁷ kāmam Sumukha pakkama. 89. 25
2. Ohāya mam ñātigaṇā ekam pāsavasam gataṃ
 anapekkhamānā gacchanti, kim eko avahiyyasi. 90.
3. Pat' eva patatam seṭṭha, n' atthi baddhe sahāyatā,
 mā anīghāya hāpesi, kāmam Sumukha pakkamā 'ti. 91.

¹ Cs Bā tatthato, Bs tattato. ² Bds kaḍḍhanto. ³ Cs peṭhesi, Bā pādesi, Bs pātesī. ⁴ Cks omit pa-. ⁵ Cs chiddi. ⁶ Bā -vaṇṇam-. ⁷ so Cks for chijjeyyum? Bds pādo chijjeyya. ⁸ Bs hīnaṅgam. ⁹ cittuttrastā. ¹⁰ Cks pāsam-. ¹¹ Bds khād-. ¹² Bā -ti. ¹³ Bds palāyantesu. ¹⁴ Bā adds sumukho. ¹⁵ Bā -ento
¹⁶ Cks -ā. ¹⁷ Bā --e.

Ta. bhayameritā ti bhayena eritā bhayaṭṭitā bhayacālītā¹, tatiyapade harīti pi hemaṇ ti pi suvaṇṇass' eva nāmaṃ, so pi harittacatāya hemavaṇṇo, tena taṃ evaṃ ālapi, Sumukhā 'ti sundaramukha, anapekkhamānā ti tava² nātayo³ anolokentā⁴ nirālayā hutvā, patevā 'ti uppatāhi yeva, mā anīghāyā
5 'ti ito gantvā patabbāya niddukkhabhāvāya viriyam mā hāpesi.

Taṃ sutvā Su. „ayaṃ haṃsarājā mama bhāvaṃ⁵ na jānāti, anuppiyabhāṇimitto⁶ ti maṃ sallakkheti, sassinehabhāvaṃ⁷ assa dassessāmīti⁸“ catasso gāthā abhāsi:

4. Nāhaṃ dukkhapareto pi⁹ dhataratṭha tavaṃ¹⁰ jahe,
10 jīvitam maraṇam vā me tayā saddhiṃ bhavissati. 92.
5. Nāhaṃ dukkhapareto pi⁹ dhataratṭha tavaṃ¹⁰ jahe,
na maṃ anariyasamyutte¹¹ kamme yojetum arahasi. 93.
6. Sakumāro sakhā ty-asmi sacitte samite t̥hito,
nāto senāpati ty-āhaṃ haṃsānaṃ pavaruttama. 94.
- 15 7. Kathaṃ ahaṃ vikattissaṃ¹² nātimajjhe ito gato,
taṃ hitvā patataṃ seṭṭha kin te vakkhāmi¹³ ito gato,
idha pāṇaṃ caṇṇissāmi, na anariyaṃ kattum ussahe ti. 95.

Ta. nāhaṇ ti ahaṃ mahārāja kāyikacetasikena dukkhena puṭṭho pi taṃ na jahāmi, anariyasamyutte ti mittadūbhikehi ahirikehi kattabbatāya anariya-
20 bhāvena samyutte, kamme ti taṃ jahitvā pakkamaṇakamme, sakumāro ti¹³ ekadivase yeva paṭisandhiṃ gahetvā ekadivase aṇḍakosaṃ padāletvā ekato vadḍhitakumāro ti a., sakhā tyasmīti ahaṃ te dakkhiṇakkhisamo¹⁴ piyasa-
hāyo, sacitte ti tava sake citte ahaṃ t̥hito¹⁵ tava vase vattāmi tayi jīvante jīvāmīti¹⁶ a., samcette¹⁷ ti pi pātho, tava citte ahaṃ saṇṭhito suṭṭhito ti a.,
25 nāto ti sabbahaṃsānaṃ antare saññāto, vikattissaṃ¹⁸ ti kuhiṃ haṃsarājā ti pucchito ahaṃ kin ti kathessāmi, kinte vakkhāmīti tava pavattiṃ pucchante haṃsagaṇe kiṃ vakkhāmi.

Evam Su-ena catūhi gāthāhi sīhanāde nadite tassa guṇaṃ pakāseto M. ā.:

- 30 8. Eso hi dhammo Sumukha yaṃ tvaṃ ariyapathe t̥hito
yo bhattāraṃ sakhāraṃ maṃ na paricattum ussahe. 96.

¹ Cs Bā ca-. ² Cks tena. ³ Bā nātakāyo. ⁴ Bā -o. ⁵ Bās mittabhāvaṃ. ⁶ Cks -e, Bā anukampiyyabhāvaṃmitto. ⁷ Bā sineha-. ⁸ Bā adds cinto. ⁹ Cks ti. ¹⁰ Bās tavaṃ. ¹¹ all three MSS -yamsam-. ¹² so Cks for vikatti-? Bā vikitti-. ¹³ Bā adds samānakumāro. ¹⁴ Ck -nakkhi-, Bā -nasmim-. ¹⁵ Bā hito. ¹⁶ Bā -mī na jīvante na jīvāmīti. ¹⁷ Cks sac-. ¹⁸ so all three MSS.

9. Tam hi me pekkhamānassa bhayaṃ na tv-eva¹ jāyati,
adhigacchasi tvaṃ mayhaṃ evambhūtaṃ jīvitaṃ ti. 97.

Ta. dhammo ti esa porānapaṇḍitānaṃ sabhāvo, bhattāraṃ sa-
khāraṃ² ti sāmikaṃ ca sabhāyaṃ ca samānaṃ, bhayaṃ ti cittutrāso mayhaṃ
na jāyati, Cittakūṭapabbate hamsaganamajjhe t̥hito viya³ homi, mayhaṃ ti mama 5
jīvitaṃ maṃ labhāpessasi.

Evam tesam kathentānaṃ³ luddaputto sarapariyante t̥hito
hamse t̥hi khaṇḍehi palāyante disvā „kin nu kho“ ti pā-
saṭṭhānaṃ olokento B-am pāsalaṭṭhiyaṃ olambantaṃ disvā
sañjātasomanasso kacchaṃ⁴ bandhitvā muggaraṃ gahetvā 10
kappuṭṭhānaggi viya avattharamāno paṇhiyā akkantakalale⁵
upari sīsena gantvā purato patante vegena⁶ upasaṃkami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10. Icc-eva⁷ mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavattinaṃ⁸
daṇḍam ādāya nesādo āpadī⁹ turito¹⁰ bhusaṃ. 98. 15
11. Tam āpatantaṃ disvāna Sumukho aparibrūhayi¹¹,
atṭhāsi purato rañño haṃso vissāsayam vyatham. 99.
12. Mā bhāyi patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādīsā,
ahaṃ yogam payuñjissam yuttaṃ dhammūpasamhitam
tena pariyāpadānena khippaṃ pāsā pamokkhasīti. 100. 20

Ta. ariyavattinaṃ¹² ti ariyācāre vattamānānaṃ, bhusaṃ ti daḥham bala-
vaṃ, aparibrūhayīti¹³ anantaragāthāyaṃ āgataṃ¹⁴ mā bhāyīti vacanaṃ bhaṇ-
anto¹⁵ atibrūhesi¹⁶ mahāsaddam nicchāresi, atṭhāsīti sace nesādo rājānaṃ
paharissati ahaṃ pahāraṃ paṭicchissamīti¹⁷ jīvitaṃ pariccajītvā purato atṭhāsi,
vissāsayam ti vissāsento, vyathan ti vyathitaṃ bhītaṃ¹⁸ rājānaṃ, mā 25
bhāyīti iminā vacanena vissāsento, tādīsā ti tumhādisā nāṇaviriyasampannā,
yogaṃ ti viriyayogaṃ¹⁹ yuttaṃ ti anucchavikaṃ, dhammūpasamhitam ti
kāraṇanissitam, tena pariyāpadānenā 'ti tena mayā payuttena²⁰ yogena
parisuddhena, pamokkhasīti muccissasi.

Evam Su. M-am assāsetvā luddaputtassa santikaṃ gantvā 30
madhuraṃ mānusiṃ vācam nicchārento „samma tvaṃ konāmo“

¹ Bā teva. ² Bā -raṃman. ³ Cks omit evam - -. ⁴ Bā add daḥham. ⁵ Bā
-lam. ⁶ so Cks; Bā omits gantvā - - na. ⁷ Bā evam. ⁸ Bā -vu-. ⁹ Bā
āpatī. ¹⁰ Cks -tu. ¹¹ Cks -si. ¹² Bā -vu-. ¹³ Cks -sīti. ¹⁴ Cks āhata. ¹⁵
Bā vadanto. ¹⁶ Bā -isi. ¹⁷ Bā sampa-. ¹⁸ Bā bhi-, Cks hi-. ¹⁹ Cks -ga,
Bā nāṇaviriya-. ²⁰ Bā vuttena.

ti pucchitvā „suvanṇavanṇahaṃsarāja ahaṃ Khemako nāmā“
 'ti vutte „samma Khema tayā oḍḍitavālapāse yo vā so vā haṃso
 baddho ti saññaṃ mā kari, navutiyā¹ haṃsasahassānaṃ pavaro
 dhataratṭhahaṃsarājā te pāse baddho nāṇavā² sīlācārasampanno
 5 saṃgāhakapakkhe³ tṭhito, nāyaṃ māretuṃ yutto, ahaṃ tava
 iminā⁴ kattabbakiccaṃ karissāmi, ayam pi suvanṇavanṇo ahaṃ
 pi⁵ etass' atthāya attano jīvitāṃ pariccajāmi⁶, sace tvaṃ
 etassa pattāni gaṇhitukāmo⁷ mama pattāni gaṇha, atho pi
 cammamānsanahāruatṭhīnaṃ aññataraṃ gaṇhitukāmo mam'
 10 eva sarīrato gaṇha, atha naṃ kīlāhaṃsaṃ kātukāmo si mañ
 ñeva kara⁸ jīvantam eva vikkiṇitvā, sace⁹ dhanam uppādetu-
 kāmo mam¹⁰ vikkiṇitvā uppādehi, mā etaṃ nāṇādiguṇayuttaṃ¹¹
 avadhi, sace hi vadhissasi nirayādīhi na muccissasīti“ taṃ
 nirayabhayena santajjetvā attano madhurakathaṃ gaṇhāpetvā
 15 puna B-assa santikaṃ gantvā taṃ assāsento atṭhāsi. Nesādo
 tassa kathaṃ sutvā „ayam tiracchānagato samāno manussehi
 pi kātuṃ asakkarūpaṃ¹² karoti, manussāpi hi evaṃ mitta-
 dhamme tṭhātuṃ¹³ na sakkonti, aho esa nāṇasampanno ma-
 dhurakatho dhammiko“ ti sakalasarīraṃ pītisomanassapunṇaṃ
 20 katvā pahaṭṭhalomo daṇḍaṃ chaddetvā sirasi añjaliṃ patitṭhā-
 petvā suriyaṃ namassanto viya Su-assa guṇaṃ kittento
 atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

13. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Sumukhassa subhāsitaṃ
 25 pahaṭṭhalomo nesādo añjali 'ssa paṇāmayi¹⁴. 101.
 14. Na me sutam vā diṭṭhaṃ vā: bhāsanto¹⁰ mānusiṃ dijo
 ariyaṃ bruvāno⁶ vakkaṅgo cajanto mānusiṃ giram. 102.
 15. Kin nu t' āyam dijo hoti, mutto baddhaṃ upāsaya,
 ohāya sakunā yanti, kim eko avahiyyasīti. 103.

¹ Bā -ti. ² Bā omī vā. ³ Bā sambhavapekkhe, Bā sambhāvapakkhe. ⁴ Bā add sarīrena. ⁵ Bā add thatheva ahaṃ. ⁶ Bā -jissāmi. ⁷ Bā adds sime. ⁸ Bā kiḷa. ⁹ Ck omī sace. ¹⁰ Bā add jīvantaṃ. ¹¹ Bā add haṃsarājānaṃ. ¹² Bā asakkuṇeyyaṃ evarūpaṃ. ¹³ Bā kātuṃ. ¹⁴ Ck paṇāmayi, Cs paṇ-. ¹⁵ Ck -taṃ. ¹⁶ Bā brūhanto.

Ta. aṇḍalissā 'ti aṇḍalim assa, na me ti¹ gāthāy' assa thutiṃ karoti, ta. mānusin ti manussavācam, ariyan ti sundaram niddosam, cajanto ti vissajjento, i. v. h.: samma tvaṃ diḷo samāno ajja mayā² mānusiṃ vācam bhā-santo niddosam bruvāno³ mānusiṃ giraṃ cajanto paccakkhato diṭṭho, ito pubbe pana idaṃ acchariyaṃ mayā n' eva sutam na diṭṭhan ti, kiṇṇu tāyan 5 ti yaṃ etaṃ⁴ tvaṃ upāsayaṃ kin nu te yaṃ hoti.

Evam duṭṭhacittena⁵ puṭṭho Su. „ayaṃ muduko jāto, idā-nim assa bhiyyosomattāya mudubhāvattham mama guṇam dassessāmīti“ cintetvā ā.:

16. Rājā me so dijāmitta⁶, sanāpacc' assa kārayiṃ, 10
tam āpade pariccattum n' ussahe vihaṅgādhipaṃ⁷. 104.

17. Mahāgaṇāya⁸ bhattā me mā eko vyasanaṃ agā,
tathā taṃ samma nesāda: bhattāyaṃ⁹, abhito¹⁰ rame ti. 105.

Ta. nussahe ti na samattho 'mi, mahāgaṇāyā¹¹ 'ti mahato haṃsa-gaṇassa¹², mā eko ti¹³ mādisse sevake vijjamāne mā ekako¹⁴ vyasanaṃ agā, 15 tathā taṃ ti yathāhaṃ vadāmi tath' eva taṃ, sammā 'ti vayasā, bhattā-yaṃ¹⁵ abhito rame ti bhattā yaṃ mama, aham assa ca abhito rame santike ramāmi na ukkaṇṭhāmi.

Taṃ¹⁶ tassa dhammanissitaṃ madhurakathaṃ sutvā so-manassappatto paṭṭhalomo „sa' āhaṃ etaṃ sīlādiguṇa- 20 yuttaṃ haṃsarājānaṃ vadhissāmi catūhi apāyehi na muñ-cissāmi, rājā maṃ yad icchatī taṃ karotu, ahaṃ etaṃ Su-assa dāyaṃ katvā vissajjessāmīti“ cintetvā g. ā.:

18. Ariyavatt' asi¹⁷ vakkaṅga yo piṇḍam apacāyasi,
cajāmi te taṃ bhattāraṃ, gacchatu¹⁸ bho yathāsukhaṃ ti. 106. 25

Ta. ariyavattasīti mittadhammarakkhaṇasaṃkhātena ācāraariyānaṃ vattena samannāgato, piṇḍam apacāyasi bhattu santikā laddhaṃ piṇḍam¹⁹ pūjesi, gacchatu¹⁸ bho ti dve pi janā assumukhe nātisaṃghe²⁰ sahāyamānā²¹ yathāsukhaṃ gacchatha.

¹ Bds namassati. ² Bd adds saddhiṃ. ³ Bd brūhanto. ⁴ Cks omit yaṃ. ⁵ so Cks; Bd ekam tuṭhacittena so. ⁶ Cks dijom-. ⁷ Cks -pa, Bd vihaṅgādhi-paṃ. ⁸ Bd -yaṃ. ⁹ Bs -raṃ, Cks bhattāhaṃ. ¹⁰ Ck atihito, Cs ahito. ¹¹ Bd -yan. ¹² Bds add sāmi. ¹³ Cks ki. ¹⁴ Bd -to. ¹⁵ Cks bhattāhaṃ. ¹⁶ Bds nesādo taṃ. ¹⁷ Bd -ttamsi. ¹⁸ Bds -antu. ¹⁹ Bds add senāpati. ²⁰ Cks nāti. ²¹ so Ck; Cs bhāyamānā, Bd sahāsayamānā.

Evam vatvā nesādo muducittena M-am upasamkamitvā
 yaṭṭhim nāmetvā paṃkapiṭṭhe nisidāpetvā pāsayaṭṭhim¹ mocetvā
 ukkhipitvā sarato nīharitvā taruṇadabbatiṇapiṭṭhe nisidāpetvā
 pāde baddhapāsam saṇikaṃ mocetvā M-tte balavasineham
 5 paccupaṭṭhāpetvā mettena² cittena udakaṃ ādāya lohitaṃ puñ-
 jitvā³ punappuna parimajji, ath' assa mettānubhāvena sirāya
 siram⁴ maṃsena maṃsam cammena cammaṃ ghaṭitaṃ, pādo
 pākatiko ahosi, itarena nibbiseso B. sukhappatto hutvā pakati-
 bhāvena nisīdi. Su. attānaṃ nissāya rañño sukhitabhāvaṃ
 10 disvā sañjātasomanasso cintesi: „iminā amhākaṃ mahāupakāro
 kato, amhehi etassa kataṃ⁵ nāma n' atthi, sace h' esa⁶ rāja-
 mahāmattānaṃ⁷ atthāya amhe gaṇhi⁸ tesam santikaṃ netvā
 bahudhanaṃ labhissati, sace attano atthāya gaṇhi amhe
 vikkinitvā dhanam labhissat' eva, pucchissāmi tāva nan" ti,
 15 atha naṃ upakāraṃ kātukāmatāya pucchanto ā.:

19. Sace attappayogena ohito haṃsapakkhinaṃ
 patigaṇhāma te samma etaṃ abhayadakkhinaṃ. 107.

20. Noce attappayogena ohito haṃsapakkhinaṃ
 anissaro muñcam amhe theyyam kayirāsi luddakā 'ti. 108.

20 Ta. sace ti samma nesāda sace tayā attano payogena attano atthāya
 haṃsānaṃ⁹ c' eva sesapakkhinaṃ ca pāso oddito¹⁰, anissaro ti anissaro
 hutvā amhe muñcanto yenāsi āṇatto¹¹ tassa santakaṃ gaṇhanto theyyam kayirāsi.

Tam sutvā nesādo „nāham tumhe attano atthāya gaṇhim,
 Bā-rañño¹² pana saṃyamena gaṇhāpito 'mhīti" vatvā deviyā
 25 diṭṭhasupinato¹³ paṭṭhāya yāva raññā¹⁴ tesam āgatabhāvaṃ
 sutvā „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃse gaṇhitum
 vāyama, mahantaṃ te yasaṃ dassāmīti" vatvā paribbayaṃ
 datvā uyyojitabhāvo tāva sabbam pavattim ārocesi. Tam
 sutvā Su. „iminā nesādena attano jīvitam agaṇetvā amhe

¹ Bds -iyā. ² Bā metta. ³ Bā dhovitvā. ⁴ Cks siram sirā. ⁵ Bā upakāraṃ, Bs upakāro. ⁶ Bā pesa. ⁷ Cs rājārāja-, Ck rājarāja-. ⁸ Cks -hinti. ⁹ Ck na. ¹⁰ Bds ohito. ¹¹ Ck ananto, Cs ānanto. ¹² Bā -ā. ¹³ Ck -tā, Bā diṭṭhasi-supinakālato. ¹⁴ Cks -o.

vissajjentena dukkaram katam, sace mayam ito va Cittakūṭam
gamissāma n' eva dhataratṭharaṇṇo paññānubhāvo na¹ mayham
mittadhammo pākaṭo bhavissati na luddaputto mahantam yasam
lacchati na rājā pañcasu sīlesu patitṭhahissati² na deviyā mano-
ratho matthakam pāpuṇissatīti³ cintetvā „samma, evam sante 5
amhe vissajjetum na labhasi, raṇṇo no³ dassahi, so amhe
yathārucim⁴ karissatīti⁵“.

Imam attham pakāsento:

21. Yassa tvam bhatako raṇṇo kāmam tass' eva pāpaya,
tattha saṃyamāno⁶ rājā yathābhiññam karissatīti g. ā. 109. 10

Ta. tassevā 'ti tass' eva santikam nehi, tatthā 'ti tasmim nivesane,
yathābhiññan ti yathādhippāyam yathārucim.

Tam sutvā nesādo „mā vo bhante⁷ rājadassanam rucci⁸,
rājāno nāma sappatibhayā, kelīhamse vā vo kareyyum mareyyum
vā“ ti ā. Atha nam Su. „samma ludda, mā amhākam cintayi, 15
aham tādisassa kakkhalassa dhammakathāya maddavam janesim,
raṇṇo kin nu na janessāmi, rājāno hi paṇḍitā subhāsitaññū⁹,
khippam no raṇṇo santikam nehi, nayanto ca mā baddho¹⁰
nayi, pupphapañjare nisīdāpetvā nehi, pupphapañjarañ ca ka-
ronto dhataratṭhassa mahantam setapadumasañchannam mama 20
khuddakam rattapadumasañchannam katvā dhataratṭham¹¹ pu-
rato mam pacchato nīcataram katvā ādāya khippam netvā
raṇṇo dassēhīti“ ā. So¹² tassa vacanam sutvā „Sumukho rājā-
nam disvā mama mahantam yasam dātukāmo bhavissatīti“ sañ-
jātasomanasso mudūhi latāhi¹³ pañjare katvā padumehi chā- 25
detvā vuttanayena te gahetvā agamāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

22. Icc-eva¹⁴ vutto¹⁵ nesādo¹⁵ hemavaṇṇe harittace
ubhohatthehi saṃgayha pañjare ajjhavodahi. 110.

¹ Cks omit na. ² Cks patitṭhāti. ³ Cks add na. ⁴ Cks rucim. ⁵ Cks -sīti.
⁶ Cks -mano. ⁷ Bā bhaddante. ⁸ Bā -itta. ⁹ Bā -tadubbhasitaññū. ¹⁰ so Cks
for -e; Bā bandhanena. ¹¹ Cks add mam. ¹² so Cks Bā; Ck to sā corr.
to sā for sāto? ¹³ Bā labhāhi. ¹⁴ Bā -vam. ¹⁵ Cks -e.

23. Te pañjaragate¹ pakkhī ubho bhassaravaṇṇine
Sumukhaṃ dhataratthaṃ ca luddo ādāya pakkamīti. 111.

Ta. ajjhavodahīti odahi ṭhapesi, bhassaravaṇṇine ti pabhāsam-
pannavanṇe.

- 5 Evaṃ luddassa te² ādāya pakkamanakāle dhatarattha-
haṃso pākaraḥjaḥṃsadhītaraṃ³ attano bhariyaṃ saritvā Su-aṃ
āmantetvā kilesavasena vilapi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

24. Hariyyamāno dhatarattho Sumukhaṃ etad abravi:
10 bālhaṃ bhāyāmi Sumukha sāmāya lakkhaṇūruyā
asmākaṃ vadham aññāya ath' attānaṃ vadhissati. 112.
25. Pākahaṃsā ca Sumukha Suhemā hemasuttacā⁴
koñcī⁵ samuddatīre va⁶ kapaṇā nūna rucchatīti⁷. 113.

15 Ta. bhāyāmīti maraṇaṃ⁸ bhāyāmi, sāmāyā 'ti suvaṇṇavaṇṇāya, lak-
khaṇūruyā ti lakkhaṇasampannaūruyā, vadhamaññāyā 'ti vadhaṃ jānitvā
māritā ti saññī⁹ hutvā, vadhissatīti kim me piyasāmike¹⁰ mate jīvitena 'ti
marissati¹¹ pākahaṃsarājadhītā, Suhemā ti evaṃnāmikā, hemasuttacā¹² ti
hemasadisasundaratacā¹³, rucchatīti¹⁴ yathā loṇisaṃkhātā¹⁵ samuddaṃ
otaritva mate patimhi koñcisakunīkā¹⁶ kapaṇā rodati evaṃ nūna sā rodissati.

- 20 Tam sutvā Su. „ayaṃ haṃso aññe¹⁷ ovaditum yutto mātu-
gāmaṃ nissāya kilesavasena vilapati, udakassa ādittakālo viya
vatiyā utthāya kedārakhādanakālo viya ca jāto, yan nūnāhaṃ
attano balena mātugāmassa dosaṃ pakāsetvā etaṃ sañña-
peyyan“ ti cintetvā āha¹⁸:

- 25 26. Evaṃmahanto¹⁹ lokassa appameyyo mahāgaṇī
ekitthim anusoceyya, na idaṃ pañṇavato-m-iva. 114.
27. Vāto va²⁰ gandham ādeti²¹ ubhayaṃ chekapāpakam
bālo āmakapakkam va lolo andho va āmisam. 115.

¹ Bā -re-. ² Cks tam. ³ Bā pākahaṃsarājā-. ⁴ Cks suvomā hemasuttavā. ⁵
Ck koci, Cs kocī, Bā koñci. ⁶ Cks ca. ⁷ Bās rucca-. ⁸ Ck -ā corr. to -am,
Bā -ato. ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Cks -īye. ¹¹ Bās add pākahaṃsā ti. ¹² Cks -yuttavā
¹³ Cks -rakattacā. ¹⁴ Cks rucchiti, Bā rucca-. ¹⁵ Bā loṇa-. ¹⁶ Cks kuñca-.
¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Cks omit āha. ¹⁹ Bā mahāsatto. ²⁰ Cks ca. ²¹ Cks -hi.

28. Avinicchayaññū atthesu mando va paṭibhāsi¹ maṃ,
kiccākiccaṃ na jānāsi sampatto kālapariyāyaṃ². 116.
29. Aḍḍhummatto udīresi yo seyyā³ maññas' itthiyo,
bahū sādharmaṇā h' etā soḍḍānaṃ va surāgharaṃ. 117.
30. Māyā c' esā marīci ca⁴ soko rogo c' upaddavo, (II $\frac{330}{19}$) 5
kharā ca bandhanā c' etā maccupāso⁵ gubhāsayo⁵,
tāsu⁶ yo vissase poso so naresu narādhamo ti. 118.

Ta. mahanto ti mahanto⁷ samāno, lokassā 'ti hamsalokassa, appameyyo ti guṇehi metum⁸ asakkuneyyo, mahāgaṇīti mahantena gaṇena samannāgato gaṇasatthā, ekitthin ti yaṃ evarūpo bhavaṃ ekaṃ itthiṃ anuso- 10
ceyya idaṃ anusocanaṃ na paññāvato-m-iva, tenāhaṃ ajja taṃ bālo ti maññāmīti adhippāyen' evaṃ ā., ādetīti gaṇhāti, chekapāpakaṃ ti sundarā-sundaraṃ, āmakapakkaṃ ti āmakāṇ ca pakkaṇ ca, lolo ti rasalolo, i. v. h : mahārāja yathā nāma vāto padumasarādīni paharivā sugandham pi saṃkāraṭṭhā-nādīni paharivā duggandham pīti ubhayaṃ chekapāpakaṃ gandham ādiyati 15
yathā ca bālo kumārako ambajambūnaṃ heṭṭhā nisinnō hatthaṃ pasāretvā patitapatitaṃ āmaṃ pi pakkam pi phalaṃ gaheva khādati yathā ca rasalolo andho bhatte upanīte yaṃ kiñcī samakkhikaṃ pi nimmakkhikaṃ pi āmiṣaṃ ādiyati evaṃ itthiyo nāma kilesavasena aḍḍham pi duggatam pi kulīnaṃ pi akulīnaṃ pi abhirūpaṃ pi virūpaṃ pi gaṇhanti bhajanti⁹, tādisānaṃ pāpadhammānaṃ 20
itthīnaṃ kāraṇā¹⁰ vippalapasi mahārājā 'ti, atthesū 'ti kāraṇākāraṇesu, mando ti andhabālo, paṭibhāsi¹¹ maṃ ti mama upaṭṭhāsi, kālapariyāyan¹² ti evarūpaṃ maraṇakālaṃ patto [imasmiṃ kāle idaṃ kattabbaṃ idaṃ na kattabbaṃ idaṃ vattabbaṃ idaṃ na vattabbaṃ ti na jānāsi devā 'ti, aḍḍhummatto ti aḍḍhamattako¹³ maññe hutvā, udīresīti yathā suraṃ pivī- 25
tvānā 'ti matto puriso yaṃ vā taṃ vā lapati evaṃ lapasīti a., seyyā¹⁴ ti varā¹⁴ uttamā¹⁴, māyā cesā ti ādisu deva itthiyo nāma' etā vañcanaṭṭhena māyā agayhūpaṇaṭṭhena marīci sokādīnaṃ paccayattā soko, rogo cupaddavo ti rogādi¹⁵ anekappaṇāro upaddavo, kodhādīhi thaddhabhāvena kharā, tā hi¹⁶ nissāya andubandhanādīhi bandhanato¹⁷ bandhanā cetā, itthiyo¹⁸ nāma 30
sarīragubhāyaṃ puna vasanakamaccu¹⁹ nāma etā devā ti²⁰ kāmāhetu kāmānīdānaṃ kāmādhikaraṇaṃ eva rājāno coraṃ gaheva ti suttena p' esa attho dīpetabbo (—?).

¹ Bā -ti. ² so all three MSS. for -paryayaṃ. ³ Bā -o. ⁴ Bā Cs va. ⁵ Bds -ā. ⁶ Bā tyāsu. ⁷ Cks mahantattā. ⁸ Bds pame. ⁹ Cks add kāsānaṃ vā. ¹⁰ Cks kimkāraṇā. ¹¹ Bds -ti. ¹² Cks -kiriyaṇa. ¹³ Bā aḍḍhuma-. ¹⁴ Bā -o. ¹⁵ Bā omits cupaddavo --. ¹⁶ so Bā; Cs tā, Ck ti. ¹⁷ Bds bajhanato. ¹⁸ Ck -i, Cs -ī. ¹⁹ Cks casanakaṃ. ²⁰ Cks etadevāti.

Tato dhatarattho mātugāme paṭibaddhacittatāya „tvam mātugamassa guṇam na jānāsi, paṇḍitā etaṃ¹ jānanti, na etā² garahitabbā“ ti dīpento ā.:

31. Yam vuddhehi upaññātaṃ³ ko taṃ ninditum arahati,
5 mahābhūt' itthiyo nāma lokasmiṃ upapajjisum. 119.
32. Khiddā paṇihitā tyāsu, ratī tyāsu paṭiṭṭhitā,
bījāni tyāsu rūhanti yadidaṃ sattā pajāyare,
tāsu ko nibbide⁴ poso pāṇam āsajja pāṇibhi. 120.
33. Tvam eva n' añño Sumukha thīnam atthesu yuñjasi,
10 tassa ty-ajja bhaye jāte bhītena jāyate mati. 121.
34. Sabbo hi saṃsayam patto bhayam⁵ bhīru titikkhati,
paṇḍitā ca mahantā no⁶ atthe yuñjanti duyuyuḥ. 122.
35. Etadatthāya rājāno sūram icchanti mantinam
paṭibāhati yam sūro āpadam attapariyāyam⁷. 123.
- 15 36. Mā no ajja vikantiṃsu⁸ rañño sūdā mahānase,
tathā hi vaṇṇo pattānam phalam velum va taṃ vadhi. 124.
37. Mutto pi⁹ na icchi¹⁰ uddetum¹¹, sayam bandham¹² upāgami,
so p' ajja¹³ saṃsayam patto
attham gaṇhāhi mā mukhan ti. 125.

- 20 Ta. yan ti yam mātugāmasamkhātā vattum paññāvuddhehi¹⁴ nātā
tesam eva pākāṇā na bālānam, mahābhūtā ti mahāguṇā mahānisamsā, upa-
pajjimsū 'ti paṭhamakappikakāle itthilīngassa paṭhamam pātubhūtattā paṭṭa-
nam nibbattā ti a., tyāsū 'ti Su-a tāsu itthīsu kāyavacīkhiddā ca paṇihitā
ohitā ṭhapitā kāmāgūṇarati ca paṭiṭṭhitā, bījānīti Buddhapacceka-buddhaariya-
25 sāvaka-cakkavattiādibījāni tāsu rūhanti, yadidaṃ ti ye ete sabbe pi sattā pajā-
yare ti sabbe tāsam yeva kucchimhi samvaddhā ti dīpeti, nibbide¹⁵ ti nib-
bindeyya, pāṇamāsajja pāṇibhīti attano pāṇehi pi tāsam pāṇam āsādetvā
attano jīvitam cājanto pi tā labhivā ko nibbindeyyā 'ti a., nañño¹⁶ ti na
añño, Su-a mayā Cittakūṭatale haṃsagaṇamajjhe nisinnena¹⁷ taṃ adisvā
30 kham Su. ti vutte esa mātugāmam gahetvā Kañcanaguḥāyam uttamaratim¹⁸
anubhotīti vadanti, evam tvam eva thīnam atthesu yuñjasi yuttapayutto ahosi

¹ Bā eva. ² Cks netam, Bā na hi tā, B^s na hetā. ³ Ck sam vaddhehum tva
pamñātā, C^s sam vaddhehupamñātā, Bā yam bu-. ⁴ Bā nibbije. ⁵ Bā
sayam. ⁶ Bā camahātāno, Cks mabhattāno. ⁷ Bā attha-. ⁸ Cks -katti-. ⁹
Cks si. ¹⁰ Bā icchasi. ¹¹ Cks oḍḍ-. ¹² Cks baddham. ¹³ Cks sajja. ¹⁴ C^s
-vudhehi. ¹⁵ Bā -je. ¹⁶ Cks nā-. ¹⁷ Cks -nne. ¹⁸ all three MSS. -ti.

na añño ti a, tassa tyajjā 'ti tassa te ajja maraṇabhaye jāte iminā bhītena maraṇabhayena¹ maññe ayaṃ mātugāmassa dosadassane nipuṇā mati jāyate ti adhippāyen' evaṃ āha, sabbo hīti yo koci, saṃsayappatto ti jīvitasāmsayappatto, bhīrū 'ti bhīru hutvāpi bhayaṃ adhibāseti², mahantā no ti ye pana paṇḍitā ca honti mahante³ ca ṭhāne⁴ ṭhitā mahantā no⁵ te duyūñje 5 atthe yuñjanti ghaṭanti⁶ vāyamanti, tasmā mā bhāyi dhiro hohīti taṃ ussāhento evaṃ ā, āpadan ti sāmīno āgataṃ⁷ āpadaṃ esa sūro paṭibāhati etadatthāya sūramantināṃ icchanti, attapariyāyan ti attaparittāṇaṃ pi ca kātuṃ sakko-sīti⁸ pi adhippāyo, vikantiṃsū'ti⁹ chindimsu i. v. h.: Sum ukhatvaṃ mayā attano anantare ṭhāne ṭhapito tasmā ajja yathā rañño sūdā amhe maṃsatthāya 10 na kantanti¹⁰ tathā karohīti, tādiso hi amhākaṃ pattavaṇṇo taṃ avadhīti sv-āyaṃ vaṇṇo yathā nāma veḷuṃ nissāya jātaṃ phalaṃ veḷuṃ eva vadhati tathā mā¹¹ taṃ vadhi taṃ ca mamaṃ ca mā vadhīti adhippāyen' evaṃ ā, mutto pīti¹² yathāsukhaṃ Cittakūṭapabbataṃ gacchā 'ti evaṃ luddaputtana mayā saddhiṃ mutto vissajjito samāno pi udditum¹³ na icchi, sayan ti rājā- 15 naṃ daṭṭhukāmo hutvā sayam eva bandhaṃ¹⁴ upagato ti evaṃ idaṃ amhākaṃ bhayaṃ taṃ¹⁵ nissāya āgataṃ, so pajjā¹⁶ 'ti so pi¹⁷ ajja jīvitasāmsayaṃ patto, atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti idāni amhākaṃ muccanakāraṇaṃ¹⁸ gaṇha yathā muccāma¹⁸ tathā vāyāma, vāto va¹⁹ gandhamādetīti²⁰ ādīni vadanto itthigarahatthāya²¹ mā mukhaṃ pasārayi. 20

Evaṃ M. mātugāmaṃ vaṇṇetvā Su-aṃ appaṭibhānaṃ katvā tassa anattamanabhāvaṃ veditvā idāni naṃ paggaṇhanto g. ā.:

38. So tvaṃ²² yogaṃ payuñjassu yuttaṃ dhammūpasamhitāṃ, tava pariyāpadānena mama pāṇesanaṃ carā²³ 'ti. 126. 25

Ta. so ti samma Su-a so tvaṃ, taṃ yogan ti yaṃ pubbe āhaṃ yogaṃ payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitāṃ ti avacāsi taṃ idāni payuñjassu, tava - - nenā 'ti tava tena payogena parisuddhena, pariyodātenā²⁴ 'ti pi pāṭho parittānenā 'ti a., tayā katattā tava santakena²⁵ parittānena mama jīvitapariyesanaṃ²⁶ carā 'ti adhippāyo. 30

¹ Bds add bhīto. ² Bd -si. ³ Cks -tā. ⁴ Cks add ca. ⁵ Bd adds atthe yuñjanti duyūje ti. ⁶ Bd -enti. ⁷ Cks -ta. ⁸ Bd -tīti. ⁹ Cks vikatt-. ¹⁰ Cks katt-, Bds vikantiṃsu. ¹¹ Bd omits mā. ¹² Cks sīti. ¹³ Cks oḍ-. ¹⁴ Bd dham, Ck baddham, Cs vaddham corr. to baddham or baṃdham. ¹⁵ Bd kaṃ. ¹⁶ Cks sajja. ¹⁷ Cks si. ¹⁸ Bd muñc-. ¹⁹ Cks ca. ²⁰ Ck -dediti, Bd -dehiti. ²¹ Bd -garahanat-. ²² Cks taṃ. ²³ Cks caran. ²⁴ Ck -dhātenā. ²⁵ Bd santi-. ²⁶ Bd -yosānaṃ

Atha¹ Su.² „ativiya maraṇabhayaabhīto, mama balaṃ na jānāti, rājānaṃ disvā thokaṃ kathaṃ labhitvā jānissāmi, assā-sessāmi tāva nan“ ti cintetvā g. ā.:

39. Mā bhāyi³ patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā,
5 ahaṃ yogaṃ payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitam,
mama pariyāpapadānena khippaṃ pāsā⁴ pamokkhasīti. 127.

Ta. pāsā ti dukkhapāsato.

Iti tesam sakunaḥbhāsāya kathentānaṃ luddaputto na kiñci aññāsi, kevalaṃ pana te kācenādāya Bā-im pāvisi accha-
10 riyabbhutaajātena pañjalina mahājanena anugammamāno⁵, so
rājadvāraṃ patvā attano āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

40. So luddo haṃsakācena rājadvāraṃ upāgami,
paṭivedetha maṃ rañño: dhataratṭh' āyam āgato ti. 128.

15 Ta. paṭi--man ti Khemako āgato ti evaṃ rañño maṃ vadetha⁶, dha-
taraṭṭhāyaṃ ti ayam dh-o āgato ti ca paṭivedetha.

Dovāriko gantvā paṭivedesi, rājā sañjātasomanasso „kip-
paṃ āgacchatū“ 'ti vatvā amaccagaṇaparivuto samussitase-
tacchatte rājapallaṃke nisinnō Khemakaṃ haṃsakācakaṃ
20 ādāya mahātalaṃ abhirūḷhaṃ disvā suvaṇṇavaṇṇe haṃse olo-
ketvā „sampaṇṇo me manoratho“ ti tassa⁷ kattabbakiccaṃ
amacce āṇāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

41. Te disvā puññasamkāse ubho lakkhaññasammate⁸
25 khalu saññamāno⁹ rājā amacce ajjhabhāsatha: 129.
42. Detha luddassa vatthāni annapānaṃ ca bhojanaṃ,
kāmaṃkaro hiraññ' assa¹⁰ yāvanto eva¹¹ icchatīti¹². 130.

Ta. puññasamkāse ti attano puññasadise, lakkhaññasammate⁸ ti
seṭṭhasammate abhiññāte, khalū 'ti nipāto, tassa te khalu disvā ti purimapadena
30 sambandho, dethā 'ti ādi rājā paṣannākāraṃ karonto ā., ta. kāmaṃkaro

¹ Cks add nam. ² Bā adds ayam. ³ Cks -a. ⁴ Cks -se. ⁵ Ck -gammāno, Bā -gacchamāno. ⁶ Bā nivedetha. ⁷ Bā adds detha luddassā ti tassa. ⁸ Bā lakkhaṇa-. ⁹ Cks saññamāno, Bā sañyamāno. ¹⁰ read: kāmaṃ karohi yam assa? ¹¹ Cks esa. ¹² Cks -sīti.

hiraññassā 'ti hiraññam¹ assa kāmakiriya² atthu, yāvanto ti yattakam
eva icchatī tattakam hiraññam assa dethā 'ti a.

Evam pasannākāram kāretvā pītisomanassasamussāhito³
„gacchatha, nam alamkaritvā ānethā“ 'ti ā. Atha nam
amaccā rājanivesanā otāretvā kappitakesamassum nahātānu- 5
littam sabbālamkārapatimaṇḍitam katvā rañño dassetum. Ath'
assa rājā samvacchare satasahassuṭṭhānake dvādasagāme
ājaññayuttam⁴ ratham alamkatamahāgehañ cā 'ti mahantam
yasam dāpesi. So mahantam yasam labhitvā attano kammam⁵
pakāsetum „na te⁶ deva mayā yo vā so vā hamso ānīto, 10
ayam pana navutihamsasatasahassānam rājā dhataratṭho nāma,
ayam pana senāpati Su. nāmā“ 'ti ā. Atha nam rājā „katham
te samma ete gahitā“ ti pucchi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

43. Disvā luddam pasannattam⁷ Kāsirājā tadābravī⁸: 15
yad' āyam⁹ samma Khemaka puṇṇā hamsehi tiṭṭhati 131.
44. Katham rucim majjhagatam pāsahattho upāgami,
okinṇam nātisaṅghehi nimajjhimam¹⁰ katham gahīti. 132.

Ta. pasannattam ti pasannabhāvam somanassappattam, yadāyan¹¹ ti
vayassa¹² Khemaka yadi ayam amhākam pokkharanī navutihamsasahashehi puṇṇā 20
tiṭṭhati, katham rucim majjhagatan ti evam sante tvam tesam rucīnam
piyadassanānam hamsānam majjhagatam etam¹³ nātisaṅghena okiṇṇam, ni-
majjhimam ti n' eva majjhimam n' eva¹⁴ kaniṭṭham uttamam hamsarājānam
katham pāsahattho upāgami katham gaṇhīti.

So tassa kathento āha:

45. Ajja me sattamā ratti ādānāni upāsato¹⁵, 25
padam etassa anvesam appamatto bhavassito¹⁶. 133.
46. Ath' assa padam addakkhim carato ādanesanam¹⁷,
tatthāham odahim pāsam, ev' etam dijam aggahin ti. 134.

¹ Cks -o. ² so Bđ; Cks kāmam. ³ Bđ piti-, Cks pisom-. ⁴ Bđ -a. ⁵ Cks kāmam.
⁶ Bđ kho. ⁷ Cks -antam. ⁸ Bđ tadabravi. ⁹ Bđ yadyāyam. ¹⁰ so all three
MSS. for nimm-? ¹¹ Cks yantvāyan, Bđ yadvāyan? Bđ yadyāyan. ¹² Cks
cayassa, Bđs samma. ¹³ Bđs evam. ¹⁴ Cks omit neva. ¹⁵ Bđs upāga-. ¹⁶
Bđs ghaṭa-. ¹⁷ Bđ ādānesaram.

Ta. ādānānīti ādānāni gocaragahaṇaṭṭhānānīti a., ayam eva vā pāṭho, upāsato¹ ti upagacchantassa, padan ti gocarabhūmiyaṃ akkantapadam, bhavassito² ti cāṭipāṇjaraṇissito³, athassā 'ti atha chaṭṭhe divase⁴ ādānesanaṃ⁵ carantassa padam addakkhiṃ, evetan ti evaṃ etaṃ, dijaṃ aggahin ti sabbaṃ gahitopāyaṃ ācikkhi.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ dvāre ṭhatvā paṭivedento pi dhataratṭhass' evāgamanam paṭivedesi, idāni pi 'etaṃ ekam eva gaṇhin' ti vadati, kinnu kho ettha kāraṇaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

47. Ludda dve ime⁶ sakunā, atha eko ti bhāsasi,
10 cittan nu te vipariyattham⁷ ādu kin nu jigimsasīti⁸. 135.

Ta. vipariyatthan⁹ ti vipallattham, ādu kin nu jigimsasīti¹⁰ udāhu kin nu cintesi, kiṃ itaraṃ gahetvā aññassa dātukāmo hutvā cintesīti pucchati.

Tato luddo „na me deva cittam vipallattham nāpi aham itaraṃ aññassa dātukāmo, api¹¹ kho pana mayā ohite pāse eko
15 baddho“ ti āvikaronto āha:

48. Yassa lohitakā tālā¹² tapaneyyanibhā¹³ subhā
uram samhacca¹⁴ tiṭṭhanti so me bandham¹⁵ upāgami. 136.

49. Athāyaṃ bhassaro pakkhī abaddho baddham āturaṃ
ariyaṃ bruvāno¹⁶ aṭṭhāsi cajanto¹⁷ mānusiṃ giran ti. 137.

20 Ta. lohitakā ti rattavaṇṇā, tālā ti rājiyo, uramsamhaccā¹⁸ 'ti uram āhacca, i. v. h.: mahārāja yass' etā rattasuvannaṇasappaṭibhāgā tisso lohitakā rājiyo gīvaṃ parikkhipitvā uram āhacca tiṭṭhanti so eko va mama¹⁹ pāse bandham upagato²⁰ ti, bhassaro ti parisuddho pabhāsampanno, āturaṃ ti gilānaṃ dukkhitam aṭṭhāsīti.

25 „Dhataratṭhassa baddhabhāvāṃ ñatvā nivattitvā etaṃ samassāsetvā mamāgamanakāle paccuggamanam katvā ākāse yeva mayā saddhiṃ madhurapaṭisanthāraṃ katvā manussabhāsāya dhataratṭhassa guṇe kathento aṭṭhāsi, mama hadayaṃ mudu-

¹ Cks upāhatoso, Bā upāgato. ² Bā bhavi-, Bā ghaṭa-. ³ Ck cādvi-, Bā cāti-.
⁴ Bā adds etassa. ⁵ Bā ādānesaraṃ, Cks -nesaṃ. ⁶ Cks me. ⁷ Bā -yattaṃ, Ck -yathaṃ, Cs -yataṃ. ⁸ Ck jibissiti, Cs chigimsa-, Bā jigisa-. ⁹ Cks -yatan, Bā -yattan. ¹⁰ Ck jibim-, Cs chig-, Bā jigis-. ¹¹ Bā api ca. ¹² Cks kālāṃ.
¹³ Bā -nīyā. ¹⁴ Ck urasammā, Cs urasamvācca, Bā uramsamhañca, Bā urasamhañca. ¹⁵ Cks baddham. ¹⁶ Ck brumāno, Bā brahmano. ¹⁷ Bā vadanto. ¹⁸ Ck urasambhaḍā, Cs urasam-. ¹⁹ Cks mam. ²⁰ Bā upā-.

kaṃ katvā puna etass' eva purato aṭṭhāsi, athāhaṃ deva
 Su-assa subhāsitaṃ sutvā pasannacitto dhataratṭhaṃ vis-
 sajjesiṃ, iti dhataratṭhassa pāsato mokkho, ime haṃse ādāya
 mama idhāgamaṇā ca Sumukhen' eva katan' ti evaṃ so
 Su-assa guṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā rājā Su-assa dhamma- 5
 kathaṃ sotukāmo ahosi, luddaputtassa sakkāraṃ karantass'
 eva suriyo atthagamito, dīpā pajjalitā, bahū khattiyādayo
 sannipatitā, Khemā devī pi vividhanāṭakaparivārā¹ rañño
 dakkhiṇapasse nisīdi, tasmim̃ khaṇe rājā Su-am kathāpetu-
 kāmo g. ā. : 10

50. Atha kin nu dāni Sumukha hanū saṃhacca tiṭṭhasi
 adu² me parisam̃ patto bhayā bhīto no bhāsasīti. 138.

Ta. saṃhaccā 'ti madhurakatho kira tvaṃ atha kasmā idāni mukhaṃ
 pīdhāya tiṭṭhasi, ādū ti kacci³, bhayā bhīto ti parisasārajjabhayena bhīto hutvā

Taṃ sutvā Sumukho abhītabhāvaṃ dassento ā : 15

51. Nāhaṃ Kāsipati bhīto ogayha parisan tava,
 nāhaṃ bhayā na bhāsissam̃ vākyam̃ atthasmim̃ tādise ti. 139.

Ta. tādise ti api ca kho pana tathārūpe atthe uppanne vākyam̃ bhā-
 sissam̃īti vacanokāsam̃ olovento nisinnō 'mhīti a.

Taṃ sutvā rājā kathaṃ vaḍḍhetukāmatāya paribhāsam̃ 20
 karonto ā. :

52. Na te abhisaram̃ passe na rathe nāpi⁴ pattike
 nāssa cammam̃ vā kīṭam̃ vā vammīne ca dhanuggahe 140.

53. Na hiraññaṃ suvaṇṇam̃ vā nagaram̃⁵ vā sumāpitaṃ
 otiṇṇam̃⁶ parikham̃ duggam̃ dalham̃ aṭṭālakotṭhakaṃ 25
 yattha pavitṭho Sumukha bhāyitabbam̃⁷ na bhāyasīti⁸. 141.

Ta. abhisaran ti rakkhanatthāya⁹ parivāretvā ṭhitam̃ āvudhabattham̃
 parisan te na passāmi, nāssa 'ti ettha assā 'ti nipātamattaṃ, camman ti sara-
 parittānacammam̃¹⁰, kīṭan ti kīṭakam̃ cāṭipālam̃ vuccati, cāṭikapālahatthāpi te
 santike¹¹ n' atthīti dīpeti, vammīne ti vammāsannaddhe, na hiraññan ti 30
 yaṃ nissāya na bhāyasi¹² taṃ hiraññaṃ pi te na passāmi.

¹ Cks devī tividhā nāṭaka-. ² Cks adā. ³ Bā adu ti kiñci. ⁴ Bā nā. ⁵ Cks
 Cks nabharām. ⁶ so Cks; Bā okiṇṇam̃. ⁷ Cks bhāsi-. ⁸ Cks bhāsa-. ⁹ Ck
 -na-. ¹⁰ Cs -na-. ¹¹ Cks santi. ¹² Cks bhāseyyāsīti.

Evam raññā „kiṃ te abhāyanakāraṇaṃ“ ti vutte taṃ
kathento ā.:

54. Na me abhisaren' attho nagarena dhanena vā,
apathena pathaṃ yāma antalikkhecarā mayam. 142.
5 55. Sutā ca paṇḍitā ty-amhā nipuṇā atthacintakā¹,
bhāsem' atthavatiṃ vācam sacce² c' assa patitṭhito. 143.
56. Kiṃ ca tuyhaṃ asaccassa anariyassa karissati
musāvadissa luddassa bhaṇitam pi subhāsitan ti. 144.

Ta. abhisarenā 'ti āraḥkharivārena, attho ti etena mama kiccaṃ n'
10 atthi, kasmā yasmā aparena³ tumhādisānaṃ amaggena maggaṃ⁴ māpetvā yāma
ākāsacārino mayan⁵ ti, paṇḍitā tyamhā ti tayā sut' amhā, ten' eva kāraṇena
amhākaṃ santikā dhammasotukāmo kira no gāhāpesi, saccecassā 'ti sacce⁶
pana tvaṃ sacce patitṭhito assa atthavatiṃ kāraṇanissitaṃ vācam bhāseyyāma,
asaccassā 'ti vacīsaccarahitassa tava subhāsitaṃ muḍassa dantasucī⁷ viya
15 kiṃ karissati.

Taṃ sutvā rājā „kasmā maṃ musāvādī anariyo ti vadasi,
kiṃ mayā katan“ ti āha. Atha naṃ Sumukho tena hi suṇā-
hīti vatvā ā.:

57. Taṃ⁷ brāhmaṇānaṃ vācanā⁸ imaṃ Khemiṃ⁹ akārayi,
20 abhayaṇ ca tayā ghuṭṭhaṃ imāyo dasadhā disā. 145.
58. Ogayha te pokkharāṇiṃ vippasannodakaṃ suciṃ
pahūtaṃ cādanam¹⁰ tattha ahimsā c' ettha pakkhinam. 146.
59. Idaṃ sutvāna nigghosaṃ āgat' asmā¹¹ tav' antike,
te te baddh' asmā¹² pāsena, etaṃ¹³ te bhāsitaṃ musā. 147
25 60. Musāvādaṃ purakkhatvā icchālobhaṇ ca pāpakaṃ
ubho sandhiṃ atikkamma asātaṃ upapajjatīti. 148.

Ta. taṃ ti tvaṃ, Khemiṃ¹⁴ ti evaṃnāmikaṃ pokkharāṇiṃ, ghuṭṭhaṃ
ti catūsu kappesu ṭhatvā ghosāpitaṃ, dasadhā ti imā tā dasadhā ṭhitā ti¹⁵
disāsu tayā abhayaṃ ghuṭṭhaṃ, ogayhā 'ti ogahitvā āgatānaṃ santikā, pahū-
30 taṃcādanam¹⁶ ti pahūtaṇ ca padumuppalasāliādikaṃ adanam¹⁷, idaṃ

¹ Ck atta-, Bā catta-. ² Cks sabbe. ³ Bds apathena. ⁴ Bds pathaṃ. ⁵ Cks vayan. ⁶ Ck save, Cs sacce. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -nam. ⁹ Bā -am. ¹⁰ Ck modanam, Bā khā-. ¹¹ Bā -tamhā. ¹² Bā bandhanasmā. ¹³ Bā ekan. ¹⁴ Bds -an. ¹⁵ so Cks; Bds dasadhā disā taṃ taṃ. ¹⁶ Cks -cādan-, Bds -khā-danan. ¹⁷ Bds khādanam.

sutvānā ti tesam tava pokkharaniṃ ogahitvā āgatānam santikā idam abhayaṃ
sutvā tava santike tava samīpe tayā kārītapokkharaniṃ āgat' ambā ti a., te te
ti te mayaṃ tava pāsena baddhā, purakkhatvā ti purato katvā, icchā-
lobhan ti icchāsaṃkhātāṃ pāpakāṃ lobham, ubho sandhin ti ubhayaṃ
devaloke ca manussaloke ca paṭisandhiṃ, imam eva pāpadhamme¹ purato katvā 5
caranto puggalo sugatipaṭisandhim atikkamitvā, asātan ti nirayam upapajjatīti.

Evam parisamajjhe yeva rājānam lajjāpesi. Atha naṃ
rājā „nāham Sumukha tumhe māretvā maṃsakhāditukāmo²
gaṇhāpesiṃ, paṇḍitabhāvaṃ pana vo sutvā subhāsitaṃ sotukāmo
gaṇhāpesin ti“ pakāsento ā.: 10

61. Nāparajjhāma³ Sumukha, na pi lobhā vam aggahiṃ,
sutā ca paṇḍitā ty-attha nipunā atthacintakā⁴. 149.

62. Appev' atthavatiṃ vācam vyākareyyuṃ⁵ idhāgatā,
tathā taṃ samma nesādo vutto Sumukha-m-aggahīti. 150.

Ta. nāparajjhāmā³ ti mārento avarajjhati⁶ nāma mayaṃ na mārema, 15
lobhāvamaggahin ti maṃsaṃ khāditukāmo hutvā lobhā vaṃ⁷ tumhe na pi⁸
aggahiṃ, paṇḍitā tyatthā ti paṇḍitā ti sut' attha⁹, atthacintakā ti pa-
ṭicchannānam atthānam cintakā, atthavatin ti kāraṇaṇissitaṃ, tathā ti tena
kāraṇena, vutto ti mayā vutto hutvā, Sumukhamaggahīti ālapati, makāro
sandhikaro, aggahīti dhammaṃ desessatīti¹⁰ tumhe gaṇhi. 20

Taṃ sutvā Sumukho¹¹ „ayuttaṃ te kataṃ mahārājā“ ti
vatvā ā.:

63. N' eva bhītā¹² Kāsipati upanītasmiṃ jīvite,
bhāsem' atthavatiṃ vācam sampattā kālapariyāyaṃ¹³. 151.

64. Yo¹⁴ migena migam hanti pakkhiṃ vā pana pakkhinā 25
sutena vā sutam kiṇe¹⁵ ki anariyatarāṃ tato. 152.

65. Yo ca ariyarudam bhāse anariyadhamm' avassito
ubho so dhamasate lokā idha c' eva parattha ca. 153.

66. Na majjetha yasaṃ patto, na vyathe¹⁶ pattasaṃsayam,
vāyameth' eva kiccesu, saṃvare vivarāṇi ca. 154. 30

¹ so Cks; Bā imeva dhamme. ² Cs Bā maṃsaṃ-. ³ Cks nāva-. ⁴ Bā tyattha-
⁵ so Cks Bā byāhareyyuṃ. ⁶ so Cks; Bā avirajjhati, B^s avirujjhati. ⁷ Cs -vā.
B^s -va. ⁸ Bā nāham. ⁹ Bā sutā attham. ¹⁰ Bā desetuṃ. ¹¹ Bā add subhāsitaṃ
sotukāmena. ¹² Bā bhū-. ¹³ read -paryayaṃ. ¹⁴ Cks ye. ¹⁵ Bā kilyā, B^s
kiṇyā. ¹⁶ Bā byādhe.

67. Ye vaddhā abbatikkantā¹ sampattā kālapariyāyan²
idha dhammaṃ caritvāna ev' ete tidivaṃ gatā. 155.
68. Idam sutvā Kāsipati dhammaṃ attani pālaya
dhataratṭhañ ca muñcāhi haṃsānaṃ pavaruttaman ti. 156.

5 Ta. upanītasmin ti maraṇasantikaṃ³ upanīte, kālapariyāyan ti
maraṇakālavāraṃ pattā samānā⁴ bhāssissāma⁵ na hi dhammakathikaṃ bandhitvā
maraṇabhayaena tajjetvā dhammaṃ suṇanti, ayuttan te kataṃ, migena 'ti
sutthusikkhāpitenā dīpakamigena, hantīti hanti pakkhinā ti dīpakapakkhinā
ca, sutenā 'ti khemaṃ nibbhayan ti vissutena dīpakamigapakkhisadisena padu-
10 masarena, sutan ti paṇḍito citta-kathāti eva sutam dhammakathikaṃ, kiṇe⁶
ti dhammaṃ soṇṇamīti⁷ pāsabandhanena vā yo⁸ kiṇeyya bādheyya, tato ti
tesaṃ kiriyato uttariṃ aññaṃ anariyataraṃ nāma kim atthi, ariyarudan ti
mukhena ariyavacanaṃ sundaravacanaṃ bhāsatī, dhammavassito ti kammena⁹
anariyadhammaṃ¹⁰ avassito, ubho ti devalokā ca manussalokā cā 'ti ubha-
15 yamhā, idha cevā 'ti idha upapanno¹¹ pi parattha upapanno¹¹ pi evarūpo
dvīhi sugatilokehi dhammitvā nirayam eva upapajjati, pattasamsayan ti jīvi-
tasamsayapamāṇaṃ¹² pi dukkhaṃ patvā na kilameyya, samvare - - cā 'ti attano
chiddāni randhāni¹³ samvareyya pidaheyya, vaddhā ti guṇavaddhā paṇḍitā,
abbhatikkantā ti imaṃ manussalokaṃ¹⁴ atikkantā, pariyāyan ti maraṇa-
20 kālapariyāyapattā hutvā, evete ti evaṃ ete, idan ti idaṃ mayā vuttaṃ attha-
nissitaṃ vacanaṃ, dhamman ti pavenidhammaṃ¹⁵ pi sucaritadhammaṃ pi.

Taṃ sutvā rājā āha:

69. Āharant' udakaṃ pajjaṃ¹⁶ āsanañ ca mahārahaṃ
pañjarato pamokkhāmi dhataratṭhaṃ yasassinam 157.
- 25 70. Tañ ca senāpatiṃ dhiraṃ nipuṇaṃ atthacintakaṃ
yo sukhe sukhito¹⁷ rañño dukkhite hoti dukkhito. 158.
71. Etādiso¹⁸ kho arahati¹⁹ piṇḍam asnātu²⁰ bhattuno
yathāyaṃ Sumukho rañño paṇasādhāraṇo sakhā ti. 159.

30 Ta. udakan ti pādadhovanaṃ, pajjan ti pādabbhañjanaṃ, sukhe ti
sukhamhi satī.

Rañño vacanaṃ sutvā tesaṃ āsanāni haritvā ta. nisinnā-
naṃ gandhodakena pāde dhovitvā satapākatelena abbhañjayimsu.

¹ Cks abbhā-. ² read -paryayam. ³ Cks -kā. ⁴ Bds add na. ⁵ Cks -mi. ⁶ Bds kilyā, Bs kiṇyā. ⁷ Bds desessā-. ⁸ Cks so. ⁹ Cks kammanam. ¹⁰ Bds -yamdhamma. ¹¹ Cks uppa-. ¹² Bds -sayamāpannam. ¹³ Bds dvārānāni. ¹⁴ Cks omit abbha - -. ¹⁵ Bds -niya-. ¹⁶ Bds majjaṃ. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Cks -anti. ²⁰ Ck asanātu, Bds bhasmātu, Cs asmātu.

Satthā tam attham pakāsento āha:

72. Piṭṭhañ ca sabbasovaṇṇam atṭhapādam manoramam
matṭham¹ kāsikavatthinam² dhataratṭho upāvisi. 160.
73. Kocchañ ca sabbasovaṇṇam veyyagghaparisibbitam³
Sumukbo ajja pāvekkhi dhataratṭhass' anantarā. 161. 5
74. Tesam kañcanapattehi⁴ puthū ādāya Kāsiyo
hamsānam abhihāreyyum aggarañño pavāsitan ti. 162.

Ta. matṭhan ti karaṇapariniṭṭhitam, kāsikavatthinan⁵ ti kāsika-
vatthena atthaṇam, kocchan ti majjhe saṅkhittavyagghacammāparisibbitam⁶
maṅgaladivase aggamaheṣiṇi nīdanapīṭhakaṃ, kañcanapattehi⁷ ti suvaṇṇa- 10
bhājanehi, puthū ti bahujanā, Kāsiyo ti Kāsiraṭṭhavāsino, abhihāreyyun
ti upanāmesum, aggarañño pavāsitan ti atṭhasatasuvaṇṇapātīm⁸ pakkhittam
hamsarañño paṇṇākāratthāya Kāsirañño pesitam nānaggarasabhojanam.

Evam upanīte pana tasmim Kāsirājā tesam saṅgahattham
sayam suvaṇṇapātīm gahetvā upanāmesi, te tato ca madhulāje 15
khāditvā madhurodakaṃ⁹ pivimsu, atha M. rañño abhihārañ ca
pasādañ ca¹⁰ disvā paṭisanthāram akāsi.

Tam pakāsento Satthā āha:

75. Disvā abhihaṭam aggam Kāsirājena pesitam
kusalo khattadhammānam tato pucchi anantarā: 163. 20
76. Kaccin¹⁰ nu bhoto kusalam kacci¹⁰ bhoto anāmayam, (IV $\frac{427}{268}$ V $\frac{348}{13}$)
kacci ratṭham idam phītam dhammena-m-anusissati¹¹. 164.
77. Kusalam c' eva me hamsa atho hamsa anāmayam,
atho ratṭham idam phītam dhammena-m-anusissati¹². 165.
78. Kacci bhoto amaccesu doso koci na vijjati, 25
kaccin nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam. 166.
79. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho pi te mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam. 167.
80. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā. 168.
81. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī 30
puttarūpayasūpetā mama chandavāsānugā. 169.

¹ Cks matṭha, Bā paṭha, B^s matṭham ² Bā -vattinam, B^s -vatthinam Cks
patthinam for paṭṭinam? ³ Bā -parisuppitam, Cks -sibbitā. ⁴ Bā -mattehi.
⁵ C^k -pattinam, C^s -patthinam, Bā vattinam. ⁶ C^k -ta. ⁷ Bā -satapalasu-,
B^s -vaṇṇapalapātīm. ⁸ Cks madhukam. ⁹ Cks abhikārapasā. ¹⁰ Bā kiñci
throughout. ¹¹ Bā -sāsati, B^s -sāsasi. ¹² Bā -sāsāmi.

82. Kacci raṭṭhaṃ anuppīlaṃ¹ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati². 170.
83. Atho raṭṭhaṃ anuppīlaṃ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati³. 171.
- 5 84. Kacci santo apacitā asanto parivajjitā,
noce dhammaṃ niraṃkatvā adhammam anuvattasi⁴. 172.
85. Santo ca me apacitā asanto parivajjitā,
dhamme c' evānuvattāmi⁵, adhammo me niraṃkato. 173.
86. Kacci nānāgataṃ⁶ dīghaṃ samavekkhasi khattiya,
10 kacci matto madanīye paralokaṃ⁷ na santasi⁸. 174.
87. N' ahaṃ⁹ anāgataṃ dīghaṃ samavekkhāmi pakkhima¹⁰,
ṭhito dasasu dhammesu paralokaṃ na santase¹¹: 175.
88. Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ ajjavāṃ maddavaṃ tapaṃ
akkodhaṃ avihimsaṃ ca khantiṃ ca avirodhanāṃ 176.
- 15 89. Icc-ete kusale dhamme ṭhite passāmi attani,
tato me jāyate pīti somanassaṃ c' anappakaṃ. 177.
90. Sumukho ca acintetvā vissaji pharusāṃ girāṃ
bhāvadosaṃ anaññāya asmāk' āyaṃ vihaṅgamo. 178.
91. So kuddho pharusāṃ vācaṃ nicchāresi ayoniso
20 yān' asmāsu na vijjanti, na idaṃ¹² paññavatāṃ ivā 'ti. 179.

Ta disvā ti taṃ bahuaggapānabhojanam disvā, pesitaṃ ti āharāpetvā
upanītaṃ, khattadhammānaṃ ti paṭhamakārakesu paṭisauthāradhammānaṃ,
tato pucchi anantarā ti tasmim kāle kacci nu bhoto ti anupaṭipāṭiyā puc-
chi, tā pana cha gāthā heṭṭhāvuttatthā yeva, anuppīlaṃ¹³ ti kacci raṭṭhavāsino
25 yante ucchum viya na pīlesīti pucchati, akutociupaddavaṃ ti kutoci
anupaddavaṃ, samena manusissatīti¹⁴ kacci tayā¹⁵ raṭṭhaṃ dhammena
samena anusāsīyati¹⁶, santo ti sīlādiguṇayuttā sappurisa, niraṃkatvā ti
chaddetvā, nānāgataṃ¹⁷ dīghaṃ ti anāgataṃ attano jīvitapavattiṃ kacci
dīghaṃ ti na samavekkhasi āyusaṃkhārānaṃ parittabhāvaṃ jānāsīti pucchati,
30 madanīye ti madāvahe¹⁸ rūpādīrammaṇe, na santasīti¹⁹ na bhāyasi²⁰,
i. v. h. : kacci rūpādīsu kāraṇesu amatto²¹ appamatto hutvā dānādīnaṃ
kusalānaṃ katattā paralokaṃ na bhāyasīti, dasasū 'ti dasasu rāja-
dhammesu dānādīsu dasavatthukācetanādānaṃ pañcasīladasasīlādīnaṃ deyya-

¹ Bā anupī-. ² Bā -sāsati. ³ Bds -sāsāmi. ⁴ Bds -ti. ⁵ Cks mevā-, Bds dham-
menevamanu-. ⁶ Bā nunā. ⁷ Bds -ke. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck nāgam,
Bā aham. ¹⁰ Bds -mā. ¹¹ Bds santasi, Ck naccintase. ¹² Bā yidam. ¹³ all
three MSS. anupī. ¹⁴ Bā -sasatīti. ¹⁵ Bds tava. ¹⁶ Bā -sāsasi. ¹⁷ Cks nāga-
tam, Bds anāgatam. ¹⁸ Bds madāra-. ¹⁹ Cks -taseti. ²⁰ so all three MSS. ²¹
Bā omits am-.

dhammaṃ cāgo pariccāgo ujubbhāvo ajjavaṃ mudubbhāvo maddavaṃ uposatha-
kammaṃ tapo mettāpubbabbhāgo akkodho¹ karuṇāpubbabbhāgo avihimsā adhi-
vāsanaṃ khanti avirodho avirodhanam, acintetvā ti mama imaṃ guṇasampattiṃ²
acintetvā, bhāvadosaṃ ti cittadosaṃ, anaññāyā 'ti ajānitvā, asmākaṃ pi
cittadoso nāma n' atthi, yaṃ esa jāneyya taṃ ajānitvā pharusāṃ kakkhalaṃ 5
giraṃ vissajjesi, ayoniso ti anupāyena, yānasmāsū 'ti yāni vajjāni amhesu
na santi³ tāni vadati, na idaṃ ti tasmāssa⁴ idaṃ vacanaṃ pañnavatāmiva
na hoti ten' eva samma na paṇḍito viya upatthāti.

Taṃ sutvā Sumukho „mayā guṇasampanno va⁵ rājā apa-
sādito, so me⁶ kuddho, khamāpessāmi nan“ ti cintetvā ā.: 10

92. Atthi me taṃ atisāraṃ vegena manujādhipa
dhataratthe ca baddhasmiṃ dukkham me vipulaṃ ahu. 180.
93. Tvam pitā viya⁷ puttānaṃ bhūtānaṃ dharaṇī-r-iva⁸
asmākaṃ adhipannānaṃ khamassu rājakuñjarā 'ti. 181.

Ta. atisāraṃ ti pakkhalitaṃ⁹, vegena 'ti ahaṃ etaṃ kathaṃ kathento 15
vegena sahasā kathesiṃ, dukkhaṃ ti cetasikadukkhaṃ mama vipulaṃ ahosi,
tasmā kodhavasena yaṃ¹⁰ mayā vuttaṃ taṃ me khama¹¹ mahārājā 'ti, puttānaṃ
ti tvaṃ amhākaṃ puttānaṃ pitā viya, dharaṇīrivā 'ti [pāṇabhūtānaṃ paṭhavi
viya ca tvaṃ amhākaṃ avassayo, adhipannānaṃ ti dosena aparādhena ajjhot-
thaṇānaṃ, khamassū 'ti idaṃ so āsanaṃ oruḥha pakkhehi añjaliṃ katvā ā. 20

Atha naṃ rājā āliṅgitvā ādāya suvaṇṇapīṭhe¹² nisīdāpetvā
accayena¹³ desanaṃ patigaṇhanto ā.:

94. Etaṃ te anumodāma yaṃ bhāvaṃ na nigūhasi,
khilaṃ pabhindasi pakkhi, ujuko si vihaṅgamā 'ti. 182.

Ta. anumodāma 'ti etaṃ te dosaṃ khamāma, yaṃ ti yasmā tvaṃ attano 25
cittaṃ paṭicchannabhāvaṃ na gūhasi, khilaṃ ti cittaḥkhaṇukaṃ.

Idaṃ vatvā pana rājā M-assa dhammakathāya Sumukhassa
ca ujubbhāve pasīditvā „pasannena nāma pasannākāro kātabbo“
ti ubhinnaṃ pi tesaṃ attano rajjasiriṃ niyyādento ā.:

95. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Kāsirājanivesane 30
rajataṃ jātārūpaṇ ca muttā veluriyā bahū 183.

¹ Bds akodho, Cks adhikkodho. ² Cks guṇaṃ-. ³ Bd vijjanti. ⁴ Bd tasmā mama.
⁵ Cks himayā. ⁶ Ck semeke, Cs seme. ⁷ Cks va. ⁸ Bd -niviya. ⁹ Bd adds
kathaṃ. ¹⁰ Cks taṃ. ¹¹ Bd khamatha, Cks tasmā khama. ¹² Ck puttapiṭhe,
Cs puṇṇapiṭhe. ¹³ Bds -ya.

96. Maṇayo¹ saṁkhamuttañ ca vatthakaṁ² haricandanaṁ
ajinaṁ³ dantabhaṇḍaṁ ca lohaṁ kālāyasaṁ⁴ bahuṁ⁵,
etaṁ dadāmi vo vittaṁ, issaraṁ vissajāmi vo ti. 184.

Ta. atthīti nidahitaṁ, muttā ti viddhāviddhamuttā, maṇayo⁵ ti
5 maṇibhaṇḍakāni, saṁkhamuttañcā 'ti dakkhiṇavattasamkharatanañ⁶ ca
āmalavattamuttaratanañ⁷ ca, vatthakan⁸ ti sukhumakāsiyavatthāni, ajinaṁ ti
ajinamigacammaṁ, lohaṁ kālāyasaṁ⁹ ti tambalohaṁ ca kālaloḥaṁ ca, issaraṁ
ti kañcanamālena setacchattena saddhiṁ dvādasayojanike Bārāṇasīnagare rajjaṁ.

Evañ ca pana vatvā ubho pi te setacchattena pūjetvā r.
10 paṭicchāpesi. Atha M. raññā saddhiṁ sallapanto ā.:

97. Addhā apacitā ty-amhā sakkatā ca rathesabha,
dhammesu vattamānānaṁ¹⁰ tvaṁ no ācariyo bhava. 185.

98. Ācariya samanūññātā tayā anumatā mayaṁ,
taṁ padakkhiṇato katvā ñātī passem' Arindamā¹¹ 'ti. 186.

15 Ta. dhammesū 'ti kusalakammapathadhammesu, ācariyo ti tvaṁ amhehi
vyattataro tasmā no¹² ācariyo hohi, api ca dasannaṁ rājadhammānaṁ aka-
thitattā¹³ Sumukhassa dosaṁ dasservā accayapaṭiggahaṇassa¹⁴ katattāpi tvaṁ
amhākaṁ ācariyo va¹⁵, tasmā idāni pi no ācārasikkhāpadena¹⁶ ācariyo bhavā 'ti a.,
passem arindamā¹¹ 'ti passemu Arindama.

20 So tesāṁ saṁgamaṇaṁ anujāni. B-ttassāpi dh. kathen-
tass' eva aruṇaṁ utṭhahi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

99. Sabbarattim cintayitvā mantayitvā yathātathaṁ
Kāsirājā anuññāsi hamsānaṁ pavaruttamaṁ¹⁷ ti g. ā. 187.

25 Ta. yathātathan ti yaṁ kiñci attham¹⁸ tehi saddhiṁ cintetabbañ ca
mantetabbañ ca sabbaṁ taṁ cintetvā ca mantetvā cā 'ti a., anuññāsīti
gacchathā 'ti anuññāsi.

Evam tena anuññāto B. rājānaṁ „appamatto dhammena
r. kārehīti“ vatvā¹⁹ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpesi. Rājāpi tesāṁ

¹ Bā iyo. ² Cks -ikaṁ ³ Ck apitaṁ, Bā ajinnaṁ ⁴ Cks kālāṁ-, Bā kālā-
⁵ Ck Bā -u. ⁶ Bā -iyo. ⁷ Bā dakkhiṇāvattaṁ-. ⁸ Cks
-iyan Bā ikan. ⁹ Ck kālā-, Bā kālāyan. ¹⁰ Bā vu-. ¹¹ Bā -murind-. ¹² Cks sa-
māno tattha in the place of tasmā no. ¹³ Cks -mmākathi-. ¹⁴ Cks parigg, Cs
periggahaṇassa, Bā paṭiggahaṇassa. ¹⁵ Cks ca. ¹⁶ Cks -patena, Bā ācariyasi-. ¹⁷
Cks -mo. ¹⁸ Cks atthi. ¹⁹ Bā ovaditvā.

kañcanabhājanehi madhulāje madhurodakañ¹ ca upanetvā²
 niṭṭhitāhārakicce gandhamālādīhi pūjetvā B-am suvaṇṇa-
 caṅgoṭakena sayam ukkhipi³, Khemā devī Sumukham ukkhipi,
 atha ne sīhapañjaram ugghātāpetvā suriyuggamanavelāya „gac-
 chatha sāmīno“ ti vissajjesum. 5

Tam attham pakāsento Satthā āha:

100. Tato ratyā vivasane suriyuggamanam pati
 pekkhato Kāsirājassa bhavanā te² vigāhisun ti g. ā. 188.

Tattha vigāhisun ti ākāsam pakkhandimsu.

Tesu M. suvaṇṇacaṅgoṭakā⁵ uppatitvā ākāse thatvā „mā 10
 cintayi mahārāja, appamatto amhākam ovāde vatteyyāsīti“
 rājānam samassāsetvā Sumukham ādāya Cittakūṭam eva gato,
 tāni pi kho navutihaṃsasahassāni Kañcanaguhato nikkhamitvā
 pabbatatale nisinnāni⁶ te āgacchante disvā paccuggantvā pari-
 vāresum, te nātigaṇaparivutā Cittakūṭatalam pavisiṃsu. 15

Tam attham pakāsento Satthā āha:

101. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
 keke ti-m-akarum⁷ haṃsā, puthusaddo ajāyatha. 189.
 102. Te patitā pamuttena bhattunā bhattugāravā
 samantā parikarimsu⁸ aṇḍajā laddhapaccayā. 190. 20

Ta. parame ti uttame, akarun ti mahāsaddam nicchāresum, keke ti
 attano sabhāvena keke ti saddam akaṃsu, bhattugāravā parikarimsū 'ti
 bhattuno pamuttabhāvena gantvā attānam (bhattāram?) samantā parivārayimsu,
 laddhapaccayā ti laddhapatiṭṭhā.

Evam parivāretvā ca pana te haṃsā „katham mutto si 25
 mahārājā“ 'ti pucchiṃsu. M. Sumukham nissāya muttabhāvam
 Saṃyamarājaputtehi katakammañ ca kathesi, tam sutvā tuṭṭhā
 haṃsagaṇā „Sumukho pana senāpati ca rājā ca luddo ca
 sukhitā niddukkhā naciraṃ jīvantū“ 'ti āhaṃsu.

¹ C^{ks} madhudakañ. ² B^s -nāmetvā. ³ B^d ukkhipetvā. ⁴ B^{ds} bhavanato. ⁵
 B^d -kato. ⁶ B^d -nnā, B^s nipannā. ⁷ C^k -ti samakarum. ⁸ C^{ks} -kīresum.

Tam attham pakāsento Satthā āha¹:

103. Evam mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
hamsā yathā² dhataratṭhā nātisaṃgham upāgamun ti. 191.

Tam Cullahamsajātaka vitthāritam³ eva.

5 S. i. d. ā. j. s.: „Tadā luddo Channo ahosi, Khemā devī
Khemā bhikkhunī, rājā Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Sumukho
Anando, dhataratṭho aham evā“ ti. Mahāhamsajātakaṃ.

3. Sudhābhojanajātaka.

Naguttame⁴ ti. Idam S. J. v. ekaṃ dānajjhāsayaṃ bhik-
10 khum ā. k. So kira Sāvatthiyaṃ eko kulaputto Satthu dhamma-
katham sutvā pasannacitto pabbajitvā sīlesu paripūrakārī⁵ dhutaṅga-
guṇasamannāgato sabrahmacārīsu pavattamettacitto divasassa tikkhat-
tum Buddhadhammasaṃghupaṭṭhāne appamatto ācārasampanno dānaj-
jhāsayo ahosi, sārāṇīyadhammapūrako attanā laddham paṭiggāhakesu
15 vijjamānesu chinnabhatto hutvā deti yeva, tassa⁶ so dānajjhāsayo
dānābhiratabhāvo bhikkhusaṃghe pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasam dh.
k. s. „āvuso asuko nāma bhikkhu dānajjhāsayo dānābhirato attanā
laddham pasatamattam⁷ pāṇīyam pi lobham chinditvā sabrahmacārīnaṃ
deti, Bodhisattass' ev' assa ajjhāsayo“ ti. S. tam katham dibbāya
20 sotadhātuyā sutvā Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „ayaṃ bhikkhave bhikkhu pubbe adānasīlo
maccharī tiṇaggena telabindum pi adātā ahosi, atha tam ahaṃ dametvā
nibbisevanam katvā dānaphalam vaṇṇetvā dāne patitṭhāpesim, so
pasatamattam udakam pi labhitvā 'adatvā na pivissāmīti' mama santike
25 varam aggahesi, tassa phalena dānajjhāsayo dānābhirato“ ti vatvā⁸ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko gahapati addho ahosi asītikotivibhavo.
Ath' assa rājā setṭhiṭṭhānaṃ adāsi. So rājapūjito nagara-
janapadapūjito hutvā ekadivasam attano sampattiṃ oloketvā
cintesi: „ayaṃ yaso mayā atītabhaven' eva⁹ niddāyantena
30 kāyaduccaritādīni karontena¹⁰ (add: na) laddho sucaritāni pana

¹ tattha parame - - - āha wanting in Cks. ² Bds add pi. ³ Bds vuttattham.
⁴ so Cks; Bd neva nīṇami o: neva kiṇāmi, Bs na guttame girivare. ⁵ Bd
paripūri-, Cks pāripūra-. ⁶ Bd tasmā ⁷ Bd pasāṭa-. ⁸ Bds add tuṇhi ahosi
tehi yācito. ⁹ Ck atibhāvene, Bd atitaveneva. ¹⁰ Cks -to na.

pūretvā laddho¹, anāgate pi mayā mama patiṭṭham kātum
 vaṭṭatīti² so rañño santikaṃ gantvā „deva mama ghare asīti-
 koṭidhanam atthi, tam gaṇhā³ 'ti vatvā „na mayham tava
 dhanena attho, bahum me dhanam, tato² pi yad icchasi gaṇhā⁴
 'ti vutte „kin nu deva mama dhanam dānam³ dātum labhā- 5
 mīti⁵ ā. Atha raññā „yathārucim karohīti⁶ vutte catūsu
 nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cā 'ti cha dāna-
 sālā⁴ kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgam karonto
 mahādānam pavattesi. So yāvajīvam dānam datvā „imam
 mama dānavamsam mā ucchinditthā⁵ 'ti putte anusāsivā⁶ 10
 jīvitapariyosāne Sakko hutvā nibbatti. Putto pi 'ssa tath' eva
 dānam datvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo hutvā⁷
 tassa putto Mātali hutvā⁷ tassa putto Pañcasikho hutvā nib-
 batti. Tassa pana putto chaṭṭho seṭṭhi⁸ Maccharikosiyō nāma
 ahosi asītikoti vibhavo yeva, so „mama pitupitāmahā ḍālā 15
 ahesum, dukkheṇa sambhataṃ dhanam chaḍḍesum, aham pana
 dhanam rakkhissāmi, kassaci kiñci na dassāmīti⁹ cintetvā
 dānasālam viddhamsetvā agginā jhāpetvā thaddhamaccharī
 ahosi. Ath' assa gehadvāre yācakā sannipatitvā bāhā pag-
 gayha „mahāseṭṭhi mā attano pitipitāmahanam vamsam nāsayi, 20
 dānam dehīti¹⁰ mahāsaddena paridevimsu. Tam sutvā mahā-
 jano „Maccharikosiyena attano vamsa⁹ ucchinno¹¹ ti nam
 garahi. So lajjito vivesanadvāre yācakānam¹⁰ ṭhānam nivāre-
 tum ārakkham ṭhapesi, 'te nippaccayā hutvā puna tassa geha-
 dvāram na olokesum, so tato paṭṭhāya dhanam eva sam- 25
 gharati¹¹, n' ev' attanā paribhuñjati na puttadārādīnam deti,
 kañjikadutiyam¹² sakunḍakabhattam bhuñjati, mūlaphalamatta-
 tantāni¹³ thullavatthāni nivāseti, paṇṇachattam matthake kāretvā
 jaragonāyuttajajjararathakena¹⁴ yāti, iti tassa asappurisassa

¹ Cks -ā. ² Bā ito. ³ Bā omits dā-. ⁴ Bā -āyo. ⁵ Bā -dathā. ⁶ Cks
 -sāritvā. ⁷ Bā adds nibbatti. ⁸ Bā adds laddho seṭṭhiṭṭham in the place of
 seṭṭhi. ⁹ Cks -e, Bā dānavamso. ¹⁰ Bā add āgatānam. ¹¹ Bā samhari. ¹²
 Bā kiñciyam bilaṅgadutiyam. ¹³ so Cks; Bā dhūlakapamatta-. ¹⁴ Bā jaraggena
 yuttena jajjara-.

tattakam dhanam sunakhena laddhanāḷikeram viya ahosi. So ekadivasam rājupaṭṭhānam gacchanto „anuseṭṭhim ādāya gamissāmīti“ tassa geham agamāsi, tasmiṇ ca khane anuseṭṭhi puttadhītāhi parivuto navasappipakkamadhurasakkharacunṇehi
 5 samkhataṃ pāyāsam bhuñjamāno nisinno ahosi¹, so Macchariyakosiyam disvā āsanā vuṭṭhāya „ehi mahāseṭṭhi imasmim pallamke nisīda² pāyāsam bhuñjissāmā“ ’ti³ ā. So⁴ tassa pāyāsam disvā va mukhe kheḷo uppajji, bhuñjitukāmo ahosi, evaṃ pana cintesi: „sac’ āham bhuñjissāmi seṭṭhino⁵ mama geham
 10 āgatakāle paṭisakkāro katabbo bhavissati, evaṃ me dhanam nassissati, na bhuñjissāmīti“ ā., atha⁶ punappuna yāciyamāno pi „idāni me bhuttaṃ, suhito smīti“ na icchi, anuseṭṭhimhi⁷ bhuñjante pana⁸ olokento mukhe sañjāyamānena⁹ kheḷena nisīditvā tassa bhattakiccāvasāne tena saddhim rājanivesanam
 15 gantvā¹⁰ puna¹² attano geham anuppatto pāyāsatanhāya pīliyamāno cintesi: „sac’ āham ‘pāyāsam bhuñjitukāmo ‘mhīti’ vakkhāmi mahājano bhuñjitukāmo bhavissati bahutaṇḍulādayo nassissantī, na kassaci kathessāmīti“ so rattindivam pāyāsam eva cinto vītināmetvāpi dhananāsanabhayena kassaci akathetvā va pipāsam adhivāsesi, anukkamena adhivāsetum asak-
 20 konto uppanduppandukajāto ahosi, evaṃ sante pi dhananāsanabhayena akathento aparabhāge dubbalo hutvā seyyam¹² upagūhitvā nipajji. Atha nam bhariyā upasamkamitvā¹³ hatthena
 25 piṭṭhim parimajjānā „kin te sāmī aphāsukan“ ti pucchi, „tav’ eva sarīre aphāsukam karohi“. „Mama aphāsukam n’ atthīti“. „Sami, panduvaṇṇo si jato, kin nu te kaci cintā atthi, udāhu raja kupito, ādu¹⁴ puttehi avamāno kato, atha vāpi kaci tanhā uppanā“ ti. „Āma¹⁵ tanhā¹⁶ uppanā“ ti, „kathehi sāmī¹⁷, sakkhissasi nam rakkhitaṃ“ ti. „Rakkhitaḷabbayuttakāme rakkhissāmīti.“ Evam

¹ Bā hoti. ² Cks -di. ³ Bā -mīti. ⁴ Cks omit so. ⁵ Bā anuse-. ⁶ Bā adds nam. ⁷ Cks omit an-. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā sajja-. ¹⁰ Bā adds rājanam rājanivesanato otarivā. ¹¹ Bā omit puna. ¹² Bā sayanam. ¹³ Bā -gantvā. ¹⁴ Bā a-. ¹⁵ Bā kama. ¹⁶ Bā add me. ¹⁷ Cks omit ti kathehi sāmī.

pi dhananāsabhayena kathetum na ussahi, tāya pana punap-
 puna pīḷiyamāno kathesi: „bhadde aham ekadivasam anu-
 setṭhim sappimadhusakkharacunṇehi samkhataṃ pāyāsaṃ bhuñ-
 jantaṃ disvā tato paṭṭhāya tādisaṃ pāyāsaṃ bhuñjitukāmo
 jāto“ ti. „Asappurisa, kiṃ tvaṃ duggato, sakala-Bārāṇasi- 5
 vāsīnaṃ pahonakaṃ pāyāsaṃ pacissāmīti.“ Ath' assa sīse
 daṇḍena paharaṇakālo viya ahosi. So tassā kujjhitvā „jānāmi'
 aham tava mahaddhanabhāvaṃ, sace te kulagharā ābhataṃ¹
 atthi pāyāsaṃ pacitvā nāgarānaṃ dehīti“ ā. „Tena hi eka-
 vīthivāsīnaṃ pahonakaṃ katvā pacāmīti“. „Kin te tehi², 10
 attano santakaṃ khādantū“ 'ti. „Tena hi ito c' ito ca satta-
 gharavāsīnaṃ³ pahonakaṃ katvā⁴“ ti. „Kin te tehi⁵. „Tena
 hi imasmim gehe pariṇassā“ 'ti. „Kin te tenā⁶“ 'ti.
 „Tena hi bandhujanass' eva⁷ pacāmīti“. „Kin te etenā“ 'ti.
 „Tena hi tuyhañ ca mayhañ ca pacāmi sāmīti“. „Kāsi tvaṃ, 15
 tuyhaṃ na vaṭṭatīti“. „Ekakass' eva⁸ te pacāmi sāmīti⁹“.
 „Mayhañ ca mā paci, gehe¹⁰ pacante bahū paccāsimanti,
 mayhaṃ pana patthaṃ¹¹ taṇḍulānañ ca catubhāgaṃ khīrassa
 accharaṃ sakkharāya karaṇḍakaṃ¹² madhussa ekañ ca pacana-
 bhājanaṃ¹³ dehi, araṇṇaṃ pavisitvā tattha pacitvā bhuñjissāmīti“. 20
 Sā tathā akāsi. So taṃ sabbaṃ ceṭakena¹⁴ gāhāpetvā gaccha¹⁵
 „asukatṭhāne tiṭṭhā“ 'ti¹⁶ taṃ purato pesetvā ekako va
 oguṇṭhikaṃ katvā aññatakavesena¹⁷ tattha gantvā nadītīre
 ekasmim gacchamūle uddhanaṃ kāretvā dārudakaṃ āharāpetvā
 „tvaṃ gantvā ekasmim¹⁸ magge ṭhatvā kañcid¹⁹ eva disvā 25
 mama saññaṃ dadeyyāsi, mayā pakkositakāle āgaccheyyāsīti“
 taṃ pesetvā aggim katvā pāyāsaṃ paci. Tasmin khane Sakko
 devarājā dasasahassayojanaṃ alamkatadevanagaraṃ²⁰ satṭhi-

¹ Ck Bā āha-. ² Bā kiṃte etehi. ³ Cks sattasatta-. ⁴ Bā adds pacāmi. ⁵
 Bā ete-. ⁶ Bā et-. ⁷ Bā add pahonakaṃ katvā. ⁸ Bā tena hi ekasseva
 pahonakaṃ katvā. ⁹ Bā adds vutte. ¹⁰ Bā adds pana. ¹¹ Bā piṭhaṃ. ¹²
 Bā add sappissa karaṇḍikaṃ. ¹³ Cks panabhā-. ¹⁴ Cks -ke. ¹⁵ Cks omit
 gaccha. ¹⁶ Bā -naṃ tiṭṭhāhiti. ¹⁷ Cks aññatara-. ¹⁸ so all three MSS for
 etasmim? ¹⁹ Bā ki-. ²⁰ Cks -taṃdeva-.

yojanam Suvannavīthim¹ yojanasahassussitam² Vejayantam
 pañcayojanasatikam Sudhammam³ satthiyojanam Paṇḍukambala-
 silāsanam pañcayojanāvaṭṭam⁴ Kañcanamālasacetattam adḍha-
 teyyakoṭṭisaṃkhādevaccharāalamkatapaṭiyattam⁵ attabhāvan ti
 5 imam attano sirim oloketvā „kin nu kho katvā mayā ayam
 yaso laddho“ ti cintetvā Bārāṇasiyam setthibhūtena pavattita-
 dānam addasa, tato „mama puttādayo kuhiṃ nibbattā“ ti
 olokento⁶ „putto me Cando devaputto hutvā nibbatti tassa
 putto Suriyo“ ti⁷ sabbesam nibbattim disvā „Pañcasikhassa
 10 putto kīdiso“ ti olokento attano vaṃsassa ucchinnabhāvam
 passi, ath’ assa etad ahosi: „ayam asappuriso maccharī hutvā
 n’ ev’ attanā paribhuñjati na paresam deti, mama tena vaṃso
 ucchinno, kālam katvā niraye nibbattissati, ovādam assa datvā
 mama vaṃsam paṭiṭṭhāpetvā etassa imasmim devanagare nib-
 15 battanākāram karissāmīti“ so Candādayo pakkosāpetvā „etha
 manussapatham gacchissāma⁸, Maccharikosikena⁹ amhākam
 vaṃso ucchinno: dānasālā jhāpitā n’ ev’ attanā paribhuñjati na
 paresam deti, idāni pana pāyāsam paribhuñjitukāmo¹⁰ hutvā
 ghare paccante aññassāpi pāyāso¹¹ dātabbo bhavissatīti araññam
 20 pavisitvā ekako va pacati, etaṃ dametvā dānaphalam jānāpetvā
 āgamissāma, api¹² kho pana amhehi sabbehi¹³ ekato yāciya-
 māno tatth’ eva mareyya¹⁴, mama paṭhamam gantvā pāyāsam
 yācitvā nisinnakāle tumhe brāhmaṇavaṇṇena paṭipāṭiyā āgantvā
 yāceyyāthā“ ’ti vatvā sayam tāva brāhmaṇavesena¹⁵ taṃ upa-
 25 saṃkamitvā „bho kataro Bārāṇasigamamaggo“ ti pucchi. Atha
 nam Maccharikosiyo „kiṃ ummatto si¹⁶, Bā-maggam pi na
 jānāsi, kiṃ¹⁷ ito esi etto yāhīti“ ā. Sakko tassa vacanam¹⁸
 asuṇanto viya „kiṃ kathesīti“ taṃ upagacchat’ eva. So pi

¹ Ck -vithim, Cs -vīthī, Bā vittinṇam. ² Bā -ssubbedham. ³ Bā -asabham. ⁴ Bā -ttam. ⁵ Bā -khātā-. ⁶ Bā -etvā. ⁷ Bā adds tassa putto mātali tassa putto pañcasikhō ti. ⁸ Bā gami-. ⁹ Bā -yena. ¹⁰ Bā omits pari. ¹¹ Cks omits pāyāso. ¹² Bā api ca. ¹³ Ck savehi, Bā omits sabbehi. ¹⁴ so Cks; Bā pareyya, read: vāreyya? ¹⁵ Bā -vaṇṇena. ¹⁶ Cks ti, Bā omits si. ¹⁷ Bā ti. ¹⁸ Bā adds sutvā.

„are badhirabrāhmaṇa kiṃ ito esi parato yāhīti“ viravi. Atha
 naṃ Sakko „bho kasmā viravasi, dhūmo paññāyati, aggi
 paññāyati, pāyāso paccati, brāhmaṇanimantanatṭhānena¹ bha-
 vitabbam², aham pi brāhmaṇānam bhojanakāle thokaṃ labhis-
 sāmi³, kiṃ mam nicchubhasīti⁴“ vatvā „n’ atth’ ettha brāh- 5
 maṇanimantanam, parato⁵ yāhīti“ vutte „tena hi kasmā kujjhasi,
 tava bhojanakāle thokaṃ labhissāmīti“ ā. Atha naṃ so
 „aham te ekasittham⁶ pi na dassāmi, thokaṃ idam⁷ mama
 yāpanamattam eva, mayāpi c’ etaṃ⁸ yācitvā va laddhakam⁹,
 tvaṃ aññato¹⁰ tavāhāram pariyesā“ ’ti¹¹ bhariyam¹² yācitvā 10
 laddhabhāvam sandhāy’ evaṃ vatvā:

1. N’ eva kiṇāmi na pi vikkiṇāmi,
 na cāpi me sannicayo ca atthi,
 sukiccharūpaṃ vat’ idam parittam,
 patthodano nālam ayam duvindan¹³ ti g. ā. 192. 15

Taṃ sutvā Sakko „aham pi te madhurasaddena ekaṃ
 silokam kathessāmi¹⁴, suṇāhīti“ vatvā „na me tava silokena
 attho“ ti tassa¹⁵ vārentassa vārentassa

2. Appamhā appakaṃ dajjā anumajjhato majjhakaṃ,
 bahumhā bahukaṃ dajjā, adānam na upapajjati. 193. 20
3. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca¹⁶
 ariyam¹⁷ maggaṃ samāruha¹⁸,
 n’ ekāsī¹⁹ labhate sukhan ti 194.

gāthadvayam āha.

Ta. anumajjhato majjhakan ti appakam pi majjhe chetvā [dve koṭ- 25
 ṭhāse karitvā ekakoṭṭhāsaṃ datvā tato avasesato anumajjhato pi puna majjhe
 chetvā eko koṭṭhāso dātabbo yeva, adānam na - - ti appam vā bahum vā din-
 nam hotu²⁰, adānam nāma na hoti, tam pi dānam eva mahapphalam evā ’ti.

¹ Bā -nānam-. ² Bā -anti. ³ Bā -miti. ⁴ Bā niccharāyasīti. ⁵ Bā pū-. ⁶
 Bā -siṭham. ⁷ Bā imam. ⁸ Bā mayāpacitam. ⁹ so Cks; Bā va me laddham
 kiṃ. ¹⁰ Bā aññam. ¹¹ Bā adds vatvā. ¹² Cks yā. ¹³ so Bā for duvinnan?
 Cks vidunnam. ¹⁴ Bā adds tam. ¹⁵ Cks omit tassa. ¹⁶ Bā tha. ¹⁷ Ck -yā,
 Cs -ya. ¹⁸ Bā -yha. ¹⁹ Cks -si, Bā nekālapī. ²⁰ Bā hoti.

So tassa vacanam sutvā „manāpan te brāhmaṇa kathitaṃ, pāyāse pakke thokaṃ labhissasi, nisīdā“ 'ti ā. Sakko ekamante nisīdi. Tasmim nisinne Cando ten' eva nayena¹ upasaṃkamtivā tath' eva katham pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

4. Moghañ c' assa hutam hoti moghañ cāpi samīhitam
atithismim yo nisinnasmim² eko bhuñjati bhojanam. 195.
5. Tam tam vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca³,
ariyamaggaṃ samārūha⁴,
10 n' ekāsī⁵ labhate sukhan ti g. ā. 196.

Tattha samīhitaṃ ti dhanuppadanaviriyaṃ.

So tassa vacanam sutvā⁶ kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Sakkassa santike nisīdi. Tato Suriyo ten' eva nayena upasaṃkamtivā tath' eva
15 katham pavattetvā⁷ tassa⁸ vārentassa vārentass' eva

6. Saccaṃ tassa hutam hoti saccañ cāpi samīhitam
atithismim yo nisinnasmim
n' eko bhuñjati bhojanam. 197.
7. Tam tam vadāmi etc. gāthadvayam⁹ āha. 198.
20 Tassa pi vacanam sutvā kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Candassa santike nisīdi. Atha nam Mātali ten' eva nayan' upasaṃkamtivā tath' eva katham pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva
8. Sarasañ ca yo juhati¹⁰ bahukāya Gayāya ca
25 Done Timbarutitthasmim sīghasote mahāvahe 199.

9-10. Atra c' assa hutam hoti atra c' assa samīhitam
atithismim yo - - sukhan ti imā gāthā abhāsi. 200- 201

Tāsam attho: yo puriso nāgayakkhādīnam balim¹¹ karomīti samuddaloṇi-pokkharāṇiādisu¹² yaṃ kiñci saraṃ upagantvā juhati¹³ tattha balikammaṃ

¹ Bā niyāmena. ² Cks -amhi ³ Bā tha. ⁴ Bds -rūyha. ⁵ Cks -si, Bs -pi. ⁶ Bds add tatheva katham pavattetvā. ⁷ Cks kathetvā. ⁸ Cks omit tassa. ⁹ Bā gātham. ¹⁰ Bds add poso. ¹¹ Bā phalikammaṃ. ¹² Bā -ṇādisu. ¹³ Bā -tīti.

karoti tathā bahukāya nadiyā Gayāya¹ pokkharaniyā Doṇanāmake ca Tim-
barūnāmake ca titthe, sīghasote mahante vāriyahe², atra cassā 'ti yadi atrāpi
etesu³ sarādīsu assa purisassa hutañ c' eva samīhitañ ca hoti saphalañ sukhū-
drayañ⁴ sampajjati, atithismim yo nisinnasmim neko bhuñjati bhojanañ ettha
vattabbam eva n' atthi, tena tañ vadāmi Kosiya dānāni ca dehi sayañ ca
bhuñja ariyānañ dānābhiratānañ Buddhādīnañ maggañ abhirūha na 'hi⁵
ekāśīti⁶ eko va bhuñjamāno sukhañ nāma⁷ labhatīti⁸.

So tassāpi⁹ vacanañ sutvā pabbatakūṭena otthaṭo¹⁰ viya
kicchena¹¹ „tena hi nisīda, thokañ labhissasīti“ ā. Mātali
gantvā Suriyassa santike nisīdi. Tato Pañcasikho ten' eva
nayena upasaṅkamitvā tath' eva kathañ pavattetvā tassa
vārentassa vārentass' eva

11-12. Balisañ hi so niggilati¹² dīghasuttañ sabandhanañ
atithismim yo nisinnasmim eko¹³ - - sukhañ ti 202-3.
gāthadvayam āha.

Maccharikosiyō tañ sutvā dukkhayogena nitthunanto
„tena hi nisīda, thokañ labhissasīti“ ā. Pañcasikho gantvā
Mātalissa santike nisīdi. Iti tesu pañcasu brāhmaṇesu ni-
sinnamattessv-eva¹⁴ pāyāso pacci¹⁵. Atha nañ Kosiyo ud-
dhanā otāretvā „tumhākañ pattāni āharathā“ 'ti ā. Te
yathānisinnā¹⁶ va hatthe¹⁷ pasāretvā Himavantato māluva-
pattāni āharimṣu. Kosiyo tāni disvā „tumhākañ etesu pattesu
dātabbapāyāso n' atthi, khadirādīnañ pattāni āharathā“ 'ti.
Te tāni āharimṣu, ekekapattañ yodhaphalakappamānañ¹⁸ ahosi.
So sabbesañ dabbiyā pāyāsañ adāsi, sabbantimassa dānakāle
pi ukkhaliyā ūnañ¹⁹ na paññāyi²⁰. Pañcannañ pi datvā
sayañ ukkhalim gahetvā nisīdi. Tasmim khaṇe Pañcasikho
uṭṭhāya attabhāvañ jahitvā sunakho hutvā tesam purato pas-
sāvañ karonto āgamāsi²¹, brāhmaṇā attano pāyāsañ pattena
pidahimṣu, Kosiyañ hatthapiṭṭhe passāvabindu²² pati, brāh-

¹ Bā gatāya. ² Cks najīvahe, Bā vārasahe. ³ Bā ekesu. ⁴ Bā sukhindriyañ.
⁵ Bā -rūhanti. ⁶ Bā ekāpīti, Cks ekāsi. ⁷ Bā add na. ⁸ Cks -sīti. ⁹ Bā
tassa. ¹⁰ Cs ottharo, Bā ottako. ¹¹ Bā add kasirena. ¹² Cks yo, Bā nigi-
¹³ Cks neko. ¹⁴ Cks -ttheyeva. ¹⁵ Bā paci. ¹⁶ Cks tathā-. ¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Bā
yāvapha-. ¹⁹ Bā talam. ²⁰ Bā paññāpiyi, Cks paññāsi-. ²¹ Ck ag-. ²²
Cks -um.

maṇā kuṇḍikāhi udakaṃ gahetvā pāyāsaṃ abbhukkiritvā bhuñ-
 jamānā viya ahesuṃ. Kosiyo „mayham pi udakaṃ detha,
 hattham dhovitvā bhuñjissāmīti“ ā. „Tava udakaṃ āha-
 ritvā hattham dhovā“ 'ti. „Mayā tumhākaṃ pāyāso dinno,
 5 mayham thokaṃ udakaṃ dethā“ 'ti. „Mayam piṇḍapatipiṇḍa-
 kammaṃ nāma na karomā“ 'ti. „Tena hi imaṃ ukkhalim
 oloketha, hattham dhovitvā āgamissāmīti“ nadim otari. Tasmim
 khane sunakho ukkhalim passāvena¹ pūresi, so tam passāvaṃ
 karontaṃ disvā mahantaṃ daṇḍam ādāya tajjento āgacchi, so
 10 assājānīyamatto hutvā tam anubandhanto² nānāvaṇṇo ahosi,
 kālo pi hoti seto pi suvaṇṇavaṇṇo pi kabaro pi ucco pi nīco
 pi, evaṃ nānāvaṇṇo hutvā Maccharikosiyaṃ anubandhi, so
 maraṇabhayaabhīto brāhmaṇe upasaṃkami, te pi uppatitvā ākāse
 15 13. Uḷāravaṇṇā vata brāhmaṇā ime,
 ayaṃ ca vo sunakho kissa hetu
 uccāvacam vaṇṇanibham vikubbati,
 akkhātha no brāhmaṇā: ko³ nu tumhe ti. 204.
 Tam sutvā Sakko devarājā:

20 14. Cando ca Suriyo ca ubho idhāgatā,
 ayaṃ pana Mātali devasārathi,
 Sakko 'ham asmi tidasānam indo,
 eso ca kho³ Pañcasikho ti vuccatīti g. vatvā 205.

tassa yasaṃ vaṇṇento:
 25 15. Pāṇissarā mutiṅgā ca murajālambarāni ca
 suttaṃ etaṃ pabodhenti, paṭibuddho ca⁴ nandatīti g. ā. 206.
 So tassa vacanaṃ sutvā⁵ „evarūpaṃ dibbasampattiṃ kinti
 katvā labhantīti“ pucchi⁶. „Adānasīlā tāva pāpadhammā mac-
 charino devalokaṃ na gacchanti, niraye nibbattantīti“ das-
 30 sento:

¹ Bā vassa. ² Ck ambandhato. ³ Cks so. ⁴ Cks va. ⁵ Bds add sakka. ⁶ Bā adds sakko.

16. Ye kec' ime maccharino kadariyā
paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
idh' eva¹ nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajantīti 207.

imaṃ gāthaṃ vatvā dhamme t̥hitānaṃ deva-loka-paṭilābhaṃ 5
dassetuṃ:

17. Ye kic' ime sugatim āsasānā²
dhamme t̥hitā saṃyame saṃvibhāge³
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ sugatim vajantīti g. ā. 208.

10

Ta. āsasānā³ ti āsiṃsantā, ye keci sugatim āsiṃsanti sabbe te saṃ-
yamasamkhāte dasasīladhamme saṃvibhāgasamkhāte dānadhamme ca t̥hitā
hutvā idha sarīrasamkhātā dehaṃ nikkhipitvā tassa kāyassa bhedaṃ sugatim
vajantīti a.

Evam vatvā ca „Kosiya, no mayaṃ tava santike pāyā- 15
satthāya āgatā, kāruṇṇena pana taṃ anukampamānā āgat'
amhā“ 'ti tassa pakāsetuṃ:

18. Tvaṃ no si⁴ nātī purimāsu jātisu
so maccharī rosako⁵ pāpadhammo,
tav' eva atthāya idhāgat' amhā
mā pāpadhammo nirayaṃ apatthā 'ti āha. 209.

20

Ta. so ti so tvaṃ mā pāpadhammo ti ayaṃ amhākaṃ nātī pāpadhammo
mā nirayaṃ agamā ti etadatthaṃ āgat' amhā 'ti a.

Tam sutvā Kosiyo „atthakāmā kira me ete, maṃ nirayā
uddharitvā sagge paṭiṭṭhāpetukāmā“ ti tuṭṭhacitto: 25

19. Addhā [hi] maṃ vo⁶ hitakāmā yaṃ maṃ samanūsāsatha⁷,
so 'haṃ tathā karissāmi sabbaṃ vuttaṃ⁸ hitesihi. 208.
20. Esāham⁹ ajj' eva upāramāmi¹⁰,
na cāp' ahaṃ¹¹ kiñci kareyya¹² pāpam

¹ Cks add te. ² Ck assānā, Bds āsiyamānā. ³ Ck assānā, Cs āssānā, Bd āsisa-
mānā, Bs āsiṃsamānā. ⁴ Cks omit si. ⁵ Bd kosiyo. ⁶ Cks te. ⁷ Bds samanu-
bhāsatha. ⁸ Ck utto, Cs vutto. ⁹ Bd eso-. ¹⁰ Bd upa-. ¹¹ Bds cāpā-. ¹²
Bds -yyam.

na cāpi me kiñci-m-adeyyam atthi
na cāpi datvā udakam p' aham piye¹. 211.

21. Evañ ca me dadato sabbakālam²

bhogā ime Vāsava khīyissanti³,

5 tato aham pabbajissāmi Sakka

hitvāna kāmāni yathodhikānīti āha. 212.

Ta. man ti mama, vo⁴ ti tumhe. yam man ti yena mam samanūsāsatha
tena me tumhe hitakāmā, tathā ti⁵ yathā vadatha tath' eva karissāmi, upāra-
māmīti⁶ maccharibhāvato upāramāmi⁶, adeyyamatthīti ito patthāya mama
10 ālopato upaḍḍham pi adeyyam nāma n' atthi, na cāpi datvā ti udakapasatam
pi cāham labhitvā adatva na pivissāmi, khīyissantīti vikhīyissanti⁷, yatho-
dhikānīti vatthukāmakilesakāmavasena yathāhitakotthāsāni yeva.

Sakko Maccharikosiyam dametvā nibbisevanam katvā
dānaphalam jānāpetvā dhammadesanāya pañcasu sīlesu pa-
15 tiṭṭhāpetvā saddhim tehi devanagaram eva gato. Macchari-
kosiko pi nagaram pavisitvā rājānam anujānāpetvā gahita-
gahitabhājānāni pūretvā gaṇhantū ti yācakānam dhanam datvā
tasmim khane nikkhamma Himavato⁸ dakkhiṇapasse Gaṅgāya
c' eva⁹ ekassa jātassarassa (add ca?) antare paṇṇasālam katvā
20 pabbajitvā vanamūlaphalāhāro tattha ciraṃ vihāsi jaram pāpuṇi.
Tadā Sakkassa Āsā Saddhā Siri Hirīti catasso dhītaro honti, tā
bahudibbagandhamālam¹⁰ ādāya udakakīlanatthāya Anotatta-
dham gantvā tattha kīlitvā Manosilātale nisīdimsu. Tasmim
khane Nārado nāma brāhmaṇatāpaso Tāvatiṃsabhavanam
25 divāvihāratthāya gantvā Nandavana-Cittakūṭalatāvanesu¹¹ divā-
vihāram katvā pāricchattakapuppham chattam viya chā-
yatthāya dhārayamāno Manosilātalamatthake¹² attano vasa-
natthānam¹³ Kañcanaguham gacchati. Atha tā tassa hatthe
tam puppham disvā yācimsu.

¹ Bds pivāmi in the place of pahaṃpiye, Cs pahaṃpipe. ² Bd -le ³ so all three MSS. for -yisanti. ⁴ Cks te. ⁵ Cks -kāmatthā ti. ⁶ Bds upa-. ⁷ Cks omit vi. ⁸ Bds -vantato. ⁹ Cks -yameva. ¹⁰ Bds bahum-. ¹¹ Bds omit kūṭa. ¹² Bd -kena. ¹³ Cks omit thānam.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

22. Naguttame girivare¹ Gandhamādane
modanti tā devavarābhipālītā²,
athāgamā isivaro sabbalokagū³
supupphitaṃ dumavarasākham ādiya 213. 5
23. Sucim sugandham tidasehi sakkataṃ
pupphuttamaṃ amaravarehi sevitam
aladdha maccehi⁴ vā dānavehi vā
aṇṇatra devehi tadārahaṃ h' idaṃ. 214. 10
24. Tato catasso kanakattacūpamā
utthāya nariyo⁵ pamadādhipā⁶ munim
Asā ca Saddhā ca tato Sirī Hirī
icc-abravum⁷ Nārada devabrāhmaṇam⁸ : 215. 15
25. Sace anuddiṭṭham tayā mahāmuni
puppham imaṃ pāricchattassa brahme
dadāhi no, sabbagatī te ijjhantu⁹,
tvam pi no hohi¹⁰ yath' eva Vāsavo. 216. 20
26. Tam yācamānābhisamekkha¹¹ Nārado
icc-abravī saṃkalahaṃ udīrayi:
na mayham atth' atthi imehi koci naṃ,
yā yeva vo seyyasi sā piḷayhathā¹² 'ti. 217. 25

Ta. girivare ti purimassa vevacanaṃ, devavarābhipālītā¹³ ti Sakkena
rakkhitā, sabbalokagū ti devaloke ca manussaloke ca sabbattha gamana-
samattho, dumavarasākhamādiyā 'ti sākhyā jātatā dumavarassa Sākhan ti
laddhanāmapuppham¹⁴ gahetvā, sakkatan ti katasakkāraṃ, amaravarehīti 25
Sakkaṃ sandhāya vuttaṃ, aṇṇatra devehīti ṭhapetvā deve ca iddhimante ca
aṇṇehi manussehi vā yakkhādīhi vā aladdham, tadārahaṃ hidan ti tesam
yeva hidam¹⁵ arahaṃ anucchavikaṃ, kanakattacūpamā ti kanakūpamattacā,
utthāyā 'ti ayyo mālāgandhavilepanādiṭṭhivirato¹⁶ puppham na piḷandhissati
ekasmiṃ padese chaḍḍessati, etaṃ yācitvā puppham piḷandhissamā 'ti hatthe¹⁷ 30
pasāretvā yācamānā ekappahāren' eva utthahitvā, pamadādhipā¹⁸ ti pama-
dānaṃ uttamā, munin ti isiṃ, anuddiṭṭhan ti asukassa nāma dassamīti an-
uddiṭṭham¹⁹, sabbagatī te ijjhantū 'ti sabbā te cittagatī ijjhatu patthita-

¹ Ck hirivāre. ² Cks varāhi-. ³ Bā omits sabba-. ⁴ Bās maṇṇehi. ⁵ Bā nā-.
⁶ Bā pamudādhipā, B^s pamadāyipā, Cks -pam. ⁷ Ck -vaṃ, Bā -vu. ⁸ Bās
-daṃde-. ⁹ Cks ijjha. ¹⁰ Ck Bās hoti, C^s hosi. ¹¹ Cks -nāhisam-. ¹² Bā
piḷaddheyathā, B^s yā piḷandhetha. ¹³ Cks -rāhi-. ¹⁴ Bā -nāmaṃ-. ¹⁵ Ck hitam.
¹⁶ Ck -panāchavivirato. ¹⁷ vāyakkhā - - - hatthe wanting in C^s. ¹⁸ Bās pamu-.
¹⁹ Bā -ā.

patthitassa lābhī hohīti¹ assa² maṅgalaṃ vadanti, yatheva vāsavo ti yathā
 ambhākaṃ pitā Vāsavo icchiticchitaṃ deti tath' eva no tvam pi hohīti, tan ti
 taṃ pupphaṃ, abhisamekkhā 'ti disvā, saṃkalahan ti nānāgāhaṃ kalaha-
 vaddhanaṃ kathaṃ udīresi, imehīti imehi pupphehi nāma mayhaṃ attho n'
 5 atthi, paṭivirato ahaṃ mālādhāraṇato ti dīpeti, yā yeva vo seyyasīti yā tumhākaṃ
 antare jeṭṭhikā, sā piḷayhathā³ 'ti sā etaṃ piḷandhatū 'ti a.

Tā catasso pi tassa vacanaṃ sutvā gātham āhaṃsu⁴:

27. Tvam no 'ttamo vābhisamekkha⁵ Nārada
 yass' icchasi tassam anuppavecchasu,
 10 yassā hi no Nārada tvam padassasi
 sā yeva no hohiti seṭṭhasammata⁶ ti⁶. 218.

Ta. tvam nottamo⁷ ti uttamamahāmuni tvam eva no upadhārehīti.

Tāsaṃ vacanaṃ sutvā Nārado tā ālapanto:

28. Akallam etaṃ vacanaṃ sugatte,
 15 ko brāhmaṇo ko⁸ kalahaṃ udīraye,
 gantvāna bhūtādhīpam eva pucchatha
 sace na jānātha idh' uttamādhamaṃ ti g. a. 219.

T. a : bhadde⁹ sugatte, idaṃ tumhehi vuttaṃ vacanaṃ mama ayuttam,
 evaṃ hi sati mayā tumhesu ekaṃ seṭṭhaṃ sesā hīnā¹⁰ karontena¹¹ kalaho vad-
 20 dhito bhavissati, ko ca bāhitapāpo brāhmaṇo kalahaṃ udīreyya¹² vaddeyya,
 evarūpassa hi kalahavaddhanaṃ nāma ayuttaṃ, tasmā ito gantvā attano pitaraṃ
 bhūtādhīpaṃ Sakkam eva pucchatha sace attano uttamaṃ vā adhamam vā na
 jānāthā 'ti.

Tato Satthā:

29. Tā Nāradena paramappakopitā
 25 udīritā vaṇṇamadena mattā¹³
 sakāse¹⁴ gantvāna Sahassacakkhuno
 pucchimsu bhūtādhīpaṃ: kā nu seyyasīti g. ā. 220.

Ta. paramappakopitā ti pupphaṃ adentena ativiya kopitā tassa kupitā
 30 hutvā, udīritā ti bhūtādhīpam eva pucchathā 'ti vuttā, sahaṣṣa - - ti Sakkassa
 santikaṃ gantvā, kā nū 'ti ambhākaṃ antare katarā uttamā ti pucchimsu.

¹ Cks labhī hohī. ² Bds tassa thuti ³ Bā piladdheyyatā, Bs piḷandeyyathā. ⁴
 Cks omit g. ā. ⁵ Bds -mevā-. ⁶ Cks add g. ā. ⁷ Bds -mevā. ⁸ Bds omit ko.
⁹ Bā sadde. ¹⁰ Ck hīnā, Cs bhīna, Bā hīnāti, Bs bhītā. ¹¹ Bā kathentena. ¹²
 Bā uddiseyya, Bs udisseyya. ¹³ Bā pattā. ¹⁴ Bds -saṃ.

Evam pucchitvā ʈhitā:

30. Tā disvā¹ āyattamanā Purindado
icc-abravī devavaro katañjali:
sabbā va vo² hotha sugatte³ sādīsī,
ko n' eva⁴ bhadde kalaham udīrayīti. 221.

5

Ta. tādīsivā ti bhikkhave catasso pi attano santikam āgatā disvā, āyat-
tamanā ti ussukkamanā⁵ vyāvaṭṭacittā, katañjalīti namassamānāhi devatāhi
paggahitañjali, sādīsīti sabbā va⁶ tumhe sādisiyo, konevā⁷ 'ti ko nu eva
kalaham udīrayīti imam nānāgāham viggaham kathesi vaḍḍhesi.

Ath' assa tā kathayamānā:

10

31. Yo sabbalokam carako⁸ mahāmuni
dhamme ʈhito Nārado saccanikkamo⁹
so no bravī girivare Gandhamādane:
gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha
sace na jānātha idh' uttamādhamaṁ ti g. āhamṣu. 222. 15

Tatha saccanikkamo¹⁰ ti tathaparakkamo.

Tam sutvā Sakko „imā catasso pi mayham dhītaro, sac'
āham etāsu ekā guṇasampannā uttamā ti vakkhāmi sesā kujjhis-
santi, na sakkā ayam aṭṭo vinicchinitum, imā Himavante
Kosiyatāpasassa santikam pesessāmi, so etāsam aṭṭam vinicchi- 20
nissatīti“ cintetvā „aham tumhākam aṭṭam na vinicchīnāmi,
Himavante Kosiyatāpaso nāma atthi, tassāham attano sudhā-
bhojanam pesessāmi, so parassa adatvā na bhuñjati dadanto¹¹
ca vicinitvā guṇavantānam deti, yā tumhesu tatth' assa hatthato
bhattam labhissati sā uttamā bhavissatīti“ ācikkhanto: 25

32. Asu brahāraññacarō mahāmuni
nādatvā¹² bhattam varagatte bhuñjati,
viceyya dānāni dadāti Kosiyo,
yassā hi so dassati sā va seyyasīti¹³ g. ā. 223.

¹ so all three MSS. for disva. ² Cks va co, Bd ca vo. ³ Cks -ena. ⁴ Bds nedha.
⁵ Ck ussukkamānā, Cs ussukkamānā. ⁶ Ck ca. ⁷ Bds nedhā. ⁸ Bds -lokacarato.
⁹ Ck -tikka-. ¹⁰ Cks -tikka-. ¹¹ Cks bhuñjanto. ¹² so all three MSS. for
-tva. ¹³ Cks sā nu-.

Ta. brahāraññacarō ti mahāaraññavāsī.

Iti so tāpasassa santikaṃ pesetvā Mātaliṃ pakkosāpetvā
tassa santikaṃ pesento anantaram g. ā.:

33. Asū hi yo¹ sammati dakkhiṇaṃ disaṃ
5 Gaṅgāya tīre Himavantapasmani²
sa³ Kosiyo dullabhapānabhojano,
tassa sudham⁴ pāpaya devasārathīti. 224.

Ta. sammattī ti vasati, dakkhiṇaṃ ti Himavantassa dakkhiṇāya disāya,
pasmanīti⁵ passe.

10 Tato Satthā āha:

34. Sa Mātali devavarena pesito
sahassayuttam abhirūyha sandanam
sa khippam eva upagamma assamam
adissamāno munino sudham adā⁶ ti. 225.

15 Ta. adissamāno ti bhikkhave so Mātali devarājassa vacanam sampatī-
chitvā taṃ assamam gantvā adissamānakāyo hutvā tassa sudham adā, dadamāno
ca rattim padhānam anuyuñjitvā paccūsasamaye aggim paricaritvā vibhātāya rattiya
udentam suriyam namassamānassa ttitassa tassa hatthe sudhābhojanam patitthāpesi.

Kosiko taṃ gahetvā ttitako va gāthadvayam ā.:

20 35. Udaggihuttam upatitthato⁷ hi me
pabhamkaram lokatamonud' uttamam
sabbāni bhūtāni aticca⁸ Vāsavo,
ko n' eva me pāṇisu kiṃsudh' odahi. 226.

25 36. Saṃkhūpamam setam atulyadassanam
sucim sugandham piyarūpam abbhutam
aditthapubbam mama jātaṇṇakkuhi
kā devatā pāṇisu kiṃsudh' odahīti. 227.

30 Ta. udaggihuttam ti udaaggihuttam paricaritvā udaaggisālato nik-
khamma paṇṇasāladvāre tthatvā pabhamkaram lokatamonudam uttamam ādiccam
upatitthato mama 'sabbāni bhūtāni aticca⁹ atikkamitvā vattamāno Vāsavo nu
kho evam [mama pāṇisu kiṃsudham¹⁰ kiṃ nām' etam odahi, saṃkhūpaman
ti ādihi ttitako sudham vāṇeti.

¹ Bds so. ² Bd -tupasmini, Bs -tapasmini. ³ Bd so. ⁴ Bd sukham, Cks sudam.

⁵ Bds pasmi-. ⁶ Cks padā. ⁷ Cks -tthito, Bd upatthato. ⁸ so Cks; Bds adhicca.

⁹ Bds adhicca. ¹⁰ Cks sudhāvā.

Tato Mātali āha:

37. Aham Mahindena mahesi pesito
 sudh' ābhihāsim¹ turito mahāmuni,
 jānāsi maṃ Mātali² devasārathi²,
 bhuñjassu bhattuttamaṃ, mā vicārayi³. 228. 5
38. Bhuttā ca sā dvādasa hanti pāpake:
 khudaṃ pipāsaṃ aratiṃ duraklamaṃ⁴
 kodhūpanāhañ ca vivādapesuṇaṃ
 sītunhatandiñ ca rasuttamaṃ idan ti. 229.

Ta. sudhābhihāsin⁵ ti idam sudhābhojanaṃ tuyhaṃ abbiharim, jānā- 10
 sīti jānāsi maṃ tvaṃ, aham Mātali nāma devasārathīti a., mā vicārayīti⁶
 na bhunjāmīti appaṭikkhipitvā bhuñja, mā papañcam kara⁷, pāpāke ti ayam
 sudhā bhuttā dvādasa pāpadhamme hanti⁸, khudaṃ ti paṭhamaṃ tāva chāta-
 bhāvaṃ hanti⁸ dutiyaṃ pānīyapipāsaṃ tatiyaṃ ukkaṇṭhitam catuttham kāya-
 daratham pañcamaṃ klamaṃ⁹ kilantabbhāvaṃ chaṭṭham kodham sattamaṃ upa- 15
 nāhaṃ aṭṭhamaṃ vivādaṃ pesuṇaṃ¹⁰ dasamaṃ sītaṃ ekādasamaṃ uṇhaṃ dvā-
 dasamaṃ tandiṃ ālasiyabbhāvaṃ, idam rasuttamaṃ uttamarasaṃ sudhābhojanaṃ
 ime dvādasa pāpadhamme hanti.

Taṃ sutvā Kosiyo attano vatasamādānaṃ āvikaronto:

39. Na kappatī¹¹ Mātali mayha bhuñjitum 20
 pubbe adatvā iti me vatuttamaṃ,
 na cāpi ekāsanam ariyapūjitaṃ,
 asaṃvibhāgī ca sukhaṃ na vindatīti g. vatvā 230.

„bhante tumhehi parassa adatvā bhojane kaṃ dosaṃ disvā
 idam vataṃ samādinnaṃ“ ti Mātalinā puṭṭho āha: 25

40. Thīghātakā ye c' ime¹² pārādārikā¹³
 mittadduno ye ca sapanti¹⁴ subbate
 sabbe ca¹⁵ te maccharipañcamādhama¹⁶,
 tasmā adatvā udakam pi nāsmiye¹⁷. 231.

¹ Cks -bhāsim. ² so all three MSS for -im? ³ Bā mābhivārayi. ⁴ Bā dara-
 thakkhamaṃ, Bā darathakkamaṃ. ⁵ Cks -bhāsin. ⁶ Ck picā-, Bā habhivārayiti.
⁷ Bā -ri. ⁸ Bā hanati. ⁹ Bā omit klamaṃ. ¹⁰ Ck -naṃ. ¹¹ all three MSS.
 -ti. ¹² Cks came. ¹³ all three MSS. pa-. ¹⁴ Cks savanti. ¹⁵ Bā va. ¹⁶
 Bā -māgamā. ¹⁷ Bā nāsmi.

41. So¹ 'h' itthiyā vā purisassa vā pana
dassāmi dānaṃ vidusam pavannaṃ,
sabbā vadaññū idha vītamaccharā
bhavanti h' ete sucisaccasammata ti. 232.

5 Ta. pubbe ti paṭhamam adavā², athavā iti me pubbe vatuttamam, idam
pubbe va mayā vataṃ,³ samādinna ti dasseti, na cāpi ekāsana ti ekakassa
āsanam na ariyehi [Buddhādīhi pūjitam, sukhan ti dibbamānusakasukham na
labhati, thīghātakā ti itthighātakā⁴, ye cime⁵ ti ye ca ime, sapantīti⁶
akkosanti, subbate ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe, maccharipaṇcamā ti
10 maccharipaṇcamo etesan ti maccharipaṇcamā, adhamā ti ime pañca adhamā
nāma, ta'smāti yasmā⁷ aham pañcamaadhamabhāvabhayena⁸ adavā udakam
pi nāsmiye' na paribhuñjissāmīti imam vataṃ samādiyim⁹, so¹⁰ hitthiyā vā
ti so¹⁰ aham itthiyā vā, vidusampavannaṃ ti vidūhi paṇḍitehi Buddhādīhi
vanṇitam, sucisaccasammata ti ete okappaniyasaddhāya samannāgatā
15 vadaññū vigatamaccherā purisā suci c' eva¹¹ uttamasammata ca hontīti a.

Tam sutvā Mātali dissamānakāyena aṭṭhāsi. Tasmim khaṇe
tā catasso devakaññā catuddisam aṭṭhamasu: Siri pācīnadisāya
aṭṭhāsi, Āsā dakkhiṇadisāya aṭṭhāsi, Saddhā pacchimadisāya,
Hiri uttaradisāya.

20 Tam attham pakāsento Satthā āha:
42. Ato mutā¹² devavarena pesitā
kaññā catasso kanakattacūpamā:
Āsā ca Saddhā ca Sirī Hirī tato
tam assamam āgamum yattha Kosiyo. 233.
25 43. Tā disvā¹³ sabbo paramappamodito
subhena vanṇena sikhā-r-iv' aggino
kaññā catasso caturo¹⁴ catuddisā
icc-abravī Mātalino ca sammukhā: 234.
44. Purimam disam kā tvaṃ pabhāsi devate
30 alamkatā tāraṇā va osadhī,
pucchāmi tam kañcanavelliviggahe¹⁵,
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 235,

¹ Cks yo. ² Cks sutvā. ³ Bā tava in the place of vataṃ, Cks catam. ⁴ Cks -ke.
⁵ Cks came. ⁶ Ck suvan-, Cs savan-. ⁷ Cks tasmā. ⁸ Cks -mam adhammi-,
Bā pañcamaadhama-. ⁹ Bā -dayi. ¹⁰ Cks yo. ¹¹ Bā suci-, Cks sucimeva.
¹² Bā ma-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Bā caturo. ¹⁵ so Cks; Bā -vella-.

45. Sir' āham¹ devī manujesu² pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
tam mam sudhāya varapañña bhājaya. 236.

46. Yassāham icchāmi sukham mahāmuni
sa³ sabbakāmehi naro pamodati,
Sirīti mam jānahi⁴ jūhat' uttama,
tam mam sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 237.

5

Ta. ato ti tato, mutā⁵ ti anumatā, atha devavarena anumatā c' eva
pesitā cā 'ti a., sabbo- - to ti anavasseso⁶ hutvāḥatipamudito, sāman ti pi pāṭho, 10
tā devatā sāmam disvā ti a., caturō⁷ ti caturā⁷, ayam eva vā pāṭho cāturiyena
samannāgatā ti a., tārav'arā ti tārānam varā, kañcana - - gahe ti kañcanarū-
pakasadisasarīre, Sirāhan ti Siri aham, tavantimāgatā ti tava santikam
āgatā, bhājayā 'ti yathā mam sudhā bhajati⁸ tathā karohi, sudham me dehīti
a., jānāhīti jāna⁹, jūhatuttamā 'ti aggim jūhantānam uttama. 15

Tam sutvā Kosiyo āha:

47. Sippena vijjācaraṇena buddhiyā
narā upetā paṇṇā sakammanā¹⁰
tayā vihīnā na labhanti kiñcanam,
tay-idam na sādhu yadidam tayā kataṃ. 238.

20

48. Passāmi posam alasam mahagghasam
sudukkulīnam pi arūpimam naram,
tayānugutto Siri jātimam api
peseti¹¹ dāsam viya bhogavā sukhī. 239.

49. Tan tam asaccam avibhajjasevinim
jānāmi mūlham vidurānupātinim¹²,
na tādisī arahati āsanūdakam
kuto sudhā¹, gaccha na mayha ruccasīti. 240.

25

Ta. sippenā 'ti hatthiassarathatharusippādīnā¹³ vijjācaraṇenā 'ti vedattaya-
samkhātāya vijjāya c' eva sīlena ca paṇṇā, sakammanā¹⁴ ti attano purisākārena 30
padhānagaṇasamannāgatā, kiñcanaan ti kinci appamattakam pi yasam vā sukham
vā na labhanti, yadidan ti yam etam issariyatthāya sippādīni uggahetvā¹⁵

¹ so all three MSS. ² Bds -ebhi. ³ Bds so. ⁴ Bds jānā-. ⁵ Bds ma-. ⁶ Cks
-sā. ⁷ Bd cā-. ⁸ Ck bho-, Cs bhā-. ⁹ Bds jānātu. ¹⁰ Bd -unā. ¹¹ Bd -si.
¹² Cks -nipā-, Bd vidūrā-. ¹³ Bds dhanu in the place of tharu. ¹⁴ Bds -unā.
¹⁵ Bd ugganhi-.

carantānaṃ tayā vekallaṃ kataṃ taṃ¹ te na sādhu, arūpimaṃ ti virūpaṃ, tayā n-
gutto ti tayā anurakkhito, jātimāma pīti jātisampannam pi sippavijjācaraṇa-
buddhikammehi sampannam pi², pesetīti pesanakāraṃ³ karoti, taṃ taṃ ti
tasmā taṃ, asaccan ti sabhāvasaṃkhāte sacce avattanatāya⁴ asaccaṃ uttama-
5 bhāvarahitaṃ, avibhajjasevinin ti avibhajitvā yuttāyuttam ajānitvā sippādi-
sampanne pi itare pi sevamānaṃ, vidurānupātinin ti paṇḍitānupātinin
paṇḍite⁵ pātetvā⁶ pothetvā⁷ viheṭhetvā caramānaṃ, kuto sudhā ti tādīsāya
nigguṇāya kuto sudhābhojanaṃ, na me ruccasi gaccha mā idha tiṭṭhā 'ti.

Sā tath' ev' antaradhāyi. Tato so Āsāya saddhiṃ salla-
10 panto ā.:

50. Kā sukkadāṭhā paṭimuttakuṇḍalā
cittaṅgadā⁸ kambuvimaṭṭhadhārini,
osittavaṇṇaṃ paridayha sobhasi⁹
kusaggirattaṃ apiḷayha mañjarim. 241.

15 51. Migīva bhantā¹⁰ saracāpadhārini¹¹
virādhitaṃ mandam iva udikkhasi,
ko te dutīyo idha mandalocane,
na bhāyasi ekikā kānane vane ti. 242.

Ta. cittaṅgadā¹² ti citrehi aṅgadehi samanrāgatā, kambu--nīti karaṇa-
20 pariniṭṭhānena¹³ vimaṭṭhasuvaṇṇālaṃkāradhārini, osittavaṇṇan ti avasitta-
udakadhāraṇaṃ dibbadukūlaṃ, paridayhā 'ti nivāsetvā ca pārūpitvā ca,
kusaggirattan ti kusatiṇaggisikhāvaṇṇaṃ, apiḷayha mañjarin ti sapallavaṃ
asokakaṇṇikaṃ kaṇṇe piḷandhitvā ti vuttaṃ hoti, saracāpadhārini¹⁴ ti luddhena,
virādhitaṃ ti viraddhapahārā, maṇḍamivā 'ti yathā sā migī bhītā¹⁵ vanante¹⁶
25 ṭhatvā taṃ mandam oloketi evaṃ olokesi.

Tato sā:

52. Na me dutīyo idha-m-atthi Kosiya,
Masakkasārappabhav' amhi devatā,
Āsā sudhāsāya tav' antim āgatā,
30 taṃ maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti g. ā. 243.

Ta. Masakkasārappabhavamhīti¹⁷ Tāvatiṃsabhavane sambhavā.

¹ Cks -omit taṃ. ² Bā omits sippa - - - pi. ³ Ck -ṇa-, Bā -rakam. ⁴ Cks avat-
tāya. ⁵ Bās -ehi. ⁶ Ck pāpe - - ⁷ Bā omits po-. ⁸ Cks jā. ⁹ Bā -ti. ¹⁰
Cs hantā, Bā sandā. ¹¹ Bā -no. ¹² Cks -jā. ¹³ Bā -niṭṭhitena. ¹⁴ Cks -no.
¹⁵ Cks hitā, Bā bhi-. ¹⁶ Bā -tare. ¹⁷ Cks -vāti.

Tam sutvā Kosiyo „tvam kira yo te ruccati tassa āsā-phalanipphādanena āsam¹ desi, yo te na ruccati tassa na desi², n' atthi tayā samāpatti tattha vināsakārīti³“ dīpento ā.

53. Āsāya yanti vāṇijā dhanesino,
nāvam samāruyha parenti anṇave, 5
te tattha sīdanti atho pi ekadā
jīnāadhanā enti vinaṭṭhapābhata. 244.
54. Āsāya khetṭāni kasanti kassakā,
vapanti bījāni, karonti 'pāyaso,
itīnipātena avuṭṭhikāya vā 10
na kiñci vindanti tato phalāgamam. 245.
55. Ath' attakārāni karonti bhattusu
āsam purakkhatvā narā sukhesino,
te bhattur atthā atigāḷhitā puna
disā panassanti aladdha kiñcanam. 246. 15
56. Jahitva⁵ dhaññaṇ ca dhanaṇ ca ñātake
āsāya saggādhimanā sukhesino
tapanti lūkham pi tapam cirantaram,
kummaggam āruyha parenti duggatim. 247.
57. Āsāvisamvādikasammata ime, 20
Āse sudhāya⁶ vinayassu attani,
na tādisī arahati āsanūdakam
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 248.

Ta. parentīti pakkhandanti, jīnāadhanā ti jinadhanā, iti tava vasena eke sampajjanti eke vipajjanti n' atthi tayā sadisā pāpadhammā ti vadati, 25
karonti pāyaso ti tam tam kiccam upāyena karonti, itīnipātenā 'ti visavā-tamūsikasalabhasukapāṇakasetatṭhikarogādīnam sassupaddavānam aññataranipātena vā, tato ti tato sassato te⁷ kiñci phalam na vindanti⁸, tesam pi āsacchedakamman tvam eva karosīti vadati, athattakārānīti yuddhabhūmisu purisākāre, Āsam purakkhatvā ti issariyāsam⁹ purato katvā, bhatturatthā ti sāmīno 30
atthāya, atigāḷhitā ti paccatthikehi atipīlita viluttasāpateyyā viddhastavāhanā hutvā, panassantīti¹⁰ palāyanti, aladdha kiñcanaan ti kiñci issariyam

¹ Cks āsā. ² Cks dehi. ³ Bds -sikāti. ⁴ Bds panayanti. ⁵ Bd -tvā. ⁶ Cks sudhā sam. ⁷ Ck kena. ⁸ Cks vindati. ⁹ Bd -yā āsam, B^s -ya tāsam. ¹⁰ Bds panayantīti.

alabhītvā, iti etesam pi issariyālābham tvameva karosīti vadati, saggādhimanā
ti saggaṃ adhigantumā¹, lūkhan ti nirojaṃ pañcatapādikam kāyakila-
matham, cirantaran ti cirakālam, āsāvisamvādikasammata ime ti evam ime
sattā saggāsayā² duggatiṃ gacchanti tasmā tvaṃ Āsā nāma visamvādikasammata
5 visamvādikā ti samkham gatā, Āse ti tam ālapati.

Sāpi tena paṭikkhittā tatth' ev' antaradhāyi. Tato Sad-
dhāya saddhiṃ sallapanto g. ā.:

58. Daddallamānā yasasā yasassinī
dighaññanāmavhayanam³ disam pati,
10 pucchāmi tam kañcanavelliviggahe
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā ti. 249.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, dighaññanāmavhayanam⁴ ti aparā
ti ca pacchimā ti ca evam dighaññana lāmakena nāmena vuccamānam disam
pati daddallamānā tiṭṭhasi⁵.

15 Tato sā gātham āha:

59. Saddhāham⁶ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
tam maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 250.

20 Ta. Saddhā ti yassa kassaci vacanapattiyāyanā⁷ sā⁸ sāvajjāpi hoti ana-
vajjāpi, pūjitā ti anavajjakotṭhāsavasena⁹ pūjitā, apāpasattūpanisevi-
nīti anavajjasaddhāya¹⁰ ca ekantapattiyāyanasabhāvāya paresu pi pattiyāya-
navidabhanasamatthāya devatāy' etam nāmaṃ.

Atha nam Kosiyo „ime sattā tassa tassa¹¹ vacanam
25 saddahitvā tam tam karontā¹² kattabbato akattabbam eva
bahutaram karonti, tam sabbam tayā kārītam nāma hotīti“
vatvā evam āha¹³:

60. Dānam damañ cāgam atho pi saṃyamam
ādāya saddhāya karonti h' ekadā,

¹ all three MSS. -tummanā. ² Bds -sāya. ³ Cks dīghamñā-; Bds disaññe-.
⁴ Cs jīghamñā-, Bds dīghaññe-. ⁵ Bds -ti. ⁶ so all three MSS. for -ha. ⁷
Ck -sayanā, Cs -sāyanā, Bds vacanumattiyāyanā. ⁸ Bds omits sā. ⁹ Bds -jjākoṭ-
ṭhāsa-, Cks -sevasena. ¹⁰ Bds -ddhā. ¹¹ Bds yassa kassaci in the place of
tassa tassa. ¹² Bds -to. ¹³ in Bds imesatta - - evam āha come after v. 62 and
before tattha dānanti

theyyam musākūṭam atho pi pesuṇam¹
karonti h' eke puna viccutā tayā. 451.

61. Bhariyāsu poso sadisīsu² pekḥavā
sīlūpapannāsu patibbatāsu pi
vinetvā³ chandaṃ kuladhītiyāsu⁴ pi
karoti⁵ saddhaṃ pana kumbhadāsiyā. 252.

5

62. Tvam eva Saddhe paradārasevinī
pāpaṃ karosi kusalam pi riñcasi⁶,
na tādisī arahasi āsanūdakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 253.

10

Ta. dānan⁷ ti savatthukam puññacetanam, daman ti indriyadamanam⁸,
cāgan ti deyyapariccagam⁹, sāmīyam an ti sīlam, ādāya saddhāyā¹⁰ ti etāni
dānādīni¹⁰ mahānisamsāni kātabbānīti vadatam vacanam saddhāya ādiyitvā
karonti ekadā, kūṭan ti tulākūṭādikam katvā¹¹ gāmakūṭādikam¹² vā karonti,
heke ti eke manussā evarūpesu nāma kālesu imesaṃ ca atthāya theyyādīni 15
kattabbānīti kesañci vacanam saddahitvā etāni pi karonti, pana viccutā tayā
ti pana tayā viyuttā sāvajjadukkhavipākān' etāni na kattabbānīti vadatam vacanam
apattiyāyitvāpi¹³ karonti, iti tava vasena anavajjam pi sāvajjam pi kareyya, tava¹⁴
sadisīsu¹⁵ ti jātigottasīlādīhi sadisīsu, pekḥavā ti pekḥa vuccati taṇhā, sataṇho¹⁵
ti a., chandan ti chandarāgam, saddhan ti kumbhadāsiyāpi vacane saddham 20
karonti tassā¹⁶ aham tumhākam imam nāma upakāram karissāmīti vadantiyā¹⁷
pattiyāyitvā kulitthiyo pi chaḍḍetvā tam eva nisevanti¹⁸ asukā nāma tumhesu
paṭibaddhacittā ti kumbhadāsiyāpi vacane saddham katvā ca¹⁹ paradāram sevanti,
tvam eva Saddhe²⁰ paradārasevinīti yasmā tam tam pattiyāyitvā tava
vasena paradāram sevanti pāpaṃ karonti kusalam jahanti tasmā tvam eva para- 25
dārasevinī tvam pāpāni karosi kusalam riñcasi²¹, n' atthi tayā samānā lokavi-
nāsikā pāpadhammā, gaccha na me ruccasīti²².

Sā tatth' ev' antaradhāyi. Kosiyo pi uttarato tṭhitāya
Hiriyā saddhim sallapanto gāthadvayam āha:

63. Dighaññarattim aruṇasmi²³ ūhate
yā dissati uttamarūpavaṇṇinī

30

¹ Ck -nam. ² Cks sā- ³ so all three MSS. for -tva. ⁴ Bā kulitthiyāsu. ⁵
Bā -onti. ⁶ Bā ni riccasi. ⁷ Cks jā-. ⁸ Bā -damanam. ⁹ Bā deyyadhamma-.
¹⁰ Bā etāya ādānā-. ¹¹ Bā vā. ¹² Bā adds kammam. ¹³ Bā āp-. ¹⁴ Cks teva.
¹⁵ Cks omit sataṇho. ¹⁶ Bā tasmā. ¹⁷ Cks -isā. ¹⁸ Cs pati-, Bā paṭi-. ¹⁹ Bā
va. ²⁰ Cks -o. ²¹ Bā niriccasi. ²² Ck -titi. ²³ all three MSS. -im.

tathūpamā maṃ paṭibhāsi devate,
acikkha me tvaṃ katamāsi accharā. 254.

64. Kālā nidāghe-r-iva aggijāt' iva¹
anileritā lohitaṭṭamālinī
5 kā tiṭṭhasi mandam ivāvalokayaṃ²,
bhāsesamānā va³ giram na muñcasīti. 255.

10 Ta. diḡhaññarattin ti pacchimarattim, rattipariyosāne ti a., ūhate ti
aruṇe uggate, yā ti yā puratthimā disā rattasuvannatāya uttamarūpadharā hutvā
dissati, kālā nidāghe-r-ivā 'ti nidāghasamaye kālavalli viya, aggijātiva⁴ 'ti
aggijā⁵ iva sāpi navajjhāmakkhette⁶ paṭhamajātā viyā 'ti a., lohitaṭṭamā-
linīti lohitaṭṭamālini pattehi parivutā, kā tiṭṭhasīti yathā sā tarunakālavalli
vāteritā vilāsamānā sobhamānā tiṭṭhati evaṃ kā nāma tvaṃ tiṭṭhasi, bhāse-
samān vā⁷ 'ti mayā saddhim bhāsītukāmā viya hosi⁸ na ca giram muñcasi.

Tato sā gātham āha:

15 65. Hir' āha⁹ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
sā taṃ¹⁰ na sakkomi sudham pi yācitum,
kopīnarūpā viya yācan' itthiyā¹¹ ti. 256.

20 Ta. hirāhan¹² ti Hiri ahaṃ, sudhampīti sā ahaṃ sudhābhojanam taṃ
yācitum pi na sakkomi, kimkāraṇā¹³ ti, kopīnarūpā viya yācanitthiyā¹⁴
yasmā¹⁵ itthiyā yācanā nāma kopīnarūpā viya rahassavivaraṇasadisā¹⁶ hoti,
nillajjā¹⁷ viya hotīti a.

Taṃ sutvā tāpaso dve gāthā abhāsi:

25 66. Dhammena nāyena sugatte lacchasi,
eso hi dhammo na hi yācanā sudhā,
taṃ taṃ ayācantim¹⁸ ahan nimantaye,
sudhāya yam p' icchasi tam pi dammi te. 257.

¹ Bā aggijālāriva, B^s -jāriva, Cks -jānica? ² Bds igā-. ³ Bā bhāsesamānāriva, Cks bhāsemimātāva. ⁴ Cks agga-, Bā aggijālārivā, B^s -jāriva. ⁵ Cks agga-, Bā aggijālā, B^s -jāte. ⁶ Bā nijhāma-. ⁷ Ck bhāsesimanācā, Cs bhāsesimānāvā, Bā bhāsesamānārivā. ⁸ Bā ahosi. ⁹ Cs Bā -haṃ. ¹⁰ Bds haṃ. ¹¹ Bds -nitthiyā, Cks yācanatthikā. ¹² so all three MSS. ¹³ Cks -ṇan. ¹⁴ Cks -natthiyā, omitting ti. ¹⁵ Bā tasmā. ¹⁶ Bds rahassaṅgavi-. ¹⁷ Bds -jja-. ¹⁸ Bā nayā-.

67. Sā tvaṃ mayā ajja sakamhi assame
nimantitā kañcanavelliviggahe,
tvaṃ hi me sabbarasehi pūjiyā,
taṃ pūjayitvāna sudham pi asmiye¹ ti. 258.

Ta. dhammenā 'ti sabhāvena, nāyenā 'ti kāraṇena, na hi yācanā⁵
sudhā ti na hi yācanāya sudhā labbhati, ten' eva kāraṇena itarā tisso na
labhiṃsu, taṃ tan ti tasmā taṃ, yamicchasīti na kevalaṃ nimantemi² yeva
yaṇ ca sudhaṃ icchasi taṃ pi dammi te, kañcanavelliviggahe ti kañca-
narāsisassirīkasarīre³, pūjiyā ti na kevalaṃ sudhāya aññehi pi sabbarasehi
tvaṃ mayā pūjetabbayuttikā⁴ va, asmiye¹ ti taṃ⁵ pūjetvā sace sudhāya⁶ 10
avasesaṃ bhavissati aham pi bhuñjissāmi.

Tato aparā abhisambuddhagāthā⁷:

68. Sā Kosiyenānumatā jutimatā
addhā Hirī rammaṃ pāvisi-y-assamaṃ⁸
udaññavantam⁹ phalaṃ ariyapūjitam 15
apāpasattūpanisevitam sadā. 259.
69. Rukkhaggahāṇā¹⁰ bahuk' ettha pupphitā
ambā piyālā panasā ca kimsukā
sobhañjanā lodda-m-atho pi padmakā
kekā ca bhaṅgā tilakā ca pupphitā. 260. 20
70. Sālā kareri bahuk' ettha jambuyo
assatthanigrodhamadhukā ca vedisā¹¹
uddālakā pāṭali sindhuvāritā
supuññagandhā¹² mucalindaketakā. 261.
71. Hareṇukā velukā veṇutindukā 25
sāmākanivāra-m-atho pi cīnakā
mocā kadalī bahuk' ettha sāliyo
pavīhayo ābhujino pi¹³ taṇḍulā. 262.
72. Tassa ca uttare passe jātā pokkharanī sivā
akakkasā apabbharā sādu appaṭigandhikā¹⁴. 263. 30
73. Tattha macchā sanniratā khemino bahubhojanā
siṅgusavaṃkā sakulā¹⁵ satavaṃkā ca rohitā
āligaggarakākiṇṇā pāthīnā¹⁶ kākamacchakā. 264.

¹ Cks -ise. ² Bā -esi. ³ Bds -sadise. ⁴ Cks pūji-. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Cks omit
su-. ⁷ Cks omit tato -. ⁸ Cks pāvisiya as-, Bā pāvīsiyas-; read: pāvisi
ramma assamaṃ? ⁹ Bā udakaṃvantam. ¹⁰ Ck -ggahāṇā, Cs -ggahanā, Bā
rukkhagahanā. ¹¹ so Bds; Cks -dhukacetasā. ¹² Bds manuṇṇa-. ¹³ Bds ca.
¹⁴ Bā sādumapp-. ¹⁵ Bā siṅgupavaṅgā vaṅkulā. ¹⁶ Ck pāṭinā, Bā pāṭiṇā.

74. Tattha pakkhī sanniratā khemino bahubhojanā
 haṃsā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā
 kuṇālakā bahucitrā sikhāṇḍijīvajīvākā. 265.
75. Tattha pānāya-m-āyanti nānāmigagaṇā bahū
 5 sīhā¹ vyagghā varāhā ca acchakokataracchayo. 266.
76. Palāsādā¹ ca gavajā mahisā rohitā rurū
 eṇeyyā varāhā c' eva gaṇino nīkasūkarā²
 kadalimigā bahū c' ettha bilārā sasakaṇṇikā³. 267.
77. Chamāgirī pupphavicitrasanthatā
 10 dijābhigghuṭṭhā dijasamghasevitā ti. 268.

Ta. jutīmatā ti ānubhāvasampanna, pāvissiyassaman ti pāvissī assa-
 mam, yakāro vyañjanasandhikaro, udaññavantan⁴ ti tesu tesu thānesu uda-
 kasampannam, phalan ti anekaphalasampannam, ariya-- ti nīvaraṇadosa-
 rahitehi jhānalābhīhi ariyehi pūjitam pasattham, rukkhaggahaṇā⁵ ti pup-
 15 phūpagaphalūpagarukkhagahaṇā⁶, sobhañjanā⁷ ti siggurukkhā⁸, loddamatho
 pi padmakā⁹ ti loddarukkhā ca padmarukkhā⁹ ca, kekā ca bhaṇḍā cā¹⁰ ti
 evannāmakā rukkhā eva, karerīti¹⁰ karerirukkhā, uddālakā ti vātaghatakā,
 mucalindaketakā ti mucalindā ca pañcavidhaketakā ca, hareṇukā ti apa-
 raṇṇajā ti, veḷukā ti vamsacorakā, veṇū¹¹ ti araṇṇamāsā timbarurukkhā, cī-
 20 nakā ti khuddakarājamāsā, mocā ti aṭṭhikadali, sāliyo ti nānappakāra-
 jātassaram upanissāya jātā nānāsāliyo, pavīhayo ti nānappakārā vihayo,
 ābhujino ti bhūjapattā, taṇḍulā ti nikkundakathusā sayāñ jātataṇḍulasīsāni,
 tassa cā¹² ti bhikkhave tassa ca assamassa uttaradisābhāge, pokkharāṇi
 pañcavidhapadumasañchannajātassarapokkharāṇi, akakkasā ti macchapittasevā-
 25 lādikakkasarahitā, apabbharā ti acchinnataṭṭhā¹² samatitthā¹³, appaṭigan-
 dhiyā ti appaṭikkūlagandhena sugandhena udakena samannāgatā, tatthā¹⁴ ti
 tassā pokkharāṇiyā, khemino ti¹⁴ abhayā siṅgū ti ādīni tesam macchānam
 nāmāni, kuṇālakā ti kokilā, citrā ti citrapattā, sikhāṇḍi¹⁵ ti utthitasikhā
 morā aññe pi vā matthake jātasikhā pakkhino, pānāyamāyanti¹⁶ ti pānāya
 30 āyanti, palāsādā ti khaggā gavajā, gaṇino ti gokaṇṇā, kaṇṇikā¹⁵ ti
 kaṇṇikamigā¹⁶, chamāgirīti¹⁷ bhūmiyam patthaṭṭa piṭṭhipāsāṇā, puppha--
 tā ti vicitrapupphasanthatā, dijābhigghuṭṭhā ti madhurassarehi dijeḥhi abhi-
 ghūṭṭhā, evarūpā yattha bhūmipabbatā¹⁸ ti.

Evam Bh. Kosiyassa assamam vaṇṇesi. Idāni¹⁹ Hirideviyā
 35 ta. pavisanādīni dassetuṃ āha:

¹ Cks palāsājā, Bā palasadā, Bp pallasadā. ² so Cs; Ck nika-, Bā niṅga-. ³ Cks
 -akā. ⁴ Bā udakavantan. ⁵ Cks -nā. ⁶ Ck pupphāpagarukkhagahaṇā ti, Cs
 -gahanā ti. ⁷ Cks -a, Bā siṅgarukkhā. ⁸ Bā -padukā. ⁹ Bā paduru. ¹⁰ Cks
 karotīti. ¹¹ Bā keṇu. ¹² Bā -taḷā. ¹³ Bā supatīṭhā. ¹⁴ Cks add khemino.
¹⁵ Cks -akā. ¹⁶ Cks -aka-. ¹⁷ Cks ja-. ¹⁸ Bā tattha. ¹⁹ Cks imāni.

78. Sā suttacā nīladumābhilambitā
vijjumahāmegha-r-ivānupajjatha
tassā susambandhasiraṃ kusāmayāṃ
sucim sugandham ajinūpasevitāṃ
atricchakocchaṃ, Hirim etad abravi: 5
nisīda kalyāṇi sukha-y-idam¹ āsanāṃ. 269.
79. Tassā tadā kocchagatāyā Kosiyo
yad icchamānāya jaṭājināmdharo²
navehi pattehi sayāṃ sahūdakaṃ
sudh' ābhihāsi turito mahāmuni. 10 270.
80. Sā taṃ patiggayha ubhohi pāṇihi
icc-abravi attāmanā jaṭādharaṃ:
handāham etarahi pūjitā tayā
gaccheyya³ brahme tidivaṃ⁴ jitāvinī. 271.
81. Sā Kosiyeṇānumatā jutimātā 15
udīritā vaṇṇamadena mattā
sakāse gantvāna sahasacakkhuno:
ayaṃ sudhā Vāsava, dehi me jayaṃ. 272.
82. Tam ena⁵ Sakko pi tadā apūjayi
sahindā ca devā surakaññaṃ uttamāṃ 20
sā pañjalī devamanussapūjitā
navamhi kocchamhi yadā upāvisīti. 273.

Ta. suttacā ti suchavi, nīladumābhilambitā ti nīlesu dumesu abhi-
lambitā hutvā, taṃ taṃ⁶ nīladumasākhaṃ parāmasantīty-attho, mahāmegha-
rivā 'ti tena nīmantitā mahāmeghavijju viya tassa taṃ assamaṃ pāvīsi, tassā 25
ti tassā Hiriyā, susambandhasiraṃ ti susambandhasīsaṃ⁷, kusāmayāṃ
ti usīrādīmissakakusatiṇamayaṃ, sugandhan ti usīrena c' eva aññaṃ ca
sugandhatiṇena missakattā sugandham, ajinūpasevitaṃ ti upari atthaṇa
ajinena upasevitaṃ, atricchakocchan ti evarūpaṃ kocchāsaṃ paṇṇasāla-
dvāre attharivā, sukha-y-idam āsanaṃ ti sukhaṃ nisīda idam āsaṃ, yaṃ ti 30
yāvadattham, icchamānāyā 'ti sudham icchantiyā, navahi pattehi taṃ
khaṇaṃ nēva pokkharāṇito ābhatehi allapaduminipattehi, sayāṃ⁸ ti sahatthena,

¹ so all three MSS., read sukhedaṃ. ² Bds -jutimdharo. ³ Bd -am. ⁴ Cks
te-. ⁵ Bds enaṃ. ⁶ Cks ti. ⁷ Bd suṭhusampannasīsaṃ. ⁸ Cks sāyaṃ.

sahūdakan ti dakkhiṇodakasahitaṃ, sudhābhihāsīti sudhaṃ abhihari,
turito ti somanassavegena turito, handā 'ti vavassaggatthe¹ nipāto, jītāvi-
nīti jāyappattā hutvā, anumatā ti idāni yathāruceṃ gacchā 'ti anuññātā, udī-
ritā ti tidasapuram gantvā Sakkassa santike ayaṃ sudhā ti udīrayi, sura-
5 kaññan ti devadhītaram, uttaman ti pavaram. sāpañj - - tā ti pañjalīhi²
devehi ca manussehi ca pūjitā, yadā ti yadā nisīdanatthāya Sakkena dāpīte
nave kañcanapīṭhasamkhāte kocche sā upāvisi tadā taṃ ta. nisinnaṃ Sakko ca
sesadevatā ca paricchattakapupphādīhi pūjayimsu.

Evam Sakko taṃ pūjetvā cintesi: kena nu kho kāraṇena
10 Kosiyo sesānaṃ adatvā imissā va sudhaṃ adāsīti. So tassa
kāraṇassa jānanatthāya puna Mātalim³ pesesi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā:

83. Tam eva saṃsī punar⁴ eva Mātalim
sahassanetto tidasānaṃ indo:
15 gantvāna vākyam mama brūhi Kosiyaṃ
[Āsāya Saddha-Siriyā ca Kosiyaṃ] (cfr. v. 89)
Hirī sudhaṃ kena-m-alattha⁵ hetunā ti g. ā. 274.

Ta. saṃsīti abhāsi⁶, vākyam mamā 'ti mama vākyam Kosiyaṃ brūhi,
Āsāya Saddhā- Siriyā cā 'ti Āsāto ca Saddhāto ca Sirito ca Hiri yeva
20 kena hetunā sudham alattha.

So tassa vacanaṃ sampañcchitvā Vajayanantaratham āruya
agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

84. Taṃ suplavattham⁷ udatārayī ratham
25 daddallamānaṃ upakiriyasādisaṃ
jambonadīsaṃ tapaneyyasannibham
alamkataṃ kañcanacittasantikaṃ⁸. 275.
85. Suvannacand' ettha bahū nipātītā
hatthigavassā kikiyyagghadīpiyo⁹
30 eṇeyyakā laṃghamay' ettha pakkhiyo
mig' ettha velūriyamayā¹⁰ yudhāyutā. 276.
86. Tatth' assarājaharayo ayojayum
dasasatāni susunāgasādise¹¹

¹ Bā upasagg-. ² Cks añj-. ³ Cs -lī, Ck Bā -lī. ⁴ Bā -nad. ⁵ Bā aladdhā.

⁶ Ck ahāsi. Ck ahāsi. ⁷ Bā sulabbhavatthum. ⁸ so Cks; Bā -sannibham. ⁹

Bā kiṃpurisa in the place of kiki. ¹⁰ Cks -yā-. ¹¹ Cks -sā.

alamkate kañcanajāluracchade
āvelīne saddagame¹ asaṃgite. 277.

87. Tam yānaseṭṭham abhiruyha Mātali
dasa disā imā abhinādayittha
nabhañ ca selañ ca vanaspatīni ca
sasāgaram pavyathayittha medinim. 278.

88. Sa khippam eva upagamma assamam
pāvāramekaṃsakato katañjali
bahussutam vaddham vinītavantam
icc-abravī Mātali devabrāhmaṇam: 279.

89. Indassa vākyam nisāmehi Kosiya,
dūto aham, pucchati tam purindado:
Asāya Saddhā- Siriyā ca Kosiya
Hirī sudham kena-m-alattha hetunā ti. 280.

Ta. tam suplavatthan² ti tam Vejayantarattham sukhena plavanattham, 15
udatārayāti uttāresi, ukkhipitvā gamanasajjam akāsi, upakiriyasādisan
ti upakaraṇabhaṇḍehi sadisam, yathā tassa aggisikhāsamānavanṇāni³ jalanti tatth'
eva jalitan ti a., jambunadīsan ti jambunadasamkhātarattasuvanṇamayam
īsam, kañcanacittasantikan⁴ ti kañcanamayena sattaratanacittena aṭṭha-
maṅgalena samannāgataṃ, suvanṇacandettā 'ti suvanṇamayā candakā 20
ettha rathe, hatthīti suvanṇarajatamanimayā hatthi⁵, gavādisu pi es' eva nayo,
laṃghimayettha pakkhiyo⁶ ti ettha rathe laṃghamayā nānāratanamayā
pakkhiyo⁷ paṭipāṭiyā ca tthitā, yudhāyutā ti attano attano yūdhena⁸ saddhim
yuttā hutvā dassitā, assarājaharayo⁹ ti harivanṇamanomayaassarājāno, su-
sunāgasādisa¹⁰ ti balasampattiyā taruṇanāgasādisa⁹, kañcanajāluracchade 25
ti kañcanajālamayena uracchadālamkārena samannāgate, āvelīne ti āvelasam-
khātehi¹¹ kaṇṇālamkārehi yutte, saddagame ti patodappahāram vinā sadda-
matten' eva gamanasīle, asaṃgite ti nissaṅge sīghajave, evarūpe assarāje
tattha yojesan ti a., abhinādayitthā 'ti yānasaddena ekaninnādam akāsi,
vanaspatīni cā 'ti vanaspatīni ca vanasaṇḍe cā 'ti a., pavyathayitthā 'ti 30
kampayittha, ta. ākāsaṭṭhavimānakampanena nabhakampanam veditabbam, pā-
vāramekaṃsakato ti ekamśakatapavaradibbavattho, vaddhan ti guṇavuddham,
vinītavantam ti vinītena ācāravattena samannāgataṃ, iccabravīti ratham
ākāse tthapetvā otaritvā evam abravi, devabrāhmaṇan ti devasamam¹²
brāhmaṇam. 35

¹ Cks -hame. ² Bds -tthun. ³ Bd adds upakaraṇāni. ⁴ Bds -sannibhan. ⁵
so all three MSS. ⁶ Bd -ino. ⁷ Bd pakkhigaṇāpi. ⁸ Cks Bd yu-. ⁹ Cks
rājā-. ¹⁰ Bds -sā. ¹¹ Cks -li-. ¹² Bd seṭha.

So tassa vacanam sutvā:

90. Addhā Sirī maṃ paṭibhāti Mātali

Saddhā aniccā pana devasārathi

Āsā visamvādikasammata hi me

5 Hirī ca ariyamhi guṇe paṭiṭṭhitā ti g. ā. 281.

Ta. addhā ti sippādisampanne pi asampanne pi bhajanato addhā ti maṃ paṭibhāti, aniccā ti Saddhā pana taṃ taṃ p' ettha¹ [vatthum pahāya aññasmiṃ aññasmiṃ² uppajjamānato³ hutvā abhāvākārena⁴ aniccā ti maṃ paṭibhāti, visam - - matā ti Āsā pana yasmiṃ dhanatthikā nāvāya samuddam pakkhanditvā
10 vinatṭhapābhatā⁵ enti tasmā visamvādikā ti maṃ paṭibhāti, ariyamhi guṇe ti Hirī pana hirōtappabhāvasamkhāte⁶ parisuddhe ariyaguṇe paṭiṭṭhitā ti.

Idāni tassā guṇam vaṇṇento āha:

91. Kumāriyo yā c' imā gottarakkhitā

jīṇṇā ca yā yā ca sabhattuitthiyo

15 tā chandarāgam purisesu uggatam

hiriya nivārenti sacittam attano. 282.

92. Saṃgāmasīse sarasattisaṃyutte

parājītānam patatam palāyinaṃ

hiriya nivattanti jahitva⁷ jīvitam

20 te sampatīcchanti punā hirīmanā. 283.

93. Velā yathā sāgaravegavārini⁸

hir' āyam hi⁹ pāpajanaṃ nivāraṇī,

taṃ sabbaloke Hirim ariyapūjitaṃ

Indassa taṃ vedaya devasārathīti. 284.

25 Ta. jīṇṇā ti vidhavā¹, sabhattū 'ti sassāmikā taruṇitthiyo, attano ti tā sabbāpi parapurisesu attano chandarāgam uggatam veditvā ayuttam etaṃ amhākan ti hiriya sacittam nivārenti, hiri pāpakammaṃ na karoti¹⁰, patatam palāyinaṃ ti patantānaṃ ca palāyantānaṃ ca antare, jahitvā jīvitaṃ ti ye hirīmanto [honti attano jīvitam cajitvā hiriya nivattanti, te ti evan nivattā¹¹
30 ca pana te hirīmanā puna attano sāmikaṃ sampatīcchanti amittahatthato mocetvā gaṇhanti, pāpajanaṃ nivāraṇīti pāpato janaṃ nivāraṇī, ayam eva vā

¹ Bds omit pettha. ² Bd only one aññ-. ³ Bds uppajjanato. ⁴ Bd -va-, Bs abhātā-. ⁵ Cks -tṭhā-. ⁶ Bds -ppasabhāva-. ⁷ Bd -tvā. ⁸ Bd -dhārini. ⁹ so Cks; Bd omits hi; read -ya hī? ¹⁰ omits hiri, and reads karonti. ¹¹ Bd te hi evan nivattā, Cks te ti evan ti vatvā.

pāṭho, taṇ ti taṃ Hirim, ariyapūjitaṇ ti ariyehi Buddhādīhi pūjitaṃ.
Indassa taṃ vedayā 'ti yasmā evaṃ mahāguṇā ariyapūjitā c' esā tasmā taṃ
evaṃ uttamā nāma' esā ti Indassa kathehi.

Taṃ sutvā Mātali.

94. Ko te imaṃ Kosiya diṭṭhiṃ odahi 5
Brahmā Mahindo atha vā Pajāpati,
Hir' āyaṃ devesu hi seṭṭhasammata
dhītā Mahindassa mahesi jāyathā 'ti g. ā. 285.

Ta. diṭṭhaṇ¹ ti Hiri mahāguṇā ariyapūjitā ti laddhiṃ, oḍaḥīti hadaye
pavesesi, seṭṭhasammataṇ ti tava santike sudhāya laddhakālato paṭṭhāya 10
Indassa santike kañcanāsanam labhivā sabbadevatāhi pūjyamānā uttama-
sammata jāyatha.

Evaṃ tasmiṃ kathente yeva Kosiyaṃ taṃ khaṇaṃ
ñeva cavanadhammo² jāto. Atha naṃ Mātali „Kosiya āyu-
saṃkhāro te³ ossaṭṭho dānadhammo⁴ pi samatto⁵, kin te ma- 15
nussalokena, devalokaṃ gacchāmā“ 'ti ta. netukāmo hutvā

95. Hand' ehi dāni tidivaṃ samakkama⁶
rathaṃ samāruya mamāyitaṃ imaṃ⁷,
Indo ca taṃ Inda-sagotta kaṃkhati,
ajj' eva tvaṃ Indasahavyataṃ vajā 'ti g. ā. 286. 20

Ta. mamāyitaṇ ti piyaṃ manāpaṃ, Indasagottaṇ ti purimabhava
Indena sagottaṃ⁸, kaṃkhatīti tavāgamaṇam icchanto kaṃkhati.

Iti tasmiṃ Kosiyaṇa saddhiṃ kathente yeva Kosiyo ca-
vitvā opapātiko devaputto hutvā āruya dibbarathe aṭṭhāsi.
Atha naṃ Mātali Sakkassa santikaṃ nesi. Sakko taṃ disvā 25
tuṭṭhamānaso attano dhītaraṃ Hirideviṃ tassa aggamaheṣiṃ
katvā adāsi, aparimāṇam assa issariyaṃ ahosi.

Taṃ atthaṃ viditvā „anomasattānaṃ kammaṃ nāma evaṃ vi-
sujjhatīti“ S. osānagātham āha:

96. Evaṃ samijjhanti apāpakammīno, 30
atho suciṇṇassa phalaṃ na nassati,

¹ so all three MSS. ² Bds nassanadham-. ³ Ck no? Bd omits te. ⁴ Bds ca-
vanadham-. ⁵ Bd sampatto. ⁶ Bds apakkama. ⁷ Bd idam. ⁸ Bd samānago-.

ye keci-m-addakkhu sudhāya bhojanam
sabbe va te Indasahavyatam gatā ti. 287.

Ta. apāpakammino ti apāpakammā¹ sattā evaṃ visujjhanti, ye keci-m-addakkhun ti ye keci sattā tasmim Himavantapadese tadā Kosiyena Hiriya
5 diyyamānam/sudhābhojanam addasaṃsu, sabbeva te ti sabbe pi tam dānam anumoditvā cittam pasādetvā Indasahavyatam gatā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ etam adānābhiratam
thaddhamacchariyam² samānam aham damesim evā“ ’ti vatvā j. s.:
„Tadā Hiridevatā Uppalavaṇṇā ahosi, Kosiyo dānapati bhikkhu,
10 Pañcasikho Anuruddho, Mātali Anando, Suriyo Kassapo, Cando Moggallāno, Nārado Sāriputto, Sakko aham evā“ ’ti. Sudhābho-
janajātakaṃ³.

4. Kuṇālajātaka.

Evamakkhāyatīti. Idam S. Kuṇāladahe v. anabhiratipīḷite
15 pañcasate bhikkhū ā. k. Tatrāyam anupubbikathā: Sākiya-Koliyā*
kira Kapilavatthunagarassa ca Koliyanagarassa ca antare Rohiṇim
nāma nadim eken’ eva āvaranena bandhāpetvā sassāni kārenti. Atha
Jeṭṭhamūlamāse sassesu milāyantesu ubhayanagaravāsīnam⁴ pi kamma-
karā⁵ sannipatiṃsu. Tattha Ko-vāsino vadiṃsu: „idam udakam ubhato⁶
20 nīhariyamānam⁷ n’ eva tumhākam na amhākam pahossati⁸, amhākam
pana sassam ekaudaken’ eva nippajjissati, idam udakam amhākam
dethā“ ’ti. Ka-vāsino vadiṃsu: „tumhesu koṭṭhake pūretvā ṭhitesu
mayam rattasuvannaṇilamanikālakahāpaṇe gahetvā na sakkhissāma
pacchipasibbakādihatthā tumhākam gharadvāre vicarituṃ, amhākam pi
25 sassam eken’ eva udakena nippajjissati, idam udakam amhākam dethā“
’ti. „Na mayam dassāmā“ ’ti. „Mayam pi na dassāmā“ ti. Evaṃ
katham⁹ vaddhetvā eko utthāya ekassa pahāram adāsi so pi aññassā
’ti evaṃ aññamaññam paharitvā rājakulānam jātim ghaṭetvā¹⁰ kalaham
vaddhesuṃ¹¹. Koliyakammakarā vadanti: „tumhe Ka-vāsike¹² gahetvā

¹ Bā -a. ² Bās -ri. ³ Bā -kam, asīti nipātavaṇṇanā niṭhitā. 4. K. = Kuṇālo, s. = sakuno. Ka = Kapilavatthu. Ko. = Koliyanagara. Bhi. = bhikkhave. P. = Puṇṇamukho, ph. = phussakokilo. * cfr. Dhammapada p. 351. Weber’s Ind. Studien Bd. 5 p. 412. Senart’s Mahāvastu T. 1 p. 338. ⁴ Bā -vāsikānam. ⁵ Bā kasikamma-. ⁶ Bā -yato. ⁷ Ck niha-, C^s tiha-, Bā har-. ⁸ Bā pahoti. ⁹ Bās kalaham. ¹⁰ Bā ghaṭetvā ghaṭetvā. ¹¹ Bā pavatte-. ¹² Bā -vāsino sākiyadārake.

gacchatha, ye soṇasigālādayo viya attano bhaginīhi saddhim vasimsu
 etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākaṃ kiṃ karissan-
 tīti¹. Sākiyakammakarā vadanti: „tumhe dāni kuṭṭhino dārake
 gahetvā gacchatha, ye anāthā niggaṭikā² tiracchānā viya kolarukkhe
 vasimsu etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākaṃ kiṃ
 karissantīti. Te gantvā tasmim kamme niyuttaamaccānaṃ kathesuṃ,
 amaccā rājakulānaṃ kathesuṃ, tato Sākiyā „bhaginīhi saddhim saṃ-
 vāsikānaṃ³ thāmaṇ ca balaṇ ca dassessāmā⁴ ’ti yuddhasajjā nikkha-
 mimsu. Koliyāpi „kolarukkhavāsānaṃ⁵ thāmaṇ ca balaṇ ca dasses-
 sāmā⁶ ’ti yuddhasajjā nikkhamimsu. Apare panācariyā: Sākiya-
 Koliyānaṃ dāsīsu udakatthāya nadim gantvā cumbaṭāni bhūmiyaṃ
 nikkhipitvā sukhakathāya⁷ nisinnāsu ekissā cumbaṭaṃ ekā saka-
 saṇṇāya gaṇhi, taṃ nissāya „tava cumbaṭaṃ mama cumbaṭaṃ⁸ ti
 kalahe pavatte kamena ubhayanagaravāsīno dāsakammakarā c’ eva
 sevakabhojakāmaccauparājāno⁹ cā ’ti sabbe yuddhasajjā nikkhamimsu
 ’ti vadanti, imamhā pana nayā purimanayo va bahūsu aṭṭhakathāsu
 āgato yuttarūpo cā ’ti sv-eva¹⁰ gahetabbo. Te pana sāyanhe¹¹ yuddha-
 sajjā nikkhamissantīti. Tasmim samaye Bh. Sāvatthiyaṃ¹² viharanto
 paccūsasamaye lokam volokento ime evaṃ yuddhasajje nikkhamante¹³
 addasa, disvā¹⁴ „mayi gate esa kalaho vūpaṃissati nu kho no¹⁵ ti
 upadhārento „aham ettha gantvā kalahavūpasamattham tīni jātakāni
 kathessāmi, tato kalaho vūpaṃissati, atha sāmaggidīpanatthāya dve
 jātakāni kathetvā Attadaṇḍasuttaṃ dessessāmi¹⁶, desanaṃ sutvā
 ubhayanagaravāsīno adḍhateyyāni adḍhateyyāni kumārasatāni dasses-
 santi¹⁷, ahan te pabbajessāmi, mahanto samāgamo bhavissatīti¹⁸ san-
 niṭṭhānaṃ katvā¹⁹ sarīrapaṭijagganaṃ katvā Sāvatthiyaṃ piṇḍāya caritvā
 piṇḍapāṭapaṭikkanto sāyaṇhasamaye Gandhakuṭito nikkhamitvā kassaci
 anārocetvā²⁰ sayam eva pattacīvaraṃ ādāya dvinnam senānaṃ antare
 ākāse pallaṃkaṃ ābhujitvā²¹ tesam saṃvegajananattham disvā andha-
 kāraṃ kātum kesaraṃsiyo vissajjento nisīdi, atha tesam saṃvigga-
 mānasānaṃ attānaṃ dassento chabbaṇṇabuddharasmiyo vissajjesi.
 Ka-vāsīno Bh-taṃ disvā „amhākaṃ nātisettho S. āgato, diṭṭho nu
 kho amhākaṃ kalahakaraṇabhāro²² ti cintetvā „na kho pana sakkā
 S-ri āgate amhehi parassa sarīre sattham pātetum, Ko-vāsīno amhe

¹ Bā -thā ti niggaṭitā. ² Cks vasitakānaṃ. ³ Bā koliyarukkhanagaravāsīnaṃ.
⁴ Ck sukhatāya ⁵ Bā sevakagāmabho-. ⁶ Bā so va. ⁷ Bā -hasamaye. ⁸ Cks
 -tthim. ⁹ Bā nikkhante. ¹⁰ Bā adds ca. ¹¹ Suttanipāta p. 173, Cks dasses-
¹² Cks dassanti. ¹³ Bā add pātova. ¹⁴ Cks -ci-. ¹⁵ Bā ābhujj-. ¹⁶ Cks -haṇ-.

hanantu vā pacantu vā“ ti āyudhāni chaḍḍesum. Ko-vāsino pi tath’
 eva akāmsu. Atha Bh. otarivā ramaṇīye padese vālikāpuḷine pañ-
 ñattavarabuddhāsane nisīdi anopamāya Buddhasiriyā virocamaṇo, te pi
 rājāno¹ Bh-taṃ vanditvā nisīdimsu. Atha ne S. jānanto va „kasmā
 5 āgat’ attha mahārājā“ ti pucchitvā „n’ eva bhante nadīdassanattāya
 na² kīlanattāya³ imasmim pana thāne saṃgāmaṃ paccupatthāpetvā
 āgat’ amhā“ ti. „Kim nissāya vo kalaho mahārājā“ ti. „Udakaṃ
 nissāya⁴ bhante“ ti. „Udakaṃ kim agghati mahārājā“ ti. „Appaṃ⁵
 bhante“ ti. „Paṭhavī nāma kim agghati m.“ ti. „Anagghā bh.“ ti.
 10 „Khattiyā kim agghantīti“. „Khattiyā nāma anagghā bh.“ ti.
 „Appagghaṃ udakaṃ nissāya kasmā mahagghe khattiye nāsetha m.“
 ti „kalahasmim hi assādo nāma n’ atthi, kalahavasena hi mahārāja
 ekāya rukkhadevatāya kālasīhena saddhim baddhāghāto⁶ sakalam pi
 imaṃ kappam anuppatto yevā“ ti vatvā Phandanajātakam kathesi.
 15 Tato „parapattiyena nāma mahārāja na bhavitabbam, parapattiyā⁷
 hutvāpi ekassa sasassa⁸ kathāya tiyojanasahassavitthate Himavante
 catuppadagaṇā⁹ mahāsamuddam pakkhandino ahesum, tasmā para-
 pattiyena na bhavitabban“ ti vatvā Daddabhaj. kathesi. Tato „kadāci
 mahārāja dubbalo pi mahabbalassa randhe¹⁰ passati, kadāci mahabbalo
 20 pi dubbalassa¹¹, laṭukikāpi sakunikā hatthināgam ghātesīti“ vatvā
 Laṭukikaj. kathesi. Evaṃ kalahavūpasamanattāya tīni jātakāni
 kathetvā sāmaggiparidīpanattāya dve jātakāni kathesi: „samaggānam
 hi mahārāja koci otāram¹² nāma passitum na sakkotīti“ vatvā Rukkha-
 dhammaj. kathesi, tathā „samaggānam mahārāja koci vivaram¹³ passi-
 25 tum nāsakkhi, yadā pana aññamaññam vivādam akāmsu atha ne eko¹⁴
 nesādaputto jīvitakkhayaṃ pāpetvā ādāya gato, vivāde assādo nāma
 n’ atthīti“ vatvā Vaṭṭakaj. kathesi. Evaṃ imāni pañca jātakāni ka-
 thetvā avasāne Attadaṇḍasuttam kathesi. Rājāno pasannā „sace S.
 nāgamissa mayaṃ aññamaññam vadhitvā lohitanadiṃ pavattayissāma,
 30 S-ran nissāya no jīvitam laddham, sace pana S. āgāram ajjhāvasissa
 dvīpasahassadvayaparivāram¹⁵ catumahādīparajjam¹⁶ hatthagatam abha-
 vissa atirekasahassā¹⁷ kho pan’ assa puttā abhavissamsu¹⁸ tato khatti-
 yaparivāro abhavissa¹⁹, taṃ kho pan’ esa sampattim pahāya nikkha-

¹ Cks rājā. ² Cks omit na. ³ Bds add api ca kho pana. ⁴ Cks omit ni-. ⁵ Bds appaggham. ⁶ Bā bandhā-. ⁷ Bds -yo. ⁸ Bds sasakassa. ⁹ Bds -ṇādayo.
¹⁰ Bā anathu. ¹¹ Bā adds anatham passati. ¹² Bā okāram. ¹³ Bā vivādam.
¹⁴ Cks omit ne eko. ¹⁵ Bā dīparivāram, Bds dvisahassadīpa parivāram. ¹⁶ Bā adds assa.
¹⁷ Bds -am. ¹⁸ Cks abhavissa. ¹⁹ Bā -ro ca ācārissa.

mitvā sambodhim patto, idāni pi khattiyaparivāro va vicaratū¹ ti
 ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni¹ kumārasatāni adamsu,
 Bh. te pabbājetvā mahāvanam agamāsi, punadivasato paṭṭhāya tehi
 parivuto ekadā Kapilapure² ekadā Koliyanagare ti dvīsu naguesu
 piṇḍāya carati, ubhayanagaravāsino mahāsakkāram karimsu. Tesam⁵
 garugāravena na attano ruciyā pabbajitānam anabhirati uppajji,
 purāṇadutiyikāyo pi tesam anabhiratijānanatthāya tam tam vatvā
 sāsanaṃ pesesi³, te atirekataram ukkaṇṭhimsu. Bh. āvajjanto tesam
 anabhiratibhāvam natvā „ime bhikkhū mādisena Buddhena saddhim
 ekato vasantā ukkaṇṭhanti, kathamrūpā nu kho tesam dhamma-¹⁰
 kathā⁴ sappāyā⁴ ti upadhārento Kuṇāladhammadesanam passi. Ath¹
 assa etad ahosi: „aham⁵ ime bhikkhū Himavantam netvā Kuṇāla-
 kathāya tesam mātugāmadosaṃ pakāsetvā anabhiratiṃ haritvā⁶ sotā-
 pattimaggaṃ dassāmīti⁴ so pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacīvaram
 ādāya Kapilavatthum piṇḍāya caritvā pācchābhattam piṇḍapātaṇṭik-¹⁵
 kanto bhattakiccavelāyam eva te⁷ pañcasate bhikkhū āmantetvā
 „diṭṭhāpubbo vo bhi. ramaṇīyo Himavantapadeso⁴ ti pucchi. „No
 h' idam⁸ bhante⁴ ti. „Gacchissatha pana Himavantacārikam⁴ ti⁹.
 „Bhante aniddhimantā¹⁰ mayam, katham gamissāmā⁴ ti. „Sace pana
 vo koci gahetvā gaccheyya gaccheyyāthā⁴ ti. „Ama bhante⁴ ti.²⁰
 S. sabbe pi ne attano iddhiyā gahetvā ākāse uppatitvā Himavantam
 gantvā gaganatale ṭhito va ramaṇīye Himavantapadeso Kañcanapabba-
 tam¹¹ Maṇip. Hīṅgulap. Añjanap. Sānup. Phalikapabbatan ti nānāvidhe
 pabbate pañca mahānadiyo¹² Kaṇṇamuṇḍakam Rathakāram Sīhappa-
 pātam Chaddantam Tiyyaggaṇam¹³ Anotattam Kuṇāladahan ti sattadahe²⁵
 dassesi, Himavanto nāma mahā¹⁴ pañcayojanasatubbedho tiyojanasa-
 hassavitthato, tassa imam ramaṇīyam ekadesam¹⁵ attano ānubhāvena
 dassesi, ta. katanivāsāni¹⁶ sīhavyagghahatthikulādīni catuppādāni pi
 ekadesato dassesi¹⁷, ta. ārāmarāmaṇeyyakādīni pupphaphalūpage ruk-
 khe nānāvidhe sakūṇasaṃghe jalathalajapupphāni Himavantassa pu-³⁰
 ratthimapasse suvaṇṇatalam pacchimapasse hīṅgulatalam dassesi,
 imesam rāmaṇeyyakādīnam¹⁸ diṭṭhakālato paṭṭhāya tesam bhikkhūnam
 purāṇadutiyikāsu chandarāgo pahīno¹⁹. Atha S. te bhikkhū gahetvā

¹ Cks only one ad-. ² Bā -lavatthupure. ³ Cks -sum. ⁴ Bā dhammi-. ⁵
 Cks omit aham. ⁶ Bā vinodetvā. ⁷ Cks omit te. ⁸ Bā hetam. ⁹ Bā adds
 vutte. ¹⁰ Bā -to. ¹¹ Bā adds ratanap. ¹² Bā adds satta mahāsarā. ¹³ Bā
 kiyaṅgaṇam. ¹⁴ Bā add pathavīto. ¹⁵ Bā ekam-. ¹⁶ Bā -vāsānāni. ¹⁷ Bā
 -ti. ¹⁸ Bā -ṇiyakānam. ¹⁹ Bā bahino.

ākāsato otaritvā Himavantassa pacchimapasse saṭṭhiyojanike silātale¹
 sattayojanikassa kappatṭhikasālarukkassa heṭṭhā tiyojanāya² manosi-
 lāya³ tehi bhikkhūhi parivuto chabbannabuddharasmiyo vissajjento
 5 ram nicchārento te bhikkhū āmantesi: „bhi. imasmim Himavante tum-
 behi adiṭṭhapubbam pucchathā“ ti. Tasmim khane dve citrakokilā
 ubhosu koṭisu daṇḍakam mukhena dasitvā⁴ majjhe attano sāmikam
 nisīdāpetvā aṭṭha cittakokilā purato aṭṭha pacchato aṭṭha dakkhiṇato
 aṭṭha vāmato aṭṭha heṭṭhato⁵ aṭṭha upari chāyam katvā evam tam
 10 citrakokilam parivāretvā ākāsenāgacchanti. Te bhikkhū tam sakuna-
 samgham disvā S-ram pucchimsu: „ke nām’ ete bhante sakunā“ ti.
 „Bhi. mama esa⁶ porāṇako vaṁso, mayā ṭhapitapaveṇi⁷ mam pubbe
 evam parivārimsu⁸, tadā pan’ esa sakunagaṇo mahā ahosi. addhū-
 dhāni dijakaṇṇāsahassāni mam⁹ parivārimsu, anupubbena¹⁰ parihāyitvā
 15 idāni ettako jāto“ ti. „Kathamrūpe¹¹ pana bhante vanasaṇḍe etā
 dijakaṇṇā tumhe paricarimsu“ ti. Atha nesam S. „tena hi bhi. su-
 nāthā“ ti satim upaṭṭhapāpetvā atītam āharitvā dassento āha:

Evam akkhāyati evam anusūyati: sabbosadhadharanidhare
 nekapupphamalyavitate¹² gajagavajamahisarurucamarapasada-
 20 khaggagokanṇasīhavyagghadīpiacchakokataracchauddārakākada-
 limigabilārasasakannikānucarite¹³ ākiṇṇanelamaṇḍalamahāvarā-
 hanāgakulakareṇusaṁghādhivutthe¹⁴ issammigasākhammigasa-
 rabhammigaenimmigavātammigapasadamigapurisallukimpurisa-
 yakkharakkhasanisevite¹⁵ amajjamañjarīdharabrahaṭṭhapup-
 25 phapuphitagganekapādapagaṇavitate¹⁶ kuraracakoravāraṇa-
 mayūraparābhūtajīvajīvakacelāvakabhimkāra karavīkamattavihaṇ-
 gasatasampaghuṭṭhe¹⁷ añjanamanosilaharitālahiṇṅulakahemara-
 jatakanakadhātusatavinaddhapatimaṇḍitappadese¹⁸ — evarūpe
 khalu kho ramme vanasaṇḍe Kuṇālo nāma sakuno paṭivasati

¹ Bḍ mano. ² Bḍs -nikāya. ³ Bḍ -silatalāya. ⁴ Bḍs gahetvā. ⁵ Bḍ heṭṭhā.
⁶ Ck eka, Bḍ esa mama. ⁷ Cks pameṇi. ⁸ Ck -cār-. ⁹ Cks mama. ¹⁰ Bḍ
 adds pana. ¹¹ Bḍ katham evarūpe. ¹² Ck -malyā-, Bḍ -malla-. ¹³ Bḍ -cāma-
 ri-taracchayo-udārikadali-, Cks kaṇṇakā-. ¹⁴ Bḍ -nānākulakareṇu-vuṭṭhe. ¹⁵
 Bḍs -pūrisālū-. ¹⁶ Bḍ -pahāṭhapupphapussitagga-vitaṭe. ¹⁷ Bḍ -kurura-, Cks
 -cakura-, Bḍs -sarabhūta-, Cks -karavīra-, Bḍ satatamsam-. ¹⁸ Bḍ -kanakāne-
 kadhātusata.

atīviya citto atīviya cittapattacchadano, tass' eva khalu bho
 K-assa s-assa addhuddhāni itthisahassāni paricārikā dijakaññāyo.
 Atha khalu bho dve dijakaññāyo kaṭṭham mukhena dasitvā
 tam K-am s-am majjhe nisīdāpetvā uddenti, „mā nam K-am
 s-am addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā¹“ 'ti. Pañ- 5
 casatadijakaññāyo² heṭṭhato heṭṭhato denti³, „sac' āyam K. s.
 āsanā paripatissati⁴ mayan tam pakkhehi paṭiggahessāmā“ 'ti⁵.
 Pañcasatā dijakaññāyo uparūpari⁶ denti, „mā nam K-am s-am
 ātapo paritāpīti⁷“. Pañcasatā dijakaññāyo ubhatopasse denti⁸
 „mā nam K-am s-am sītam vā uṇham vā tiṇam vā rajo vā 10
 vāto vā ussāvo vā upapphusīti“. Pañcasatā dijakaññāyo purato
 purato denti⁹, „mā nam K-am s-am gopālakā vā pasu-
 pālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā
 kaṭṭhena vā kaṭhalena¹⁰ vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daḍḍena vā
 satthena vā sakkharāhi¹¹ vā pahāram adamsu¹², māyam K. s. 15
 gacchehi vā latāhi vā rukkehi vā¹³ thambhehi vā pāsāṇehi vā
 balavantehi vā pakkhīhi saṃgāmesīti¹⁴“. Pañcasatā dijakaññāyo
 pacchato denti¹⁵ saṇhāhi sakhilāhi mañjūhi¹⁶ madhurāhi vā-
 cāhi samudācarantiyo, „māyam¹⁷ K. s. āsane pariyukkaṇṭhīti“.
 Pañcasatā dijakaññāyo¹⁸ disodisam denti¹⁵ nekarukkhavividha- 20
 vikatiphalam āharantiyo, „māyam K. s. khudāya parikilamitthā“
 'ti. Atha khalu bho dijakaññāyo tam K-am s-am ārāmen'
 eva ārāmaṃ uyyānen' eva uyyānaṃ nadītittthen' eva n-am
 pabbatasikharen' eva p-am ambavanen' eva a-am jambuvanen'
 eva j-am labujavanen' eva l-am nālīkerasañjādiyen' eva¹⁹ 25
 n-im²⁰ khippam eva abhisambhonti ratatthāya²¹. Atha khalu
 bho K. s. tāhi dijakaññāhi divasaṃ²² paribbūḷho²³ evam apa-

¹ Bds -ethā. ² Bd adds mukhe. ³ Ck nacceti, Bd heṭhako denti. ⁴ Cks -tis-
 sati. ⁵ Bd -mi, omitting ti. ⁶ Cks evarūpari. ⁷ so Cks for -tāpayīti? Bd
 -tāpeti. ⁸ Cks nacceti, Bd naḍenti. ⁹ Ck nacceti. ¹⁰ Bd kathalāya. ¹¹ Cks
 -āyā. ¹² Cks addamsu. ¹³ Bd adds sakkhehi vā. ¹⁴ Cks -messasīti. ¹⁵ Ck
 nacceti. ¹⁶ Bd maññāhi. ¹⁷ Cks mā sam, Bd yā mam. ¹⁸ Cks omit di-.
¹⁹ so Cks; Bds -sañcāriyeneva. ²⁰ Bds -sañcāri. ²¹ Bd rati-. ²² Cks -se
²³ Ck -he.

sādeti: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittiyo katassa appatikārikāyo anilo viya yenakāmaṅgamāyo“ ti.

Tatrāyaṃ atthavaṇṇanā: bhi. yo vaṇṇasaṇḍo evaṃ akkhāyati evaṃ ca
 5 anusūyati kin ti kathīyati: sabbosadhadharaṇidhare ti vitthāro, ta. sabbosa-
 dhadharaṇidhare ti sabbosadhadharaṇimhi mūlatacapattapupphādisabbosa-
 dhadharāya¹ dharāṇiyā samannāgato ti a., sabbosadhayutto vā dharāṇidharo²,
 so hi padeso sabbosadhadharaṇidharo ti evaṃ akkhāyati evaṃ ca anusūyati,
 tasmim vanasaṇḍe ti vuttam hoti, sesapadayo janāya pi es' eva nayo, neka-
 10 pupphamalyavitate ti nekehi³ pilandhanatthāya⁴ uppannapupphehi c' eva
 pilandhanamalyehi ca vitate, rurū 'ti suvaṇṇavaṇṇā migā, uddārā ti upadra-
 migā⁵, bilārā ti mahābilārā nelamaṇḍalam vuccati taruṇā bhīmjakacchācamāṇḍa-
 lam⁶, mahāvarāhā ti mahāhatthino, ākiṇṇanelamaṇḍalamahāvarāhena gocari-
 kādibhedena dasavidhena nāgakulena c' eva kaṇerusaṅghena⁷ ca adhivutthe⁸ ti
 15 a., issammigā⁹ ti kālasīhā, vātammigā ti pasatammigā¹⁰ ti citramigā,
 purisallū¹¹ ti vaḷavāmukhayakkhiniyo, kimpurisa ti devakinnaracandakinnara-
 dumakinraradaṇḍamānavakakontasakuṇakappaṇapūradibhedā kinnarā, amajja-
 māñjaridharabrahātṭhapupphapupphitagganekapādapagaṇavitate
 ti makuladharehi c' eva māñjaridharehi ca supupphitehi ca aggamattapupphehi¹²
 20 c' anekehi pādapagaṇehi ca vitate, vāraṇā nāma hatthiliṅgasakuṇā, celāpakā
 ti¹³ pi eke¹⁴ sakunā yeva, hemaṇ ca kaṇcanaṇ cā 'ti dve suvaṇṇajātiyo,
 etehi añjanādīhi nekadhātusatehi anekehi vaṇṇadhāturājihi¹⁵ vinaddhapatimaṇḍi-
 tappadese, bho ti dhammālanamattam etaṃ, citto ti mukhatuṇḍake¹⁶ heṭṭhā-
 udarabhāge pi¹⁷ citro¹⁸ va, aḍḍhuddhānīti¹⁹ tīṇi saḥassāni pañcasatānīti a.,
 25 addhānapariyāyapathe ti addhānasamkhāte gamanamagge, ubbāhetthā²⁰ ti
 bādhayittha²¹, upapphusīti upagantvā phusi, pahāraṃ adamsū 'ti ettha mā
 nan ti padassa sāmivasen' attho veditabbo, saṃgāmesīti samāgami, saṇhā-
 hīti maṭṭhāhi²², sakhilāhīti²³ piyāhi, māñjūhīti sakhilāhi²⁴, madhurā-
 hīti madhurassarāhi, samudācarantiyo ti gandhakaraṇavasena paricarantiyo
 30 nekarukkhavividhaviṇṇatiphalan ti nekehi rukkehi vividhaviṇṇatiphalaṃ,
 ārāmeneva ārāman ti pupphārāmādisu aññatarena ārāmen' eva aññam ārā-
 mam nentīti a., uyyānādisu pi es' eva nayo, nālīkīrasañjādiyenā²⁵ ti nālī-
 kīravanen' eva aññam nālīkīravanam abhisambhotīti evaṃ netvā tattha nam

¹ Cks -rā. ² Cks -re. ³ Bā anek-. ⁴ Bā phalatthāya. ⁵ so Cs; Ck upadrañ-
 chā? Bds uddā. ⁶ so Cs; Ck bhīmjakacchāca-, Bā taruṇabhigacchāpa-, Bs
 bhīmjakacchāja-. ⁷ Bā kareṇu-. ⁸ Bā -vuthe. ⁹ Bds issammigā etc. ¹⁰ Bds
 pasada-. ¹¹ Cks -u, Bā -sālu. ¹² Bā -pupphitehi. ¹³ Cks -īhakā ti. ¹⁴ Bā
 ete. ¹⁵ Bds -rāsīhi. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bds uparibhogehi. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bā adds
 aḍḍhacatatthāni. ²⁰ Bā -ethā. ²¹ Bā bāhittha. ²² Cks mayāhi, Bā maṭṭhāhi.
²³ Cks saddhimlābhīti. ²⁴ Cks salilāhi. ²⁵ so Cks; Bā -sañjāriyenevā.

khippam ñeva ratatthāya¹ pāpuṇanti, divasam² paribbūḷho ti sakaladivasaṃ
vūḷho³, apasādetīti tā kira taṃ evaṃ divasam pi paricaritvā nivāsarukkhe
otāretvā parivāretvā rukkhāsākhāsu nisīditvā app-eva nāma madhuravacanaṃ
labheyyāma 'ti patthayantiyo iminā uyyojitakāle attano vasanaṭṭhānaṃ gami-
sāma 'ti vasanti, Kuṇālarājā pana tā uyyojento nassathā 'ti ādi vacanehi 5
apasādeti, ta.⁴ vinassathā 'ti sabbatobhāgena nassatha gehe dhanadhaññādīnaṃ
nāsanena coriyo bahumāyatāya dhuttiyo naṭṭhasatitāya ḷasatiyo anavaṭṭhitacitta-
tāya lahucittāyo katavināsanena mittadūbhitāya appatikāriyo ti.

Evaṃ ca pana vatvā „iti kho bhi. ahaṃ tiracchānagato pi
itthīnaṃ akataññutaṃ bahumāyataṃ anācāratam⁵ dussīlataṃ ca jānāmi, 10
tadā p' ahaṃ⁶ tāsāṃ vase avattitvā tā yeva attano vase vattemīti“
imāya kathāya⁷ tesāṃ bhikkhūnaṃ anabhiratiṃ haritvā S. tuṇhi ahosi.
Tasmim̐ khaṇe dve kālakokilā sāmikaṃ daṇḍakena ukkhipitvā heṭṭhā-
bhāgādisu catasso catasso hutvā taṃ padesaṃ āgamiṃsu, tāpi disvā
te S-raṃ pucchīṃsu. S. „pubbe bhi. mama sabāyo Puṇṇamukho 15
nāma phussakokilo⁸ ahosi, tassāyaṃ vaṃso“ ti vatvā purimanayen'
eva tehi bhikkhūhi pucchito āha:

Tass' eva⁹ khalu bho Himavato pabbatarājassa puratthima-
disābhāge susukhumasunipuṇagirippabhavā¹⁰ haritupayantiyo¹¹ ti.

Ta. suṭṭhusukhumasaṇhasakhilatāya¹² susukhumasunipuṇā¹³ girī¹⁴ etā- 20
saṃ pabhavā¹⁵ ti girippabhavā¹⁶ Himavantato sandamānā, haritatinamissa-
oghatāya harita-Kuṇāladahaṃ upagamanena upayantiyo ti sukhumasunipuṇa-
girippabhavā¹⁷ haritupayantiyo¹⁸ evarūpā nadiyo yasmim̐ santīti a. Idāni yaṃ
Kuṇāladahaṃ tā upayanti ta.¹⁹ pupphāni vaṇṇento āha:

Uppalakumudapadumanalīnasatapattasogandhikamandālaka- 25
sampattivirūḷhasucigandhamanuññapāvakappadese²⁰ ti.

Ta. uppalaṇ ti nīluppalaṃ, naḷinaṇ ti setapadumaṃ, satapattaṇ ti
paripuṇṇasatapattapadumaṃ, sampattīti etehi sampattivirūḷhehi abhinavajātehi
sucigandhena c' eva manuññena ca hadayabandhanasamatthatāya pāvakena²¹ ca 30
padesena samannāgato ti a. Idāni tasmim̐ dahe rukkhādayo vaṇṇento āha:

¹ Bḍ rati. ² Cks -sa. ³ Bḍ paribbūḷho. ⁴ Bḍ adds nassathā ti gacchatha. ⁵
Cks -ra. ⁶ Bḍ pāhaṃ. ⁷ Bḍs gāthāya. ⁸ Cks Bḍ pu-. ⁹ Cks evaṃ. ¹⁰ Ck
-ppahāvā, Bḍ -patava. ¹¹ Ck bhari-, Cs bharitūpasantiyo, Bḍ tassa susukhuma-
sunipuṇā in the place of tattha. ¹² Bḍ -salilatāya. ¹³ Cks -ṇo. ¹⁴ Cks giri,
Bḍ girī. ¹⁵ Cks pabhāvo, Bḍ pabhavo. ¹⁶ Cks -bhāvā. ¹⁷ Ck -bhāvā. ¹⁸ Ck
haritālayantiyo, Cs haritūlapayantiyo. ¹⁹ Bḍ -yantiyo tāni. ²⁰ Cks -dālava-.
²¹ Bḍs māva-.

Kuravakamucalindaketakacetasa vajulapunnāgavakulatilaka-
 piyakahasanasālasalālacampakāsoka nāgarukkhatirītibhūjapatta-
 loddacandanoghavane kālāgalupadmakapiyaṅgudevadārukacoca-
 gahane¹ kakudhakuṭajaamkolakaccikārakaṇṇikārakanaverako-
 5 raṇḍakovilārakimsukayodhivanamallikamanaṅgaṇamanavajja-
 bhaṇḍisurucirabhaginimālādimalyadhare jātisumanamadhugan-
 dhikadhanukārikatālisatagarausīrakoṭṭhakacchavitate atimuttaka-
 samkusumitalatāvitatapatimaṇḍitappadese haṁsapilavakādamba-
 kāraṇḍavābhinadite vijjādharaśiddhasamaṇatāpasagaṇādhivutthe
 10 varadevayakkharakkhasadānavagandhabbakinnaramahoragānu-
 ciṇṇappadese² —

Evarūpe khalu bho ramme vanasaṇḍe Puṇṇa mukho nāma
 phussakokilo pativasati ativiya madhuragiro vilasitanayana-
 mattakkho, tass' eva khalu bho P-assa ph-assa adḍhuddhāni
 15 itthisatāni paricārikā dijakaññāyo. Atha khalu bho dve dija-
 kaññāyo kaṭṭhaṁ mukhena ḍasitvā taṁ P-am ph-am majjhe
 nisīdāpetvā uddenti, „mā naṁ P-am ph-laṁ addhānapariyāya-
 pathe kilamatho ubbāhetthā³“ 'ti. Paññāsa dijakaññāyo heṭṭhato
 ḍenti,⁴ „sac' āyaṁ P. ph.⁵ āsanā paripatissati⁶ mayāṁ taṁ
 20 pakkhehi paṭiggahessāmā“ 'ti. Paññāsa dijakaññāyo uparūpari
 ḍenti⁴, „mā naṁ P-am ph-am ātāpo paritāpīti“. Paññāsa
 dijakaññāyo ubhatopasse ḍenti⁴, „mā naṁ P-am ph-am sītaṁ
 vā uṇhaṁ vā tiṇaṁ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphu-
 sīti“. Paññāsa dijakaññāyo purato⁷ ḍenti⁸, „mā naṁ P-am
 25 ph-am gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭha-
 hārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭhalena⁹ vā pāṇinā
 vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi vā pahāraṁ
 adamsu, māyaṁ P. ph. gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā
 thambhehi vā pāsāṇehi vā halavantehi vā pakkhīhi¹⁰ saṁ-
 30 gāmesīti“. Paññāsa dijakaññāyo pacchato¹¹ ḍenti saṇhāhi sa-

¹ Bā kurā-ketakavidisamaññulapunnāgabahūla-piyaṇkāhasanasaralācampakāasoka-
 kālagulupaduka-dāruṇatecagahane. ² Bā tatthevayakkha-. ³ Bā -ethā. ⁴ Cks
 nacenti. ⁵ Bā adds sakūṇo. ⁶ Cks -paṭi-. ⁷ Cks repeat pu-. ⁸ Ck nacenti.
⁹ Ck kalena, Bā kathalāya. ¹⁰ Cks -ehi, Bā -ihi. ¹¹ Cks repeat pa-.

khilāhi mañjūhi¹ madhurāhi vācāhi samudācarantiyo, „māyaṃ
P. ph. āsane pariyukkaṇṭhīti²“. Paññāsa dijakaññāyo diso-
disaṃ denti nekarukkhavividhaviṭṭhāphalaṃ āharantiyo, „mā-
yaṃ P. ph. khudāya parikilamitthā“³ 'ti. Atha khalu bho dija-
kaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ ārāmen' eva ārāmaṃ uyyānen' eva⁵
uyyānaṃ nadītitthen' eva n-aṃ pabbatasikharen' eva p-aṃ
ambavanen' eva a-aṃ jambuvanen' eva j-aṃ lambujavanen'
eva l-aṃ nāḷikerasañjādiyen' eva³ n-im⁴ khippam eva abhi-
sambhonti⁵ ratatthāya⁶. Atha khalu bho P. ph. tāhi dija-
kaññāhi divasaṃ paribbūḷho⁷ evaṃ pasaṃsati: „sādhu sādhu¹⁰
bhaginiyo, etaṃ kho bhaginiyo tumhākaṃ patirūpaṃ⁸ kula-
dhītānaṃ⁹ yaṃ tumhe bhattāraṃ paricareyyāthā¹⁰“ 'ti. Atha
khalu bho P. ph. yena Kuṇālo s. ten' upasaṃkami, addassuṃ¹¹
kho K-assa s-assa paricārikā dijakaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ,
dūrato āgacchantāṃ disvāna yena P. ph. ten' upasaṃkamaṃsu¹²,¹⁵
upasaṃkamtivā taṃ P-aṃ ph-aṃ etad avocuṃ: „ayaṃ samma
P-kha Kuṇālo s. ativiya pharusō ativiya pharusavāco, app-eva
nāma tavam¹³ pi āgama piyavācaṃ labheyyāma¹⁴“ 'ti. „App-
eva nāma bhaginiyo“ ti vatvā yena K. s. ten' upasaṃkami,
upasaṃkamtivā K-ena s-ena saddhiṃ paṭisammoditvā eka-²⁰
mantaṃ nisinno kho P. ph. taṃ K-aṃ s-aṃ etad avoca:
„kissa tvaṃ samma K-la itthīnaṃ sujātānaṃ kuladhītānaṃ
sammāpaṭipannānaṃ micchāpaṭipanno¹⁴, amanāpabhāṇīnaṃ pi
kira samma K-la itthīnaṃ manāpabhāṇinā bhavitabbaṃ ki-²²
maṅga pana manāpabhāṇinan¹⁵“ ti. Evaṃ vutte¹⁵ K. s. taṃ²⁵
P-aṃ ph-aṃ evaṃ apasādesi: „nassa tvaṃ samma jamma
vasala, vinassa tvaṃ samma jamma vasala, ko nu tayā viyatto
jāyāyācitenā¹⁶“ 'ti, evaṃ apasādito va¹⁷ pana P. ph. tato h'

¹ Bḍ maññūhi. ² Cks pariū-. ³ Ck -jātadiyeneva, Cs -jādiy-, Bḍs -sañcāri-
keneva. ⁴ Ck -sañjātādi, Bḍs -sañcāraṃ. ⁵ Bḍ -bhenti. ⁶ Bḍ rati. ⁷ Cks
divasapari-, Bḍ divāsaṃpari-. ⁸ Cks -pa. ⁹ Ck -dhitā. ¹⁰ Bḍ paṭi-. ¹¹ Ck
addassu, Cs addasāsu, Bḍ addasāsum. ¹² Bḍ omits upa-. ¹³ Bḍ taṃ. ¹⁴ Bḍ
adds si. ¹⁵ Bḍ -o. ¹⁶ so Cks; Bḍ jāyājinenā. ¹⁷ Bḍ ca.

eva¹ paṭinivatti. Atha khalu bho P-assa ph-assa aparena samayena nacirass' eva² kharo ābādho uppajji lohitapakkhandikā pabālḥā vedanā vattanti³ maraṇantikā. Atha khalu bho P-assa kokilassa paricārikānaṃ dijakaññānaṃ etad ahosi:
 5 „ābādhiko ayaṃ P. ph., app-eva nāma imamahā ābādhā⁴ vuṭṭhaheyyā“ 'ti, ekaṃ adutiyaṃ ohāya yena K. s. ten' upasaṃkamimsu. Addasā⁵ kho K. s. tā dijakaññāyo dūrato va āgacchantiyo, disvāna tā dijakaññāyo etad avoca: „kahaṃ pana tumhākaṃ⁶ vasaliyo bhattā“ ti, „ābādhiko samma K-la P. ph.,
 10 app-eva nāma tamhā ābādhā⁷ vuṭṭhaheyyā“ 'ti⁸, evaṃ vutte K. s. tā dijakaññāyo evaṃ apasādesi: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahu-cittiyo⁹ katassa appatikārikāyo anilo viya yena kāmamaṅgamāyo“ ti vatvā yena P. ph. ten' upasaṃkami upasaṃkamitvā taṃ
 15 P-aṃ ph-aṃ etad avoca: „haṃ¹⁰ samma P-khā“ 'ti, „haṃ samma K-lā“ 'ti. Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ pakkhehi ca tuṇḍakena ca pariggahetvā vuṭṭhāpetvā nānābhesajjāni pāyāpesi¹¹, atha khalu bho P-assa ph-assa so ābādho paṭippassambhīti.

20 Ta. piyakā ti setapupphā, hasanā ti hakāro sandhikaro, asanāyavā¹², tirīṭṭi ekarukkhaṇṇi, candanā ti rattasurabhicandanā, oghavane ti etesaṃ oghena ghaṭṭāya¹³ samannāgate vane, devadārurukacocagahane¹⁴ ti devadārurukkhehi c' eva kadalīhi ca gahane, kaccikārā ti ekā rukkhajāti, kaṇṇikārā ti mahāpupphā, kaṇṇikārā ti khuddakapupphā, kiṃsukā ti vi-
 25 ghātakā¹⁵, yodhikā ti yudhikā¹⁶, vanamallikamānaṅganamanavajja-bhaṇḍisurucirabhaginimālaṃḥalyadhare ti mallikānaṃ ca anaṅgaṇānaṃ anavajjānaṃ ca bhaṇḍīnaṃ surucirānaṃ ca bhaginīnaṃ pupphehi malyadhārāyamaṇe, dhanukārīti dhanupātālī, tālisā ti tālisapattarukkā, kacchavitate¹⁷ ti etehi sumanādīhi vitatanadikacchapabbatakacche¹⁷, saṃkusumitalatā¹⁸ ti
 30 tesu tesu ṭhānesu suṭṭhukusumitaatimuttakehi¹⁹ c' eva nānāvidhalatāhi ca²⁰ vitatapatimaṇḍitappadese, tāpasasamaṇagaṇādhivutthe ti etesaṃ vijjā-dharādīnaṃ gaṇehi adhvutthe, P-mukho ti²¹ mukhaparipuṇṇatāya P-kho²²,

¹ Bds yeva. ² Bd adds accayena. ³ Bd pav-. ⁴ Bd adds naṃ, Bs na. ⁵ Bd -sa. ⁶ Bd tumhaṃ. ⁷ Bds add na. ⁸ Bd si. ⁹ Bd -āyo. ¹⁰ Cks haṃ. ¹¹ Ck yāyā-. ¹² so Cks for asano yeva? Bd āsanāyeva. ¹³ Bds satatagha-. ¹⁴ Cks -cova-. ¹⁵ Bd vātaghaṭṭakā. ¹⁶ Ck yutikā, Cs suyūthikā. ¹⁷ Bd gaccha-. ¹⁸ Cks -late. ¹⁹ Bd adhi-. ²⁰ Cks -latā omitting ca. ²¹ Cks omit p-mukho ti. ²² Cks -khā.

parehi putṭhatāya phussakokilo, vilasitanayano¹ ti vilasitanetto, matak-
kho ti yathā mattānaṃ akkhīni rattāni honti evaṃ rattakkho pamāṇayuttanetto
vā, bhaginiyo ti ariyavohārena ālapanāṃ, paricareyyāthā 'ti sakaladivasāṃ
gahetvā vicareyyātha, iti so piyakathāṃ kathetvā uyyojeti², kadāci pana K. s.
saparivāro P-mukhaṃ dassanāya gacchati kadāci P. K-lassa santikaṃ gacchati, 5
tenāha: atha khalu bho ti, sammā 'ti vayassa, āgammā 'ti paṭicca upanissāya,
labheyyāmā 'ti K-assa' santikaṃ piyavacanāṃ labheyyāma, appevanāmā 'ti
apī nāma labheyyāma, vakkhāmi naṃ ti, sujātānaṃ ti samānajātikānaṃ, nassā
'ti palāya, jammā 'ti lāmaka, vyatto ti ko nu³ sadiso añño vyatto nāma
atthi, jāyāyācitenā⁴ 'ti jāyājitenā⁵, ayam vā pāṭho, evaṃ itthiparājitenā tayā 10
sadiso ko nāma vyatto atthīti, taṃ puna evarūpassa vacanassa ābhaṇanattāya⁶
apasādeti, tato hevā⁷ 'ti kuddho m. K. ti cintetvā tato yeva paṭinivatti, so
nivattitvā saparivāro attano vasanaṭṭhānaṃ eva agamāsi, appeva nāmā 'ti
saṃsayaparivitakko imamhā ābādhā vuṭṭhaheyya vā na vā ti evaṃ cintetvā taṃ
ohāya pakkamimsu, tumhaṃ⁸ ti tumhākaṃ, app-eva nāmā 'ti tamhā ābādhā 15
vuṭṭhaheyya vā na vā, amhākaṃ āgatakāle mato bhavissati, mayaṃ hi idān' esa
marissatīti ñatvā tumhākaṃ pādapariārikā bhavitum āgatā ti, ten' upasaṃ-
kamīti imā itthiyo sāmikassa matakāle āgatā paṭikkulā bhavissāmā 'ti taṃ pahāya
āgatā⁹ gantvā mama sahāyaṃ pupphaphalādīni nānābhessajjāni saṃharitvā āro-
gaṃ¹⁰ karissāmīti cintetvā nāgabalo M. ākāse¹¹ uppatitvā yena so ten' upa- 20
saṃkami, haṃ ti nipāto, jīvasi sammā 'ti pucchanto evaṃ āha, itaro pi 'ssa
jīvamīti vadanto haṃ sammā 'ti āha, piyāpesīti pāyesi, paṭippassambhīti
vūpasanto.

Tāpi dijakaññāyo tasmim aroge jāte āgatā. K. pi P-khaṃ
katipāhaṃ phalāphalāni¹² khādāpetvā tassa balappattakāle 25
„samma tvam idāni ārogo¹⁰, attano paricārikāhi saddhim vasa,
aham pi attano vasanaṭṭhānaṃ gamissāmīti“ ā. Atha naṃ so
„imā¹³ maṃ bālāhagilānaṃ pahāya palātā¹⁴, na me etāhi dhut-
tīhi¹⁵ attho“ ti ā. Taṃ sutvā M. „tena hi te samma itthīnaṃ
pāpabhāvaṃ ācikkhissāmīti“ P-aṃ gahetvā Himavantapasse 30
manosilātalaṃ netvā sattayojaniyasālamūle manosilāsane¹⁶ nisīdi,
ekasmiṃ passe P. saparivāro nisīdi. Sakala-Himavante deva-
ghosanācari¹⁷: „ajja K. sakunaṇarājā Himavati¹⁸ manosilāsane
nisīditvā Buddhalīlhāya dh. desessati, taṃ suṇāthā“ 'ti param-

¹ Bā -nā. ² Bā -si. ³ Bā adds tayā. ⁴ Bā jāyājinenā. ⁵ Ck Bā jayā-. ⁶
Ck āhanattāya, Cs ābhanat-, Bā abhaṇat-, Bs abhaṇanat-. ⁷ Bā yevā. ⁸ Ck
tiyahan, Cs tuyhan. ⁹ Bā adds ti ahaṃ, Bs ahaṃ. ¹⁰ Bā a-. ¹¹ Bā -ena.
¹² Bā -lena. ¹³ Bā adds samma. ¹⁴ Bā palāyanti. ¹⁵ Bā vasalīhi. ¹⁶ Bā
-lātale. ¹⁷ Bā devatā-. ¹⁸ Bā -vante.

parāghosena chakāmāvacarā devā ñatvā¹ yebhuyyena² sannipatimsu, bahū nāgasupannagijjhā aṭaviyam pi³ devā⁴ taṃ atthaṃ ugghosimsu. Tadā Ānando nāma gijjharājā dasasahassagijjhaparivāro Gijjhapabbate paṭivasati, so pi taṃ kolā-
 5 halam sutvā „dh. suñissāmīti⁵“ saparivāro jāgantvā ekamantaṃ nisīdi. Nārado pi pañcābhiññātāpaso dasasahassatāpasapari-
 vuto Himavantapadese viharanto taṃ devaghosanaṃ sutvā „sahāyo kira me K. itthīnaṃ aggaṃ kathessati⁶, mayāpi taṃ desanaṃ sotuṃ vaṭṭatīti⁷“ tāpasasahassena⁸ saddhiṃ iddhiyā
 10 ta. gantvā ekamantaṃ nisīdi. Buddhānaṃ desanāsannipāta-
 sadiso mahāsamāgamo ahosi. Atha M. jātissaraññāṇena itthi-
 dosapaṭisamyuttaṃ atītabhave diṭṭhakāraṇaṃ P-am⁹ kāya-
 sakkhiṃ katvā kathesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15 Atha khalu bho K. s. taṃ P-am ph-am gilānāvutṭhitaṃ acira-
 vutṭhitaṃ gelaññā⁹ etad avoca: „diṭṭhā mayā samma P-kha K a ṇ h ā¹⁰
 dveṇṇikā¹¹ pañcapatikā ya¹² chaṭṭhe purise cittaṃ paṭibaddhaṃ ti¹³
 yā yadidāṃ kavandhe piṭṭhasappimhīti¹⁴“. Bhavati ca pan' uttar'
 ettha¹⁵ vākyam:

20 1. Ath' Ajjuno Nakulo Bhīmaseno
 Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹⁶ ca rājā
 ete patī pañca-m-aticca¹⁷ nārī
 akāsi¹⁸ khujjavāmanena pāpan ti. 288.

„Diṭṭhā mayā samma P-kha Saccatāpāvi nāma samaṇī su-
 25 sānamajjhe vasantī¹⁹ catutṭhabhattaṃ pariṇāmayamānā, sā²⁰ tulāputta-
 kena²¹ pāpam akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kākāti²² nāma devī
 samuddamajjhe vasantī bhariyā Venateyyassa²³ Naṭakuverena²⁴ pāpam
 akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kuraṅgavī²⁵ lomasundarī²⁶ Ela-

¹ Bā sutvā. ² Bā adds tattha. ³ Bā -ṇṇāvijjādharādīnaṃ pj, Bā -vijjhātāṭavisa-
 yampi. ⁴ Bā devatā. ⁵ Cks sussāmīti. ⁶ Bā adds mahasamāgamo bhavissati.
⁷ Bā -dasasahassena. ⁸ Bā -khassa. ⁹ Bā gelaññātāṃ, Cks gelaññāṃ. ¹⁰ Bā
 adds devī. ¹¹ Bā dvī-. ¹² so Cks for yassā? Bā yo, Bā raṃ. ¹³ so Cks;
 Bā -bandhi. ¹⁴ Bā pitha-, Cks piṭṭha-. ¹⁵ Cā pha-, Bā ma-. ¹⁶ Bā sīha-.
¹⁷ Bā paticca. ¹⁸ Bā akāri. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks omit sā. ²¹ so Cks;
 Ck tulāputtākena, Bā sūrāvuttakena, Bā surādhu-. ²² Bā kākavanti; se III
 p. 90. ²³ Bā nevat-. ²⁴ -kupparena. ²⁵ Bā kuraṅgadevī. ²⁶ Cks -sudarī.

kamāraṃ¹ kāmayaṃānā Chalaṅgakumāra - dhanantevāsina² pāpam
akāsi, Evaṃ h' etaṃ³ mayā nātaṃ: Brahmaddattassa mātaraṃ ohāya
Kosalarājā⁴ Pañcālacaṇḍena pāpam akāsi. Etā ca aññā ca akaṃsu
pāpam, tasmāham itthiṇaṃ na vissase na-ppasaṃse, mahī yathā jagati-
samānarattā vasundharā itarītarāpatitthā sabbasahā⁵ aphaṇḍanā⁶ 5
akuppā tath' itthiyo⁷, tāyo na vissase naro

2. Sīho yathā lohitamaṃsabhojano

vālāṃigo⁸ pañcahattho⁹ suruddho

pasayhakhādī parahimsane rato

tath' itthiyo¹⁰, tāyo na vissase naro. 289.

10

Na khalu¹¹ s. P-kha vesiyo nāriyo gamaniyo¹², na h' etā bandha-
kiyo¹³ nāma, vadhikāyo nāma etāyo yadidaṃ vesiyo nāriyo gamaniyo
ti, corā viya veṇikatā madir' iva diddhā¹⁴ vāṇijā¹⁵ viya vācāsanthu-
tiyo¹⁶ issāsīṅgam iva parivattāyo uraga-m-iva dujjivhāyo sobbham
iva paṭicchannā pātālam iva duppurā rakkhasī viya duttonā¹⁷ Yamo 15
v' ekantahāriyo sikhī-r-iva¹⁸ sabbabhakkhā nadī-r-iva sabbavāhī¹⁹ anilo
viya yena kāmaṃcarā²⁰ Neru viya avisesakārā visarukkho²¹ viya nicca-
phalitāyo²² ti. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyam:

3. Yathā coro yathā diddho²³ vāṇijo va²⁴ vikatthanī²⁵

issāsīṅgam ivāvattā²⁶ dujjivhaurago yathā²⁷ 290.

20

4. Sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā

rakkhasī viya duttonā Yamo v' ekantahāriyo²⁸ 291.

5. Yathā sikhī nadī vāto Neru nāvasamākatā²⁹

visarukkho viya pañcadhā³⁰ nāsayanti ghare bhogaṃ

ratanān' antakaritthiyo³¹ ti. 292.

25

Ta. gilānāvutthitan ti paṭhamam gilānam pacchāvutthitam³², diṭṭhā
mayā ti atīte kira Brahmaddatto Kāsirājā sampannabalavāhanatāya Kosalarajjam
gahetvā Kosalarājānam māretvā tassa aggamahesiṃ sannisinnaḥabbham gahetvā

¹ Cks eḷamāraḥam, Bḍ eḷakakumāraṃ. ² Cs Bḍ -raṃdha-. ³ Bḍ evaṇhi-. ⁴ so Cks;
Bḍs -jam ⁵ Cs sabbāsaha, Ck sabbāsahā. ⁶ Ck athanānā. ⁷ Ck tali-, tathī-, Bḍ
dati-. ⁸ Cs valā-. ⁹ Bḍ pañcāvuddho, Bḍ -vudho, Ck pañcahatthe. ¹⁰ Ck rat-
thitthiyo, Cs tthitthiyo, Bḍ tattitttiyo. ¹¹ Bḍ adds kho. ¹² so all three MSS.
¹³ Cks na hetāvakavandhakiyo. ¹⁴ so Cs; Ck madirā viya visagiddhā, Bḍ madirā
varitthā. ¹⁵ Bḍ -o. ¹⁶ Ck vācāyasatthutiyo. ¹⁷ Ck dutto, Cs dhutto. ¹⁸ all
three MSS. sikhi-. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks -māvacarā. ²¹ Bḍ -ā. ²²
Cks -liniyo. ²³ Bḍ riṭho. ²⁴ Bḍ ti. ²⁵ Ck vitatthati, Bḍ vikattani. ²⁶ Bḍ
isīṅgamiva parivattā. ²⁷ Bḍ dujjivhā. ²⁸ avisesa - - - wanting in Cs. ²⁹ so Cs;
Ck -samāpakā ti, Bḍ -samāgatā. ³⁰ so Cs; Ck pañcadā, Bḍs niccaphalo. ³¹ Ck
ratanatthakaritthiyo, Bḍ ratanānantaritthiyo. ³² Ck pañcā-, Bḍ paccānuvu-.

Bārāṇasīm gantvā tam attano aggamahesīm akāsi, sā¹ aparabhāge dhītaram vijāyi, rañño pana² pakatiyā dhītā vā putto vā n' atthi, so tussitvā: bhadde varam gaṇhā³ 'ti ā., sā gaṇitakam katvā ṭhapesi, tassā pana kumārikāya Kaṇhā ti nāmaṃ karimsu, ath' assā vayappattāya mātā⁴: amma pitarā te varo dinno,
 5 tam aham gaṇetvā ṭhapesīm, tava ruccanakam varam gaṇhā 'ti ā.⁵, sā: mayham⁶ avijjamānam⁷ n' atthi, patim gahaṇatthāya⁸ me sayamvaram kārehīti kilesa-
 bahulatāya hirottappam bhinditvā mātaram ā., sā rañño ārocesi, rājā: yathā-
 rucim⁹ patigaṇhātū 'ti vatvā sayamvaram ghoṣāpesi. rajaṅgaṇe sabbālamkāra-
 patimaṇḍitā bahupurisā sannipatimsu, Kaṇhā pupphasamuggam ādāya uttara-
 10 sīhapañjare ṭhitā oloketi ekam pi na rocesi, tadā Paṇḍurājagottato¹⁰ Ajjunō
 Nakulo Bhīmaseno Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹¹ ti ime pañca Paṇḍurājaputtā¹²
 Takkaṣilāya disāpāmoḁkhassa ācariyassa santike sippam gaṇetvā¹³ desacārittam
 jānissāmā 'ti vicarantā Bārāṇasīm pattā¹⁴ antonagare kolāhalaṃ sutvā pucchitvā
 tam attham ñatvā mayam pi gamissāmā 'ti kaṇcanarūpasamānarūpā pañca¹⁵
 15 pi ta. gantvā paṭipāṭiyā atthamsu, Kaṇhā te disvā pañcasu ṭhitesu paṭibaddha-
 citta hutvā pañcannam pi sīsesu mālācumbatākāni khipitvā: amma ime pañca
 jane vāremīti¹⁶ ā., sā rañño ārocesi, rājā varassa dinnattā na labhissasīti¹⁷
 avatvā anattamano va kimjātikā kassa puttā ti pucchitvā Paṇḍurājaputtabhāvam¹⁸
 ñatvā tesam sakkāram katvā tam pādapariṇārikam adāsi, sā sattabhūmakapāsāde
 20 te¹⁸ kilesavasena saṅgaṇhi, eko pan' assā paricāriko khujjo pīṭhasappī atthi,
 sā pañca rājaputte kilesavasena saṅgaṇhitvā tesam bahinikkhantakāle okāsam
 labhitvā kilesena anuḍayhamānā khujjena saddhim pāpam karoti, tena ca sad-
 dhim kathenti: mayham tayā sadiso piyo n' atthi rājaputte māretvā tesam
 galalohitena tava pāde makkhāpessāmīti¹⁹ vadati, itaresu pi jetṭhabhātikena
 25 missibhūtakāle: imehi catūhi janehi tvam eva mayham piyataro mayā jīvitam pi
 tav' atthāya pariccattam mama pitu accayena tuyham yeva r. dāpessāmīti²⁰ va-
 dati, itarehi saddhim missibhūtakāle pi es' eva nayo, te ayam²¹. amhe piyāyati
 issariyañ ca no etam nissāya jātan ti tassā ativiya tussanti, sā ekadivasam
 ābādhikā ahosi, atha nam te parivāretvā eko sīsam sambāhanto nisīdi sesā
 30 ekekaṃ hatthañ ca pādāñ ca, khujjo pana pādāmūle nisīdi, sā sīsam sambāha-
 mānassa jetṭhabhātikassa Ajjunakumārassa: mayham tayā piyataro n' atthi
 jīvamānā tuyham jīvissāmi pitu accayena tuyham r. dāpessāmīti sīsenā saññam
 dadamānā tam saṅgaṇhi, itaresam pi hatthapādehi tath' eva saññam adāsi,
 khujjassa pana: tvam ñeva mama piyo tav' atthāya aham jīvissāmīti jivhāya
 35 saññam adāsi, te sabbe pi pubbe kathitabhāvena tāya saññāya tam attham
 jānimsu, tesu sesā attano dinnasaññāyo²² jānimsu, Ajjunakumāro pana tassā

¹ Bā tā, Cks omit sā. ² Cks omit pana. ³ Bā -hāhi. ⁴ Bā adds tam āha. ⁵ Bā omits āha. ⁶ Bā adds aññam. ⁷ so Cks; Bā adds dhanam. ⁸ Bā gaṇhana-.
⁹ Bā -itam. ¹⁰ Ck paṇḍarājā bhoggano, Cs paṇḍarāja bho. ¹¹ Bā sīha-. ¹² Cks paṇḍa-. ¹³ Bā ugga-. ¹⁴ Bā patvā. ¹⁵ Bā adds paṇḍurājaputtā. ¹⁶ Bā
 jane va me dehiti. ¹⁷ Cks -tīti. ¹⁸ Ck -da ti. ¹⁹ Bā -māti. ²⁰ Bā pāpessā-
 miti. ²¹ Cks te sam. ²² Bā -āyeva.

hatthapādajivhāvikāre disvā: yathā mayhaṃ evaṃ sesānam pi imāya saññāya
 dinnam¹ bhavissati khujjena cāpi saddhim etissā santhavena² bhavitabban ti
 cintetvā bhātaro gabetvā bahi nikkhamitvā pucchi: diṭṭhā vo pañcapatikā mama
 sīsavikāram dassentīti, āma diṭṭhā ti, kāraṇam jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, idaṃ
 nām' ettha kāraṇam: tumhākaṃ hatthapādehi dinnasaññāya kāraṇam jānāthā 'ti³ 5
 amhākaṃ pi ten' eva kāraṇena adāsīti, khujjassa jivhāvikārena saññādānassa
 kāraṇam jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, atha nesaṃ ācikkhitvā imināpi saddhim
 etāya pāpakammaṃ katan ti⁴, tesu asaddhabantesu khujjam pakkosivā pucchi,
 so sabbaṃ pavattim kathesi, te tassa vacanam sutvā tassā vigatachandarāgā: aho
 mātugāmo nāma pāpo dussīlo, amhādisse nāma jātisampanne sobhaggappatte pa- 10
 hāya evarūpena jeguechapaṭikkūlena khujjena saddhim pāpakammaṃ karoti, ko
 nāma paṇḍitajātiko evaṃ nillajjāhi pāpadhammāhi itthiṃ saddhim ramissatīti
 anekapariyāyena mātugāmaṃ garahitvā alaṃ no gharāvāsenā 'ti pañca janā
 Himavantam pavisitvā kasiṇaparikkammaṃ katvā āyupariyosāne yathākammaṃ
 gatā, K. saṇḍarājā Ajjunakumāro ahosi, tasmā⁵ attanā diṭṭhakāraṇam dassento 15
 diṭṭhā mayā ti ādim ā.

Ta. dve pitikā⁶ ti Kosalarañño⁷ Kāsirañño ca vasen' etaṃ vuttam,
 pañcapatikā yā 'ti pañcapatikā, yakāro nipātamatto, paṭibaddhantiyā⁸ ti
 paṭibaddhamanā⁹, kavandhe¹⁰ ti¹¹ tassa kira gīvāya¹² onamitva¹³ uraṃ
 allinā tasmā chinnaśiso viya khāyati, pañcamaticcā¹⁴ 'ti ete pañca atikka- 20
 mitvā, khujjavāmanenā 'ti khujjena vāmanakena¹⁵, aparāni pi diṭṭhapubbāni
 dassento puna diṭṭhā ti ādim āha, ta. paṭhamavatthusmim tāva ayam vibhāvanā:
 atīte kira Bārāṇasim nissāya Saccatapāvī¹⁶ nāma setasamaṇī susāne paṇṇa-
 sālāṃ karetvā ta. vasamānā cattāri¹⁷ bhattāni atikkamitvā bhuñjati, sakalanā-
 gare Cando viya Suriyo viya ca pākāṭā ahosi, B-sivāsino khipitvāpi¹⁸ khali- 25
 tvāpi namo Saccatapāvīyā¹⁹ ti vadanti, ath' ekasmiṃ chaṇakāle paṭhamadivase
 tāva suvaṇṇakārā gaṇabandhane²⁰ ekasmiṃ padese maṇḍapaṃ karetvā²¹ maccha-
 maṃsasurāgandhamālādīni netvā²² surāpānaṃ ārabhimsu, ath' eko suvaṇṇakāro
 surādhiṭṭhako²³ chaḍḍento: namo Saccatapāvīyā²⁴ ti vatvā ekena paṇḍitena: ambho
 andhabāla calacittāya itthiyā namo karosi aho bālo sīti vutte: samma mā evaṃ 30
 avaca mā nirayasamvattanikaṃ kammaṃ²⁵ karīti ā., atha naṃ so: dubbuddhi
 tuṇhi hohi²⁶ sahasena abbhutaṃ kara²⁷ ahan te²⁸ Saccatapāvīm²⁹ ito sattame
 divase alaṃkatapaṭiyattaṃ imasmiṃ thāne nisinnō suravittham³⁰ gāhāpetvā suraṃ

¹ so Bā; Cks -ā. ² Bā sandhavena. ³ Bds add āma jānāmā ti. ⁴ Bā adds
 vatvā. ⁵ Bā tattha. ⁶ Bds adds ca. ⁷ Bds dvi-. ⁸ so Ck; Bā paṭibandhiyā,
 Cs paṭibaddhantibaddhayā. ⁹ Cks paṭibaddhamanā, Bā -bandhamanā. ¹⁰ Cks
 tav-, Bā kaphante. ¹¹ Cks pi. ¹² Bds givā. ¹³ Bā -etvā. ¹⁴ Ck pañcapatima-
 ticcā, Cs pañcapatimaticcā, Bā pañcapaticcā. ¹⁵ Bds add idaṃ vatvā. ¹⁶ Ck
 -pāpi, Cs -pācī, Bā -pāvi. ¹⁷ Bā adds divasāni. ¹⁸ Cks omit pi. ¹⁹ all
 three MSS. pāpiyā. ²⁰ Bā gaṇābandhena. ²¹ Bā katvā. ²² Bā āharetvā. ²³
 Cks -vitthako for vittako? ²⁴ Ck -pāciyā? Bā -pāpiyā. ²⁵ Cks omit ka-. ²⁶
 Bā adds ti. ²⁷ Bā karoti. ²⁸ Bā tam. ²⁹ Bā -pāpi. ³⁰ so Cks for -vittakam?
 Bā -dhiṭṭhakam.

- pivissāmi mātugāmo dhuvasīlo n' atthīti ā., so na sakkhissasīti vatvā tena saddhim sahasena abbhutam akāsi, so¹ aññesaṃ suvaṇṇakārānaṃ ārocetvā punadivase pāto va tāpasavesena susānaṃ pavisitvā [tassā vasanaṭṭhānassa avi-
dūre suriyaṃ namassanto atṭhāsi, sā bhikkhāya] gacchamānā taṃ dīsvā: mahid-
5 dhiko tāpaso bhavissati ahan tāva susānapasse vasāmi ayaṃ majjhe susānassa bhavitabbam ass' antarena² santadhammena vandissāmi naṃ ti upasamkamitvā vandi, so n' eva olokesi na pi ālapi, dutiyadivase pi tath' eva akāsi, tatiya-
divase pana vanditakāle adhomukho va gacchā 'ti ā., catutthadivase kacci³ bhikkhāya na kilamasīti paṭisanthāram akāsi, sā paṭisanthāro me laddho ti
10 tuṭṭhā pakkāmi, pañcamadivase bahutaraṃ paṭisanthāram labhitvā thokaṃ nisī-
ditvā gatā, chaṭṭhadivase pana taṃ āgantvā vanditvā nisinnaṃ: bhagini kin nu
kho ajja Bārānasiyaṃ mahāgītavāditaśaddo ti vatvā: ayya tumhe na jānātha
nagare chaṇo ghuṭṭho ta. kīlantānaṃ esa saddo ti vutte: ettha nāṃ' esa saddo
ti ajānanto viya hutvā: bhagini katibhattāni atikkamasīti pucchi, cattāri ayya⁴
15 tumhe pana kati atikkamethā 'ti, satta bhaginīti, idaṃ so musā abhāsi⁵, deva-
sikaṃ h' esa⁶ rattiṃ bhuñjati, so⁷: kati te⁸ bhagini vassāni pabbajitāyā 'ti
pucchitvā tāya dvādassa vassānīti vutte tumhākaṃ kati hīti vutto⁹ idaṃ¹⁰
chaṭṭhaṃ vassan ti ā., atha naṃ: atthi pana te bhagini santadhammādhigamo
ti pucchitvā n' atthi ayyā 'ti¹¹ tumhākaṃ pana¹² atthīti vutte mayam pi n'
20 atthīti vatvā: bhagini mayaṃ n' eva kāmasukhaṃ labhāma na nekkhammasukhaṃ
kiṃ amhākaṃ yeva upho nirayo mahājanassa kiriyāṃ karoma ahaṃ gihī¹³ bha-
vissāmi atthi me¹⁴ mātu santakaṃ¹⁵ dhanam na sakkomi dukkhaṃ anubhavitun
ti ā., sā tassa vacanaṃ sutvā attano calacittatāya¹⁶ tasmim paṭibaddhacittā hutvā:
ayya aham pi ukkaṇṭhitā sace maṃ na chaḍḍetha¹⁷ aham pi gihinī bhavissā-
25 mīti ā., atha naṃ so pi: ehi na taṃ chaḍḍessāmi bhariyā me bhavissasīti
taṃ nagaraṃ pavesetvā samvasitvā surāpānamandapaṃ gantvā tāya surāvittha-
kaṃ¹⁸ gāhāpetvā suraṃ pivi, itaro sahasajito¹⁹, sā taṃ paṭeca puttadhītāhi
vaḍḍhi, tadā K. putto²⁰ ahosi, so taṃ kāranaṃ āharitvā dassento diṭṭhā ti
ādim ā.
- 30 Dutiyavatthusmim²¹ atītakathāya catukkanipāte Kākātijātakavaṇṇanāya²²
vitthāritā, tadā pana K. Garuḷo ahosi, tasmā attanā diṭṭham pakāsento diṭṭhā
mayā ti ādim ā., tatiyavatthusmim²³ atīte Brahmadaṭṭo Kosalarājānaṃ vadhivā
r. gahetvā tassa aggamaheṣim gabbhinim²⁴ ādāya Bārānasiṃ paccāgantvā tassā
gabbhinibhāvaṃ jānanto pi taṃ aggamaheṣim akāsi, sā paripakkagabbhā²⁵ su-
35 vaṇṇarūpakasadisāṃ puttāṃ vijāyitvā: vuddhippattāṃ pi naṃ Bārānāsirājā esa

¹ Bā adds taṃ. ² Cs -tare, Bds -passabbhantare. ³ Bā kiñci. ⁴ Bā ayyāni.
⁵ Cks bhāsi. ⁶ Bā so sadā. ⁷ Bā adds taṃ. ⁸ Cks omit te. ⁹ Bā kati vassāni
ti vutte. ¹⁰ Bā adds me. ¹¹ Cks omit natthi and ti. ¹² Bā pi. ¹³ Cks -i,
Bā gihī. ¹⁴ Bā adds na. ¹⁵ Cks -ti-. ¹⁶ Bā bāla-. ¹⁷ Bā -essatha. ¹⁸ Cs
-ciṭṭhakaṃ, Bā -dhiṭṭhakaṃ. ¹⁹ Cs -mājito, Bā -ssena jito. ²⁰ Bds surādhuttako.
²¹ Bds tatiya-. ²² cfr. III p. 90, Bā kākavati-. ²³ Bds catukka-. ²⁴ Bds
sag-. ²⁵ Bā paripunṇa-.

me paccāmittassa putto kiṃ iminā ti mārāpessati mā me putto parahatthena
maratū 'ti cintetvā: amma imaṃ mama ¹ dārakaṃ pilotikaṃ attharivā āmakasusāne ²
nipajjāpetvā ehīti ā., dhātī ³ tathā katva nahātvā ⁴ paccāgami, Kosalarājāpi ma-
ritvā puttassa ārakkhadevatā hutvā nibbatti, tassānubhāvena ekassa eḷapālassa
tasmim padese eḷakā vārentassa ⁵ ekā eḷikā taṃ kumāraṃ disvā sinehaṃ uppā- 5
detvā khīraṃ pāyetvā thokaṃ caritvā puna gantvā dve tayo ⁶ cattāro vāre pā-
yesi, eḷakapālo tassā kiriyaṃ disvā taṃ thānaṃ gantvā taṃ dārakaṃ disvā
puttasinehaṃ paccupaṭṭhāpetvā attano bhariyāya adāsi, sā pana aputtikā, ten'
assā thaṇṇaṃ n' atthi, atha naṃ eḷikā khīraṃ eva pāyesi, tato paṭṭhāya devasikaṃ
dve tisso eḷikā maranti, eḷakapālo: imasmim paṭijaggiyamāne sabbā eḷikā marissanti 10
kiṃ no iminā ti taṃ ekasmim mattikabhājane nipajjāpetvā aparena pidahitvā māsa-
cūṇṇena mukhaṃ nibbivaraṃ limpivā ⁷ nadiyā vissajjesi, taṃ enaṃ vuyhamānaṃ
hetṭhātitthe rājanivesane jīṇṇapaṭisaṃkhārako eko caṇḍālo sapajāpatiko mukhaṃ ⁸
dhovanto disvā vegena gantvā āharitvā tīre thapetvā kiṃ etthā 'ti vivaritvā
olokento dārakaṃ passi, bhariyāpi 'ssa aputtikā, tassā ⁹ tasmim puttasineho 15
nibbatti, atha naṃ gehaṃ netvā paṭijaggi, taṃ sattatṭhavassakālato paṭṭhāya
mātāpitaro rājakulaṃ gacchantā ādāya gacchanti, soḷasavassakālato paṭṭhāya so
ca ¹⁰ bahulaṃ gantvā jīṇṇapaṭisaṃkhāraṇaṃ ¹¹ karoti, raṇṇo ca aggamaheṣiyā
Kuraṅgavī ¹² nāma dhītā ahosi uttamarūpadharā, sā tassa diṭṭhakālato paṭ-
ṭhāya tasmim paṭibaddhacittā hutvā aññattha anabhiratā tassa kammakaraṇaṭṭhā- 20
nam eva āgacchati, tesam abhinhadassanena ¹³ aññamaññaṃ paṭibaddhacittānaṃ
antorājakule yeva paticchannokāse ajjhācāro pavatti, gacchante kāle paricāri-
kāyo ¹⁴ raṇṇo ārocesuṃ, rājā kujjhitvā amacce sannipātetvā: iminā caṇḍāla-
puttena imaṃ ¹⁵ nāma kataṃ imassa kattabbaṃ jānāthā 'ti ā., amaccā: mahā-
parādho esa nānāvidhā ¹⁶ kammakaraṇā ¹⁷ kāretvā pacchā naṃ māretuṃ vaṭṭa- 25
tīti vadimsu, tasmim khaṇe kumārassa pitā ārakkhadevatā tass' eva kumārassa
mātu sarīre adhimucci, sā devānubhāvena ¹⁸ rājānaṃ upasaṃkamitvā: mahārāja
nāyaṃ kumāro caṇḍālo esa mama kucchismim nibbatto Kosalaraṇṇo putto ahaṃ
putto me mato ti tumbhakaṃ musā avacaṃ aham etaṃ tumbhakaṃ paccāmittassa
putto ti dhātiyā ¹⁹ datvā āmakasusāne chaḍḍāpesim atha naṃ eko eḷapālako 30
paṭijaggi so attano eḷikāsu marantīsu nadiyā pavāhesi atha naṃ vuyhamānaṃ
amhakaṃ ²⁰ gehe jīṇṇapaṭisaṃkhārako caṇḍālo disvā posesi sace na saddahatha
te sabbe pakkosāpetvā pucchathā 'ti, rājā dhātīm ²¹ ādim katvā sabbe pakkosā-
petvā pucchitvā tath' eva taṃ pavattim sutvā jātisampanno kumāro ti tuṭṭho
taṃ nahāpetvā alaṃkārapetvā tass' eva dhītaraṃ adāsi, tassa pana eḷakānaṃ 35

¹ Cs Bā omit mama. ² Bā āgamaka-. ³ Ck ccāti? Cs dhāti, Bā jāti. ⁴ Bā netvā.
⁵ Bā -ke cārentassa. ⁶ Ck tatiye in the place of dve tayo. ⁷ Bā vili-. ⁸
Bā makaci. ⁹ Bā tasmā. ¹⁰ Bā sveva. ¹¹ Bā gehajīṇṇapaṭisaṃkhā. ¹² Bā
kuruṅgadevī. ¹³ Bā abhinnaṃvad-. ¹⁴ Bā adds sutvā, Bā nātvā. ¹⁵ Bā idaṃ.
¹⁶ Bā -a. ¹⁷ Bā -ṇaṃ. ¹⁸ Bā devatā-. ¹⁹ Bā -yo. ²⁰ Bā tum-. ²¹ Ck
dhāti, Bā -tiyo.

māritattā Elakamāro¹ ti nāmaṃ karimṣu², ath' assa rājā sasenavāhanam datvā: gaccha attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti tam³ uyyojesi, so hi Kuraṅgaviṃ⁴ ādāya gantvā rajje patiṭṭhāsi, ath' assa Bārāṇasirājā anuggahitasippo ayan ti sippasikkhāpanattham Chalaṅgakumāram nāma ācariyam⁵ katvā pesesi, so tassa
5 ācariyo me ti senāpatiṭṭhānam adāsi, aparabhāge Kuraṅgavi⁴ tena saddhim anācāram akāsi, senāpatino pi paricārako⁶ Dhanantevāsī nāma atthi, so tassa hatthe Kuraṅgaviyā⁷ vatthālamkāradīni pesesi, sā tenāpi saddhim pāpam akāsi, K. tam kāraṇam āharitvā dassento diṭṭhā mayā ti ādim āha.

Ta. lomasundarīti romarājīyā maṇḍitaudarā⁸, Chalaṅgakumāra-
10 dhanantevāsīnā ti Elakamārakam⁹ patthayamānāpi Chalaṅgakumārasenāpatinā¹⁰ ca tass' eva¹¹ paricārikena dhanantevāsīnā ca saddhim pāpam akāsi, evam anācārā¹² itthiyo dussilā pāpadhammā, tenāham tā¹³ na-ppasamsāmīti, idam M. atītam āharitvā dassesi, so hi tadā Chalaṅgakumāro ahosi, tasmā attanā diṭṭhakāraṇam āhari.

15 Pañcamavatthusmim pi atīte Kosalarājā Bārāṇasirajjam gahetvā B-siraṇṇo aggamaheṣim gabbhinim pi aggamheṣim katvā sakanagaram eva gato, sā aparabhāge puttam vijāyi, rājā aputtakattā tam puttasiṇehena positvā¹⁴ sabbasippāni sikkhāpetvā vayappattam attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti pesesi, so tattha gantvā r. kāresi, ath' assa mātā puttam passitukam' ambhīti Kosalarājānam
20 āpucchitvā mahāparivārā Bārāṇasim gacchantī¹⁵ dvinnam raṭṭhānam antare ekasmim nigame nivāsam gaṇhi, ta. eko Pañcālacaṇḍo nāma brāhmaṇakumāro atthi abhirūpo, so tassā paṇṇākāram uṇanesi¹⁶, sā tam disvā va paṭibaddhacittā tena saddhim pāpakammaṃ¹⁷ katvā katipāham tatth' eva vītināmetvā B-sim gantvā puttam disvā khippam nivattitvā puna tasmiṃ yeva nigame ni-
25 vāsam gahetvā katipāham tena saddhim anācāram caritvā Kosalanagaram gatā, sā tato paṭṭhāya nacirass' eva tam tam kāraṇam vatvā puttassa santikam gacchissāmīti¹⁸ rājānam āpucchitvā gacchantī ca āgacchantī ca tasmiṃ nigame addhamāsamattam tena saddhim anācāram carīti, sampunṇamukhaitthiyo nāma¹⁹ dussilā musāvādiniyo ti, idam pi atītam dassento²⁰ evam h' etan ti²¹
30 ādim āha.

Ta. Brahma-dattassa mātaran ti Bārāṇasirajjam kārentassa Brahma-dattassa kumārassa mātaram, tadā kira K. Pañcālacaṇḍo ahosi, tasmā tam attanā nātam kāraṇam dassento evam ā. Etācā 'ti samma Puṇṇamukha etā ca pañca itthiyo pāpam akamṣu, na aññā ti saññam mā kari, atha kho etā ca
35 aññā ca bahū pāpakammakārikā ti, imasmim ṭhāne ṭhatvā loke aticārinīnam vatthūni kathetabbāni, jagatīti yathā jagatisamkhātā mahī samānarattā ti paṭighābhāvena sabbesu samarattā²² hutvā sā vasundharā itarītarāpatiṭṭhā

¹ Bds elakakumāro. ² Bd akamṣu. ³ Cks omīti tam. ⁴ Bds kuraṅgadevī. ⁵ Ck ācā. ⁶ Ck Bd -iko. ⁷ Ed kuraṅgadevīyā. ⁸ Cks -udārā. ⁹ Bds elakumārakam. ¹⁰ Cks -kumārāse-. ¹¹ Bd -sseva. ¹² Cks -ra. ¹³ Cks tam. ¹⁴ Bds -etvā. ¹⁵ Ck -ati, Bd -anto. ¹⁶ Bds -nāmesī. ¹⁷ Bd pāpam. ¹⁸ Bds gacchāmīti. ¹⁹ Bds nāmetā. ²⁰ Bds add mahāsatto. ²¹ Ck hetanatti, Cs hetananti. ²² Pds samāna-.

ti¹ uttamānañ ca adhamānañ ca paṭiṭṭhā hoti tathā² itthiyo pi kilesavasena
 sabbesam uttamādhamañ paṭiṭṭhā honti, itthiyo hi okāsañ labhamānā³ ke-
 naci⁴ saddhim pāpañ⁵ karonti nāma, sabbasahā ti yathā ca sā⁶ sabbam eva
 sahati na phandati⁷ na kuppati⁸ tathā itthiyo sabbe pi purise⁹ lokassā-
 davasena¹⁰ sahanti, sace tāsāñ koci puriso citte paṭiṭṭhito va hoti tassa¹¹ rak- 5
 khanatthañ na phandanti¹² na kolāhalañ karonti¹³ nāma, yathā ca sā na
 kuppati na calati eva itthiyo methunadhammena na kuppanti na calanti na
 sakkā tena pūretum, vālamigo ti dutṭhamigo, pañcahattho¹⁴ ti mukhassa
 c' eva catunnañ ca caraṇānañ vassen' etañ vuttañ, suruddho ti suluddo su-
 pharuso, tath' itthiyo ti yathā sīhassa mukhañ c' eva¹⁵ cattāro hatthapādā 10
 ti pañcāvudhāni tathā itthiñānañ rūpasaddagandharasapoṭṭhabbāni pañcāvudhāni,
 yathā so attano bhakkhañ gaṇhanto tehi pañcahi pi gaṇhāti tathāpi¹⁶ kilesa-
 bhakkhañ gaṇhamānā rūpādīhi āvudhehi paharivā gaṇhanti, yathā so kakkhaḷo
 pasayha khādati eva etāpi kakkhaḷā pasayha khādikā¹⁷, tathā h' etā thirasīle
 pi purise attano balena pasayhakārañ katvā sīlavināsañ pāpenti, yathā so 15
 parahimsane rato eva etāpi kilesavasena parahimsane¹⁸ ratā, tāyo¹⁹ ti tā
 eva agūṇasamannāgatā, tāsū²⁰ na vissase naro, gamaniyo²¹ ti gaṇikāyo,
 i. v. h.: samma P-kha yān' etāni itthiñānañ vesiyo ti ādīni nāmāni na etāni
 tāsāñ sabhāvato vuttāni²², na h' etā vesiyo nāma nāriyo nāma na²³ gamaniyo
 nāma na vandhakiyo²⁴ nāma, sabhāvanāmato pana vadhikāyo²⁵ nāma etāyo yā 20
 etā vesiyo nāriyo²⁶ gamaniyo ti vuccanti²⁷, vadhikāyo ti²⁸ sāmikaghātikāyo,
 sv-āyam attho Mahāmaṇsajātakena dīpetabbo, vuttañ h' etañ:

Māyā c' esā marīcīva soko rogo c' upaddavo (supra p. 367)

kharā ca bandhanā c' etā maccupāso²⁹ guhāsāyo²⁹

tāsū yo vissase poso so naresu narādhamo ti,

venikatā ti kataveniyo, yathā hi molim bandhitvā aṭaviyañ tṭhitacoro janañ
 vilumpati eva etāpi kilesavasānañ³⁰ netvā dhanānañ³¹ vilumpanti, madiriva
 diddha³² ti visamissasurā viya, yathā sā³³ vikārañ dasseti eva eva etāpi
 aññesu purisesu sārattā kiccākiccañ ajānantiyo aññasmiñ kattabbe aññam eva
 karonti vayovikārañ³⁴ dassenti, vācāsanthutiyo³⁵ ti yathā vāṇijo attano 30
 bhaṇḍassa vaṇṇam eva bhaṇati eva etāpi attano agūṇaṇ paṭicchādetvā guṇam
 eva pakāseti, parivattāyo³⁶ ti yathā issāmigassa³⁷ siṅgañ parivattitvā
 tṭhitam eva lahuṇittatāya pi³⁸ parivattā yeva honti, uragamivā 'ti urago

¹ Cks omit ti. ² Bđ katham. ³ Cks -nañ. ⁴ Cks na kenaci. ⁵ Cks add na.
⁶ Cks omit sā. ⁷ Ck pandati, Bđ omits ph-. ⁸ Bđ adds na calati. ⁹ Bđ
 sabbesu pūrisesu. ¹⁰ Cks nalok-. ¹¹ Bđ tassā, Ck omits tassa. ¹² Bds -ati.
¹³ Bđ -oti. ¹⁴ Bds pañcāvudho. ¹⁵ Cks mukhe ceva. ¹⁶ Bđ tathā tāpi. ¹⁷
 Bđ -itā. ¹⁸ Bđ -sāya. ¹⁹ Cks ta-. ²⁰ Bđ omits tā-. ²¹ so Bđ; Ck gamani,
 Cs gamatiyo. ²² Bđ sabhāvanāmāni. ²³ Cks vess-. ²⁴ Bđ ba-. ²⁵ Bđ vadhitiyo.
²⁶ Ck adds na. ²⁷ Cks -antīti. ²⁸ Ck omits ti. ²⁹ Bđ -ā. ³⁰ Bđ -vanam. ³¹
 Bđ janam. ³² Bds -rāvaritṭhā. ³³ Bđ yathassā. ³⁴ Cs yovi-, Bds viparitākārañ.
³⁵ Cks -satthu-, Bđ -saṇha-. ³⁶ Bds vipa-. ³⁷ Bđ isimi-. ³⁸ Bđ vi.

- viya musāvāditāya dujjivhā nāma, sobbhamivā 'ti yathā paṭicchanno¹ gūthakūpo evaṃ vatthālaṃkārapaṭicchannā hutvā vicaranti, yathā ca² kacavarādi-paṭicchanno āvāto akkanto pādadukkhā janeti evaṃ etāpi vissāsenā upaseviyamānā, pātālamivā 'ti yathā mahāsamudde pātālaṃ duppūraṃ evaṃ etāpi
- 5 methunena vijāyanena alaṃkārenā 'ti tīhi duppūrā, ten' evāha: tiṇṇaṃ bhi. dhammānaṃ atitto mātugāmo ti ādi, rakkhāsī viyā 'ti yathā rakkhāsī nāma māṃsagiddhatāya dhanena na sakkā tosetuṃ bahum pi dhanāṃ paṭikkhipitvā māṃsam eva pattheti evaṃ etāpi methunagiddhatāya bahunāpi dhanena na tussanti dhanāṃ agaṇetvā methunam eva patthenti, Yamo vā 'ti yathā Yamo
- 10 ekantaharo³ na kiñci pariharati evaṃ etāpi jātisampannādīsu na kiñci pariharanti sabbaṃ kilesavasena sīlavināsaṃ pāpetvā duttiyacittavāre nirayaṃ upanenti, sikkhirivā 'ti yathā sikkhī sucim pi asucim pi sabbaṃ bhakkhayati tath' eva tāpi hīnuttame sabbe sevanti, nādīupamāya pi es' eva nayo, yena kāmaṃ carāti bhummatthe karaṇavacanaṃ, yattha etāsaṃ kāmo hoti tatth' eva dhāvanti,
- 15 Nerū 'ti Himavati eko suvaṇṇapabbato taṃ upagatā⁴ kākāpi suvaṇṇavaṇṇāpi⁵ honti, yathā so evaṃ etāpi nibbisesakarā⁶ attānaṃ upagataṃ ekasadiśaṃ katvā passantī, visarukkho ti ambasadiśo kimpakkarukkho, so niccam eva phalati vaṇṇādisampanno ca⁷ hoti, tena taṃ nirāsaṃkā paribhuñjitvā maranti, evaṃ etāpi⁸ rūpādivasena⁹ niccaphalitā¹⁰ ramaṇīyā viya khāyanti, seviyamānā pa-
- 20 mādaṃ uppādetvā¹¹ apāyesu pārentī, tena vuttaṃ:
- Āyatim¹² dosaṃ nāññāya¹³ yo kāme paṭisevati
vipākante hananti naṃ kimpakkam iva bhakkhitaṃ ti
- yathā vā visarukkho niccaphalito¹⁴ sadā anattā va¹⁵ hoti evaṃ etāpi sīlādivi-nāsavasena¹⁶ yathā visarukkhaṃ mūlaṃ pi t'aco pi pattam pi pupphaṃ pi
- 25 phalaṃ pi visam evā 'ti niccaphalo tath' etāsaṃ¹⁷ rūpaṃ pi -pe- poṭṭhabbaṃ pi visam evā 'ti visarukkho viya niccaphalitāyo ti, punaruttaraṃ¹⁸ ti gāthābandhanaṃ taṃ atthaṃ pākāṭataraṃ¹⁹ kātuṃ evaṃ āha, ta. ratanā nta-karitthiyo²⁰ ti sāmikehi dukkhasambhatānaṃ ratanānaṃ antarāyakaṃ itthiyo tāni paresaṃ datvā anācāraṃ caranti.
- 30 Itoparaṃ nānappakārena attano dhammakathāvilāsaṃ dassento āha, cattār' imāni samma P-kha yāni kicce jāte anattacarāni²¹ bhavanti tāni²² parakule na vāsetabbāni: goṇaṃ dhenum yānaṃ bhariyaṃ cattāri etāni paṇḍito yāni gharā vipavāsaya²³

¹ Bds padarapaṭi-. ² Cks omit ca. ³ Bd -māro. ⁴ Ck -a. ⁵ Bd -āva. ⁶ Bd -kārā. ⁷ Cks va. ⁸ Bd ekāpi, omitting evaṃ. ⁹ Bds -didassanavasena. ¹⁰ Bd -latāya. ¹¹ Cks apā-. ¹² Ck ayati, Bd āyati. ¹³ Cks na añ-. ¹⁴ Bds -lattā. ¹⁵ Ck anantā va, Cs anattā vaho, Bd an attā ca. ¹⁶ Bd -sanavasena. ¹⁷ Bd tatthevatāsu. ¹⁸ Bds punamaru-. ¹⁹ Bd -taṃ. ²⁰ Bd -nantika-. ²¹ Bd anattakāri. ²² Cks omit kicce jāte anattakāri tāni. ²³ Cks gharāni nippa-.

6. Goṇaṃ dhenum ca yānaṃ ca¹

bhāriyaṃ nātikule na vāsāye,

bhājanti² rathaṃ ajānakā³,

ativāhena hananti puṅgavaṃ, 293.

7. Dohena hananti vacchakaṃ,

bhāriyā nātikule padussatīti. 294.

Cha imāni samma P-kha yāni⁴ kicce jāte anātthacarāni bhavanti:

agūṇaṃ dhanum nātikule⁵ ca bhāriyā cāraṃ⁶ nāvā⁷ akkhabhaggaṃ

ca⁸ yānaṃ dūremitto pāpasahāyako⁹ ca kicce jāte anātthacarāni¹⁰

bhavantīti. Aṭṭhahi khalu samma P-kha ṭhānehi itthi sāmikaṃ ava- 10

jānāti¹¹: daliddatā āturaṭā jīṇṇakatā surasoṇḍakatā muddhatā¹² pa-

mattatā sabbakiccesu anuvattanatā sabbadhammaṃ¹³ anuppādanena¹⁴,

imehi khalu s. P-kha aṭṭhahi ṭhānehi itthi sāmikaṃ avajānāti. Bha-

vati ca pan' uttar' ettha¹⁵ vākyaṃ:

8. Daliddaṃ āturaṃ cāpi jīṇṇakaṃ surasoṇḍakaṃ

pamattaṃ muddhapattaṃ ca¹⁶ rattaṃ¹⁷ kiccesu¹⁸ hāpanaṃ

sabbakāmapadānena¹⁹ avajānanti sāmikaṃ ti. 295.

Navahi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi padosaṃ āharati²⁰: ārāmagā-

manasīlā ca hoti uyyānasīlā²¹ ca hoti nadītittthagamanasīlā ca hoti

nātikulagamanasīlā ca hoti parakulagamanasīlā ca hoti adāsadussa- 20

maṇḍanānuyogam²² anuyuttasīlā ca hoti majjapāyini ca hoti nillokanasīlā

ca hoti padvāraṭṭhāyini²³ ca hoti, imehi khalu s. P-kha navahi ṭhānehi

itthi padosaṃ āharatīti. Bhavati ca pan' uttar' ettha²⁴ vākyaṃ:

9. Ārāmasīlā²⁵ uyyānaṃ²⁶ nadī nātīparakulaṃ²⁷

dussamaṇḍanaṃ²⁸ anuyuttā yā c' itthi majjapāyini²⁹ 296.

10. yā ca nillokanasīlā yā ca padvāraṭṭhāyini³⁰

navahi etehi ṭhānehi padosaṃ āharat' itthiyo³¹. 297.

Cattālīsāhi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi purisaṃ accāvadati³² vijam-

bhati vinamati vilasati vilajjati nakhena nakhaṃ ghaṭṭeti pādena

pādaṃ akkamati³³ kaṭṭhena paṭhaviṃ likhati dāraṃ³⁴ ullaṃgheti 30

¹ read: gavaṃ ca - - yāna ca? ² Bḍ bhuñjanti, Ck bhājanti for bhañj-? ³ Bḍ

ayā. ⁴ Bḍ adds vatthūni. ⁵ Cks -lā. ⁶ so Ck for cārā? Bḍ vāraṃ, Cs pāraṃ

⁷ Cks nāvāṃ. ⁸ Bḍ arikkha bhaṅgaṇca. ⁹ Cs pāpāsbhācako. ¹⁰ Bḍs -karāni.

¹¹ Bḍs add bhavati ca manuttarettha vākyaṃ. ¹² Bḍ muṭhatā, Bḍ muddatā ¹³

Bḍs sabbadhane. ¹⁴ so Bḍs; Ck anuppāpadena, Cs anuppapāna. ¹⁵ Cks panu-.

¹⁶ Bḍ -ttaraṇca. ¹⁷ Ck rathanam. ¹⁸ Bḍ sabbaki-. ¹⁹ so Cks; Bḍ paṇidhānena.

²⁰ Bḍ -anti. ²¹ Bḍs -gamanasīlā. ²² Bḍ ādāya-. ²³ Cs pañcadvā-, Bḍ padvārayini.

²⁴ Bḍ ma-. ²⁵ Bḍ add ca hoti. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bḍ ādāyadu-. Bḍ adā-

sadu-. ²⁸ Bḍ -na-. ²⁹ Cks -ṭṭhā-, ³⁰ Bḍ -rant- ³¹ Bḍ ajjhāratī. ³² Bḍ -mi.

offenbar
kanon. Prosa,
da kommen-
tirt

olaṃgheti¹ kīlati kīlāpeti cumbati cumbāpeti bhuñjati bhuñjāpeti²
dadāti³ āyācati⁴ katam anukaroti uccam bhāsati nīcam bhāsati avic-
cam bhāsati viviccām bhāsati naccena gītena vāditena roditena vilasi-
tena vibhūsitena jagghati pekkhati paṭicāleti guyhabhaṇḍakam sañ-
5 cāleti ūrum vivarati ūrum pidahati thanam dasseti kaccham dasseti
nābhīm dasseti akkhim nikhanati⁵ bhamukam ukkipati otṭham pali-
khati⁶ jivham palikhati⁷ jivham nillāleti⁸ dussam muñcati dussam
bandhati⁹ sirasam muñcati sirasam¹⁰ bandhati, imehi khalu s. P-kha
cattālīsāhi¹¹ ṭhānehi itthi purisam accāvadati¹². Pañcavīsāhi khalu
10 s. P-kha ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhavati: sāmikassa pavāsam
vaṇṇeti pavuttham¹³ na-ssarati āgataṃ nābhinandati avaṇṇam tassa
bhaṇati vaṇṇam¹⁴ tassa na bhaṇati anattam tassa carati attham
tassa na carati akiccam tassa karoti kiccam tassa na karoti parida-
hitvā sayati parammukhī nipajjati parivattakajātā¹⁵ kho pana hoti
15 kumkumiyajātā¹⁶ dīgham assasati dukkham vediyati uccārapassāvam
abhiñham gacchati vilomam ācarati parapurisasaddam sutvā kaṇṇa-
sotam vivarati tam odahati¹⁷ nihatabhogā kho pana hoti paṭivissakehi
santhavam karoti nikkhanapādā kho pana hoti visikhānucārinī ati-
cārinī kho pana hoti sāmike agāravā paduṭṭhamanasaṃkappā¹⁸, imehi
20 khalu s. P-kha pañcavīsāhi¹⁹ ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhava-
tīti²⁰. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyam:

11. Pavāsam assa [vaṇṇeti] gataṃ nānusocati,
disvā patim āgataṃ nābhinandati,
bhattāra²¹ vaṇṇam na kadāci bhāsati,
25 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 298.

12. Anattam tassa²² caratī²³ asaññatā,
atthaṇ ca hāpeti akiccakārinī,
paridahitvā sayatī²³ parammukhī,
ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 299.

¹ Bā ulamghāpesu. ² Ck bhojā-, Cs bhujā-. ³ Cks dadati. ⁴ Bds yā-. ⁵ Ck
-ṇati, Bā nikkhanati. ⁶ Bā upalikkhati. ⁷ Bā omits jivham pa-. ⁸ Bā nille-
lati. ⁹ Bā paṭib-. ¹⁰ Cks siramsam. ¹¹ Bā -sehi. ¹² Bā aghācarati. ¹³ Bds
-tṭham, Cs pavussam, Ck pavuccasam. ¹⁴ Ck omit tassa bh. v. ¹⁵ Cks parā-.
¹⁶ Bā kukupiya-, Bs kukammiya-. ¹⁷ Cks omit tita. ¹⁸ Bā adds abhiñham
dvāre tiṭhati kacchāni āgāni thanāni dasseti disodisam gamtvā pekkhati. ¹⁹
Bds -vīsati. ²⁰ Bds -antīti. ²¹ so all three MSS. ²² so Cks for anattamassa,
Bā anattam tasseva. ²³ all three MSS. -ti.

13. Parivattakā-jātā¹ ca bhavati² kuṁkumī,
dīghañ ca assasati dukkha vediti³,
uccārapassāvaṃ abhiñha⁴ gacchati, etc etc. 300.
14. Vilomam ācarati akiccekārinī⁵,
saddam nisāmeti parassa bhāsato, 5
nihatabhogā ca karoti santhavam, etc etc. 301.
15. Kicchena laddham kasirābhatam dhanam
vittam vināseti dukkhenā sambhatam,
paṭivissakehi ca karoti santhavam, etc etc. 302.
16. Nikkhamtapādā visikhānucārinī 10
niccam sasāmiṃhi paduṭṭhamānasā
aticārinī hoti tath' ev' agāravāl⁶, etc etc. 303.
17. Abhikkhaṇam tiṭṭhati dvāramūle
thanāni kacchāni ca⁷ dassayanti,
disodisam pekkhati bhantacittā, etc etc. 304. 15
18. Sabbā nadī vaṃkagatī⁸ sabbe kaṭṭhamayā vanā
sabbitthiyo kare pāpam labhamāne⁹ nivātake. 305.
19. Sace labhetha khaṇam vā raho vā
nivātakam¹⁰ vāpi labhetha tādīsam
sabbā ca itthi kareyyum no¹¹ pāpam 20
aṇṇam aladdhā¹² pīṭhasappināpi [saddhim]. 306.
20. Narānam āramakarāsu nārisu
anekacittāsu aniggahāsu ca,
sabb' attanā¹³ pīṭikarāpi vesiyā¹⁴,
na vissase, titthasamā hi nāriyo ti. 307. 25

Ta. goṇam dhenun ti līṅgavipallāsena vuttam, nātikule padussatīti
ta. sā nibbhayā hutvā taruṇakālato paṭṭhāya vissāsikehi dāsādīhi saddhim anā-
cāram carati, nātakā nātavāpi niggaham na karonti attano akittim pariharamānā
ajānantā viya honti, anattacārinīti¹⁵ anāsimsitabbaatthā¹⁶, akiccekārinīti^{17a},
aguṇan ti jiyārahitam, pāpasahāyako ti dummitto, daliddatā ti dalidda- 30
tāya, sesapadesu pi es' eva nayo, ta. daliddo alamkāradīnam abhāvato kilesena
saṃgaṇhitum na sakkotīti tam avajānātīti¹⁸, gilāno pi¹⁹ vatthukāmakilesakāme²⁰
saṃgaṇhitum na sakkotīti, jarājiṇṇo kāyikavācasikakhiḍḍāratisamattho na hoti,

¹ Ck parāvattaka-, Cs parāvattakā-, Bḍ parivattaka-. ² read: hoti. ³ Bḍs vedayati.
⁴ read: -ha. ⁵ Ck Bḍs atikicca-. ⁶ Bḍs apetagā. ⁷ Cks vi. ⁸ Ck -ta, Bḍs -natī.
⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cks -kā. ¹¹ so Bḍ; Cks omit no. ¹² Cks alattha. ¹³ Bḍs
-tthanā. ¹⁴ Bḍs cesiyā. ¹⁵ so all three MSS. for anattacārāni-? ¹⁶ so Cs
for -atthāni?; Ck -attāni, Bḍ anācaritabbāni anattāni. ¹⁷ so all three MSS.
for -karānīti? ¹⁸ Bḍ -nāti. ¹⁹ Bḍ ti, Cks piya. ²⁰ Bḍ adds hi

surāsoṇḍo tassā hatthe¹ pilandhanādīni pi surāgharam nēva paveseti, muddho²
 andhabālo ratikusalo³ na hoti, pamatto dāsisonḍo⁴ hutvā gharadāsīhi⁵ saddhim
 samvasati, bhariyam pana akkosati paribhāsati tena tam⁶ avajānāti⁷ sabbakiccesu
 anuvattantaṃ ayaṃ nित्तेjo mam eva anuvattatīti tam akkosati paribhāsati, yo pana⁸
 5 sabbadham anuppādeti kuṭumbam paṭicchāpeti tassa bhariyā sabbaddhana-
 saram hatthe katvā tam dāsam viya avajānāti icchamānā ko tayā attho ti
 gharato pi tam nikkadḍhissati⁹, muddhapattanti muddhabhāvappattaṃ, rattan-
 ti pamattaṃ, padosamāharatīti sāmike padosam āharati dussati pāpakammaṃ
 karotīti a., āramagamanasīlā ti sāmikaṃ¹⁰ anāpucchā va abhiñham pupphā-
 10 rāmādīsu aññataram gantvā ta. anācāram caritvā ajja mayā āramarukkhadeva-
 tāya¹¹ balikammaṃ katan ti ādīni vatvā bālasāmikaṃ saññāpeti, paṇḍito pana
 addhā esā ta. anācāram caratīti puna tassā gantum na deti, evaṃ sabbattha
 attho veditabbo, parakulan ti sandiṭṭhasambhattādīnam gehaṃ, tam sā¹²
 asukakule me vadḍhi payojitā atthi tāvakālikam dinnam¹³ atthi tam sodhe-
 15 mīti ādīni vatvā gacchati, nillokanasīlā ti vātapānantarādīhi olokanasīlā¹⁴,
 padvāṭṭhāyinīti attano aṅgapaccaṅgāni dassentī padvāre tiṭṭhati, accāva-
 datīti¹⁵ atikkamma carati atikkamma vadati¹⁶ sāmikassa santike ṭhitā ca¹⁷
 aññassa nimittam dassetīti a., vijambhatīti¹⁸ aham tam disvā vijambhissāmi¹⁸
 tāya saññāya okāsassa atthitam vā natthitam vā¹⁹ jāneyyāsīti paṭhamam eva
 20 katasamketā vā hutvā akatasamketā vāpi evaṃ esa mayi bajjhissatīti sāmikassa
 passe ṭhitā va vijambhati²⁰ vijambhanam²⁰ dasseti, vinamatīti kiñcid eva
 bhūmiyam pātetvā tam ukkhipantī viya onamitvā piṭṭhim dasseti, vilasatīti
 gamanādīhi iriyāpathehi alamkārena vilāsam dasseti, vilajjatīti vilajjantī viya
 vatthena sarīram chādeti kavāṭam vā bhittam vā allīyati, nakhenā 'ti pādana-
 25 khena pādanakham hatthanakhena hatthanakham²¹ ghaṭṭeti, kaṭṭhenā 'ti
 daṇḍakena, dārakan ti attano vā puttam aññassa vā puttam gahetvā ukkhi-
 pati vā ukkhipāpeti vā, kilatīti sayam kilati dārakam kilāpeti, cumbanādīsu pi
 es' eva nayo, dadātīti tassa kiñcid eva phalam vā puppham vā deti, yāca-
 tīti tam eva paṭiyācati, anukarotīti dārakena katam anukaroti, uccan ti
 30 mahāsaddavasena vā thomanavasena²² vā uccam, nīcan ti mandasaddavasena²³
 vā amanāpavacanena vā²⁴ paribhavavacanavasena²⁵ vā nīcam, aviccan ti
 bahujanamajjhe apaṭicchanne²⁶, viviccan ti raho paṭicchannam, naccenā 'ti
 etehi naccādīhi nimittam karoti, ta. roditena nimittakaraṇena²⁷ rattim deve vas-
 sante vātapānena hatthim āropetvā seṭṭhiputtana nītāya purohitabrāhmaṇiyā
 35 vatthum kathetabbam, jagghatīti mahāhasitam hasati²⁸, evaṃ pi nimittam

¹ Bā -a. ² Ck -e, Bā adds ti. ³ Ck -le. ⁴ Bā -isu soṇḍo. ⁵ Cks am-. ⁶ Bā
 nam. ⁷ Bā -jānāni. ⁸ Cks so, omitting pana. ⁹ Bā nam nikkadḍhati. ¹⁰ Bā adds
 āpucchā vā. ¹¹ Bā -me-. ¹² Bā tassā. ¹³ Bā dvinnakam. ¹⁴ Bā ullo-. ¹⁵ Bā
 accācaratīti. ¹⁶ Bā omits a. vadati. ¹⁷ Bā va. ¹⁸ Cks vijamh-. ¹⁹ Bā atthi-
 bhāvam vā in the place of atthitam -. ²⁰ Ck vijamh-. ²¹ Bā omits hattha -. ²²
²² Cs thomasavanena. ²³ Cs mandasavanavasena. ²⁴ Cks omit amanāpa -. ²⁵
 Cks -bhavanavasena, Bā -bhāsavacana-. ²⁶ Bā -am. ²⁷ Cks -kāraṇe. ²⁸ Cks -anti.

karoti, kacchan ti upakacchakam, palikhatīti¹ dantehi likhati sirasan ti kesavaṭṭim eva, kesānam mocanabandhane pi² parapurisānam nimittam karoti³ aniyāmetvā vā³ kocid eva sārājissatīti pi karoti⁴ yeva⁵, veditabbā bhavatīti⁶ ayam mayi paduṭṭhā kuddhā kujjhitvā pana micchā caratīti paṇḍitena veditabbā bhavati⁷, pavāsan ti asukagāme payuttadhanam nassati gaccha tam sādhehi vyavahāram⁸ karohīti ādīni vatvā tasmim gate anācāram caritukāmā pavāsam vaṇṇeti, anattthan ti avaḍḍhim, akiccan ti akattabbayuttakam, paridahitvā ti gālham nivāsetvā, parivattakajātā⁹ ti ito e' ito ca parivattamānā, kum-kumiyajātā ti kolāhalajātā pādamūle nipanne upaṭṭhāpeti dīpam jālāpeti nānappakarakam kolāhalam karoti tassa kilesaratim nāseti dukkham vedayatīti sīsam¹⁰ me rujjatīti ādīni vadati, vilomamācaratīti āhāram sītam icchantassa uṇham detīti ādīnam vasena paccanīkavutti hoti, nihatabhogā ti sāmikena dukkham¹⁰ sambhatānam bhogānam surālolatādīhi vināsikā, santhavan¹¹ ti kilesavasena santhavam¹¹ karoti, nikkhantapādā ti jārassa upadhāraṇatthāya nikkhantapādā, sāmike patimhi agāraven' eva ca paduṭṭhamānasatāya ca aticārinī hoti,¹⁵ sabbitthiyo ti ṭhapetvā vipassanāya tanukatakilesā sesā sabbā itthiyo pāpam kareyyum, labhamāne ti¹² labhamāne samvijjamāne ti a., nivātake ti raho mantanake paribhedake khaṇam¹³ vā raho vā ti pāpakaraṇatthāya okāsam vā paṭicchannaṭṭhānam vā kareyya¹⁴, no ti ettha no ti nipātamattam, alattā¹⁵ ti aladdhā ayam eva vā pātho, aññam sampannapurisaṃ¹⁶ alabhitvā pīṭhasappi-²⁰ nāpi tato patikīṭṭhatarenāpi¹⁷ pāpakam kareyy' eva, ārāmakarāsū ti¹⁸ abhiratikārikāsu¹⁹, aniggahāsū 'ti niggahena vinetum asakkuṇeyyāsu, titthasamā ti yathā tittham uttamādhamesu na kiñci²⁰ nahāyantam vāreti tathā etāpi raho va khaṇe vā nivātake vā sati na kiñci²⁰ patikkhipanti.

Tathā hi: Atīte pana Bārāṇasiyam Kaṇḍari²¹ nāma rājā uttama-²⁵ rūpadharo, tassa devasikam amaccā²² gandhakarandakasahassam āharanti, ten' assa nivesane paribhaṇḍam katvā gandhakarandake phāletvā gandhadārūni katvā āhāram pacanti²³, bhariyā pan' assa²⁴ abhirūpā ahosi nāmena Kinnarā²⁵ nāma, purohito pi 'ssa samavayo Pañcālacaṇḍo nāma buddhisampanno²⁶ ahosi, rañño pana pāsādam nissāya³⁰ antopākāre jamburukkho nibbatti, tassa sākhā pākāramatthake olambanti, tassa chāyāya jeguccho dussaṇṭhāno pīṭhasappi vasati, ath' ekadivasaṃ Kinnarā devī vātapānena oloketi tam disvā patibaddha-

¹ Bā upalikkh-. ² Bā hi. ³ Bā omit niyāmetvā vā. ⁴ Ck piyakaroti. ⁵ Bā add paduṭṭhā. ⁶ Bā -antīti. ⁷ Bā -anti. ⁸ Bā voh-. ⁹ Ck parā-. ¹⁰ Cā Bā -a. ¹¹ Bā sanṭha-. ¹² Ck -no pi, Cā -no ti. ¹³ Ck mattanakkhatam, Cā man-tanakkhaṇa. ¹⁴ Bā -yyum. ¹⁵ Bā aladdhā. ¹⁶ Cā Bā -nnaṃ. ¹⁷ Bā patik-kūlata-. ¹⁸ Ck adds ārāmakārāsu, Cā -karāsu. ¹⁹ Bā anabhi-. ²⁰ so all three MSS. for kañci? ²¹ Bā kinnaro. ²² Bā -ccasahassam. ²³ Bā paccati. ²⁴ Bā pissa. ²⁵ Bā -rī. ²⁶ Ck vuddhi-.

cittā hutvā rattim rājānam ratiyā saṅgaṇhitvā tasmim niddam okkante
 saṅkam utthāya nānaggarasabhojanam suvaṇṇasarake pakkhipitvā
 ucchāṅge¹ katvā sātakarajjuyā vātapānena otaritvā jambum āruyha
 sākḥāya oruyha pīṭhasappim bhojetvā pāpam katvā āgatamaggen'
 5 eva pāsādam āruyha gandhehi sarīram ubbaṭṭetvā raññā saddhim ni-
 pajji, eten' upāyena nibaddham ten' eva saddhim pāpam karoti, rājāpi
 na jānāti. So ekadivasam nagaram padakkhiṇam katvā nivesanam
 pavisanto jambucchāyāya sayitam paramakāruṇṇappattam pīṭhasappim
 disvā purohitam āha: „pass' etaṃ² manussapetan“ ti. „Āma devā“
 10 'ti. „Api nu kho samma evarūpam paṭikkūlam kāci itthi chandarā-
 gavasena upagaccheyyā“ 'ti. Tam katham sutvā pīṭhasappi mānam
 janetvā „ayam rājā kim kathesi, attano deviyā mama santikam
 āgamanam na jānāti maññe“ ti jamburukkhassa añjalim paggaḥetvā
 „suṇa sāmi jamburukkhe nibbattadevate, ṭhapetvā tam³ añño etaṃ
 15 kāraṇam na jānātīti“ ā. Purohito tassa kiriyaṃ disvā cintesi: „addhā
 rañño aggamahesi jamburukkhenāgantvā⁴ iminā saddhim pāpam karo-
 tīti“ so rājānam pucchi: „mahārāja deviyā te rattibhāge sarīrasam-
 phasso kīdiso hotīti“. „Samma aññam na passāmi, majjhimayāme
 pan' assā sarīram sītaḥam hotīti“⁵. „Tena hi deva tiṭṭhatu aññā
 20 itthi, aggamahesi te Kinnarā devī iminā saddhim pāpam karotīti“.
 „Samma kim vadesi, evarūpā paramavilāsappattā⁶ kim iminā parama-
 jegucchena saddhim abhiraṃsati“ ti. „Tena hi nam deva parigaṇhā-
 hīti“. So „sādhū“ 'ti rattim bhuttasāyamāso tāya saddhim nipajjitvā
 „parigaṇhissāmi tan“ ti pakatiyā niddūpagamanavelāya niddupagato
 25 viya ahosi, sāpi utthāya tath' eva akāsi, rājā tassā anupadam yeva
 gantvā jambucchāyam nissāya atthāsi. Pīṭhasappi deviyā kujjhitvā
 „tvam⁷ aticirāyitvā āgatā“ ti⁸ hatthena kaṇṇasakkhaliyam⁹ pahari,
 atha nam „mā¹⁰ kujjhi sāmi, rañño niddūpagamanam olokesin“ ti
 vatvā tassa gehe pādapariṇāṇikā viya ahosi, tena¹¹ pan' assā pahā-
 30 rena sīhamukhaṇḍalam kaṇṇato galitvā rañño pādamūle pati, rājā
 „vaṭṭissati¹² ettakan“ ti tam gahetvā gato, sāpi tena saddhim ati-
 caritvā purimaniyāmen' eva gantvā raññā saddhim nipajjitum ārabhi.
 Rājā paṭikkhipitvā punadivase „Kinnarā devī mayā dinnam¹³ sabbā-
 lamkāram alaṃkaritvā etū“ 'ti āṇāpesi, sā „sīhakuṇḍalam me suvaṇṇa-
 35 kārassa santike“ ti vatvā nāgami, puna pesite pana ekakuṇḍalā va

¹ all three MSS. ucca-. ² Bā ekam. ³ Bā hitam. ⁴ Bā -na-. ⁵ Cks hoti. ⁶
 Bā -sasampannā. ⁷ Bā adds ajja. ⁸ Bā āgacchati. ⁹ Bā -saṅkhā-. ¹⁰ Bā
 adds mam. ¹¹ Cks te. ¹² Bā vatt-. ¹³ Cks -a.

āgamāsi, rājā pucchi „kahan te kuṇḍalan“ ti „suvanṇakārassa santike“ ti suvanṇakāraṃ pakkosivā¹ „kimkāraṇā imassā² kuṇḍalaṃ na desīti³“ ā., „nāhaṃ gaṇhāmi devā“ ti, rājā kujjhivā „pāpe caṇḍālī⁴ mādisena te suvanṇakārena bhavitabban“ ti vatvā „taṃ kuṇḍalaṃ purato khipivā purohitaṃ ā.: „samma saccaṃ tayā vuttaṃ, gaccha 5 sīsam assā chedāpehīti“. So taṃ rājagehe yeva ekasmiṃ padese ṭhapetvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva mā Kinnarādeviyā⁵ kujjhi⁶, sabbā itthiyo evarūpā yeva, sace pi itthīnaṃ dussīlabhāvaṃ passitukāmo⁷ dassessāmi te etāsaṃ pāpakāṃ c' eva bahumāyābhāvaṃ ca, ehi aññātakavesena janapadaṃ carāmā“ ti. Rājā „sādhū“ ti mātaraṃ r. 10 paticchāpetvā tena saddhiṃ cārikaṃ pakkāmi, te saṃyojanamaggaṃ gantvā mahāmagge nisinnānaṃ eko kuṭumbiko puttass' atthāya maṅgalaṃ katvā ekaṃ kumārikaṃ paṭicchannayāne nisīdāpetvā mahantena parivārena gacchati, taṃ disvā purohito⁸ ā.: „sace icchasi imaṃ kumārikaṃ tayā saddhiṃ pāpaṃ kāretuṃ sakkā⁹“ ti, „kim kathesi, 15 mahāparivārā na sakkā sammā“ ti, purohito „tena hi passa devā“ ti purato gantvā¹⁰ maggato avidūre sāṇiṃ¹¹ parikkhipivā rājānaṃ antosāṇiyaṃ katvā sayāṃ maggapasse rodanto nisīdi, atha naṃ kuṭumbiko disvā „tāta kasmā rodasīti“ pucchi, „bhariyā me garubhārā, taṃ kula-gharaṃ netuṃ maggapaṭipanno 'smi, tassā antarāmagge yeva gabbho 20 cali, esā antosāṇiyaṃ kilamati, kāci 'ssā itthi santike n' atthi, mayāpi ta. gantuṃ na sakkā, na jānāmi kim bhavissatīti“, „ekaṃ itthiṃ ladhuṃ vaṭṭatīti, mā rodi, bahū itthiyo, ekā gamissatīti“, „tena hi ayam eva kumārikā gacchatu, etissāpi maṅgalaṃ bhavissatīti“, so cintesi: „saccaṃ vadati, suṇisāya pi maṅgalaṃ eva iminā nimittena, sā 25 puttadhītāhi vadḍhissatīti“ taṃ eva pāpesi¹², sā ta. pavisitvā rājānaṃ disvā paṭibaddhacittā hutvā pāpaṃ akāsi, rājāpi 'ssā aṅgulimuddikaṃ adāsi, atha naṃ katakiccaṃ nikkhamitvā āgataṃ pucchimsu: „kim vijātā“ ti, „suvanṇavannaṃ puttan“ ti, kuṭumbiko taṃ ādāya pāyāsi, purohito pi rañño santikaṃ gantvā „ditthā¹³ te deva kumārikāpi evaṃ 30 pāpā kimaṅga pana aññāpi, api pana te kiñci dinnan“ ti, „āma aṅgulimuddikā dinnā“ ti, „nāssa taṃ dassāmīti“ vegena gantvā yānakaṃ gaṇhitvā „kim etan“ ti vutte „ayam me¹⁴ brāhmaṇiyā ussīsake ṭhapitamuddikaṃ gahetvā āgatā“ ti „dehi amma muddikaṃ“ ti, sā taṃ

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā imissā. ³ Bā detīti. ⁴ Bā -le. ⁵ Cks -im. ⁶ Bā -ittha. ⁷ Bā nātukāmo. ⁸ Bā adds rājānaṃ. ⁹ Bā sakkomi. ¹⁰ Bā gantvā, Cks omit gantvā. ¹¹ Ck sāṇiṃ, Bā sādhaṇa. ¹² Bā pesesi. ¹³ Cks -an. ¹⁴ Bā ayameva.

dadamānā brāhmaṇaṃ hatthe¹ nakhena vijjhivā „gaṇha corā“² 'ti
 adāsi. Evaṃ brāhmaṇo nānāvidhehi upāyehi aññā bahū aticāriniyo
 rañño dassetvā „idha tāva ettakaṃ hoti², aññattha gamissāma devā“
 'ti ā. Rājā sakala-Jambudīpe cari, te pi „sabbā itthiyo evarūpā bha-
 5 vissanti, kin no etāhi, nivattāmā“³ 'ti³ Bārāṇasim eva paccāgantvā
 „evam⁴ mahārāja itthiyo nāma, evaṃ pāpadhammā pakati etāsaṃ,
 khama⁵ deva Kinnarādeviyā“⁴ ti purohitena yācito khamitvā rājanive-
 sanato nam⁶ nikkadḍhāpesi, tñānato pana tam⁷ apanetvā aññaṃ
 aggamahesiṃ akāsi, taṃ ca pīṭhasappiṃ nikkadḍhāpetvā jambusākhaṃ⁸
 10 chedāpesi. Tadā K. Pañcālacaṇḍo ahosi, iti attanā diṭṭhakāraṇaṃ eva⁹
 āharitvā dassento

21. Yam ve¹⁰ disvā Kaṇḍari-Kinnarānaṃ¹¹
 sabbitthiyo na ramantī agāre
 tam tādisaṃ maccaṃ cajitvā bhariyā¹²
 15 aññaṃ disvā purisaṃ pīṭhasappiṃ ti g. ā. 308.

T. a.: Yam ve Kaṇḍarissa¹³ rañño Kinnarāya ca deviyā ti imesaṃ
 Kaṇḍari-Kinnarānaṃ virāgakāraṇaṃ ahosi tam disvā jānitabbaṃ sabbitthiyo
 attano sāmikānaṃ na ramanti agāre, tathā hi aññaṃ pīṭhasappipurisaṃ disvā
 tam rājānaṃ tādisaṃ ratikusalaṃ maccaṃ cajitvā¹⁴ bhariyā tena manussapetena
 20 saddhiṃ pāpaṃ akāsi.

Aparo: atīte Bako nāma Bārāṇasirājā dhammena r. kāresi, tadā
 Bārāṇasiyā pācīnadvāravāsino ekassa daliddassa Pañcapāpā nāma
 dhītā ahosi, sā kira pubbe pi ekā daliddadhītā mattikaṃ madditvā gehe
 bhittim līpati, ath' eko paccekabuddho attano pabbhāraparibhaṇḍa-
 25 karaṇatthaṃ „kahaṃ mattikaṃ labhissāmīti“¹⁵ cintetvā „Bārāṇasiyaṃ
 laddhuṃ sakkā“¹⁵ ti¹⁵ pārupitvā pattahattho nagaraṃ pavisitvā tassā
 avidūre aṭṭhāsi, sā kujjhivā oloketi¹⁶ „samaṇa mattikaṃ pi na
 labhasīti“¹⁶ vatvā¹⁷ mahantaṃ mattikāpiṇḍaṃ āharitvā patte tñapesi, so
 tāya mattikāya pabbhāre paribhaṇḍaṃ akāsi¹⁸, tassā mattikāpiṇḍa-

¹ Bā - nahatthaṃ. ² Bā hotu. ³ Cks nivattitvā, ⁴ Cs imā, Bā omits evaṃ. ⁵
 Bā -atha. ⁶ Cks omit nam. ⁷ Cks omit tam. ⁸ Cks add agge. ⁹ Ck -katheva,
 Cs -kameva, B^s -karaṇameva. ¹⁰ Bā yañca. ¹¹ Bā kinnarī-. ¹² read: -ttha
 bhariyā. ¹³ Bā yañca kinnarikassa. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā adds cī-
 varam. ¹⁶ Bā add paduṭṭhena manasā mattikampi bhikkhatīti avoca pacceka-
 buddho niccalo va ahosi atha sā paccekabuddhaṃ niccalitaṃ disvā puna cittaṃ
 pasādetvā oloketvā. ¹⁷ Bā adds sukhumaṃ. ¹⁸ Bā add sā nacirasseva tato
 cavitvā tasmiṃ yeva nagare bahidvārāgame duggatitthiyā kucchimhi paṭisandhiṃ
 gaṇhi sā dasamāsaccayena mātukucchito nikkhami.

phalena sarīraṃ phassasampannaṃ ahosi, kujjhitvā olokitattā pana
 hatthapādamukhaakkhināsāni pāpāni virūpāni ahesuṃ, tena naṃ Pañ-
 capāpā t' eva¹ sañjānimsu. Ath' ekadivasam Bārāṇasirājā rattiṃ
 aññātakavesena nagaraṃ parigaṇhanto taṃ padesaṃ gato, sāpi gāma-
 dārikāhi saddhiṃ kilāntī ajānitvā va rājānaṃ hatthe gaṇhi, so tassā 5
 hatthasamphassena sabhāvena saṇṭhātuṃ² nāsakkhi, dibbaphassena³
 puṭṭho viya ahosi, so phassarāgaratto tathārūpam⁴ pi taṃ hatthe ga-
 hetvā „kassa dhītāsīti“ pucchitvā „dvāravāsino“ ti vutte assāmika-
 bhāvaṃ pucchitvā „ahan te sāmiko bhavissāmi, gaccha mātāpitāro
 anujānāpehīti“ ā., sā mātāpitāro upagantvā „eko maṃ puriso iccha- 10
 tīti“ vatvā „so pi duggato bhavissati“⁵ sace tādisaṃ pi icchati, sādhu“
 ti vutte gantvā mātāpitūhi anuññātabhāvaṃ ārocesi, so 'tasmiṃ yeva
 gehe tāya saddhiṃ vasitvā pāto va rājanivesanaṃ pāvīsi, tato paṭṭhāy'
 eva rājā aññātakavesena nibaddhaṃ ta. gacchati aññaṃ itthiṃ olo-
 ketuṃ na icchati. Ath' ekadivasam tassā pitu lohita-pakkhandikā 15
 uppajji, asambhinnakhīrasappimadhusakkharāyutto pāyāso tassa⁶ bhe-
 sajjaṃ, taṃ te daliddatāya uppādetuṃ na sakkonti, tato Pañcapāpāya
 mātā dhītaraṃ ā.: „kiṃ amma tava sāmiko pāyāsaṃ uppādetuṃ
 sakkhissatīti“, „amma mama sāmikena amhehi pi duggatatarena bha-
 vitabbaṃ, evaṃ sante pi pucchissāmi naṃ, mā cintayīti“ vatvā tassā- 20
 gamanavelāya dummanā⁷ hutvā nisīdi, atha naṃ rājā āgantvā „kiṃ
 dummanāsīti“ pucchitvā taṃ atthaṃ sutvā „bhadde idaṃ atīssara-
 bhesajjaṃ kuto labhissāmīti“ vatvā cintesi: „na sakkā mayā nicca-
 kālaṃ evaṃ carituṃ, antarāmagge parissayo pi daṭṭhabbo, sace kho
 pana etaṃ antepuraṃ nessāmi etissā phassasampadaṃ ajānantā 'am- 25
 hākaṃ rājā yakkhiniṃ gahe tvā āgato' ti keliṃ karissanti, sakala-
 nagaravāsino etissā samphassaṃ jānāpetvā garaḥaṃ mocessāmīti“,
 atha naṃ ā.: „bhadde mā cintayi, āharissāmi te pitu pāyāsaṃ“ ti
 vatvā tāya saddhiṃ abhiraṃitvā rājanivesanaṃ gantvā punadivase
 tādisaṃ pāyāsaṃ pacāpetvā paṇṇāni aggahetvā⁸ dve puṭe katvā ekas- 30
 miṃ⁹ pāyāsaṃ pakkipitvā ekasmiṃ cūlāmaṇiṃ ṭhapetvā bandhitvā
 rattibhāge gantvā „bhadde mayaṃ daliddā, kicchena sampāditaṃ,
 tava pitaraṃ 'ajja imambā puṭā pāyāsaṃ bhuñja¹⁰ sve imambā' ti
 vadeyyāsīti“ ā.: sā tathā akāsi, ath' assā pitā ojasampannattā
 pāyāsassa thokaṃ eva bhuñjitvā titto jāto, sesaṃ mātu datvā sayam 35

¹ Bā tveva-. ² Bā sandhāretuṃ. ³ Bā -samphassena. ⁴ Bā tathāvirū-. ⁵ Bā
 -tīti. ⁶ Bā va etassa. ⁷ Cks -no. ⁸ Bā āharāpetvā. ⁹ Cks omit ek-. ¹⁰
 Bā -atu.

pi bhuñji, tayo pi sukhitā ahesum, cūlāmaṇipuṭam punadivasatthāya
 ṭhapesum, rājā nivesanam gantvā mukham dhovitvā „cūlāmaṇim me
 āharathā“ 'ti vatvā „na passāma devā“ 'ti vutte „sakalanagaram
 vicinathā“ 'ti ā., vicinitvā na passimsu, „tena hi bahinagare dalidda-
 5 gehesu bhattapaṇṇapuṭe upādāya vicinathā“ 'ti vicinitvā¹ tasmim
 ghare cūlāmaṇim disvā „tassā mātāpitāro corā“² ti bandhitvā na-
 yimsu, ath' assā pitā „sāmi na mayam corā, aññenāyam maṇi ābhato“
 ti vatvā „kenā“ 'ti vutte „jāmatarā me“³ ti ācikkhitvā „kham so“
 ti pucchite „dhītā me jānātīti ā., tato tāya saddhim kathesi: „amma
 10 sāmikan“⁴ te jānāsīti“, „na jānāmīti“, „evam sante amhākam jīvitam
 n' atthīti“⁵, „tāta so andhakāre āgantvā“⁶ andhakāre yeva yāti, ten'
 assa rūpam na jānāmi, hatthasamphassena pana nam jānitum sakko-
 mīti“, so rājapurisānam ārocesi, te pi rañño ārocesum, rājā ajānanto
 viya hutvā „tena hi tam itthim rājaṅgaṇe“⁷ antosāṇiyam ṭhapetvā
 15 sāṇiyā hatthappamāṇam chiddam katvā nagaravāsino sannipādetvā
 hatthasamphassena coram gaṇhathā“ 'ti ā., rājapurisā tathā kātum
 tassā santikam gantvā rūpam disvā va vipphaṇṇasārino hutvā āhamasu⁸:
 „ayam“⁹ pisācīti¹⁰ jigucchitvā phusitum¹¹ na ussahimsu, ānetvā
 pana¹² rājaṅgaṇe antosāṇiyam ṭhapetvā sakalanagaravāsino sannipāte-
 20 sum, sā āgatāgatassa chiddena pasāritam hattham gahetvā va „no
 eso“ vadati, purisā tassā dibbaphassasadiṣṭe phasse bajjhितvā apa-
 gantum na sakkhimsu, „sac' āyam daṇḍārahā daṇḍam datvāpi dāsa-
 kammakarabhāvam upagantvāpi etam ghare karissāmā“ 'ti cintayimsu,
 atha te rājapurisā daṇḍehi koṭṭetvā pabbājesum¹³, uparājam ādikatvā
 25 sabbe ummattakā viya ahesum, atha¹⁴ rājā: „kiñci“¹⁵ aham bha-
 veyyan“ ti hattham pasāresi, tam hatthe gahetvā va „coro me
 gahīto“ ti mahāsaddam kari, rājā te purise pucchi: „tumhe etāya
 hatthe gahitā kim cintayitthā“ 'ti, te yathābhūtam ārocesum, atha
 ne rājā ā.: „aham“¹⁶ attano geham ānetum evam kāresim¹⁷, etissā
 30 phassam¹⁸ ajānantā mam paribhaveyyun¹⁹ ti vatvā²⁰ „tasmā“²¹ mayā
 sabbe tumhe jānāpitā, vadatha²² idāni kass' esā gehe bhavitum yuttā“
 ti, „tumhākam devā“ 'ti, atha nam abhisiñcitvā aggamahesim aññāsi²³,

¹ Bā Cs -nantā. ² Bā -ro. ³ Cks -ro, Bā me jānamātarā. ⁴ Cks yan. ⁵ Cks
 natthi. ⁶ Ck āgañjitvā, Cs āgañchitvā. ⁷ Ck adds sā, Cs sa. ⁸ Cks ahaddhi.
⁹ Bāś dhidhi. ¹⁰ Ck jisā-, Cs pisāmīti, Bā phisācīti. ¹¹ Cks phusitam, Bā
 phassi-. ¹² Bāś add nam. ¹³ Bāś palāpesum. ¹⁴ Bā adds nam. ¹⁵ Cks kañci.
¹⁶ Bāś add etam. ¹⁷ Bāś evamakāsi. ¹⁸ Cs -ā, Ck omits ph-. ¹⁹ Cks -bhā-.
²⁰ Bāś cintetvā. ²¹ Cks tassa. ²² Bā -etha. ²³ Bā akāsi.

mātāpitunnam pi 'ssā issariyaṃ dāpesi, tato paṭṭhāya pana¹ sammatto
 n' eva vinicchayaṃ paṭṭhapesi na aññaṃ itthiṃ oloketi, tā tassā²
 antaram pariyesimsu, sā ekadivasaṃ dvinnam³ aggamaheṣibhāvassa
 supine nimittam disvā rañño ārocesi, rājā supinapāṭhake pakko-
 sāpetvā „evarūpe supine diṭṭhe kiṃ hotīti“ pucchi, te itarāsaṃ 5
 itthiṇaṃ santikā lañcaṃ gahetvā „mahārāja deviyā sabbasetahatthino
 khandhe nisinnabhāvo tumhākaṃ maraṇassa pubbanimittam hatthik-
 khandhagatāya candaparāmasanaṃ tumhākaṃ paccāmittarājānaya-
 nassa⁴ pubbanimittan“ ti vatvā „idāni kiṃ kātabban“ ti vutte
 „deva imaṃ māretum na sakkā, nāvāya pana naṃ ṭhapetvā 10
 nadiyaṃ vissajjetum vaṭṭatīti“ vadiṃsu, rājā āhāravatthālamkārehi
 saddhiṃ rattibhāge⁵ naṃ nāvāyaṃ ṭhapetvā nadiyaṃ vissajjāpesi, sā
 nadiyā vuyhamānā heṭṭhānadiyā nāvāya udakakīlaṃ kīlantassa Pā-
 vāriyarañño abhimukhaṃ⁶ pattā, tassa senāpati nāvam disvā „ayaṃ
 nāvā mayhan“ ti ā., rājā „nāvāya bhaṇḍam mayhan“ ti vatvā āga- 15
 tāya nāvāya taṃ disvā „kā nāma tvaṃ piśācisadisā“ ti pucchi, sā
 sitaṃ katvā Bakassa rañño aggamaheṣibhāvaṃ kathetvā taṃ⁸ sabbam
 pavattiṃ tassa kathesi, sā pana Pañcapāpā ti sakala-Jambudīpe pā-
 kaṭā⁹, atha naṃ rājā hatthe gahetvā ukkhipi, saha gahaṇen' eva
 phassarāgaratto aññasu itthīsu¹⁰ itthisaññaṃ pi akatvā taṃ agga- 20
 mahesitṭhāne ṭhapesi, sā tassa paṇasaṃ ahosi, Bako taṃ pavattiṃ
 sutvā „nāhaṃ tassa aggamaheṣiṃ¹¹ kātum dassāmi“ senaṃ saṃ-
 kaḍḍhitvā¹² tassa paṭititthe¹³ nivesanaṃ katvā paṇṇam pesesi: „bhari-
 yaṃ vā me detu yuddhaṃ vā“ ti, so¹⁴ yuddhasajjo ahosi, ubhinnaṃ
 amaccā „mātugāmaṃ nissāya maraṇakiccaṃ n' atthi, purimasāmikattā 25
 esā Bakassa pāpuṇāti nāvāya laddhattā Pāvāriyassa¹⁵, tasmā eke-
 kassa gehe sattaṣattadivasaṇi hotū“ 'ti mantetvā dve pi rājāno sañña-
 pesum, te ubho pi attamaṇā hutvā tiṭṭhapatititthe¹⁶ nagarāni māpetvā
 vasiṃsu, sā dvinnam pi tesam mahesittam¹⁷ kāresi, dve pi tassā sam-
 mattā¹⁸ ahesum, sā pana ekassa ghare sattāhaṃ vasitvā nāvāya 30
 itarassa gharaṃ gacchati¹⁹, nāvam pājetvā nentena ekena mahallaka-
 khañjakena²⁰ vattena saddhiṃ nadimajjhe pāpaṃ karoti. Tadā K.

¹ Bds add tāya. ² Cs tātassam, Cks tā yassā. ³ Bds add rājūnam. ⁴ Bā -rā-
 jassa. ⁵ Cks -gāya. ⁶ Bā -khathānam. ⁷ Bā -ca-. ⁸ Cks omit taṃ. ⁹ Cks
 add ahesum. ¹⁰ Cks omit itthīsu. ¹¹ all three MSS. -si. ¹² Bds -ḍḍhi. ¹³
 Bds tassa pana nadititthe. ¹⁴ Bds add yuddhaṃ dassāmi na bhariyaṃ ti vatvā.
¹⁵ Ck -riyayassa, Bds riyassāti. ¹⁶ Bds tiṭṭhapatitthēna. ¹⁷ Bā aggamaheṣitaṃ.
¹⁸ Cks samaggā. ¹⁹ Bā ghare gacchanti. ²⁰ Cks -ke, Bds -khujjakena.

sakuṇarājā Bako ahosi, tasmā idam attanā diṭṭhakam¹ āharitvā dassento ā.:

22. Bakassa ca² Pāvārikassa rañño
accantakāmānugatassa bhariyā
5 avācarī² baddhavasānugassa³,
kam vā itthi⁴ nāticare tadaññan ti. 309.

Ta. accantakā/mānugatassā 'ti accantam kāmam anugatassa, avācarī⁵ anācāram cari, baddhavasānugassā³ 'ti baddhassa⁶ attano vasānugatassa attano pesanakārassa santike ti a., karaṇatthe vā⁷ sāmivacanam. tena
10 saddhim pāpam akāsīti vuttam hoti, tadaññan ti kataram⁸ aññam purisam nāticareyyā 'ti a.

Aparam⁹ pi: atīte Brahmaddattassa bhariyā Piṅgiyānī¹⁰ nāma¹¹ sīhapañjaram vivaritvā olokontī maṅgalassagopakam disvā rañño niddokkamanakāle¹² vātapānena oruyha tena saddhim aticaritvā puna
15 pāsādam abhiruya gandhehi sarīram ubbaṭṭetvā raññā saddhim nipajji, ath' ekadivasam rājā „kin nu kho deviyā adḍharattasamaye niccam sarīram sītalam hoti, parigaṇhissāmi nan“ ti ekadivasam niddūpagato viya hutvā tam utthāya gacchantim anugantvā assabandhena saddhim aticarantim disvā nivattitvā sayanam abhirūhi¹³, sāpi aticaritvā
20 āgantvā cullasayane¹⁴ nipajji, punadivase rājāmaccamajjhe yeva tam pakkosāpetvā tam kiccam āvikaritvā „sabbā va itthiyo pāpadhammā“ ti tassā vadhabandhanachejjabhejjāraham dosam¹⁵ khamitvā ṭhānā cāvetvā aññam aggamaheṣim akāsi. Tadā Kuṇālarājā Brahmaddatto ahosi, tena tam attanā diṭṭhakam āharitvā dassento pi:

25 23. Piṅgiyānī¹⁶ sabbalokissarassa
rañño piyā Brahmaddattassa bhariyā
avācarī baddhavasānugassa¹⁷,
tam vāpi sā nājjhaga kāmakāminīti g. ā. 310.

Ta. tam ti sā evam aticarantī tam va assabandham tam vā¹⁸ aggamahe-
30 siṭhānan ti ubhayam pi na ajjhaga¹⁹. ubhayato bhaṭṭhā ahosi, kāmakāminīti kāme patthayamānā, evam pāpadhammā itthiyo ti.

¹ Bā diṭham. ² Bds anācāri. ³ Bā paṭhavasānugata-. ⁴ so Cs; Ck kam vāsi itthi, Bā kam vāpi itthi; read: kam vāpi thī? ⁵ Bds anācārīti. ⁶ Bā paṭhassa. ⁷ Bds tam. ⁸ Bā adds tam. ⁹ Bā -rā. ¹⁰ Cs piṅgiyāti, Ck pigiyāti, Bā piyaṅgayāni. ¹¹ Bā adds aggamaheṣi. ¹² so Cks; Bā niddupagamana-. ¹³ Bā -rūyhi. ¹⁴ Ck tulla-, Bā cūlasayanake. ¹⁵ Ck -bandhanajje bhejjārahamñosaṃ, Bā -bandhachajjabhajjā-, Cs -raharam-. ¹⁶ Bā piyaṅgayāni. ¹⁷ Bds anācāri paṭha vasānugatassa. ¹⁸ Cks omit assa - -. ¹⁹ Bā nājhagamā.

Atītavattumhi itthīnaṃ dosam kathetvā aparena pi pariyāyena
tāsam dosam eva kathento āha:

24. Khuddānaṃ lahucittānaṃ akataññuna dūbbhinā¹
nādevasatto puriso thīnaṃ saddhātum arahati. 311.
25. Na tā² pajānanti kataṃ na kiccaṃ 5
na mātaraṃ pitaraṃ bhātaraṃ vā,
anariyā samatikkantadhammā
sass³ eva³ cittassa vasaṃ vajanti. 312.
26. Cīrānūvuttham⁴ pi piyaṃ manāpaṃ
anukampakaṃ⁵ pāṇasaṃam pi santaṃ⁶ 10
āvāsu⁷ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasmaṃham itthīnaṃ na vissasāmi. 313.
27. Thīnaṃ hi cittaṃ yathā vānarassa⁸
kannappakannaṃ yathā rukkhachāyā,
calācalaṃ hadayaṃ itthiyānaṃ⁹ 15
cakkassa¹⁰ nemi viya¹¹ parivattati. 314.
28. Yadā tā passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹³ purisassa vittaṃ¹⁴
saṇhāhi vācāhi nayanti-m-etam¹⁵
kambojakā jalajenēva assaṃ. 315. 20
29. Yadā na passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹⁶ purisassa vittaṃ¹⁴
samantato naṃ parivajjayanti
tiṇṇo nadīpāragato va kullaṃ. 316.
30. Silesūpaṃā sikhi-r-iva¹⁷ sabbabbhakkhā 25
tikkhāmayā¹⁸ nadi-r-iva¹⁹ sīghasotā
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṇ ca²⁰
nāvā yathā orakūlaṃ paraṇ ca. 317.
31. Na tā²¹ ekassa na dvinnaṃ āpaṇo va²² pasārito,
yo tā mayhan ti maññeyya vātaṃ jālena bādhaye²³. 318. 30

¹ Bā -naṃ mittadubbhinā. ² Cks taṃ. ³ Cks sassāva. ⁴ Ck -nnuttam,
Bā -vuṭṭham. ⁵ Bā -kammaṃ. ⁶ Bā bhattaṃ, Ck santa, Cs santim. ⁷ Cs Bā
avāsu. ⁸ Bā bārāṇassa, Bs vāra-. ⁹ Bā itthinaṃ. ¹⁰ Cks omit ca-. ¹¹ so
Bā; Ck nevivara, Cs nemiva. ¹² Bā sapekkha-. ¹³ Cks a-. ¹⁴ Cks ci-. ¹⁵
Cs Bā enam. ¹⁶ Cs a-. ¹⁷ read: sikhīva? ¹⁸ so Ck; Cs tikkhāmayā, Bā
tikkhāmanā. ¹⁹ Cs Bā nadīriva; read: nadīva? ²⁰ so Cs; Ck yamampiyaṇca,
Bā yamappiyanti. ²¹ Bā etā. ²² Cks so. ²³ Bā bandhaye.

32. Yathā nadī ca pantho ca pānāgāraṃ sabhā papā
evam lokitthiyo nāma, velā tāsam na vijjati¹. 319.
33. Ghatāsanasaṃ h' etā kaṇhasappasirūpamā,
gāvo bahitiṇassēva² omasanti varam varam. 320
- 5 34. Ghatāsaṇaṃ kuṇjaraṃ kaṇhasappaṃ
muddhābhisittaṃ pamadā ca sabbā
ete na so³ niccayatto bhajetha,
tesam bhavē⁴ dubbidu sabbabhāvo. 321.
- 16 35. Nāccantavaṇṇā na bahūna⁵ kantā
na dakkhiṇā pamadā sevitabbā,
na parassa bhariyā na dhanassa hetu
et' itthiyo pañca na sevitabbā ti. 322.

Ta. khuddānaṃ⁶ [ti khuddānaṃ⁶, Kaṇaverajātake⁷ viya baddhacore pi
sārajjanaṃ sandhāy' etaṃ vuttaṃ, lahuṇṇittānaṃ ti taṃ muhuttaṃ eva pari-
15 vattanacittānaṃ, Culladhanuggahajātaken' etaṃ kathetabbam⁸, akatuṇṇutā pana
etāsaṃ Ekanipāte Takkāriyajātakena dīpetabbā, nādevasatto ti na adevasatto
devena asatto anāsatto⁹ ayakkhagahitako abhūtāvaṭṭhito¹⁰ puriso thīnaṃ sīla-
vantataṃ¹¹ saddhātum¹² nārahati¹³ bhūtāvaṭṭo¹⁴ pana saddaheyya, katan ti
attano katan upakāraṃ, kiccan ti attanā kātabbakiṇṇam, na mātaraṃ ti
20 sabbe pi nātake chaddetvā yasmim paṭibaddhacittā honti taṃ nēva anubandha-
nato ete mātādayo na jānanti¹⁵ nāma mahāpanthakamātā¹⁶ viya, anarya ti
nillajjā, sassā 'ti sakassa, avāsū¹⁷ 'ti āpadāsu¹⁷, kiccesū 'ti tesu tesu karaṇi-
yesu, kannappakannaṃ ti otiṇṇotiṇṇam, yathā hi visame padese rukkhac-
chāyā ninnam pi orohati thalam pi abhirūhati¹⁸ tathā etāsaṃ pi cittaṃ na
25 kiñci uttamādhamaṃ vajjeti, calācalaṃ ti ekasmim yeva apatiṭṭhitaṃ, nemīti
sakaṭassa gacchato cakkanemi viya, ādeyyarūpan¹⁹ ti gahetabbajātikaṃ,
vittan ti dhanam, nayantīti attano vasaṃ nenti, jalajenā 'ti jalajāta-
sevālena, Kambojakaraṭṭha-vāsino kira yadā aṭavito asse gaṇhitukāmā honti tadā
ekasmim thāne vatim parikkhipitvā dvāraṃ yojetvā assānaṃ udakapānatitthe
30 sevālam madhunā makkhetvā sevālasambaddhāni²⁰ tīre²¹ tiṇāni ādim katvā yāva
parikkhepadvārā makkhenti, assā pāṇiyan pivitvā rasagedhena madhumakkhitāni
tiṇāni carantā²² anukkamena taṃ thānaṃ pavisanti, iti te²³ yathā jalajena

¹ in Bā the second hemistich comes before the first. ² Cks bahu-. ³ Cks Bā ro, Bs yo. ⁴ Bds have. ⁵ Ck bahunā, Bā bahunna. ⁶ Bds luddā-. ⁷ Cks -ru-, Bs kajavedā-. ⁸ Bā dīpetabbam. ⁹ so Cks; Bds na devasattoti na devasatto devena anāsatto. ¹⁰ so Cs; Ck abhuttāvaṭṭito, Bā abhūtapavattito. ¹¹ Bds -vantatavādam. ¹² Bā sandhā-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Ck -e, Bā bhūta vitto. ¹⁵ Bds -āti. ¹⁶ Cks -patthaka-? Bā -paṇhaka. ¹⁷ Ck Bā apa-. ¹⁸ Bds -rūyhati. ¹⁹ Cks a-. ²⁰ Ck -savaddhāni, Cs -saṃvaddhāni, Bā sambandhāni, Bs -saṃbandhanā. ²¹ Bā omits tīre. ²² Bds khādantā. ²³ Ck se, Bā yathā te.

palobhetvā asse¹ vasam² nenti tathā etāpi dhanam disvā tassa gahaṇatthāya
 saṇhāhi vācāhi purisam vasam nentīti a., kullaṇa ti taraṇatthāya gahitaṃ yaṃ
 kiñci, silesūpamā ti purisānaṃ citta-bandhanena silesasadisā, tikkhamāyā
 ti tikhiṇamāyā³, sīghasotā nadīrivā 'ti yathā pabbateyyā nadī sīghasotā⁴
 ti a., āpaṇo ti yathā ca pasāritāpaṇo yesam mūlaṃ atthi 'tesam yeva upakāro
 tath' etāpi, yo tā ti yo puriso tā itthiyo, bādhave⁵ ti yo vātam pi jālena
 bādheyya⁶, velā tāsam na vijjatīti yathā etāsam nadīnaṃ asukavelāyam ev'
 ettha gantabban ti velā n' atthi rattim pi divāpi icchiticchitakkhaṇe upagantabbā
 n' eva asuken' evā⁷ 'ti pi mariyādā n' atthi atthikatthikena upagantabbā n' eva
 (-?) tathā etāpīti a., ghatāsanaśamā ti yathā aggi indhanena tappati etāpi
 kilesaratiyā, kaṇha - - ti kodhanatāya upanāhitāya ghoravisatāya dūjivhatāya
 mittadūbhitāya 'ti pañcahi kāraṇehi kaṇhasappasirasadisā, tattha bahularāgatāya
 ghoravisatā pisuṇatāya dūjivhatā⁸ aticāritāya mittadūbhitā veditabbā, gāvo
 bahitiṇassa⁹ 'ti yathā gāvo khāditatthānaṃ chaḍḍetvā bahīmanāpassa¹⁰
 tiṇassa varam varam omasanti khādanti evam etāpi niddhanam chaḍḍetvā
 aññaṃ sadhanam eva gacchantīti¹¹ a., muddhābhisiṭṭan ti rājānaṃ, pa-
 madā ca sabbā ti sabbā tā itthiyo, ete¹² ti ete pañca jane, niccayatto¹³
 ti niccam samānato upatthitasati, appamatto va hutvā ti a., dubbidū 'ti dujjāno,
 sabbabhāvo ti ajjhāsayo, ciraparicīṇṇo pi hi aggi dahati ciravissāsiko pi
 kuñjaro ghātetīti ciraparicīto pi sappo dasati ciravissāsiko pi rājā anatthakāro¹⁴
 hoti, evam ciraparicīṇṇāpi itthiyo vikāram dassentīti, naccantavaṇṇā ti
 abhirūpavatī, na bahūna¹⁵ kantā ti adḍhakāsigaṇikā viya na bahunnaṃ piyā
 manāpā, na dakkhiṇā ti naccagītakusalā, tathārūpā hi¹⁶ bahumittā honti
 tasmā na sevitabbā, na dhanassa hetū 'ti yā dhanahetu yeva bhajati sā
 apariggahāpi na sevitabbā, sā hi dhanam alabhamānā kujjhati.

Evam vutte mahājano M-assa „aho sukathitaṃ“ ti sādhu-
 kāram adāsi, so etehi kāraṇehi itthīnaṃ aggaṃ kathetvā
 tuṇhi ahosi.

Tam sutvā Ānando gijjharājā „samma Kuṇālarājā aham
 pi attano ñāṇabalena itthīnaṃ aggaṃ kathessāmīti“ vatvā
 aggaṇakathaṃ ārabhi.

Tam dassento Bhagavā¹⁷ āha: Atha khalu bho A. gijjharājā
 K-ssa sakunassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ¹⁸ veditvā tāyaṃ velāyaṃ
 imā gāthāyo abhāsi:

¹ Ck -ā, Cs -a, Bđ -am. ² Bđ -e. ³ all three MSS. tikkhamāyā ti tikhiṇa-
 māyā. ⁴ Ck sīghamāyā, Bđ Cs add evam sīghamāyā. ⁵ Bđs bandh-. ⁶ Ck
 baddh-, Bđs bandh-. ⁷ Cks -kenavā. ⁸ Cs -tāya. ⁹ Cks bahu-. ¹⁰ Cks -manā-
 pamanāpassa. ¹¹ Bđs bhaj-. ¹² Cks etā. ¹³ Cs -yanto, Ck niccam yatto, Bđ
 -yato. ¹⁴ Cs Bđ -karo. ¹⁵ Ck bahu, Bđ bahunnaṃ. ¹⁶ Cs Bđ add bahūhi pat-
 thitā. ¹⁷ Bđs satthā. ¹⁸ Bđ -gāthā pari-.

36. Puṇṇam pi ce 'maṃ paṭhavim dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya tam pi,
tāsaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 323.
- 5 37. Utthāhakaṇ ce pi alīnavuttim
komārabhattāraṃ piyaṃ manāpaṃ
āvāsu¹ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasmā hi itthīnaṃ na vissasāmi. 324.
- 10 38. Na vissase icchati man ti poso,
na vissase rodati me sakāse,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṇ ca
nāvā yathā orakūlaṃ paraṇ ca. 325.
- 15 39. Na vissase sākhapurāṇasanthataṃ,
na vissase mittapurāṇacorāṃ,
na vissase rājā sakhā² maman ti,
na vissase itthi dasanna mātaraṃ. 326.
- 20 40. Na vissase rāmakarāsu nārisu
accantasīlāsu asaṇṇatāsu,
accantapemānugat' assa bhariyā
na vissase, titthasamā hi nāriyo. 327.
41. Haneyyu³ chindeyyum pi chedayeyyum⁴
kaṇṭham⁵ pi chetvā⁶ rudhiraṃ pipeyyum⁷,
mā dīnakāmāsu⁸ asaṇṇatāsu
bhāvaṃ kare Gaṅgatiṭṭhūpamāsu. 328.
- 25 42. Musā tāsaṃ yathā saccaṃ saccaṃ tāsaṃ tathā⁹ musā,
gāvo bahitiṇassēva¹⁰ omasanti varam varam. 329.
43. Gaten' etā palobhenti pekkhitena mihitena¹¹ ca
atho pi dunnivatthena mañjunā bhaṇitena ca. 330.
44. Coriyo kaṭhinā h' etā vālā ca lapasakkharā¹²,
30 na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vañcanaṃ. 331.
45. Asā lokitthiyo nāma, velā tāsaṃ na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbaghaso yathā. 332.
46. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṇ ca
35 nāvā yathā orakūlaṃ paraṇ ca. 333.

¹ Cks apassu. ² Cks rāja-, Bā rājā sukhā. ³ Cks -um, Bā -umpi. ⁴ Bā chindā-
peyyumpi. ⁵ Bā -e. ⁶ Ck jātvā. ⁷ Bā piveyyum. ⁸ Bā dinna-. ⁹ Bā
yāthā. ¹⁰ Cks bahu-. ¹¹ Bā mitena, read: smitena or mhitena. ¹² Bā capala.

47. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
dhanattā pativellanti latā va dumanissitā. 334.
48. Hatthibandham assabandham gopurisaṃ ca caṇḍālaṃ¹
chavaḍāhakaṃ [pupphachaddakaṃ]
sadhanam anupatanti nāriyo. 335. 5
49. Kulaputtam pi jahanti akiñcanaṃ chavakasamaṃ²
sadisam api³ gacchanti [anupatanti] dhanahetu⁴ nāriyo ti. 336.

Ta. ādimajjhakathāpariyosānaṃ⁵ ti kathāya⁶ ādimajjhapariyosānaṃ,
laddhā khaṇaṃ ti okāsaṃ labhivā, icchatī man ti maṃ esā icchatīti pi
puriso itthīnaṃ na vissaseyya, sākha purāṇasanthataṃ ti hiyyo vā pare vā 10
santhataṃ purāṇapaṇṇasanthataṃ⁷ na vissase, appoṭhetvā⁸ apaccavekkhitvā na
paribhuñjeyya, tatra hi dīghajātiko vā pavisitvā tiṭṭheyya paccāmito vā satthaṃ
nikkhipeyya, mittapurāṇacoraṃ ti panthadūbhanatṭhāne tṭhitam coraṃ
purāṇamitto me ti⁹ na vissaseyya, corā¹⁰ hi ye¹¹ samjānanti te yeva mārenti,
sakhā mamaṃ ti so hi khippam eva kujjhati, tasmā rājānaṃ sakhā me ti na 15
vissase, dasannamātarāṃ ti ayaṃ mahallikā idāni maṃ na aticarissati attā-
naṃ rakkhissatīti¹² na vissasitabbā, rāmakarāsū 'ti bālānaṃ ratikarāsu,
accantasīlāsū 'ti atikkantasīlāsu, accanta--gatassāpīti sace pi accanta-
anugatapemā assa tathāpi naṃ na vissase, kiṃkārāṇa: titthasamā hi nāriyo
ti sambandho, titthaṃ viya sabbasādhāraṇā ti a., haneyyun ti kuddhā vā 20
aṇṇapurisasārattā vā hutvā sabbesaṃ taṃ hananādikaṃ kareyyum, mā dīna-
kāmasū¹³ 'ti hīnajjhāsayaṃsu¹⁴ kilittāsayāsu, bhāvaṃ ti evarūpāsu sinehaṃ
mā kari¹⁵, Gaṅgātittthūpamāsū 'ti sabbasādhāraṇatṭhena Gaṅgātittthasadisāsu,
musā ti musāvādo tasmaṃ saccasadiṣo va, gatenā 'ti ādisu pekkhitena palo-
bhanena¹⁶ Ummadantijātakaṃ dunnivatthena Nalinijātakaṃ mañjunā bhaṇitena 25
'tuvaṇṇam kho ayyaputta āgaccheyyāsīti' Nandattherassa vatthum kathetabbaṃ,
coriyo ti sambhatassa¹⁷ vināsanena coriyo, kaṭṭhinā ti thaddhahadayā, vālā
ti dutṭhā appaken' eva kujjhanasīlā, lapasakkharā¹⁸ ti nīratthakalapanena
sakkharā viya madhurā, asā ti asatiyo lāmikā, sārattā ti sabbasārattā¹⁹, pa-
gabbhā ti kāyapagabbhiyādīhi pagabbhā, yathā ti yathā sikhī sabbaghaso evaṃ 30
tāpi sabbaghasā, pativellanti parissajanti upagūhanti veṭṭenti, latā vā 'ti
yathā latā rukkhanissitā rukkhaṃ veṭṭeti evaṃ etā purisaṃ parissajantiyo pi
dhanam²⁰ parissajanti nāma, hatthibandhādīsu gopuriso ti vuccati gopālako,
chavaḍāhakaṃ ti chavānaṃ ḍāhakaṃ susānagopānaṃ²¹ ti vuttaṃ hoti, puppha-
chaddakaṃ ti vaccaṭṭhānasodhakaṃ, sadhanaṃ ti etesu pi sadhanam anu- 35

¹ so all three MSS. ² so Bs; Bđ chavakasama, Cks caṭaka. ³ read: abhi? ⁴
add va? ⁵ Bds -gāthāpari-. ⁶ Bds gāthāya. ⁷ Bđ sākha in the place of paṇṇa.
⁸ so Cks; Bđ -ṭetvā. ⁹ Bds add taṃ. ¹⁰ Bđ -o. ¹¹ Cks yene, Bs yeye? ¹²
Cks -sīti. ¹³ Ck Bđ dina-. ¹⁴ Ck lita-, Cs līna-, Bđ hina-. ¹⁵ Cks tare. ¹⁶
Cks -ne. ¹⁷ Bđ adds dhanassa. ¹⁸ Bds lapanasa-. ¹⁹ Cks -dārattā. ²⁰ Bđ
omits pari - -. ²¹ Bds susānapālan.

gacchanti yeva, akiñcanan ti adhanam, chavakasaman¹ ti sunakhamam-
sakhādakacandālena samam sadisam tena nibbisesam pi purisam bhajanti gac-
chanti¹², kasmā³: yasmā anupatanti dhanahetu nāriyo.

Evam attano nāne thatvā Ānando gijjharājā itthīnam
5 agunam kathetvā tunhi ahosi. Tassa vacanam sutvā Nārado
pi attano nāne thatvā tāsam agunam kathesi.

Tam dassento Satthā āha: Atha khalu bho Nārado deva-
brāhmaṇo Ānandassa g-assa ādimajjhakathāpariyosānam⁹ veditvā tāyam
velāyam imā gāthāyo abhāsi:

- 10 50. Cattāro 'me na pūrenti, te me suṇātha⁵ bhāsato:
samuddo brāhmaṇo rājā itthi cāpi dijampati. 337.
51. Saritā sāgaram yanti yā kāci pathaviṃ sitā⁶
tā samuddam na pūrenti, ūnattā⁷ hi na pūrati. 338.
52. Brāhmaṇo ca adhiyānam vedam akkhānapāncamam⁸
15 bhiyyo pi sutam iccheyya, ūnattā hi na pūrati. 339.
53. Rājā ca pathaviṃ sabbam sasamuddam sapabbatam
ajjhāvase vijinitvā anantaratanocitam,
pāram samuddam pattheti, ūnattā hi na pūrati. 340.
54. Ekamekāya itthiyā aṭṭhaṭṭha patino siyā
20 sūrā ca balavantā⁹ ca sabbakāmarasāharā,
kareyya navame chandam, ūnattā hi na pūrati. 341.
55. Sabbitthiyo sikhi-r-iva sabbabhakkhā,
sabbitthiyo nadi-r-iva sabbavāhī,
sabbitthiyo kaṇṭhakānam¹⁰ pasākhā,
25 sabbitthiyo dhanahetū vajanti. 342.
56. Vātam jalena¹¹ paro¹² parāmase
osiñciyā¹³ sāgaram ekapāṇinā
sakena tālena¹⁴ haneyya ghosanam
yo sabbabhāvam pamadāsu ossajeyya¹⁵. 343.
- 30 57. Corīnam bahubuddhīnam yāsu saccam sudullabham (⁹⁴/₂₃)
thīnam bhāvo durājāno macchassêvôdake gataṃ. 344.

¹ Ck caṭakasan, C^s vaṭakasadisan, B^d chavakasama sadisan. ² Ck bhaga-, read: abhig-? ³ Cks tasmā. ⁴ B^ds gāthāpariyosāne. ⁵ B^d suṇātha mama. ⁶ B^d -vissitā. ⁷ Cks ūnantā. ⁸ B^ds -ānam-, Cks -kkhāma-. ⁹ B^d -to. ¹⁰ C^s kaṇṭa-. ¹¹ B^d jā-; read: jaleneva? ¹² B^ds naro. ¹³ B^ds -ceyya, Cks -ciyasa. ¹⁴ B^ds hatthena. ¹⁵ Cks bbassajeyya, B^d uyujje; read ossaje.

58. Analā mudusambhāsā duppūrā tā nadīsamā (II $\frac{326}{13}$, IV $\frac{471}{21}$)
sīdanti, nam veditvāna ārakā parivajjaye. 345.
59. Avaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopānā (II $\frac{330}{10}$, IV $\frac{471}{19}$)
sīdanti, nam veditvāna ārakā parivajjaye. 346.
60. Yam etā upasevanti chandasā vā dhanena vā 5
jātavedo va saṇ ṭhānam khippam anudāhanti nan ti. 347.

Ta. dijam patīti dija setṭhakam¹ Kuṇālam ālapati, saritā ti ādi ṭha-
pitamātikāya bhājanattam vuttam, ūnattā ti udakapatiṭṭhānassa hi mahantattā
ūnā yeva, adhiyānan ti sajjhāyitvā, vedamakkhānapaṇcaman² ti
itihāsapaṇcamam vedacatukkam, ūnattā ti so hi ajjhāsaya mahantatāya sikkhi- 10
tabbassa na pūraṭi, ratanocitan ti nānāratanehi citam paripunnam, ūnattā
ti so hi taṇhāmahantatāya na pūraṭi, siyā ti siyūm, ayam eva vā pāṭho,
sabbakāmarasāharā ti sabbesaṃ kāmarasānaṃ āharanākā, navame ti aṭṭhaḥi
atittibhāvadassanattam vuttam, sā pana dasame pi³ tato uttaritare pi chandam
karot' eva, ūnattā ti sā hi kāmatanṭhāmahantatāya na pūraṭi, kaṇṭakānam 15
pāsākha ti sambādhamagge⁴ kaṇṭakasākhasadisā, yathā hi sākha laggitvā ākaḍ-
ḍhati evam etāpi rūpādīhi kaḍḍhanti, yathā sākha hatthādīsu vijjhītvā dukkham
uppādeti evam etāpi puṭṭhamattā va sarīrasamphassena vijjhītvā mahāvināsaṃ pā-
pentī, vajantīti parapurisaṃ vajanti, parāmase ti gaṇheyya, osiñciyā ti
nahāyitum otiṇṇo ekena pāṇinā sakalasamudde⁵ udakam osiñceyya⁶ gahetvā chaḍ- 20
ḍeyya, sakenā 'ti ekena attano hatthena tam eva hattham hanitvā⁷ ghoṣam
uppādeyya, sabbabhāvan ti tvam me⁸ iṭṭho kanto piyo manāpo ti vucca-
māno yo⁹ puriso evam ev' etan ti saddahanto attano ajjhāsayaṃ pamadāsu
ossajjeyya¹⁰ so jālādīhi vātagaṇāḍīni kareyyā 'ti a., gatan ti gamanam,
analā ti tīhi dhammehi alan ti vacanarahitā, duppūrā ti yathā mahānadī 25
udakena evam kīlesaratiyā duppūrā, sīdantī nam -- nā ti tattha¹¹ nan ti
nipātamattam, itthiyo allīnā catūsu apāyesu sīdantīti veditvā, āvaṭṭanīti yathā
āvaṭṭanī mahājanassa hadayaṃ mohetvā attano vase vatteti evam etāpīti¹² a.,
vikopānā ti nāsanatṭhena ca garahanatṭhena ca brahmacariyassa kopikā,
chandasā vā¹³ ti piyasamvāsavasena vā, dhanena vā ti dhanahetu vā, 30
saṇṭhānan ti yathā jātavedo attano ṭhānam yam yam padesaṃ allīyati tam
tam¹⁴ ḍahati tathā etāpi yam yam purisaṃ kilesavasena allīyanti tam tam
anudāhanti mahāvināsaṃ pāpentī.

Evam Nāradena itthīnam aguṇe pakāsite puna M. vise-
setvā tāsam agūṇam pakāsesi. 35

¹ Bā -jēṭhakam. ² Bā bedamakkhāna-, Cks devakkhāmanap-. ³ Bds add vīsa-
time pi. ⁴ Ck sakhādha-, Bā sampāva-. ⁵ Bā -a. ⁶ Ck -eyyā, Bā -eyyūm. ⁷
Bā haritvā. ⁸ Bā tvam eva. ⁹ Bā so. ¹⁰ Bā uss-. ¹¹ Bds ettha. ¹² Cks
-pi attho. ¹³ Ck chandavāsāvā. ¹⁴ Cks only one tam.

Tam dassetum Satthā āha: Atha khalu bho K. s. Nāradassa devabrāhmaṇassa ādimajjhakathāpariyosānam veditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abhāsi:

- 5 61. Sallape nisitakhaggaṇinā
paṇḍito api pisācadosinā.
uggatejauragam¹ pi āside,
eko ekapamadam² hi nālape³. 348.
- 10 62. Lokacittamathanā hi nāriyo
naccagītabhaṇitamihitāvudhā⁴,
bādhayanti anupaṭṭhitāsati
dīpe rakkhasigaṇo va⁵ vāṇije. 349.
- 15 63. N' atthi tāsāṃ vinayo na saṃvaro,
majjamaṃsaniratā asaṇṇatā
tā gilanti purisassa pābhataṃ
sāgare va makaran timiṅgilo. 350.
- 20 64. Pañcakāmaguṇasātagocarā
uddhatā aniyatā asaṇṇatā
osaranti pamadā pamādinam
loṇatoyavatiyaṃ va āpakā⁶. 351.
- 25 65. Yaṃ naraṃ uparamanti⁷ nāriyo
chandasā ca⁸ ratiyā dhanena vā
jātavedasadisam pi tādisaṃ
rāgadosavatiyo⁹ ḍahanti naṃ. 352.
- 30 66. Aḍḍham¹⁰ ṇatvā purisaṃ mahaddhanam
osaranti sadhanam sah' attanā,
rattacittam ativeṭṭhayanti naṃ¹¹
sāla¹² māluvalatā kānane. 353.
67. Tā upenti vividhena chandasā
citrabimbamukhiyo alaṃkatā.
ūhasanti pahasanti nāriyo
Saṃvaro va sati¹³ māyakovidā. 354.
68. Jātarūpamaṇimuttabhūsitā
sakkatā patikulesu nāriyo

¹ Bḍ -am ura-. ² Cks ekam-, Bḍs ekāya-. ³ Cks pamadā hi-, Bḍ ekāya pamudāya nālape, Bḍs ekāya pamadā hi-. ⁴ so C^s for -tamhi- or -tasmi-, Ck -haṇitamihita udhā, Bḍ -tapita-. ⁵ Ck gaṇeva? Bḍ gaṇāva. ⁶ Bḍ āpagam, Bḍs āpagā. ⁷ Bḍ upalāpenti. ⁸ Bḍs vā. ⁹ Bḍ -vadhiyo. ¹⁰ Bḍ uddham, read: aḍḍha ṇatva? ¹¹ Cks nā. ¹² Bḍ -am. ¹³ so Ck; C^s e sati? Bḍ va samtataṃ.

rakkhitā aticaranti sāmikam
dānavam va hadayantarassitā¹. 355.

69. Tejavāpi hi naro vicakkhaṇo
sakkato bahujaṇassa pūjito
nāriṇam vasagato na bhāsati 5
Rāhunā upagato va candimā. 356.
70. Yam kareyya kupito diso disam
duṭṭhacitto vasam āgataṁ ari
tena bhiyyo vyasanam nigacchati
nāriṇam vasagato apekkhavā. 357. 10
71. Kesalūnanakhachinnatajjitā
pādapāṇikasadaṇḍatālita²
hīnam eva³ upagatā hi nāriyo
tā ramanti kuṇape va makkhikā. 358.
72. Tā kulesu visikhantaressu vā 15
rājadhāninigamesu vā puna
odḍitaṁ Namucipāsavākaram
cakkhumā parivajje sukhatthiyo⁴. 359.
73. Ossajitva⁵ kusalam tapogūṇam
yo anariyacaritāni-m-ācari⁶ 20
devatāhi nirayam nimissati
chedagāmimaniyam va vāṇijo. 360.
74. So idha⁷ garahito parattha ca
dummatī⁸ upagato sakammunā
gacchatī aniyato gaḷāgaḷam 25
duṭṭhagadrabharatho va uppathe. 361.
75. So upeti nirayam Patāpanam
sattisimbavāṇaṁ ca-m-āyasaṁ⁹
āvasitvā[na] tiracchānayaniam¹⁰
petarājavisiyam na muṇcati¹¹. 362. 30
76. Dibbakhiddharatiyo ca¹² Nandane
cakkavatticaritaṁ ca mānuse
nāsayanti pamadā pamādinam
duggatiṁ ca paṭipādayanti nam. 363.

¹ Bds -yantaniṣṣitā. ² all three MSS. -kasā-. ³ read: ev'. ⁴ Bds -jjeyya su-khattiko, Cs -jje sukhanayo. ⁵ all three MSS. ossajjivā. ⁶ Cks omit yo, Bds have yo anariyesu ca-. ⁷ read: idhā. ⁸ Bds dummedho. ⁹ Bds āyasaṁ, Bs āyasaṁ, Ck mānasayam, Cs māsayam. ¹⁰ Cks -yo. ¹¹ Cks muccati. ¹² Cks va

77. Dibbakhiḍḍaratiyo na dullabhā
cakkavatticaritaṇ ca mānuse
sovaṇṇavyamhanilayā¹ va² accharā
ye caranti pamadāh' anatthikā. 364.
- 5 78. Kāmadhātusamatikkamā gati
rūpadhātuyā bhāvo na dullabho
vītarāgavisayūpapattiyā
ye caranti pamadāh' anatthikā. 365.
- 10 79. Sabbadukkhasamatikkamaṃ sivam
accantaṃ acalitaṃ asaṃkhataṃ
nibbutahi sucihī³ na dullabham⁴
ye caranti pamadāh' anatthikā ti. 366.

Ta. sallape ti sace mayā saddhim sallapessasi sīsan te pāṭessāmīti⁵
vatvā khaggaṃ ādāya ṭhitenāpi⁶ sallapitamatte yeva taṃ khāditvā jīvitavināsaṃ
15 pāṭessāmīti dosinā hutvā ṭhiteṇa piṣācenāpi saddhim sallape, upagataṃ ḍasi-
tvā⁷ nāṭessāmīti ṭhitaṃ⁸ uggatejaṃ uragaṃ⁹ āside va, eko pana hutvā raho
ekāya¹⁰ pamadāya na hi sallape¹¹, lokacittamathanā ti lokassa cittaghā-
tikā¹², dīpe rakkhasiḡaṇo¹³ ti yathā yakkhadīpe rakkhasiḡaṇo¹³ manussena¹⁴
vesena¹⁵ vāṇije palobhetvā¹⁷ attano vasagate katvā khādanti evaṃ imāpi kāma-
20 guṇehi attano vase katvā satte mahāvināsaṃ pāpentīti a., vinayo ti ācāro,
saṃvaro ti mariyādā, pābhataṇ ti dukkhasambhataṃ dhaṇaṃ gilanti nāṣenti,
aniyatā ti aniyatacittā, loṇatoyavatiyaṇ ti loṇatoyavantam samuddan¹⁷
ti a., āpakā¹⁸ ti āpagā, ayam eva vā pāṭho, yathā samuddam nadiyo oṣa-
ranti evaṃ pamādinam pamadā ti a., chandasā ti pemeṇa, ratiyā ti pañca-
25 kāmagaṇaratiyā, dhaṇeṇa vā ti dhaṇaḡetu vā, jātavedasadiṣaṇ ti guṇa-
sampattiyā aggim iva jalantaṃ¹⁹ pi, rāḡadosavatiyo ti rāḡadosehi vadhikā,
rājadosagatiyo²⁰ ti pi pāṭho, oṣarantīti madhuravacaṇeṇa taṃ bandhantiyo
upagacchanti, sadhanaṇ²¹ ti sadhanā²², ayam eva vā pāṭho, vatthālaṃkāratthāya
kiñci attano dhaṇaṃ datvāpi oṭarantīti a., saḡattana²³ 'ti attabhāveṇa sad-
30 dhim attano²⁴ bhāvaṃ pi tass' eva pariccajantiyo viya honti, ativeṭha-
yantīti dhaṇaḡaḡaṇatthāya ativiya veṭhenti piṇenti, vividheṇa chandasā ti
nāṇāvidheṇa ākāreṇa, citrabimbamukhiyo ti alaṃkāraṇavasena citrasarīrā
vicitramukhiyo va hutvā, ūhasantīti mahāhasitaṃ hasanti, paḡasantīti
mandahasitaṃ hasanti, Saṃvaro vā²⁴ 'ti māyākārapuriso viya asurindo viya

¹ Ck -vyamhi-, Bā suvaṇṇabyamhi-. ² Bā ca. ³ Cks -ihī, Bā -ibhi, Bā -ihī. ⁴ Cks -ā. ⁵ Bā phāle-, Ck pāthe-. ⁶ Bā adds sallape. ⁷ Ck taḡayitvā. ⁸ Bā taṃ. ⁹ Cks omit uragaṃ. ¹⁰ Cks ekāya. ¹¹ Cks ālape. ¹² Bā lokacittassā-ghāṭakā. ¹³ Bā -ā. ¹⁴ Cks manumñeṇa. ¹⁵ Bā veseva, Cks omit vesena. ¹⁶ Bā upalāpetvā. ¹⁷ Ck vatta-. ¹⁸ Bā āpagaṇ, Cks -kaṇ. ¹⁹ Bā jalitaṃ. ²⁰ Cks -dosavā. ²¹ Cks -nā. ²² Cks -naṃ. ²³ Bā Cā attā. ²⁴ Cks cā.

ca¹, dānavam va hadayanantarassitā² ti yathā kuto nu āgacchatha bho tayo
janā ti Karandakajātaka³ hadayanantarassitā² antoudaragatāpi⁴ dānavam aticāri
evam aticaranti, arakkhiyo⁵ h' etā ti dīpeti, na bhāsatīti na virocati Hārita-
Lomasakassapa-Kusa-rājāno viya, tenā⁶ 'ti tato⁶ amittena katavyasanā atirekatara-
vyasanan ti a., apekkhavā ti sataṇho, kesa--tajjitā ti ākaḍḍhitvā lūna- 5
kesā⁷ nakhehi chinnagattā⁸ tajjitā pādādīhi ca tālitā va hutvā yo⁹ keḷivasena¹⁰
ete pi vippakāre karoti¹¹ tādisaṃ hīnam eva upagatā nāriyo ramanti na¹² ete
vippakāre pariharanti madhurasamācāre¹³, kimkāraṇā: ramanti kuṇape va
makkhikā ti yasmā jegucche hatthikuṇapādīmhi makkhikā viya tā hīne yeva
ramantīti a., oḍḍitan ti na etā itthiyo nāma atha kho imesu thānesu Na- 10
mucino Kilesamārassa migapakkhigahaṇattham luddakehi oḍḍitaṃ pāsāṃ ca vā-
karaṇā cā¹⁴ 'ti¹⁴ maññamāno paññācakkhunā ca¹⁵ cakkhumā¹⁶ dibbamānusakena¹⁷
sukhena atthiko parivajjeyya, ossajjitvā ti devamanussesu mahāsampattidā-
yakaṃ tapogunaṃ chaḍḍetvā¹⁸ yo puriso anariyesu¹⁹ pañcasu kāmagūṇesu
kāmaraticaritāni ācarati, devatāhi nirayaṃ nimissatīti²⁰ so sadevalokena 15
parivattetvā²¹ nirayaṃ gaṇhissati, chedagāmaṇiyaṃ va vāṇijo ti yathā
bālavāṇijo mahagghabhaṇḍaṃ datvā chedagāmilāmaṇikaṃ maṇikaṃ gaṇhati tathā-
rūpo ayaṃ hotīti a., so ti so itthīnaṃ vasaṃ gato, aniyato ti ettakaṃ kālāṃ
apāyesu paccissati, gaḷāgaḷan ti devalokā ca²² manussalokā ca²² galitvā apā-
yam eva gacchatīti²³ a., yathā kim: duṭṭha--uppathe ti yathā kūṭagadra- 20
bhayuttaratho maggā okkamitvā uppathe yeva gacchatī tathā, sattisimbali-
vanan ti sattisadisehi kaṇṭakehi yuttam āyasaṃbalivanam, petarājavisaayan
ti petavisayaṇ ca kālakaṇṭhakaasuravisayaṇ ca²⁴, pamādinan ti pamattānaṃ,
te hi pamadāsu pamattā tāsāṃ sampattīnaṃ mūlabhūtaṃ kusalaṃ na karonti,
iti tesāṃ pamadā sabbā tā nāsayanti nāma, paṭipādayanti nan ti tathā- 25
vidham purisaṃ tā pamādavasena²⁵ eva akusalaṃ kāretvā duggatiṃ paṭipādentī
nāma, sovaṇṇavyamhanilayā ti suvaṇṇamayavimānavāsiniyo, pamadā-
hanatthikā ti ye²⁵ purisā pamadāhi anatthikā hutvā brahmacariyaṃ caranti, sa-
matikkamā ti kāmādhātusamatikkamena yā gati, rūpadhātuyā bhāvo ti
yo kāmādhātusamatikkamagatisamkhāto rūpadhātusambhavo²⁶ tesāṃ na dullabho, 30
vītarāgavisayūpapattiyā ti yā²⁷ vītarāgavisaye suddhāvāsalo ke uppatti
sāpi tesāṃ na dullabhā ti a., accantan ti anatītaṃ²⁸ avināsadhammakam²⁹,
acalitan ti kilesehi akampitaṃ, nibbutehīti nibbutakilesehi, sucīhīti
parisuddhehi evarūpaṃ nibbānam pi na dullabham.

¹ Cks yeva vā. ² Bā -yantaniṣṣitā. ³ = Samugga- Vol. III p. 527. ⁴ Cks attano.
⁵ Bā -itā. ⁶ Bā tamhā. ⁷ Cks -sa. ⁸ Ck jīṇṇa-. ⁹ Cks ye. ¹⁰ Bā kilesa-.
¹¹ Cks -onti. ¹² so Cks; Bā naṃ. ¹³ Bā add ti. ¹⁴ Cks vākarajjañcāti, Bā
vākuñce. ¹⁵ Ck ma, Bā omits paññā-. ¹⁶ Bā adds puriso. ¹⁷ Bā omits dibba.
¹⁸ Bā adds yo ti. ¹⁹ Bā add aparisuddhesu. ²⁰ Cks -atia. ²¹ Bā niva-. ²² Bā
vā. ²³ Bā -issatīti. ²⁴ Bā asurā ca petañca. ²⁵ Cks yo. ²⁶ Bā -tuyā bhāvo.
²⁷ Ck sā, Bā omits yā. ²⁸ Cks antātītaṃ. ²⁹ Bā -taṃ.

Evam M. amatamahānibbānam pāpetvā desanam niṭṭha-
pesi. Himavante kinnaramahoragādayo ākāse ʾhitadevatā ca
„aho Buddhalīhāya kathitan“ ti sādʱukāram adaṁsu. Ānando
gijjharājā Nārado devabrāhmaṇo Puṇṇamukho ca phussakokilo
5 attano attano parisam ādāya yathāṭṭhānam eva gamiṁsu. M.
sakaṭṭhānam eva gato. Itare pana antarantarā¹ āgantvā² Ma-
hāsattassa santike ovādam gahetvā tasmim ovāde ʾhatvā sagga-
parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. j. samodhānento osānagāthā abhāsi:

10 80. Kuṇālo ʾham tadā āsim, Udāyi phussakokilo,
Ānando gijjharājāsi, Sāriputto ca Nārado,
evam dhāretha jātakan ti. 367.

Te pana bhikkhū gamanakāle Satthu ānubhāvena gantvā āgamana-
kāle attano attano ānubhāvena āgatā, tesam S. mahāvane kammaṭṭhānam
15 kathesi, te tam divasam eva arahattam pāpuṇiṁsu. Mahā devatā-
samāgamo ahosi, atha³ Bh. Mahāsamayasuttam kathesi. Kuṇāla-
jātakam. Asītinipātam⁴.

5. Mahāsutasomajātaka.

Kasmā tuvan ti. Idam S. J. v. Aṅgulimālattheram
20 ā. k. Tassa uppatti ca pabbajjā ca⁵ Aṅgulimālasuttavaṇṇanāya vutta-
nayena vitthārato veditabbā. So pana saccakiriyaṇa mūḥagabbhāya
itthiyā sotthibhāvam katvā tato paṭṭhāya sulabhapiṇḍo hutvā vivekam
anubrūhanto aparabhāge arahattam patvā abhiññāto asītimahātherānam
abbhantaro⁶ ahosi. Tasmim kāle dh. k. s.: „āvuso aho Bhagavatā
25 tathārūpaṁ luddam lohitapāṇim mahācoram Aṅgulimālam adaṇḍena
asatthena dametvā nibbisevanam karontena dukkaram kataṁ, aho
Buddhā nāma dukkarakārikā“ ti. S. Gandhakuṭiyam nisinnō⁷ va
dibbasotena katham sutvā „ajja mama gamanam bahūpakāram bha-
vissati, mahādhammadesanā pavattissatīti“ natvā anopamāya Buddha-
30 līhāya dhammasabham⁸ gantvā paññattāsane nisīditvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyam bhi. idāni paramābhisam-

¹ Bā anantarantā. ² Bā gantvā. ³ Bā athassa. ⁴ Cks omit asīti-. 5. Cfr. Morris, B. & Cariyā-Piṭaka p. 100. ⁵ Bās add upasampadā ca. ⁶ Bās -re yeva. ⁷ Bās ʾhito. ⁸ Bā -bhāyam.

bodhim pattaṇa mayā etassa vinayanam, sv-āham pubbacariyam caranto padesañāṇe t̥hito pi etaṁ dāmesin“ ti vatvā¹ a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Koravyo nāma rājā dhammena r. kāresi². B. tassa aggamaheṣiyā kucchismiṁ nibbatti³, sutavittakatāya⁴ pana taṁ Sutasomo ti sañjānimsu, 5
tam enaṁ rājā vayappattaṁ⁵ disāpāmokkhācariyassa santike sippaṁ gahaṇatthāya Takkaṣilaṁ pesesi, so ācariyabhāgaṁ ādāya nikkhamitvā maggaṁ paṭipajji. Bārāṇasiyaṁ⁶ Kāsirañño putto Brahmaḍattakumāro pi tath’ eva vatvā pitarā pesito, nikkhamitvā tam eva maggaṁ paṭipajji. Sutasomo⁷ maggaṁ 10
gantvā nagaradvāre sālāya phalake vissamanatthāya nisīdi. Brahmaḍattakumāro pi gantvā tena saddhim ekaphalake nisīdi. Atha naṁ Sutasomo paṭisanthāraṁ karonto „samma magga-
kilanto kuto āgacchasīti“ pucchitvā „Bārāṇasito“ ti vutte „kassa putto“ ti⁸ „Brahmaḍattassā“ ’ti⁹ „konāmo“ ti⁸ „Brah- 15
maḍattakumāro nāmā“ ’ti¹⁰ „kena kāraṇena āgato sīti“ pucchi. So „sippagahaṇāyā“¹¹ ’ti vatvā tam pi maggakilanto ti ten’ eva nayena itaraṁ pucchi. So pi sabbaṁ ācikkhi. Te ubho pi „mayaṁ khattiyā ekācariyass’ eva santike sippagahaṇāyā“¹²
gacchāmā“ ’ti aññamaññaṁ mittabhāvaṁ katvā nagaraṁ pavisi- 20
sitvā ācariyakulaṁ gantvā ācariyaṁ abhivādetvā attano jātiṁ āvikatvā sippagahaṇāyā¹³ āgatabhāvaṁ kathesuṁ. So „sādhū“ ’ti sampaṭicchi. Te ācariyabhāgaṁ datvā sippaṁ paṭṭha-
pesuṁ, na kevalaṁ ca te yeva aññe pi tadā Jambudīpe ekasatamattā rājaputtā tassa santike sippaṁ gaṇhanti¹⁴. Suta- 25
somo tesāṁ jeṭṭhantevāsiko¹⁴ hutvā sippaṁ upadisanto nacirass’ eva nipphattiṁ pāpuṇi, so aññesaṁ¹⁵ santikaṁ agantvā¹⁶ „sa-

¹ Bds add tuṇhi ahosi tehi yacito. ² Bds add tadā amhākaṁ. ³ Bds add dasamāse atikkante suvaṇṇavaṇṇaṁ puttaṁ vijāyī. ⁴ Bds -vittatāya. ⁵ Bds add disvā nikkhasahassaṁ datvā. ⁶ Bds tadā Bā-. ⁷ Bds atha Su-. ⁸ Bds sīti. ⁹ Cks -assa, omitting ti, Bds read: kāsirañño putto ti. ¹⁰ Bds nāma, omitting ti. ¹¹ Cks -ṇayā, Bds sippuggahaṇatthāya. ¹² Bds sippuggahaṇatthāya. ¹³ Bds -tā āgacchanti. ¹⁴ Cks jeṭṭhācariyo. ¹⁵ Bds -assa. ¹⁶ Cks āg-.

hāyo me“ ti vatvā Brahmadattakumāram eva gantvā¹ tassa
 piṭṭhiācariyo hutvā khippam sikkhāpesi, itaresam pi kamena²
 sippam niṭṭhitam. Te anuyogam datvā ācariyam vanditvā
 Sutasomam parivāretvā nikkhamimsu, atha ne Sutasomo mag-
 5 gadhure³ ṭhatvā uyyojento „tumhe attano attano pitunnam sip-
 pam dassetvā rajjesu patitṭhahessatha⁴, patitṭhitā pana mam’
 ovādam kareyyāthā“ ’ti ā. „Kim ācariyā“ ’ti. „Pakkha-
 divasesu uposathikā hutvā mā ghātam⁵ kareyyāthā“ ’ti. Te
 „sādhū“ ti sampaticchimsu. B. hi aṅgavijjāpāṭhakattā⁶ „anā-
 10 gate Bārāṇasikumāram⁷ nissāya mahābhayaṃ uppajjissatīti“
 ñatvā ca te evam⁸ ovaditvā uyyojesi. Te sabbe pi attano
 attano janapadam gantvā pitunnam sippam dassetvā rajje
 patitṭhāya patitṭhitabhāvañ c’ eva ovāde vattanabhāvañ ca
 jānāpetum paṇṇākārena saddhim paṇṇāni pahimsu. M. tam
 15 pavattim ñatvā „appamattā hothā⁹“ ti paṇṇāni pahini. Tesu
 Bārāṇasirājā maṃsena vinā bhattam na bhuñjati, uposatha-
 divasatthāya pi ’ssa maṃsam gahetvā ṭhapenti¹⁰, ath’ ekadiva-
 sam evam ṭhapitamamsam bhattakārakassam pamādena rāja-
 gehe koleyyasunakhā khādiṃsu, bhattakārako maṃsam adisvā
 20 kahāpaṇamuṭṭhim ādāya caranto maṃsam uppādetum asak-
 konto „sace amamsakabhattam upanāmessāmi jīvitam me n’
 atthi, kin nu kho karissāmīti“ cintetvā „atth’ eso upāyo“ ti
 vikāle¹¹ āmakasusānam gantvā tam muhuttamatassa¹² purisassa
 ūrumamsam āharitvā supakkaṃ pacitvā bhattam upanāmesi,
 25 rañño maṃsakhaṇḍam jivhagge ṭhapimattam eva sattarasaharaṇi-
 sahassāni phari, sakalasarīram khobhetvā aṭṭhāsi, kimkāranā:
 pubbe¹³ sevitatāya¹⁴, so kira atītānantare attabhāve yakkho
 hutvā bahuṃ manussamamsam khādi¹⁵, ten’ assa tam piyam

¹ Cks omit gantvā, Bds read brahmadattassa kumārasseva santikam gantvā. ²
 Bds anukka-. ³ Bds maggantare. ⁴ Bd patitṭhahissanti. ⁵ Bd ghāṭanam. ⁶
 Bd -pātakusalattā, Bs -pākaṭattā ⁷ Bds -ṇasiyam brahmadattakumāram. ⁸
 so Cks; Bds tesam in the place of ca te evam. ⁹ Cks hontū. ¹⁰ Bds -eti. ¹¹
 Bd kāle. ¹² Cks -mattassa, Bds muhuttam matassa. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Bd sevana-
 tāya. ¹⁵ Bd khāditapubbo.

ahosi, so „sac’ āham tuṇhi yeva paribhuñjissāmi na me ayam
 imam maṃsam kathessatīti“ cintetvā saha khelena bhūmiyam
 pātesi¹, „niddosaṃ deva khādāhīti“ ca vutte manusse paṭikka-
 māpetvā „aham etassa niddosabhāvaṃ jānāmi, kiṃ maṃsam
 etan“ ti „purimadivasesu paribhogamaṃsam eva devā“ ’ti 5
 „nanu aññasmiṃ kāle ayam raso n’ atthīti“ „ajja supakkaṃ
 devā“ ’ti „nanu pubbe pi evam eva pacasīti“, atha naṃ tuṇhi-
 bhūtaṃ ñatvā „sabhāvaṃ vā kathehi² jīvitam vā te n’ atthīti“
 ā., so abhayaṃ yācitvā yathābhūtaṃ kathesi, rājā „mā saddam
 akāsi, pakatiyā pacanamāṃsam tvaṃ³ khāditvā mayhaṃ manussa- 10
 maṃsam eva pacāhīti“ ā., „nanu dukkaraṃ devā“ ’ti, „mā bhāyi,
 na dukkaran“ ti, „nibaddham⁴ kuto labhissāmīti“, „nanu ban-
 dhanāgāre bahumanussā“ ti, so tato paṭṭhāya tathā akāsi, apara-
 bhāge bandhanāgāre manusse khīṇesu „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „antarāmagge saḥassabhaṇḍikaṃ khipitvā yo taṃ gaṇhati⁵ 15
 taṃ ‘coro’ ti gahetvā mārehīti“, so tathā katvā⁶ aparabhāge
 saḥassabhaṇḍikaṃ olokentam pi adisvā „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „yāmaḥherivelāya⁷ nagaraṃ ākulaṃ hoti, tvaṃ ekasmiṃ
 gharasandhimhi vā⁸ catukke vā ṭhatvā manussaṃ paharitvā⁹
 maṃsam gaṇhā“ ’ti, so tato paṭṭhāya thūlamaṃsam ādāya 20
 gacchatī, tesu tesu ṭhānesu kaḷebarāni dissanti, „mama mātā
 na paññāyati, pitā na paññāyati, bhātā bhaginī na paññāyatīti“
 manussānaṃ paridevanasaddo suyyati, nāgarā bhītatasiṭā hutvā
 „ime manusse sīho nu kho khādanti vyaggho nu kho yakkho
 nu kho“ ti olokentā pahāramukhaṃ disvā „eko manusso khā- 25
 datī maññe“ ti¹⁰ mahājano rājaṅgaṇe sannipatitvā upakkosi¹¹,
 rājā „kiṃ tātā“ ti pucchi, „deva imasmiṃ nagare manussa-
 khādako coro atthi, gaṇhāpethā“ ’ti, „aham katham jānissāmi,
 kiṃ aham nagaraṃ rakkhanto carāmīti“, mahājano „rājā

¹ Bā pādesi. ² Bās add no ce kathesi. ³ Cks taṃ. ⁴ Ck khaṇḍam, Bā nibandham. ⁵ Bā -hissati. ⁶ Bās akāsi. ⁷ Bās paṭhamapacchimayāme yadā majhimayāme-. ⁸ Bās add vīthiyam vā. ⁹ Bās -sse māretvā. ¹⁰ Bā -tīti paññanti. ¹¹ Bā -sisu.

nagarena anattiko, Kālahatthisenāpatissa ācikkhissāmā“ 'ti
 vatvā¹ tassa kathetvā „coraṃ pariyesitum vaṭṭatīti“ vadimsu,
 so „sattāhaṃ āgametha, pariyesitvā coraṃ dassāmīti“ mahā-
 janaṃ uyyojetvā purise āṇāpesi „tātā nagare kira manussa-
 5 khādako coro atthi, tumhe tesu tesu ṭhānesu nilīyitvā taṃ
 gaṇhathā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā tato paṭṭhāya nagaraṃ
 parigaṇhanti, bhattakārako pi ekasmiṃ gharasandhimhi paṭi-
 channo hutvā ekaṃ itthiṃ māretvā ghanaghanamaṃsaṃ ādāya
 pacchiṃ pūretum ārabhi, atha naṃ te purisā gahetvā pothetvā²
 10 pacchābāhaṃ bandhitvā „gahito manussakhādako coro“ ti
 mahāsaddaṃ karimsu, mahājano³ parivāresi, atha naṃ suṭṭhu
 vadhivā⁴ maṃsapacchiṃ gīvāya bandhitvā senāpatissa dasse-
 sum, senāpati⁵ disvā „kin nu kho esa imaṃ maṃsaṃ khādati
 udāhu aññena maṃsena missetvā vikkiṇāti udāhu aññassa
 15 vacanena māretīti⁶“ cintetvā taṃ atthaṃ pucchanto⁷ paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kasmā tuvaṃ rasaka edisāni
 karosi kammāni sudāruṇāni,
 hanāsi⁸ itthi purise ca mūlho
 20 maṃsassa hetu adu⁹ dhanassa kāraṇā ti. 368.

Ta. ra'sakā 'ti bhattakārakaṃ ālapati, itoparaṃ uttānasambandhāni va-
 canapaṭivacanāni Pālivasen' eva veditabbāni¹⁰.

2. Na attahetu na dhanassa kāraṇā
 na puttadārassa sahāyañātināṃ,
 25 bhattā ca me bhagavā bhūmipālo
 so khādātī¹¹ maṃsaṃ bhaddante¹² edisaṃ¹³. 369.
 3. Sace tuvaṃ bhattur atthe payutto
 karosi kammāni sudāruṇāni

¹ Bā gaṇtvā. ² Cks poth-. ³ Bā atha naṃ mahā-. ⁴ Cks vadi-, Bds bandhi.
⁵ Bds add taṃ. ⁶ Bds -sīti. ⁷ Bds add sutasomajātaka. ⁸ Ck hanāti, Bā
 hanasi. ⁹ Cks ā-. ¹⁰ Bds add bhattakārako āha. ¹¹ all three MSS. -ti. ¹²
 Ck bhante, Bā bhaddante. ¹³ Bds -santi atha naṃ senāpati āha.

pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
lapeyyāsi me rājino sammukhe taṃ¹. 370.

4. Tathā karissāmi ahaṃ bhadante²
yathā³ tuvaṃ bhāsasi Kālahatthi,
pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
vakkhāmi te rājino sammukhe taṃ ti. 371.

Ta. bhagavā ti gāravādivacanam etaṃ, sace tuvaṃ ti saccam nu kho bhaṇati⁴ udāhu maraṇamukhena⁵ musā ti⁶ vīmaṃsanto evaṃ ā., ta. su-
dāruṇānīti manussaghātakammāni, sam mukhetan ti sammukhe thatvā evaṃ
vadeyyāsīti so sampaticchanto g. ā.

10

Atha naṃ senāpati gāḷhabandhanam eva sayāpetvā vi-
bhātāya rattiya amaccehi ca saddhiṃ mantetvā sabbesu eka-
vādesu⁷ jātesu sabbaṭṭhānesu ārakkhaṃ ṭhapetvā nagaram
hatthagataṃ katvā rasakassa pi gīvāya maṃsapacchiṃ ban-
dhitvā ādāya rājanivesanam pāyāsi, sakalanagaram viravi⁸, 15
rājā hiyyo⁹ bhuttapātarāso sāyamāsam pi alabhitvā „rasako
idāni āgacchissati idāni āgacchissatīti“ nisinno va rattim vīti-
nāmetvā „ajjāpi rasako nāgacchati¹⁰, nāgarānaṃ ca mahāsaddo
suyyati, kin nu kho etan“ ti vātapānena olokento taṃ tathā-
rūpaṃ ānīyamānaṃ disvā „pākaṭaṃ idaṃ kāraṇaṃ jātan“ ti 20
cintetvā dhitim¹¹ upaṭṭhapetvā pallaṃke nisīdi, Kālahatthi pi
naṃ upasaṃkamitvā anuyuñji, so pi 'ssa kathesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

5. Tato ratyā vivasane¹² suriyass' uggamanam pati
Kālo rasakam ādāya rājānaṃ upasaṃkami,
upasaṃkamitvā rājānaṃ idaṃ vacanam abravi¹³: 372.
6. Saccam kira mahārāja rasako pesito tayā
hanāti¹⁴ itthi purise tuvaṃ maṃsāni khādasi¹⁵. 373.

25

¹ Bds tanti atha naṃ rasako āha. ² Bd bhadd-. ³ Ck yameva, Cs yame. ⁴ Ck bhaneti, Cs bhati, Bd bhaṇasi. ⁵ Bds -bhayena. ⁶ Bd musā bhaṇasīti. ⁷ Bds -chandesu. ⁸ Bd vivari. ⁹ Bds hiyo, Cs bhiyo. ¹⁰ Bd -tīti. ¹¹ Bd sati. ¹² Ck rattā-. ¹³ Bd -viti tattha bhikkhave tato tadā kāle ratyāvivassāne suriyugga-
manam pati kālo rassakam ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā idaṃ vacanam abravi
avoca. ¹⁴ Bd hanati. ¹⁵ Bd -sīti tattha mahārāja kira rassako tayā pesito
saccam ayaṃ rassako itthi ca purise ca hanati tvaṃ maṃsāni manussamaṃsāni
khādasi saccam kira tato rājā āha.

7. Evam evam¹ tathā Kāḷa rasako pesito mayā.
mama attham karontassa kim etaṃ paribhāsaṣi. 374.

Ta. Kālā 'ti Kāḷahatthi, evamevan ti tejavantena senāpatinā anuyutto²
musā vattum asakkonto evam āha, ta. tathā ti idaṃ purimass' eva vevacanāṃ,
5 mamatthān ti mama vadḍhim, karontassā 'ti karontāṃ, kimetan ti kasmā
evam paribhāsaṣi aho dukkaraṃ karosi tvaṃ nāma aññaṃ coraṃ agahetvā mama
pesanakāraṃ³ gaṇhāsīti tassa bhayaṃ janento kathesi⁴.

Taṃ sutvā senāpati „ayaṃ saken' eva mukhena paṭijānāti,
aho sāhasiko, ettakaṃ nāma kāḷaṃ manussā⁴ etena khāditā⁵,
10 vāressāmi nan“ ti cintetvā āha: „mahārāja mā evaṃ kari,
mā⁷ manussamaṃsaṃ khādīti⁸“. „Kāḷahatthi kiṃ kathesi,
nāhaṃ ito viramituṃ sakkomīti⁹“. „Mahārāja¹⁰ sace na vira-
missasi attānaṃ ca raṭṭhaṃ ca nāsessasīti¹¹. „Evam nassante¹²
pi ahaṃ n' eva viramituṃ sakkomīti“. Tato senāpati tassa
15 saññāpanāya¹³ vatthum āharitvā dassesi¹⁴: atītasmiṃ hi mahā-
samudde cha mahāmacchā ahesuṃ, tesu Ānando Timando¹⁵
Ajjhohāro¹⁶ ti ime tayo janā¹⁷ pañcayojanasatikā, Tītimīti¹⁸
Miṅgalo Timirapiṅgalo¹⁹ ti ime²⁰ saḥassayojanikā²¹, te sabbe
pi pāsāṇasevālabhakkhā²² ahesuṃ, tesu Ānando samuddassa
20 ekapasse vasati, taṃ²³ bahū macchā dassanāya upasaṃ-
kamanti, ekadivasam „sabbesaṃ dipadacatuppadānaṃ rājā
paññāyati, amhākaṃ rājā²⁴ n' atthi, mayam p' etaṃ²⁵ rājā-
naṃ karissāmā“ 'ti cintetvā sabbe ekacchandā hutvā Ānandaṃ
rājānaṃ kariṃsu, macchā tato paṭṭhāya tassa sāyapātāṃ²⁶
25 upaṭṭhānaṃ gacchanti. Ath' ekadivasam Ānando ekasmiṃ pab-
bate pāsāṇasevālaṃ khādanto ajānitvā sevālo²⁷ ti saññāya eka-

¹ Bḍ eva. ² Cs -e. ³ Cs -ṇa-. ⁴ Bḍ tattha bho kāḷahatthi evameva tathā
rassako me mayā pesito mama attham karontassa rassakassa etaṃ rassakaṃ
kiṃ paribhāsaṣi in the place of tattha - - kathesi. ⁵ Bḍ -ssamaṃsaṃ. ⁶ Bḍ
-taṃ. ⁷ Cks omit mā. ⁸ Bḍ khādasīti. ⁹ Cks -mi. ¹⁰ Cks omit ma-. ¹¹
Cks -tīti, Bḍ nassissasīti. ¹² Bḍ -o. ¹³ Bḍs -natthāya. ¹⁴ Bḍs add mahārāja.
¹⁵ Bḍs panando. ¹⁶ Cs ajjhorō, Ck ajjhāro. ¹⁷ Bḍs macchā. ¹⁸ Ck timiti. ¹⁹
Bḍ piṅgalo timirapiṅgalo mahātimirapiṅgalo. ²⁰ Bḍ adds tayo macchā. ²¹
Bḍs add honti. ²² Ck -na-. ²³ Cks omit taṃ. ²⁴ Cks omit rājā. ²⁵ Cks
pekāṃ. ²⁶ Bḍ sāyaṃ pāto. ²⁷ Bḍs -laṃ.

macchaṃ¹ khādi, tassa taṃ maṃsaṃ chādesi, so² „kin nu kho
 idaṃ ativiya madhuraṃ“ ti nīharitvā olokento macchakhaṇḍaṃ
 disvā „ettakaṃ kālaṃ ajānitvā na khādin,³“ ti cintetvā „sā-
 yam pi pāto pi macchānaṃ upaṭṭhānaṃ katvā⁴ gamanakāle
 ekadve⁵ macche khādissāmi, pākaṭaṃ katvā khādiyamānesu 5
 hi⁶ eko pi maṃ na upasaṃkamissati, sabbe palāyissantīti“
 paṭicchanno hutvā pacchā⁷ osakkitosakkitam paharitvā⁸ khādi,
 macchā parikkhayaṃ gacchantā⁹ cintayimsu: „kuto nu kho
 nātīnaṃ bhayaṃ uppajjissatīti“, ath' eko paṇḍitamaccho¹⁰
 „mayhaṃ Ānandassa kiriyaṃ¹¹ na ruccati, parigaṇhissāmi¹² 10
 naṃ“ ti macchesu upaṭṭhānaṃ gatesu Ānandassa kaṇṇapattena
 paṭicchanno aṭṭhāsi, Ānando macche uyyojetvā pacchato gac-
 chante¹³ khādi, so maccho taṃ disvā itaresaṃ ārocesi, te
 sabbe pi bhītā¹⁴ palāyimsu, Ānando tato paṭṭhāya maccharasa-
 lobhena¹⁵ aññaṃ gocaraṃ na gaṇhāti, so jighacchāya¹⁶ kila- 15
 manto¹⁷ „kahaṃ nu kho gatā“ ti¹⁸ te macche pariyesanto
 ekaṃ pabbataṃ disvā „mama bhayena imaṃ pabbataṃ nissāya
 vasanti maññe¹⁹, pabbataṃ parikkhipitvā upadhāressāmīti“
 naṅguṭṭhena sīsena ca ubho passāni²⁰ parikkhipitvā gaṇhi,
 „sace idha vasissanti²¹ palāyissantīti“ pabbataṃ parikkhipantaṃ 20
 attano naṅguṭṭhaṃ disvā „ayaṃ maccho maṃ vañcetvā pabba-
 taṃ nissāya vasatīti“ kuddho paṇṇāsayojanamattaṃ naṅguṭṭhaṃ
 gaṇhi²², aññaṃ macchaṃ ti²³ saññāya²⁴ gahetvā murumurā-
 yanto²⁵ khādi, dukkhā²⁶ vedanā uppajji, lohita-gandhena macchā
 sannipatitvā luñcitvā luñcitvā²⁷ khādantā²⁸ yāvasīsam āgamimsu, 25

¹ Bds ekaṃ-. ² Bds khādantassa in the place of ch. so. ³ Bd khādāmī. ⁴
 Bd āgantvā. ⁵ Bd ekaṃ-. ⁶ Bd -ne, omitting hi. ⁷ Bds macchaṃ. ⁸ Bds
 add khādissāmīti tathā katvā. ⁹ Bds viditvā. ¹⁰ Bd -to-. ¹¹ Bd kārāṇaṃ,
 Bs karaṇaṃ. ¹² Cks omit pari. ¹³ Bd -taṃ. ¹⁴ Bds bītatasiṭā. ¹⁵ Bd -rassa-
 giddhena. ¹⁶ Ck tigacchāsāyaṃ, Cs jigacchāsāyaṃ. ¹⁷ Ck kilento, Cs kilanto.
¹⁸ Bd adds jigacchāya pilito. ¹⁹ Bd adds ti taṃ. ²⁰ Bd passesu, Bs ubhosu
 passesu. ²¹ Bds vasanti. ²² Bd khaṇḍaṃ. ²³ Cks maccha, omitting ti. ²⁴
 Bd adds dalhaṃ. ²⁵ Bd murummurāpento. ²⁶ Bd dukkha. ²⁷ Bd omits l. l.
²⁸ Bd adds bhuñjetvā.

mahāsarīratāya nivattitum asakkonto tatth' eva jīvitakkhayam
pāpuṇi, pabbatākāro¹ aṭṭhirāsi ahosi, ākāśacārino tāpasaparibbā-
jikā manussānaṃ kathayimsu, sakala-Jambudīpe manussā
jānimsu. Tam vatthum āharitvā dassento Kālahatthi ā.:

5 8. Ānando sabbamacchānaṃ khāditvā rasagiddhimā
parikkhīṇāya parisāya attānaṃ khādiyā mato². 375.

9. Evaṃ pamatto rasagārave rato
bālo yadī āyatim nāvabujjhati
vidhamma putte caji³ nātake ca
10 parivattiyā⁴ attānam eva khādati. 376.

10. Idan te sutvāna vihetu⁵ chando,
mā bhakkhasi⁶ rāja manussamaṃsaṃ,
mā tvaṃ imaṃ kevalaṃ vārijo va
dipadādhipa suññaṃ akāsi raṭṭhan ti. 377.

15 Ta. sabbamacchānaṃ ti sabbesaṃ macchānaṃ jeṭṭhako, khāditvā ti
so attano parisāṃ khādi⁷, khādiyā ti pacchā attānaṃ khāditvā mato, āyatim⁸
ti yadī anāgate uppajjanadukkhaṃ na jānāti, vidhammā 'ti vidhamitvā nā-
setvā, putte cā 'ti puttadhītarō caji⁹, nātake cā 'ti sesānātake caji, vidhamma
putte cajitvā nātake cā 'ti a., parivattiyā 'ti aññaṃ alabhanto nivattitvā
20 attānam eva khādati, vihetū 'ti vigacchatu, kevalaṃ ti sakalaraṭṭhaṃ, vārijo
vā 'ti Ānandamaccho viya¹⁰.

¹ Bds pabbatarāsiviya. ² Bā khādiyamako. ³ Bā only ca. ⁴ Ck -vattatiya, Cs
-vattiya, Bā -vattaya. ⁵ Bā viyetu. ⁶ Bā bhikkhayi, Cks -si. ⁷ Ck omits khādi.
⁸ Cks -ti. ⁹ Ck capi. ¹⁰ Bā tattha mahārāja atitasmim kāle mahāsamudde pañ-
casatayojaniko ānando nāma mahāmaccho sabbesaṃ macchānaṃ rājā mahāsamud-
dassa ekapasse ṭhito, khāditvā ti sakajātikānaṃ macchānaṃ rasagiddhimā macche
khāditvā parikkhīṇā ti macchaparisāya khayam pattāya attanan ti aññaṃ gocaraṃ
agahetvā pappataṃ parikkhīpento pañṇāsajojanamattaṃ attano naṅguṭhakhaṇḍaṃ
macchasaññaṃ khāditvā mato maraṇappatto hutvā idāni mahāsamudde pappata
matto atthi rāsi ahosi, evaṃ pamatto ti evampi yathā mahāmaccho ānando
evaṃ tathā tvaṃ taṇhāya rasagiddhito hutvā pamatto pamādabhāvappatto, rasa-
gārave ratto ti manussamaṃsaṃsassa rasagārave ratto atirattacitto hoti, bālo ti
yadī tvaṃ bālo duppañño āyati anāgate uppajjanadukkhaṃ nāvabujjhati na
jānāti ki attho, vidhamāti vidhamitvā nāsetvā, putte cā ti puttabhariyāyo ca,
nātake cā ti sesānātake ca sahāye ca, vidhamā ti vihamitvā aññaṃ āhāraṃ ala-
bhitvā jighacchāya piḷito sakalanagaraṃ parivattaya manussamaṃsaṃ alabhitvā
attānaṃ khādanto ānando pacchā viya attānaññeva khādati, idante sutvāna ti
mahārāja te tuyhaṃ mayā ānitaṃ idaṃ udātaraṇaṃ sutvāna chando manussa-

Tam sutvā rājā „Kālahatthi tvam eva upamam jānāsi aham pi jānāmīti“ manussamaṃsagiddhatāya porāṇakavatthum āharitvā dassento āha:

11. Sujāto nāma nāmena tassa atrajaoraso¹
jambupesim aladdhāna mato so tassa² saṃkhaye. 378. 5
12. Evam eva aham Kāla bhuttā³ bhakkham rasuttamaṃ
aladdhā mānusaṃ maṃsaṃ maññe hassāmi⁴ jīvitān ti. 379.

Ta. tassā 'ti tassa Sujātassa⁵; atīte kira Bārāṇasīyaṃ Sujāto nāma kuṭimbiko loṇambilasevanatthāya Himavantā⁶ āgatāni pañca isisatāni attano uyyāne vasāpetvā upatthahi⁷, ghare niccapaṇṇattā⁸ va bhikkhā ahosi, te pana 10 tāpasā kadāci janapade pi bhikkhāya caranti⁹, mahājambupesī pi āharitvā khādanti, tesam jambupesim āharitvā khādanakāle Sujāto cintesi: ajja bhadantānaṃ tayo cattāro divasā anāgacchantānaṃ kahan nu kho gatā ti so puttakaṃ aṅguliyā¹⁰ gāhāpetvā tesam bhattakiccekāle tattha agamāsi, tasmim samaye mahallakānaṃ mukhavikkhālanaudakaṃ¹¹ datvā sabbanavako¹² jambupesim khādanti, Sujāto tāpase 15 vanditvā nisinno: kim bhante khādathā 'ti pucchi, mahājambupesim āvuso ti, tam sutvā kumāro pipāsaṃ uppādesi, ath' assa gaṇajetthako¹³ thokaṃ dāpesi, so tam khāditvā vararase bajjhitvā: pesim me detha pesim me dethā 'ti punappuna yāci, kuṭimbiko dhammaṃ suṇanto¹⁴: mā viravi¹⁵ gehaṃ gantvā khādissatīti¹⁶ naṃ vañcetvā imaṃ nissāya bhadantā ukkaṇṭheyyun ti tam samassāsento 20 tam isigaṇaṃ āpucchitvā¹⁷ va gehaṃ gato, gatakālato patthāy' eva c' assa putto: pesim me dethā 'ti paridevi, isayo pi¹⁸ ciraṃ vutth' amhā¹⁹ 'ti vatvā Himavantaṃ eva gatā, ārame isayo apassantā²⁰ tassa ambajambupanasamocādīnaṃ pesiyo sakkharācunṇasaṃyutta²¹ adamsu, tā tassa jivhagge thapitamattā halāhalavisasadisā honti, so sattāhaṃ nirāhāro hutvā²² jīvitakkhayaṃ pāpuṇi; rājā idaṃ 25

maṃsaṃ khādanachando, vigetū ti vigacchatu viramatu, mā bhakkhayiti mahārāja manussamaṃsaṃ mā bhakkhayi mā khādi, mā tvaṃ imaṃ kevalanti mahāsamuddaṃ suññaṃ karonto vārijo ānando maccho idha, dvīpadādhipā ti bho dhīpadādhipa dvīpadānaṃ manussānaṃ issara mā tvaṃ kevalaṃ saccato imaṃ tvaṃ kāsikaraṭhaṃ nagaraṃ suññaṃ mā akāsiti attho. ¹ Bds oraso tassa atrajo. ² Bds -ā. ³ so Cks; Bds bhuttaṃ. ⁴ Bds hissāmi. ⁵ Bds tattha kālahatthi kutumpiko nāmena sujāto nāma tassa atrajo putto oraso jampupesi aladdhā na alabhetvāna, mato ti tassā jampupesiya saṃkhayo so kutumpikaputto mato yathā aham evameva rasuttamaṃ aññarasānañca uttamaṃ manussānaṃ maṃsaṃ bhutvā bhuñcetvā aladdhā manussamaṃsaṃ jivitaṃ hissāmīti maññe maññāmi. ⁶ Bds -tato. ⁷ Bds upatthāsi. ⁸ Bds niccampaṇcasatamattā. ⁹ Bds adds kadāci. ¹⁰ Bds -yaṃ. ¹¹ Bds -nakāle u-. ¹² Bds saṃghana-. ¹³ Bds adds tāpaso. ¹⁴ Bds adds putta. ¹⁵ Bds vivari. ¹⁶ so all three MSS. for -sīti? ¹⁷ Bds anāp-. ¹⁸ Bds add idha. ¹⁹ Ck vutthāya, Cs vatthumhā, Bds vatthamhā. ²⁰ Bds -o. ²¹ Bds -e. ²² Cks omit hu-.

kāraṇaṃ āharitvā dassento evaṃ āha, tassa saṃkhaye ti tassa jambupesiyaṃ khaye aññaṃ āhāraṃ anāharitvā mato, bhakkhaṇ ti khādaniyaṃ, rasuttamaṃ ti uttamaṃ rasaṃ, haṣṣāmīti jahissāmi, haṣṣāmīti pi pāṭho¹.

Tato Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, aparāni²
 5 udāharaṇāni āharissāmīti“ cintetvā „mahārāja viramā³“ ’ti ā.,
 „na sakkomīti⁴“, „sace na viramissasi ñātimaṇḍalato c’ eva
 rajjasirito ca parihāyissasi“; — atītasmiṃ pi⁵ idh’ eva Bārā-
 ṇasiyaṃ pañcasīlarakkhakkaṃ sotthiyakulaṃ⁶ ahosi, tassa ku-
 lassa eko puttako ahosi, so mātāpitunnaṃ piyo manāpo paṇ-
 10 dīto⁷ tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū, so samavayehi taruṇehi saddhiṃ
 gaṇabandhanena vicari, sesagaṇabandhā macchamaṃsādīni khā-
 dantā suraṃ pivanti, māṇavo maṃsādīni na khādanti suraṃ pi
 na pivanti, te cintayimsu⁸: „ayaṃ surāya apivanato amhākaṃ
 mūlaṃ na deti, upāyena naṃ suraṃ pāyessāmā“ ’ti⁹ te sanni-
 15 patitvā „samma chaṇaṃ kīlissāmā“ ’ti āhaṃsu, „tumhe¹⁰ su-
 raṃ pivatha ahaṃ na pivāmi, tumhe va gacchathā“ ’ti,
 „samma tava pānatthāya¹¹ khīraṃ gaṇhāpessāmā“¹² ’ti, so
 „sādhū“ ’ti sampaticchi, dhuttā uyyānaṃ gantvā padumini-
 paṇṇesu tikkhiṇaṃ suraṃ bandhāpetvā ṭhapayimsu, atha nesaṃ
 20 pānakāle māṇavassa khīraṃ upanayimsu¹³, eko dhutto „pok-
 kharamadhuṃ bho āharā“ ’ti āharāpetvā paduminipatte puṭaṃ
 heṭṭhā¹⁴ chiddaṃ katvā¹⁵ mukhe ṭhapetvā ākaḍḍhi, evaṃ itare
 pi āharāpetvā pivimsu, māṇavo „kim etan“ ti pucchi, „pok-
 kharamadhusaṇṇāya suraṃ pivi, ath’ assa aṅgāre pakkamaṃsaṃ
 25 adaṃsu, tam pi khādi¹⁶, evaṃ assa punappunaṃ pivantassa
 matakāle „na etaṃ pokkharamadhu, surā esā“ ti vadimsu, so
 „ettakaṃ kālaṃ¹⁷ madhurarasaṃ na jāniṃ¹⁸, āharatha bho
 suraṃ“ ti ā., āharitvā¹⁹ puna pi adaṃsu, pipāsā mahatī ahosi,

¹ Ck jahessumi, C^s jahessāmi, tassa saṃkhaye - - - pāṭho wanting in B^d. ² B^d add pissa. ³ B^d -māhi. ⁴ B^d adds so manussamaṃsaṃ viramituṃna. ⁵ B^d -m hi. ⁶ C^{ks} sotti-. ⁷ B^d adds byatto. ⁸ B^d mantayisu. ⁹ B^d adds vatvā. ¹⁰ samma tu-. ¹¹ B^d pivana-. ¹² Ck -pesahi, C^s -pehī, B^s -pemā. ¹³ B^d add atha. ¹⁴ so C^{ks}; B^d -pattapuṭaṃ gahetvā. ¹⁵ B^d adds aṅguli, B^s aggaṃ? ¹⁶ B^d -dati. ¹⁷ B^d add evaṃ. ¹⁸ B^d jānāmi. ¹⁹ C^{ks} omit ā-.

ath' assa puna yācentassa¹ „khīṇā“ ti vadiṃsu, so „handa
 tam bho² āharāpethā“ 'ti aṅgulimuddikaṃ adāsi, tato³ sakala-
 divasaṃ tehi saddhiṃ pivitvā matto rattakkho kampanto⁴
 vippalapanto gehaṃ gantvā nipajji, ath' assa pitā surāya
 pītabhāvaṃ⁵ ñatvā vigate made⁶ „tāta ayuttan te kataṃ 5
 sotthiyakule jātena suraṃ pivantena⁷, mā puna evam akāsīti“
 ā., „tāta ko mayhaṃ doso“ ti, „surāya pītabhāvo⁸“, „tāta kiṃ
 kathesi, mayā evarūpaṃ madhurarasaṃ ettakaṃ kālaṃ aladdha-
 pubban“ ti, brāhmaṇo punappuna yāci, so pi „na sakkā⁹
 viramitun“ ti ā., atha brāhmaṇo „evaṃ sante amhākaṃ kula- 10
 vaṃso ca ucchijjissati dhanañ ca nassissatīti“ cintetvā:

13. Māṇava abhirūpo si, kule jāto si sotthiye,
 na tvam arahasi tāta abhakkhaṃ bhakkhayetave ti g. ā. 380.

Ta. abhakkhaṃ - - ti abhakkhitabbayuttakaṃ bhakkhitum¹⁰.

Evañ ca pana vatvā „tāta virama sace na viramasi 15
 ahaṃ vā¹¹ ito gehā nikkhamissāmi tava vā¹² ratṭhā pabbā-
 janiyakammaṃ karissāmīti“ ā., māṇavo „evaṃ sante pi ahaṃ
 suraṃ jahitum na sakkomīti“ vatvā gāthādvayam ā.:

14. Rasānaṃ aññataraṃ etaṃ yasmā¹³ maṃ tvam nivāraye,
 so 'haṃ tattha gamissāmi yattha lacchāmi edisaṃ. 381. 20

15. So vāhaṃ nippatissāmi, na te vacchāmi santike
 yassa me dassanena tvam nābhinandasi brāhmaṇā 'ti. 382.

Ta. rasānaṃ ti loṇambilatittakaṭukakhārikamadhurakasāvānaṃ¹⁴ sattana-
 naṃ¹⁵ aññataraṃ, uttamarasabhūtaṃ etaṃ majjan nāma, so vāhan ti so
 aham eva, nippatissāmīti nikkhamissāmi. 25

Evañ ca pana vatvā „nāhaṃ surāpānā viramissāmi, yan
 te ruccati taṃ karohīti“ ā., atha brāhmaṇo „tayi amhe
 pariccajante mayam pi taṃ pariccajissāmā“ 'ti vatvā

¹ Bā yāca-. ² Cks tha, omitting bho. ³ Bds so. ⁴ Cks -ento. ⁵ Bā pivita-.
⁶ Bds matte. ⁷ Bds add na vaṭṭati. ⁸ Bds pivitabhāvenāti. ⁹ Cs Bā -o. ¹⁰
 Bds -ayitum. ¹¹ Bā tāta. ¹² Bā tañ ca. ¹³ Bds kasmā. ¹⁴ Bds -kasāva-
 saṅkhātānaṃ. ¹⁵ Bds add rasānaṃ.

16. Addhā aññe¹ pi dāyāde putte lacchāma māṇava,
tvañ ca jamma vinassasu
yattha pattaṃ na [taṃ] suṇomā 'ti g. ā. 383.

Ta. yattha pattan ti yattha gataṃ taṃ² asukaṭṭhāne nāma vasatīti na
5 suṇāma tattha gacchā 'ti a.

Atha naṃ vinicchayaṃ netvā aputtabhāvaṃ katvā nīharā-
pesi, so aparabhāge nippaccayo kapaṇo pilotikaṃ³ nivāsetvā
kapālahattho piṇḍāya caranto aññataram kuḍḍaṃ nissāya
kālam akāsi. — Idaṃ kāraṇaṃ āharitvā Kālahatthi rañño dassetvā
10 „mahārāja sace tvaṃ amhākaṃ vacanaṃ na karissasi pabbā-
janiyakamman te karissantīti“ vatvā g. ā.:

17. Evam eva tuvaṃ rāja⁴ dipadinda suṇohi me:

pabbājessanti taṃ raṭṭhā soḍḍamāṇavakaṃ yathā ti. 384.

Evam Kālahatthinā upamāya ābhatāya pi rājā tato viramituṃ
15 asakkonto aparam pi udāharaṇaṃ dassetuṃ ā.:

18. Sujāto nāma nāmena bhāvitattāna sāvako

accharaṃ kāmayanto va na so bhuñji na so pivi. 385.

19. Kusagge udakaṃ⁵ ādāya samudde udakaṃ mine

evaṃ mānusakā kāmā dibbakāmāna santike. 386.

20. 20. Evam eva ahaṃ Kāla bhutvā bhakkhaṃ rasuttamaṃ

aladdhā mānusaṃ maṃsaṃ maññe hessāmi jīvitān ti. 387.

Vatthuṃ heṭṭhāvuttanayen' eva.

Ta. bhāvitattānaṃ ti bhāvitacittānaṃ tesaṃ pañcannaṃ isisatānaṃ,
accharaṃ kāmayanto ti, so kira⁶ isīnaṃ mahājambupesikhādanakāle⁷ anāga-
25 manāṃ viditvā⁸ kena nu kho kāraṇena na⁹ āgacchanti sace katthaci gatā jānissāmi
noce atha nesaṃ santike dhammaṃ suṇissāmīti uyyānaṃ gantvā¹⁰ gaṇajetṭha-
kassa santikā dhammaṃ suṇanto¹¹ suriye atthaṃgate uyyojiyamāno pi ajja idh'
eva vasissāmīti vatvā isigaṇaṃ vanditvā paṇṇasālaṃ pavisitvā nipajji, rattibhāge
Sakko devarājā devasaṃghaparivuto saddhiṃ attano paricārikāhi isigaṇaṃ van-
30 dituṃ āgato, sakalārāmo ekobhāso ahosi, Sujāto kin nu kho etan ti utṭhāya
paṇṇasālacchiddena oloketvā Sakkaṃ isigaṇaṃ vandituṃ āgataṃ devaccharā-

¹ Cks -am. ² Bā omits taṃ. ³ Bā jinnapi-. ⁴ Bā mahārāja, Cks tuvaṃ rājā.

⁵ so Cks for dakam, Bā kusaggenudakam. ⁶ Bā add tesaṃ. ⁷ Cs -sim-, Bā

-siyā-. ⁸ Bā disvā. ⁹ Bā kin nu kāraṇaṃ na, Cks omit na. ¹⁰ Bā add isayo

vanditvā. ¹¹ Bā add nisinno va.

parivutaṃ disvā accharāṇaṃ sahadassanena' eva rāgaratto ahosi, Sakko nisīditvā dhammakathaṃ sutvā sakaṭṭhānaṃ eva gato, kuṭimbiko punadivase isigaṇaṃ vanditvā pucchi: bhante ko nāma' esa rattibhāge tumhākaṃ vandanatthāya āgato ti, Sakko āvuso ti, taṃ parivāretvā nisinnā katamā¹ ti, devaccharā nāma' etā ti, so isigaṇaṃ vanditvā gehaṃ gantvā gatakālato paṭṭhāya accharam me detha accharam me 5 dethā ti vilapi, nātakā parivāretvā bhūtapaviṭṭho² nu kho ti accharam pahariṃsu, so nāhaṃ etaṃ³ accharam kathemi devaccharaṃ kathamīti vatvā ayaṃ accharā ti alaṃkaritvā ānītaṃ bhariyaṃ pi gaṇikaṃ pi oloketvā⁴ nāyaṃ accharā yakkhinī esā ti devaccharam me dethā 'ti vippalapanto nirāhāro⁵ jīvitakkhayaṃ pāpuṇi, tena vuttaṃ: accharaṃ kāmayaṃto va na so bhuñji na so pivīti, samudde 10 udakaṃ mine ti samma Kālahatthi yo kusaggena udakaṃ gahetvā ettakaṃ siyā⁶ samudde udakaṃ ti tena saddhiṃ upamāya mineyya so kevalaṃ mineyy' eva kusagge⁷ udakaṃ pana [ativiya parittam eva yathā taṃ evaṃ mānusakā kāmā dibbakāmānaṃ santike, tasmā so Sujāto aññaṃ itthiṃ na olokesi, accharam eva patthento mato, evamevā 'ti yathā so dibbakāmaṃ alabhanto jīvitaṃ jahi 15 evaṃ ahaṃ pi uttamarasaṃ manussamaṃsaṃ alabhanto jīvitaṃ⁸ jahissā-mīti vadati.

Taṃ sutvā Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, saññāpessāmi naṃ“ ti, „sakajātimaṃsaṃ⁹ khāditvā ākāśacara-suvaṇṇaṃsaṃsāpi tāva naṭṭhā“ ti dassetuṃ gāthādvayaṃ āha: 20

21. Yathāpi te dhataratṭhā haṃsā vehāsayamaṃgamā¹⁰

avutti-paribhogena¹¹ sabbe abbatthataṃ gatā 388.

22. Evaṃ eva tuvaṃ rāja dipadinda suṇohi me:

abhakkhaṃ rāja bhakkhesi tasmā pabbājayanti taṃ ti. 389.

Ta. avutti-paribhogena¹² 'ti attano anājīva-bhūtena¹³ paribhogena, 25 abbatthataṃ ti sabbe maraṇaṃ eva pattā: atīte kira Cittakūṭe Suvaṇṇa-guhāya navutihaṃsasahassāni vasanti, te vassike cattāro māse na nikkhamanti, sace nikkhameyyuṃ udakapūṇṇehi pakkhehi¹⁴ āhiṇḍetuṃ¹⁵ asakkontā samudde yeva pateyyuṃ¹⁶, tasmā na nikkhamanti, upakaṭṭhe pana vassakāle jātassarato sayañjātasālīṃ āharitvā guhaṃ¹⁷ pūretvā sālīṃ khādantā vasanti, tesāṃ pana 30 guhaṃ pavitṭhakāle guhādvāre eko rathacakkapamaṇo uppanābhimakkaṭako¹⁸ ekekaṃ mase ekekaṃ jālaṃ¹⁹ bandhati²⁰, tassa ekekaṃ suttaṃ gorajjuppa-māṇaṃ²¹, haṃsā naṃ²² jālaṃ chindissatīti²³ ekassa taruṇaṃsaṃsa dve

¹ Cks nisinnā, Bds nisinnā kā nāmetā. ² Ck bhūtāvaṭṭho, Bs -āvaṭṭo. ³ Bā evaṃ. ⁴ Bds -ento. ⁵ Bds add hutvā tattheva. ⁶ Bds mahā. ⁷ Bā -ena. ⁸ Cks omīti jī-. ⁹ Bds -jātikānaṃ maṃsaṃ. ¹⁰ Bā vehāsayamaṃ-. ¹¹ Ck ā-, Bā atutta-, Bs abhutta-. ¹² Bds abhutta-. ¹³ Bds sajātibhū-. ¹⁴ Cks sapattehi. ¹⁵ Bds uppatitum. ¹⁶ Cks pā-. ¹⁷ Bds guhāyaṃ. ¹⁸ Bds uppa-. ¹⁹ Bā adds na. ²⁰ Cks vinati for vinamati?. ²¹ Bds add hoti. ²² Bā taṃ. ²³ Bds -ssantīti.

koṭṭhāse denti, so vigate deve purato hutvā¹ jālaṃ chindati, ten' eva maggena
 sesā gacchanti, ath' ekasmiṃ kāle pañca māse vassāratto² ahosi, haṃsā khīṇa-
 gocarā kin nu kho kattaḅban ti mantetvā³ jīvantaṃ aṇḍāni labhissāma 'ti paṭha-
 maṃ aṇḍāni khādīṃsu tato potake tato jīṇṇahaṃse, pañcamāsaccayena vassaṃ
 5 apagataṃ, makkaṭako pañcajālāni vibandhati⁴, haṃsā sakajātikānaṃ maṃsaṃ
 khādītva appatthāma jāta, dviguṇakoṭṭhāsalaḅhitaruṇahaṃso⁵ jālaṃ⁶ paharitvā
 cattāri bhindī⁷, pañcamāṃ bhinditum [nāsakkhi, tatth' eva laggi, ath' assa sīsaṃ
 chindītva⁸ makkaṭo lohitaṃ pīvi, añño pi añño pi āgantvā jālaṃ pahari, so pi
 tatth' eva laggo ti evaṃ [sabbesaṃ makkaṭako lohitaṃ pīvi, tadā dhatarattha-
 10 kulāṃ ucchinnan ti vadanti⁹, tena vuttaṃ: sabbe abbatthataṃ gatā ti, eva m-
 eva n¹⁰ ti yathā te haṃsā abhakkaṃ sajjātimaṃsaṃ khādīṃsu tathā tvam pi
 khādasi sakalanagaraṃ bhayappattaṃ virama mahārājā 'ti, tasmā pabbā-
 jayanti tan ti yasmā abhakkaṃ sajjātimaṃsaṃ bhakkhesi tasmā¹¹ nagara-
 vāsino taṃ ratthā pabbājenti.

15 Rājā aparaṃ pi upamaṃ vattukāmo ahosi, nāgarā pana
 utthāya „sāmi senāpati kiṃ karosi¹², kiṃ manussamaṃsa-
 khādakacoraṃ gahetvā carasi¹³, sace na viramati ratthato
 naṃ pabbājehīti¹⁴“ nāssa kathetum adāṃsu, rājā ba-
 hunnaṃ kathaṃ sutvā bhīto pana¹⁵ vattum nāsakkhi, puna
 20 pi naṃ senāpati „kiṃ mahārāja viramitum sakkhissasīti“ va-
 tvā „na sakkomīti“ vutte sabbaṃ¹⁶ orodhajanaṃ ca¹⁷ putta-
 dhītaro ca sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitaṃ¹⁸ passe ṭhapetvā „ma-
 hārāja imaṃ nāṭimaṇḍalam eva amaccaganaṃ ca rajjasiriṇ ca
 olokehi, mā nassi, virama manussamaṃsato“ ti ā., rājā „na
 25 mayhaṃ etaṃ¹⁹ manussamaṃsato piyataran²⁰“ ti vatvā „tena
 hi mahārāja imamahā nāgarā ca ratthā ca nikkhamathā“ 'ti
 vutte²¹ „Kālahatthi, na me rajjen' attho²², nikkhamāmi, ekaṃ
 pana²³ khaggaṃ ca rasakaṃ ca²⁴ dehīti“ ā., ath' assa khaggaṃ
 ca manussamaṃsapacanabhājanaṃ ca pacchiṇ ca ukkhipāpetvā
 30 rasakaṃ ca datvā ratthā pabbājanīyakammaṃ karīṃsu. So²⁵

¹ Bds gantvā. ² Bs -vuttho, Bd -vuṭho. ³ Bds add mayam. ⁴ Bs vinandhati, Cks vini. ⁵ Bd -paṃkoṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds -le. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd vijhitvā. ⁹ Bd omits va-. ¹⁰ Cks -etan. ¹¹ Bds add ime. ¹² Bds -oma. ¹³ Bd vicarissasi. ¹⁴ Bds add vutte. ¹⁵ Cs Bd pu-. ¹⁶ Bds sabbesaṃ. ¹⁷ Bds -dhānaṇca. ¹⁸ so Cks; Bd -te, Bs -to. ¹⁹ Bds ete. ²⁰ Bd -rā. ²¹ Bds add rājā āha. ²² Bds add nāgarā. ²³ Bds add me. ²⁴ Bds add bhājanaṇca. ²⁵ Bds add khaggaṇca.

rasakam¹ ādāya nagarā nikkhamitvā araṇṇam pavisitvā ekas-
 mim nigrodhamūle vasanaṭṭhānam katvā ta. vasanto aṭavimagge
 ṭhatvā manusse māretvā āharitvā rasakassa deti, so pi 'ssa
 maṁsam pacitvā² upanāmeti, evaṁ ubho pi jīvanti³, „ahaṁ
 are⁴ coro porisādo“ ti vatvā tasmim pakkhante koci saka- 5
 bhāvena saṇṭhātuṁ⁵ na sakkoti, sabbe bhūmiam patanti, tesu
 yam icchatī tam uddhapādam vā⁶ adhopādam⁷ vā katvā⁸ rasa-
 kassa deti, so ekadivasam araṇṇe kañci manussam alabhitvā
 āgato rasakena „kim devā“ 'ti vutte „uddhane ukkhalim ārope-
 hīti“ ā., „maṁsam kahaṁ devā“ 'ti, „labhissām' ahaṁ maṁ- 10
 san“ ti, so „n' atthi dāni me jīvitān“ ti kampamāno uddhane
 aggim katvā ukkhalim āropesi, atha naṁ porisādo ḷasinā pa-
 haritvā māretvā maṁsam pacitvā khādi. Tato paṭṭhāya ekako
 jāto sayam eva pacitvā khādi⁹. „Porisādo maggaṁ paṭipanne¹⁰
 hanatīti“ sakala-Jambudīpe pākāṭam¹¹ ahosi. Tadā eko sam- 15
 pannaṁ vibhavo brāhmaṇo pañcahi sakāṭasatehi vohāram karonto
 pubbantato aparantaṁ sañcarati, so cintesi: „porisādo nāma
 kira coro magge¹² manusse māreti, dhanam datvā¹³ aṭavim
 atikkamissāmīti“ so aṭavimukhavāsinaṁ manussānam¹⁴ „maṁ
 aṭavim¹⁵ atikkamethā“ 'ti sahaṁsam datvā tehi saddhim mag- 20
 gaṁ paṭipajji, gacchanto ca¹⁶ sabbasattham¹⁷ purato katvā
 nahātānulitto sabbālaṁkārapatimaṇḍito setagonayutte sukha-
 yānake nisinno tehi ativāhikapurisehi parivuto¹⁸ sabbapacchato
 agamāsi¹⁹, porisādo rukkaṁ āruyha purise upadhārento „se-
 samanussesu kim imesu²⁰ khāditabbam atthīti²¹“ vigatacchando 25
 hutvā brāhmaṇadiṭṭhakālato²² paṭṭhāya tam khāditukāmatāya
 upagalitakhelo²³ ahosi, so tasmim attano santikaṁ āgate²⁴

¹ Bds -aṇca. ² Bds add rājānam. ³ Bds add manussagahaṇakāle. ⁴ Ck māre, Bds araṇṇa, Bds araṇṇam. ⁵ Bds sandhāretum. ⁶ Bds omit vā. ⁷ Bds adhosisam, Bds -siram. ⁸ Bds add āharitvāva. ⁹ Bds -ati. ¹⁰ Cks omit pa-, Bds reads magge maggapaṭipanne, Bds maggapanne. ¹¹ Bds -o. ¹² Bds antarāmagge. ¹³ Bds adds tam. ¹⁴ Bds add āha tumhe. ¹⁵ Bds -ito. ¹⁶ Bds add brahmaṇo. ¹⁷ Bds -sakāṭam. ¹⁸ Bds add sayam. ¹⁹ Ck Bds ā-. ²⁰ Bds add mayā. ²¹ Bds add sabbesu. ²² Cks omit brāhmaṇa. ²³ Bds paggharita-. ²⁴ Bds add rukkata oruyha.

„aham are¹ coro porisādo“ ti nāmaṃ² sāvetvā khaggaṃ pari-
vattento vālukāya akkhīni pūrento viya pakkhandi, eko pi
utthātum³ samattho nāma nāhosi, sabbe urena bhūmiyaṃ ni-
pajjimsu, so sukhayānake nisinnaṃ brāhmaṇaṃ pāde gāhetvā
5 piṭṭhiyaṃ adhosīsakaṃ olambetvā sīsaṃ gopphakehi paharanto
ukkipitvā pāyāsi⁴, purisā utthāya „bho purisa cara⁵, mayaṃ
brāhmaṇassa hatthato sahassaṃ⁶ gaṇhimha, ko nāma ambhakaṃ
purisākāro⁷ sakkonto vā asakkonto vā, thokaṃ anubandhāmā“
'ti⁸ anubandhimsu, porisādo pi nivattitvā olokento kiñci adisvā
10 saṇikaṃ pāyāsi, tasmim̐ khaṇe eko sūrapuriso vegena taṃ pā-
puṇi, so taṃ disvā ekaṃ vatim̐ laṃghento⁹ khadirakhānukaṃ
akkamitvā khānum̐ piṭṭhipādena nikkhami, so¹⁰ lohiteṇa gaḷan-
tena¹¹ laṃghamāno yāti, atha naṃ so puriso disvā „kho mayā
esa viddho, kevalaṃ tumhe pacchato etha, gaṇhissāmi na“
15 ti ā., te dubbalabhāvaṃ ñatvā taṃ anubandhimsu, so tehi
anubandhanabhāvaṃ ñatvā brāhmaṇaṃ vissajjetvā attānaṃ
sotthim̐ akāsi, ativāhikā¹² brāhmaṇassa laddhakālato paṭṭhāya
„kiṃ ambhakaṃ coreṇā“ 'ti tato nivattimsu, porisādo pi attano
nigrodhamūlaṃ gantvā pārohanantaraṃ¹³ pavisitvā nipanno „ayyo
20 rukkhadevate, sace me sattāhabbhantare yeva vaṇaṃ phāsukaṃ
kātuṃ sakkhissasi sakala-Jambudīpe ekasatakhattiyānaṃ gala-
lohiteṇa te khandhaṃ dhovitvā¹⁴ antehi parikkhipitvā¹⁵ pañca-
madhuramaṃsena balikammaṃ karissāmīti“ āyācanaṃ akāsi¹⁶,
tassa pana annapānaṃ alabhantassa sarīraṃ sukkhi¹⁷, anto-
25 sattāhe yeva vaṇo phāsuko ahosi, devatānubhāvena¹⁸ tassa
phāsukabhāvaṃ sallakkhesi, so katipāhaṃ manussamaṃsaṃ
khāditvā bale¹⁹ gahetvā cintesi: „bahūpakārā me devatā, āyā-
canā²⁰ muccissāmīti²¹“ so khaggaṃ ādāya rukkhāmūlato

¹ Ck ahaṃ māre, Cs āmare, Bā ahaṃ hare. ² Bds add tikkhāttum. ³ Bds
ṭhātum. ⁴ Bds add tadā. ⁵ so Bā; Cks bho tissa pussa. ⁶ Bds kahāpaṇa-
⁷ so Cks; Bā asappurisakaro. ⁸ Bds add vatvā. ⁹ Bds -anto. ¹⁰ Cks omīti so.
¹¹ Bds paggharantena. ¹² Bds -kapurisā. ¹³ so Cs; Ck pa-, Bā po-. ¹⁴ Bds
dhovissāmi. ¹⁵ Bds -pāpetvā. ¹⁶ Bds kari. ¹⁷ Bds sussetva. ¹⁸ Bā so deva-
¹⁹ Bds -am. ²⁰ Bds -namassā. ²¹ Bā muñc-.

nikkhamitvā „rājāno ānessāmīti“ pāyāsi, atha naṃ purimabhave
 yakkhakāle ekato manussamaṃsakhādako sahāyako yakkho
 anuvicaranto taṃ disvā „ayaṃ mama atītabhave sahāyo“ ti
 ñatvā „samma maṃ sañjānāsīti“ pucchi, „na jānāmīti“¹, ath’
 assa purimabhave katakārāṇaṃ² kathesi, so³ sañjānitvā paṭi- 5
 santhāram akāsi, „kuhiṃ⁴ nibbatto sīti“ puṭṭho nibbattaṭṭhānaṃ
 ca raṭṭhato⁵ pabbājitakārāṇaṃ ca idāni vasanaṭṭhānaṃ ca⁶
 khānuviddhakārāṇaṃ ca⁷ devatāya āyācanamocanattamaṃ⁸ ga-
 manakārāṇaṃ ca ārocetvā⁹ „tayāpi ‘mama taṃ¹⁰ kiccaṃ
 nittharittabbaṃ, ubho pi gacchāma sammā“ ’ti ā., „samma“¹¹ 10
 gaccheyyāma¹², ekaṃ pana me kammaṃ atthi, ahaṃ kho pana
 agghapadalakkhaṇaṃ¹³ nāma mantaṃ jānāmi, so balaṃ ca
 javaṃ ca tejussattaṃ ca¹⁴ karoti¹⁵, taṃ mantaṃ gaṇhā“ ’ti ā.,
 so „sādhū“ ’ti sampaṭicchi, yakkho pi ’ssa taṃ datvā pak-
 kāmī, porisādo mantaṃ uggahetvā tato paṭṭhāya vātajavo 15
 atisūro ahosi, so sattāhabbhantare yeva ekasatarājāno uyyānā-
 dīni gacchante disvā vātavegena pakkhanditvā¹⁶ nāmaṃ sāvetvā
 vagganto nadanto bhayappatte katvā pāde gahetvā adhosire¹⁷
 katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto vātavegena netvā hatthatalesu
 chiddāni katvā rajjuyā¹⁸ nigrodharukkhe olambesi, aggapādaṇ- 20
 gulīhi bhūmiyaṃ phusamānāhi¹⁹ vāte paharante milātakaraṇḍa-
 kadāmāni²⁰ viya parivattantā²¹ olambiṃsu, Sutasomaṃ pana
 „piṭṭhiācariyo me“ ti ca „Jambudīpo mā tuccho ahosīti“ pi nānesi,
 so²² „balikammaṃ karissāmīti“ aggiṃ katvā sūlaṃ tacchento²³
 nisīdi, rukkhadevatā²⁴ disvā „mayhaṃ kir’ esa balikammaṃ 25
 karoti, vaṇo pi ’ssa mayā²⁵ phāsukaṃ kataṃ n’ atthi, idāni

¹ Bā sañjā-, B^s mayam jānāmīti. ² Bā kataṃ-. ³ Bā add taṃ. ⁴ Bā ka-

⁵ Bā raṭṭhā. ⁶ Ck adds devatānaṃca. ⁷ Bā khānūnā-. ⁸ Bā āyācanā-. ⁹ Bā add

samma. ¹⁰ Bā mametaṃ. ¹¹ Bā add na. ¹² Bā -mahaṃ. ¹³ Bā C^s anag-

ghaṃ-. ¹⁴ so C^s; Bā tejussadattaṃca. ¹⁵ Bā -hi. ¹⁶ Bā add ahaṃ are porisādo ti.

¹⁷ Bā -sise. ¹⁸ Bā adds ānūnetvā, B^s ādhūnetvā. ¹⁹ Ck Bā -nehi; Bā add

te. ²⁰ Bā -kor-. ²¹ C^s -entā. ²² Bā sutasomo pana mama piṭṭhi ācariyo

hoti sace gaṇhissāmi sakalajambudīpe tuccho bhavissatīti taṃ nānesīti so imehi.

²³ Bā sūle tacchanto. ²⁴ Bā add taṃ kiriyaṃ. ²⁵ Bā add kiñci.

mahāvināsaṃ karissati, kin nu kho kattabban¹ ti cintetvā „aṃ
 etam vāretuṃ na sakkhissāmīti“ cātummahārājikānaṃ santikaṃ
 gantvā² kathetvā „nivāretha na³“ ti ā., tehi⁴ „na mayaṃ⁵
 sakkhissāmā“ ’ti vutte⁶ Sakkaṃ upasaṃkamitvā tam atthaṃ
 5 kathetvā „nivārehi na⁷“ ti ā., so pi „nāhaṃ sakkomi nivāre-
 tuṃ, samatthaṃ pana ācikkhissāmīti“ vatvā „ko nāma⁸“ ’ti
 vutte „sadevake loke⁹ añño n’ atthi, Kururaṭṭhe pana Inda-
 pattanagare Korabyarājaputto Sutasoma nāma, taṃ nibbiseva-
 naṃ damessati rājūnaṃ ca jīvitāṃ dassati, taṃ ca manussa-
 10 māṃsā¹⁰ oramāpessati, sakala-Jambudīpe amataṃ¹¹ abhisiñ-
 cissati, sace pi rājūnaṃ¹² jīvitāṃ dātukāmo Sutasomaṃ ānetvā
 balikammaṃ kātuṃ vadehīti¹³“, so „sādhū“ ’ti¹⁴ khippaṃ
 āgantvā pabbajitavesena tassa avidūre pāyāsi, so padasaddena
 „rājā nu kho koci palāto“ ti¹⁵ olokento taṃ disvā „pabbajitā
 15 nāma khattiyā va, imaṃ gahetvā ekasataṃ pūretvā balikammaṃ
 karissāmīti“ utthāya asihattho¹⁶ anubandhi, tiyojanaṃ anu-
 bandhitvāpi pāpuṇituṃ nāsakkhi, gattehi¹⁷ sedā muccimsu¹⁸,
 so cintesi: „aṃ pubbe hatthim pi assam pi rathaṃ pi dhā-
 vantaṃ anubandhitvā gaṇhāmi, ajj’ imaṃ pabbajitaṃ sakāya
 20 gatiyā¹⁹ gacchantāṃ sabbatthāmena dhāvanto pi gaṇhituṃ na
 sakkomi, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, tato „pabbajitā²⁰ nāma va-
 canakāraṇā hontīti²¹ tiṭṭhā“ ’ti naṃ²² vatvā „ṭhitaṃ gaṇessā-
 mīti“ cintetvā „tiṭṭha samaṇā“ ’ti ā., „aṃ tāva ṭhito, tvaṃ
 pana ṭhātum vāyamā ’ti ā.²³, atha naṃ „bho pabbajitā²⁴ nāma
 25 jīvitahetu pi alikaṃ na bhaṇanti²⁵, tvaṃ pana musā kathe-
 sīti“ vatvā g. ā.:

¹ Bds add tamatthaṃ. ² Cks te. ³ Bds add porisādassa kammaṃ nivāretuṃ.
⁴ Bds add ko sakkhissasīti pucchitvā sakko devarājā ti sutvā. ⁵ Bds add sadiso.
⁶ Cks -saṃ. ⁷ Bds add viya dhammaṃ. ⁸ Cks -ānaṃ. ⁹ Bds vaṭṭatīti vadehīti
 āha. ¹⁰ Bds add sampaticchitvā. ¹¹ Bds bhavissatīti. ¹² Bds āvudha-. ¹³ Cks
 gatte. ¹⁴ Bds muñc-. ¹⁵ Bds pakatiyā. ¹⁶ Bds so p-to. ¹⁷ Bds -karo hoti. ¹⁸
 Bds vacanaṃ. ¹⁹ Bds dhāvitum vāyamamakāsaṃ. ²⁰ Bds -to. ²¹ Bds -ati.

23. Tiṭṭhāhīti mayā vutto so tvaṃ gacchasi yammukho¹,
 aṭṭhito ṭhito 'mhīti² lapasi
 brahmacāri³ idaṃ te samaṇa ayuttaṃ,
 asiṇ ca me maññasi kaṃkapattan ti⁴. 390.

Tattha sammukho ti parammukho⁵.

5

Tato devatā gāthadvayam āha:

24. Ṭhito 'ham asmi saddhammesu rāja,
 na nāmagottaṃ parivattayāmi,
 coraṇ ca loke aṭṭhitaṃ vadanti
 apāyikaṃ nerayikaṃ ito cutaṃ⁶. 391.

10

25. Sace pi sahasi⁷ rāja sutam gaṇhāhi khattiya,
 tena yaññaṃ yajitvāna evaṃ saggaṃ gamissasīti. 392.

Ta. saddhammesū 'ti sakesu kusalakammāpathesu⁸, na nāmagottaṃ
 ti yathā tvaṃ pubbe⁹ Brahmaḍatto hutvā¹⁰ taṃ nāmaṃ jahitvā porisādo hutvā
 idāni kammāsapādo jāto khattiyakule¹¹ jāto¹² abhakkhaṃ¹³ bhakkhesi nāhaṃ 15
 tathā nāmagottaṃ parivattayāmi, coraṇcā 'ti akusalakammāpathesu ṭhitaṃ
 coraṃ aṭṭhitaṃ nāma vadanti, ito cutaṃ ti ito cutaṃ hutvā apāye niraye
 nibbattamānaṃ, so hi niraye patanto na patiṭṭhānaṃ labhati nāma, sutan ti¹⁴
 bho porisāda musāvādi tayā mayhaṃ sakala-Jambudīpe rājāno ānetvā bali-
 kammaṃ karissāmīti paṭissutaṃ idāni ye vā te vā dubbalarājāno ānesi Jambudī- 20
 patale jetṭhakaṃ Sutasomarājānaṃ sace tvaṃ nānessasi vacanan te musā nāma
 hoti tasmā Sutasomaṃ gaṇhāhīti.

Evaṃ vatvā devatā pabbajitavesaṃ antaradhāpetvā sakena
 vaṇṇena ākāse suriyo viya jalamānā aṭṭhāsi, so tassā kathaṃ
 sutvā rūpaṃ ca oloketvā „kāsi tvan“ ti ā., „imasmiṃ rukke 25
 nibbattadevatā“ ti, so „diṭṭhā me attano devatā“ ti tussitvā
 „sāmi devarāja, mā Sutasomassa kāraṇā cintayi, attano ruk-

¹ Bds pammu-. ² so Cks; Bđ aṭṭhito tvaṃ ṭhito smiti. ³ so Cks; Bđ -rini. ⁴ Cks asiṇca
 me vaṃñāmsi-, Bđ kaṅkha-. ⁵ Bđ tattha samaṇa tiṭṭhāhīti tiṭṭhāhi idaṃ vacanaṃ
 mayā vutto so tvaṃ pamukho, parammukho hutvā gacchasi brahmacarini aṭṭhito
 tvaṃ ṭhito amhi iti lapasi me asiṇca kaṅkhaṃ pattaṃ maññasi. ⁶ Bđ -o. ⁷ Bds
 sace tvaṃ saddahasi. ⁸ Bds dasaku-, adding ṭhito asmi bhavāmi. ⁹ Bds add
 daharakāle. ¹⁰ Bđ adds pitari kālaṅkate bārāṇasīrajaṃ labhitvā bārāṇasīrājā
 jāto. ¹¹ Cks omit khattiya. ¹² Bđ adds pi. ¹³ Bđ manussamaṃsaṃ. ¹⁴ the
 wording of the previous passages is quite different in Bds.

kham pavisā“ 'ti ā., devatā tassa passantass' eva rukkham
 pāvisi, tasmiṃ khaṇe suriyo atthaṃgamito cando uggato, pori-
 sādo vedavedaṅgakusalo nakkhattacāram jānāti, so nabham
 oloketvā „sve Phussanakkhattam bhavissati, Sutasomo nahā-
 5 yitum uyyānam gamissati, tattha tam gaṇhissāmi, ārakkho
 pana¹ mahā bhavissati, samantā tiyojanam sakala-Jambudī-
 pavāsino rakkhantā carissanti, asaṃvihite ārakkhe paṭhama-
 yāme yeva Migāciruyyānam² gantvā maṅgalapokkharaniṃ ota-
 ritvā ṭhassāmīti³“ cintetvā⁴ gantvā pokkharaniṃ oruyha
 10 paduminipattena⁵ sīsam paṭicchādetvā atṭhāsi, tassa tejena
 macchakacchapādayo osakkitvā udakapariyante vaggavaggā
 hutvā vicariṃsu, „kuto pan' assāyam tejo“ ti pubbayogato, so
 hi Kassapadasabalassa kāle khīrasalākabbattam upatṭhāpesi⁶,
 tena mahāthāmo ahosi, aggisālam kāretvā bhikkhusaṃgham
 15 sītavinodanattam aggiṇ ca dārūni ca dārucchedanavāsīphara-
 suṇ ca adāsi, tena tejavā ahosi, evaṃ tasmiṃ antouyyānam⁷
 gate yeva balavapaccūse⁸ samantā tiyojane ārakkham gaṇ-
 hiṃsu, rājāpi pāto va bhuttapātarāso alaṃkatahatthikkhandha-
 gato caturaṅginiyā senāya⁹ nagarā nikkhami, tasmiṃ khaṇe¹⁰
 20 Takkasilato Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahagāthā¹¹
 ādāya vīsaṃyojanasatam¹² maggam atikkamma tam nagaram
 patvā dvāragāme vasitvā suriye uggate nagaram pavisanto
 rājānam pācīnadvārena nikkhamantam disvā hattham ussā-
 petvā¹² jayāpesi, rājā disācakkhuko hutvā gacchanto unna-
 25 tappadese ṭhitassa brāhmaṇassa pasāritahattham disvā hatthinā
 tam¹⁴ upasaṃkamitvā evam āha¹⁵:

26. Kasmin nu ratṭhe tava jātibhūmi,
 atha kena atthena idhānupatto,

¹ Bds panassa. ² Bds migājinaṃ-. ³ Bds vasissāmīti. ⁴ Bds adds tattha. ⁵ Bds paduma-. ⁶ Bds paṭhapesi. ⁷ Bds -ne. ⁸ Bds -sasamaye. ⁹ Bds add pari-
 vuto. ¹⁰ Bds tadā in the place of t. kh. ¹¹ Bds -āyo. ¹² Bds vīsati-, Bs
 visanti-. ¹³ Bds pasāretvā. ¹⁴ Bds hatthināgam. ¹⁵ Bds pucchi, omitting
 evam.

akkhāhi me brāhmaṇa etam attham,
kim icchasī demi tay-ajja patthitan ti¹. 393.

Atha nam so² āha:

27. Gāthā catasso dharaṇīmahessara³

sugambhiratthā varasāgarūpamā,

tav' eva⁴ atthāya idhāgato 'smi,

suṇohi gāthā paramatthasamhitā ti⁶ 394.

vatvā⁶ „mahārāja imā Kassapadasabalena desitā catasso satā-
rahā gāthā⁷, tumhe sutavittakā ti sutvā tumhākaṃ desetum
āgato mhitī“ āha, rājā tuṭṭhamānaso hutvā „ācariya suṭṭhu te 10
kataṃ⁸, mayā pana nivattitum na sakkā⁹, ajja Phussayogena
sīsam nahāyitudivaso¹⁰, āgantvā sossāmi, tvaṃ mā ukkaṇ-
thīti“ vatvā „gacchatha brāhmaṇassa asuke gehe sayanam
paññāpetvā ghāsacchādanam samvidahathā“ 'ti amacce ānā-
petvā uyyānam pāvisi, taṃ atthārasahatthena pākārena pa- 15
rikkhittam ahosi, taṃ aññamaññam ghaṃsantā¹¹ hatthī pa-
rikkhipimsu, tato assā tato rathā tato dhanuggahādayo pattīti
khubhitamahāsamuddo¹² viya uttiṇṇabalakāyo¹³ ahosi, rājā
olārikāni ābharaṇāni muñcitvā¹⁴ massukammaṃ kāretvā ubbatṭi-
tasarīro pokkharāṇiyā¹⁵ rājavibhavena nahātvā paccuttaritvā 20
udakagahaṇasātake¹⁶ nivāsetvā atthāsi, ath' assa gandhamālā-
laṃkāre¹⁶ upaharimsu¹⁷, so porisādo cintesi: „rājā alaṃkata-
kāle bhāriko bhavissati, sallahukakāle yeva nam gaṇhissāmīti“

¹ Bā adds tattha bho brahmaṇa tava jātibhūmi kismi rathe atthi, yena atthena tvaṃ payojanena hetubhūtena idha imasmim nagare anupatto bho brahmaṇa mayā pucchito so tvaṃ etamattham etam payojanam me mayham akkhāhi, kathehi tayā patthitam vatthum te tuyham dadāmi kim vatthum icchasiti tam bhagavantaṃ pucchāmi. ² Bā adds gātham. ³ Bā Cs mahi-. ⁴ Cks tameva ⁵ Bā add tattha dharaṇī mahissara bhūmipāla kassapadasabalena desitā catusatā-rahā catasso gāthā kimbhūtā sugambhīraatthavarā saagarūpamā tava eva atthāya idha thāne anupatto asmi bhavāmi suṇohīti kassapadasabalena desitā paramatthasamhitā imā satārahā gāthāyo suṇohīti attho. ⁶ Bā adds ca pana. ⁷ Bā -āyo. ⁸ Bā āgataṃ. ⁹ Bā sakkomi. ¹⁰ Bā nhāyitum āgatomhiti aham punadivase. ¹¹ Bā samghaṭṭantā samantā. ¹² Bā samkh-. ¹³ Bā unnādetvā ba-. ¹⁴ Bā om-. ¹⁵ Bā add anto. ¹⁶ Bā -ena. ¹⁷ Bā upanayimsu.

so nadanto vagganto vijju¹ viya matthakupari khaggaṃ parivattento² „aham are³ coro porisādo“ ti nāmaṃ sāvetaṃ aṅgulim nālāṭe ṭhapetvā udakā nikkhami⁴, tassa saddaṃ sutvā va hatthārohā hatthīhi assārohā assehi rathikā⁵ rathehi⁶ bhas-
 5 siṃsu, balakāyo gahitāni⁷ āvudhāni chaḍḍetvā udarena⁸ nipajji, porisādo Sutasomaṃ ukkhipitvā gaṇhi, sesarājāno pāde ga-
 hetvā adhosiraṃ⁹ katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto gacchati, Bodhisattaṃ pana upagantvā onato ukkhipitvā khandhe nisī-
 dāpesi¹⁰, so „dvārena gamanaṃ papañco“ ti¹¹ sammukhaṭṭhā-
 10 nen' eva¹² aṭṭhārasahatthaṃ pākāraṃ laṃghitvā purato pi gaḷitamadamattavāraṇakumbhe¹³ okkamitvā¹⁴ pabbatakūṭāni pātento viya vātajavāni¹⁵ assaratanāni¹⁵ piṭṭhe akkamanto pātetvā rathavare¹⁶ rathasīse¹⁷ akkamitvā bhamarikaṃ bha-
 manto viya nīlaphalakāni¹⁸ nigrodhapattāni maddanto viya
 15 ekavegen' eva¹⁹ tiyojanamattaṃ²⁰ gantvā „atthi nu kho koci Sutasomass' atthāya pacchato āgacchanto“ ti avaloketvā kañci²¹ adisvā saṇikaṃ gacchanto Sutasomassa kesehi uda-
 bindūni attano upari patantāni²² disvā „maraṇassa abhāyanto nāma n' atthi, Sutasomo pi maraṇabhayaena rodati maññe²³“
 20 ti cintetvā āha:

28. Na ve rudanti matimanto sapaññā
 bahussutā ye bahuṭhānacintino, (cfr. IV $\frac{467}{12}$)
 dīpaṃ hi etaṃ paramaṃ narānaṃ
 yaṃ paṇḍitā sokaṇudā bhavanti. 395.

25 29. Attānaṃ ñāti²⁴ uda²⁵ puttadāraṃ
 dhaññaṃ²⁵ dhānaṃ rajataṃ jātarūpaṃ

¹ Cks macchaṃ. ² Bā matthake khaggaṃ paribhamanto. ³ Bā hare. ⁴ Bā uttari. ⁵ Bā rathārohā. ⁶ Bā adds sabbe. ⁷ Bā gahitagahitāni. ⁸ Bā urena, adding bhūmiyaṃ. ⁹ Bā -sisakaṃ. ¹⁰ Cks -petvā. ¹¹ Bā bhavissatīti. ¹² Bā -neyeva. ¹³ Bā paggalitapāde matta-. ¹⁴ Bā ak-. ¹⁵ Bā -naṃ. ¹⁶ Bā -dhure. ¹⁷ Bā -sesu. ¹⁸ Cks -kā. ¹⁹ Bā ekaṃ-. ²⁰ Bā adds maggaṃ. ²¹ Bā ki-. ²² Bā ure patitāni. ²³ Bā omits maññe. ²⁴ so all three MSS. for attāna ñāti? ²⁵ Bā udāhu.

kimo nu¹ tvaṃ Sutasomānutappe,
Koravyaseṭṭha vacanaṃ suṇoma te² ti. 396.

Ta. yaṃ paṇḍitā ti yaṃ tumhādisā paṇḍitā aññesam pi sokaṇudā bhavanti evaṃ sokavinodanaṃ aññesam pi dīpaṃ samudde bhinnanāvānaṃ dīpo viya paṭiṭṭhā hoti tasmā tumhādisā matimantā (add na) rudantīti a., kimo nu 5
tvaṃ ti samma Sutasoma tumhādisa maraṇabhayena rodante aññe andhabālā kiṃ karissanti api ca taṃ pucchāmi imesu puttādisu kimo nu tvaṃ Sutasomānu-
tappe ti kim eva anusocasi kiṃ cintesīti a.³

Sutasomo āha:

30. Na⁴ vāham attānam anutthunāmi⁵ 10
na puttadāraṃ na dhanam na raṭṭham,
satañ ca dhanimo carito purāṇo,
taṃ saṃgaram⁶ brāhmaṇassānutappe. 397.

31. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa, 15
taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁷ (supra p. 24,15.)
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 398.

Ta. anutthunāmīti ahaṃ na⁸ te⁹ rudāmi, imesam pi puttādīnam atthāya na anutthunāmi na socāmi, api ca kho sataṃ paṇḍitānaṃ carito purāṇa-
dhammo atthi, saṃgaram katvā saddhānuppattaṃ nāma¹⁰ etam saṃgaram brāh- 20
maṇassa ahaṃ anusocāmīti a., saccānurakkhīti saccam anurakkhanto¹⁰, so
brāhmaṇo Takkasilato Kassapadasabalena¹¹ desitā catasso gāthāyo ādāya āgato,
tassāham āgantukavattaṃ kāretvā nahātvā āgato suṇissāmi, yāva mamāgamanā
āgamehīti saṃgaram katvā āgato, tvaṃ tā gāthā sotum adatvā va maṃ gaṇhi,
sace maṃ vissajjesi taṃ dhammam sutvā saccānurakkhī punar āvajjissan 25
ti vadati.

Atha porisādo āha:

32. Na vāham¹² etam abhisaddahāmi:
sukhī naro maccumukhā pamutto
amittahattham punar āvajeyya¹³, 30
Koravyaseṭṭha na hi maṃ upehi. 399.

¹ Bā kimiva. ² Bās -metan. ³ so Cks; the comment in Bā is more diffuse and quite different from the above. ⁴ Bā nevā-, Ck tāvā-. ⁵ Bās anuttarāmi. ⁶ Bās saṃkaram. ⁷ Bā -ṇam sampadāya. ⁸ Cs tā va. ⁹ Cs ne. ¹⁰ The comment in Bā is quite different. ¹¹ Bs -lassa. ¹² Bā nevā-. ¹³ Ck -deyya.

33. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā (cfr. supra p. 25,27.)
gantvā sakam mandiram kāmakāmi
madhuram piyam jīvitam laddha rāja
kuto tuvaṃ ehisi me sakāsan ti. 400.

5 Ta. sukhīti sukhappatto hutvā, maccumukhā pamutto ti mādisassa
corassa hatthato muttatāya maraṇamukhā pamutto nāma hutvā, na hi maṃ
upehīti¹ na hi maṃ upagamissasi, mandiran ti rājadhānigeham gantvā,
kāmakāmīti ālapanam etaṃ, kāmam kāmayaṃāno ti a, kuto ti kena nāma
— kārāṇena².

10 Taṃ sutvā Mahāsatto sīho viya asamabhito āha:

34. Mataṃ vareyya³ parisuddhasīlo
na⁴ jīvitam garahito pāpadhammo,
na hi taṃ naram tāyate duggatīhi⁵
yassāpi hetū alikam bhaṇeyya. 401.

15 35. Sace pi vāto girim āvaheyya (IV $\frac{462}{16}$)
cando ca suriyo ca chamā pateyyum
sabbā va najjo paṭisotaṃ vajeyyum
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyan ti. 402.

Ta. mataṃ vareyyā 'ti maraṇam iccheyya, icchatu⁶ patthetū 'ti a., na
20 hi jīvitam ti pāpadhammo pana garahito jīvitam na vareyya mā icchatu,
jīvitam hi tassa anāyatabhadrakattā⁷ dujjīvitam nāma, yassā 'ti yassa attādino
atthāya dussīlo alikam bhaṇeyya etaṃ attādivatthum na taṃ purisaṃ duggatīhi
na tāyate⁸ na rakkhati, girimāvaheyyā 'ti samma porisāda mayā saddhim
ekācariyakule sikkhito evarūpo sahāyako hutvā ayaṃ⁹ jīvitahetu musā na ka-
25 thetīti¹⁰, kim pana na saddahasi: sace hi puratthimādibhedo vāto utthāya ma-
hantaṃ pabbataṃ tulapicu viya ākāse āvaheyya taṃ saddhātappaṃ ahaṃ ca
musā na bhaṇeyyan ti idaṃ pana na tv-eva saddhātappaṃ¹¹.

Evam vutte pi so na saddhahi yeva, atha¹² Bodhisatto
„ayaṃ mayham na saddahati¹³, sapathena¹⁴ pi naṃ saddahā-
30 pessāmīti“ cintetvā „samma porisāda, khandhato tāva maṃ
otārehi, sapatham pi katvā taṃ saddahāpessāmīti“ vutte tena¹⁵
otāretvā bhūmiyaṃ ṭhapito sapatham karonto āha:

¹ Cks upesīti. ² The comment in Bā very different. ³ Ck -yyam. ⁴ Cks add
hi. ⁵ Bā -tibhi. ⁶ Cks icchetu. ⁷ Cs -tī-. ⁸ Ck nānārayate, Cs natārayate.
⁹ Bā ahaṃ. ¹⁰ Bā emīti. ¹¹ The comment quite different in Bā. ¹² Bā
add kho. ¹³ Bā -hi. ¹⁴ Cks -the. ¹⁵ Bā adds taṃ.

36. Asiñ ca sattiñ ca parāmasāmi,
 sapatham pi te samma ahañ karomi,
 tayā pamutto anaño¹ bhavitvā
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 403.

Tass' attho: sace icchasi evarūpehi āvudhehi susamvihitārakkhe khatti- 5
 yakule nibbatti nāma mā hotū 'ti asim vā sattiñ vā parāmasāmi aññam vā yañ
 icchasi tañ sapatham pi te samma ahañ karomi yathā ahañ tayā mutto gantvā
 brāhmaṇassa anaño hutvā saccam anurakkhanto punāgamissan² ti.

Tato porisādo „ayañ Sutasomo khattiyehi akattabbam 10
 sapatham karoti, kim me iminā, etamhā³ aham pi khattiya-
 rājā, mam' eva bāhulohitañ⁴ gahetvā devatāya balikammañ
 karissāmi, ayañ ativiya kilamatīti“ cintetvā āha:

37. Yo⁵ te kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena
 ratṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 tañ saṅgaram⁶ brāhmaṇassa-ppadāya⁷ 15
 saccānurakkhī punar āvajassū 'ti g. ā. 404.

Ta. punarāvajassū 'ti puna āgaccheyyāsi.

Atha nañ Mahāsatto „samma mā cintayi, catasso satā-
 rahā gāthā sutvā dhammakathikassa pūjañ katvā pāto vāga-
 missan²“ ti vatvā g. ā.: 20

38. Yo⁸ me kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena
 ratṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 tañ saṅgaram brāhmaṇassa-ppadāya
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 405.

Atha nañ porisādo „mahārāja tumhe⁹ khattiyehi akattab- 25
 bam sapatham karittha, tañ¹⁰ anusareyyāthā“ 'ti vatvā „samma
 porisāda, tvañ mañ daharakālato paṭṭhāya jānāsi¹¹, hassena¹²
 pi me musā na kathitapubbañ, sv-āhañ¹³ idāni rajje ṭhito¹⁴
 dhammādhammañ jānanto kiñ musā kathessāmi, saddaha

¹ all three MSS. an-. ² Bā -ssāmi. ³ so Cks; Bā esa etu gāmā, Bā esa etu
 vā mā vā. ⁴ so Cks; Bā bahu-. ⁵ Ck so. ⁶ Bā saṅka-. ⁷ Bā -nañ sap-.
⁸ Cs so. ⁹ Cks tvañ. ¹⁰ Cks -ritvā tvañ. ¹¹ Ck Bā ja-. ¹² Bā hāsena.
¹³ Ck suvāhañ, Bā sohañ. ¹⁴ Bā pati-.

mayham, aham te balikammaṃ pāpuṇissāmīti“ saddahāpito
 „tena hi gaccha mahārāja, tumhesu anāgatesu balikammaṃ na
 bhavissati, devatāpi tumhehi vinā na sampaticchati, mā me
 balikammaṃsa [antarāyaṃ karitthā“ ’ti M-aṃ uyyojesi, so
 5 Rāhumukhā pamuttacando viya nāgabalo thāmasampanno
 khippam eva nagaraṃ pāpuṇi, senāpi ’ssa „Sutasomarājā paṇḍito
 madhuradhammakathiko ekadvekkathā kathetuṃ labhanto porī-
 sādāṃ dametvā sīhamukhā muttamattavāraṇo¹ viya āgamissa-
 tīti“ ca² „rājānaṃ porisādassa datvā āgatā ti no³ garahissatīti“
 10 ca cintetvā bahinagare yeva nivīṭṭhā⁴ naṃ⁵ dūrato va āgacchan-
 taṃ disvā paccuggantvā vanditvā „kiñcittha⁶ mahārāja porī-
 sādēna na kilamitthā⁷“ ’ti paṭisanthāraṃ katvā „porisādēna
 mayham mātāpitūhi pi dukkarataraṃ kataṃ, tathārupo nāma
 caṇḍo sāhasiko mama dhammakathaṃ sutvā maṃ vissajjesīti“
 15 vutte rājānaṃ alaṃkaritvā hatthikkandhaṃ āropetvā pari-
 vāretvā⁸ nagaraṃ pavisiṃsu⁹, taṃ disvā sabbe nāgarā tus-
 siṃsu, so pi dhammasoṇḍatāya mātāpitaro adisvā va „pacchāpi
 ne¹⁰ passissāmīti“ rājanivesanaṃ pavisitvā rājāsane nisajja¹¹
 brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā massukammāni ’ssa āṇāpetvā taṃ
 20 kappitakesamassaṃ nahātānulittaṃ vatthālaṃkārāpatimaṇḍitaṃ
 katvā ānetvā dassitakāle¹² sayāṃ pacchā nahātvā tassa attano
 bhojanaṃ dāpetvā tasmim bhutte sayāṃ bhuñjitvā taṃ mahā-
 rahe pallaṃke nisīdāpetvā dhammagarukatāy’ assa¹³ gandha-
 mālādīhi pūjaṃ katvā sayāṃ nīcāsane¹⁴ nisīditvā „tumhehi
 25 mayham ābhatā gāthā suṇāma¹⁵ ācariyā“ ’ti yāci.

Tam atthaṃ dīpento Satthā āha:

39. Mutto ca so porisādassa hatthā
 gantvāna taṃ brāhmaṇaṃ etad avoca¹⁶:

¹ Bā -pattāṃ vā-. ² Bā ime. ³ Bā mahājano. ⁴ Bā yeva khandhavāraṃ
 katvā atthāsi. ⁵ Bā taṃ. ⁶ so Ck; Bā kiñci. ⁷ Bā -ito. ⁸ Bā omits pari-.
⁹ Bā pāvīsi. ¹⁰ Bā nesāṃ. ¹¹ Bā nisīditvā. ¹² so Ck; Cā assita-, Bā
 desita-. ¹³ Bā -gurutā. ¹⁴ Bā nivesane. ¹⁵ Bā suṇo-. ¹⁶ so all three MSS.
 for et’ avoca?

suṇoma gāthāyo satārahāyo
yā me sutā assu hitāya brahme ti. 406.

Ta. etadavocā 'ti etaṃ avoca.

Brāhmaṇo Bodhisattena yācitakāle gandhehi hatthe ub-
baṭṭetvā pasibbakā manoramam potthakam nīharitvā ubhohi 5
hatthehi gahetvā „tena hi mahārāja Kassapadasabalena desitā
rāgamadādinimmadanā¹ ālayasamugghātavattupacchedatanhak-
khayatthāya² virāganīrodhaamatamahānibbānasampāpikā³ ca-
tasso satārahā gāthā suṇāhīti⁴“ vatvā potthakam olokento āha:

40. Sakid eva⁵ Sutasoma sabbhi hotu⁶ samāgamo, 10
sā nam⁷ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 407.

41. Sabbhir eva samāsetha
sabbhi kubbetha santhavam, (Saṃyuta-N. I p. 17.)
sataṃ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 408.

42. Jīranti ve rājarathā sucittā, (Dhp. v. 151, Saṃyutta-N. I. p. 71.) 15
atho sarīram pi jaram upeti,
sataṃ ca dhammo na jaram upeti,
santo have sabbhi pavedayanti. 409.

43. Nabhā⁸ ca dūre paṭhavī ca dūre,
pāram samuddassa tad āhu dūre, 20
tato have dūrataram vadanti
sataṃ ca dhammam⁹ asataṃ ca rājā 'ti. 410.

Ta. sakidevā⁵ 'ti ekavāram eva, sabbhīti sappurisehi, sā na n ti sā
sabbhi saṃgati samāgamo ekavāram¹⁰ pavatto¹¹ pi tam puggalam pāleti rak-
khati, nāsabbhīti asappurisehi pana bahum¹² suciram pi kato saṃgamo 25
ekatthāne nivāso¹³ na pāleti, na thāvaro hotīti a., samāsethā 'ti saddhim
nisīdeyya, sabbe pi iriyāpathe paṇḍiten' eva saddhim pavatteyyā 'ti a., san-
thavan ti mittasanthavam, sataṃ saddhamman ti paṇḍitānam Buddhā-
dīnam sattatiṃsabodhapakkhiyadhammasamkhātānam saddhammam seyyo hoti¹⁴,
etaṃ dhammam natvā vadḍhi yeva hotīti, hāni nāma n' atthīti a., rājarathā 30

¹ so Ck B^s; C^s -nimadanā, B^d -nippidanā. ² C^s omits tthāya. ³ ālaya - -
nīrodha wanting in B^d. ⁴ B^d -no-. ⁵ B^ds sakim deva. ⁶ B^ds -ti. ⁷ Ck sa
tam. ⁸ B^ds -am. ⁹ B^d -o. ¹⁰ Ck -ra. ¹¹ B^ds pavattento. ¹² Ck -u. ¹³ B^d
-e. ¹⁴ B^d ti.

ti rājūnaṃ ārohaniyarathā, sucittā ti¹ suparikammakatā, sabbhi pave-
dayāntīti Buddhādayo santo sabbhīti saṃkhaṃ gataṃ sobhanaṃ uttamaṃ
nibbānaṃ pavedenti², so nibbānasamkhāto santadhammo³ jaraṃ na upeti na
jīrati, nabhā⁴ ti ākāso, dūre ti paṭhavī hi sappatiṭṭhā⁵ saṅghaṇā⁶ ākāso
5 nirālambo appatiṭṭho, iti ubho ete ekā baddhāpi⁷ visamyogaṭṭhena anupalittaṭ-
ṭhena ca⁸ dūre nāma honti, pāraṇ ti orimatīrato paratīraṃ, tadāhū ti
tam āhu.

Iti brāhmaṇo catasso satārahā gāthā Kassapadasabalena
desitaniyāmena desetvā tuṇhi ahosi, tā⁹ sutvā M. „saphalaṃ
10 me āgamanan“ ti tuṭṭhacitto „imā gāthā n' eva sāvaka-
bhāsītā na isibhāsītā na kavikātā¹⁰, sabbaññunā va bhāsītā,
kin nu kho agghantīti¹¹“ cintetvā „imāsaṃ sakalam pi cakka-
vālaṃ yāva Brahmaloḥkā sattaratanapunnāṃ katvā dadamāno
n' eva anucchavikaṃ kātuṃ sakkoti, ahaṃ kho paṇ' assa tiyo-
15 janasate Kururaṭṭhe sattayojanike Indapattanagare rajjam
dātuṃ pahomi, atthi¹² khv-assa rajjam kāretum bhāgyan“ ti
aṅgavijjānubhāvena olokento nāddasa, tato senāpatiṭṭhānādīni¹³
cintetvā¹⁴ ekagāmabhojanam pi tassa¹⁵ bhāgyaṃ adisvā dhana-
lābhassa olokento koṭidhanato paṭṭhāya oloketvā catunnaṃ
20 kahāpaṇasahassānaṃ bhāgyaṃ disvā „ettakena naṃ pūjessā-
mīti“ catasso saḥassatthavikā dāpetvā „ācariya tumhe aññe-
saṃ khattiyānaṃ imā gāthā desetvā kim¹⁶ labhathā“ 'ti pucchi,
„ekekāya¹⁷ sataṃ sataṃ mahārāja, ten' eva¹⁸ satārahā nāma
jātā“ ti āha, atha naṃ Mahāsatto „ācariya tvaṃ attanā¹⁹ ga-
25 hetvā vicaraṇabhaṇḍassa²⁰ anagghaṃ²¹ na jānāsi, ito paṭṭhāya
tā²² saḥassārahā nāma hontū“ 'ti vatvā gātham āha:

44. Sahassiyo imā gāthā na imā gāthā satārahā,
cattāri tvaṃ saḥassāni khippaṃ gaṇhāhi brāhmaṇā 'ti²³. 411.
Ath' assa ekaṃ sukhayānakaṃ datvā „brāhmaṇaṃ sotthinā

¹ Cks omit ti. ² Bā adds thomenti. ³ Bā sataṃdh-. ⁴ Bā -an. ⁵ Bā
sampa-. ⁶ so Bā; Ck yagaganam, Cs yagahaṇam. ⁷ Bā bandh-. ⁸ Cks vi.
⁹ Bā tam. ¹⁰ Bā na kenaci bhāsītā. ¹¹ Bā agghanti, Cks agghatīti. ¹² Bā
add nu. ¹³ Ck -dinaṃ. ¹⁴ Bā olokento. ¹⁵ Bā -bhojanassāpi. ¹⁶ Bā kitta-
kaṃ dhanam. ¹⁷ Bā adds gāthāya. ¹⁸ Bā add tā. ¹⁹ so Cks; Bā -no dhanam
²⁰ so Cks; Bā vikiṇitabh-. ²¹ so Cks; Bā aggham. ²² Bā ekekā gāthā. ²³
Bā add an explanation of this verse.

geham pavesethā¹“ ’ti purise ānāpetvā tam uyyojesi, tasmiñ
 khane Sutasomena raññā satārahā yathā sahasārāhā katvā
 pūjitā², sādū sādū ’ti mahāsādhukārasaddo ahosi, tassa
 mātāpitaro tam saddam sutvā „kiṃsaddo nām’ eso“ ti puc-
 chitvā yathābhūtam sutvā³ dhanalolatāya⁴ Mahāsattassa⁵ kuj-
 jhimsu, so pi brāhmaṇam uyyojetvā tesam santikam gantvā
 vanditvā atthāsi, ath’ assa pitā⁶ „tāta evarūpassa sāhasika-
 corassa hatthato mutto sīti“ paṭisanthāram pi akatvā attano
 dhanalolatāya⁴ „saccam kira tāta tayo catasso gāthā sutvā
 cattāri sahasāni dinnānīti“ pucchitvā „saccan“ ti vutte 10

45. Asītiyā⁷ navutiyā ca gāthā,
 satārahā cāpi bhavēyyu⁸ gāthā,
 paccattam eva Suttasoma jānāhi
 sahasiyo nāma kuth’ atthi⁹ gāthā ti āha. 412.

Ta. paccattamevā ’ti attanā jānāhi, kudh[atthīti] kuhiṃ atthi¹⁰. 15

Atha nam Mahāsatto „nāham tāta dhanena vaddhiṃ
 icchāmi sutena icchāmīti“ saññāpento āha:

46. Icchāmi vo ’ham sutavuddhim attano,
 santo ca maṃ suppurisā bhajeyyūṃ,
 aham savantīhi mahodadhīva 20
 na hi tāta tappāmi subhāsitenā. 413.

47. Aggi yathā tiṇakattham dahanto
 na tappatī sāgaro vā nadīhi¹¹
 evam pi te paṇḍitā rājasetthā
 sutvā na tappanti subhāsitenā 414. 25

48. Sakassa dāsassa yadā suṇomi
 gāthā aham atthavatī janinda

¹ Bā sampādeṭhā, B^s sampāpethā. ² Bā add ti nagaravāsino. ³ Bā adds attano.
⁴ Bā -lobhatāya. ⁵ Ck mahāsaddantassa. ⁶ Bā adds katham. ⁷ Ck add vā.
⁸ Ck -um, Bā -yya. ⁹ Ck kuthāthi, Bā kā atthi. ¹⁰ Ck hatthi; Bā tattha
 tāta sutasoma gāthā asitārahā navutārahā satārahā cāpi gāthā bhavēyya, tāta
 sutasoma paccattameva attanā va jānāhi, sahasārāhā nāma gāthā kā kassa
 puggalassa santike atthīti. ¹¹ Ck nadīhi, Bā nadibhi.

tam eva sakkacca nisāmayāmi,
na hi tāta dhammesu mam' atthi tittīti. 415.

Ta. vo ti nipātamattam, santo ti ete ca mam bhajeyyun ti icchāmi,
savantīhīti nadīhi, sakassā 'ti tiṭṭhatu Nandabrāhmano yadā aham attano
5 dāsassāpi¹ suṇomi².

Evañ ca pana vatvā „mā mam tāva³ dhanahetu pari-
bhāsi⁴, aham 'dhammam sutvā āgamissāmīti' sapatham katvā
āgato, idān' āham porisādassa santikam gamissāmi⁵, idam vo
rajjam gaṇhathā“ 'ti niyyādentō

10 49. Idam te raṭṭham sadhanam sayoggam ($\frac{289}{19}$)
sakāyuram sabbakāmūpapannam,
kim kāmahetu paribhāsase mam,
gacchām' aham porisādassa kante⁶ ti g. ā. 416.

Ta. kante⁶ ti santike.

15 Tasmiṃ samaye pitu rañño hadayaṃ uṇham ahosi, so
„tāta Sutasoma kin nām' etaṃ kathesi, caturaṅginiyā senāya
coram gahessāmīti“ vatvā g. āha:

50. Attānurakkhāya bhavanti h' ete
hatthārohā rathikā pattikā ca
20 assārohā yeva dhanuggahāse,
senam payuñjāma, hanāma sattun ti. 417.

Ta. hanāmā 'ti sace evam payojitā⁷ senā tam gahetum na sakkonti
atha nam sakalaraṭṭhavāsino gahetvā gantvā hanāma sattum mārema⁸ tam
attano⁹ paccāmittan ti a

25 Atha nam mātāpitaro assupunṇamukhā „tāta mā¹⁰ gan-
tum¹¹ labbhā“ ti yāciṃsu, soḷasasahassā nāṭakitthiyo pi sesa-
parijano pi „amhe anāthe katvā kuhiṃ gacchasi devā“ 'ti
parideviṃsu, sakalanagare koci sakabhāvena saṇṭhātum¹²
asakkonto „porisādassa kira¹³ paṭiññam datvā āgato, idāni

¹ Bds add santike. ² Bds add tāta dhammesu mama titti na hi atthīti. ³ Bd
tāta. ⁴ Bds -sasi. ⁵ Ck -iti. ⁶ so Cks for nātte? cfr. p. 26.6; Bd unte, Bs
ante? ⁷ Ck -kam, Cs -kā. ⁸ Bd hanema. ⁹ Bds amhākam. ¹⁰ Bd adds gaccha.
¹¹ Bds add na. ¹² Bds sandhāretum. ¹³ Bd pana kira aham.

catasso satārahā¹ gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ
katvā mātāpitaro vanditvā puna kira corassa santikaṃ ga-
missatīti² sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ ahosi, so mātāpitunnaṃ
vacanaṃ sutvā

51. Sudukkaraṃ porisādo akāsi: 5

jīvaṃ gahetvāna avassajī maṃ,

taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto

dubbhe ahaṃ tassa kathaṃ janindā 'ti g. ā. 418.

Ta. jīvaṃ gahetvānā 'ti jīvagāhaṃ² gahetvā, taṃ tādisaṃ ti taṃ
tena kataṃ tathārūpaṃ³, pubbakiccaṃ ti purimaupakāraṃ, janindā 'ti 10
pitaraṃ ālapati.

So mātāpitaro assāsetvā⁴ „amma tāta tumhe mayhaṃ mā
cintayittha, katakalyāṇo ahaṃ, chakāmaggissariyaṃ⁵ na dulla-
bhan“ ti mātāpitaro vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gātham āha: 15

52. Vanditvā⁶ so pitaraṃ mātaraṃ ca

anusāsetvā negamaṃ [ca] balaṃ ca

saccavādī saccānurakkhamāno⁷

agamāsi so yena⁸ so porisādo ti. 419.

Ta. saccānurakkhamāno ti saccāṃ anurakkhamāno, agamāsi ti taṃ 20
rattim nivesane yeva sayitvā⁹ punadivase aruṇuggamanavelāya mātāpitaro
vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā assumukhena nānappakāraṃ paridevantena itthā-
gārādi janena anugato nagarā nikkhamma taṃ janaṃ nivattetuṃ asakkonto
mahāmagge daṇḍakena tiriyaṃ lekhaṃ katvā „imaṃ¹⁰ mayi sasneha¹¹ mā¹²
atikkamimsū“ 'ti āha, mahājano tejavato sīlavantassa āpaṃ atikkamituṃ asak- 25
konto mahāsaddena paridevamāno taṃ sīhavi jambhitena gacchantam olokento¹³
thatvā tasmiṃ dassanūpacāraṃ atikkamante ekaṛāvaṃ ravanto nagaraṃ pāvisi,
so pi āgatamaggen' eva tassa santikaṃ gato, tena vuttaṃ: agamāsi so yattha
so porisādo ti.

Tato porisādo cintesi¹⁴: „sace mama sahāyo Sutasomo 30
āgantukāmo āgacchatu vā mā vā¹⁵ rukkhadevatā me yaṃ¹⁶

¹ Bā sahassārahā. ² Bā jīvamānaṃ. ³ Cks tathānurū-. ⁴ Bā anusāsetvā. ⁵

Bā -masaggissariyaṃ. ⁶ so all three MSS. ⁷ read: saccānurakkhamāno saccavādī?

⁸ Bā yattha. ⁹ Bā vasi tvā. ¹⁰ Bā adds sace. ¹¹ Bā sineho atthi. ¹² Ck

maṃ. ¹³ Bā -etvā. ¹⁴ Cks gacchanto pana in the place of tato porisādo cintesi.

¹⁵ Bā omits vā mā vā. ¹⁶ Bā yaṃ mayhaṃ.

icchatu taṃ karotu, ime rājāno māretvā pañca madhuramaṃsena
balikammaṃ karissāmīti“ citakaṃ katvā aggim jāletvā „am-
gāraṃ tāva hotū“ 'ti tassa sūlaṃ tacchantassa nisinnakāle¹
āgato², atha naṃ porisādo disvā tuṭṭhacitto „samma gantvā
5 kattabbakiccaṃ te katan“ ti pucchi, Mahāsatto „āma mahārāja
Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā³, dhammakathikassa
sakkāro ca kato, tasmā gantvā kattabbakiccaṃ nāma hotīti“
dassetuṃ gātham āha:

53. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
10 ratṭhe sake issariye ṭhiteṇa,
taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁴
saccānurakkhī punar āgato 'smi,
yajassu yaññaṃ hantvāna mama maṃsaṃ⁵
khādāhi vā maṃ samma porisādā⁶ 'ti. 420.

15 Ta. yajassū 'ti maṃ māretvā devatāya vā yaññaṃ yajassu maṃsaṃ vā
me khādāhīti a.

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ rājā na bhāyati, vigatama-
raṇabhayo hutvā katheti, kissa nu kho esa ānubhāvo“ ti
cintetvā „aññaṃ n' atthi: ayaṃ 'Kassapadasabalena desitā
20 me gāthā sutā' ti vadati, tasmaṃ etenānubhāvena bhavitabbaṃ,
aham p' etaṃ kathāpetvā tā gāthā sossāmi, evaṃ aham pi
nibbhayo bhavissāmīti“ sannitṭhānaṃ katvā gātham āha:

54. Na hāyate khādituṃ⁷ mayhaṃ pacchā,
citakā ayaṃ tāva sadhūmikā va⁸,
25 niddhūmake pacitaṃ sādhu pakkaṃ,
suṇāma⁹ gāthāyo satārahāyo ti. 421.

Ta. khādituṃ¹⁰ ti khādanam, tava khādanam¹¹ mayhaṃ pacchā vā
pure vā na parihāyati, pacchāpi¹² hi tvaṃ mayā khāditabbo va, pacitan ti
nidhūmake nijjāle aggimhi pakkamaṃsaṃ sādhu pakkaṃ nāma hoti.

¹ Bds add sutasomo. ² Cks gato. ³ Bd sutvā. ⁴ Bd -ṇasampadāya. ⁵ so Bds;
Cks omit hantvāna mama maṃsaṃ; read: hantvāna me maṃsaṃ yajassu yaññaṃ?
⁶ Cks khāda maṃ porisādā. ⁷ Bd -taṃ. ⁸ Bd ca. ⁹ Bd -ṇo. ¹⁰ Bd -tan.
¹¹ Bd tāva khādeyyaṃ. ¹² Ck paccāya pi.

Tam sutvā Mahāsatto „ayaṃ porisādo pāpadhammo, imaṃ thokaṃ niggahetvā lajjāpetvā kathessāmīti“ cintetvā āha:

55. Adhammiko tvaṃ porisādak' āsi
raṭṭhāto bhaṭṭho udarassa hetu,
dhammañ c' imā abhivadanti gāthā, 5
dhammo adhammo ca kuhiṃ sameti. 422.

56. Adhammikassa luddassa niccaṃ lohitaṇṇino
n' atthi saccaṃ kuto dhammaṃ¹, kiṃ sutena karissasīti. 423.

Ta. dhammañcā 'ti imā ca gāthā navalokuttaradhammaṃ abhivadanti, kuhiṃ sametīti kattha samāgacchati², dhammo hi sugatiṃ vā agatiṃ³ vā 10 pāpeti adhammo duggatiṃ, kuto dhammaṃ¹ ti vacīsaccamattam⁴ pi n' atthi kuto dhammo, kiṃ sutenā 'ti tvaṃ etena sutena kiṃ karissasi, mattikābhājanam viya sīhavasāya abhājanam tvaṃ dhammassa.

So evaṃ kathite n' eva kujjhi, kasmā: Mahāsattassa mettānubhāvena⁵ mahantena, atha naṃ „kiṃ puna samma 15 Sutasoma aham eva adhammiko“ ti vatvā gātham āha:

57. Yo maṃsahetu migavaṃ careyya
yo cāhane⁶ purisaṃ attahetu
ubho pi te pecca samā bhavanti,
kasmā no adhammikaṃ brūsi⁷ maṃ tvan ti. 424. 20

Ta. kasmā no ti ye Jambudīpatale rājāno alamkatapaṭiyattā mahābala-parivārā rathavaragatā migavaṃ carantā tikkhiṇehi sarehi mige vijjhivā mārenti te avatvā kasmā tvaṃ maṃ yeva adhammikaṃ vadesi⁸, yadi te niddosā aham pi niddoso yevā 'ti dīpeti.

Tam sutvā Mahāsatto laddhiṃ bhindanto gātham āha: 25

58. Pañca pañca na khā⁹ bhakkhā khattiyena pajānatā,
abhakkhaṃ rāja bhakkhesi, tasmā adhammiko tuvan ti. 425.

Tass' attho: samma porisāda¹⁰ khattiyadhammaṃ jānantena pañca pañca 'ti hatthiādayo das' eva sattā maṃsamayena¹¹ na kho¹² bhakkhā na kho¹² 30 khāditabbayuttakā, na kho t' eva vā pāṭho, aparo nayo: khattiyena khattiyadhammaṃ jānantena pañcanakhesu sattesu sasako sallako godho¹³ sāmi¹⁴ kummo

¹ Bā -o. ² Cks -si. ³ Bā nibbānam. ⁴ Ck -saccaṃ tampi. ⁵ Bā mettābhāvanāya. ⁶ Bā gāhane. ⁷ Cks brūhi. ⁸ Bā -asi. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā add khattiyena nāma. ¹¹ so Cks; Bā maṃsavasena. ¹² Bā omits kho. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ so Cks; Bā sāci.

ti ime pañc' eva sattā bhakkhitabbayuttakā na aññe, tvaṃ pana abhakkhaṃ purisamaṃsaṃ bhakkhesi, tenāpi adhammiko ti.

Iti so niggahaṃ patvā aññaṃ nissaraṇaṃ adisvā attano pāpaṃ paṭicchādentō gātham āha:

5 59. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā
gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmī
amittahatthaṃ punar āgato si,
nakkhattadhamme kusalo si rājā 'ti. 426.

10 Ta. nakkhattadh'amme ti tvaṃ nakkhattadhammasaṃkhāte nīti-
satthe¹ na kusalo si², attano atthānatthaṃ na jānāsi, akāraṇen' eva te loke
paṇḍito ti kitti patthaṭā³, ahaṃ pana te paṇḍitabhāvaṃ na passāmi⁴, atibālo
sīti vadati.

Atha naṃ Mahāsatto „samma khattadhamme kusaleṇa
nāma mādiseṇ' eva bhavitabbaṃ, ahaṃ taṃ jānāmi, na puna
15 tathattāya⁵ paṭipajjāmīti“⁶ vatvā gātham āha:

60. Ye khattadhamme kusalā bhavanti
pāyena⁶ te nerayikā bhavanti,
tasmā ahaṃ khattadhammaṃ pahāya
saccānurakkhī punar āgato 'smi,
20 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā⁷ 'ti. 427.

Ta. kusalā ti tathattāya paṭipajjanakusalā, pāyena⁶ 'ti yebhuyyena nera-
yikā, ye pana tattha na nibbattanti te sesāpāyesu nibbattanti.

Porisādo āha:

61. Pāsādavāsā paṭhavīgavāssaṃ⁸
25 kāmītthiyo kāsikacandanaṃ ca
sabbam tahiṃ labbhati sāmitāya⁹,
saccena kiṃ passasi ānisaṃsan ti. 428.

30 Ta. pāsādavāsā ti samma Sutasoma tava tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavikā
dibbavimānakappā tayo nivāsapāsādā, paṭhavīgavāssaṃ¹⁰ ti paṭhavī ca gāvo
ca assā ca bahū, kāmītthiyo ti kāmavattthubhūtā itthiyo, kāsikacandanaṃ

¹ Bā natti-. ² Bās yo. ³ Cks -patthavā, Bā patthaṭo. ⁴ Bā adds na jānāmi.

⁵ Cks only tāya. ⁶ Cks pāse. ⁷ read: maṃ khāda posāda yajassu yaññaṃ?

⁸ Bās -ā. ⁹ Bā labhasi sāmikāya. ¹⁰ Bā -ssā.

cā 'ti kāsikavatthañ ca lobitacandanañ ca, sabbañ tahiñ ti etañ¹ ca aññañ
ca upabhogaparibhogañ sabbañ tahiñ² attano nagare sāmītāya labhasi, sāmī
huvā yathā icchasi tathā paribhuñjitum labhasi, so tvañ sabbañ etañ pahāya
saccānurakkhī idhāgacchanto saccena kim ānisaṃsañ³ passasi.

Bodhisatto āha:

5

62. Ye kec' ime atthi rasā pathavyā
saccañ tesañ sādhutarañ rasānañ,
sacce t̥hitā samaṇabrāhmaṇā ca
taranti jātimaṇassa pārañ ti. 429.

Ta. sādhutarañ ti yasmā sabbe pi rasā sattānañ saccakāle yeva pañitā 10
honti tasmā saccañ tesañ sādhutarañ⁴, yasmā vā viratisaccavacīsacce t̥hitā
jātimaṇassaṃkhātassa tebhūmakavattassa pārañ amatamahānibbānañ taranti
pāpuṇanti tasmā tañ sādhutarañ ti.

Evam assa Mahāsatto sacce ānisaṃsañ kathesi, tato
porisādo vikasitapadumapūṇṇacandasassirīkam ev' assa mu- 15
khañ oloketvā „ayañ Sutasomo⁵ aṅgāracitakañ mañ sasūlañ⁶
tacchantañ passati, cittutrāsamattam pi 'ssa n' atthi, kin nu
kho esa' satārahānañ gāthānañ ānubhāvo udāhu saccassa
aññass' eva vā kassacīti⁷ cintetvā „pucchissāmi tāva nañ“
ti pucchanto gātham āha: 20

63. Mutto tvañ porisādassa hatthā
gantvā sakañ mandirañ kāmakāmī
amittahatthañ punar āgato si,
na ha⁸ nūna te maraṇabhayañ janinda,
alīnacitto c' asi⁹ saccavādīti. 430. 25

Mahāsatto pi 'ssa ācikkhanto āha:

64. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yit̥thā¹⁰ ye vipulā pasatthā,
visodhito paralokassa maggo,
dhamme t̥hito ko maraṇassa bhāye. 431. 30

65. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yit̥thā ye vipulā pasatthā,

¹ Cks evañ. ² Ck tañhi, Bđ hi. ³ Cks -anusāṃsañ. ⁴ Bds add rasānañ. ⁵
Cks omit oloketvā ayañ sutasomo. ⁶ Bđ mañsasūlañ. ⁷ Bđ assa. ⁸ Bđ hi.
⁹ Bđ asi. ¹⁰ Bđ diṭṭhā.

- anānutappaṃ paralokaṃ¹ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda. 432.
66. Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
5 viśodhito paralokassa maggo,
dhamme t̥hito ko maraṇassa bhāye. 433.
67. Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
10 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādo. 434.
68. Ñātīsu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ -pe-. 435.
69. Ñātīsu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
15 anānutappaṃ -pe- 436.
70. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
visodhito paralokassa maggo -pe- 437.
71. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
20 santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā 'ti. 438.

Ta. kalyāṇā ti kalyāṇakammā, anekarūpā ti dānādivasena³ neka-
vidhā, yaññā ti dasavidhadānavatthupariccāgavasena ativipulā paṇḍitapasatthā
25 yaññāpi yit̥thā pavattitā, dhamme t̥hito ti evaṃ dhamme patiṭṭhito mādiso ko
nāma maraṇassa bhāyeyya, anānutappaṃ ti ananutappamāno, dhammena me
issariyaṃ pasatthan ti dasavidharājadhammaṃ akopetvā dhammen' eva mayā
rajjaṃ pasamsitaṃ⁴, kārā⁵ ti ñātīsu ñātikiccāni mittesu ca mittakiccāni,
dānan ti savatthukacetanā, bahudhā ti bahūhi ākārehi, bahunnaṃ ti na
30 pañcannaṃ na dasannaṃ satassa pi saḥassassa pi⁶, dinnaṃ eva, santappitā
ti gahitaḡahitabhājanāni pūretvā suṭṭhu tappitā⁷.

¹ so all three MSS. ² Bds katūpakārā. ³ Bā annādi-. ⁴ Bds pasāsi-. ⁵ Bds
katūpakārā, C^s karo. ⁶ Cks saḥassam pi, Bā adds satasahassassa pi. ⁷ Bā santa-

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ Sutasomarājā sappuriso nāṇa-sampanno¹, sac' āhaṃ² etaṃ khādeyyaṃ muddhā me sattadhā phaleyya paṭhavi vā pana me vivaraṃ dadeyyā“ 'ti bhītatasi to „samma na tvaṃ mayā khāditabbayuttarūpo“ ti vatvā gātham āha:

5

72. Visaṃ pajānaṃ puriso adeyya
 āsīvisaṃ jalitaṃ uggatejaṃ,
 muddhāpi tassa vipateyya sattadhā
 yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā 'ti. 439.

Ta. visaṃ ti tatth' eva māraṇasamattham³ halāhalavisaṃ, jalitaṃ ti 10
 attano visatejaṃ eva jalitaṃ tena uggatejaṃ aggikkhandhaṃ viya vicarantaṃ
 āsīvisaṃ vā pana so gīvāya gaṇheyya.

Iti so Mahāsattaṃ „halāhalavisasadiṃ me tvaṃ, ko taṃ khādissatīti“ vatvā tā gāthāyo sotukāmo taṃ yācivā tena dhammagāravajananattham „evārūpānaṃ anavajjadhammānaṃ“ 15
 gāthānaṃ tvaṃ abhājanan“ ti paṭikkhitto pi „sakala-Jambudīpe iminā sadiso paṇḍito n' atthi, ayaṃ nāma mama hatthā muñ-citvā gantvā tā gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ katvā nalāṭena maccuṃ ādāya punāgato, ativiya sādhurūpā gāthā bhavissantīti“ suṭṭhutaṃ sañjātasavanādarō hutvā yācanto 20
 gātham āha:

73. Sutvā dhammaṃ⁵ vijānanti narā kalyāṇapāpakāṃ,
 api gāthā suṇitvāna dhamme me ramatī mano ti. 440.

Tass' attho: samma Sutasoma narā nāma dhammaṃ sutvā kalyāṇam pi pāpam pi jānanti, app-eva⁶ tā gāthā sutvā mama pi kusalapathadhamme⁷ mano 25
 rameyyā 'ti.

Atha Mahāsatto „sotukāmo dāni porisādo, kathessāmi 'ssa nan“ ti cintetvā „tena hi samma sādhuṃ suṇāhīti“ taṃ ohitasotaṃ katvā Nandabrāhmaṇena kathitaniyāmen' eva gāthānaṃ thutiṃ katvā chakāmāvacaradevesu⁸ ekakolāhalaṃ 30

¹ Bds add madhuradhammakathiko. ² Cks svāhaṃ. ³ Cks Bā ma-. ⁴ Bā omits dhammānaṃ. ⁵ Cks -a. ⁶ Bds add nāma. ⁷ Bā kusalakammāpatha. ⁸ Bā chasu - - vesu.

katvā devatāsu sādhu-kāraṃ dadamanāsu¹ Mahāsatto porisā-
dassa dhammaṃ kathesi:

74. Sakideva Sutasoma sabbhi hotu² samāgamo,
sā naṃ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 441.
- 5 75. Sabbhir eva samāsetha sabbhi kubbetha santhavaṃ,
sataṃ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 442.
76. Jīranti ve rājarathā sucittā,
atho sarīram pi jaraṃ upeti,
sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,
10 santo have sabbhi pavedayanti. 443.
77. Nabhā³ ca dūre paṭhavī ca dūre,
pāraṃ samuddassa tad āhu dūre,
tato have⁴ dūratarāṃ vadanti
sataṃ ca dhammaṃ asataṃ ca rājā 'ti. 444.
- 15 Tassa tena sukathitattā c' eva attano paṇḍitabhāvena ca
„gāthā sabbaññūbuddhakathitā viyā“ 'ti cintentassa sakala-
sarīraṃ pañcavaṇṇāya pītiyā phari⁵, Bodhisatte muducittāṃ
ahosi, setacchattadāyakaṃ pitaram viya naṃ amaññi, so „ahaṃ
Sutasomassa⁶ dātabbahiraññasuvaṇṇe⁷ na passāmi, ekekāya
20 pan' assa⁸ gāthāya ekekaṃ⁹ varaṃ dassāmīti“ cintetvā
gātham āha:

78. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā ($\frac{151}{10}$)
subhāsītā tuyhaṃ janinda sutvā
ānandicitto¹⁰ sumano patīto,
25 cattāri te samma vare dadāmīti. 445.

Ta. ānandīti ānandajāto¹¹, sesāni tass' eva vevacanāni, cattāro pi h'
ete tuṭṭhākārā yeva.

Atha naṃ Mahāsatto „kiṃ nāma tvaṃ varaṃ dassasīti“
apasādento āha:

¹ Cs Bā -deve. ² Bds hoti. ³ Bds -am. ⁴ Cks bhave. ⁵ Cs pūri, Bds pari-
pūri. ⁶ Cks sutasomo massa. ⁷ Bds dātabbaṃ kiñci hivaṇṇaṃ. ⁸ Bā pana.
⁹ Cks -kā. ¹⁰ Bā ānantivitto, Cks ānandacitto. ¹¹ Cks -di-.

79. Yo n' attano maraṇaṃ bujjhasi tvaṃ
hitāhitaṃ vinipātaṃ ca saggaṃ
giddho rase duccharite nivittṭho
kiṃ tvaṃ¹ varaṃ passasi pāpadhamma². 446.

80. Ahañ ca taṃ dehi varan ti vajjaṃ
tvañ cāpi datvāna avākareyya,
sandittṭhikaṃ kalaham imaṃ vivādaṃ
ko paṇḍito jānam upabbajeyyā 'ti. 447.

Ta. yo ti yo tvaṃ maraṇadhammo aham aasmīti attano maraṇaṃ na jānāsi³ na bujjhasi⁴ pāpadhammam eva karosi, hitāhitaṃ ti idaṃ me kam-
maṃ hitaṃ idaṃ ahitaṃ idaṃ vinipātaṃ nessati⁵ idaṃ saggaṃ ti na jānāsi,
rase ti manussamaṃsarase, vajjan ti vadeyyaṃ⁶, avākareyyā 'ti vācāya
datvā dehi me varan ti vuccamāno⁷ avākareyyāsi na dadeyyāsi⁸, upabba-
jeyyā 'ti ko imaṃ kalaham paṇḍito upagaccheyya.

Tato porisādo „nāyaṃ mayhaṃ saddahati, saddahāpessāmi
nan“ ti gātham āha:

81. Na taṃ varaṃ arahati jantu dātum
yaṃ vāpi datvāna avākareyya,
varassu samma avikampamāno,
pāṇaṃ cajitvāna pi dassam evā 'ti. 448.

Ta. avikampamāno ti anoliyamāno.

Atha Mahāsatto „ayaṃ ativiya sūro hutvā kathesi⁹, ka-
rissati me vacanaṃ gaṇhissāmi¹⁰, sace pana 'manussamaṃsaṃ
na khāditabban' ti paṭhamam eva varaṃ varissam¹¹ ativiya
kilamissati, paṭhamam aññe tayo vare gahetvā pacchā etaṃ
gaṇhissāmīti“ cintetvā āha:

82. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹²
paññassa paññānavatā¹³ sameti,
passeyya taṃ vassasataṃ arogaṃ,
etaṃ varānaṃ paṭhamam varāmīti. 449.

¹ Bā taṃ. ² Bā -o, B^s -e. ³ C^k omits na, Bā omits jānāsi. ⁴ Bā adds na jānā. ⁵ Bā omits nessati. ⁶ Bā^s add na. ⁷ Bā adds na. ⁸ Bā omits na da-.
⁹ Bā -eti. ¹⁰ Bā -miti. ¹¹ Bā^s vārayissam. ¹² Bā sakhi. ¹³ C^k^s -navatā.

Ta. ariyassā 'ti ācāraariyassa, sakkhîti¹ sakkhidhammo ti² mitta-
dhammo, paññānavatā³ ti nāṇasampannena³, sametîti Gaṇḍodakam viya
Yamunodakena saṃsandati dhātuso⁵ hi sattā saṃsandanti, passeyya tan ti
porisādassa ciraṃ jīvitam icchanto⁵ paṭhamam attano jīvitavaram yācati paṇḍi-
5 tassa hi pana⁶ mama jīvitam dehîti vattum ayuttam api ca so mayham eva⁷
ārogyam icchatîti cintetvā tussissatîti⁸ pi evam āha.

So tam sutvā va „ayam issariyā dhamsetvā⁹ idāni mam-
sam khāditukāmassa evam mahāanattakārassa mahācorassa
mayham eva jīvitam icchatî, aho mama hitakāmo“ ti tuṭṭha-
10 mānaso tam¹⁰ vañcetvā varassa gahitabhāvam ajānitvā va tam
varam dadamāno gātham āha:

83. Ariyassa ariyena sameti sakkhî¹¹
paññassa paññānavatā sameti,
passe pi¹² mam vassasatam arogam¹³,
15 etam varānam paṭhamam dadāmîti. 450.

Ta. varānam ti catunnam varānam paṭhamam.

Tato Bodhisatto āha:

84. Ye khattiyā ye¹⁴ idha bhūmipālā
muddhābhisittā katanāmadheyyā
20 na tādise bhūmipatî adesi,
etam varānam dutiyam varāmîti. 451.

Ta. katanāmadheyyā ti muddhani abhisittattā¹⁵ va muddhābhisittā
katanāmadheyyā ti, na tādise ti tādise khattiye na adesi mā khādîti.

Iti so dutiyam varam gaṇhanto parosatānam khattiyānam
25 jīvitavaram gaṇhi, porisādo pi 'ssa dadamāno āha:

85. Ye khattiyā ye¹⁶ idha bhūmipālā
muddhābisittā katanāmadheyyā
na tādise bhūmipatî ademi¹⁷,
etam varānam dutiyam dadāmîti. 452.

¹ Bā sakhîti. ² Bās omit ti. ³ Bā nāṇa-. ⁴ Bā -yo. ⁵ Bā adds viya. ⁶ Ck
pi, Bā omits pana. ⁷ Bās add esa. ⁸ Cks -sîti. ⁹ Bās -yam ṭhapetvā. ¹⁰
Cks omit tam. ¹¹ Bā sakkhî. ¹² Bā passapi. ¹³ Bā ārogyam. ¹⁴ Bā se. ¹⁵
Cks -ttatā. ¹⁶ Bās se. ¹⁷ Cks adesi.

Kim pana te tesam saddam suṇanti na¹ suṇantīti na² sabbam suṇanti, porisādena hi rukkhassa dhūmajālupaddava-bhayena³ paṭikkamitvā aggi kato, aggino ca rukkhassa ca antare nisīditvā Mahāsatto tena saddhim kathesi, tasmā sabbam asutva upaḍḍhupadḍham suṇimso, te „idāni Sutasomo 5 porisādam damessati, mā bhāyathā“ ’ti aññamaññam samassā-sesum, tasmim khaṇe Mahāsatto imam gātham āha:

86. Parosataṃ khattiyā te gahitā
talāvutā assumukhā rudantā,
sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāhi, 10
etaṃ varānaṃ tatiyaṃ varāmīti. 453.

Ta. parosatan ti atirekasataṃ, te gahitā ti tayā gahitā, talāvutā ti hatthatalesu āvutā.

Iti Mahāsatto tatiyaṃ⁵ varaṃ gaṇhanto tesam khatti-yānaṃ sakaraṭṭham⁶ niyyātanavaraṃ gaṇhi, kimkāraṇā: so 15 akhādanto pi verabhayena⁷ sabbe te dāse katva araṇṇe yeva vāsāpeyya⁸ māretvā vā chaḍḍeyya paccantaṃ vā netvā vikki-ṇeyya, tasmā tesam sakaraṭṭhaniyyātanavaraṃ gaṇhi, itaro pi ’ssa⁹ dadamāno imam¹⁰ gātham āha:

87. Parosataṃ khattiyā me gahitā 20
talāvutā assumukhā rudantā,
sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāmi,
etaṃ varānaṃ tatiyaṃ dadāmīti. 454.

Catuttham pana gaṇhanto Bodhisatto imam gātham āha:

88. Chiddan te raṭṭham vyādhitaṃ¹¹ bhayāhi, 25
puthū narā lenam anuppaviṭṭhā,
manussamaṃsaṃ viramehi rāja¹²,
etaṃ varānaṃ catuttham varāmīti. 455.

¹ Ck omits suṇanti na. ² Ck tam. ³ Cks -lā-. ⁴ Cks na. ⁵ Bā -ya. ⁶ Bā -e.
⁷ Bā veri-. ⁸ Bā vāseyya. ⁹ Cks omit ssa. ¹⁰ Cks idam. ¹¹ Cs vya-, Bā
byādhikāya. ¹² Ck Bā -jā.

Ta. chiddan ti na¹ ghanāvāsam², tattha gāmādīnam uṭṭhitattā savivaram,
vyādhitam³ bhayāhīti porisādo idāni āgamissatīti tava bhayena kampamānā⁴,
lenamanuppaviṭṭhā ti dārake hatthesu gahetvā tiṇagahanādinilīyanatṭhānam⁵
paviṭṭhā, manussamaṃsan ti duggandhajegucchapaṭikkūlam manussamaṃsam
5 pajaha nissakkatthe⁶ vā upayogam, manussamaṃsato viramāhīti attho.

Evam vutte porisādo paṇim paharivā hasanto „samma
Sutasoma, kin nām' etam kathesi, kath' āham tuyham⁷ etam
varam dadeyyāmi⁸, sace pi gaṇhitukāmo aññaṃ gaṇhā⁹ 'ti
vatvā⁹ gātham āha:

10 89. Addhā hi so bhakkho mamaṃ manāpo,
etassa hetum pi¹⁰ vanam paviṭṭho,
so 'ham katham etto upārameyyam,
aññaṃ varānam catuttham varassū 'ti. 456.

Ta. vanan ti rajjam pahāya imam vanam paviṭṭho.

15 Atha nam Mahāsatto „tvam manussamaṃsassa piyattā¹¹
'tato viramitum na sakkomīti' vadasi, yo hi piyam nissāya
pāpam karoti ayam bālo¹² ti vatvā gātham āha:

20 90. Na ve piyam¹² me ti janinda tādiso (III $\frac{280}{3}$)
attam¹³ niraṃkatvā piyāni sevati,
attā va seyyo paramā va seyyo,
labbhā piyā ocitatthena pacchā ti. 457.

Ta. tādiso ti janinda tādiso yuvā abhirūpo mahāyaso idam nāma me
piyan ti piyavatthūh' ālaggo¹⁴ attānam niraṃkatvā sabbasugatīhi c' eva sukha-
visesehi ca nuditvā¹⁵ niraye pātetvā na ve piyāni sevati, paramā va seyyo
25 ti purisassa hi paramhā¹⁶ piyavatthumhā attā va varataro¹⁷, labbhā piyā ti
piyā nāma visayavasena¹⁸ c' eva puññaena ca ocitatthena vadḍhitatthena diṭṭha-
dhamme c' eva parattha ca devamanussasampattiṃ patvā sakkā laddhum.

Evam vutte porisādo bhayappatto hutvā „aham¹⁹ Suta-
somena gahitavaram vissajjāpetum pi manussamaṃsato vira-

¹ Bds omit na. ² Bds gharā-. ³ Bd byādhitā, Cks vyadhitam. ⁴ Bd kampitā.

⁵ all three MSS. gahanā-. ⁶ Cks nissakkanatthe. ⁷ Bd tumbhākam. ⁸ Bds dassāmi.

⁹ Ck pavatvā, Bd gaṇhāhi ti vatvā. ¹⁰ Bds hetumhi. ¹¹ Bds piyatarattā. ¹²

Ck navesiyam. ¹³ Bds attānam. ¹⁴ Cs -ūhi laggo, Bd -vatthulo tena tattha. ¹⁵

Bd cavetvā. ¹⁶ Bd omits pa-. ¹⁷ Bds add kimkāraṇā. ¹⁸ Cks visayāyasena.

¹⁹ Cs Bd add hi.

mitum pi na sakkomi, kin nu kho karissāmīti“ assupunṇehi
nettehi gātham āha:

91. Piyaṃ me mānusaṃ maṃsaṃ
Sutasoma vijānāhi¹,
n' amhi sakko nivāretum 5
aññaṃ tuvaṃ² samma varaṃ varassū 'ti. 458.

Ta. vijānāhīti tvam pi jānāhi²

Tato Bodhisatto āha:

92. Yo ve piyaṃ me ti piyānukaṃkhī³
attam niraṃkatvā piyāni sevati 10
soṇḍo va pītvāna visassa⁵ thālam
ten' eva so hoti dukkhī parattha. 459.
93. Yo c' īdha saṃkhāya piyāni hitvā
kicchena pi⁶ sevati ariyadhammaṃ
dukkhito va pītvāna yathosadhāni 15
ten' eva so hoti sukhī paratthā 'ti. 460.

Ta. yo ve ti samma porisāda yo idam me piyaṃ ti pāpakiriyāya attānaṃ
niraṃkatvā yāni vatthūni sevati so surāpemena visamissaṃ suraṃ pītvā⁷ soṇḍo
viya tena pāpakammaṃ parattha nirayādīsu dukkhī hoti, saṃkhāyā 'ti jānitvā
tuletvā piyāni hitvāpi⁸ adhammapaṭisaṃyuttāni piyāni chaḍḍetvā. 20

Evam vutte porisādo kapaṇaṃ paridevanto⁹ gātham āha:

94. Ohāy' ahaṃ pitaraṃ mātaraṃ ca
manāpīke kāmagaṇe ca pañca
etassa hetumhi vanaṃ pavittṭho,
tan te varaṃ kin ti-m-ahaṃ dadāmīti. 461. 25

Ta. etassā 'ti manussamaṃsaṃ dasseti¹⁰, kintimahan ti kim katvā¹¹
ahaṃ taṃ varaṃ demi.

Tato Mahāsatto imaṃ gātham āha:

95. Na paṇḍitā diguṇaṃ¹² āhu vākyam,
saccappaṭiñṇā ca¹³ bhavanti santo, 30

¹ Bā -nāhi. ² Cks tvam. ³ Cks jānāsi. ⁴ Bā -nurakkhī. ⁵ Bā visamissa. ⁶
so all three MSS. ⁷ Ck pītvā, Bā pīvitvā. ⁸ Bā hitvāti. ⁹ Bā kalunaṃ. ¹⁰
Ck dassē, Bā manussamaṃsassa. ¹¹ Bā kinti vatvā. ¹² Bā dvi-. ¹³ Cks -ññāya.

varassu samma iti mañ avoca,
icc-abravī tvañ na hi te sametīti. 462.

Ta. diguṇaṇ¹ ti samma porisāda paṇḍitā nāma ekañ vatvā puna tañ
visaṇvādentō dutiyañ vacanañ na vadanti², iti mañ avocā 'ti samma Suta-
5 soma varassu varan ti evaṇ mañ avocā 'ti³, iccabravīti tasmā⁴ yañ tvañ
iti abravi te idāni na sameti.

Puna so rodanto yeva gātham āha:

96. Apuññalābhañ ayasañ akittiñ
pāpañ bahuñ duccaritañ kilesañ
10 manussamañsassa kate⁵ upāgā,
tan te varañ kin ti-m-ahañ dadeyyan ti. 463.

* Ta. pāpañ ti kammaṇṇaṇ apattañ⁶, duccaritañ ti kammaṇṇaṇ-
pattañ, kilesañ ti dukkhañ, manussamañsassa kate⁵ ti manussamañ-
sassa hetu, upāgā ti upagato 'mhi, tan te ti tañ tuyhañ, kath' āhañ varañ
15 demi, mā mañ mārayi, anukampañ kāruññañ mayi karohi, aññañ varañ
gaṇhā 'ti āha.

Atha Mahāsatto āha:

97. Na tañ varañ arahati jantu dātum
yañ vāpi datvāna avākareyya,
20 varassu samma avikampamañ,
pāṇañ jahitvāna⁷ pi dassam evā 'ti. 464.

Evañ tena paṭhamañ vuttaḡāthañ āharitvā dassetvā vara-
dāne ussāhañ janento⁸ gātham āha:

98. Pāṇaṇ cājanti santo nāpi dhammañ⁹,
25 saccappaṭiññā ca¹⁰ bhavanti santo,
datvā varañ khippam avākarohi¹¹
etena sampajja surājaseṭṭha. 465.
99. Caḡe dhanañ yo pana aṇḡahetu¹²
aṇḡañ caḡe jīvitañ rakkhamāno,

¹ Bā dvi-. ² Bā kathenti. ³ Bā abhāsi, Bā abhāsasi. ⁴ Bā kasmā, ⁵ Bā
bhavo. ⁶ so Cks; Bā appattañ. ⁷ Cks jahe-, Bā cajitvāna. ⁸ Bā ussāhento.
⁹ Cks sata nesa dhammo. ¹⁰ Bā va. ¹¹ Bā khippamevāk-. ¹² Bā dhanañ
aṇḡavarassa hotu, Cā omits yo pana.

aṅgadhanam¹ jīvitam cāpi sabbam
caje naro dhammam anussaranto ti. 466.

Ta. pāṇan ti jīvitam, santo tañ ca² api jīvitam cajanti, na dhammam
khippamavākarohīti idha khippam mayham debhīti attho, etenā 'ti etena
dhammena c' eva saccena ca sampajja sampanno upapanno hohi, surāja-
setṭhā 'ti tam saṅgaṇhanto³ ālapati, caje dhanan ti samma porisāda paṇ- 5
ḍito puriso hatthapādādimhi aṅge chejjamāne⁴ tassa rakkhanatthāya⁵ bahum
pi dhanam cajeyya, dhammam anussaranto ti aṅgadhanajīvitam paricajanto
pi satam dhammam na vītikkamissāmīti evam dhammam anussaranto.

Evam Mahāsatto imehi kāraṇehi tam sacce patitṭhāpento
idāni attano garubhāvaṃ dassetum 10

100. Yassāpi⁶ dhammam puriso vijaññā
ye c' assa kamkham vinayanti santo
tam hi 'ssa dīpañ ca parāyanañ ca
na tena mittim jarayetha⁷ pañño ti gātham āha. 467.

Ta. yassā 'ti yamhā purisā, dhamman ti kusalākusalajotakam kāraṇam, 15
vijaññā ti jāneyya⁸, tam hissā 'ti tam ācariyakulam etassa puggalassa
patitṭhānatṭhena⁹ dīpaṃ uppanne bhaye gantabbatṭhānatṭhena¹⁰ parāyanañ ca,
na tena mittim ti tena ācariyapuggalena saha¹¹ paṇḍito kenaci kāraṇena
mettim na jarayetha¹² na vināseyya.

Evañ ca pana vatvā „samma porisāda guṇavantassa 20
ācariyassa vacanam nāma bhinditum na vaṭṭati, ahañ ca ta-
runakāle pi tava piṭṭhiācariyo hutvā bahum¹³ sikkhāpesim,
idāni Buddhalīhāya satārahā gāthā kathesim, tena me va-
canam kātum arahasīti“ āha, tam sutvā porisādo¹⁴ „Sutasomo
mayham ācariyo c' eva paṇḍito ca¹⁵, varo c' assa mayā dinno, 25
kim sakkā kātum, ekasmim attabhāve maraṇam nāma dhuvam,
manussamamsam na khādissāmi, dassāmi 'ssa varan“ ti assu-
dhārāhi pavattamānāhi utṭhāya Sutasomanarindassa pādesu
patitvā varam dadamāno imam gātham āha:

¹ Ck aham dhanam. ² Bds nāma in the place of tañca. ³ Bd paggaṇhanto.
⁴ Bd chijj-. ⁵ Ck -natthāya. ⁶ Cks yassāhi. ⁷ Bds ji-. ⁸ Bd vijā-. ⁹ Cks
-tṭhatṭhena. ¹⁰ Cks gantabbatṭhena, Bd gandhappatṭhāna-. ¹¹ Ck sahāsaha, Bds
sahasō. ¹² Bd jiyaretha, Bs jīrayetha. ¹³ Bd adds sikkhā, Bs sikkham. ¹⁴
Bd adds ayam. ¹⁵ Cks omit paṇḍito ca.

101. Addhā hi so bhakkho mamañ manāpo,
etassa hetum pi vanam pavitttho,
sace vā¹ mam yācasi etam attham
etam pi te samma varam dadāmīti. 468.

- 5 Atha nam Mahāsatto „evam atthu² samma, sīle patittthi-
tassa maraṇam pi nāma varam, gaṇhāmi mahārāja tayā din-
nam varam, ajja³ paṭṭhāya ācariyapathe⁴ patittthito 'si, evam
sante pi tam yācāmi: sace te mayi sineho atthi pañcasīlāni
gaṇha mahārājā“ 'ti āha, „sādhu samma dehi me sīlānīti“,
10 „gaṇha mahārājā“ 'ti, so Mahāsattam pañcapatittthitena van-
ditvā ekamantañ nisīdi, Mahāsatto pi tam sīle⁵ patittthāpesi,
tasmiñ khane tattha sannipatitā bhummadevā „Mahāsatte
pītiñ janento⁶ Avīcito yāva bhavaggā añño porisādam ma-
nussamañsato nivāretum samattho nāma n' atthi, aho Suta-
15 somena dukkaram⁷ katan“ ti mahantena saddena vanaghaṭam
unnādentō sādhu-kāram adamsu, tesam saddam sutvā cātumma-
hārājikā ti evam yāva Brahmalo-kā ekakolāhalam ahosi, rukke
laggitārājāno pi tam devatānam sādhu-kārasaddam suñimsu,
rukkehaddevatāpi vimāne⁸ tthitā va sādhu-kāram adāsi, iti deva-
20 tānam saddo sūyati rūpañ na dissati, devatānam sādhu-kāra-
saddam sutvā rājāno cintayimsu: „Sutasomañ nissāya⁹ jīvi-
tam laddham, dukkaram katañ Sutasomena porisādam da-
mento“ ti Bodhisattassa thutiñ karimsu, porisādo Mahāsat-
tassa pāde vanditvā ekamantañ atthāsi, atha nam Mahāsatto
25 „samma khattiye mocehīti“ āha, so cintesi: „aham etesañ
paccāmitto, ete mayā mocitā 'gaṇhatha no paccāmittan' ti
mam himseyyum pi, mayā jīvitam cajantenāpi na sakkā Su-
tasomassa hatthato gahitam sīlam bhinditum, iminā saddhim
yeva gantvā mocessāmi, evam me abhayañ bhavissatīti“, atha
30 Bodhisattam vanditvā „Sutasoma ubho pi gantvā khattiye
mocessāmā“ ti¹⁰ gātham āha:

¹ Bā Cs ca. ² Bds āha. ³ Bā ajjato. ⁴ Bā bhariya. ⁵ Bā nam sīlesu. ⁶ Bā
-etvā. ⁷ Bds -rataram. ⁸ Bā sakavi-. ⁹ Bds add no. ¹⁰ Bā adds vatvā.

102. Satthā ca me hosi sakhā ca me si,
vacanam pi te samma ahaṃ akāsiṃ,
tuvam¹ pi me samma karoḥi vākyam,
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti. 469.

Ta. satthā ti saggamaggassa desitattā satthā, tarunakālato paṭṭhāya 5
sakhā² ca.

Atha naṃ Bodhisatto

103. Satthā ca te homi sakhā ca ty-amhi,
vacanam pi me samma tuvaṃ akāsi,
aham pi te samma karomi vākyam,
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti³ vatvā 470.

10

te upasaṃkamtivā āha:

104. Kammāsapādena viheṭhitattā⁴
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhetha imassa rañño,
saccappaṭiññaṃ me paṭissuṇāthā 'ti. 471.

15

Ta. kammāsapādenā 'ti idaṃ Mahāsatto ubho pi gantvāna pamoca-
yāmā ti sampaṭicchitvā khattiyā nāma mānatthaddhā honti muttamattā iminā
viheṭhit' amhā 'ti porisādaṃ potheyyum pi haneyyum pi na kho pan' esa tesu
dubbhissati ahaṃ ekako va gantvā paṭiññaṃ tāva nesaṃ gaṇhāmīti cintetvā 20
tattha gantvā te hatthatale āvūṇitvā aggapādaṅgulīhi⁵ bhūmiyaṃ⁶ phusamānāsu
rukḥhasākhāsu olambite⁷ vātappahāraṇakāle nāgadantesu⁸ olambitakaraṇḍakadu-
māni⁹ viya samparivattante addasa, te pi taṃ disvā idāni 'mha arogā ti ekappa-
hāren' eva mahāravaṃ raviṃsu, atha te Mahāsatto mā bhāyathā¹⁰ ti assāsetvā
mayā porisādato¹¹ tumhākaṃ abhayaṃ gahitaṃ tumhe pana me vacanaṃ karoṭhā 25
'ti vatvā evam āha, tattha na¹² jātū 'ti ekaṃsen' eva na dubbhetha.

Tato te āhaṃsu:

105. Kammāsapādena viheṭhit' amhā
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhema imassa rañño,
saccappaṭiññaṃ te paṭissuṇāmā¹³ 'ti. 472.

30

¹ all three MSS. tvam. ² Cks -āya. ³ Bds add evaṃ. ⁴ so Cks for viheṭhit'
attha? Bds vihedhitambhā, Bs viheṭhayitthamha. ⁵ Bds -lisu. ⁶ Bds bhūmi. ⁷ Cks
-tesu, Bds olaggite. ⁸ Bds -dante. ⁹ Bds olaggitakor-. ¹⁰ Bds -yitthā. ¹¹ Bds
-do damito. ¹² Ck pana. ¹³ Bds paṭissuṇomā.

Ta. paṭissuṇāmā¹ 'ti evaṃ paṭiññāṃ adhivāsema sampaṭicchāma api ca kho pana mayaṃ kilantā kathetuṃ na sakkoma tumhe sabbasattānaṃ saraṇaṃ tumhe va kathetha mayaṃ vo vacanaṃ sutvā paṭiññāṃ dassāma 'ti.

Atha naṃ² Bodhisatto „tena hi me³ paṭiññāṃ dethā“
5 'ti vatvā⁴

106. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no⁵ hotu ayaṇ ca rājā,
tumhe ca vo hotha yath' eva puttā⁶ ti. 473.

10 Te pi sampaṭicchamānā imaṃ gātham āhaṃsu:

107. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no hotu ayaṇ ca rājā,
mayam pi hessāma tath' eva puttā ti. 474.

15 Ta. tumhe ca vo ti vokāro nipātamattaṃ.

Iti Mahāsatto tesāṃ paṭiññāṃ gahetvā porisādaṃ pakko-
sitvā „ehi⁷, khattiye mocehīti“ āha, so khaggaṃ gahetvā ekassa
rañño bandhanaṃ chindi, rājā sattāhaṃ nirāhāro vedanāmatto⁸
sahabandhanacchedā mucchito bhūmiyaṃ pati, taṃ disvā Ma-
20 hāsatto kāruññaṃ katvā „samma porisāda, mā evaṃ chindīti“
ekaṃ rājānaṃ ubho hi hatthehi daḥhaṃ gahetvā ure katvā
„idāni bandhanaṃ chindā“ 'ti āha, atha porisādo khaggena
chindi, Mahāsatto pi thāmasampannatāya taṃ ure nipajjāpetvā
orasaputtaṃ viya muducittena otāretvā bhūmiyaṃ nipajjāpesi,
25 evaṃ sabbe pi te bhūmiyaṃ nipajjāpetvā vaṇe dhovitvā dāra-
kānaṃ kaṇṇato suttaṃ viya saṇikaṃ rajjuyo nikkaddhitvā
pubbalohitaṃ dhovitvā vaṇe niddose katvā „samma porisāda,
ekaṃ rukkhatacaṃ pāsāṇe ghaṃsitvā āharā“ 'ti āharāpetvā
saccakiriyaṃ katvā tesāṃ hatthatalāni makkhesi, taṃ khaṇaṃ
30 yeva vaṇo phāsukaṃ⁹ ahosi, porisādo taṇḍule¹⁰ gahetvā vāra-

¹ Bā paṭissuṇomā. ² Bā ne. ³ Bā omits me. ⁴ Bā adds gāthamāha. ⁵ Bā no.

⁶ Bā mayaṃ pi hessāma yatheyateva puttā in the place of tumhe - -. ⁷ Bā add samma. ⁸ Bā -patto. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā -lam.

ṇaṃ¹ paci, ubho janā parosataṃ khattiye vāraṇaṃ¹ pāyesuṃ²,
iti te sabbe santappitā, suriyo pi atthaṃgato, punadivase pi pāto
ca majjhantike cā sāyaṇ ca vāraṇaṃ¹ eva pāyetvā tātīyādivase
sasitthakaṃ yāguṃ pāyesuṃ, tāvatā³ arogā⁴ ahesuṃ, atha te
Mahāsatto „gantuṃ sakkhissathā“ ’ti pucchitvā „gacchāmā“⁵
’ti vutte „ehi samma porisāda, sakaraṭṭhaṃ gacchāmā“ ’ti
āha, so rodamāno tassa pādesu patitvā „tvaṃ samma rājāno
gahetvā gaccha, ahaṃ idh’ eva mūlaphalāni khādanto vasissā-
mīti“ āha, „samma idha kiṃ karissasi, ramaṇīyan te raṭṭhaṃ,
Bārāṇasiyaṃ rajjaṃ karohīti“⁵, „samma kiṃ kathesi, na sakkā¹⁰
mayā tattha gantuṃ, sakalanagaravāsino pi⁶ me verikā⁷, te
‘mayhaṃ iminā mātā khāditā mayhaṃ pitā’ ti maṃ paribhā-
sissanti, ‘gaṇhath’ imaṃ coraṇ’ ti ekaledḍunā⁸ va⁹ maṃ jīvita-
voropessanti, ahaṇ ca tumhākaṃ santike sīle patiṭṭhito, jīvita-
hetuṃ pi na sakkā mayā paraṃ māretuṃ, nāhaṃ gacchāmi,¹⁵
ahaṃ manussamaṃsato viratattā¹⁰ kittakaṃ jīvissāmi, idāni
mama tumhākaṃ dassanaṃ n’ atthīti“ roditvā „gacchatha
tumhe“ ti āha, ath’ assa Mahāsatto piṭṭhiṃ parimajjitvā¹¹
„samma¹² Sutasomo nāmāhaṃ, mayā hi tādiso kakkhaḷo¹³ vi-
nīto, Bārāṇasivāsikesu kiṃ vattabbaṃ¹⁴ atthi, ahaṃ taṃ tattha²⁰
patiṭṭhāpessāmi¹⁵, attano rajjaṃ dvidhā bhinditvā dassāmīti“,
„tumhākaṃ pi nagare mama verino atthi yevā“ ’ti vutte „iminā
mama vacanaṃ karontena dukkaraṃ kataṃ, yena ten’ upāyena
porāṇakayase patiṭṭhāpetabbo esa mayā“ ti cintetvā tassa palo-
bhanatthāya nagarasampattiṃ vaṇṇento āha:

108. Catuppadaṃ sakunaṃ cāpi maṃsaṃ
sūdehi randhaṃ sukataṃ suniṭṭhitaṃ
sudhaṃ va Indo paribhuñjīyāna¹⁶
hitvā kath’ eko ramasī araṇṇe. 475.

¹ Cks taraṇaṃ. ² so Cks; Bā pāhesuṃ. ³ Bā yāvatā. ⁴ Ck -ā. ⁵ Ck kare-, Bā kāre-. ⁶ Bā hi. ⁷ Bā verino. ⁸ Bā ekeka-. ⁹ Cs Bā vā. ¹⁰ Bā -maṃ-
sassa viramitattā. ¹¹ Ck -manditvā, Cs -madditvā. ¹² Bā add porisāda mā
cintayī. ¹³ Bā add pharuso. ¹⁴ Cks omī vattabbaṃ. ¹⁵ Bā add sace. ¹⁶
Ck -sāna, Bā -yāni.

109. Tā khattiyā vellivilākamajjhā¹
alamkatā samparivārayitvā
Indam va devesu pamodayimsu
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 476.
- 5 110. Tambūpadhāne² bahugonakamhi
sacimhi³ sabbasayanamhi saṇṇate⁴
sayanassa majjhamhi sukham sayitvā
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 477.
- 10 111. Pāṇissaram kumbhathūnam nisīthe
atho pi ve⁵ nippurisam hi turiyam
bham sugitā ca suvādita ca
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 478.
- 15 112. Uyyānasampannam⁶ pahūtamalyam⁷
migācirūpetapuram⁸ surammam
hayehi nāgehi ratheh' upetam
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 479.

Ta. sukatan ti nānappakārehi suṭṭhukataṃ, suniṭṭhitan ti sambhāra-
yojanena⁹ tam¹⁰ suṭṭhuyojitaṃ, katheko ti katham eko, ramasīti mūla-
phalāni khādanto katham ramissasi, ehi mahārāja gamissāmā 'ti, vellivilāka-
20 majjhā¹¹ ti ettha vellīti¹¹ rāsi¹² vilākamajjhā ti vilaggamajjhā uttattaghana-
suvanṇarāsippabhā c' eva¹³ tanudīghamajjhā ca¹⁴ 'ti dasseti, devesū 'ti
devaloke accharā Indam va ramanīye Bārāṇasinagare pubbe tam pamodayimsu
'ti, tā hitvā idha kiṃ karissasi, ehi samma gacchāmā 'ti, tambupadhāne¹⁵
ti rattupadhāne sabbasayanamhīti sabbattharaṇatthate sayane, saṇṇate¹⁶
25 ti anekabhūmike¹⁷ dassetvā attharattālamkatayutte¹⁸ tuvaṃ¹⁹ pubbe sayīti attho,
sukhan ti tādisassa sayanassa majjhamhi sukham sayitvā idāni katham araṇṇe
ramissasi, ehi gacchāma sammā 'ti, nisīthe ti rattibhāge²⁰, hitvā ti eva-
rūpaṃ sampattim chaddetvā, uyyānasampannam pahūtamalyan²¹ ti
mahārāja tava uyyānasampannam nānāvidhapuppham²², migācirūpetapuram⁸

¹ Bā veli-. ² Bā kambupadāne. ³ Bā subhamhi. ⁴ Bā saṃgo. ⁵ Bā atho
nisive, Bā nisipe. ⁶ Cks -nna. ⁷ Ck pahuta-, Cs bahūta-, Bā bahuta-. ⁸ Bā
Bā migājīnūpetam-. ⁹ Bā nānāsambh-. ¹⁰ Bā omit tam. ¹¹ Bā veli-. ¹²
so Bā; Cks rāsi. ¹³ Cks -bhāvova, Bā -suvanṇarāsīvanṇarāsīpabhā ceva. ¹⁴
Cks vā. ¹⁵ Bā kampu-. ¹⁶ Bā saṅge. ¹⁷ Cks -kā. ¹⁸ so Bā; Cs atthathattā-
amkayutte, Ck attharantāamkayutte, Bā addharatālaṅkata-. ¹⁹ Bā tatthatuvaṃ.
²⁰ Bā add nisīde ti pi pātho. ²¹ Bā babuta-, Bā uyyānam-. ²² Cks nānā-
vidhehi puppham.

suramman ti tam uyyānam Migāciran¹ nāma nāmena upetaṃ puram pi te
sutthu rammaṃ hitvā ti evarūpaṃ manoramam chaddetvā.

Iti Mahāsatto „app-eva nāma esa pubbe upabhuttaupa-
bhogarasam² saritvā gantukāmo bhavyeyā“ ’ti paṭhamam bho-
janena palobhesi dutiyam kilesena³ tatiyam sayanena catuttham 5
naccagītavāditenā pañcamam uyyānena c’ eva nagarena cā ’ti
imehi ettakehi palobhetvā „ehi mahārāja, aham tam ādāya
gantvā Bārāṇasiyam paṭiṭṭhāpetvā pacchā sakaraṭṭham gac-
chāmi⁴, sace Bārāṇasirajjam na labhissāma⁵ upaddharajjan te
dassāmi, kiṃ te araṇṇavāsena, mama vacanam karohīti“ āha, 10
so tassa katham⁶ sutvā gantukāmo hutvā „Sutasomo⁷ mayham
atthakāmo anukampako paṭhamam kalyāṇe paṭiṭṭhāpetvā ‘idāni
porāṇakayase⁸ paṭiṭṭhāpessāmīti’ vadati, sakkhissati c’ esa
paṭiṭṭhāpetum, iminā saddhim yeva gantum vaṭṭati, kiṃ me
araṇṇenā⁹“ ’ti cintetvā tuṭṭhacitto tassa guṇam nissāya vaṇṇam 15
kathetukāmo „samma Sutasoma kalyāṇamittasamsaggato sādhu-
taram pāpamittasamsaggato ca pāpataram nāma n’ atthīti“
vatvā āha:

113. Kālapakkhe yathā cando hāyat’ eva suve suve
kālapakkhūpamo rāja asataṃ hoti samāgamo. 480. 20
114. Yathāham rasakam āgamma¹⁰ sūdakam¹¹ purisādhamam¹²
akāsim pāpakam kammaṃ yena gacchāmi duggatim. 481.
115. Sukkapakkhe yathā cando vadḍhat’ eva suve suve
sukkapakkhūpamo rāja sataṃ hoti samāgamo. 482.
116. Yathāham tavam āgamma Sutasoma vijānahi¹³ 25
kāhāmi kusalam kammaṃ yena gacchāmi suggatim. 483.
117. Thale yathā vārijanindavaṭṭam¹⁴
anaddhaneyyam aciraṭṭhitikam¹⁵

¹ Bds migājīnam. ² Bd -paribhoga-. ³ Bd -savasena. ⁴ Bds gamissāmi. ⁵
Bd labhissasi. ⁶ Bd vacanam. ⁷ Ck -ma. ⁸ Bds add ca. ⁹ Bds -avāsena. ¹⁰
Ck yathā bhārasmā gamma, Bd yathā harassakam-. ¹¹ Bd suddhamkā. ¹² Ck
purisāda-. ¹³ Bd pajānāhi. ¹⁴ Bds vutṭham. ¹⁵ Ck Bd -itikaṃ, Cs -ītikaṃ.

evam pi ce hoti asataṃ samāgamo
anaddhaneyyo udakaṃ thale va. 484.

118. Sare yathā vārijanindavaṭṭaṃ¹
ciraṭṭhitikaṃ² naraviriyaseṭṭha

5 evam pi ce hoti sataṃ samāgamo
ciraṭṭhitiko udakaṃ sare va. 485.

119. Avyāyiko hoti sataṃ samāgamo,
yāvam pi tiṭṭheyya tath' eva hoti,
khippaṃ hi veti asataṃ samāgamo,

10 tasmā sataṃ dhammo asabbhi ārakā ti. 486.

Ta. suve suve ti divase divase, anaddhaneyyan ti na addhānakkamaṃ,
sare ti samudde, naraviriyaseṭṭhā 'ti naresu viriyena seṭṭha, udakaṃ
sare vā 'ti samudde vaṭṭaudakaṃ viya, avyāyiko ti avigacchanako, yāvam
pi tiṭṭheyyā 'ti yattakaṃ kālaṃ jīvitaṃ tiṭṭheyya tattakaṃ kālaṃ tath' eva
15 hoti, na jīratī sappurisehi mittabhāvo.

Iti so porisādo sattahi gāthāhi Mahāsattass' eva vaṇṇaṃ
kathesi, so porisādañ ca te rājāno ca gahetvā paccanta-
gāmaṃ agamāsi, paccantavāsino Mahāsattaṃ disvā nagaraṃ
gantvā³ ācikkhiṃsu, amaccā balakāyaṃ ādāya gantvā parivāra-
20 yiṃsu, Mahāsatto tena parivārena Bārāṇasirajjaṃ agamāsi,
antarāmagge janapadavāsino⁴ paṇṇākāraṃ datvā anugamaṃsu⁵,
mahanto parivāro ahosi, tena saddhiṃ Bārāṇasiṃ sampāpuṇi,
tadā porisādassa putto rājā hoti, senāpati Kālahatthi yeva,
nāgarā rañño ārocayiṃsu: „mahārāja Sutasomo kira porisādaṃ
25 dametvā ādāya idhāgacchatī, nagaram assa⁶ pavisitum na
dassāmā“ 'ti sīghaṃ nagaradvārāni pidahitvā āvudhahatthā
atṭhaṃsu, Mahāsatto dvārapidahitabhāvaṃ ñatvā porisādañ ca
parosatañ ca rājāno ohāya katīhi ca amaccehi saddhiṃ āgantvā
„aham Sutasomo⁷ rājā, dvāraṃ vivarathā“ 'ti āha, purisā
30 gantvā rañño ārocesum, so „khippaṃ vivarathā“ 'ti vivarā-
pesi, Mahāsatto nagaraṃ pāvisi, rājā ca Kālahatthi ca⁸ paccug-

¹ Bds vutṭham. ² Ck Bā -ikaṃ ³ Bds add amaccānaṃ. ⁴ Bā adds bodhisattassa.

⁵ Cs -miṃsu, Bā gacchiṃsu. ⁶ Cks nagarassa. ⁷ Bā -ma. ⁸ Bā cassa.

gamanam katvā ādāya pāsādam āropayim̐su, so rājāsane nisī-
 ditvā porisādassa aggamahesiñ ca sesāmacce ca pakkosāpetvā
 Kālahatthim āha: „Kālahatthi kasmā rañño nagaram pavisitum
 na dethā“ ’ti, „so rajjam karonto imasmiñ nagare bahumanusse
 khādi, khattiyehi akattabbam kari, sakala-Jambudīpam chiddam 5
 akāsi evarūpo pāpadhammo, tena kāraṇenā ’ti, idāni so eva-
 rūpam karissatīti“, „mā cintayittha, aham tam dametvā sīlesu
 patitthāpesim̐, jīvitahetu pi kañci¹ na vihetthessati, n’ atthi
 vo tato bhayam, evam mā karittha, puttehi nāma mātāpitaro
 paṭijaggitabbā, mātāpitiposakā² hi saggam gacchanti, itare 10
 nirayam“, evam so nīcāsane nisinnassa puttarājassa ovādam
 datvā „Kālahatthi tvam rañño sahāyo c’ eva sevako ca, rañ-
 ñāsi³ mahante issariye patitthāpito, tayāpi rañño atthañ cari-
 tum vaṭṭatīti“ senāpatim pi anusāsivā „devi tuvam pi kula-
 gehā āgantvā tassa santikā⁴ mahesiṭṭhānam⁵ patvā puttadhītāhi 15
 vuddhippattā, tayāpi tassa attham caritum vaṭṭatīti“ deviyā
 ovādam datvā tam eva vatthum matthakam pāpetum dham-
 mam desento āha:

120. Na so rājā⁶ yo ajeyyam jināti,
 na so sakhā yo sakhāram⁷ jināti, 20
 na sā bhariyā⁸ yā patino vibhetti⁹,
 na te puttā¹⁰ ye na bharanti jinam. 487.
121. Na sā sabhā yattha na santi santo,
 na te santo¹¹ ye na bhaṇanti dhammam,
 rāgañ ca dosañ ca pahāya moham 25
 dhammam bhaṇantā va bhavanti santo. 488.
122. Nābhāsamānam¹² jānanti missam bālehi paṇḍitam,
 bhāsamānañ ca jānanti desentam amatañ padam. 489.
123. Bhāsaye jotaye dhammam, paggaṇhe isinam dhajam,
 subhāsitadhajā isayo, dhammo hi isinam dhajo ti. 490. 30

¹ Bā kiñci. ² Bā -tuposakā. ³ Bās raññāpi. ⁴ Bā -ke. ⁵ Bās aggama-. ⁶
 read: rājā na so? ⁷ Bā sakhāna. ⁸ read: bhariyā na sā? ⁹ Bā viroti, Cās
 pihoti. ¹⁰ read: puttā na te? ¹¹ read: santo na te? ¹² Cās nabh-.

Ta. ajeyyan ti ajeyyā nāma mātāpitāro, te jinanto rājā nāma na hoti, sace tvaṃ pitu santakaṃ rajjaṃ labhivā tassa paṭisattu hosi¹ akiccakāri nāma bhavissasi, sakhāraṃ² jinātīti kuṭṭhena jināti, sace tvaṃ Kālahatthi raññā saddhiṃ mittadhammaṃ na pūresi adhamme hutvā niraye nibbattissasi, na
 5 vibhetīti³ na bhāyati⁴, sace tvaṃ rañño na bhāyasi ariyadhamme⁵ thitā nāma na hosi⁶, jinān ti mahallakaṃ, tasmiṃ kāle abharantā⁷ puttā nāma na honti, santo ti paṇḍitā, ye na bhaṇanti dhammaṃ ti ye pucchitā sabhāvaṃ na vadanti na te paṇḍitā nāma, dhammaṃ bhaṇantā ti ete rāgādayo pahāya parassa hitānukampakā hutvā sabhāvaṃ bhaṇantā paṇḍitā nāma honti,
 10 nābhāsamānaṃ⁷ ti na abhāsamānaṃ, amataṃ padan ti amatamahānibbānaṃ desentaṃ paṇḍitaṃ ti jānanti, ten' eva porisādo maṃ natvā pasanno⁸ cattāro vare datvā pañcasu sīlesu paṭiṭṭhito, bhāsaye ti paṇḍito puriso dhammaṃ bhāseyya joteyya⁹, Buddhādayo hi isayo, yasmā dhammo tesaṃ dhajo subhāsitaḍhajā nāma, subhāsitaṃ gaṇhanti¹⁰, bālā pana subhāsitaṃ gaṇhantā
 15 nāma n' atthīti.

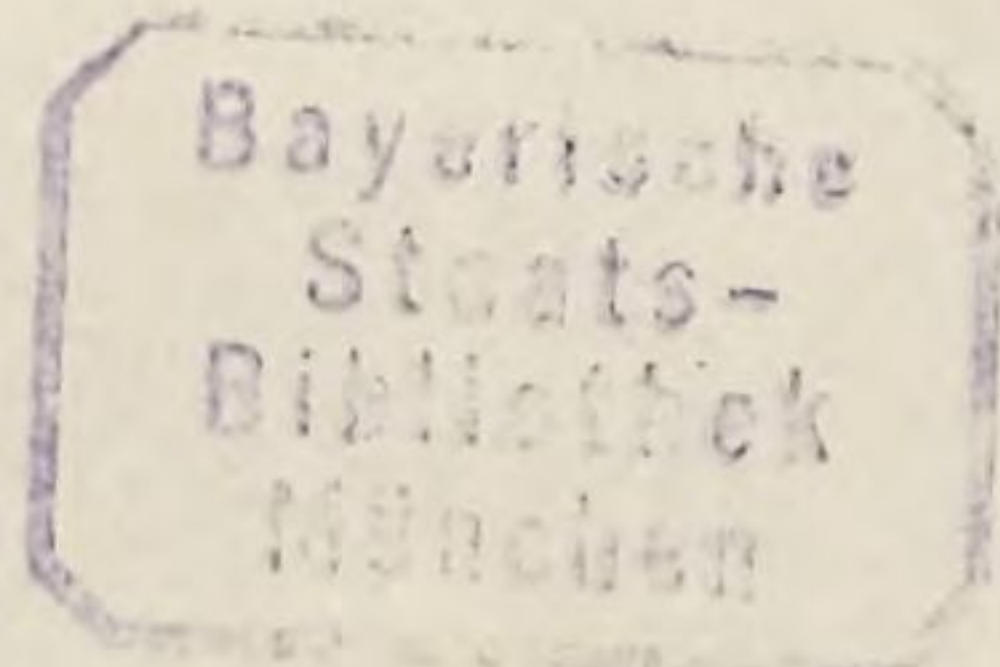
Imassa dhammakathaṃ sutvā rājā ca senāpati ca tuṭṭhā „gacchāma mahārājānaṃ¹¹ ānessāmā¹²“ 'ti¹³ nagare bheriṃ cārāpetvā nāgare sannipātetvā „tumhe mā bhāyathā¹⁴, rājā kira dhamme paṭiṭṭhito, etha¹⁵ naṃ ānemā¹⁶“ 'ti mahājānaṃ
 20 ādāya Mahāsattaṃ purakkhatvā¹⁶ rañño santikaṃ gantvā vanditvā kappake upaṭṭhāpetvā kappitakesamassuṃ nahātapasādhitaṃ¹⁷ rājānaṃ ratanarāsīmhi paṭiṭṭhāpetvā abhisiñcitvā nagaraṃ pavesesuṃ, porisādarājā parosatānaṃ khattiyānaṃ Mahāsattassa ca mahāsakkāraṃ kāresi, „Sutasomanarindena kira
 25 porisādo¹⁸ dametvā rajje paṭiṭṭhāpito¹⁹“ ti sakale-Jambudīpe mahākolāhalaṃ udapādi, Indapattanagaravāsino „rājāno āgacchantū¹⁹“ 'ti dūtaṃ paṇiṃsu, so tattha māsamattaṃ vasitvā „samma gacchāma mayaṃ, tvaṃ appamatto hohi²⁰, nagara-dvāre²¹ ca nivesanadvāre²² cā 'ti pañca dānasālā²³ kārehi²⁴,
 30 dasarājadhamme²⁵ akopetvā agatigamaṇaṃ pariharā²⁶“ 'ti porisādam ovadi, parosatāhi rājadhānīhi balakāyo yebhuyyena

¹ Bā ahosi. ² Bā nakhānaṃ. ³ Cks viheti. ⁴ Cks bhāsatī. ⁵ Cks bhari-. ⁶ Bā hoti, adding akiccakāri nāma bhavissati. ⁷ Ck arahantā, Cs aharantā. ⁸ Bds -acitto. ⁹ Bā katheyya. ¹⁰ Bā paggaṇhanti. ¹¹ Bds -ja, omitting naṃ. ¹² Bds ānemā. ¹³ Bā adds vatvā. ¹⁴ Bā -ittha. ¹⁵ Bā atha. ¹⁶ Bā purato katvā. ¹⁷ Ck -ditaṃ, Bā nhātānulittā pasobhitānaṃ. ¹⁸ Bā -daṃ. ¹⁹ Bds -atū. ²⁰ Bā hohiti. ²¹ Bā -resu. ²² Ck nivāsana-. ²³ Bā -lāyo. ²⁴ Cks -esi. ²⁵ Bā -esu.

sannipati, so tena balakāyena parivuto Bārāṇasito nikkhami,
 porisādo pi nikkhamitvā upaddhapathā nivatti, Mahāsatto avā-
 hanānaṃ rājūnaṃ vāhanāni datvā sabbe uyyojesi, te pi¹ tena
 saddhiṃ sammoditvā yathārahaṃ² vandanāliṅganādīni katvā
 attano attano janapadaṃ³ gamiṃsu, Mahāsatto pi nagaraṃ 5
 patvā mahantena issariyena Indapattavāsīhi devanagaraṃ viya
 alaṃkatanagaraṃ pavisitvā mātāpitaro vanditvā paṭisanthāraṃ⁴
 katvā mahātalaṃ abhirūhi⁵, so dhammena rajjaṃ kārento⁶
 cintesi: „rukkhadevatā mayhaṃ bahūpakārā, balikammalābham
 assā⁷ karissāmīti“ so tassa nigrodhassa avidūre mahantaṃ taḷā- 10
 kaṃ kāretvā bahūni kulāni pesetvā gāmaṃ nivesesi, gāmo mahā
 ahosi asītimattaāpaṇasahassapatimaṇḍito, tam pi rukkhamaḷaṃ
 sākhaṇṭatato paṭṭhāya samatalaṃ kāretvā parikkhittaṃ vedikaṃ
 toraṇadvārayuttaṃ akāsi, devatā pasīdi⁸, kammāsapādassa da-
 mitaṭṭhāne nivṛṭṭhattā pana so gāmo Kammāsadammanigamo⁹ 15
 nāma jāto, sabbe pi rājāno Mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādīni
 puñṇāni katvā saggapadaṃ¹⁰ pūrayiṃsu.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā „nāhaṃ bhikkhave idān’
 eva Aṅgulimālaṃ damemi, pubbe p’ esa mayā damito yevā“ ’ti vatvā
 jātaṃ samodhānesi: „Tadā porisādarājā Aṅgulimālo ahosi, Kāḷaḥatthi 20
 Sāriputto, Nandabrāhmaṇo Ānando, rukkhadevatā Kassapo, Sakko
 Anuruddho, sesarājāno Buddhaparisa, mātāpitaro mahārājakulāni, Suta-
 somarājā kira aham evā“ ’ti. Mahāsutasomajātakaṃ¹¹. Asī-
 tinipātaṇṇanā niṭṭhitā¹².

¹ Bā adds rājāno. ² Bds mahāsattaṃ. ³ Bds -de. ⁴ Bds madhurapa-. ⁵ Bā
 -rūyhi. ⁶ Bā karonto. ⁷ Cks assa. ⁸ Bds abhippasīdati. ⁹ Ck -dhamma-.
¹⁰ Bā saggapūraṃ. ¹¹ Bā omits mahā and adds niṭṭhitā. ¹² Cs adds paṭi-
 sandhimānusīho bhogavāsanaṭṭakattaye dānasīlamayā puñṇā mama hotu bhavā-
 bhava, iminā puñṇakammaṇa yāva Buddhō bhavāmahāṃ mahosadho va nāṇena
 jotisetthīva bhoginā vessantaro va dānena hotu mayhaṃ bhāvabhava. Bā adds
 an index of all the Jātakas contained in Visatīnipāta — Asītinipāta.

Formerly published :

Dhammapadam, Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

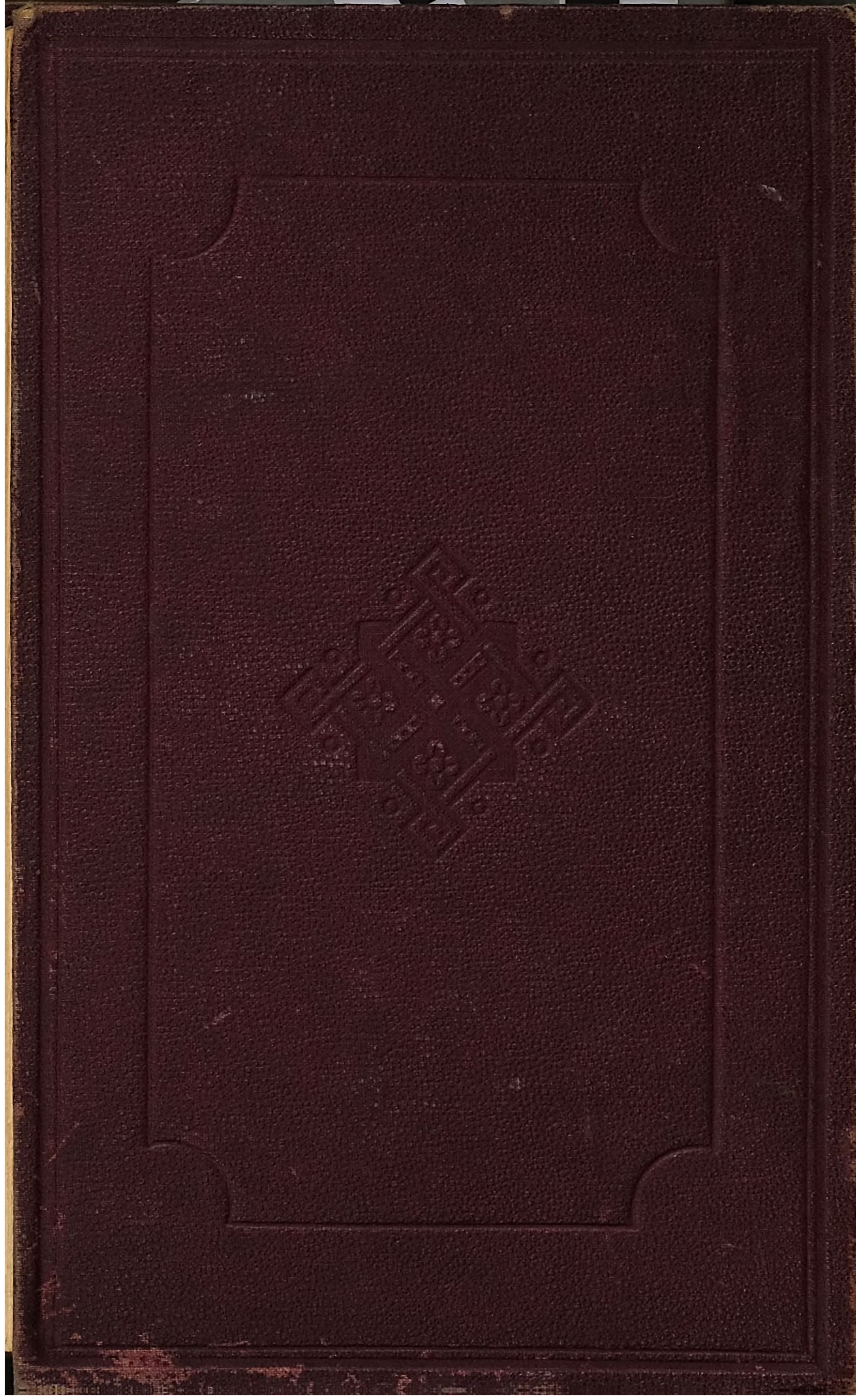
The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

Smaahistorier fra Østerland. Efter det Persiske ved V. Fausbøll. Kbh. 1852. 50 Ører.

Vægter-Versene i deres ældre og yngre Skikkelse, udgivne af V. Fausbøll. Med Afbildninger af Vægtere fra forskjellige Tider. Kbh. 1862. 2det Oplag. ibidem, eodem. 20 Ører. (Med Melodier).

Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjerninger og tapre Bedrifter. Ved V. Fausbøll. Kbh. 1862. 3dje Udgave. Kbh. 1887. (Illustreret.)

Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henvisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog. Ved V. Kristiansen. Kbh. 1866. 2 Kroner.

<<The>> Jātaka

Bd.: 5

1891

A.or. 3246 m-5

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11541771-0